Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

LÆRDE BREV

FRAA OG TIL

P. A. MUNCH

UTGJEVNE AV
DET KONGELEGE FREDERIKS
UNIVERSITET

VED
GUSTAV INDREBØ OG OLUF KOLSRUD

FYRSTE BANDET

1832—1850

UNIVERSITETSPROGRAM · 2DRE SEMESTRET 1924

I KOMMISJON HJAA H. ASCHEHOUG & CO.
OSLO 1924

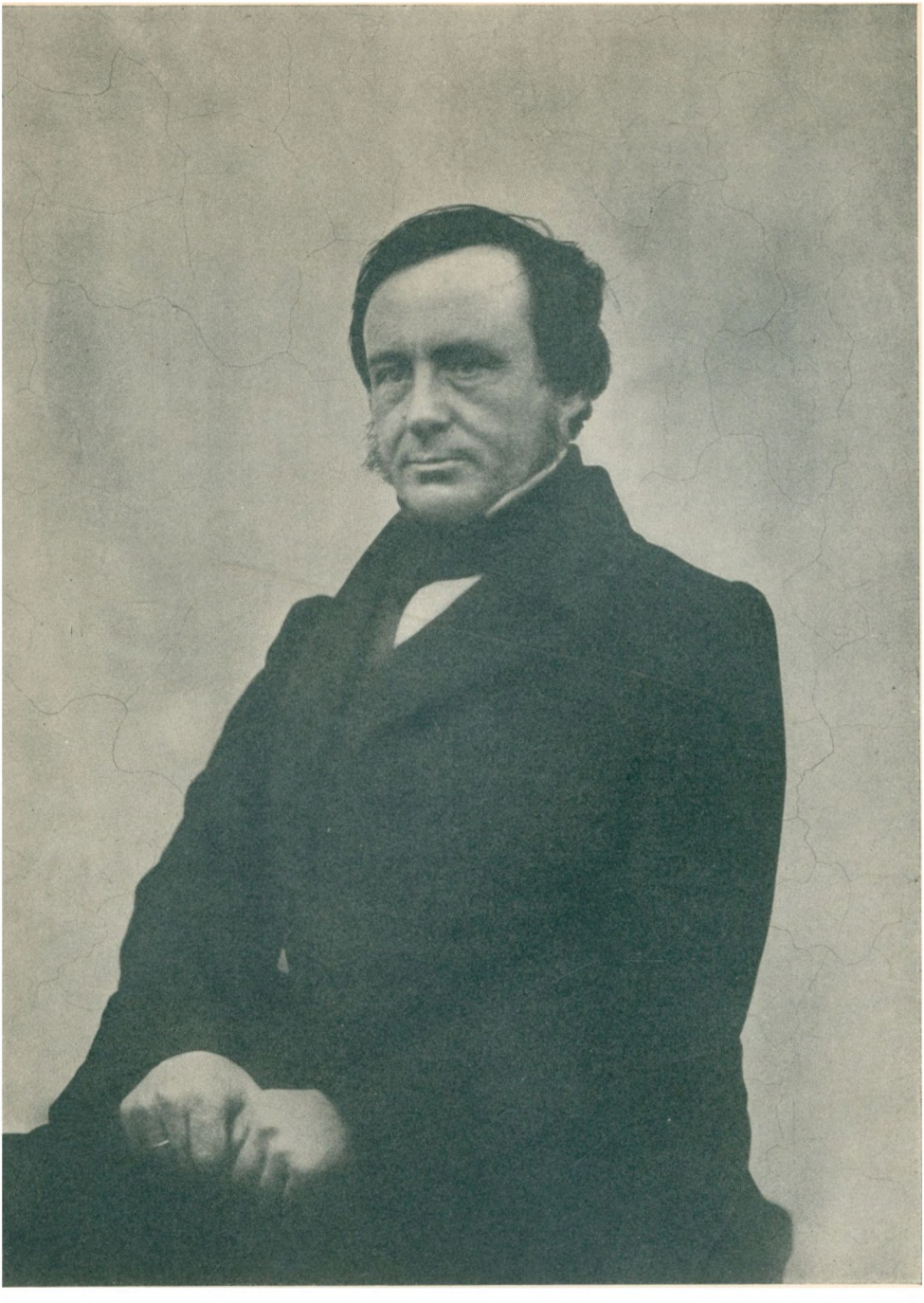

LÆRDE BREV

FRAA OG TIL

P. A. MUNCH

UTGJEVNE AV
DET KONGELEGE FREDERIKS
UNIVERSITET

VED
GUSTAV INDREBØ OG OLUF KOLSRUD

FYRSTE BANDET

1832—1850

UNIVERSITETSPROGRAM · 2DRE SEMESTRET 1924

I KOMMISJON HJAA H. ASCHEHOUG & CO.
OSLO 1924

Etter framlegg fraa det Historisk-Filosofiske Fakultet vedtok det Akademiske Kollegium 17. november 1919 at P. A. MUNCH's lærde brevskifte skulde verta utgjeve som universitetsprogram. I møte den 18. februar 1920 sette det Historisk-Filosofiske Fakultet underskrivne til aa staa fyre arbeidet som utgjevarar, i samraad med professorane i historie. Etter yverlegg med formannen for den Historiske Seksjon i Fakultetet, professor dr. HALVDAN KOHT, hev me planlagt utgaava til tri band, kvart band paa storleik um lag som dette.

Utgreiding um dei prinsipp me hev gjenge etter med utgjevingi, vil koma i tridje bandet. Me nemner her, at brevi er skipa etter tidfylgja. Brev som ein ikkje kunde tidfesta paa dagen, men vel paa maanaden eller aaret, er sette sist av brevi fraa den maanaden eller det aaret. Nokre uheile brev, og nokre som me ikkje med nokor visse kunde datera innpaa det rette, kjem til slutt i siste bandet. Ferdameldingane som MUNCH sende inn til det Akademiske Kollegium um stipendferder, burde ha vore med. Men dei originale meldingane hev ikkje vore aa finna. Det hev ikkje lukkast aa faa tak i meir enn eit ufullstendigt konsept til ei av meldingane, hjaa ein privatmann, og ei feilfull avskrift av ei onnor, i Bibliothèque Ste Geneviève i Paris. Desse tvo dokumenti vert prenta saman med dei uheile brevi m. m. til slutt.

Umfram brev fraa MUNCH hev me òg teke med det som er att av brev til MUNCH fraa vitskapsmenn i Noreg og i utlandet. I ikkje so faa tilfelle er det leivt brev til MUNCH fraa menn som ein elles ikkje kunde vita høyrde til den krinsen han stod i brev-samband med.

Brevi er prenta diplomatarisk. For det meste hev me prenta dei av fullstendigt. Men paa eit par stader hev me stroke slikt som er uppatt-tak fraa andre brev. Like eins hev me sett att sumt i brevi som er av meir privat natur, serskilt det som gjeld pengesaker. Familiebrev og andre personlege privatbrev hev me i regelen ikkje teke med, sidan dette skal vera ei utgaave av det lærde brevskiftet aat MUNCH. Med siste bandet, er det tanken, skal fylgja merknader til brevtekstene, upplysningar um kvar originalane til brevi finst, og register. Med dette bandet fylgjer av register difor berre ei alfabetisk skipa liste yver brev-mottakarar og

brevsendarar. Utgjevarane nyttar nynorsk i alt som skriv seg fraa vaar hand; men etter ynskje av Kollegiet er norsk-dansk nytta i brev-yverskrifter og fotnotar.

Me takkar alle dei institusjonar og privatpersonar som hev vore hjelpsame og letta arbeidet med aa faa samla inn brevi. Like eins takkar me alle som hev laant brev ut, stundom i lange tider, til bruk ved korrekturlesingi.

Det er ikkje so vel at dette vert ei fullstendig samling av P. A. MUNCH's lærde korrespondanse. Mange av brevi hans er øydelagde eller burtkomne, etter som det hev vorte upplyst. Visseleg finst det òg enno brev som me ikkje hev fenge kunnskap um. Me vil faa beda um at dei som maatte kjenna til brev fraa eller til MUNCH, som ikkje er komne med her, vil ha den godviljen aa gjeva oss vitring um det. Slike brev vil det daa vera raad aa faa med i eit tillegg.

Gustav Indrebø
dosent i norrøn filologi.

Oluf Kolsrud
professor i norsk kyrkjesoge.

BREV-REGISTER.

BREV FRAA P. A. MUNCH.

Til	Side
Det Academiske Collegium	
1836, 10. november	9
1836, 4. desember	16
1839, 7. juni (dissenterande votum um tilsetjingi av lektor i filosofi)	21
1839, 1. juli	27
1839, 27. juli	28
1842, 14. mai	43
1843, 25. februar	61
1844, 14. juni	93
1846, 4. februar	145
1846, 6. juni	151
1846, 13. juni	154
1846, 18. juni	154
1847, 19. juni	207
P. A. Boeckh	
1847, 5. august	225
Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse	
1837, 18. mai (facs. s. 476)	17
1838, 25. september	19
1839, 15. juni	26
1839, 15. september	30
1839, 16. desember	32
1840, 17. mars	37
1844, 11. april	91
M. Dahl	
1849, 14. januar	323
A. Faye	
1833, 13. mars	4
J. Grimm	
1845, pr. 25. juli	110
1847, 28. april (facs. s. 477)	193
1847, 25. juni	209
1847, 2. juli	214
1847, 6. august	226
J. Grimm	
1847, 9. desember	247
1849, 1. mai	360
1849, 29. juni	371
1850, 13. juni	434
S. Grundtvig	
1848, 20. januar	256
G. E. Klemming	
1848, 3. august	294
Kongen (søknad um autorisasjon til translatør)	
1838, 27. oktober	20
A. F. Krieger	
1848, 27. mai	280
1848, 31. mai	284
David Laing	
1850, 2. januar	399
(1850, 6. januar)	400
1850, 24. januar	406
1850, 10. februar	407
1850, 28. mai	430
H. Bowyer Lane	
1850, 17. januar	408
Chr. Lange	
1841, 29. april	37
1841, 3. mai	39
1841, 10. mai	40
1842, 12. desember	49
1842, 18. desember	50
1843, 9. januar	55
1843, 28. januar	57
1843, 23. mai	68
1844, 29. februar	85
1844, 19. mars	88
1845, 8. mai	101
1845, 3. juni	108

Til	Side
Chr. Lange	
1845, 14. august	118
1845, 26. september	124
1845, 30. september	129
1845, 17. november	141
1846, 6. juli	155
1848, 3. august	296
1849, 11. juli	376
1849, august	387
1850, 30. mars	415
1850, 29. mai	432
1850, 25. juni	441
1850, 11. juli	450
1850, 14. august	455
1850, 25. august	457
Orla Lehmann	
1846, 12. juni	153
C. C. B. Lundh	
1845, 25. juni	110
G. F. Lundh	
1832, 24. august	2
1832, 5. september	8
Finn Magnusen	
1845, 20. april	97
1845, 16. mai	103
1845, 13. august	116
Bernt Moe	
(1841?)	42
Chr. Molbech	
1839, 21. oktober	30
1840, 13. februar	33
1840, 9. mars	36
(1842, 20. juli)	43
1843, 9. juni	67
1847, 4. august	222
1849, 11. juli	377
G. Munthe	
1841, 4. oktober	41
1842, 8. november	46
1843, 5. januar	52
1843, 24. mai	65
1844, 29. februar	87
Sekretæren i Oldskrift-Selskabet (fraa medlemene av den Norske Oldskrift-Committee)	
1847, 14. april	186

Til	Side
C. C. Rafn	
1843, 5. februar	59
1845, 24. september	122
1845, 22. oktober	132
1845, 10. november	138
1845, 8. desember	141
1846, 21. januar	144
1846, 18. februar	147
1846, 22. mai	150
1846, 16. juli	156
1846, 23. oktober	162
1846, 12. november	167
1846, 24. november	170
1846, 21. desember	174
1847, 1. januar	175
1847, 6. januar	177
1847, 15. januar	177
1847, 23. februar	181
1847, 20. mars	182
1847, 30. mars	184
(1847, 14. april)	187
1847, 17. april	189
(1847, 27. april)	192
1847, 12. mai	199
1847, 30. juni	211
1847, 14. juli	217
1847, 11. august	227
1847, 25. august	231
1847, 14. september	232
1847, 22. september	238
1847, 6. oktober	241
1848, 20. januar	253
1848, 20. januar	256
1848, 8. februar	258
1848, 4. mars (facs. s. 478)	267
1848, 12. april	274
1848, 3. mai	278
1848, 9. juli	286
1848, 25. juli	290
1848, 4. august	296
1848, 30. august	301
1848, 13. september	306
1848, 20. september	307
1848, 3. oktober	308
1849, 29. januar	338
1849, 7. februar	341
1849, 16. mars	345

Til	Side
C. C. Rafn	
1849, 30. mars	351
1849, 2. april	354
1849, 10. mai	361
1849, 27. juni	367
1849, 18. juli	378
1849, 25. juli	379
1849, 29. august	386
1850, 18. mars	413
1850, 4. april	416
1850, 24. april	418
1850, 7. mai	425
de la Roquette	
1843, 18. juli	73
1845, 24. september	120
A. Schjøth	
1848, 27. april	277
1849, 15. januar	333
1850, 22. desember	472
J. F. Schouw	
1848, 26. juli	292
H. Steenbuch	
1836, 19. august	7
1836, 10. november	14
G. Stephens	
1845, 31. mai	105
(1845, august/september)	114
1845, 5. november	135
1846, 5. oktober	157
1846, 8. november	166
1846, 18. desember	171
1847, 20. februar	178
1847, 12. april	185
1847, 2. mai	196
1847, 16. august	230
1847, 18. september	234
1847, 8. oktober	242
1847, 8. november	244
1848, 19. januar	250
1848, 17. februar	262
1848, 9. mars	268
1848, 27. april	274
1848, 5. mai (facs. s. 479—480)	279
1848, 16. august	299
1848, 26. oktober	309

Til	Side
G. Stephens	
1848, 2. desember	311
1849, 7. januar	318
1849, 28. januar	335
1849, 14. februar	342
1849, 22. mars	348
1849, 19. april	356
1849, 26. april	357
1849, 26. juni	373
1849, 25. august	383
1849, 4. september	391
1850, 12. februar	410
1850, 28. april	420
1850, 7. juli	445
1850, 8. september	460
1850, 10. oktober	465
1850, 27. oktober	468
1850, 7. november	469
1850, 22. desember	473
C. R. Unger	
1847, 22. september	238
1847, 27. september	240
1848, 12. juli	288
C. F. Wegener	
1850, 10. september	463
E. C. Werlauff	
1847, 6. juni	202
1847, 4. august	221
1849, 27. juni	369
1850, 2. oktober	464

Subskriptionsplan for ei umsetjing av Snorre Sturlesons Heimskringla, ved P. A. Munch og G. F. Lundh
1832, 1. august 1

Program for den Norske Afdeling av Oldskrift-Selskabet. Underskrive av P. A. Munch, C. R. Unger og Chr. Lange
1845, 27. september 124

Subskriptionsinnbyding paa ei utgaave og umsetjing av Noregs konunga sögur
(1845, 10. november) 140

BREV TIL P. A. MUNCH.

Fraa	Side
H. H. Alsing	
1846, 9. mars	149
M. Dahl	
(1848)	315
J. Earle	
1849, 15. november	396
L. Engelstoft	
1847, 6. juni	206
M. Goldschmidt	
1850, 17. mai	427
G. F. R. Gordon	
1848, 1. januar	249
1848, 13. mars	269
1848, 9. april	271
1848, 17. august	300
1848, 30. august	300
1848, 13. september	303
1848, 14. desember	312
1849, 2. juni	365
1849, 16. september	392
J. Grimm	
1847, 15. november	246
1849, 2. september	389
B. M. Keilhau	
1848, 20. juli	289
John Mitchell Kemble	
1848, 10. februar	260
David Laing	
1850, 27. august	458
H. Bowyer Lane	
1850, 8. januar	401
Chr. Lange	
1850, 4. juli	443
Chr. Molbech	
1844, 3. september	94
Geo. Petrie jun.	
1849, 14. oktober	395
1850, 1. januar	398
A. le Prévost	
1850, 26. juli	450
C. C. Rafn	
1845, 10. juni	109
1846, 17. oktober	160
1846, 31. oktober	164
1847, 27. april	191
1848, 27. februar	263
1850, 23. mai	428
1850, 27. juli	452
de la Roquette	
1843, 17. november	79
1849, 29. november	397
1850, 8. august (20. september)	453
G. Stephens	
1845, 12. oktober	129
1848, 2. mars	265
1849, 15. januar	333
1850, 13. november	471
J. G. Thaulow	
1843, 20. november	82
John Robert Tod	
1849, 23. oktober	395
E. C. Werlauff	
1847, 24. juli	219
1849, 11. august	381
Daniel Wilson	
1850, 11. januar	401
1850, 17. januar	404
1850, 23. juni	438

Styret for Oldskrift-Selskabet til den Norske Oldskrift-Comittee	
1847, 22. april	190
Geo. Petrie jun. til George Traill	
1849, 8. oktober	394

Facsimiler..... s. 475—480.

1.
Subskriptionsplan.

Christiania den 1ste August 1832.

Det har stedse været almindelig erkjendt, at faa Lande kunne opvise Magen til vor ypperlige Historieskriver og Samler Snorre Sturleson. Hans Upartiskhed, Sanddruhed, naive og dog saa saare tiltrækkende Fortællemaade gjøre ham alle ligemeget værdig til den Ros, hans Værk, Heimskringla, stedse har nydt. I Norge har man vel altid paaskjønt Dette, i det mindste synes det, at man af de almindelige Yttringer skulde kunne slutte noget saadant; men ikke desmindre maa man høiligen studse ved at hiint Værk er saalidet kjendt, da det dog af enhver Nordmand burde agtes høiest næst Bibel og Psalmebog. De Fleste, der rose det, kjende det mere af Andres Beretninger og Udtoge, end af Værket selv. De Oversættelser, man hidtil har haft deraf, ere deels feilfulde, deels mangelagtige og unorske: den clausonske, som i lang Tid var den eneste, er nu neppe at erholde, vrimler desuden saa af Feil, at den ei er at anbefale; den grundtvigske er hos os altfor bekjendt, til at vi her skulde behøve videre at omtale den; — i det Hele kan man nu sige, at Snorre Sturlesons Værk for den nærværende Generation er næsten aldeles fremmet. Derfor troe vi at imødekomme et længe næret Ønske ved at udgive en ny Oversættelse af Heimskringla, og, da det ikke vilde være raadeligt at standse paa halv Vei, tillige af de øvrige Kongesagaer, der indeholde Fortsættelsen af Norges Historie. Det skal stedse være Oversætterens ivrigste Bestræbelse, at gjengive den gamle Text med saa ægte norsk Præg, som muligt, og fremfor Alt at skaffe Læseren en tydeligere Idee om den gamle norske Digtemaade og Versebygning, end man hidtil har haft; hvorfor Originalens Versemaal skal i de mangfoldige Viser paa det Samvittighedsfuldeste blive gjengivet.

Et lignende Foretagende er vel ankyndiget af Hr. Bogtrykker Borg; men vi antage, at vore Landsmænd fuldeligen ville indsee, hvor lidet

rimeligt det er at udgive paanyt en gammel, feilfuld, dansk dobbelt Paraphrase af et norsk Skrift, ja hvilken Skam det fra meer end een Side betragtet vilde være for hele Nationen, hvis en saadan Spekulation skulde lykkes, da det vilde være det samme som at tilstaae, at ikke en Eneste fandtes i hele Landet, som kjendte saameget til sine Fædres Sprog, at han kunde udføre Oversættelsen af et Værk, der bør være os Alle saa vigtigt.

Vi tage derfor ikke i Betænkning at indbyde vore Landsmænd til at understøtte vort nationale Foretagende, i det vi gjøre opmærksom paa, at kuns en talrig Subskription kan sætte os istand til at udføre det. Værket vil, forat lette Anskaffelsen, ikke udkomme i større Dele, men blot i Hefter paa 5 til 6 Ark i stor Oktav, saa at det altsaa vil blive en Ubetydelighed, som for hvert enkelt Hefte skal erlægges, og Bekostningen ved Værkets Indkjøb aldeles ikke vorde følelig. Der vil imidlertid blive sørget for, at 6 og 6 Hefter af Gangen kunne med særskilt Titelblad indbindes som en Deel for sig selv, og vil hele Værket saaledes komme til at udgjøre 5 Dele, hver paa 6 Hefter. De 3 første Dele, der komme til at omfatte Heimskringla, ville ogsaa særskilt kunne erholdes. Vi tør forsikkre, at Prisen i intet Tilfælde skal overstige 4 Skilling for Arket, og vil det, hvis Subskriptionen gaaer efter Ønske, være os en stor Glæde, om det blev muligt, at kunne efterhaanden nedsætte Prisen, var det end til blot 1 Skilling Arket.

Vi anbefale vort Foretagende til vore Landsmænds gunstige Modtagelse, og haabe, at de selv indsee hvor nyttigt, ja uopsættelig nødvendigt samme er, hvis den Kjærlighed til vore Oldtidsminder og vore Forfædre, hvorom vi stedse tale, ei skal synes at være alene tomme Ord.

P. A. Munch. *G. F. Lundh.*

2. P. A. Munch til professor G. F. Lundh.

Gjerpen d. 24de Aug. 1832.

S. T. Hr. Professor Lundh.

Jeg tager mig herved den Frihed at tilskrive Dem, forat bede Dem, anvende Deres Formaaenhed hos Morgenbl. Redaction, til at faae en Annonce, indeholdende Svar mod den grove Borg, indrykket. Da der var Tale om, at en Prøve af min Oversættelse skulde indrykkes i Vidar, og jeg endnu ikke er vis paa, om dette er skeet, men i mit Svar har henviist til hiint Blad forat overtyde Hr. Borg om, at jeg i min Oversættelse nok kunde staa paa egne Been, har jeg ved denne selvsamme

Leilighed tilsendt Welhaven min Annonce, forat han kan redigere den efter Omstændighederne. Hvis ikke Subskriptionsplanerne allerede ere trykte, bliver det vel nu bedst, at udelade Tiraden om Borgs *vis inertiæ,* da man dog nu ikke længer kan bebreide ham for, ei at have svaret. Skulde Hr. Professoren see nogen Anledning til, at vedgaae eller erklære at være Forfatter af det første anonyme Udfald mod Borg, vilde det vist ikke være afveien, thi jeg synes af hans Udtryk at slutte, at han sterkt mistænker mig.

I Anledning af J. Aalls Foretagende maa jeg tilstaae, at jeg efter modnere Overlæg ei kan finde mig synderlig stemt til at supprimere min prosaiske Oversættelse, nu da jeg er kommen saa langt; jeg har tillige talt med hans Svigersøn Lange, der ei, som Faye, sagde, at han endnu kunde have Lyst til at vedblive, men at han selv ingensinde alvorligt har tænkt derpaa, og nu aldeles ikke vilde gaa mig iveien. Da jeg snart kommer ind, haaber jeg nærmere at kunne tale med Hr. Professoren herom; imidlertid henlever jeg

Deres hengivne
Pet. Andr. Munch.

3. P. A. Munch til G. F. Lundh.

Gjerpen d. 5te Sept. 1832.

S. T. Hr. Professor Lundh!

I det jeg takker saameget for den nylig tilsendte Subskriptionsplan, skynder jeg mig tillige at berette, at Postmester Bentsen har forsikkret mig, at det er en gammel Praxis, med Aviserne at forsende slige Planer, uden at de koste noget, og at man blot behøver at henlægge dem i Morgenbladets eller Rigstidendes Expedition, forat faa dem omsendte. Bemeldte Postmester er meget ivrig for Sagen, og vil vist gjøre alt Sit til Verkets Fremme. Desuden har jo ogsaa Statsborgeren lovet at medtage Exemplarer af Planen, saaat den altsaa har alt Godt i Vænte.

Jacob Aall fra Næs Jernverk har i disse Dage været paa Aakre ved Porsgrund i Besøg hos sin Svigersøn Møller; jeg har flere Gange talt med ham, og først og fornemmelig om Oversættelsen af Heimskringla. Han sagde, at han saavel forhen ingensinde havde tænkt derpaa, som han især nu aldeles ikke havde isinde at beskjeftige sig med Foretagender af det Slags, men blot med statsøkonomiske Gjenstande; at *þat var eigi nema lygð ok lausúngarorð, er okkr var fyrirborit* af Faye. Tvertimod var han meget enchanteret over mit Foretagende, og ønskede mig al

mulig Lykke dertil. Han sagde tillige, at han har oversat hele Magnus den Godes, Harald Haardraades Saga (og, hvis jeg ei husker feil, de følgende Kongesagaer indtil Magnus Erlingssøn), og sendt dem til Bergen som Bidrag til det der paatænkte Tidsskrift.

I Slutningen af min Afhandling, som indeholdes i No. 2 af Vidar, ere en Mængde Trykfeil indløbne, og hvad jeg meest ærgrer mig over, er, at paa den ufuldstændige Erratliste i No. 4 staaer blot: »n« læs »e« istedetfor: »det »understøttende« *n*« læs »det underst. *e*«, thi der ere saamange N'er i en Linie, at man aldeles ikke kan vide, hvilke der menes. Ligesaa ere mange grove Bommerter forbigangne. Dette skriver jeg, forat Hr. Professoren ikke skal troe at det er Væv, hvad der staaer i Afhandlingen, og forat De, om De tilfældigviis skulde faa Øie paa Welhaven, godhedsfuld maaskee vilde irettesætte ham for en Skjødesløshed i Correcturen, der næsten kan prostituere mig.

Jeg arbeider her hjemme som etslags *oeuvre de loisir* paa en Oversættelse af det lille Udtog af Norges Historie, som indeholdes i No. 325 IV^{to} i den Arnam. Samling, om muligens Plads dertil vil blive forundt i de nordiske Samlinger, thi Stykket er saare merkeligt. Jeg forbeholder mig efter min Ankomst, som finder Sted paa Søndag 8 Dage, altsaa henved 15 Sept. (jeg har ingen Almanak) at tale nærmere med Hr. Professoren herom; imidlertid beder jeg at hilse Deres Frue og Capt. Munthe fra mig paa det Venskabeligste —

Deres hengivne
Pet. Andr. Munch.

4. P. A. Munch til adjunkt A. Faye.

Christiania den 13de Marts 1833.

S. T. Hr. Adj. A. Faye.

Det slaaer ikke feil, at De jo høiligen maa have forundret Dem over, at jeg saalænge udeblev med de belovede Sagn; dog vil jeg til min Undskyldning her blot fremføre, at jeg undsaa mig ved blot at sende nogle magre og utilstrækkelige Notitser derom; jeg havde ved min Hjemkomst væntet at træffe et gammelt Fruentimmer af den simple Classe, der var heel vel bevandret i deslige Sager, og maaskee den Eneste, hvem jeg i saa Henseende kunde henvende mig til, men hun laae paa den Tid for Døden, og jeg maatte altsaa lade al Efterspørgsel fare. For dog ikke at unddrage Dem de enkelte Data, jeg endnu erindrer, vil jeg her, saa godt jeg kan, fremsætte dem. Sagnet om Axel og Valborg sluttede sig — efter

Fortællerindens egen Hjemmel — aldeles til Kæmpevisen; det er derfor ikke nødvendigt, at fortælle det, men det er blot Scenen, som er forandret. Gimsøy Nonnekloster var da det Kloster, hvor Valborg opholdt sig, og det var paa en Bro, der gik fra det ligeoverfor liggende, Gaarden Bratsberg tilhørende Capel, at Skilsmissen foregik. Forat De kan have en tydeligere Idee om Beliggenheden, tegner jeg i Margen et simpelt Kort. *A* er Elven, *B* er Gimsøy, *C* er en høi Fjeldkant, der gaaer langsmed Elven, *D* er en endnu brattere isoleret Klippehøi, hvorpaa Capellet (*E*) ligger. Omtr. 100 Skridt til venstre (østenfor) Capellet ligger Gaarden Bratsberg selv. Broen skal have gaaet efter den røde Streg. Nu er det vel urimeligt, at en Bro kunde gaae i den Længde (næsten 1/2 Fjerdingvei) og i en saadan Høide, men man kan tænke sig, at der fra Capellet har gaaet en banet Vei (maaskee brolagt) ned til Elven, derfra en Bro, og saa en Vei til Slottet, hvilket især er rimeligt at have fundet Sted paa Gregorius Dagssøns Tid, da hans Syster Baugeid var Abbedisse i Gimsøy. Skjønt jeg ei har hørt noget derom, kan man dog vel antage, at efter det fuldstændige Sagn Axel har opholdt sig hos Herren paa Bratsberg, og derfra besøgt Valborg i Klosteret.

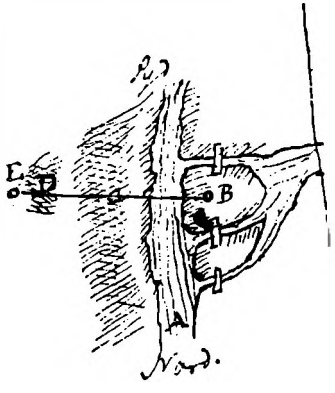

Om Tyredal fortælles, at den efter Pesten 1348 fik Navn af en Pige Thyre, der var ene tilovers, og som efter et kongeligt Brev, der endnu af gamle Folk har været seet, tog den i Besiddelse. Ridderspranget foregik i Gudbrandsdalen, hvor en Klippekløft adskiller to Fjelde; det var en Ridder fra Valders, der, heftigen forfulgt af sin Avindsmand, en Ridder fra Gudbrandsdalen, samlede sine Kræfter og her gjorde et fortvivlet Hop — tager jeg ei Feil — tilhest. Cfr. hermed Sagnet om »Harras, der kühne Sprünger«, behandlet af Körner. Hvor Stedet findes, veed jeg ikke bestemt at opgive, men hele Sagnet findes nøiagtig fortalt og romantiseret i en af Aargangene af Hermoder (saavidt jeg veed, 2den eller 3die). Jeg kjender nu Ingen, til hvem jeg kan henvende mig om disse Sager, og De maa derfor tage tiltakke med disse magre Notitser. Foruden de af Dem berørte Sagn vil jeg her og omtale, hvad jeg veed om Skiens første Bebyggelse. Vandet gik forhen meget længere op; Egnen var bevoxet med tæt Skov, og det lille Klippestykke, hvorpaa Kirken ligger, var omflydt af Elven. En Vinter, da Isene laae, kom en rask Bjørneskytte paa Skie ned ad den saakaldte Præstebakke, en meget brat Bakke, der nu gaaer fra Præstegaarden og henimod Kirken; Farten

førte ham ogsaa ud paa Isen, hvor han standsede ved hiin Klippe. Han gaaer derop, og finder et Bjørnehide, fældte Bjørnen, og drog saa tilbage til sin Egn, hvor han gjorde opmærksom paa Stedets heldige Beliggenhed. En By blev da bygget der, og Kirken anlagt paa Klippen, hvorfor den en Tidlang kaldtes »Bjørneskjærs Kirke«. Paa Grund af hiin Jægers heldige Skifart kaldtes Byen Skien, og fører et Par Skie i sit Vaaben.

Da Ingen her, mig bekjendt, holder den vestlandske Tidende, har jeg desværre heller ikke kunnet see den deri indrykkede Prøve af Deres Sagn. — For Deres Bemerkninger angaaende min Recension takker jeg Dem meget, og indrømmer vistnok, at jeg maaskee i Et og Andet kan have feilet. Jeg vil dog blot forsvare enkelte Smaating. — Vel har Vǫluspá baade Skǫgul og Geirskǫgul; men det antages af Critici for Feilskrift istedetfor Geirǫtul, der findes i Grimnismál, hvilket med Hensyn til Valkyrjerne er det egentlige klassiske Sted; saamegetmere som Skǫgul i Hákonarmál snart kaldes Skǫgul, snart Geirskǫgul (See 1ste, 12te og 13de Vise). — Ved Arnbjørn Jonssøns Død vare Parti-Navnene »Bagler og Birkebener« forlængst afskaffede. — Hvad Navnenes Retskrivning angaaer, maa jeg gjøre opmærksom paa, at Islænderne stedse skjelnede mellem *au, a, o* og *ǫ*, men at mange Afskrivere havde fælles Tegn for *o* og *ǫ*, eller *au* og *ǫ*. Nordmændene derimod holdt tidlig op at bruge *ǫ*, hvor dette kom af *a*, og satte istedet derfor det oprindelige *a*; de brugte f. Ex. ikke Dativet *lǫndum* af land, men *landum*, o. s. v., og det er derfor blevet en fast Regel i vort nyere Sprog, at bruge *a*, hvor Islænderne have *ǫ* af *a* (paa »Børn« og »Døttre« nær). Derfor er det ogsaa analogt, at skrive Ragnvald (isl. *Rǫgnvaldr*, af *regin—ragna—rǫgnum*) der i norske MSS heder Ragnvaldr; Agmund (ikke Augmund, langt mindre Ogmund, isl. *Ögmundr*); Agvaldsnes (isl. *Ögvaldsnes*, ikke *Augv.*) der af den Grund endnu paa Stedet selv skjødesløst udtales Avelsnæs, hvoraf man seer, at A-lyden er bibeholdt; Nastrand (af *Nár*, et Lig, og *Strǫnd*, Strand ɔ: Ligstranden) ikke Nastrond; Adser eller Adsur, ikke Øzur, af Isl. *Özur*. (Ingen kalder f. Ex. den 1ste Erkebisp i Lund Øzur, uagtet han paa Isl. kaldtes saa). Hvor *-r* er Nominativsmerke, bør det bortkastes, som *Haraldr*—Harald; *Knútr*—Knud; men hvor det er væsentligt, og beholdes i Akkusativ, maa det og bibeholdes, dog forandret til *er* eller *ur*, f. Ex. Gisser ell. Gissur, Balder, Hafursfjord — o. s. v. Nom. *-i* forandres til *e*, f. Ex. *Sǫlvi*—Sølve, *Snorri*—Snorre. Nom. *-ir* derimod bliver *-er*, f. Ex. *Þórir*—Thorer, *Ölvir*—Ølver, *Sverrir*—Sverrer, ikke Sverre. Gard bør forandres til Gaard efter Betydningen: saal. Asgaard. Hvor *i* etymologisk kan paavises at komme af *y, o, jo, ju* eller *u*, bør det skrives

y, f. Ex. Myklegaard. At man skulde skrive Svein, ad modum Thorstein, indrømmer jeg vel, men her er det vel bedst at lempe sig efter Skrivemaaden, saameget mere som Navnet har Betydning. Hvor »ey« kommer af »ei«, og altsaa rigtigst i Texten skreves »ei«, der bør man bruge *Ei*, f. Ex. Eivind (Evend), Einar (Ener); men hvor *ey* egentlig hører hjemme, og derfor *ikke gode norske MSS efter Udtalen skreves *øy*, der bør vi beholde denne Skrivemaade, saamegetmere som Almuen endnu har samme Udtale; altsaa »Gimsøy« (Almuen siger endnu: *e Øy*); Øystein (Alm. Østen; ja Saxo, der levede saalangt tilbage, kalder Norges Konge »Østeenus«); Peter Støyper. *H* foran *l* og *r* udelades i Norske MSS, og Analogien tilsiger os det Samme, altsaa Reidar (nu Reier) Lade, o. s. v. Den isl. Endelse *-um* eller *-om* i Stedsnavne er Dativ, og kommer af Nom. *-ar* eller *-ir*. Man kan paavise, at alle slige Stedsnavne nu endes paa *e*, altsaa bør man vel følge Analogien, og skrive *-e*, f. Ex. Lade *(Hlaðir, á Hlöðum)*; Thofte *(Þoptar — á Þoptum)*; Hole *(Hólar — á Hólum)*; Gaule *(Gaular — á Gaulum)*; Hauge *(Haugar — á Haugum)*. Den eneste Undtagelse er Endelsen *-staðir, á -stöðum*, der nu heder »-stad«. *Alreksstaðir* — Alreksstad. Hvad man skal gjøre med Endelsen »heim« er ikke godt at sige; paa denne Kant er den gaaen over til *-um*, f. Ex. Bærum af Bergheim, Modum af Moðheim; Vesterpaa er den bleven *-em;* i Navnet Throndhjem er den oversat. Maaskee det er bedst at beholde »heim« undtagen i Throndhjem, hvor det vilde være affekteret at skrive Throndheim, især da norske MSS oftest have Þrondhæim. —

Men jeg seer, at jeg er kommen ind paa min Yndlingsmaterie og derfor er bleven noget for vidløftig; jeg bryder derfor af, idet jeg henviser til en kommende Afhandling af mig, der netop omstændelig skal berøre dette. Jeg anbefaler mig derfor fremdeles til Deres Venskab, og kan ikke noksom takke Dem for Deres Linier til mig, der ere mig saamegetmere smigrende, som jeg tilfulde selv føler, hvor langt jeg er fra at have den tilbørlige Indsigt i slige Sager.

heng.

Pet. Andr. Munch.

Om Kirken i Maridalen har jeg ingen Oplysninger kunnet faae.

5. P. A. Munch til professor H. Steenbuch.

S. T. Hr. Prof. Steenbuch. *Khavn. 19. August 1836.*

Jeg tilskriver Hr. Professoren i det Haab, at De ei vil finde det ubeskedent, at jeg direkte henvender mig til Dem i en Sag, der ikke kan andet end for mig at være af den høieste Interesse, og hvis Vigtighed

maa undskylde, om jeg maaskee altfor overilet hænger mig ved en Udsigt, som for mig ikke kan andet end være yderst tillokkende. Det er nemlig angaaende de Sager, hvorom Hr. Professoren i Deres sidste Skrivelse til Lector Keyser ønskede Oplysning. Han havde da netop begyndt at undersøge Geheimearkivet, og kunde derfor allerbedst give Beskeed, den han ogsaa udførlig vil afgive, og hvorfor det ingenlunde er min Agt at foregribe ham, men kun i Forbigaaende at bemærke, at især Geheimearchivet for den ældre, Cancelliets Registranter for den yngre, og enkelte Dele af MSS. Bartholiniana samt forskjellige Sager paa det kgl. Bibliothek for begge Perioder af den anden Lov-Series afgive mange og interessante Stykker, skjønt paa den anden Side Afbenyttelsen vil blive vanskeligere: — dog derom vil Lectoren i sin Tid udførligen give Underretning. Jeg vil her blot, stolende paa den Velvillje, Hr. Professoren altid har viist mig, gjøre opmærksom paa, at min Stilling er af den Natur, at enhver betydeligere Forandring fra den engang lagte Plan kræver temmelig langvarige Forberedelser. Nu maa det jo være Enhver øiensynligt, at en saadan Udsigt, som den, Hr. Professoren lader mig ane, er for mig den ønskeligste, man kan tænke sig, men paa den anden Side er det vel maaskee endnu en saa løs Idee, at det ikke er noget, jeg egentlig kan gjøre mig Haab om; men da jeg igjen nødig opgiver Haabet, tager jeg mig her den Frihed, oprigtigen at spørge Hr. Professoren, hvorvidt det er noget, som virkelig kan realiseres, eller om jeg for det Første kan slaae det af Hovedet; thi hvis jeg ei behøver at gjøre nogen Anstalt til Hjemreise for min Familie, inden Dampskibet ophører at gaa, vil det være mig en betydelig pecuniair Vinding, og i modsat Fald maa jeg allerede nu i Betragtning af mine faa Ressourcer gjøre de nødvendige Forberedelser. Hvis jeg derfor kunde udbede mig en foreløbig Underretning af Hr. Professoren, om end blot mundtlig til min Fader, om det er noget, jeg kan ansee som muligt, eller for det Første ikke, og hvis denne Underretning maatte ikke komme altfor silde henimod sidste Dampskibsfart, da vilde jeg være Dem saare forbunden. Jeg gjentager, at jeg maaskee gaaer noget for tidligt tilværks, men haaber og at ovenanførte korte Fremstilling af mine Omstændigheder vil undskylde mig.

Med Agtelse og Ærbødighed

P. A. Munch.

6. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Kjøbenhavn den 10de Novbr. 1836.

Til Collegium academicum
ved det Kongl. Fredriks Universitet i Christiania.

Jeg henvender mig herved til det høie Collegium i følgende, mig særdeles vigtige Anliggende, i det Haab, at man ei vil finde det ubeskedent, naar jeg, uden Talsmænd, der kunne bringe mig i Erindring, selv varetager min Tarv, og berører de Qvalificationer, der formeentligen kunne gjøre mig værdig til Opnaaelsen af min her fremsatte Begjering.

Det er maaskee allerede det høie Collegium bekjendt, at jeg lige fra min tidligste Skolegang har opoffret mig til Historiens Studium, fornemmeligen med Hensyn paa engang i Tiden værdigen at kunne beklæde en Lærerpost i samme Fag ved Universitetet. Historien har altid været mit Yndlingsfag og Middelpunctet for mine academiske Studier, som jeg, hvad ogsaa medfølgende Attest fra Hr. Rector Ørn og Udfaldet af mine Examiner viser, samtlige har dyrket med Kjerlighed, og, jeg tør selv sige det, med meer, end almindeligt Held.

Med det Maal for Øie, engang at bringe det til den høiest mulige Grad af Dygtighed i de historiske Discipliner, samt at anvende mine Kundskaber til størst mulige Gavn for mine Medborgere, har jeg ei fundet det hensigtsmæssigt at lægge an paa nogen lavere Lærerpost i denne Videnskab, end den academiske. Ingen anden Stilling vilde bedre sætte mig istand til efter Evne at gavne mit Fædreland, ja jeg tør endog forsikkre, at enhver anden Stilling vilde føre mig bort fra den Virkekreds, mine medfødte Evner og Tilbøieligheder have anviist mig, og saaledes gjøre mig mindre skikket til virksom og gavnlig Færd. For Øieblikket er Udsigten til en saadan Ansættelse aaben for mig. Ved Professor Steenblochs Død er en historisk Lærerpost bleven ledig. Maalet for alle mine varmeste Ønsker synes nu ikke uopnaaeligt, ligesom, paa den anden Side, min Livsplan, hvis jeg nu ei naaer det, for stedse vil være forfeilet.

Til at lægge historiske Kundskaber for Dagen har der hidtil mere manglet mig Anledning og Tid til Udarbeidelse, end Materialier og Emner. Samme Dag, som jeg fuldendte den juridiske Examen, blev jeg af Kirke-Departementets Chef anmodet om at concentrere alle mine Kræfter til at forberede mig til det Hverv, som Lector Keyser i Forening med mig nu snart har tilendebragt. Imidlertid tillader jeg mig at henlede Collegiets Opmærksomhed paa to Recensioner, den ene af Fayes Norges

Historie, den anden af Vosgraffs Krigshistorie, som jeg har ladet indrykke i det danske Maanedsskrift for Literatur; ligeledes paa en Oversættelse af Snorre Sturlesen, hvis Trykning i Christiania, skjønt Manuscriptet forlængst er færdigt, standsede med første Hefte, der er udkommet, paa Grund af Hindringer fra Forlæggerens Side, men nu fortsættes her i Kjøbenhavn paa det Oldnordiske Selskabs Bekostning, af hvilket Selskab jeg i lang Tid har været engageret til historiske Arbeider.

Jeg maa beklage, at ingen Leilighed har tilbudt sig, hvorved jeg kunde bevise mine Kundskaber i den almindelige Historie; thi denne har ei mindre end Fædrelandets, ligget mig paa Hjertet, og jeg har endydermere, for ret at kunne gaae tilbunds i Kilderne, studeret de fleste nyere Sprog, som jeg ikke allerede fra Skolen kjendte. Selv under mit Ophold her i Staden, hvorvel jeg ifølge mit Hverv nærmest havde med Fædrenelandshistorien og især Lovhistorien at bestille, har jeg dog ei forsømt nogen Anledning til at udvide mine Kundskaber i den almindelige Historie, fornemmeligen i de Grene og Bividenskaber, hvori man i Norge af Mangel paa Hjælpemidler kun vanskeligt bringer det vidt, som Archæologie, Kunsthistorie og Numismatik.

Man kunde maaskee finde det besynderligt, at jeg nu, efterat have paataget mig det Hverv, for hvis Skyld jeg opholder mig her i Staden, tænker paa at forlade det, førend det er til Ende; men Enhver veed, at dette Hverv næste Mai Maaned ophører, at det efter den Tid vilde være for sildigt at melde sig, at jeg da er uden nogensomhelst Ansættelse, og, at det vilde være ubilligt, hvis den Omstændighed, at Posten faa Maaneder før eller senere blev ledig, skulde kunne gjøre saameget, at jeg i første Fald for evig. kunde ansee Adgangen for mig lukket til den blandt alle Fædrenelandets Embeder mig meest convenerende Stilling.

Vel veed jeg, at en Anden allerede i længere Tid har været constitueret, og maaskee ved Forelæsninger afgivet Prøver paa sin Dygtighed i Faget. Det er her ingenlunde min Agt, til Præjudice for hans formeentlige Rettigheder at ville indtrænge mig i hans Sted, eller fradømme ham de nødvendige Qvalificationer, hvilket især nu, da jeg optræder som hans Medbeiler, vilde være dobbelt upassende, men jeg tillader mig blot at gjøre opmærksom paa, at densamme Concurrence, der nu opstaaer mellem ham og mig, allerede i sin Tid, da der var Tale om Constitution, vilde have opstaaet, hvis jeg da ei havde været fraværende i det Hverv, jeg nu besørger, og, at det visseligen vilde være mindre billigt, om min Fraværelse i et Engagement, som ellers ifølge sin Vigtighed og nøie Forbindelse med den Videnskab hvori jeg nu tragter efter en Lærerpost, maatte give mit Ønske særdeles Vægt, nu tvertimod skulde fjerne

mig fra det Maal, hvis Opnaaelse det fortrinligen syntes at burde befordre, saamegetmere som mit herværende Ophold — efter hvad jeg allerede har berørt — i høi Grad har bidraget til Udvidelsen af mine historiske Kundskaber. Jeg tør vel derfor vente, at hiin Constitution idetmindste ikke vil antages at give min ærede Medbeiler større Adkomst, end dette mit Hverv giver mig, om jeg end ei kan gjøre Regning paa, at mit ikke ubetydelige Arbeide hernede, forbundet med forholdsviis smaae Indtægter, maatte give mig noget Fortrin. Jeg anholder kun om, at ene de Kundskaber, Enhver af os antages at besidde, forenet med Enhvers Evne til at gjøre dem frugtbringende for Andre, maa gjøre Udslaget. Offentlig Concurrence ønskede jeg inderligt, men dertil gives vel neppe Anledning. —

Mit Ophold saalangt fra Fædrenelandet hindrer mig i at kunne medgive de Anbefalinger fra almeenagtede Videnskabsmænd, som jeg ellers torde smigre mig med at have faaet. Jeg giver mig derfor den Ære at fremsende medfølgende ældre, ved en anden Anledning, men dog i samme Hensigt givne Anbefaling fra min forrige Lærer Hr. Rector Ørn, og haaber derhos, at den ærede Commission for Udgivelsen af de gamle norske Love, gjennem hvilken denne Skrivelse rimeligviis vil blive indsendt, ei vil nægte mig sin Recommendation, den Hr. Lector Keyser allerede, som min nærmeste Foresatte, uden dog at foregribe den Erklæring, han formodentligen som eneste historiske Universitetslærer vil komme til at afgive, har meddeelt mig, dog nærmest til Commissionen. —

ærbødigst
Peter Andreas Munch.

Bilag.

Skiens lærde Skole Septbr. 18de 1834.

Candidatus juris P. A. Munch, der i Aaret 1828 blev dimitteret fra denne Skole, gjorde ligefra sin Optagelse her ganske ualmindelige Fremskridt, især i de historiske Fag og Sprogene, saavel de nyere som de ældre, og benyttede enhver, endog den fjerneste, Anledning til Udvidelse af sin Kundskab i samme, og det ingenlunde blot i det for de lærde Skoler Befalede. Ved Siden af en afgjort Overlegenhed i de nævnte Fag kappedes han desuden hæderligen i ethvert andet med de flere fortrinlige Disciple, denne Skole da havde, hvilket og Udfaldet af samtlige *Examina*, han ved Universitetet underkastede sig, noksom har lagt for Dagen.

Ihvorvel jeg tilstrækkeligen er underrettet om, at han ligefra Begyndelsen af sin academiske Bane med samme luende Iver, med samme stadige og velordnede Flid og altsaa med end større Held og Fremgang, har fortsat det her Begyndte, vilde det være ligesaa ubeskedent som overflødigt her videre at berøre dette, da det er foregaaet under opmerksomme og competente Dommeres Øine, der, besjelede af levende Interesse for de samme Fag, med faderlig og broderlig Hjertelighed

modtoge ham ved hans første Indtræden paa Banen og strax for ham aabnede Kilder, til hvis Benyttelse de, vist ikke uden Studsen, allerede da fandt ham moden.

Om Ingen af de mange Disciple, i hvis Underviisning jeg nu i 34 Aar har deeltaget, har jeg med den Vished kunnet haabe, i Tiden at see en udmerket Universitets-Lærer i de nævnte Fag, som om Candidat Munch, og Ingen har saaledes, som han, med hvert kommende Aar givet dette Haab ny Næring og Styrke.

K. R. Ørn.

Kjøbenhavn den 10de November 1836.

Til Commissionen for de gamle Norske Loves Udgivelse
i Christiania.

Hr. Candidat P. A. Munch, der agter at anmelde sig til den ved Professor Steenblochs Død ledig blevne Lærerpost i Historie ved Universitetet i Christiania og at indsende sit Andragende herom gjennem den ærede Commission, som den Auctoritet, der for Tiden er hans nærmeste Overordnede, har i denne Anledning anmodet mig om et Vidnesbyrd med Hensyn til hans Forhold i den Mission, i hvilken han nu i $1^1/2$ Aar har været min Medarbeider.

Ifølge dette Forlangende undlader jeg ikke at erklære, at jeg i Hr. Munch har fundet en Medhjælper, hos hvem naturligt Talent og udbredte Kundskaber ere forenede med utrættelig Flid og den største Nidkjærhed for sit Hverv. Hr. Munch har som min Medarbeider intet ladet mig tilbage at ønske, og han har i saa Henseende uindskrænket Fordring paa mine varmeste Anbefalinger. Jeg vil vistnok komme til at savne hans Medhjælp, hvis han bliver bortkaldet fra det os betroede Arbeide, før det er fuldendt; men det vilde være høist ubilligt paa Grund af den Nytte, man i hans nærværende Stilling drager af hans Duelighed at modsætte sig eller ikke efter Fortjeneste at understøtte hans Stræben efter at komme ind paa en sikkrere og behageligere Embedsbane, for hvilken han fra en tidlig Alder med utrættelig Flid har forberedet sig, og paa hvilken man kan have grundet Haab om, at han ved sine Kundskaber vil gavne sit Fædreneland og gjøre det Ære.

ærbødigst
R. Keyser.

Christiania den 25 Nov. 1836.

I Anledning af at Undertegnede er anmodet om at afgive sit Videtur angaaende Hr. *Cand. juris* Hr. Peter Andreas Munch, som for Tiden opholder sig i Kjøbenhavn for at assistere Hr. Lector Rudolf Keyser ved Indsamlingen af Materialier til en Udgave af de gamle norske Love, maa jeg anmærke, at jeg vel ikke har den Fornøielse personligen at kjende Hr. Munch, men efter den Idee, jeg har fattet om ham ved at læse de tvende Recensioner, han i Maanedsskriftet for Literatur har meddeelt, den ene i 8de Bind over A. Fayes Norges Historie, den anden i 14de Bind over den norske Krigs-Historie ved Vosgraff, besidder han ei alene dyb Kundskab i vort Fædrenelands Historie og Oldsprog, men har og gjort sig fortrolig med sammes virkelige Beskaffenhed og røber i det Hele Aand og Oversigt over det historiske Studium. Allerede for nogle Aar siden hørte jeg

fornævnte Lector Keyser tale med Berømmelse om ham som et fortrinligt lingvistisk Genie, og at han ikke alene er hjemme i vort gamle norske eller nu omstunder sædvanlig saakaldte islandske Sprog, men og har gjort sig bekjendt med det for en nordisk Oldgransker vigtige angelsachsiske, slutter jeg af førstnævnte Recension, hvor jeg erindrer at noget forekommer, som viser Kyndighed deri.

Jeg tvivler derfor ikke paa, at det vilde geraade Fædrenelandet til Gavn og Hæder, og derfor var høist ønskeligt, om det nu, da der i Anledning af Prof. Steenblochs Død rimeligviis vorder ansat en yngre Lærer ved Universitetet i det omfattende historiske Fag, kunde lykkes velbemeldte Hr. Munch at erholde den Post, hvorved han vilde sættes i Stand til ganske at opoffre sig for dette Fag, hvori der med Hensyn til den norske Historie i alle dens Grene staaer saa meget tilbage at gjøre, og hvortil han har lagt saa meget indvortes Kald for Dagen.

J. Chr. Berg.

Kbhvn. d. 4de December 1836.

Undertegnede tager med Fornøielse Anledning af en Opfordring fra Hr. *cand. jur.* P. A. Munch til at bevidne, hvor kiært det har været mig, at giøre hans Bekiendtskab under hans Ophold hernede. I hele forrige Vinter (1835—1836) have vi ugentlig været samlede med Cancelliraad Thomsen, for i Forening at læse og samtale om Gienstande angaaende Historie, Konst og Oldsager; og jeg havde derved ofte Leilighed til at blive opmærksom paa Hr. Munch's udbredte historiske Kundskaber, hans Færdighed i at læse og vurdere Diplomer, en Færdighed, der som bekiendt er af allerstørste Vigtighed for Studiummet af hele Middelalderens Historie, og paa den alsidige Interesse, hvormed han betragtede ethvert Monument, der kunde tiene til historisk Oplysning og hvorved han røbede et universelt Blik for det Fag, der alt livligere maa have vakt hans specielle Deeltagelse. —

N. Høyen,
Professor i Historie og Mythologie ved det Kgl. Konstacademi.

Kiøbenhavn 6: Decbr. 1836.

Herr *Candidatus juris* *Munk har jeg, under hans herværende Ophold i et videnskabeligt Øiemed, havt den Fornøielse at lære at kiende, saavel ved personlig Omgang, som af flere skriftlige Arbeider. Jeg har i ham fundet en Mand af særdeles grundige Studier og Kundskaber i den nordiske, og fortrinligen den norske Historie, hvilken han ei allene af de sædvanlige og mere tilgængelige, men ogsaa af haandskrevne Kilder og Diplomer har studeret i et Omfang og Detail, og med en saa streng videnskabelig Nøiagtighed, at neppe Mange nulevende og bekiendte Historieforskere i Norden deri overgaae ham. Hr. *Munk besidder tillige en levende Sands for Historiens aandfulde Opfatning, og forener hermed uden Tvivl heldige Anlæg til at blive en god Fremstiller af historiske Begivenheder, saavel i den skriftlige, som mundtlige Fortælling. Paa Grund heraf kan jeg ikke andet end ansee ham for at være i Besiddelse af de Egenskaber, som fortrinligen qualificere den heldige historiske Docent, hvilke Egenskaber hos ham endnu ere forenede med videnskabelig Kundskab i hans Fædrelands ældre og nyere Retsvidenskab og Lovhistorie, der for Historikeren er ligesaa gavnlig,

som uundværlig; og hvorhos jeg endnu kun vilde ønske ham Leilighed til, ved mere udvidede Reiser i flere europæiske Lande at kunne fuldende sin Dannelse som Historiker. Uden at tillægge dette mit Vidnesbyrd videre Vægt end den, Andre maatte troe at kunne give det, har jeg ei kunnet undslaae mig for, efter Hr. *Munks Anmodning, at meddele ham samme af min fulde Overbeviisning.

C. Molbech,
Professor ved Kiøbenhavns Universitet, første Bibliothek-Secretair ved det store Kongel. Bibliothek, m. m.

7. P. A. Munch til H. Steenbuch.

Khavn 10 Nov. 1836.

S. T. Hr. Prof. Steenbuch.

Med sidste Post erfarede jeg, at Prof. Steenbloch er ved Døden afgaaen, og jeg antager det overflødigt at underrette Hr. Professoren om, at saaledes Maalet for mine mest brændende Ønsker synes ikke uopnaaeligt for mig, thi min Lyst til Historien, og min hele Livsplan, med Tiden at kunne beklæde en Lærerstol i det Fag, troer jeg at være Enhver bekjendt.

Jeg har Grund til at troe, ikke at kunne sikkrere henvende mig til Nogen med Haab om Anbefaling i denne Sag, end just til Hr. Professoren. Har De end selv ikke egentlig kunnet holde Øie med mine historiske Studier, saa har De dog paa anden eller tredie Haand sikkert kunnet erfare Noget derom, ligesom jeg og ifølge den Velvillje, De altid har viist mig, tør smigre mig med, ei at have været Dem saa ligegyldig, at De ei skulde have paa een eller anden Maade søgt at erfare noget Vist om min Dygtighed i dette eller hiint Fag. Desuden vil den Mand, der i saa lang Tid, som Hr. Professoren, har haft Anledning til at bedømme Yngres Evner, Flid og Kundskaber, let af et almindeligt Overblik kunne slutte, hvorledes Alt ogsaa forholder sig i det Enkelte. I det sidste halvandet Aar har Hr. Professoren været min nærmeste Foresatte, og som saadan haft speciel Opfordring til at iagttage min Færd. Jeg er mig selv intet bevidst, hvorved jeg skulde have forskjertset den Velvillje, De forhen saa umiskjendeligt viiste mig, og jeg tør derfor vist haabe, ei at ansees som ubeskeden, naar jeg søger at nyde godt af denne Velvillje ved at bede om Hr. Professorens Anbefaling og kraftige Medvirken.

I Analogi med, hvad der pleier at skee ved andre Autoriteter, har jeg troet at burde lade et Andragende, som jeg i denne Sag har skrevet til Collegiet, gjennemgaae Commissionens Erklæring og har derfor ogsaa allerede forskaffet mig en saadan fra Hr. Lector Keyser. Men for ei

at falde Hr. Professoren til Uleilighed ved at tilsende Dem en voluminøs Pakke med Posten, har jeg sendt Altsammen til min Fader, fra hvem det formodentlig Dagen efter at De har modtaget dette Brev, vil blive Dem overleveret. Det er 1, mit Andragende til Collegiet, 2, Keysers Erklæring, 3, mit Andragende til Commissionen, og 4, en ældre Anbefaling fra Rector Ørn i Skien. Skulde Hr. Professoren finde det upassende, at Commissionen herpaa indlod sig, da kan jo Alt igjen tilstilles min Fader, men Ondt skulde det gjøre mig, om den skulde ville nægte mig sin Anbefaling, eller idetmindste ikke tillade, at Lector Keyser's blev Collegiet foreviist.

I mit Andragende til Commissionen har jeg berørt de Grunde, som formeentlig undskylde mig med Hensyn til at jeg søger Befordring, førend mit nuværende Hverv er til Ende. Jeg veed altfor godt, at jeg sætter Hr. Professorens Interesse paa en haard Prøve, thi hvor inderligt De, og enhver sand Fædrenelandsven ønsker Lovarbeidets snare Tilendebringelse, derom er der kun een Overbeviisning, og det vil koste Dem meget at tilraade en Sag, hvorved Arbeidet blev forsinket. Men Hr. Professoren veed ogsaa, i hvilken mislig Stilling jeg nu mere end nogensinde vilde komme, naar jeg ved Arbeidets Ophør fandt mig uden Ansættelse, thi forhen var dog den Mulighed forhaanden, siden at opnaae den historiske Lærerpost: skulde den nu derimod blive besat med en ung Mand, vilde Udsigten for stedse være lukket, og jeg vilde see mig nødt til, forat kunne subsistere, at gribe til Forretninger, hvortil jeg hverken var skikket, eller havde Lyst: min hele Livsplan vilde da saagodtsom være forfeilet. Og Lovarbeidet vilde dog indtil Mai Maaned bekvemt af Hr. Keyser alene kunne være tilendebragt.

Nogen Opregnelse af mine forskjellige Studier eller nogen Forsikkring om at jeg troede mig i Besiddelse af de nødvendige Egenskaber, vilde her være overflødig, da Hr. Professoren vist forud veed, hvad jeg kan sige, og desuden vil kunne see det af de øvrige Andragender. Men hvis Hr. Professoren er overbeviist om min Dygtighed til Posten, og saaledes *quà* Commissions-Medlem vilde erklære Dem gunstigt for mig, torde jeg da gaae endnu videre, og bede om en speciel Anbefaling til Collegiet, og kraftig Medvirken desforuden? Jeg veed, at det ei er lidet, hvad jeg beder om, men jeg veed og, at tilstaaes det mig, vil ingen Anbefaling kunne virke bedre: jeg vil da ansee mig saagodtsom vis paa Embedet. Det er maaskee et Selvbedrag af mig, at jeg saaledes altid troer at have mærket nogen særlig Velvillje for mig hos Dem; hvor en Sag inderligt ønskes, der skuffer man sig selv saa let; dog — skulde det være noget meer end blot Indbildning, da beder jeg nu om at ogsaa Gjerningen

maa følge Stemningen, og at De faderligen vil antage Dem den Fraværende, der uden mange Talsmænd ei veed, hvorledes han bedst skal naae sit Maal.

Jeg slutter med gjentagen Bøn om at De ei vil ansee denne Henvendelse for ubeskeden, og undertegner mig

med Høiagtelse
P. A. Munch.

8. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Kjøbenhavn 4de Decbr. 1836.

Til Collegium academicum
ved det Kongl. Norske Fredriks-Universitet.

Som Bilag til min Skrivelse til det høie Collegium angaaende den ledige historiske Lærerpost ved Universitetet, hvortil jeg ønskede at vorde tagen i Betragtning ved Indstillingen, tillader jeg mig her at gjøre opmærksom paa de literaire Arbeider — udgivne og uudgivne — hvilke jeg har præsteret, og som maaskee kunde afgive Vidnesbyrd om min Qvalification til den attraaede Post.

1. Afhandling om den oldnorske Digtekunst og Metrik, indrykket i Ugeskriftet »Vidar«, 1ste Bind.
2. Oversættelser af flere oldnorske Digte, indrykkede paa forskjellige Steder i samme Ugeskrift.
3. Recension af Pastor Fayes »Norges Historie«, indrykket i Maanedsskrift for Literatur 1832.
4. Recension af Vossgraffs »Norriges Krigshistorie« &c., indrykket i samme Maanedsskrift for 1835.
5. Afhandling om Beliggenheden af det gamle norske Landskab Grenland med tilhørende Kort, indrykket i »Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed« og allerede trykt, men endnu ikke udkommen.
6. Historisk-genealogisk Afhandling om Arnmod Jarls Slægt (Arnmodlinge-Ætten) i Norge, og dens Forgreninger i Sverrige, Ørkenøerne, Hebriderne, Scotland og England, bestemt til Optagelse i samme Tidsskrift, men endnu ei udkommen.
7. Lovhistorisk Undersøgelse om de saakaldte Lehnsmænd eller *lendir menn* i Norge; ogsaa antagen til Optagelse i samme Tidsskrift, men endnu ei udkommen.
8. Oversættelse af Snorre Sturlesøns Heimskringla; heraf er første Hefte trykt i Christiania.

9. Fuldstændig Anmeldelse af de hidtil udkomne Hefter af »Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie« samt »Urda«, bestemt til Optagelse i »Maanedsskrift for Literatur«: vil udkomme i Januar n. A.

10. Forskiellige andre mindre Oversættelser, Recensioner og Afhandlinger i »Vidar«.

Desuden har jeg under Behandling:

1. Fuldstændig Haandbog i Norges Historie, med stadigt Hensyn til de bedste inden- og udenlandske Kilder, dog nærmest affattet til Ungdommens Tarv. Hertil er Planen allerede forlængst lagt, og første Halvdeel deraf fuldkommen færdig.

2. Nøiagtig og vidløftig Fremstilling af vore Forfædres Krige paa Irland og Syderøerne, deres Samqvem med og Besiddelser paa disse Lande. Denne Afhandling er saagodtsom færdig, og ventes kun paa lidt mere Tid til slige Arbeider og et Par Kildeskrifter, som hidtil ei have været at erholde.

3. Biographisk Lexicon over Personer i den norske Historie. Herom er jeg endnu ikke enig med mig selv, hvorvidt jeg vil udgive det alene, eller forenet med et lignende Arbeide for den danske Historie af Justitsraad og Professor Molbech, hvilken Forening han har foreslaaet mig.

Til Slutning bemærkes, at alle mine Arbeider i »Vidar« ere mærkede »—h«, og, at mine daværende Medredacteurer kunne bevidne mit Forfatterskab. Samme Mærke er og under min Recension af Vossgraffs Krigshistorie; Bevidnelse om mit Forfatterskab medfølger derfor fra Redactions-Secretairen.

ærbødigst
P. A. Munch.

9. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Stockholm d. 18 Mai 1837.

Til Commissionen for de gamle norske Loves Udgivelse.

Da min Udnævnelse til Lector i Historien ved Universitetet i Christiania gjør mig det til en hellig Pligt at iagttage, hvad der sætter mig i Stand til, paa bedst mulige Maade at røgte det nye, mig overdragne Hverv, ligesom og paa den anden Side min Interesse for det Arbeide, hvormed jeg nu i omtrent to Aar har syslet, ikke mindre tilskynder mig, for mit Vedkommende at vælge den Fremgangsmaade, der bedst tjener til Arbeidets Fremme: tager jeg mig den Frihed at underrette den ærede Commission om, at jeg fra denne Maaneds Udgang troer at burde ophøre

med min Function som Assistent hos Hr. Prof. Keyser ved Forarbeidet til de gamle norske Loves Udgivelse. At betragte mit nyserholdte Embede for det Første som en Bisag, kan jeg paa ingen Maade forsvare: tvertimod maa jeg ansee det fortrinligt magtpaaliggende at kunne anvende hver mulig Stund til at forberede mig til mine Embedssysler. En saadan Forberedelse kan ene foregaae paa et Sted, hvor jeg gjennem et velforsynet Bibliothek kan have Adgang til de for mit Fag nødvendige Skrifter — noget som her langtfra er Tilfældet; hvorfor det er mig om at gjøre, snarest muligt at komme til Christiania. Tiden indtil Forelæsningernes Begyndelse er endda knap nok, ikke at tale om, at de imidlertid indtræffende *Examina* ville borttage megen Tid. Men selv om jeg her i Staden, i Upsala, eller Lund kunde omgive mig med de nødvendige literære Hjælpemidler, og der saaledes fra Stedets Side ei var nogen Hindring for, at jeg jo endnu en Stund vedblev med Lovarbeidet, vilde jeg dog — af sand Interesse for Sagen — ansee mig forpligtet til at aftræde. Forberedelsen til Forelæsningerne maatte nemlig nu gaae for Alt, og til at behandles som Bisag eller Fritime-Syssel var atter Lovarbeidet for vigtigt. Og hvad der især maatte bestemme mig, selv om jeg ellers kunde være tvivlsom, er den Omstændighed, at jeg i alle Tilfælde maa være hjemme i Førstningen eller Midten af Julii Maaned; men netop i Junii Maaned vil der, paa Grund af Dr. Schlyter's Bog-Flytning, og de i den Anledning nødvendige Reiser, blive saa lidet at bestille ved Lov-Arbeidet, at mit Honorar for den Maaned maatte ansees som spildt, medens jeg dog næppe vilde vinde nogen Tid til mine Embeds-Forberedelser. At Mangel paa Interesse for Sagen skulde bevæge mig til dette Skridt, behøver jeg vel ei at benægte: jeg haaber tvertimod at den ærede Commission heri vil see en Omhyggelighed for Arbeidets samvittighedsfulde Udførelse. Min Hjælp er nu næsten overflødig, efterat Arbeidet er saa langt fremrykket: jeg træder derfor tilbage, men det forstaaer sig af sig selv, at naar det forberedende Arbeide er endt, naar den virkelige Udgivelse begynder, og øvede Hjælpere mere end nogensinde behøves: da vil jeg ei alene ansee mig forpligtet til efter yderste Evne at bidrage med min Assistance, men det vilde endog smerte mig, om man skulde tiltroe mig saa liden Interesse for Sagen, at man undlod at opfordre mig til Deeltagelse deri. — Idet jeg altsaa fra 31te dennes frasiger mig mit hidtil hafte Hverv, anbefaler jeg mig til den ærede Commissions venlige Overbærelse og skaansomme Bedømmelse af mine Arbeider, hvorpaa jeg har anvendt al den Flid, der stod i min Magt: om Resultatet svarer til Villjen, kan jeg ikke afgjøre. ærbødigst

P. A. Munch.

10. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Christiania d. 25 Sept. 1838.

Til Commissionen for de gamle norske Loves Udgivelse.

Til den mig af den ærede Commission under 19 Sept. 1838 meddeelte Skrivelse, dat. 15 Sept., betræffende det til de gamle norske Loves Udgivelse fornødne foreløbige Overarbeide, maa jeg for det første svare, at uagtet jeg vistnok indseer det Vanskelige ved Arbeidet, saamegetmere som det gjælder at fortsætte et af de dygtigste Hænder paabegyndt Værk, er jeg dog af Interesse for Sagen fuldkommen villig til at paatage mig samme. Derhos kan jeg meddele, at da jeg, som en Begynder i min nye Stilling, valgte mig et temmelig let Stof at behandle i mine første Forelæsninger, har jeg allerede saameget oparbeidet, at jeg til hvilkensomhelst Extra-Syssel, saaledes og til det omspurgte Arbeide, meget godt kan anvende idetmindste fire Timer dagligt, og ofte, fornemmelig i Ferierne, mere. Men nu strax at gjøre et Overslag over den Tid, som til Arbeidet vil medgaae er yderst vanskeligt, for ikke at sige umuligt. Efter hvad jeg har erfaret, er der endnu et Par Codices tilbage at collationere; først derefter vil det egentlige Overarbeide begynde, og da vi under vort Ophold i Kjøbenhavn endnu ikke kunde beskjeftige os med nogen Redaction af det Indsamlede, har jeg intet at gaae ud fra, men maa først prøve Arbeidet selv. For imidlertid at nævne en Termin, erklærer jeg herved, at eet til halvandet Aar, forsaavidt jeg nu kan dømme om Sagen, forekommer mig at ville være tilstrækkelige, og naar jeg derhos lover, samvittighedsfuldt hver Dag at anvende saamegen Tid, som muligt, paa Arbeidet, troer jeg, at man kan være temmelig forsikkret om dets hurtige Fremskriden, da jeg tør smigre mig med at være anseet som en temmelig hurtig Arbeider. Jeg vil ogsaa, om forlanges, maanedligen indsende til Commissionen Beretninger om hvad jeg til enhver Tid har præsteret, hvorved den altsaa selv vil have en paalidelig Maalestok.

— — — I alle Tilfælde paatager jeg mig Arbeidet, og er rede til at begynde jo før jo heller, hvilket ikke vilde være afveien, forat kunne forelægge det kommende Storthing en tilfredsstillende Beretning.

ærbødigst
P. A. Munch.

11. P. A. Munchs ansøkning om autorisation som translatør.

Peter Andreas Munch, Lector i Historien ved Universitetet i Christiania, ansøger underdanigst om at maatte vorde naadigst authoriseret som Translateur i det svenske, tydske, franske og engelske Sprog, støttende sig væsentligst paa den Garanti, hans Embede ved Universitetet indeholder for hans Dygtighed i samme.

Christiania, d. 27de October 1838.

Til Kongen!

Idet jeg herved underdanigst indgiver min Ansøgning om at maatte vorde naadigst authoriseret som Translateur i Svensk, Tydsk, Fransk og Engelsk, tillader jeg mig at henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa de forskjellige Anbefalinger, hvormed Indstillingen til mit nuhavende, og af Deres Majestæts kongelige Naade mig forundte, Embede var ledsaget, af hvilke det formeentlig vil indlyse, at jeg netop har gjort saavel de levende, som de døde Sprogs Studium til en af mine Hovedsysler. Jeg vilde heller ikke med Nytte eller retteligen kunne forsvare min Post, hvis jeg ei i de couranteste levende Sprog var omtrent ligesaa hjemme, som i mit Modersmaal. Allerede til *examen artium* erhvervede jeg for Tydsk og Fransk Characteren »Udmærket godt«, og at jeg siden har udvidet mine Kundskaber i disse Sprog, kan endog blot deraf sluttes, at deres Literatur indeholder de fleste og uundværligste Hjælpemidler til mit Hovedfag, Historien. Det engelske Sprog har jeg vel, da det ikke dyrkes i Skolerne, først senere lagt mig efter, men da det har været mig ligesaa uundværligt, som de ovennævnte, har jeg ogsaa maattet erhverve mig samme Styrke deri, hvilket har været mig saameget lettere, som jeg, Lingvist saaatsige *ex professo*, allerede forlængst havde studeret dets Kilde, det gamle Angelsaxiske og de med dette beslægtede Sprog, hvorved jeg har seet mig istand til, usædvanlig nøie at trænge ind i dets Charakter og Elementer. Hvad Svensk angaaer, da — foruden den Omstændighed, at enhver dannet Nordmand bør kunne forstaae det ligesaagodt som sit Modersmaal — har jeg ogsaa i Anledning af mit Hverv ved Samlingen og Afskrivningen af de gamle norske Love opholdt mig i længere Tid i Sverige, hvorved jeg har erhvervet mig den nøieste Fortrolighed med Landets Sprog. Da jeg ønsker at gjøre mig mine Kundskaber saa nyttige som muligt, og derhos som gift Mand og Familieforsørger behøver al den Bifortjeneste, jeg ved Siden af mine Embedsindtægter paa en anstændig Maade kan erhverve, har jeg ei taget i Betænkning, underdanigst at anholde om en saadan Bevilling, som den ovennævnte. Nogen yderligere Attestation om min Dygtighed anseer

jeg det overflødigt at lade medfølge, da de oven opstillede Grunde og mit Embedes Natur virkelig maa indeholde en Garantie, der er stærkere end alle Attestationer; heller ikke medgiver jeg nogen Prøver paa min Færdighed, da deslige Prøver ikke i og for sig selv afgive noget Beviis, eftersom de kunne være Frugten af fremmed Hjælp eller langvarige Bestræbelser. Slutteligen vover jeg at paapege, at jeg, som juridisk Candidat med bedste Charakter, maaskee i flere end een Henseende vil være bedre skikket til ordentligt at opfatte og nøiagtigt at gjengive slige Documenter, hvorom der ved Retterne er Spørgsmaal, end mange Andre, der beskjeftige sig med Translateur-Arbeide, uden at kjende juridiske Kunstudtryk, eller at kunne sætte sig ind i det mere indviklede Lovsprog.

Underdanigst
P. A. Munch,
Lector i Historien ved Universitetet.

12. P. A. Munchs dissenterende votum om besettelsen av lektoratet i filosofi 1839.

Christiania den 7 Juni 1839.

Dissenterende Votum.

Da jeg ikke er enig i, hvad der som Resultat blev Pluralitetens Mening ved Overveielserne i det philosophiske Facultet i Mødet den 22de f. M. angaaende Forslag til den ledige Lærerpost i Philosophien, saa tillader jeg mig herved at fremsende min Anskuelse af denne Sag, hvilken Fremstilling bedes vedlagt Facultetets Betænkning som mit dissenterende Votum.

Af de trende Mænd, der havde meldt sig til den ledige Post i Philosophie, dreiede Overveielserne sig især om Hr. Welhaven, hvorved der idetmindste stiltiende synes forudsat, at han var den eneste, der muligens ved Afstemningen kunde blive bragt paa Bane, om end blot i en noget negativ og subsidiair Form. Pluralitetens Resultat blev imidlertid, naar Alt (blev) sammenfattet under eet Synspunkt, at den om Hr. Welhavens Qvalification maatte udtale et *Non liquet*, fordi de Voterende, hverken gjennem personligt Bekjendtskab, eller gjennem andre Kundskabskilder havde havt Anledning til at indhente Data for hans Duelighed. Denne Pluralitetens Ubekjendtskab til Hr. W.'s Virksomhed, forsaavidt denne har kundgjort sig gjennem Pressen og har baaret Vidnesbyrd om den Genius, Dybde og Kraft, hvorfra den er udgangen, forekommer mig høist uforklarlig. I et Land, saa fattigt paa Talent og aandelig Productivitet som Norge, maatte man troe at et Phænomen, som Hr. Wel-

havens Fremtræden som Forfatter maatte have fremkaldt den høieste Opmærksomhed hos dem, der idetmindste iagttagende skulle følge Bevægelserne i den os nærmest liggende Deel af Skriftverdenen. Hr. Welhaven har for Almeenheden fremlagt et høist originalt, kraftigt, ved Studium modnet og fuldendt Talent. Han kan dristigen lade sig bedømme efter en ikke fra indskrænkede locale Forholde, men fra den høieste europæiske Culturstand hentet Maalestok. Efter denne Maalestok er han dømt i begge vore Naboriger, og han har bestaaet Prøven.

Man har sagt, at W. er fremtraadt, og det som Mester, baade i Prosa og Vers, men at han ikke er fremtraadt som Philosoph *ex professo;* og her spørges om Besættelse af en Post i Philosophie. Denne Indvending er imidlertid hentet fra en Standpunkt for Bedømmelsen af de til dette Embede fornødne Egenskaber, der vil gjøre dets Besættelse umulig, saafremt man ikke enten vil opoffre Tingen for Skinnet eller opsøge et Subject i det hele vide Udland. Naar Collegiet ved Forslaget om Oprettelsen af nærværende Lærerpost erklærede at det, hvis dets Forslag bifaldtes, vilde være betænkt paa at bringe en qvalificeret Person i Forslag, saa kunde Meningen vel neppe være at det allerede havde *in mente* en *merus, purus, putus, & quidem perfectus philosophus* af Profession. Thi disse haves af let begribelige Grunde ikke færdige her i Landet, og at der skulde være meent en Udlænding, er ikke sandsynligt. Derimod maa det være forudsat, at man vilde opsøge et Individ, der havde givet Vidnesbyrd om en saadan høiere Aands Uddannelse, et saadant friere Blik over Literatur og Kunst, en saadan Kraft i Meditationen og Styrke i Fremstillingen, at man ved at henlede hans Bestræbelser specielt paa Philosophien kunde forvente at see dette Fag paa en værdig Maade repræsenteret; kort, der maa være tænkt paa et Subject der var *potentiâ*, ikke *actu* philosophus. Philosophien er efter dens Væsen universel. Nøglerne til dens Helligdomme ligge ikke i noget enkelt Systems eller i alle Systemers Formler; disse ere Indklædninger for den enkelte Granskers subjective Opfatning og Fremstilling. Den forsvinder med Skolen, medens det, der i Systemet virkelig er Essents, trænger sig ind i Cultur og Literatur som en levende og virksom Bestanddeel. Den, hos hvem Culturens høieste Momenter klart afspeile sig, og af hvem de i kraftige Støbninger udpræges, han er Livsphilosoph, hvorfra Overgangen til at vorde Skolephilosoph ikke er vanskelig, thi Alt kommer her an paa at have vundet Standpunctet, hvorfra de vexlende Systemer betragtes som historiske Udviklingsmomenter. Og fra dette Synspunct maa Hr. Welhaven, om man end Intet andet kjender af ham, end hans Skrifter, ansees som en særdeles qvalificeret Aspirant. Her

gjenfinder man den Strenghed i Meditationen, der ikke hviler, uden efter at have fundet Problemernes Kategorier, denne Modenhed i at bedømme Phænomenerne i Liv og Literatur, der giver den rette Myndighed i Pen og Tale, den Penetration i Kritiken, der gaaer ind i Tingenes Væsenhed — kort den Fuldvoxenhed og Muskelkraft i Tanke, Dom og Fremstilling, der kun opnaaes af det høiere Talent, hvorpaa vi ere saa fattige, men ogsaa af dette kun gjennem Kamp og Studium.

Overhovedet forekommer det mig, at Fleerheden af Facultetet i at afveie Hr. Velhavens Qvalification tænkte ham i et urigtigt Forhold til sig. Istedetfor at omhandle ham som en voxen Literator, ved hvis Side flere af dem, der skulle have Indflydelse paa hans Skjebne, ikke kunne have noget imod at stilles, og hvis Navn vil staae uudsletteligt, naar man veed lidet om flere af vore »lærde« Mænd, er han under Overveielsen fremtraadt næsten som en obscur Elev. Det forekommer mig at man burde have været opmærksom paa, at kun Faa af dem, der nu ere Universitetets Lærere, ved deres første Ansættelse have medbragt et saadant literært Navn, som Hr. Welhaven under de ugunstigste ydre Omstændigheder allerede har erhvervet sig; at han, om Posten blev ham overdragen, ei behøvede at laane Anseelse af sin Stilling som akademisk Docent, men at han vilde udsprede ikke mindre Lys over den Stiftelse, blandt hvis Repræsentanter han optages, end der af samme paa ham reflecteres.

Et af Pluralitetens — om end mere underordnede — Synspuncter til Bedømmelsen af Aspiranternes Habilitet maa jeg navnligen fralægge mig Deeltagelse i. Man har i mange Tilfælde med Besættelse af ledige Universitetsposter maattet binde sig saagodtsom udelukkende til eet Datum, nemlig Udfaldet af de academiske Prøver, som Vedkommende har aflagt. Det har i mine Tanker kun været et paa Grund af vor Literaturs og vor productive Videnskabeligheds ringe Udvikling uundgaaeligt Nødmiddel, men ingenlunde i og for sig selv den sikkreste Maalestok for de hos en Universitetslærer ønskelige Egenskaber. Et heldigt Udfald af de anordnede academiske Prøver vidner kun om at Vedkommende har tilegnet sig og er vel orienteret i den ved Lov eller Sædvane for Prøven bestemte Encyclopædie, et Maal, som ikke ligger høiere, end at det med Flid kan opnaaes af ethvert Hoved, der noget hæver sig over Middelmaadigheden. Men mellem denne reglementerede Kundskabskreds og den receptive Evne, som hertil udfordres, paa den ene Side, og Besiddelsen af den høiere og til originale og fuldendte Productioner ledende Aandsudvikling og Aandsretning paa den anden Side, er der et stort Mellemrum. At opelske en Fleerhed af Individer,

der fuldkommen fyldestgjøre de lovmessig anordnede Prøver, er en Opgave, der ikke er vanskelig at løse. Det fuldmodne Talent er derimod sjeldent, og Veien til dets Udvikling er ofte en anden end den, der gaaer gjennem de academiske Prøver. Som et saadant modent Talent er Herr Welhaven fremtraadt ved Prøver af en ganske anden Beskaffenhed end de reglementerede. Nu at ville bedømme hans Qvalification efter hans for lang Tid siden tagne *Examina* forekommer mig at være det samme, som at sætte sig tretten Aar tilbage i Tiden og forglemme det lange Tidsrum, hvori Welhaven for vore Øine har udfoldet sit rige Talent. Det er ikke W. i 1826, men W. i 1839, som har meldt sig til den philosophiske Lærerpost, og Resultatet af hans *Examina* i Sammenligning med hvad han senere har præsteret er kun et nyt Exempel paa det i Literaturens Historie hyppig forekommende Phænomen, at de originaleste Aander have udviklet sig paa egen Haand. Men om man end sætter sig ind i deres Stilling, for hvem Hr. Welhaven, skjønt hans literaire Virksomhed har udviklet sig i deres Nærhed, er en ubekjendt Størrelse, saa forekommer det mig dog, at man ved at bedømme Beviiskraften ved de Vidnesbyrd, han har vedlagt sin Ansøgning, har viist en Strenghed i at kræve ydre Garantier, som forhen ved lignende Leiligheder ikke har været bragt i Udøvelse. Ved Antagelsen af de tvende danske Mænd, som have været ansatte til at foredrage Philosophie ved vort Universitet, har man, saavidt vides, ladet sig nøie med Anbefalinger af enkelte Mænd af Faget. Hr. Welhaven har ogsaa fremlagt et i en decideret Form affattet[1] skriftligt Vidnesbyrd af en Universitetslærer, der selv har været Docent i Philosophien ved vort Academie, nemlig Hr. Professor Hjelm. Denne Mand, der maa antages at høre til de Faa, der hos os have *facultatem attestandi*, naar Spørgsmaalet er om philosophisk Qvalification, erklærer udtrykkelig, »at Welh.'s Ansættelse som Lector i Philosophie vil være en Vinding for Universitetet.« En saa bestemt Position af en competent Dommer synes vistnok at burde gjøre et betydeligt Udslag, da den — vel at mærke —

[1] Nogen anden Mening kan nemlig jeg, Professor Hansteen og — som jeg formoder —, Fleerheden af dem, til hvis Gjennemlæsning samme Attest er bestemt ikke faae ud deraf. Men da desuagtet Facultetets Pluralitet er kommen til et andet Resultat af sine Fortolkninger, maa jeg tilføie, at jeg selv mundtlig har afæsket Hr. Professor Hjelm en authentisk Forklaring; at han foreløbigen har bemyndiget mig til, udtrykkeligen at bevidne, at han ei vil have sine Yttringer anderledes fortolkede, end som det af mig er skeet, at han i en Samtale med det philosophiske Facultets Decanus bestemt har erklæret det samme, og at han forbeholder sig, med det første at indsende en skriftlig Forklaring af sin Attest, hvilken han endnu ei har faaet Tid til at affatte. —

ikke opveies ved nogen Negation fra deres Side, som ikke finde Welhavens Ansættelse tilraadelig, men kun har sin Modsætning deri, at disse mangle Data til enten at sige noget for eller imod.

Endvidere forekommer det mig, at der ei lægges tilbørlig Vægt paa den Omstændighed, at Hr. W. allerede har beviist at være i Besiddelse af en for en Universitetslærer særdeles væsentlig Egenskab, et skjønt og indtrængende Foredrag. I en Cyklus af Forelæsninger har han for et ikke officielt, men, hvad der vistnok er vanskeligere, for et kun ved den virkelige Interesse samlet Auditorium paa en til samme Tid historisk og philosophisk-kritisk Maade gjennemgaaet de vigtigste Phænomener i vor poetiske Literatur, og paaviist den indre *Nexus* mellem dens forskjellige Retninger og afvexlende Fremtrædelsesformer. Herover har Hr. Prof. Hansteen yttret sig i et særskilt Vidnesbyrd paa en for Welhaven særdeles fordeelagtig Maade.

Fremdeles kan jeg ikke lade ubemærket, at man hos Aspiranterne til denne Post synes at have fordret en saadan Masse af positive Special-Kundskaber, at det seer ud som om man ikke vilde lade sig nøie med mindre end en Polyhistor. Jeg tvivler paa at Universitetet virkelig vilde være tjent med et saadant Subject, men jeg er næsten vis paa at Posten maa blive ubesat, hvis man vil gaa ud fra saadanne Fordringer til den Person, hvormed den skulde beklædes. Dog — man har i det Hele under Behandlingen af Herr Welhavens Qvalificationer stillet sig paa Synspuncter, der ere ligesaa fremmede fra den oprindelige Idee med Indstiftelsen af denne Lærerpost, som for Ideens videre Udarbeidelse under de Instantser, Sagen hidtil har gjennemgaaet. I Collegiets tidligere Foredrag er der udtrykkelig antydet, at man i den vordende Lector seer en yngre Mand, der i selve denne Stilling kunde uddanne sig til Modenhed i Faget, og nu, hvor idetmindste Evnen til denne Uddannelse er hos det omhandlede Individ givet og anerkjendt, vil man fordre Garantier, der med Billighed blot kunne kræves af en Philosoph *ex professo*, der allerede var betrygget og lønnet som saadan. Endelig vil man af Hr. Welhavens æsthetiske Renommée udlede en Grund for, at hans Qvalification er at søge i en anden Retning end den, hvorom her er Talen, og dog er Sagens virkelige Stilling nu saadan, at man langt snarere maatte komme til det modsatte Resultat. Thi Procantslerens Betænkning, der er tiltraadt af Kirkedepartementet, støtter sig med tydelige Ord til en Yttring i Collegiets Indstilling, hvor Universitetets Savn af Foredrag over den anvendte Philosophie paapeges. Det er endog blot paa denne Grund, at Procantsleren har fundet den nye Lectorposts Oprettelse hensigtsmæssig og paatrængende, idet han antyder den ansættende Lærers

Stilling som en Udvei til at afhjælpe det af Collegiet nævnte Savn. Efter dette Sagens nuværende, eneste sande, Standpunkt bliver det netop nødvendigt, under Spørgsmaalet om Besættelsen af denne Post, at tage særdeles Hensyn til Aspirantens Dygtighed i at foredrage Kunst- og Literatur-Philosophie.

Paa Grund af alt det Foranførte erklærer jeg Hr. Welhaven fuldkommen qvalificeret til den omspurgte Ansættelse, og fremfor de Øvrige dertil værdig. Om yderligere Qvalificationer kan altsaa fra mit Synspunkt ikke være nogen Tale. —

P. A. Munch.

13. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Christiania 15 Juni 1839.

Til Commissionen for de gamle norske Loves Udgivelse.

Jeg har herved den Ære at afgive til den ærede Commission følgende Indberetning om hvad jeg i 1ste Qvartal fra 15de Marts til 15de Juni d. A. har udrettet med Hensyn til det mig overdragne Hverv, at besørge Overarbeidet af Copier o. s. v. til de gamle norske Loves Udgivelse.

Efter Hr. Professor Steenbuchs Anmodning, og fordi det i flere Henseender syntes nyttigt, afskrev jeg Erkebiskop Jons Christenret efter den, Videnskabernes Selskab i Throndhjem tilhørende, Codex. Lægges til Grunden for Udgaven af denne Lov kan vistnok ikke hiin Afskrift, men den egne deri herskende Retskrivning gjør den høist interessant.

Dernæst collationerede jeg den i samme Codex indeholdte nyere Eidsivalov med den i Kjøbenhavn tagne Afskrift. I Forbindelse dermed collationeredes et Par Retterbøder, der fandtes ved Slutningen.

Omsider collationeredes den i samme Codex indeholdte, men med nyere Haand skrevne, nyere Vikens Christenret med tilhørende Anhang, hvorhos endeel Eedsformularer og andre til Christenretten hørende Sager, som fandtes paa samme Sted, bleve afskrevne, efterdi de ei findes i nogen anden Codex. Da jeg derhos har taget behørige Facsimiler, er altsaa hiin Codex expederet, og kan sendes tilbage naarsomhelst det behøves, uagtet jeg vistnok ikke vil nægte, at det altid er behageligt at have den ved Haanden; thi om end intet er overseet, kan der dog ved Varianternes Sammenstilling, selv i orthographisk Henseende, være en og anden Oplysning at hente.

Efter disse foreløbige Arbeider skred jeg lige til at bearbeide den nyere Landslov, noget som i Virkeligheden er langt møisommeligere,

end jeg havde forestillet mig det, da der ikke er mindre end 43 Variantkilder at holde Øie med. At imidlertid Arbeidet ved Tilvænnelse bliver lettere, er en Selvfølge, og mærker jeg allerede nu stor Forskjel; dog har jeg ingensinde, selv ved 6 à 8 Timers dagligt Arbeide, drevet det til, paa een Dag at præstere mere, end hvad der indeholdes paa et Par Blade i Thorkelins Udgave, og stundum har jeg naturligviis ikke langtfra kunnet afsee saamegen Tid. I den sidste Uge har anden Examen hindret mig meget. Jeg er bleven færdig med Prologen, Thingfarebalken og et Stykke af Christendomsbalken indtil Pag. 54 i Thorkelins Udgave. Forresten træffer det sig heldigt, at jeg i Aar bliver fri for *Examen artium* og Præliminærexamen, hvorfor jeg næsten udeelt kan benytte Sommermaanederne til mit Lovarbeide, og haaber jeg derfor til Midten af September at være færdig med Landsloven, som i Ordets egentligste Forstand næsten er at ansee for det halve Arbeide. Bylovene og Hirdskraa ville neppe optage megen Tid, ligesaalidt som Christenretterne og Statuterne, hvorimod Retterbøderne blive omtrent at sammenligne med den nyere Landslov i Vanskelighed. De ældre Love ere at betragte som færdige.

Jeg synes saaledes endnu at øine Mulighed til at blive færdig til den bestemte Tid; forresten kan jeg nu ligesaalidet som forhen sige noget med Vished. Det eneste, jeg kan beregne, er Varigheden af mit nuhavende Arbeide med den nyere Landslov.

ærbødigst
P. A. Munch.

14. Tillegg til P. A. Munchs dissens om lektoratet i filosofi.

Christiania den 1 Juli 1839.

Dissenterende Fortolkning.

Uagtet det Ubehagelige i den idelige Dissenteren nøder dog den Udtydning, Facultetets Pluralitet har behaget at give Professor Hjelms Continuations-Attest for Welhaven, mig til her at fremsende min dissenterende Fortolkning, hvilken bedes vedlagt de øvrige Sagen vedkommende Documenter, ikke saameget fordi jeg frygter at Pluralitetens Udtydning vil kunne have nogen Indvirkning paa de overordnede Authoriteter, som fordi jeg skylder mig selv, og den Opinion, jeg ønsker skal være den herskende angaaende min Dømmekraft, høitideligen at erklære mig ikke deeltagende i, og ikke paavirket af bemeldte Udtydning. Den Tirade i Professor Hjelms Continuationsattest: »strengt taget o. s. v.« synes mig saa aldeles klart at være fremsat for at vise, ikke hvor lidet

man bør fordre af en philosophisk Lærer, men hvor meget man, naar man endelig vil være saa streng, kan fordre af enhver anden Universitetslærer, at jeg ei begriber hvorledes Pluraliteten kan komme til et andet Resultat, endsige sætte dette i Forbindelse med Anbefalingen i Attestens Begyndelse, der ifølge Professorens egne Ord, »er ligesaa almindeligt meent, som udtalt.« Jeg fortolker med andre Ord saaledes: »Naar man vil være ligesaa streng mod de øvrige Universitetslærere, som man ved denne Leilighed har behaget at være det mod den philosophiske, da kunde man vel af hine fordre den omtalte Kyndighed i Philosophien, men begge Fordringer ere visselig for høit opskruede.« Jevnfør hermed Udtrykket i Slutningen: »under enhver rimelig Forudsætning.« Fremdeles maa jeg endnu beraabe mig paa Professor Hjelms mundtlige Erklæring. Hiin Tirade fremkaldtes derved at han erfarede, hvilke Fordringer man havde gjort til Welhaven med Hensyn til Kundskaber i de saakaldte lærde Fag, hvori man besynderligt nok, men rimeligviis ifølge hans Characterer til anden Examen (hvor han dog har præcæteris for Philosophie), forudsatte ham at være ukyndig, trods hans fleeraarige Forfattervirksomhed og videnskabelige System. At forresten Professor Hjelm som man har urgeret, ikke vil indlade sig i videre Detailler, har sin gode Grund deri, at disse Detailler rimeligviis kun vilde afgive en ny og rigere Anledning for Pluraliteten til at øve sin Færdighed i Interpretationskunster, ligesom han og selv udtrykkeligen siger »at han intet Haab har om at blive bedre forstaaet.« Slutteligen vil jeg blot, for at give et Vink om Langvarigheden af Bekjendtskabet mellem Professor Hjelm og Welhaven, samt for derved at antyde, hvad der skal forstaaes med Udtrykket »den senere Tid« i Professor Hjelms første Attest, gjøre opmærksom paa, at allerede i 1832 og 1833 vare Welhaven og Hjelm paa een Gang Medlemmer af Redactionen for Ugeskriftet »Vidar«, hvilken Stilling endog nødte dem til oftere at træffe sammen og discutere videnskabelige Materier. —

P. A. Munch.

15. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 27 Juli 1839.

Til Collegium academicum.

Da jeg i det i Slutningen af Juni Maaned afholdte Facultetsmøde fandt, at Pluraliteten undergav Professor Hjelms Continuationsattest for Welhaven en i mine Tanker urigtig Fortolkning, erklærede jeg strax, at jeg specielt vilde skriftligen fremsætte, hvorledes jeg fortolkede samme,

og vedlægge denne min dissenterende Fortolkning Sagens øvrige Akter. Da jeg anholdt om at denne min Reservation maatte vorde protokolleret, forestillede Facultetets Decanus mig, at det var mere i sin Orden, naar Reservationen først fremsattes og protokolleredes i Facultetets næst afholdende Møde, hvor Pluralitetens allerede conciperede Hovedbeslutning efter Circulationen vilde vorde oplæst. Jeg samtykkede heri, og da jeg kort efter foretog en Reise paa Landet, der efter al Rimelighed vilde hindre mig fra at overvære næste Møde, afgav jeg min Reservation i en Skrivelse til Facultetet af 1ste Juli. Da det — endog i Tilfælde af min personlige Nærværelse — vilde have været en Urimelighed om jeg paa samme Dag afgav min Reservation og den ved Reservationen forbeholdte dissenterende Forklaring, hvilken nødvendigviis maatte supponeres først sildigere at ville indløbe; ligesom det heller ikke kunde være mig behageligt, at Pluraliteten skulde have Adgang til at læse min Forklaring, inden dens egen Beslutning var conciperet og vedtagen, sendte jeg samme min Forklaring til Prof. Hansteen med Bøn om at han i behørig Tid vilde indlevere den, hvorhos jeg i min Skrivelse til Facultetet meldte, at jeg havde truffet de fornødne Anstalter til at Forklaringen skulde indkomme. Prof. Hansteen paategnede min Skrivelse, at han deelte mine Anskuelser m. m., som af Indlagte vil sees, og, da han senere tiltraadte sin Udenlandsreise, sendte han det Hele i en forseglet Convolut til Universitets-Secretairen, med Anmodning om at Seglet først maatte brydes naar Pluralitetens Beslutning var conciperet og havde faaet en fast Form.

Ikkedestomindre har Facultetets Pluralitet i Mødet d. 15de Juli fundet for godt, aldeles at tilsidesætte bemeldte Skrivelse fra Prof. Hansteen og mig, og saaledes betage os den os tilkommende Yttringsret, idet den, uvist hvorfor, har besluttet at Documentet skulde remitteres til mig. Men da jeg paa ingen Maade lader mig denne min Yttringsret betage, og — om jeg end for min egen Deel vilde renoncere derpaa — ikke er berettiget til at gjøre det i Prof. Hansteens Navn, for hvis Commissionnair jeg her maa ansee mig, tager jeg mig herved den Frihed, indlagt directe til Collegiet at indsende den omtalte Fortolkning.

ærbødigst
P. A. Munch.

16. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Christiania d. 15 Sept. 1839.

Til Commissionen for de gamle norske Loves Udgivelse.

I de sidstforløbne tre Maaneder har jeg fortsat det allerede paabegyndte Arbeide med den nyere Landslovs Collationering og Redaction. Da jeg sidst havde den Ære at afgive Indberetning, var jeg kommen til de første Capitler af Christendomsbolken; denne Bolk har jeg nu endt, ligeledes Utfarebolken og de fire første Capitler af Manhelgebolken. Varianternes Mængde vedbliver fremdeles at være meget stor, dog formodes den i Landabrigðe- og Landsleiebolken at ville aftage.

Da det maatte være mig mest om at gjøre, først og fremst at faae det vidtløftigste og møisommeligste Arbeide fra Haanden, har jeg i denne Tid udeelt beskjeftiget mig med hiin Lov, saamegetmere som de ældre *Corpora juris,* Gulethingsloven, Frostethingsloven og Bjarkørettens Fragmenter kunne ansees som expederede.

ærbødigst
P. A. Munch.

17. P. A. Munch til professor Chr. Molbech.

Christiania d. 21 Oct. 1839.

Til Hr. Justitsraad, Ridder Molbech.

Ligesom jeg allerede, høistærede Hr. Justitsraad, for et Par Aar siden paa Deres Anmodning erklærede mig villig til at assistere, saavidt jeg formaaede det, ved Udarbeidelsen af den paatænkte historisk-biographiske Ordbog, saaledes gjentager jeg nu med største Beredvillighed hiin Erklæring, idet jeg blot ønsker, at den Tillid, man har viist mig, ei maa vorde skuffet. Jeg skal gjøre, hvad jeg formaaer, og troer ogsaa at kunne skaffe gode Artikler fra enkelte Andre, med hvilke jeg her staaer i nøie Forbindelse. Med Hensyn til Aanden og Tonen i de leverede Artikler haaber jeg, at De skal kunne vorde fuldkommen tilfreds, thi saavel historisk, som politisk Takt maa her sikkre mod Alt, hvad der kan kaldes Nærgaaende. Efter den Plan, som i Deres Brev opgives, seer jeg mig ogsaa aldeles istand til, i Forening med mine øvrige Sysler uden altformegen Anstrengelse at kunne præstere det Nødvendige til behørig Tid, saaat der ei for mit Vedkommende skal kunne klages over Forsinkelse.

Hr. Justitsraaden bad mig tale med Prof. Keyser om Sagen. Jeg har ikke gjort det, og vilde desuden nødig, af den simple Grund (som jeg her *sub rosâ* meddeler) at han allerede i Kjøbenhavn, da han havde erfaret denne Deres Plan, for mig i temmelig stærke Udtryk erklærede den uhensigtsmæssig, og navnligen yttrede sin Forundring over at jeg havde villet deeltage deri. Jeg kan nu saamegetmindre vente at han skulde være kommen til anden Overbeviisning, som efter vor Tilbagekomst de forskjellige — saaatsige politiske — Partier, hvortil K. og jeg bekjende os, ere endnu skarpere fremtraadte mod hinanden, end hidtil, og var K.'s Troesbekjendelse allerede dengang saa exclusiv norsk, maa den nu være det endmere. Jeg haaber derfor at De i dette Capitel undskylder mig.

For nogenledes at kunne træffe et passende Valg af Artikler troer jeg ellers, at min bedste Veiledning vilde være en Liste paa de danske Artikler, f. ex. for Bogstavet A, som man hos Dem er bleven enig om at behandle. Siden der endnu er saa god Tid, kunde jeg vel maaskee ved Leilighed faae en saadan Prøveliste; jeg skal da nedsende en norsk Liste, forsynet med Motiver for de Artikler, hvis Optagelse ellers kunde være problematisk. Man kunde da i Danmark fremdeles afkappe, hvad der maatte befindes overflødigt, uden at Arbeidet derfor behøvede at forsinkes, da man imidlertid kunde udarbeide de Artikler, om hvis Optagelse der ei existerer nogen Tvivl. Dette forekommer mig at være den sikkreste Maade, og Skriveriet bliver endda ei saa stort. Hr. Justitsraaden vilde meget forbinde mig, om De vilde lade mig faae en saadan — om og kun efter Deres eget private Skjøn forfattet — Liste, da den vil give mig den allerbedste Idee om og Maalestok for Arbeidets Beskaffenhed, Udstrækning og hele Habitus.

Den historiske Forenings begyndende Virksomhed har jeg allerede efter Aviserne fulgt med største Interesse, og er meget taknemmelig for de mig tilsendte Vedtægter. Noget, som dog ikke er mig ret klart, er det, hvorvidt Foreningens Tendents er forskjellig fra det danske Selskabs, eller om hiin blot er at ansee som en hensigtsmæssigere Reorganisation af dette.

Jeg forbliver, høistærede Hr. Justitsraad,

Deres Ærbødigste
P. A. Munch.

Besvaret 16de Novbr. 1839.

18. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Christiania 16 Decbr. 1839.

Til Commissionen for de gamle norske Loves Udgivelse.

Ifølge den mig paahvilende Forpligtelse har jeg idag at indsende min Qvartalsindberetning om hvad jeg har udrettet i det mig overdragne Hverv.

Jeg har fortsat Collationeringen af den nyere Landslov indtil omtrent midt i Mannhelgebolken. Det var mig da af flere Grunde indlysende, at Arbeidet vilde gaae endnu lettere fra Haanden, naar jeg for Sammenligningens Skyld bearbeidede den med Landsloven fordetmeste samstemmende Bylov ved Siden deraf, og skred derfor til at tage fat paa Byloven, hvori jeg nu paa lidt nær er kommen til det Punkt, hvor jeg standsede i Landsloven. Bearbeidelsen af Resten af denne, og af Byloven vil derefter skee samtidig, hvorved jeg haaber at vinde megen Tid, da der maaskee ikke vil medgaae stort mere for dem begge tilsammen, end for Landsloven alene. Jeg har efter megen Overveielse endelig bestemt mig for, at lægge den vidtløftigste Bearbeidelse af Bergens Bylov (No. 323 fol. Arnamagn.) til Grunden for Byloven, da man derved lettest sættes istand til at dømme om de forskjellige Bearbeidelsers Forhold til Landsloven og hinanden indbyrdes. Det vilde ellers have været nødvendigt at anføre nogle Varianter i Byloven, andre, hvor det ene Exemplar var fuldstændigere end det andet, eller gave Artikler fra Landsloven *in extenso,* paa denne, hvorved al Eenhed vilde ophøre. Det havde maaskee og været nødvendigt at foranstalte særskilte Udgaver af Nidaros, Oslo, Tunsbergs, og de almindelige Bylove, hvilket nu ei gjøres fornødent, da deres Varianter kunne anføres ved Grundtexten.

Jeg troer derhos nu, da Arbeidet er saa vidt fremrykket, at burde gjøre den ærede Commission opmærksom paa Nødvendigheden af at de fornødne Foranstaltninger træffes med Hensyn til Trykningen. En Tid maa medgaae forat paavise de fornødne Penge, en dernæst med at slutte Accord med en Bogtrykker, og atter en for denne til at anskaffe de fornødne Typer, da ingensteds saadanne her haves. Et Tidsrum af et halvt Aar er vel derfor det allermindste, der kan paaregnes at ville medgaae fra de første Forberedelser til Trykningen og til dennes Iværksættelse; et heelt og mere er det sandsynlige. Det vilde visselig være til stor Skade for Arbeidet, om det skulde henligge i saa lang Tid, som den her nævnte, og dog vilde det blive en nødvendig Følge af at man først

gjorde Forberedelser til Trykning, naar min foreløbige Syssel var endt. Det var endog et stort Spørgsmaal, hvorvidt idetmindste jeg — forudsat at min Medvirkning dertil ansaaes nyttig eller fornøden — efter en saa lang Mellemtid vilde kunne beskjeftige mig dermed, da jeg sandsynligviis strax vil have gaaet over til andre Sysler, der optage hele min Tid. Tvertimod er der ingen Skade skeet, om endog alle Anstalter ere trufne inden jeg er færdig med dette mit foreløbige Arbeide, da jeg meget mere skulde ønske, at man allerede nu kunde skride til Trykningen. Der ligger nemlig saameget færdigt, at man endog, under Trykningen deraf, i god Mag kunde bearbeide alt det øvrige. Ved den ældre Gulathingslov, den ældre Frostethingslov, Bjarkørettens Fragmenter, flere andre Smaasager, en stor Deel af Kirkeretterne, Statuterne og Rettebøderne er der nemlig intet andet at gjøre, end at forsyne dem med nogle faa Paategninger og levere dem i Trykken; det er maaskee den mindste Deel, som endnu trænger til Bearbeidelse. Paa Udarbeidelse af en Beskrivelse over Codices, deres kritiske Drøftning o. s. v. kan der ei være at tænke, førend ved Slutningen af det Hele, da dertil høre Facsimiler og andre kostbare Apparater, der ei for det første kunne komme i Anslag; alt dette maatte desuden udgjøre et eget Bind, som Intet hindrede i at faae Titel af det første, om det end udkom sidst. At redde Afskrifterne fra Undergang ved snarest muligt at give dem i Trykken, er fremfor Alt nødvendigt.

Jeg tillader mig derfor at foreslaae den ærede Commission at den med det allerførste drager Omsorg for at udvirke en Ordre til Lovenes Trykning, og saafremt det engang bestemte Fond skulde være udtømt, da at anholde om et Forskud i samme Øiemed — noget, hvis Mulighed en af Commissionens Medlemmer, Hr. Professor Motzfeldt, i et Commissionsmøde i Begyndelsen af dette Aar, hvorved Hr. Prof. Keyser og jeg ogsaa vare tilstede, ikke troede at burde ansee usandsynlig.

ærbødigst
P. A. Munch.

19. P. A. Munch til Chr. Molbech.

Christiania d. 13de Februar 1840.

S. T. Hr. Justitsraad Molbech.

Jeg maa begynde med Undskyldninger over min lange Taushed. Jeg havde altid haabet at faae idetmindste eet — om end nok saa ubetydeligt — Bidrag istandbragt, forat det kunde ledsage min Svarskrivelse, men det har ikke villet lykkes mig. Hovedaarsagen er — Sygdom,

NB ikke min egen; men Hr. Justitsraaden har vist selv erfaret, hvorledes en Kones Sygdom kan derangere en Mands hele Forretningsorden, og det er netop Tilfældet med mig. Lige siden Høsten har min Kone været upasselig, og dette har medført saadant Tidsspilde for mig, at jeg er kommen i uhyre Underbalance med Hensyn til de Arbeider, jeg skulde have fra Haanden. Nogle Smaaskrifter, hvorom jeg allerede tidligere havde contraheret med Forlæggere, mine Forelæsninger, dertil det vidtløftige Lov-Redactions-Arbeide, der nu ene og alene forestaaes af mig, have saaledes accumuleret mine Sysler, at jeg ingen Tid har vundet tilovers. Dog er nu den værste Periode forbi; Dagene længes og Tid vindes; jeg haaber med det første at kunne nedsende nogle Artikler.

Med Hensyn til det Spørgsmaal, hvorvidt levende Personer bør optages, eller ikke, da maa jeg efter nøieste Overlæg bestemme mig for det første Alternativ. Deels er det vanskeligt at trække Grændselinjen, deels vil man i sidste Tilfælde fraskrive sig Adgangen til at omtale overordentlig vigtige Rørelser i Literaturens og Politikens Rige. Der gives mangen en Levende, hvis Hovedvirksomhed just tilhører en ellers allerede til Historien hjemfalden Tidspunkt, medens en Afdøds Handlinger i Hovedsag og i Følger nærmest kunne vedkomme langt sildigere Tider. Jeg behøver blot at gjøre opmærksom paa Oehlenschläger, hvis fornemste poetiske Virksomhed og Indflydelse paa Nationalaanden yttrede sig især i Krigsaarene. Han maa dog vel under alle Omstændigheder blive at omtale. Men gjør man ikke rettest i, hvor det er muligt, at faae Selvbiographier fra saadanne levende Personer? Meget gaaer vel derved saaatsige tabt, men de fornemste historiske Data ere dog altid tilstede, og mere trænger neppe Samtiden til. Hvad Jac. Aall angaaer, da troer jeg vist at han gjerne leverer sin Biographie, hvis ikke den jomfruelige Beskedenhed eller rettere Undseelighed hos ham vinder Seier over hans Forfængelighed, der forresten ei mangler Styrke.

I at bestemme Navnelisten har jeg for den førunionske Periode mestendeels benyttet mig af Registrene til Heimskringla og Fornmanna Sögur; man vil der neppe finde nogen historisk Person forbigaaet. For de nyere Tider afgive derimod Registrene til »Samlinger for det norske Folks &c.« — utvivlsomt Hovedkilden; Hukommelsen eller andre Repertorier behøve vist ikke at supplere meget. Det bliver vel ogsaa nødvendigt at omtale hele Slægter under Eet, naar de ved store Rigdomme eller Besiddelser have udøvet en vis Indflydelse, uden at de enkelte Individer have hævet sig til historisk Berømmelse. Saadanne Tilfælde ere saa faa, at man vel gjerne for Fuldstændighedens Skyld dertil kan offre nogle Linjer. Til Exempel Slægten »Akeleie« i Norge, ligeledes Familien v. Ahnen, Arnold

o. fl. Bør man ikke ogsaa gjøre den Forskjel paa Patronymica, at de kun i de nyere Tider, hvor de ere virkelige Slægtsnavne, bestemme Alphabetspladsen, men ellers vige for Fornavnene? At saaledes Niels Ebbesøn sættes til N, ikke til E, men Thorvaldsen til T? (Eller f. Ex. Stig Andersøn til S., Digteren Andersen til A).

Blandt de Artikler, som jeg allerførst tænker at gjøre istand, nævner jeg følgende som Prøver paa forskjellige Tidsperioder: Alf Erlingssøn Jarl (Mindre-Alf), Arnbjørn Jonssøn, Baglernes Høvding, Alf Haraldssøn, Ridder og Rigsraad, Audun Hugleiksøn (Hestakorn), Kammerherre Bernt Anker, og maaskee nogle flere. Blandt de norske Navne ville vistnok de ældre i Antal overveie de Yngre.

Jeg seer af Aviserne at Stiftsprovst Tryde har indgivet Forslag sigtende til at give de norske Historikeres »hadefulde Udfald mod Danmark« et Dementi. Jeg vil blot her gribe Anledningen til at protestere mod den mulige Iberegning af mig til hine Historikeres Tal. Jeg troer sikkert, at man igrunden blot vil faae een saadan Historiker, Justitiarius Berg, der rigtignok skriver for to eller flere; hans Yttringer ere i Ordets egentligste Forstand »hadefulde«, thi han udleder altid den danske Regjerings Misgreb af de værstmulige Motiver, ofte af en foregiven Nationalondskab; men disse Yttringer har jeg altid misbilliget. Naar jeg derimod i mine historiske Skrifter har omtalt deslige Misgreb, da er det altid — derom er jeg overbeviist — *sine ira et studio,* ikke anderledes end man kan tale om enhver fremmed Regjerings Handlinger. At kaste Stænk paa den danske Nationalitet vilde være saameget større Urimelighed og Uredelighed, som jeg selv ved et saa langt Ophold i Danmark, hvor jeg nød en Forekommenhed og Hospitalitet, som jeg aldrig glemmer, har haft den bedste Anledning til at lære Folkets nationale Gemytlighed og Hjertensgodhed at kjende. Facta har jeg naturligviis ikke dulgt, naar de tjente til at belyse Landenes indbyrdes Forhold og Styrelsens Charakter, men jeg har ikke tilladt mig andre Yttringer om Regjeringen, end man isærdeleshed i den sidste Tid seer Danske selv at fremføre. At min Hypothese om Folkeoprindelsen afviger fra de hidtil opstillede, og gjør Norge til et Slags Stammeland — hvorover der har været urgeret i Dagen — kan dog ei ansees for noget Fornærmeligt; det er nu engang min Overbeviisning, men forresten er ikke jeg den rette Mand, som desangaaende bør befeides, det er Prof. Keyser, der vidtløftigen og lærd har fremstillet den i et af Samlingernes sidste Hefter. Jeg har blot — som det i Skolebøger egnede sig — fremsat Resultatet. Jeg vil heller ikke undlade at bemærke, at allerede Arne Magnussøn kom til et lignende Resultat. Dette hidsætter jeg kun forat Hr. Justits-

raaden ingen Mistanke skal nære til mig, og maaskee — hvis De vil vise mig den Godhed — i paakommende Tilfælde tage mit Forsvar.

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener paa det nye Aar, og beder formeldt Deres Frue min Compliment —

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

Besvaret 29de Febr. 1840.

20. P. A. Munch til Chr. Molbech.

Chr. 9/3 *40.*

S. T. Hr. Justitsraad Ridder Molbech.

[S. 1] Biografisk Artikel om Arnbjørn Jonssøn.

[S. 2] Som Hr. Justitsraaden seer, sender jeg her en af de belovede Artikler; de øvrige skulle snart følge. Jeg veed ikke hvorvidt jeg har fundet den rette Methode, imidlertid har jeg gjort mig yderste Flid. —

For Deres venlige Yttringer i Anledning af mine Historiebøger takker jeg meget; jeg vil blot i Korthed gjøre opmærksom paa den Omstændighed, at jeg ikke er nogen Ven af Fortaler, og derfor heller ikke har forudskikket den mindste Yttring om min Plan, Hensigt o. s. v. Nu laa det netop i min Plan at beskrive de 3 Rigers Historie med specielt Hensyn til norske Læseres Tarv, altsaa paa en vis Maade i et Perspectiv, hvor Standpunktet er i Norge, og saaledes de norske Gjenstande vise sig brede og vidtløftige, medens mangt og meget dansk og svensk, som fra de respective nationale Standpunkter maatte udhæves, her forsvinder i det Fjerne. Jeg meente aldrig, at Bøgerne skulde kunne benyttes som Skolebøger uden hos os.

Jeg er mig heller ikke bevidst at have tillagt de egentlige Nordmænd ɔ: Norges Indbyggere efter Harald Haarfagre, saa afgjørende social og politisk Indflydelse. Den Roes har jeg kun givet de ældre Nordmænd eller efter andres Sprogbrug Skandinaverne, ja Danerne. Her er intet nationalt Hensyn, kun Ethnogoniens Hypothese med i Spillet. Æren for Indflydelsen gjælder ligesaameget Danske og Svenske, som Norske, og overbeviser man mig om en skandinavisk Oldbefolkning i Dmk istedetfor den tydsk-gotiske, da forandrer jeg ogsaa min Benævnelse. —

Jeg anbefaler mig fremdeles i Hr. Justitsraadens Bevaagenhed.

venskabeligst
P. A. Munch.

Undskyld den store Hast.

Med Hensyn til Welhaven, da kunde Deres Anmodning ikke have truffet nogen bedre end mig, da han er min allernærmeste Omgangsven. Han lover at tilskrive Hr. Justitsraaden, og da han ei veed, hvormange Data der ønskes, i sit Brev at meddele saamange Materialier, at De selv siden kan gjøre et passeligt Udvalg.

21. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Christiania d. 17 Marts 1840.

Til Commissionen for de gamle norske Loves Udgivelse.

I sidstforløbne Fjerdingaar har jeg af Byloven absolveret de første Bolker indtil Begyndelsen af *Bœarskipan,* fremdeles følgende den vidtløftige Bearbeidelse, hvorved Bolkerne indtages *in extenso,* og blot i Varianterne de ellers brugelige Henviisninger forekomme.

Ved Siden deraf har jeg fortsat Bearbeidelsen af Landsloven, og avanceret deri til Slutningen af Manhelgebolken. Da Byloven ved *Bœarskipan* aldeles begynder at divergere fra Landsloven, agter jeg i indeværende Fjerdingaar udelukkende at beskjeftige mig med denne sidste, som jeg forhaabentlig da vil kunne absolvere, og hvorved end mere forarbeidet Stof til den af mig i min sidste Indberetning anbefalede Tryknings Begyndelse vil være færdigt. Hvis en Bestemmelse desangaaende kunde træffes — idetmindste foreløbigt, — indtil Skibsfarten kommer igang og Bestillinger af Typer kunne finde Sted — da vilde man vistnok vinde megen Tid.

ærbødigst
P. A. Munch.

22. P. A. Munch til cand. theol. Chr. Lange.

Chr. 29. April 1841.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

De undskylde venskabeligst, at jeg har ladet Dem vænte saalænge paa Svar. Jeg syntes altid at jeg havde Et og Andet at sige, hvortil Tiden hidtil har været for knap; derhos vovede jeg saa alligevel ikke at sende noget bort, førend det kunde skee med Dampskibet.

Det kan naturligviis saameget mindre være mig imod at sende Dem de omskrevne Sager, som min eneste Hensigt med at copiere dem var at gjøre dem tilgængelige for Historieforskere her i Landet; engang, seent eller tidligt, kommer jeg vel til at offerere Bibliotheket dem. Jeg

var blot, som sagt, noget bange for at sende dem i det bløde Vaarføre til Lands, med Dampskibet er jeg derimod aldeles sikker, især da De selv personlig kan tage imod det Tilsendte. Jeg tænker altsaa at sende dem med Constitutionen, men da det er muligt, at De inden Afsendelsen har noget at erindre, bør jeg vel for Sikkerheds Skyld først bestemme Tirsdag d. 11te Mai som Afsendelsesdag. Turde jeg med omgaaende Post bede mig underrettet, om det da er Dem beleiligt at modtage Sagerne?

Jeg har ellers ogsaa en Betingelse, men som De ei maa blive bange for. Jeg har — hvad De senere med Tiden vil erfare, — indrettet mine Afskrifter saaledes at de aldeles kunne træde i Originalmanuskriptets Sted. Jeg har ei alene bibeholdt Originalens Abbreviaturer indtil mindste Tøddel, men ogsaa Bogstavernes Antal og Fordeling i hver Linje, og Linjernes paa hver Side. Betingelsen er nu den, at De, hvis De — som jeg maa slutte — vil afskrive Sagerne heelt igjennem, aldeles bibeholder samme Maneer. Derved har jeg blot for Øie at conservere Afskriften her i Norge. Der vil paa den Maade existere to aldeles ved Siden af Originalen og som Original brugelige Copier; forkommer den Ene, saa er dog den anden i Behold. Brugbarheden for Dem vil vist blive den samme, og Bryderiet er langtfra saa stort, som man forestiller sig (man er derved idetmindste langt mere sikkret for Feilskrift end ellers). Jeg tvivler ikke paa, at De jo aldeles indseer Nytten og Hensigtsmessigheden af dette Arrangement.

De har i Deres Brev til mig blot nævnt den røde Bog og Munkelivsbogen. Men er det ikke et Værk over de norske Klostre, hvorpaa De arbeider? I saa Fald kunde jeg nok have flere Sager, som maaskee burde benyttes. Af »Bergens Kalvskind« har De vist ingen Afskrift; ønsker De min, for hvis Paalidelighed fremfor de øvrige her i Landet værende jeg tør indestaae, da er den til Tjeneste. Derforuden har jeg af de bartholinske Samlinger afskrevet mange Smaating, hvoraf ogsaa endeel tjener til at oplyse Norges Klosterhistorie. Et nogenlunde vidtløftigt Indholdsregister over Alt Norge vedkommende, som Bartholiniana indeholder, vilde vel ogsaa være Dem velkomment til Afskrift, ei alene fordi allerede deraf flere Data kunne erholdes, men fordi De efter de der anførte Sidetal kan reqvirere hvilketsomhelst Document afskrevet i Khavn, om De ønskede det *in extenso*.

Undskyld mit Hastværk, og mine formidable Betingelser — de ere alle til det Gode. Til Deres Arbeide, hvis Resultat jeg med Længsel imødeseer, ønsker jeg Dem af Hjærtet Held.

vensk.

P. A. Munch.

Besvaret med Tak for Alt 1ste Mai.

23. P. A. Munch til Chr. Lange.

d. 3 Mai 1841.

S. T. Hr. Cand. *jur. Chr. Lange.

At Deres Brev traf mig idag, var et Held, da jeg just nu sidder hjemme efterat have været ude til Middags, ligesom jeg meget snart atter skal ud. De maa derfor ikke fortryde paa, at jeg dennegang ei kan faae afsendt den røde Bog og Fortegnelsen over Bartholiniana; til den sidstes Gjemme kan jeg nemlig ikke i denne Hast finde Nøglen; hvad den første angaaer, da maa jeg, forat De ret skal kunne benytte den og forstaae enkelte Tegn, geleide den med et Brev, til hvis Affattelse jeg nu ei faaer Tid. Imidlertid veed jeg at de løse barth. Afskrifter nok allerede indtil næste Tirsdag vil kunne beskjeftige Dem tilstrækkeligt. Thi paa næste Tirsdag skulle de øvrige Sager uopholdelig indtræffe.

Nu sendes altsaa:

1. Munkelivsbogen ɔ: Brevbogen.
2. Fragment af Munkelivs Jordebog.
3. Bergens Kalvskind.
4. Mine løse Afskrifter.

Til bedre Forstaaelse af Alt vil jeg foreløbig bemærke: Hvor der over, eller bagefter et Ord staaer *sic* eller *(sic)* betegner det at den virkelige eller tilsyneladende Feil eller Anomalie virkelig er Originalens.

Hvor der forekommer Overstrygninger og andre Rettelser, hvorved intet videre er bemærket, da er Feilskriften min, og ved Afskriften skal da blot tages Notits af Rettelsen.

Af Facsimilerne i Munkelivsbogen er det første valgt forat vise Autorisationen; det andet for at vise Bogens alm. Habitus, og det tredie forat vise de sidste Tilskrifter. Blekket paa den sidste har hos mig ved urigtig Farveblanding faaet i de første 6 Linjer en altfor rødlig Teint; de øvrige Farveteinter her saavelsom i de andre Facss. ere derimod aldeles tilfredsstillende.

Af Facss. i Kalvskindet skal No. 1 kun vise Bogens alm. Habitus: det er netop en halv Folioside, supponeret afskaaret paa tvers i Midten. Hensigten med de fire Prøver paa No. 2 sees strax. Jeg har især villet vise at Haanden fra 1351 ei er yngre end den som ellers kunde formodes at være fra 1316. De sidste Facsimiler skulle vise Tilskrifterne.

Af mine løse, ved Staaltraad sammenholdte, Afskrifter behøver De ei at skrive andre med de forefundne Abbreviaturer end dem, der ere paa-

tegnede at være efter Originalen (der altid specificeres) eller efter Apogr. Arnamagnæana. Hvad der er efter Bartholiniana, staaer her uden Abbreviatur; det er kun mig, som for at vinde Tid har abbrevieret. De vil see, at Meget allerede er trykt i Samlingerne.

Jeg beklager at Tiden ei har tilladt mig at borttage endeel Snurrepiberier af min Afskriftsamling. Vil De see paa dem, da ere Mynterne alle fra norske Konger i Irland eller Northumberland, tegnede efter Originalerne af mig selv, undtagen de paa gjennems. Papir, der ere tagne efter Simons *essays*. Brudstykket af Calendariet er mærkeligt fordi det har staaet sammenbundet i den ypperlige Lovcodex 323, hvori og stod Sverrers Anekdoton m. m., samt Grændseskjel med Sverige og Rusland. Den kaldtes engang Stegen Lovbog (i 1604); de i Calendariet nævnte Personers Dødsdage ere alle, de kgl. undtagne, Medlemmer af Arnunga- eller Bjarkø-Ætten, og rimeligviis har Bogen da tilhørt Bjarkø-Herrerne, hvilket og stemmer overens med dens antigeistlige Tendents. —

Jeg vil ellers ikke dølge, at jeg af alle Sagerne nok helst ønskede Afskriftsbogen først tilbage; dog maa De ikke paa nogen Maade genere Dem i dens Benyttelse. Jeg mener blot at De ligesaa gjerne kan sende den, strax De er færdig med den, som lade den oppebie de andre.

vensk.
P. A. Munch.

24. P. A. Munch til Chr. Lange.

Chr. d. 10 Mai 1841.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

Idet jeg herved efter Løfte fremsender den anden Leverance af mine Afskrifter, maa jeg gjøre opmærksom paa et Par Omstændigheder.

Det er min første Afskrift: jeg var dengang endnu ikke ret øvet, og hvorvel den i alt Enkelt er samvittighedsfuld nok, har jeg dog ikke i det Ydre vedligeholdt den hele Habitus. Navnligen vil De see at jeg ei har rettet mig efter Originalens Sideinddeling, men kun i Margen betegnet dens Folio ved indklamrede Tal, og Bagsiden med *bl.*

I en Bog som denne, hvor en Mængde Personer omtales, var det vigtigt at henføre dem hver især til den rette Tid, hvilket paa Grund af de mange senere Tilskrifter vilde være umuligt i en Afskrift, med mindre man særskilt betegnede Hænderne ved Mærker og Facsimile-Henviisninger. I Førstningen troede jeg det kunde lade sig gjøre ved forskjellige, en-

kelte og dobbelte Klamre, men mærkede snart at dette var uhensigtsmessigt. Jeg valgte derfor at give enhver Haand sin litera, og lade Henviisningen skee med forskjellige Farver, hvormed jeg understrøg et Par Ord i Tiraden. Med denne Operation er jeg endnu ikke bleven færdig, men de smaa Bogstavmærker, De overalt finder i Margen, ere netop tilsatte for i saa Henseende at kunne lede mig og enhver anden Læser, indtil Farvehenviisningen er udført. Herpaa maa jeg altsaa fortrinlig henlede Deres Opmærksomhed.

Forresten har jeg intet at tilføie, da Bogen selv ellers indeholder de fornødne Oplysninger.

Bartholiniana-Sagerne følge: det er min private Afskrift, og jeg har derforuden een blandt vore Lovafskrr. fra Khavn: De kan altsaa, om De vil, beholde den lidt længere.

vensk.
P. A. Munch.

25. P. A. Munch til kaptein G. Munthe.

Chr. d. 4. Oct. 1841.

S. T. Hr. Capt. Munthe. R. N. O.

Herved maa jeg atter uleilige med Indlagte, med Bøn om at det snarest muligt med omgaaende Post maatte vorde remitteret. —

Jeg veed ikke om De i Deres afsides Bolig har faaet min Avis-Anmeldelse af Deres Kart at see, dog er derom vel nu, saa længe siden, neppe nogen Tvivl, og vil jeg haabe at De dermed i det Hele taget er tilfreds. Granskeren har senere yttret sig om det formeentlig urigtige at bruge den etymologisk-historiske Orthographi i Stedsnavne, »da Conseqvencen alligevel ei kan gjennemføres,« men saa burde han ogsaa selv være conseqvent, og ikke skrive »Tillit« (af *til* og *lita*), naar han dog skriver »vide« *(at vita),* Rod, Fod *(rót, fótr),* Ord, som alle i det gl. Sprog havde *t*, og udtales af Almuen med *t.*

De nyeste Leverancer fra Danmark, enten som Afhandlinger i det historiske Tidsskrift, eller som Anmerkninger til Sagaer, af Molbech, Larsen, Petersen o. s. v., erkjende nu alle den mærkelige Sats, at Massen af den Danske Almue i Oldtiden var næsten livegen eller vornet; et mærkeligt Skridt til at lempe sig efter vore Hypotheser; dog kunne hine Ffattere endnu ei bringe det over sit Hjærte, at erkjende vor Folkestamnings- og Vandrings-Hypothese. De pine sig derfor med de mest forvredne Argumenter forat faae sin Gisning ad andre Veie beviist.

Med Stikningen af mit til Tydskland sendte Kart, seer det langvarigt ud; det sendes fra Herodes til Pilatus, og rigtig Rede paa Tid og Bekostning kan ei faaes. Forlæggeren, Cappelen, tager det heller ikke med synderlig Energie. Kunde De i den Henseende give mig nogle Raad, da tog jeg med Taknemlighed derimod, saavelsom alleslags endog de ubetydeligste, Kartbidrag fra Sogn.

vensk.
P. A. Munch.

26. P. A. Munch til arkivassistent Bernt Moe.

(1841?)

Jeg har talt med min Fader om Sagen, men han har ei kunnet meddele mig noget tilfredsstillende Resultat. Rigsarkivet maa dengang have været i en endnu værre Uorden end senere; han fortalte mig at han engang ledsagede sin Broder derhen forat besee det, men at man ei kunde tage noget ned af Hylderne uden Livs eller Lemmers Fare, da selv det mindste Heftes Nedtagelse rykkede Tyngdepunktet bort, saaat Alt ramlede ned: saa hultertilbulter havde man kylet det op. At han vedblev idetmindste med at trække Gehaltet, er vist. Det var hans Velynder Pr. Fr. zu Hessen, der havde skaffet ham det, men Kaas lagde ham siden alle mulige Hindringer i Veien. De var en Tid gode Venner indtil Kaas anmodede ham om et Geburtsdagskvad til Kongen ved en Fest: min Onkel stod just da færdig at reise bort, skulde forlade Kone og Barn, og var intet mindre end disponeret til at digte. Han sagde Nei. Kaas lovede at erindre det, og holdt Ord. Hvor nøie han vidste at sværte ham, indlyser af følgende. Da min Fader af Løvenskjold var proponeret til Gjerpen, men allerede tidligere var reist ned til Khavn forat sollicitere, havde han Audients hos Kongen, som meget naadigen svarede paa hans Bøn. Min Onkel var just da ogsaa proponeret til Sande Sogn af Grev Wedel, og uagtet almindeligviis den Proponerede kunde ansees som sikker, troede min Fader dog paa Grund af Omstændighederne at burde indlægge et godt Ord for ham. F 6 spurgte strax meget bøs: Er han da færdig med Rigsarkivets Ordning? Min Fader sagde nei, tilføiende de forhaandenværende Undskyldninger. F 6 lod ham ei tale ud, men sagde blot: Det var ret slemt, gjorde Høire om og — Audientsen var forbi. Imidlertid fik dog min Onkel Sande. Det er Alt hvad jeg kan meddele om Sagen.

— — —

vensk.
P. A. M.

27. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 14de Mai 1842.

Til Collegium Academicum.

Ved den sidst foretagne Uddeling af Stipendier til videnskabelige Reiser i Fædrenelandet blev der af den hele Beholdning noget over 70 Sp. tilbage.

Om denne Rest tillader jeg mig herved at ansøge, som en Understøttelse til en Reise, jeg i Løbet af Sommeren agter at foretage i Følge med Hr. Professor Keilhau til Fjældegnene mellem Hardanger, Thelemarken og Numedal. Min Hensigt med denne Reise er i Særdeleshed at indhente geographiske Oplysninger og at anstille de dertil fornødne Undersøgelser. Disse ville fornemmelig komme til at gjælde de orographiske og hydrographiske Forholde i det Store: et, hvad vort Fædreneland angaaer, hidtil kun altfor lidet bearbeidet Feldt.

Da det lettelig vil skjønnes at ovennævnte Sum neppe kan forslaae til en saadan Reise, men blot kan betragtes som en Hjælp eller et Tilskud, behøver jeg vel ikke her at gjøre noget egentligt Overslag over Omkostningerne. —

ærbødigst
P. A. Munch.

28. P. A. Munch til Chr. Molbech.

(Christiania. 20. Jul. 1842.)
/: I Følge Modtagelse :/

S. T. Hr. Justitsraad Molbech.

Om De, høistærede Hr. Justitsraad, ansaae mig for den uefterretteligste blandt alle Uefterrettelige, og aldeles opgav Tanken om, nogensinde herefter at see endog det allermindste fra min Haand, vilde det ikke forundre mig; thi uden nøiere Kjendskab til Omstændighederne maa Enhver finde min lange Taushed ubegribelig. Jeg vil imidlertid her korteligen fremføre det Nødvendige til min Undskyldning. Først i Anledning af at Svaret paa Hr. Justitsraadens sidste venskabelige Brev først nu fremkommer: da jeg modtog det, var jeg Patient; jeg led nemlig af en Øiensvaghed, der i nogen Tid hindrede mig fra at skrive med den sædvanlige Lethed; dette var Aarsagen til at jeg for det første udsatte Besvarelsen, og siden have endeel uinteressante, men høist nød-

vendige Affairer optaget mig idetmindste saameget, at den til en Brevskrivning, som denne, ønskelige Stemning ei kunde indfinde sig. — Hvad jeg forresten kan have paa min Samvittighed, vil forklares ved hvad jeg nedenfor som Besvarelse paa hiint Brev kommer til at yttre. Først og fremst maa jeg kun her bevidne Hr. Justitsraaden min Tak, saavel fordi De af og til tænker med venligt Sindelag paa mig og andre Nordmænd, som fordi De isærdeleshed ikke glemmer at glæde mig ved directe Correspondence; ligeledes maa jeg takke for Deres venskabelige Lykønskning i Anledning af min Promotion. Et saadant Avancement medfører vel ikke egentlig større Anseelse (uden forsaavidt Titlen nu passer til Embedet istedetfor at Lector-Titlen hos Udlændingen vækker Tanken om et blot og bart Forelæser-Embede), ei heller andre Functioner (naar undtages at man bliver deelagtig i Universitetets Administration), men derimod en langt reellere Fordeel, bestaaende i et Gage-Tillæg af 300 Spdlr.

Hr. Justitsraaden udtrykker Dem tvivlsomt i Anledning af min forventede Deeltagelse i Personslexikonet. Jeg maa herimod protestere, da det har hørt, og fremdeles hører, til mine Yndlingsideer. Et Par Yttringer i Hr. Justitsraadens tidligere Breve i Forbindelse med andre, som jeg troede, ubedragelige Kjendemærker i de danske Blade have imidlertid bragt mig paa den Tro, at *der med Udgivelsen endnu vilde henstaae længere Tid og at jeg saaledes ei behøvede at skynde mig: en Tro, jeg saameget heller holdt fast ved, som disse Par Aar have flyet mig en heel Deel Extra-Arbeider: Arbeider, som jeg vistnok tilsyneladende uopfordret paatog mig, men som ikke desto mindre vare mig aldeles nødvendige. Dertil kom, at Udarbeidelsen af Ordbogs-Artiklerne krævede et mere vast Apparat og mere Forudarbeiden, end jeg da kunde overkomme. Hvis jeg kunde behandle hvert Tidspunkt for sig, da havde det ingen Nød, men Bogstaverne rette sig ei efter Synchronismen, og saaledes maatte jeg for det første indskrænke mit Arbeide til enkelte lettere Artikler. Omstændighederne have desuden ei været af den Natur, at de kunde siges at begunstige en reenvidenskabelig Syslen. Den gjærende Tilstand i et Land og i en Stad, der er i Opkomst, den deraf følgende materielle Retning og det Materielles Overvægt over det Aandelige gjør sig endog i økonomisk Henseende saa gjældende, at Sindet somoftest afdrages fra det der ellers udgjør dets Yndlingsbeskjeftigelse. Under saadanne Omstændigheder var det, at jeg begyndte at sysle med Kart-Arbeider, der naturligviis ei fordre Hovedbrud, men kun en vis Combinations-Evne og Haandfærdighed.

Jeg har ogsaa, som Hr. Justitsraaden maaskee allerede veed, i Mellemtiden siden mit sidste Brev leveret et Par Skrifter, nemlig: et streng-

pragmatisk universalhistorisk Compendium paa 727 Pagg., og et kortfattet System af den gammelnordiske Mythologi, betitlet »Nordens gamle Gude- og Helte-Sagn«. Forlæggeren af det sidste Skrift har været saa sparsom med at afgive Mæcenat-Exemplarer og med dets Udstyrelse i det Hele, at jeg ei har kunnet sende noget bort, om ei af anden Grund, saa fordi Bogen selv seer altfor uanseelig ud. Vil forresten Hr. Justitsraaden tage til takke med et Expl. efter fattig Leilighed, da skulde det være mig kjert; jeg torde da vel ogsaa erfare Deres Mening derom.

For nu at komme tilbage til Ordbogen: — jeg skal nu virkelig med Alvor give mig ifærd med Arbeidet, og, som jeg haaber, i Løbet af Somren eller inden Dampfartens Ophør præstere endeel. Den Mand, om hvis Medvirkning Hr. Justitsraaden ønskede at være forsikkret, heder Moe, o: Bernt Moe, der ei maa forvexles med Almue-Eventyrenes Udgiver Jørgen Moe. Bernt Moe er Copiist ved Rigsarchivet og saaledes i en Stilling, der gjør ham særdeles skikket til Deeltagelse i et Arbeide som det heromhandlede. Om hans Medvirkning kan jeg forud forsikkre Hr. Justitsraaden, da han af flere Grunde gjør sig en Fornøielse af at udføre, hvad jeg maatte paapege; saaledes er det ikke egentlig nødvendigt at De selv tilskriver ham; dog troer jeg at han ved et specielt Brev vilde føle sig særdeles smigret og end kraftigere opfordret.

At Hr. Justitsraaden ikke foretrækker at komme hid fremfor til Stockholm gjør mig og alle Venner af den samlede nordiske Videnskabelighed meget ondt. Men kunde Planen endnu ikke lade sig forandre? I Stockholm har De jo været forhen, her aldrig. Og hvis det ei ansees ubeskedent, vilde jeg sige at jeg ei skjønner, hvad Udbytte en Mand, som Hr. Justitsraaden, nu kan have af en Stockholms- fremfor en Christiania-Reise. Realist — Physikomathematiker — er jo Hr. Justitsraaden ikke, og det er dog mestendeels kun i denne Retning at Svenskerne udmærke sig. At Svenskerne, og isærdeles(hed) Upsalienserne, forresten i literair Udvikling ere mindst 20 Aar tilbage i Tiden, behøver vel neppe engang at bevises. Den Popularitet, Oehlenschläger nu først nyder i Sverige, viser at Mængden af Nationen netop befinder sig paa samme Trin som de Danske og Norske indtoge omtr. 1814. Taler man med en svensk Mand om fransk Literatur, saa er det *l'ancien régime,* Marmontel, Florian, Voltaire &c., og naar det kommer høit Mad. Stael; den nyere franske Literatur er i Sverige ukjendt eller ei forstaaet. Hvad tydsk Literatur angaaer, da kjender man Chamisso, Hauff, Gutzkow, Börne og Heine neppe af Navn. — Jeg troer derimod, at Hr. Justitsraaden her vilde faae Anledning til en langt livligere og mere underholdende Ideevexling, og til at slutte Forbindelser og træffe Aftaler der i høi

Grad kunne være nyttige for Landenes fælles Videnskabelighed. Ei at tale om, at Landet selv ved Sommertid er langt smukkere end Sverige. Jeg kunde da faae Leilighed til udførligere, end det skriftligt lader sig gjøre, at udvikle Grundene, hvorfor jeg endnu ikke har svaret paa de ved mine historiske Skrifter gjorte Bemærkninger. Da kunde jeg og vise Hr. Justitsraaden mine Kartarbeider, hvilke, som jeg troer, ville vinde Deres Bifald. Med disse hænger det saaledes sammen: Dahl henvendte sig til mig, som den eneste bestalter Geograph ved Universitetet, om et brugbart Skolekart, der svarede til Tidens Fordringer. Jeg fandt Behag i Ideen, og udarbeidede først et mindre, siden, da det viiste sig at være hensigtsmessigt, et temmelig stort, der nu er i Tydskland for at graveres. Min Hensigt er fornemmelig ved en correct Orographi at give Benytteren en bedre og anskueligere Idee om Norges mærkelige Struktur, end hidtil har været Tilfældet, eller med andre Ord at præstere noget der for Norge kunde supplere de Ritterske og Schouwske Arbeider for det øvrige Europa. (Norge er intet af Bjergkjeder gjennemskaaret Land, som det almindeligviis fremstilles; det er et eneste Klippe-Plateau, der med eet reiser sig fra Vesterhavet, naaer strax sin største Høide og danner dernæst en lang Skraaning tilligemed Sverige, indtil den endelig ved Østersøen naaer Havfladen. Dette Plateau er gjennemskaaret af en Mængde Elve, hvis Bredder danne de beboelige Dale, og ved hvis Sammenløb eller Udvidelser til *Bassins* de større Sletter forefindes.) Mit Kart er altsaa ikke over det gamle, men over det nye Norge. —

Rummet byder mig her at slutte og det i al Korthed. Med Ønsket om snart igjen at see noget fra Deres Haand, og endnu heller snart at see Dem her, forbliver jeg Hr. Justitsraadens med Høiagtelse forbundne

P. A. Munch.

Jeg takker Hr. Justitsraaden særdeles for Deres Afhandl. om Vornedskabet: noget af det Interessanteste og for mine historiske Undersøgelser mest Velkomne, jeg i den senere Tid har læst.

Besvaret 17de Aug.

29. P. A. Munch til G. Munthe.

Christiania d. 8 Nov. 1842.

Jeg henvender mig herved til Dem, høistærede Hr. Capitaine, med Bøn om Assistance i et Foretagende, jeg nu nys har taget mig paa. Man anmodede mig om at skrive et Program, og jeg lovede det, i den Hensigt saaledes at faae udgivet et eller andet hidtil ubekjendt gammelt

historisk Actstykke. Jeg valgte Bergens Kalvskind, og det er saaledes allerede under Trykken. Men da jeg for Ordens Skyld nødvendigviis maa forsyne det med Noter, og disse heller ikke kunne gjælde andet end Personer og Steder, nødes jeg med Hensyn til Flere at hente Oplysninger hos bedre Underrettede, og isærdeleshed hos Dem, der vel saaomtrent er i Besiddelse af den fuldstændigste Kundskab derom. De Personer, om hvilke jeg for det Første svæver i Uvished og derfor kunde trænge til Oplysning, er:

1. Herra Gunnar, der gav *5 mœla akr* til Presttekjen i Alda, Nordfjord.
2. Fru Ægileif, der var en af Vidnerne ved Nikulas Bárðarsøns Testamente, hvorved denne *gaf 3 mdmt. bol* i Skodin til Presttekjen, Kirken paa Hilde og Laurentii K.; ligeledes gav hun *mdmta leiga i Berusetr* til Indvikens Kirke. Forresten staaer der paa første Sted saaledes: *testes: Sighurdr Lodins son. fru œighelœif baughœidr husprœya hns.* — Skulde maaskee fru *œighelœif baughœidr* læses i Eet, og hun saaledes have to Navne? Jeg troer det ikke, men tænker mig et Komma imellem. Fru Ægileif gav ogsaa 2 Løbs l. i *Almdôlum* til *Grazl K.*
3. Nikulas Bárðarson.
4. Fru Gyrid, der gav 1 Mdm. b. i *Grof* til *Vinreiðs Presttekja.*
5. Olaf Blesus, der gav 1/2 Mdm. b. i *Lysilo* til Indvik og 1/2 til Skodin.
6. Fru Gudrun i Ryg, der gav 3 Mdm. *leiga* til Prest og Kirke paa Gemlisstad sig selv til Ophold.
7. Hr. Gunnar (vist den samme der nævnes under No. 1.), der gav 3 Mdmb. i Helgeim til Gemlisstad K., sig til Aartidehold.
8. Herra Endride, der gav 2 Mdm. B. i nedre Alredal til Øygis K.
9. Herra Ivar, der gav 2 Køer til Presten ssteds.

Uagtet jeg derhos vistnok ved Hjælp af Matriklen og Krogs Kart over Nordfjord kan udfinde det, beder jeg dog, for yderligere Sikkerheds Skyld, om en Bestyrkelse paa at Eid og Nedstryn er identisk, ligeledes om nærmere Besked ang. Nesin og Øygis Kirker.

Tag nu endelig ikke ilde op, at jeg saaledes bryder Dem: jeg har gjort det fordi jeg veed at De interesserer Dem for dette Foretagende ligesaameget som mig, om ikke mere. Da en hyppigere Brevvexling udfordres, tilføier jeg blot at Brevene kunne sendes ufrankerede, med Omslag, addresseret Kammerherre og Univ.-Secretær Holst, der attesterer dem som portofri for Universitetet. Jeg maa blot bede at De, hvis De forresten ei finder det uoverkommeligt, saa hurtigt som muligt vil af-

give Deres Besvarelser, thi den hele Sag er kommen noget hastigt paa, og taaler derfor ei lange Opsættelser.

Jeg vil derhos spørge Dem om De anseer det for hensigtsmæssigt og ei overflødigt, at ledsage Skriftet med et Kart over det gamle Bergens Stift, indeholdende Prestegjældene eller rettere Kirkerne. Da Universitetet bekoster det Hele, er her ei Tale om Besparelse og fra den Side er altsaa ingen Betænkelighed. Men skulde saadant til, maatte jeg endmere tage Deres Hjælp i Reqvisition. —

Her i Christiania gaaer Alt i sin gamle Tour, og intet Interessant er at berette. Fra mit Kart har jeg intet videre hørt. De kan ellers troe at jeg i Sommer med Keilhau gjorde en interessant Tour, der ogsaa for en stor Deel supplerede mit Kart-Materiale. Vi mødtes paa Tind, derfra droge vi opad den hidtil ubereiste Maar-Elvs-Dal eller Gausetbygd, op paa Fjældplateauet og fik denne betydelige Elvs Kilder og Tilløb nogenlunde skizzerede; derfra stege vi ned til Argehovd ved Gvennaelven, herfra igjen paa Plateauet forbi Djupsjø og Fjældsjø, der løbe i Gvenna, ned igjen til denne ved Hansbu mellem Krokevand og Sandvand, derfra op igjen forbi Logens Kilder, Besse- og Dimedals-Vandene til Olafsdalen, lidt nedenfor Elven Veig's Kilder; derfra til Viersdalen under Haarteigen, som besteges; derfra atter til Veigerdalen og Hallarskard, over Berastøl til Høl ved Vøringsfossen; gjennem Maabø-Dalen til Eidfjord og søværts til Ullensvang og Utne, tilbage igjen til Høl, hvorfra Keilhau reiste over Bjoreidalen og Monsbuheien til Hallingdal, jeg over Bjorlidalen, Holmetjernlægret, Geisjølægret, og Jøndalen til Nørstebø og Numedalen ned igjennem. Vi havde det fortrinligste Veir, og fik ved Compas saamange Visere-Linjer, at jeg med nogenlunde Accuratesse har kunnet faa aflagt saavel Haarteigen (der er langt mere sydvestlig end hidtil afsat) som de store Fonder, (Sol- Tres- Sælhei-Fond o. s. v.), Nups-Eggen, Veig-Elven, Bjoreia med Kilder, Logen, Gvenna o. s. v. — De hidtil udgivne Karter vise sig her at være aldeles urigtige; kun Carpelans nærmer sig nogenlunde Sandheden. —

— — —

vensk.
P. A. Munch.

Tilskrevet Munch — — — d. 6te Dcmbr. 42 om de histor. Gjenstande.

30. P. A. Munch til Chr. Lange.

Chr. d. 12 Dec. 1842.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

Undskyld uhyre Hastværk, samt en kategorisk Anmodning om Svar med omgaaende Post i en presserende Sag.

Man har for en Tid siden anmodet mig om at levere Program til anstundende K. Fødselsdag. Jeg paatog mig det, for — hvad allerede er paabegyndt — at udgive, og saaledes perpetuere Bergens Kalvskind. Jeg haaber at Efterretningen herom vil være enhver Ven af vore Oldtidsminder, og Dem isærdeleshed, velkommen. Men derfor tør jeg vel og gjøre saameget større Regning paa velvillig Assistance. Nu begriber De nok, at jeg, for dog at skrive noget Latin, maa levere Intimation og Noter: noget, som ogsaa i og for sig kan være nyttigt nok, ja nødvendigt. Noterne indeholde naturligviis især geographiske, historiske og diplomatariske Oplysninger. Jeg griber endog hver Anledning til *in extenso* at aftrykke de med Sagen i nogensomhelst Forbindelse staaende Oldokumenter, især af Bartholiniana, f. Ex. Regulationen af Kirkeinddel. i Nordfjord, Visitats- og Viatikums-Fortegnelsen m. m. — Blandt andre forekommer Eindride Simonarsøns Testament og Codicill, som De nok erindrer. Heri legerer han noget »*inn til brœðra*«, noget »*út t. brœðra*«. Dette maa nu forklares, og Tiden er saa presserende, at jeg allerede har maattet levere Sætteren noget, der dog paa Correcturen kan rettes, hvis jeg i Betids faaer et Svar fra Dem, der viser at jeg har taget Feil. Med Munthes Kirkefortegnelse for mig (Sn. St. II. 85) har jeg for det første anseet for afgjort, at ved »*brœðra*« kun kan forstaaes Mendicanter, at altsaa Talen aleneste er om de tre Klostre St. Johannes paa Stranden, St. Olafs Minor. ved Vaagsbotn, og Prædikanternes paa Communen. Jeg tænkte mig dernæst at Sprogbrugen i Bergen maatte ansee Vaagsbunden for »ind«, Stranden for »ud«, Communen for ingen af Delene: Min Fortolkning vil derfor lettelig skjønnes. Vil De, som aldeles bevandret i dette Punkt, række mig en skyndsom Hjælp ved en lille Notits? End bedre var det, hvis jeg ved samme Leilighed tillige kunde faae noget om Olafskirken paa Bakkene.

Det vil maaskee interessere Dem at erfare, at Texten bliver særdeles smukt trykt, og med Bibeholdelse af Originalens Sider og Spalter. Derhos bliver den overordentlig nøie behandlet, det vil sige at jeg ingen egentlige Rettelser gjør, men hvor, som De bedst veed, da De har afskrevet den, Originalen ei var tydelig, f. Ex. hvor man ei kunde vide

om der stod *mi, im, ini, nu, un* (nn) o. s. v., har jeg ved den nøiagtigste Sammenholden med de nyeste Matrikler paa de fleste Steder faaet det Rette anbragt. Eet maatte jo vælges: dertil kunde ene Matriklen være Ledetraad. Derhos medfølge lithographerede Facsimiler.

Men som sagt, vil De hjælpe, saa gjør det endelig snarest muligt, thi Noten om hine Sager forekommer allerede i en Correctur, jeg i Løbet af denne Uge maa expedere.

vensk.
P. A. Munch.

31. P. A. Munch til Chr. Lange.

Chr. d. 18 Dec. 42.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

For Deres venskabelige Skrivelse og de deri indeholdte Oplysninger takkes De særdeles, Det var paa høi Tid, thi hiint Sted, hvortil Anmærkningen hører, skulde allerede expederes i Correcturen; dog faaer jeg Altsammen ind, nok saa net.

Aarsagen, hvorfor det jager saaledes, er nemlig den, at Hr. Guldberg, hos hvem Skriftet trykkes, fandt for godt at holde mig op med Løfter om dets Paabegyndelse indtil det næsten var for sildigt; nu faaer jeg det vel færdigt, men det er dog ikke mere end saa, og endda maa jeg corrigere en 2 à 3 Ark om Ugen. Keyser rækker mig her en venskabelig Haand; han har nemlig paataget sig at corrigere anden Correctur, og da 4 Øine see mere end to, haaber jeg at Udgaven skal vorde ualmindelig correct. Forresten maa jeg lade Guldberg, at hvad han har forsømt i Tid, opretter han nogenlunde ved sin Velforsynethed paa Typer og disses særdeles Elegants. De vil i sin Tid, haaber jeg, med sandt Velbehag betragte Skriftets smukke, ja nitide Udstyrelse i typographisk Henseende. Thi De kan da nok begribe, at jeg, selv uden nogen Anmodning fra Deres Side, vilde have sørget for at skaffe Dem om det saa var et halft Snees Exemplarer. Endeel — jeg troer henved 40 — faaer jeg strax til min Disposition, og naar denne Beholdning gaaer op, kan jeg altid reqvirere flere. Jeg har tillige sørget for, at Programindbydelsen trykkes paa et særskilt Qvartblad, som ved Indbindingen kan borttages, og at en særskilt Titel leveres foruden Programtitlen: saaledes bliver det muligt at tilintetgjøre alle Programmærker, og give Skriftet et hyggeligere Udseende. Saasnart det er færdigt, skal jeg nok finde Leilighed til at kunne tilstille Dem Exemplarer.

Da jeg naturligviis *à point nommé* kan beregne, hvorledes Sidetallene ville falde, har jeg, forat fremskynde Arbeidet, allerede ladet Annotationerne — der skulle følge bagefter Texten — paabegynde, og, som jeg bemærkede, det, der vedkommer de bergenske Præbender, er nu under Pressen, skjønt der dog nok endnu maaskee kan være Tid til at faae Et eller Andet indskudt. Dette omtaler jeg med Hensyn til *Þorfinns í Hœinregsgarðe* Testament, af hvilket De er saa venskabelig at tilbyde mig en Copi. Jeg erindrer det aldeles ikke, og veed saaledes heller ikke om dets Indhold berører Kirker og Stiftelser, som allerede, paa Grund af deres Plads i Kalvskindet og Arbeidets Skynding, maae være behandlede, inden jeg kan faae Svar tilbage fra Dem, men skulde De antage det muligt, at jeg alligevel dertil kunde finde en ikke altfor urimelig Plads, eller ialfald kunde lade det komme som Appendix, da griber jeg naturligviis med Glæde enhver Anledning til at faae det trykt; under alle Omstændigheder vil en Copi deraf være mig særdeles kjerkommen. Jeg tænker derfor — hvis det ei skulde genere Dem altfor meget — at det er bedst, hvis jeg kan faae den snarest muligt. Vil De ved den Leilighed ogsaa sige mig Deres Mening, om De ei antager det for hensigtsmessigt, at jeg lader et alph. Register paa Persons-Navnene i Kalvskindet følge med — at sige hvis jeg faaer Tid til at udarbeide et saadant.

Jeg gratulerer med den røde Bog, og glæder mig over at der altsaa nu existerer to paalidelige Copier deraf; Indholdets Sikkerhed er saaledes mere end 100 pCt. større. Kanskee det ei varer saa længe indtil jeg finder Anledning — stykkeviis — at udgive den (ihvorvel det igrunden er en Opoffrelse for det alm. Bedste, thi nægtes kan det ei at en saadan Afskrift, ifald jeg pludseligen skulde døe, var en ei ubetydelig Capital i Boet, men at den efterat være ved Trykken publiceret, vilde tabe kanskee $^{99}/_{100}$ af sit Værd — en Betragtning, som dog her ei maa gives Rum, uden forsaavidt som der blandt Embedsmændenes Antagonister kunde gives dem, der bebreide os at vi ingen Opoffrelser gjøre). I Anledning af Deres Forespørgsel om Haanden, med hvilken Bispegodset er optegnet, da kan jeg vel ikke erindre Ziffret eller den L^{ra}, hvormed jeg betegnede den, derimod husker jeg grant, at det er den samme, hvoraf det fornemste Hovedfacsimile er leveret. Dette Facsimile skiller sig fra de andre derved, at det fremstiller en heel øvre Halvpart af Originalens Side, og om jeg husker ret, forekommer derpaa blandt andre Navne ogsaa »*i myrahuarfue*«. Vel er det her leverede Stykke — saavidt jeg erindrer — ingen Deel af Bispegodsets Sider, men angaaer en af de tønsbergske Præbender; dog erindrer jeg, som sagt, aldeles klart og

tydeligt, at denne Principalhaand ogsaa har skrevet Bispegodset, Communens Eiendomme og Nonneklostrets Gods. Det er den Haand blandt alle i Bogen forekommende, der skriver de største, maaskee og tydeligste, Bogstaver, ligesom Pergamentet her er hvidere og det Hele har et mindre læst og forslidt Udseende end Resten.

Det skal interessere mig at studere Deres Notits om *Ofrostaðir;* ellers maa jeg tilstaae at det ved den første løselige Betragtning dog forekommer mig, som om Munthes Hypothese stemmer bedre med Astrids Reiseroute, thi til *Skaun* (Stange) og *Víðir* (Nordvie) maa De dog altid bringe hende; nu veed jeg jo vel at Sørum, om jeg husker ret, eller et nærliggende Bygdelag, ogsaa kaldtes Skaun, men har De da ogsaa et *Víðir*, *á Víðum* eller *á Viztom?* og vilde ei en Tour fra Romerike til Hedemarken være en Omvei paa hendes Skyndtour? Jeg tænkte engang, førend jeg havde læst Munthe's Notits, at disse Punkter vare at søge ved Edsbergkanten, hvor Rakkestad kaldtes Skaun, og hvor der endnu i Nærheden af Hærlands Kirke, paa den store Alfarvei til Sverige (Veien over Onstadsund) findes en Gaard »Vister« der, om jeg ei tager mærkelig Feil, nu er Skydsstation, men jeg syntes dog ved Munthes Bemærkninger at være bleven overbeviist om at have Uret, især fordi jeg ei kunde finde noget Ofrostad, der laae en stiv Dagsreise fra Skaun, ligesom Vister ligger noget for langt fra dette til at passe med Sagaens Angivelser.

Jeg anbefaler mig i Deres venskabelige Erindring og beder om, snart at maatte høre fra Dem.

Deres hengivneste
P. A. Munch.

Besvaret 21de Decbr. og sendt Afskrift af Thorfinns Testamente.

32. P. A. Munch til G. Munthe.

Chr. d. 5 Januar 43.

S. T. Hr. Capt. Munthe.

Jeg takker for de erholdte Oplysninger, og glæder mig over at Deres Resultater tildeels stemme overeens med mine før Brevets Modtagelse antagne Gisninger. At den omtalte Hr. Gunnar er Fader til Karl paa Gemlisstad, anseer jeg, efter Gjennemlæsningen af det paapegede Diplom, der ogsaa bliver meddeelt, for utvivlsomt. Ligeledes er det mig nu, ved Gjennemlæsningen af endeel munkelivske Diplomer, aldeles klart, at den omtalte Hr. Ivar er Ivar Lodinssøn og at Gudrun er hans Kone, thi

hine Diplomer, hvor der staaer at Ivar var gift med Gudrun, omhandle netop »*Rygg i Kloppafirdi*«. Endride Simonssøns Testament meddeler jeg i Annotationerne heelt og holdent. Jeg begriber ellers ikke, hvorfra De kan have faaet lært dets Indhold at kjende, naar det ei er fra mine Optegnelser, thi Suhm har det ikke, og jeg afskrev det derfor i Khavn. Har De forresten bemærket, at De i første Deel af Samlingerne og ligeledes i første Deel af Heimskringla har fremsat en anden Mening om Øygis K., at det skulde være at søge paa Sellø-Kanten, ligesom at hiin Endride var Endride Peterssøn? Men jeg synes at Stedsnavnene klart bevise den sildigere Menings Rigtighed.

Men der gives fremdeles Sager, hvorom jeg gjerne vilde consulere Dem. Saaledes omtaler Kalvsk.det ved Borgunds Kirke i Læradal ogsaa »*Salostufu Helga Ivarssonar uppi á Borgund*«; den eide 13½ mmb. i Jorungar, 9 i Skard i Stedje Sogn, 4 i Drifdal, derhos som Inventarium ½ ℔ Brød, ½ ℔ Rug, 1 ℔ Korn, 1 ℔ Malt, 8 Køer, en Kjedel, Boløxe og Bækkekvern; dens Opførelse tilligemed Køerne kostede 30 ℔ brændt. Skulde ei dette være den samme *Salostufa,* der siden fik Navnet Margretestuen? Jeg har etsteds, men erindrer ikke hvor, seet et Citat af et Diplom fra Midten af 14de Seculum, hvori *Margretarstufa* omtales, men den kunde jo let have skiftet Navn. Naar en *Salostufa* skulde anlægges oppe i Borgund, kan det neppe have været paa noget andet Sted. — Mon ikke Helge Ivarssøn er den samme, som en af dette Navn, der i 1329 havde Transactioner med Munkeliv om Gaardene *Lidarland*, *Løningar* og *Lædrøy* ved og i Grøningesund, og den samme som den fornuftige Helge Ivarsøn Lask, der omtales i Bisp Haakons Breve? Jeg har idetmindste fremsat den Gisning.

Fremdeles vilde jeg gjerne conferere med Dem om mine i Annotationerne fremsatte Meninger angaaende den mægtige Mel-Familie; jeg troer vistnok i det Væsentlige at have Ret, men De kunde dog muligens udvide Notitserne. I Sverres Saga omtales, som De veed, Jon og Munan Gautssønner, hvis Fader hed Gaut af Ornes, eller efter en Variant Ænes. Siden nævnes den berømte Arnbjørn Jonssøn som en Søn af Jon Gautssøn; her er derfor ingen Vanskelighed. Men naar man nu lægger Mærke til det hos Forfædrene strengt overholdte Opkaldelsessystem, hvad er da rimeligere end at Gaut Jonssøn paa Mel er en anden Søn af Jon Gautssøn, og Broder af Arnbjørn? Desuden bibeholder jeg paa hiint ovenfor omtalte Sted Varianten, og kalder Bedstefaderen Gaut af Ænes (i Kvindherred, ei langt fra Mel); ikke Urnes i Sogn. Gaut havde, som man af Diplomer veed, Sønnen Finn Gautssøn og Datteren Ulfhild. Men iblandt mine Afskrifter er ogsaa et Diplom af 1306,

en Bordholds-Contract mellem Bispen og Fru Katrine Ivarssdr. *á Loghalo,* der var eller havde været gift med Hr. Gaut Gautssøn, og af ham havde faaet endeel Landeiendomme med Hr. Finns Samtykke. Den samme Fru Katrine kalder sig en Syster af Hr. Øystein Ivarssøn, der samtykkede hiin Contract. Gaut Gautssøn bliver altsaa rimeligviis den samme som den i et thorkelinsk Diplom omtalte Baron Gaut Unge, og en Søn af gamle Gaut, ligesom en Broder af Finn. Finn havde igjen Sønnen Jon (see et Dipl. hos Thorkelin) og Datteren Fru Ingigerd af Mel, der ifølge Dipl. Arn. Fasc. 24, l. 11 var gift med den før 1325 afdøde Hr. Jon Bjarnasøn, Broder af Jfr. Elin. (Denne Fortolkning stemmer vel ei med den i Noten i Samll. I, 162, men hverken Keyser eller jeg kunde faae den i Diplomet omtalte Hr. Jon til at være andet end Elins Broder og Ingigerds afdøde Mand). Fremdeles omtaler Brg. Kalvskind ved Aar 1320 en Thorer Gautssøn paa Hattarberg, der nødvendigviis maa være Gaut Gautssøns Søn, men kanskee af et tidligere Egteskab end det med Katrine. Slægtregistret faaer jeg altsaa saaledes:

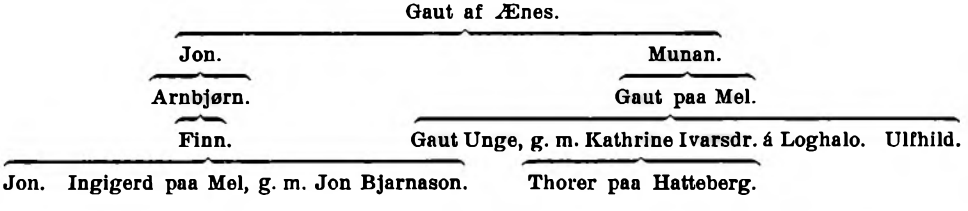

Kunde nu ikke dette maaskee deduceres videre? Og hvor mon hiint »*Loghala*« eller »*Loghalo*« ligger, hvortil Fru Katharina skrives? Og mon ei denne Hr. Øystein Ivarssøn er den samme Klerk Øyst. Iv. s., der findes at have conciperet nogle Kongebreve fra Eriks Tid? Maaskee han er en Fader af Erling Vidk.s.'s Efterfølger i Drotseteværdigheden, Orm Øysteinssøn, der altid har forekommet mig at være en høist mystisk Person. Kan De ihast meddele mig noget til videre Oplysning om og Bestyrkelse paa disse Ting, vilde jeg derfor være særdeles taknemmelig. Veed De ogsaa noget bestemt om, naar den bergenske Biskop Gisbrekt døde? i 1370 eller 1371?

Kalvskindet er nu næsten færdigtrykt, særdeles elegant, og med Anmærkningerne gaaer det ligeledes rask. Jeg er særdeles nysgjerrig efter at høre hvad De synes derom, og De maa derfor endelig i Deres Svar betegne mig den snareste Leilighed til at faae Dem et Expl. tilsendt. Facsimilerne, haaber jeg, blive smukke, men til et Karts Udarbeidelse var Tiden ei tilstrækkelig. Ved denne Leilighed takker jeg særdeles

for det interessante Kart over de tre nordiske Riger. Dette (om muligt i flere Expll. med forskjellig Illumination, betegnende den verdslige, thinglige, geistlige Inddeling) tilligemed det større burde man bestemt spille Tydskeren Spruner, hvis Arbeider De hos mig har seet, i Hænderne, med andre Ord sende dem til Gotha, i samme Officin hvor Stielers Atlas udkommer.

Da det maaskee kan interessere at see endog det ubetydeligste Resultat af Sommerreisen, vedlægger jeg indlagte i særdeles liden Maalestok ($^1/_{1400000}$) sammendragne Skizze, hvor dog det væsentligste findes og Reiseruterne ere anmærkede. De vil især bemærke Haarteigens Plads, der ved Sigtelinjer er saa temmelig sikker. —

Med de bedste Hilsener paa det nye Aar anbefaler jeg mig til Deres venskabelige Erindring.

Med særdeles Agtelse
P. A. Munch.

Besvaret 24de Febr. 43.

33. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 9 Jan. 1843.

S. T. Hr. Cand. theol. C. Lange.

Særdeles Tak skal De have for Deres venskabelige Skrivelse og det thorfindske Testament. Jeg har nok saa net faaet det ind, og i dette Øieblik kan det ansees som trykt. Deres Mening om »*sjaund*« har jeg aldeles tiltraadt, og derfor kun i al Korthed gjort opmærksom paa hiint Lovsted i *Erfðabólkr;* Ordet »*þritugt*« har jeg derimod ei omtalt, eftersom jeg ei kunde citere de Steder, hvor det forekommer, og indsaae at der ei blev Tid til, derom at hente Besked hos Dem. — De maa ikke studse over at finde enkelte smaa orthographiske Forandringer i Aftrykket. Sagen er nemlig den, at jeg selv ved at sammenligne (i Khavn) de overordentlig akkurate løse Afskrifter i Apographa Arnamagnæana (hvor endog Forkortningerne ere bibeholdte) har overbeviist mig om, hvad ogsaa Arne M.'s egne Yttringer paa Munkelivsjordebogen bestyrker, at han, da han i sine yngre Dage skrev for Bartholin, ei aldeles strengt fulgte Originalens Orthographi. Saaledes bør man overalt hvor han har Bjorgvin, hværium o. s. v. skrive Biorguin, huærium m. m. Ligeledes har jeg forandret Stedet »*Item til Hallvardz kirkiu h. mork prestenom, skal hafa halfa prester, halfa kirkian*«; Sammenligning med det Fore-

gaaende og selve Contexten gjør det nemlig indlysende, at der i Originalen har staaet »*item til Hallv. k. h. mork p., skal hafa*« &c. —; og dette forkortede *p.* bør upaatvivleligen opløses »*peninga*«.

Med Trykningen gaaer det nu raskt fremad, og jeg skriver disse Linjer — foruden i den Hensigt at takke Dem — ogsaa forat bede Dem i betids underrette mig om, hvorvidt De maatte vide om nogen Leilighed, der maaskee kunde afgaae til Laurvig eller Fværn paa en til Forsendelsen af Programmet passende Tid; jeg skal paa min Kant heller ikke undlade at holde Øie med enhver saadan.

Har De ved Deres Undersøgelser stødt paa bestemte Data for Biskop Gisberts eller Gisbrechts Ordinations- og Døds-Tid? Jeg har i denne Hast forgjeves søgt derefter: jeg finder kun Aar uden Data, og Sammenhængen med Gisberts Efterfølger, den problematiske Benedict og hans Afsættelse er mig aldeles uklar. Upaatvivlelig er Gisbert den samme, der omtales i Bisp Haakons Breve først som Prest til Laurentii Kirke, siden som Canonicus i Bergen.

Apropos af Canonicus i Bergen: jeg har i den Anledning sat sammen en lille Opsats blandt Annotationerne, hvilken jeg er bange for ei vil bestaae for Deres bedre underrettede Blik, men — som jeg haaber — dog indeholder endeel factiske Oplysninger og Probabiliteter. De veed af den færøiske Bispestolstrætte i Bartholiniana at Christkirken havde kun 12 canonici; til disse hørte da øiensynlig de 6 og 6 Præbender i Choret, som Kalvskindet først opregner. Dernæst, veed De, kommer *Olafskk. á Bakkum*, og dernæst 8 Altar-Præbender uden nogen Tilføielse af, i hvilken Kirke; endelig Marie-Alteret i Mariekirken, der allerede, ved en Feiltagelse, foran behandles imellem Naustdal og Vefring. Lettelig kunde man nu troe at hine 8 ogsaa angik Mariekirken, men nei; det sidste af dem, umiddelbar foran Mar. K., nemlig »*Brøðra-Alteri*«, der blandt andet eier Hælften af Gaarden Skeggen i Bergen, hører til Kristkirken, thi det arnamagn. Br. Fasc. 23, 2 (Aar 1334) angaaer netop en *Kaupmále* angaaende Gaarden Skeggen mellem »*Sira Arnfinns prebendarium at Brœðra-Alteri j Kristk.kiu*« og en vis Jon Standuøyks. Han kalder sig ikke Canonicus ell. Chorsbroder: der vare altsaa slige geistlige Præbendarier ved Kirken (skulde ikke Titlen »Sira« vel endog betegne Presbyter-Værdigheden?), som ei vare Canonici eller deelagtige i Kirkens Administration. — *Olafskk. á Bakkum* laa vel og som en Præbendar-Kirke til Kristkirken. Den lille Kristkirke, der ei laa langt derfra, sees derimod at have været Sognekirke i Byen. — Noget saadant er det jeg har skrevet sammen: det faaer nu bestaae sin Prøve. Egentlige vidtløftige historiske Oplysninger kunde det paa Grund af Tidens

og Rummets Knaphed ei ligge i min Vei at give; Materialier, Apparater og geographiske Notitser maatte jeg hovedsagelig stræbe at levere.

Registret er istand. Det kostede mig endda ikke saamegen Møie. Jeg skrev Navn for Navn eftersom de stode paa Siderne, med vedføiede Pagina; klippede dem saa alle fra hinanden, ordnede Lapperne alfabetisk og afskrev dem derpaa i den nye Orden: saaledes troer jeg baade at have faaet det nemt indrettet og akkurat.

Jeg anbefaler mig fremdeles i Deres venskabelige Erindring og glæder mig ikke mindre end De over Udsigten til nu og da at faae en videnskabelig Correspondense istand.

vensk.
P. A. Munch.

Besv. 23de Januar.

34. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 28 Januar 1843.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

Herved fremkommer endelig Kalvskindet i to Expll., et finere, og et simpelt. Uagtet det er sandsynligt, at De til den første Gjennembladning vælger det simplere, som be- eller opskaaret, og saaledes bekvemmere, maa jeg dog bede Dem, heller at benytte det paa Skrivpapiir, eftersom jeg deri har rettet et Par Trykfeil, der maaskee ellers vilde falde Dem i Øinene. Med Correcturen er der nemlig saaledes tilgaaet: af Texten, paa hvilken det mest kom an, læste jeg første, Keyser anden, og jeg tredie Correctur; den tør jeg derfor ansee som ualmindelig sikker. Men da det gjaldt om at vinde Tid, læste jeg alene samtidigen Correctur paa Annotationerne, uden hvilken Samtidighed Skriftet neppe var blevet færdigt i rette Tid, da jeg desuagtet ei fik expederet det sidste Ark førend en Uges Tid før selve Festen. Under disse Omstændigheder maatte jeg fortrinsviis concentrere min Opmærksomhed paa de i Annotationerne meddelte Documenter, hvilke alle, paa Grund deraf, og fordi det til dem præsterede Mskript naturligviis var særdeles tydeligt og uden Rettelser, ligeledes ere sikkre; mit Eget er derimod noget stedmoderligt behandlet, og enkelte, hvorvel vistnok ikke egentlig forvildende, Trykfeil ere indløbne foruden de i Listen anførte.

Det vil maaskee forundre Dem, ja støde Deres med typographiske Sager fortrolige Blik, at Skriften i Annotationerne Pag. 94 bliver mindre: et Changement, hvorpaa man vel har Exempler, men som man dog helst

søger at undgaae, og i alle Tilfælde ei anvender førend mod Slutningen. Hermed hænger det saaledes sammen: jeg forlangte Annotationerne trykte med Cicero, den i Programmer almindelige Skrift, og der gjordes ingen Indvendinger. Imidlertid mærkede jeg at Correcturen blot halvarksviis tilsendtes mig, og kom endelig under Veir med, at man ei havde mere af det slags Skrift end hvad der kunde fylde et Halvark. Det burde naturligviis have været Guldbergs Pligt at underrette mig om denne Mangel i Tide, men han undlod det, jeg kan tænke fordi det laae i hans Interesse at Arkeantallet blev saa stort som muligt; havde Tiden tilladt det, vilde jeg ogsaa have fundet mig i en saadan kjedsommelig Udparcellering, men dette var nu en Umulighed, da jeg i saa Fald neppe den Dag i Dag vilde have været færdig. Jeg maatte altsaa snarest muligt lade Changementet skee. Forresten haaber jeg De vil finde Udgaven heldig typographisk udstyret. De udzirede Bogstaver, som Guldberg eiede siden Afhandlingen i Skillingsmagasinet, kom her vel tilpas.

Mine Beregninger af mmbol, thveite o. s. v. maa De ei urgere for stærkt. Et Resultat maatte jeg nemlig sætte, og jeg havde dengang ei saa fuldstændige Oplysninger ved Haanden som nu. Jeg haaber med det Første paa et eller andet Sted at kunne levere noget klækkeligere og fuldstændigere i den Materie, hvorved det i Annotationerne Anførte tildeels vil blive gjort overflødigt. Navnligen er jeg allerede nu kommen til den Overbeviisning, at den Mark Sølv, der æqvivalerede tre Lauper, ei var brændt, men forngild (ɔ: talt c. 1300). — Af mit Raisonnement om »*brøðra alteri*« vil De see, at jeg virkelig ikke har taget Titlen »Sira« saa specielt, som De af mine yttringer i Brevet synes at formode. Udtrykket »der ikke vare Kanniker« gik kun paa »Præbendarier«; derimod negter jeg ikke at jeg troede »Sira«-Titelen ei at tilkomme nogen lavere Grad end Presbyteriatet; jeg antog, at ingen Diaconus kunde kaldes »Sira N. N.«; og oprigtig talt, har De nogensteds fundet noget saadant? Om en Archidiaconus kan have været benævnt »Sira«, hvilket jeg rigtignok ei husker at have truffet, oplyser vel i dette Tilfælde intet, thi Embedet »Archidiaconus« sigter jo visselig ikke til Ordinationsgraden, men til Værdigheden som primus blandt Capitulares, og de fleste Archidiaconer vare vel Presbyteri, isærdeleshed hvor de, som *Archidiaconus Hjatlandensis,* vare saaatsige et Stykke af en Biskop, og vel tildeels udførte bispelige Functioner. Herom skulde jeg isandhed have stor Lyst til at høre Deres Mening. Deres Gisning om at begge bergensiske Jacober cederede paa een Gang er i høieste Grad rimelig, og det samme faldt mig ved Behandlingen af den Materie ligeledes ind; jeg vilde endog

have anført noget saadant, hvis ei Annalernes Yttring (see det citerede Sted i Samll. V B) netop syntes at antyde, at den Jakob, der af Margr. flyttedes til Oslo, i Aaret 1407 allerede sad i god Ro som bp. i Bergen. I modsat Tilfælde, synes mig, maatte Aslaks og hans Indvielse samtidigt have fundet Sted.

— — —

Deres venskabeligst forbundne
P. A. Munch.

Besvaret 9de Febr. 1843.

35. P. A. Munch til professor C. C. Rafn.

Christiania d. 5te Februar 1843.

S. T. Hr. Professor, Ridder C. C. Rafn.

Jeg giver mig herved den Ære, foreløbigt at underrette Hr. Professoren om, at jeg har indleveret til Grosserer Bertelsen hersteds et Exemplar af den ved mig nu nys besørgede Udgave af Bergens Capitels Jordebog, almindeligviis kaldet »Bergens Kalvskind«, forat det paa denne Maade kan blive tilstillet det kgl. Oldskrift-Selskab, hvilket jeg beder modtage det som en Gave og et ubetydeligt Beviis paa den Erkjendtlighed, jeg altid føler for den Venskabelighed og Forekommenhed, hvormed jeg under mit Ophold i Kjøbenhavn mødtes saavel af de videnskabelige Institutioner og de Videnskabsmænd, hvormed jeg kom i Berørelse, i Almindelighed, som af Oldskriftselskabet og dets Formænd i Særdeleshed.

Grunden til at jeg saaledes skynder mig med denne Meddelelse og ei udsætter den indtil den kan ledsage Skriftet selv, er den Omstændighed at — saavidt jeg veed — flere Exemplarer allerede ere afgaaede til kjøbenhavnske Boghandlinger, og jeg nødig vilde at de, hvem jeg selv havde tænkt at offerere Exemplarer deraf, enten skulde kjøbe dem eller idetmindste see dem averterede forinden jeg paa een eller anden Maade havde underrettet dem om dette mit Forsæt.

Nærværende Arbeide kan jeg kalde den første større Frugt af mit kjøbenhavnske Ophold; jeg siger med Flid »mit«, da Afskrivelsen af denne Membran, som findes blandt Arnamagnæana, ei hørte blandt de mig officielt paalagte Forretninger og derfor skete for mit eget Vedkommende, i mine Fritimer. Udgivelsen er derfor heller ikke bekostet af de til Editionen af de gamle Love paaregnede Fonds, men, som det vil sees, af Universitetet, thi jeg greb med Glæde den førstmulige Leilighed til

at faae det ud som Program. Uagtet deslige literaire Arbeider hos os endnu kunne siges at være i deres Barndom, og Officinerne hverken saavel forsynede med Typer, eller Sætterne saa øvede, som man kunde ønske, troer jeg dog, at man i det Hele taget vil være tilfreds med Maaden, paa hvilken Skriftet i typographisk Henseende er udstyret, ligesom vist ogsaa Facsimilerne og Efterligningerne af de til forskjellige Tider og med forskjelligt falmende Blek nedskrevne Notitser i det Væsentlige vil befindes ret godt behandlede, især naar man betænker at den egentlige Original ei kunde haves ved Haanden, men at Alt er gjort efter mine paa gjennemsigtigt Papir tagne Calqueringer. Hvis Tiden havde tilladt det, vilde jeg ogsaa have udarbeidet og ladet følge med Udgaven et nogenlunde vidløftigt Specialchart over Bergens Stift i ældre Tider, men derpaa var nu ei at tænke, da jeg ikke førend i October fattede den Idee at udgive Membranen.

Et Fortrin ved Udgaven troer jeg at være at den strengt følger Originalens Side- og Spalte-Inddeling, da man ellers ikke ganske vilde have kunnet udtrykke flere af dens Egenheder. Som en Curiositet ved det her omhandlede Exemplar bemærker jeg, at det i sin Tid vil komme til at regnes blandt bibliographiske Sjældenheder, eftersom ved en Feiltagelse kun fem saadanne Exemplarer — paa tykt og stort Velinpapir — bleve tagne.

Annotationerne til Skriftet ere efter fattig Leilighed og Tidens Knaphed, mere Materialier og Notitser end dybtgaaende Undersøgelser.

Jeg har i lang Tid intet hørt om Heimskringla-Anliggender, men haaber dog at Sagen ei aldeles er udsat indtil videre, ihvorvel jeg vistnok kan skjønne at de »grønlandske Mindesmærker« heel vel kunne optage al ellers paaregnet Tid og Anstrengelse. Til disse »Mindesmærker« vover jeg herved at bidrage med en Ubetydelighed, som dog maaskee efter Omstændighederne ei vil være uvelkommen. Under mit Ophold i Kjøbenhavn optog jeg — for derefter siden at kunne bestille mig Afskrifter — en fuldstændig Catalog over alle de Norges Historie vedrørende Documenter, der findes i de indholdsrige bartholinske Samlinger paa Universitetsbibliotheket. Med særdeles Omhyggelighed behandlede jeg 4de Deel el. Litr. E, der heel igjennem kun angaaer Norge, og viser sig at være en Afskrift af en 1728 opbrændt Copibog for Bergens Bispestol i det 14de Aarhundrede. Da jeg nylig tog denne Catalog for mig, blev jeg opmærksom paa, at der i hiint Vol. E. Pag. 479, findes et af den bergenske Biskop Hákon under 6te idus Augusti 1341 paa Latin udstedt Anbefalingsbrev for Presten Ivar Bárdsøn paa hans Reise til Grønland i samme Bisp Hákons Ærende. Skulde ikke dette være den

samme Ivar Bårdsøn, fra hvem Coursforskrifterne hidrøre, og hvis Levetid m. m. hidtil ifølge *Antiqq. Americanæ* ei har været ganske bekjendt? Erkjendes Identiteten, var det maaskee ikke upassende at optage Brevet i »Mindesmærkerne«, da det uimodsigeligen dog altid leverer noget bestemtere Oplysninger om Personen, end dem man hidtil havde. Jeg vilde ikke have kommet frem med denne Ubetydelighed, hvis jeg ei var ledet af den Betragtning, at den partielle Interesse, hiin bartholinske Tome ene har for dem der granske Detaillerne af Norges Specialhistorie, netop maatte bevirke at den, der studerer de øvrige nordiske Nationers Historie, ei kunde falde paa deri at søge nogen Oplysning.

At vort Hefteskrift »Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie« midlertidigen er standset (ei af Mangel paa økonomiske Ressourcer, men fordi Hovedudgiveren Justitiarius Berg har et andet Arbeide fore, der ganske optager ham) er en mig høist ubehagelig Omstændighed, da jeg saaledes savner Anledning til at faae publiceret Et og Andet, som jeg har nedskrevet. Jeg maa derfor fremdeles spørge, om »Annalerne for nordisk Oldkyndighed« endnu ere saaledes indrettede, at deri et Par smaa Stykker fra mig kunne vorde optagne.

Jeg anbefaler mig i Hr. Professorens venskabelige Erindring —

Med Høiagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

Besv. 13 Februar 1843.

36. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 25 Februar 1843.

Til Collegium Academicum.

Jeg tillader mig herved at ansøge om at der af det til naturvidenskabelige Reiser i Fædrenelandet bevilgede Fond i dette Aar, som i forrige, maatte blive mig tilstaaet en Sum til Bestridelse af Omkostningerne ved en Reise i samme Øiemed, som den jeg ved Hjælp af hiint Stipendium foretog. Ligesom jeg da undersøgte Egnen mellem Nummedal, Thelemarken og den nordlige Deel af Hardanger, saaledes er det nu min Hensigt, ved at bereise den nordvestlige Deel af Thelemarken, den nordlige Deel af Sætersdalen og den sydlige Deel af Hardanger, fornemmelig Røldal med tilstødende Fjældegne, at supplere de paa den forrige Reise erhvervede Data, og saaledes at forskaffe mig fuldkommen Oplysning om

de paa denne Kant mere end andensteds forviklede, men derfor vel og for Geographen særdeles mærkværdige orographiske og hydrographiske Forholde. Uagtet jeg paa min forrige Reise paa Grund af det gunstige Veir og andre heldige Omstændigheder erhvervede flere Oplysninger end jeg havde tordet vente eller haabe, var Terrainet dog altfor vidt udstrakt til at jeg kunde komme til sikker Kundskab om de fjærnere Egne, og mangen Tvivl maatte saaledes opstaae, som jeg ved den her angivne Reise tænker at kunne faae løst. Det er ogsaa af denne Grund, at jeg for det Tilfælde at det her ansøgte Stipendium skulde vorde mig tildeelt, gjør det ærede Collegium opmærksom paa, at jeg ved at udsætte Indsendelsen af min Beretning om forrige Aars Reise for, efterat have tilendebragt den her paatænkte, under Eet at kunne bearbeide de paa begge Reiser vundne Resultater, vilde være istand til at levere noget i sig selv langt fuldstændigere og mere Heelt end det vilde være Tilfældet om jeg allerede nu — hvilket dog paa første Vink fra Collegiet kan skee — vilde berette om min Reise ifjord.

Med Hensyn til Summens Størrelse maa jeg bemærke at jeg dennegang ikke, som ifjord, kommer til at gjøre Reisen sammen med Hr. Professor Keilhau eller nogen anden, og at jeg saaledes, da en eenlig Reisende altid maa bestride mange Omkostninger udeelte, som to, der reise sammen, kunne halvere, neppe vil kunne slippe ud med saa lidet, som forrige Gang (c. 73 Sp.), saameget mindre som denne Reise bliver noget længere og jeg desuden dennegang tænker at medtage flere Instrumenter, især forat foretage Høidemaalinger. Summen troer jeg derfor at burde ansætte til 100 Spdlr. Skulde man end, forat kunne tilstaae mig dette Beløb, uden dog at tilsidesætte andre competente Ansøgeres Tarv, være nødt til at overskride den Trediedeel af det hele Fonds Totalsum, der ellers vilde falde paa dette Aar, saa torde det vel paa den anden Side ei være usandsynligt, at det til næste Aar berammede Naturforskermøde vil fastholde flere af de Mænd, der ellers pleie at foretage videnskabelige Reiser, og at da saaledes det vil kunne indspares, som nu anvendes formeget, ligesom jeg ogsaa troer at kunne forudsee at denne Reise bliver den sidste af dette Slags, jeg kommer til at foretage.

ærbødigst
P. A. Munch.

37. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 23 Mai 1843.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

Jeg burde allerede for længe siden have tilskrevet Dem forat melde at jeg har modtaget den tilbagesendte »røde Bog« i bedste Stand, og at De saaledes ei behøver at være ængstelig for noget Ansvar i denne Henseende. Glad er jeg, at Bogen saaledes — ved Deres Afskrift — er endnu mere sikkret mod Undergang, end forhen. Men hvormeget man dog i slige Stykker kunde udrette, hvis man var noget betænkt! Hvis f. Ex. De eller jeg under Afskriften havde betjent os istedetfor Blek af et eget Slags Steentrykker-Tusk, vilde Copien strax fra Papiret kunne været overført paa Steen, og Contratryk-Exemplarer i hundredeviis været tagne. Dette er en Sag, vi Diplom-Afskrivere endelig maae betænke. Med accurat samme Umage, som vi skrive eet Diplom, kunde vi skrive flere hundrede Exemplarer deraf, og Bekostningen vilde kun ligge i Tryk og Papir.

Men hvad jeg nu egentlig vilde afhandle i disse Linjer, er et og andet i Anledning af Deres forestaaende Reise, saamegetmere som De selv har tilladt mig at give Dem Commissioner i vort fælles Fag. Om Opsporingen af noget hidtil aldeles Ukjendt vil jeg ikke tale, thi det bliver jo egentlig Hovedsagen; jeg vil kun henlede Deres Opmærksomhed paa enkelte specielle Omstændigheder. Hvis De saaledes ei skulde have bemærket det forhen, vil jeg bede Dem at eftersee Diplomet hos Thorkelin II Pag. 104 — Dronning Ingeborgs Instrux for de norske Gesanter i Sverige. Om dette heder det udtrykkeligt: *Ex apographo chartaceo desumto ex autographo in Curia Bergensi.* Nu findes Originalen ei i den arnamagnæanske Samling, altsaa maa den vel findes i Bergen endnu i vore Dage, og hvo veed om der ei skulde være mere af det Slags? Det falder mig nu ind at der ogsaa i Stockholm skal være en Bergens Capitels Copibog, idetmindste synes jeg at erindre at en Afskrift af et deri indeholdt Diplom findes hos Suhm i en af de sidste Tomer.

Fremdeles maa jeg gjøre Dem opmærksom paa det i gammel-geographisk Henseende overordentlig mærkelige vorsiske *Vegabótar-bref* fra 1342 el. 43, som efter Schnabels mislige Afskrift findes hos Suhm. Jeg har fra Bergen faaet en Afskrift af en i sin Tid af Torfæus leveret Oversættelse eller Paraphrase af Brevet, og kan deraf see at det med Tilbehør har været vidløftigere. Baade Milzov og Suhm anføre desuden et Par andre, særdeles interessante, vorsiske Breve, især Kirken ved-

kommende, og jeg antager sandsynligt, at de alle have ligget sammen og deelt Skjebne, nemlig at være komne til Presten Schnabel med en heel Deel andre. Men nu synes igjen Schnabels Samling ifølge en Yttring hos Suhm at være *komne til Schøning og fra ham til Videnskabernes Selskab i Trondhjem. Dette Spor vilde jeg sætte Dem paa, ifald De ikke allerede er kommet derefter.

Skulde De paa Deres Reise faae Tid og Leilighed til at overkomme noget, som kunde tjene til Oplysning i geographisk Henseende, eller være mig til Nytte som Karttegner, saa beder jeg Dem tage det med. Enhver om end nok saa ubetydelig Skizze vil være mig kjerkommen, især hvis den oplyser det Indre af Stavanger Amt, Voss, eller Throndhjems Stift. Hertil har fornemmelig Schøning ved sin haandskrevne Reise og Oculairkarter leveret gode Bidrag, men hvor findes hans Mskripter? Sandsynligviis dog vel i Videnskabernes Selskabs Arkiv. Der er især en Egn, hvoraf jeg næsten er saa dristig at bede Dem skaffe mig fra de schøningske Papirer, eller fra en eller anden Mand i Throndhjem, f. Ex. Conducteuren Capt. Blom, eller Veimesteren, hvilkensomhelst Skizze eller Beskrivelse; det er Egnen mellem Meelhuus og Støren paa den østlige, og Orkedal og Meeldal paa den vestlige Side, hovedsagelig det saakaldte Hølandets Annex til Meelhuus, ved Svorksøen, Anøen-Vand, Igelfjæld, Gynnilvandene m. m. Kunde De uden at derangere Dem skaffe mig noget Sligt, vilde jeg være Dem overordentlig taknemmelig.

Men nu falder det mig noget ind. Skulde vi ikke opoffre os noget for det almindelige Bedste, og lægge lidt Arbeide til, for at perpetuere og multiplicere gamle Sager? Hvad om De, ankommen til Throndhjem, talte for Videnskabs-Directeurerne om at love os nogle Penge til Contratrykning af Oldbøger? Da vandt vi at kunne udgive dem aldeles som Mskripter, med Abbreviaturer o. s. v. Vilde Selskabet offre en 2 à 4 Spdlr. pr. Ark — ene til Trykning og Papir, skulde jeg f. Ex. gjøre Begyndelsen med Aslak Bolts Jordebog; De kunde tage Munkelivsbogen, og det Hele kunde gaae ganske smaat og roligt, men sikkert frem. Tilbudet er fra vor — Afskrivernes — Side opoffrende nok. Det eneste, vi maatte betinge os, var en Deel Exemplarer til egen Disposition. Snart udkommer med den Constitutionelle et Gjenmæle fra mig imod Capt. Roosens Uartigheder; Gjenmælet bestaaer hovedsagelig i en Kritik over hans sidste Finmarkens-Kart, og ledsages af et Bilag, indeholdende endeel Kart-Contourer i Contratryk, hvilket jeg netop idag selv tegnede uden mindste Møie. Jeg kunde paa samme Maade have tegnet eller skrevet hele Siden fuld, og Prisen var dog bleven den samme, nemlig for Trykning og Papir tilsammen 2 Sp. 80 s. Dette melder jeg for at

25°
26°
62°
61°
Breddals V.
Opstryns V.
Stundalen
Loggens V.
Loddals-
Kaupon
(eller Kaalen)
Stygge V.
Braen
Raudals Vand
Lida V.
Tundra
Lundendalsbræ
Lom
Lomsegen
Nørraadalskirken
Tvindedalskirken
Høidals V.
Kjendalsvold
Kjering-
hetten
Boretun V.
Vesle K.
Smørtabb-
Braen
Leira
Store Galdhøpiggen
(c. 8300)
Glittretind
8000
Memurtin
7600
Keilhaugshø
7700
Uladalstinder
Leir V.
Skagastølstind
Gjen
Bygdin
Olav.
Bitihorn
Mugna-
tind
Jotnis
Vindedal
Hauge
Bygum
Borgund
Sideeind
Högtefjeseg el. Jokulegg
Utvand
Underdal
24
23
22
21
20
19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9

De deri kan have en Maalestok. Sikkredes Lithographen en større Leverance, gjorde han det naturligviis endnu billigere.

Og hermed maa jeg da slutte, ønskende Dem — hvad jeg ei tvivler paa De faaer — en behagelig Reise og godt Udbytte.

vensk.
P. A. Munch.

Modtaget i Thjem 27 Juni. Besvaret fra Frederiksværn 7 Aug.

38. P. A. Munch til G. Munthe.

Christiania d. 24de Mai 1843.

S. T. Hr. Capt. Munthe.

Siden Deres sidste venskabelige Skrivelse, hvori De meldte mig Modtagelsen af »Bergens Kalvskind«, har jeg Intet ladet høre fra mig; jeg fremkommer nu igjen med en Bøn af et andet Slags, og beder Dem ei fortryde paa at jeg maaskee tager Deres Tid lidt i Beslag. Det er nemlig lidt Besked om Deres egen Egn, og Lysterfjorden, jeg gjerne vilde faae. Af indlagte Skizze vil De bedre kunne see, hvad jeg er i Beraad om. Alt hvad her staaer virkeligt udført med Tusk østenfor Stiftsgrændsen, er trigonometreret og maalt; ligeledes er Skagastølstinden trigonometrisk bestemt, og det hele Linjenet har jeg anlagt efter særdeles omhyggelig geodætisk Beregning, saavidt muligt berigtiget ved Observationer. Ligeledes er Loddalskaupen bestemt. De vil heraf rimeligviis blive var, at Skagastølstinden kommer en god Deel vestligere, end den ellers, f. Ex. hos Carpelan, er anlagt, og dog er heri ingen Feil, thi Wergeland har bestemt og verificeret dens Beliggenhed efter en Mængde udmærket gode Triangler. Denne vestlige Beliggenhed maa naturligviis og bevirke, at Lysterfjorden maa rykkes længere i Vest, men dette er ogsaa alt, thi Lærdalsfjorden maa blive hvor den var; Sulutinden er nemlig trigonometrisk bestemt, og efter den har jeg construeret Lærdalen, følgende Reichborns Veikart og Carpelan, der begge stemme udmærket godt, og hvis Rigtighed saaledes er udenfor al Tvivl. Det samme Resultat faaer man, naar man gaaer ud fra andre Kanter. Jeg har taget mig det Vand over Hovedet, og er nu næsten færdig dermed, for bedre Constructions Skyld og forat kunne gjøre sikkre Beregninger at copiere de originale Kystkarter i Maalestokken $^1/_{200000}$, og i de Kvadrater, som de geodætiske Linjer fra Kongsvinger indslutte. Saaledes har jeg faaet Sognefjordens Munding, Bergen og Osterøen nøie bestemte; dette har

jeg igjen combineret med Reichborns fortrinlige Veikarter, og saaledes efter den omhyggeligste Construction og Efterregning faaet Urlands Kirke hvor den paa Skizzen er anført. Men er der saaledes ingen videre Forandring at gjøre i Constructionen af Sognefjordens sydostlige Deel, følger deraf nødvendigviis, at Lysterfjorden i det Hele taget maa pege mere mod Nord end den hos Carpelan fremstilles, og at navnligen Kysten fra Aardalsfjordens Munding til Urnes paa den ene og Solvorn paa den anden Side maa have en mere nordvestlig Direction, omtr. saaledes som paa Skizzen med Blyant er betegnet, og som — det synes mig saa — Pontoppidan antyder. Herom vilde jeg gjerne tigge mig lidt Underretning til. Skulde De ei ved Leilighed kunne faae Tid til at tage et Par Sigter, og saaledes faae lidt Rede i denne Vanskelighed? Det varer nok længe, inden Opmaalingen kommer saa langt.

Tillige vilde jeg gjerne bede om et lidet — nok saa ubetydeligt — Rids over Deres Kyst, blot for at faae de vigtigste Gaardes relative Beliggenhed. Herpaa er det mig nemlig — man skulde neppe troe det — næsten umuligt at faae Rede. Saaledes f. Ex. kan jeg ei blive klog paa, hvor Deres egen Gaard ligger, om det er strax ved Kirken eller et Stykke nordenfor; om Loen (eller Logn hos Carpelan) ligger imellem Deres Gaard og Kirken, eller omvendt. Ligeledes har det været mig umuligt at udfinde, hvor Gaarden Kvam — jeg mener den anseeligste af dette Navn — i Hafslo ligger. Det skal være etsteds mellem Oklevik og Solvorn, men det er ogsaa det Hele.

Til Sommeren, eller om 1½ Maaneds Tid tiltræder jeg atter en Opdagelsesreise, og har jeg dennegang foreløbigt bestemt Routen over Midten af Øvre Thelemarken til Vinje, derfra til Bjaai øverst i Sætersdalen (dog henhørende til Vinje), hvor Ottera springer ud, og hvor det dominerende Punkt Ses-Nuten bestiges; derfra til Røldal, og om muligt til Suledalsvandet, Førresvandet og Vatndalsvandet; endelig hiinsides Røldal til Litlosstødlen, for at komme personlig til alle Fonderne, Sælhei- Sol- Tres- Rekingo- Belebotnsfond m. m., og bestige det Høieste af Nupseggen. Derpaa om muligt over til Aakrefjorden; i alle Fald til Søes til Ulvik og Ose forat bestige Vatsfjæren og derfra enten over Osefjældene eller gjennem Simedalen komme op til Stødlen Ose-Finsæ mellem Hallingjøklen og Skarven og saa til Ustedalen. Hvor jeg derfra tager Veien, har jeg endnu ei bestemt; sandsynligviis over Halnevandet, Opdal og Tessungdalen til Tind. Denne Reise haaber jeg paa en vis Maade og i sit Slags vil udfylde hvad der endnu mangler til et ordentligt Generalchart, thi paa alt Andet har jeg nu saa temmelig Rede.

Det falder mig nu ellers noget ind: hvorfra hentede De i sin Tid det Specielle og Navnene til Søndfjord for Deres Kart? Jeg har nu støvet efter paa alle mulige Kanter, men her staaer min Forstand stille. Jeg vilde være Dem særdeles forbunden, om De kunde give mig Anslag paa noget saadant. De kan troe at jeg nu har ypperlige Sager for hele Throndhjems Stift og Nordlandene; det meste har jeg redigeret i en vis uniform Orden ved allehaande trigonometriske Beregninger, deels med Hensyn til Mileafstanden fra Kongsvinger, deels med Hensyn til Længde og Brede. Om De nu f. Ex. tænkte paa at levere et Kart over Halogaland af samme Slags som de tidligere over Egnene om Christianiafjorden, hvilke ere leverede til Diplomsamlingen, skulde jeg kunne skaffe ypperlige Contourer og Opgivelse af de nuværende Navne.

De har formodentlig læst Capt. Roosen's Impertinencer mod mig i Morgenbladet eller rettere i hans der indtagne Skrivelser. Jeg affærdiger ham som fortjent i denne Tid i den Constitutionelle, idet jeg hovedsagelig leverer en vidtløftig og paa Beviser grundet Kritik over hans sidste Kart over Nordland og Finmarken, hvilket er langt mere gudsjammerligt end man skulde troe. Jeg ledsager Recensionen med et contratrykt Bilag, fremstillende hans Bestialiteter ved Siden af det Rigtige. Jeg haaber det skal blive en morsom Artikel, og tilfulde vise det Daarlige i at en saadan Stymper løftes under Armene.

Nu er da denne Epistel bleven lang nok — Jeg slutter derfor, anbefalende mig i Deres venskabelige Erindring.

heng.
P. A. Munch.

Besvaret 23de Juni 43, og sendt en Skitse over Indre Sogn.

39. P. A. Munch til Chr. Molbech.

Christiania d. 9de Juni 1843.

S. T. Hr. Justitsraad Molbech!

Igaar (Tirsdag) modtog jeg, høistærede Hr. Justitsraad, Deres venskabelige Skrivelse og Exemplaret af »Videnskabernes Selskabs Historie«, for hvilken høist kjerkomne Sendelse De herved modtage min forbindtligste Tak. De vil sandsynligviis, ved Modtagelsen af disse Linjer, gjennem Casserer Rindom allerede have erfaret, at en af Deres Brevs Hovedposter er besørget; havde jeg, da jeg remitterede Beløbet, vidst at en Skrivelse fra Hr. Justitsraaden saa snart var i Vænte, vilde jeg heller have biet en Postdag, og sendt det Hele til Dem. Den egentlige Hoved-

masse af hvad der her fra Staden kan væntes, er nu remitteret; af de øvrige Subskribenter ere, som jeg bemærkede i Skrivelsen til Hr. Rindom, enkelte bortreiste og enkelte insolvente; jeg tvivler høiligen paa at Efterhøsten udbringer mere end en 8 à 10 Rdlr Dansk. Jeg har faaet et Par Subskribenter til, men de ere udenbyes, neml. i Laurvig; Besørgelsen af disse Subskriptioner kunde maaskee bekvemmest overdrages Treschow, med hvilken, efter hvad jeg har troet at have hørt af Deres Søn, denne staaer i et Slags Liaison. —

I mit Brev til Hr. Rindom bad jeg og min Hilsen formeldt Hr. Justitsraaden, med Tilføiende af at jeg havde tilstillet Dahl nogle Sager at besørge til Dem. Dahl havde nemlig tilbudet sig, og jeg forstod det som om det skulde skee med samme Dampskib; heri har jeg taget feil, men Sendingen vil dog snart indfinde sig. Den indeholder et Exemplar af min i Vinter besørgede Udgave af Bergens Capitels Jordebog i det 14de Aarhundrede (alm. kaldet Bergens Kalvskind). — — — Da jeg, forat faae Skriftet ud, maatte udgive det som Program, har jeg maattet finde mig i at tage den latinske Tvangstrøie paa, men heller det, end slet intet. — — —

Inde i denne Bog har jeg lagt en efter Omstændighederne ei ubetydelig Leverance af biographiske Artikler, hvoraf Hr. Justitsraaden kan see at jeg ei har været ledig, og at Sagen ligger mig paa Hjertet. Deres Brevs andet Hovedpunkt vil saaledes i dette blotte Factum have fundet sin Besvarelse. Kunne der nu ellers være saamange norske A-Artikler tilbage? Jeg har gjennemløbet Registrene til Sagaerne, Heimskringla og Samlingerne, men finder kun høist faa Navne tilovers; man kan dog ikke tage alt som blot nævnes. — Hvad forresten den øvrige Assistance herfra betræffer, maa jeg confidentielt bede Hr. Justitsraaden ei at indlade Dem for nøie med Copiist Moe. Han er arbeidsdygtig og kan være saare nyttig, men maa holdes lidt i Afstand, thi han er en besynderlig, upaalidelig Charakter, om han ellers har Charakter, og kan meget let compromittere den, som ei har taget sig vare. Han er — med andre Ord — et Slags schofel Person, eller det modsatte af en Gentleman; — man kan ei omgaaes ham og hans Veie ere mørke. Jeg har — troer jeg — saamegen Ascendant over ham, og han staaer i et saadant Forhold til mig, at han særdeles vel vil kunne benyttes; men paa lige Fod bør Hr. Justitsraaden ei tage ham, og allermindst i Skrivelser lade Yttringer indflyde, med hvis Offentliggjørelse De, i Tilfælde af at han fandt saadant for godt, ei vilde være tilfreds.

I Anledning af ovennævnte Sendelse vil jeg nu ogsaa besvare Hr. Justitsraadens Forespørgsel i et tidligere Brev, hvorledes det gaaer til at De

maa betale for Paqueter, der efter Paategnelsen skulde gaae frit. Denne Forespørgsel forundrede mig meget, thi jeg, som alle andre Universitetslærere, troede at vi virkelig gjennem Posten kunde sende videnskabelige Arbeider frit. Af samme Mening vare ogsaa forskjellige Autoriteter: men nu erfares Sammenhængen at være denne: vi have virkelig Portofrihed under hele det norske Postvæsens Ressort; dog betragtes Paategnelsen »K. T.« kun som en Fiction af at Portoen er betalt. Nu kan man, Gud veed hvorfor, hos os ei frankere Breve længere end til Helsingøer, naar de ei skulle gaae videre end de danske Stater; det danske Postvæsen vil selv have Betalingen for Befordringen fra Helsingøer — jeg troer det er 12 s. for enkelt Brev, og denne Betaling oppebæres endog af de Breve, som vore egne Dampskibe bringe lige til Kjøbenhavn. Hine Breve med »K. T.« betragter det danske Postvæsen kun som frankerede til Helsingøer, og Mellemportoen maa saaledes betales. Men om det er ganske gentilt at stille slige »K. T.« Breve i samme Kategori som private, er en anden Sag. Mig synes virkelig, at naar ingen Porto *de facto* erlægges, kunde det danske Postvæsen kun betragte sig som Uddeler, ei som Befordrer. Saadanne Breve ere desuden yderst faa, og fordetmeste af videnskabeligt Indhold. Jeg henstiller i denne Anledning til Hr. Justitsraaden, om De kunde formaae at tilveiebringe nogen Forandring heri. Skal det vedblive, maae vi enten, naar vi sende noget til vore literaire Venner pr. Dampskib, nødsages til det Ubehagelige at medsende saamange Penge som Mellemportoen kan antages at ville opløbe til, eller ogsaa maae vi renoncere paa den hurtige Befordring, og vente paa en eller anden Leilighed, eller sende Sagerne ad diplomatisk Vei heelt omkring Stockholm. —

Ved Gjennemlæsningen af min lille nordiske Mythologi haaber jeg De vil finde, at den Nytte, jeg har draget af Finn Magnusen, og for hvilken jeg virkelig maatte bringe ham min Hyldest, kun bestaaer i Brugen af hans uhyre Lærdomsapparat som et Repertorium, medens jeg meget har vogtet mig for hans Naturphilo- eller theo-sophie. De vil, haaber jeg, forresten finde at Skriftet ikke gjør Fordringer, og hvis jeg — hvad jeg meget betvivler — i Anledning af Skriftet skulde fortjene Roes, da er det vel mest fordi jeg har haft Koldblodighed nok til ei at indlade mig paa nogen prætensionsfuld Fremogtilbagesnakken om Ting, hvorpaa man dog ingen Rede faaer. Kortheden vil derfor, troer jeg, ogsaa findes i sin Orden. Paa en Materie vil jeg dog henlede Deres specielle Opmærksomhed, fordi jeg deri troer at have fundet et Spor, som ellers kun Grimm har anet, men neppe klart antydet: det er Völund- eller Vaulundur-Sagnets Sammenhæng med det i Norden, Syden og

Østen under mange Skikkelser forekommende Sagn om Svanejomfruer, eller i det Hele taget om kvindelige Væsener, der, begavede med Evne til at paatage sig en over- eller ikke-menneskelig Natur, ere blevne denne Evne berøvede ved en Mand, som i et ubevogtet Øieblik har bemægtiget sig deres Fugle- eller Fiske-Ham; de ere blevne nødsagede til at egte Manden, finde sig omsider tilfredse i sin Stilling, men opdage omsider den skjulte Ham, føle sig øieblikkelig fristede til at iføre sig den, og forlade sit nye Hjem, uden dog nogensinde at tabe Længselen efter dette og Manden, der enten gjennem utallige Farer opsøger og gjenfinder sin Hustru, eller opsøges af denne. Kun ved en saadan Forklaring faaer man, tykkes mig, Rede paa den dunkle Völundarkvida. Der staaer at de tre Møer kom flyvende og badede sig, men ei hvorfor de maatte blive hos Brødrene; der staaer ligeledes at de fløi bort, men heller ikke hvorfor. Man maa underforstaae, at Brødrene have sikkret sig Svanehammene og gjemt dem, men uden at kunne forhindre deres Gjenfindelse efter en Tids Forløb. — Man behøver ellers kun nogenlunde nøie at behandle de af Finn Magnusen bearbeidede Æmner, for at lære hans besynderlige Mangel paa Judicium og Hang til »ei at see Træerne for lutter Skov« klarligen at kjende. Et nyt snurrigt Exempel kan jeg her anføre: den engelske Helgen St. Svetonius eller rettere Swithunus kaldtes hos os Siftun, Syftun eller Sviftun; hans Dag Siftuns- eller Syftunsvaka; denne Dag kaldes endnu af vor Almue Syftes-ok, ligesom Petrsvaka kaldes Peers-ok, Laurentsvaka Lars-ok, o. s. v. Men Finn Magnusen udleder i sit Mythologi-Lexicon Syftesok af et Ord »at syfte«, der efter hans Forsikkring skal betyde at reengjøre — *sat sapienti.* At De forresten ei lider mit Skrifts Udseende og Format, er naturligt; jeg selv ærgrer mig derover, men Forlæggerne see meget paa Skillingen.

Under denne min Snakken om literære Sager kommer jeg til en Materie, der ligger mig, saavelsom enhver anden for høiere videnskabelige Interesser varmere følende Landsmand uendeligt paa Hjærtet, og i Anledning af hvilken jeg ikke engang ved Frygten for dette Brevs Længde eller Kjedelighed kan afskrækkes fra at give mine Følelser lidt Luft; thi vi trænge isandhed baade til Trøst og Understøttelse, og jeg troer at naar der er Spørgsmaal om Fordomsfrihed og sand Liberalitet, træffer jeg i Hr. Justitsraaden paa den Rette. Det er vore literære, vore Presse-Anliggender i det Hele. Vi, som ei nedlade os til at være Folkesmigrere og Rabulister, have det virkeligt ondt, isærdeleshed siden vore høitstaaende Mænd (af Stilling, ei af Fortjeneste) have taget det Parti at bøie sig for den ochlokratiske Presse. Vore Bestræbelser blive miskjendte, vore Fortjenester bortræsonnerede, vor — jeg tør sige det —

egte patriotiske Iver for at tilveiebringe literære og sociale Reformer, der kunne stille vor Nation i Linje med de øvrige europæiske, bliver af Folk, som vide det bedre, hadefuldt fordreiet. Naar Welhaven holder Forelæsninger, som det baade med Hensyn til Grundighed og Foredrag er en Lyst at høre paa, tillade dog de gyseligste Ignoranter sig at haane ham i Smudsbladene; naar Capt. Roosen udgiver miserable Karter, medens man veed at jeg leverer accurate, bliver dog han cajoleret og faaer Reisestipendium, fordi han kaldes Patriot ɔ: Pøbelsmigrer. Roosen gjør altsaa patriotiske Karter, Pastor Faye skriver patriotiske Historier og Folkesagn; snart faaer man vel og Skrædere, der sye patriotiske Klæder — alt med stadigt Hensyn til Vedkommendes virkelige eller ham paaduttede, politiske Troesbekjendelse. For enhver udenfor staaende fornuftig Mand, maa vel dette være ubegribeligt; Hr. Justitsraaden vil saaledes vist ikke engang kunne fatte, hvorledes mine Landsmænd kunne kalde f. Ex. mine historiske Skrifter upatriotiske — men Sagen er, at Indholdet, Materien, Qvintessensen (*mirabile dictu*) aldeles ikke kommer i Betragtning — der spørges kun om Forfatterens Personlighed og det Vrængebillede heraf, som Ignorants og slet Villje enkeltviis eller i Forening opstille for Publikum. Naar man ei vil høre til eller smigre for Publikum, bliver man forfulgt. Vor Commune er for liden, man kjender Individerne for nøie og distinguerer ei nok mellem Individernes ydre Personlighed og deres virkelige Tendentser. Hvad Raad er nu herimod? *La presse corrigera la presse*, siger man, men Pressen maa i saa Fald have et nogenlunde modtageligt Publicum. Den største Deel af vort Publikum lukker Øren og Hjærter for ordentligt Ræsonnement, kan maaskee og tildeels ikke følge det. Om vi skrive som Engle, og Morgenbladet eller en anden Smudsaviis svarer med en rabulistisk, til Sagen aldeles ikke henhørende, Artikel, siger dog Publikum som Jesper Ridefoged: »han maaler ham min Tro Skjeppen fuld.« Altsaa — vi maa see os om efter et mere dannet og udvidet Publikum, og jeg lægger i denne Anledning Hr. Justitsraaden, som en for slige Sager varmtfølende Mand, dette paa Hjærtet: »er det rigtigt, at de Danske med en vis sky Fornemhed holde sig fjærnt fra de norske literære Anliggender?« Vi ere dog — begge Nationer — saa lidet talrige, at vi vilde være saare tjent med at ansee os for et eneste literært Publikum. Hvis begge Landes literære Forkæmpere gav nøie Agt paa Pressens Phaser, og secunderede hinanden i al rosværdig Kamp, da vilde Sagen faae et andet Udseende. Vi have nylig haft, og have tildeels endnu, en alvorlig Feide at bestaae, i Anledning af hine vigtigste Hovedspørgsmaal, vi have paaviist det Mislige i at give Politiken for stort Omraade i literair Virksomhed, vi have

— paastaaer jeg — talt Menneskehedens Sag — og vi er neppe engang blevne svarede uden med gadedrengemæssige Grimacer. Havde nu det danske og norske Publikum betragtet sig som Eet, vilde nødvendigviis et kraftigt Forsvar fra den danske Presse være blevet os til Deel; vi havde ei staaet isolerede, og Piben havde, som man siger, faaet en anden Lyd. Der gives Materier, hvis Almeengyldighed og Almeenvigtighed gjøre dem uafhængige af nationale Hensyn — til saadanne Materier sigter jeg her, og det havde ikke været under de danske Literatorers Værdighed at indlade sig derpaa. Sligt Fællesskab existerer dog baade mellem de tydske Stater, mellem England og Nordamerika. Der tales nu og agiteres saameget om Nordens aandelige Forening; Studenterne gjøre jo Massetoure, der i mine Tanker ere yderst upolitiske og for vedkommende Regjeringer odiøse; men heri bestaaer ei den aandelige Samvirken; den burde dog vel helst begynde med Pressens Fællesskab. Var jeg nu i Kjøbenhavn eller Lund, vilde jeg personlig udvikle denne min Anskuelse, men jeg er forhindret derfra, og jeg maa derfor isandhed bede Hr. Justitsraaden tænke over Sagen og insinuere den. Der er en Omstændighed, som har skadet os betydeligt og hindret denne Samvirken, det er den Ugunst, hvormed vor Constitution ansees af det danske Regjeringsparti. Men her have vi virkelig den mindste Skyld. Jeg vil ikke negte at enkelte af vore Pøbelblade paa en brutal Maade have røbet en vis proselytmagerisk Aand, men jeg maa spørge, om De har bemærket Saadant fra de gentilere Penne. Og overhovedet — hvem er det, som altid har brugt den norske Constitution som et Pulver at rive den danske Regjering i Næsen? Det er den danske Oppositionspresse selv; vi kunne ikke derfor; vi have gjort Vores for at desavouere denne Tendents; af denne Grund især lod jeg det være mig magtpaaliggende, i min Historie at paapege hvorledes Christian den 8de ikke kan kaldes vor Constitutions Giver, og saaledes heller ikke ved noget constitutionelt Skridt i Norge er bunden til en senere Conseqvents i Danmark. At den danske Regjering omsider kan blive ærgerlig over al denne Snak om den norske Constitution er naturligt, og at Ærgerligheden kan gaa ud over Nordmændene, tilgiveligt; men jeg paastaaer fremdeles: vi kunne ei derfor; vi give os ikke af med noget politisk Proselytmageri, og dem af vore Landsmænd, der maaskee kan have brugt store og vigtige Ord i den Materie, ansee vi Bedre som Schofelister — noget der vilde blive de Danske klart, hvis de nøiere fulgte med i vore Presseanliggender. Kunde derfor ikke ogsaa den ældre, sindigere Deel af de danske literære Notabiliteter frigjøre sig fra hiin Fordom, og slaae et Slag i med, naar det gjaldt? Politiken skulde her slet ikke komme i

Betragtning. Man burde drive det saa vidt, at den literære Pulsation var een, de literære Sympathier, Antipathier og Ømfindtligheder de samme i begge Lande. Da havde vi dog noget at fegte for, kunde dog træde op i en rangeret Bataille. Jeg anfører et Exempel: hvorfor kunde saaledes ikke ogsaa Stemmer fra Danmark have ladet sig høre ved den store Feide om Welhavens Ansættelse ved Universitetet? De danske Videnskabsmænd burde formelig controllere vort Universitet. — Der gives vel endnu mange Punkter i denne Sag, hvilke Rummet her ei tillader at belyse, og som jeg maa gjemme til en anden Gang, men De seer dog allerede hvor jeg peger hen. En hermed beslægtet Materie, nemlig om den altfor kildne Nationalfølelse, vil jeg ved en anden Leilighed tillade mig at berøre. For Øieblikket anbefaler jeg mig selv og vore Anliggender i Hr. Justitsraadens venskabelige Erindring. —

med Høiagtelse
P. A. Munch.

P. S. Vil De glæde mig med nogle Linjer, beder jeg at det maa skee enten før 8 Juli, eller efter 15 August. I Mellemtiden foretager jeg nemlig en Fjældreise. —

Tilskrev Prof. Munch 3 Sept. 1844.

40. P. A. Munch til konsul de la Roquette.

Juillet 18, 1843.

À Mr Monsieur de la Roquette.

Monsieur, Il-y-a déjà long-temps que j'ai dû vous envoyer les papiers ci-joints que j'espère enfin savoir vous être livrés. J'ai raison de croire que Mr. Blytt vous ai[e] déjà averti sur la cause, pourquoi ces choses-ci soient remises à moi; je crois pour ceci ne devoir pas m'expliquer sur cela longuement. Je me borne seulement à dire, que — la géographie n'étant moins que l'histoire ma science publiquement assignée, je n'ai guère avec plus de zèle étudié l'une que l'autre, et dans ces derniers ans je me [suis] spécialement livré à la géographie, surtout la géographie de ma patrie. Voilà la cause pourquoi Mr Blytt a cru vous procurer une réponse plus satisfaisante en livrant vos questions à moi, qu'en les traitant lui-même.

Je vous prie sincèrement de vous ne moquer de la brièveté de mes réponses; je n'ai pas eu pour but de donner un vaste traité, mais seule-

ment une esquisse pour marquer les dates les plus principaux, et j'espère en effet qu'avec ces dates, et avec les renseignements que j'ai écrits dans le marge de vôtre lettre, vous pouvez élaborer bien mieux que moi un traité, de qui le premier mérite sera celui d'être basé sur des vues corrigées et originales.

À ceci appartient la vue souvent nommée dans ma réponse, la vue de Norvège comme un grand plateau, et l'abolition totale des prétendues chaines de montagnes qui n'existent pas réellement.

Tous ces détails là se présenteront très-évidemment dans une nouvelle carte très grande et détaillée de la Norvège que je regrette ne pouvoir faire graver à Paris — mes liaisons avec des hommes qui pourront influer sur les libraires de cette ville étant très limitées; mais, comme je dis dans ma réponse, une esquisse de mon voyage que j'ai fait avec Mr. Keilhau ce dernier été pourra donner une épreuve que j'espère être satisfaisante.

Cette esquisse vous sera présentée par Mr. Langberg, jeune savant, qui fait un voyage sur des frais publiques; il a de vastes connaissances dans la mathématique, la physique et la chymie, et nous espérons le voir bientôt orner une de nos cathèdres.

Enfin je vous prie d'excuser mon mauvais Français. J'ai préféré d'écrire dans cette langue, ainsi qu'il en soit, afin de ne pouvoir être que justement compris.

Me réservant de vous adresser bientôt une lettre plus détaillée sur ces chôses ci, je vous prie en attendant, Monsieur de recevoir mes saluts respectueuses —

P. A. Munch
prof. hist. geogr. acad. Christ.

[Esquisse orographique de la Scandinavie.]

Il est impossible de juger ou décrire le système des montagnes Scandinaves de la manière généralement adoptée dans les descriptions des autres montagnes de l'Europe. La Scandinavie, ou — afin de me servir d'une dénomination plus juste — la grande péninsule du Nord, y compris son isthme ou la Finlande, n'est, en vue générale, qu'un seul rocher; dont la cime ou le nœud le plus élevé se trouve vers le Sud-Ouest. Ce rocher se lève tout-à-coup des flots de la mer atlantique et glaciale; non loin de la côte il atteint sa faîte ou son point de culmination (ce qui est toute autre chose que la partition des eaux ou des rivières, depuis, il forme de vastes plaines ou proprement des plateaux parsemés de collines et de pics, et ensuite il s'abaisse vers l'orient, très-doucement, de manière qu'on pourrait dire qu'il finissait par des plaines. S'il faudrait dessiner le profil de ce système, il serait à-peu-près comme voici:

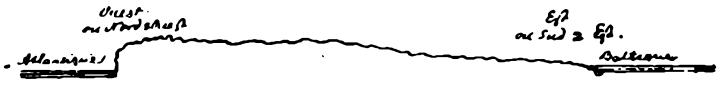

Partout, où l'on prendra ce profil, la même configuration s'en répètera en général, mais il faut toujours tracer les lignes du profil justement à travers la direction générale, dans laquelle s'étend la péninsule, c'est-à-dire, du Nord, du Nord-ouest ou de l'Ouest vers le Sud, le Sud-est ou l'Est, comme dans cette esquisse:

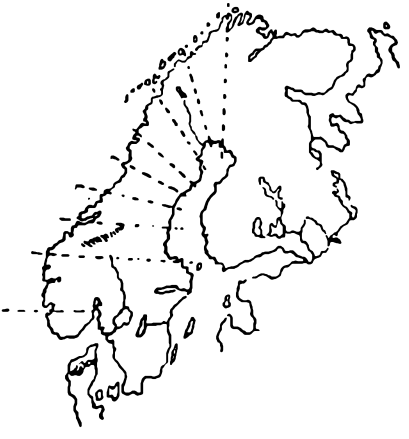

Dans ce plateau, on trouve les vallées (ou le terrain habitable) enfoncées ou excavées pour ainsi dire, la plupart dans une direction à-peu-près parallèle ou analogue avec les lignes de profil tracées ci-dessus. On comprendra facilement, que les vallées les plus longues soient celles, qui s'étendent entre le commencement du versant oriental du plateau et la Mer, soit le Skagerrak ou la Baltique. Les vallées qui donnent dans la mer atlantique, ou occidentale, ne peuvent être que très-courtes, la distance entre le commencement du versant occidental et la côte étant très-petite. Outre les vallées principales ou longitudinales, il y a ici, comme ailleurs, des vallées secondaires ou transversales. Entre les vallées elles-mêmes il n'y a point d'arête comme dans les Alpes, les Pyrénées et d'autres systèmes de montagnes. Il n'y a que ce plateau uniforme en comparaison duquel les vallées étroites n'occupent plus d'espace que des fils étendus sur une grande table comparés avec cette table même. Placé sur le plateau — j'y ai été moi-même — on perd de vue ces vallées insignifiantes et l'on peut se croire tout-à-coup transporté dans un autre pays vers l'extrême Nord, plain, vaste, désolé, ne présentant qu'une végétation alpine. Les vallées formant ainsi la partie secondaire ou accidentelle de la péninsule, et le plateau en formant la principale ou constante, il sera plus facile encore à comprendre, qu'en parlant du système orographique de notre péninsule, les mots »chaîne de montagnes« »arête« »branche« &c. doivent être tout-à-fait hors de question. Dans les Alpes, les Jura, les Andes, il y a tout autre chose. Là, les vallées peuvent être regardées comme le principal; là, il y a de véritables chaînes de montagnes, formant presque — pour ainsi dire — des murailles, les strates ou couches sont parallèles avec le cours des vallées; sur le sommet, on peut remarquer une espèce d'épine continuée, séparant toujours les eaux appartenantes aux vallées respectives des deux côtés. Voici des profils de vallées alpiques et scandinaves pour les comparér entre eux:

Dans ces plateaux scandinaviques le cours des eaux ne peut être qu'accidentel, pour ainsi dire, comme il n'y a point d'arête séparante. En haut les eaux s'assemblent en lacs et en marais, dans la situation desquels on ne peut tracer aucun ordre, aucune analogie — ce qui est beaucaup naturel. De ces lacs presque stagnants ou marais elles coulent çà et là, partout où il se présente une voie, un penchant, quelque insignifiant qu'il soit; souvent, arrêtées par une colline ou quelque autre gibbosité, elles se tournent, et prennent une direction toute contraire; enfin, après beaucoup d'hésitation, et de déviations dans des cours tout différents, elles parviennent à toucher une de ces vallées, formées dans un temps pré-adamitique par érosion, et les voilà lancées.[1] Souvent dans les plateaux on rencontre des lacs, versants ses eaux à l'une et à l'autre côté, comme le lac de Lessöverk dans la partie de Dovre, duquel coule vers le Nord-Ouest le fleuve Rauma dans la Romsdal jusqu'à la mer occidentale, et vers le Sud-Est le fleuve Logen, qui parcourt la Gudbrandsdal, forme le lac Mjösen, et ensuite, joint au Glommen, vient se verser dans le Skagerrak. Ainsi il ne sera pas difficile à comprendre, pourquoi chez nous on ne puisse pas chercher les parties les plus élevées des montagnes dans les endroits, où se séparent les eaux. Tout au contraire, ces endroits sont souvent les plus bas, comme dans les montagnes entre le département septentrional du Throndhjem et Jemteland en Suède. Dans ces montagnes, appartenantes à ce qu'on a appelé la chaîne (chaîne qui n'existe pas) de Kjölen, les eaux se divisent dans des vallées ou concavités, et parcourent dans ses chemins — soit à l'Ouest soit à l'Est — des parties où il s'élèvent des pics bien plus considérables que ceux aux pieds desquels ils prirent leur origine. Aussi le Logen, commençant dans un niveau dont l'hauteur en général est à l'Ouest d'environ 5000 p. et à l'Est d'env. 4000, après un cours d'environ quatre ou cinq lieues Norvégiennes vient se frayer un chemin à travers un massif bien plus élevé dont l'hauteur est à l'Ouest près de 6000 p., et à l'Est près de 4500, entre les Lomsfjelde et les Rundane. En général on ne trouve pas les sommets ou les pics les plus élevés (toujours respectivement au niveau sur lequel ils s'élèvent) près du partage des eaux, mais ou en deça ou en delà, assez-loin de ces endroits.

Pour se former une idée assez juste de ce plateau, des vallées et du caractère général des montagnes de la Norvège, les cartes spéciales des Mrs Munthe et Ramm sont les plus instructives, principalement celle qui contient la partie septentrionale de »Hedemarkens Amt«. Aussi dans l'esquisse ci-jointe, représentante la partie du plateau entre Thelemarken et Hardanger, que j'ai parcourue moi-même cet été, le même caractère se présentera, et le plateau lui-même, ou plutôt la monotonie de la surface toujours plaine ou ondulante, se trouvera encore plus prononcée.

Mais ces longues vallées orientales, dont j'ai parlé ci-dessus, se dilatant peu-à-peu à mesure qu'elles s'éloignent de leur commencement, viennent ensuite se confondre en une seule plaine, ou un pays élevé seulement quelques centaines de pieds au dessus du niveau de la mer, pays où l'on peut certainement encore tracer la continuation des vallées spéciales, mais où les adossements, qui les séparent entre eux, sont tellement légers qu'on n'a pas besoin de les compter.

[1] L'esquisse ci-jointe donnera une idée assez exacte de ce cours vague des eaux. Voyez surtout le cours de la Bjoreia, et son origine.

Ces parties sont en Norvège les plaines fertiles de Jarlsberg, Laurvig, Smaalenene, Ringerige, Romerige et Hedemarken, plaines si peu élevées, que si la mer, ou le golfe de Christiania se hausserait seulement de 500 pieds, ce golfe se dilaterait et pénétrerait jusqu'au commencement septentrional du lac Mjösen. En Suède les vallées confondues se trouvent sur les côtes, en commençant par la Scanie, qui est une seule plaine.

Or, les subdivisions des montagnes Scandinaves adoptées jusqu'à ce temps par les géographes étant insignifiantes et tout-à-fait chimériques, et la manière de qui l'on caractérise ce système et ces parties étant encore plus absurde et contraire à la vérité, surtout ce jargon éternel touchant les »chaînes de montagnes«, »branches« &c, on peut pourtant, afin d'en faciliter la vue générelle, les diviser en diverses parties, n'oubliant pas seulement que ces parties forment toujours une masse cohérente, en nul endroit entrecoupée par des plaines ou par de larges bassins d'eau. Ces parties seraient alors (exceptée la Finlande) 1) le plateau de Finmarken, 2) le plateau de Nordland et Throndhjem, 3) le plateau de Dovre, 4) le plateau de Langfjeld, 5) le plateau de [Fil]le, Hardanger et Thelemarksfjeld, 6) le plateau oriental.

1. Plateau de Finmarken, entre les grands lacs d'Imandra et Enara jusqu'au Torneaa-Træsk. Ses plus grands hauteurs se trouvent près du Torneaatræsk, et dans les environs du Lyngen- et du Kvænangen-Fjord, ainsi que près du fond du Porsangerfjord. Noms des sommets les plus considérables: Perni-zhjok en Sudouest du Torn.-Træsk; Lyngstind & Ulfstind près de l'embouchure du Lyngenfjord, Zienos-Dudder, Vourie-Dudder, Rasde Gaise, Gagga Gaise près du fond de Porsangen, Peldevuoma-tunturi dans le Kemi-Lapmark. Grand glacier dans l'île Seiland.

2. Plateau de Nordland et Throndhjem, depuis les environs de Torneaatræsk, jusqu'au golfe de Throndhjem et le lac Storsjön en Jemteland. Penchant très doux dès la frontière norvégo-suédoise jusqu'à la Baltique; ce penchant forme les Lapmarks en Suède. (Ce sont ces montagnes à qui l'on a donné en préférence le mot Kjölen, mot dont la signification propre est quille, en latin carina, en Allemand »Kiel«, dénomination dont se servaient toujours nos ancêtres en voulant caractériser un hauteur passable qu'il faut traverser pour parvenir d'une vallée à l'autre, comparant cet adossement à un bâteau renversé. On verra ainsi qu'il y a tant de Kjöls en Norvège qu'il y a des hauteurs entre chaque paire de vallées parallèles). Hauteurs les plus grands dans les environs du glacier Sulitelma. Ici l'on trouve aussi le Lina-jækna, Tulpajækna, Olma-jalos-jækna, Saulo; plus vers le Sud l'Oxfjeld, le Brurskanken, Bövre-fjeld; encore plus vers le Sud le Heimdalshaug dans le Numdal, l'Aareskutan en Jemtland et le Skjækerhatten sur la frontière entre le Værdal et Jemtland. Glaciers dans les îles de Lofoten, et un glacier ou plutôt plaine toujours couverte de neige entre les golfes de Ranen, Bejern et Salten en Nordlande.

3. Plateau du Dovre, avec ses appendages, entre le golfe de Throndhjem, la rivière Orkla, le Glommen, le Mjösen, l'Otta et le Sönelvsfjord en Söndmör. Partie la plus élevée entre les rivières Driva, Rauma, Logen et Folla. Entre Driva et Logen les pics Snehættan, Skrimskolla, Stenkolla, Nunsfjeld, tous d'un hauteur d'environ 7000 p. entre Logen et Folla les Rundane, hauts de 6000 p. Non loin de la côte, on trouve le Romsdalshorn (4000 p.). Passage de la vallée de Logen jusqu'à la vallée de Driva (route principale de Christiania

à Trondhjem; son col, de Hjerkin 4500 p.; Passage de la vallée de Logen dans la vallée de Rauma (route pr. de Christiania à Christiansund); son col, de Lessöverksvand haut de 2200 p.

4. Plateau de Langfjeld, entre le Sönelvsfjord, l'Otta, le Logen, le Mjösen, le lac de Randsfjord, la vallée de Valdres et le Sognefjord. La partie la plus élevée entre l'Otta et le Sognefjord, partie comprenante les plus grands hauteurs de toute la Scandinavie. Ici, dans la paroisse de Lom en Gudbrandsdal se trouve le pic insurmontable de Galdhöpiggen haut de 8400 p. (ainsi le plus haut de la péninsule); le Glittretind (7900) et les aiguilles d'Hurunger dans la paroisse de Lyster en Sognie, dont la plus élevée, le Skagerstölstind, d'un hauteur d'environ 8000 p. Plaine de neiges très étendue (Storbræen) avec des glaciers terribles entre la Justedal en Sognie et les districts de Nordfjord et Söndfjord. D'autres glaciers, mais plus petits, dans les environs des Hurunger et Galdhøp[iggen].

5. Plateau de Fillefjæld &c. entre le Sognefjord, la vallée de Valdres, le Randsfjord, le Tyrifjord, le golfe de Christiania, le Skagerrak, et la mer occidentale. Les parties près du golfe de Christiania en Est, et la plaine du Jæder en Ouest, en forment comme le seuil. La partie la plus élevée entre le Hallingdal et Valdres, où l'on trouve les pics de Skogshorn (6000 p.), de Høgloftseg (6000 p.) et d'autres à peu près de la même hauteur. Parties presque isolées de Gausta (6000 p.) et de Skorve (c. 5500 p.) dans le centre de Thelemarken; de Norefjæld (4500 p.) vers l'Est, entre les rivières de Sigdal et de Hallingdal. Plaines de neiges avec des glaciers sur la faîte du Hallingskarven (5400 p.) barre de pierre presque isolée en forme d'une muraille en ruine à l'ouest de Hallingdal; sur le Jöklen (5560 p.) plateau presque circulaire d'un diamètre d'une lieue norv., à l'ouest du Hallingskarv; sur l'Onin près du fond du golfe d'Hardanger, sur l'Oseskavlen entre Hardanger et Voss, et sur le Vosseskavlen entre Voss et Hallingdal. Toutes ces plaines de neiges sont les sources des rivières de Voss, et de Hallingdal, dont l'une se précipite dans la mer occidentale, l'autre dans le Tyrifjord, grand lac en Ringerige. Un peu plus vers le Sud, dans une presque-île entre le grand golfe de Hardanger et un bras (Sörfjord) qu'il pousse vers le Sud, immédiatement dans le plateau qu'il fend tout à coup se trouve la vaste plaine de neiges nommée Folgefonden et à l'autre côté du Sörfjord on rencontre des plaines de neiges moins étendues, mais nombreuses, formant les sources des rivières Logen, de ceux de Thelemarken, de l'Otteren et d'une foule d'autres rivières plus courtes qui vont se verser dans la mer occidentale. Entre ces plaines de neiges je nommerai le Sælheifond, le Tresfond, le Storfond, le Solfond. À côté d'elles s'élèvent des pics considerables, entre autres le Haarteig (5390 p.), le Sesnuten, le Nupseggen &c.; puis vers le Sud l'Urnaas (4000), le Ruen (4000) &c. Passage entre la vallée de Valdres et celle de Lærdal (route principale de Christiania à Bergen).

6. Plateau oriental, entre les plaines (ou plutôt les vallées dilatées) de Hedemarken et de Romerige, le golfe de Christiania à l'Ouest, les vallées de Stördal et de Jemteland au Nord, et la Baltique à l'Est, comprenant tout le penchant — c'est à dire le pays — Suédois, et son seuil, la Scanie. Partie la plus élevée dans les environs de la ville de Röraas, près du lac Fæmund et dans les Dalarne occidentales en Suède. Hauteurs les plus considérables: les Sylarne (5000 p.) sur la frontière entre le Throndhjem austral et le Jemteland; aiguilles alpiques;

le Storskarven entre Röraas et la rivière Guulelv, ici se trouvent les sources de la Guulelv, du Glommen, du Fæmunds- Klar- ou Göta-Elv; des rivières de Herjedalen & de Dalarne (Dalselven); puis, entre le Glommen et le Fæmund le Tronfjeld (5500 p.), les Sölen (5000) &c. Dans Dalarne le Städjan et la Herjehogna sur la frontière. Passage de la vallée de Glommen à la vallée de Guulelv (grande route de Christiania à Throndhjem) dont le col est élevé de c. 4000 p. Passage de la vallée de Glommen à celle de Vrangselv (grande route de Christiania à Stockholm) où il n'y a point de col, la Vrangselv étant dans le même niveau que celui de Glommen, de sorte que cette rivière dans ses inondations verse des eaux dans la Vrangselv. Puis vers le Sud et l'Est, le penchant est si inconsidérable, que les eaux à chaque instant se sentent pour ainsi dire temptées à rester en stagnation; d'où ont naqui tous ces lacs sans nombre, grands et petits, dont abonde la Suède. Hauteurs isolées: la Kinnekulla près du Vener, le promontoire de Kullen en Scanie.

En général on pourra dire, que la partie s'abaissante peu-à-peu du plateau Scandinave appartient à la Suède, le plateau lui-même avec ses vallées étroites à la Norvège. La seule exception font les contrées entre la culmination de Langfjeld et Fillefjæld en Ouest, et le golfe de Christiania avec le Skagerrak en Est ou Sud-*Ouest; ici, la Norvège aussi a pu prendre part au penchant oriental.

P. A. Munch.

41. DE LA ROQUETTE til P. A. MUNCH.

Paris le 17 Novembre 1843.

Monsieur

J'ai profité du départ de M. Vaissilier, chancelier du consulat de France à Christiania pour vous adresser avec quelques lignes en réponse à la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 18 Juillet dernier mes remerciemens pour le mémoire substantiel autant que savant qui accompagnait cette lettre et un accusé de réception officiel de l'écrit que j'ai offert en votre nom à l'académie des Inscriptions et belles lettres. Je vous ai transmis en même temps une brochure publiée récemment par moi sur laquelle je serais bien aise d'avoir votre opinion, et vous ai fait connaître que M. Langberg m'avais remis votre petite Carte manuscrite du pays situé entre Sogn, Voss et Hardanger à l'ouest, et Valders, Hallingdal, Numedal et Telemark à l'est. Déjà cette carte a été présentée par moi à la Société de géographie qui l'a parfaitement accueillie; si vous le permettez je la ferai lithographier. Mais l'interêt qu'elle excitera sera infiniment augmenté si elle est accompagnée, ou plutôt si elle accompagne un mémoire, lequel donnant quelques détails sur l'excursion que vous avez faite avec M. le professeur Keilhau dans les pays décrites, fournisse des enseignemens sur ces pays et fasse connaître

la méthode que vous avez suivie et les instruments dont vous vous êtes servis pour tracer votre carte, comme aussi les sources ou documents que vous avez consultés. J'attends le mémoire qui n'a pas besoin d'être très long; vous pourrez, pour plus de facilité et quoique vous écriviez très bien en français, le rédiger en Norvégien, en donnant seulement en français, entre des parenthèses, certains noms ou expressions techniques qu'on cherche vainement dans les dictionnaires des deux langues. Je me chargerai ensuite de la traduction, et même si cela ne vous contrarie pas j'arrangerai ou disposerai votre travail suivant la mode française, quoiqu' elle ne soit pas toujours la meilleure, en m'efforçant de rendre vos idées aussi exactement que possible.

Ainsi que je l'ai écrit bien des fois à M. le professeur Keilhau, il serait bien à desirer qu'on eût une carte physique de la Norvège, à laquelle on devrait joindre la Suède et la Finlande avec une portion du Danemark.

En attendant qu'on en fasse une un peu complète et tout à fait exacte, ce qui peut être sans doute éloigné, car on manque de plusieurs éléments nécessaires, ne pourriez vous pas en tracer une esquisse légère qui serait la représentation à plus grands points des pays indiqués dans le petit croquis en quelques pouces dessiné sur votre mémoire même, où l'on ne voit que les contours; l'esquisse dont je parle comprendrait outre les contours les principaux groupes de montagnes, leur direction, les lacs, les golfes principaux ainsi que le cours des principaux fleuves et rivières. J'attacherais une haute importance à une telle esquisse sans autres détails, en la graduant seulement. J'ai été tenté d'en faire faire une semblable sous mes yeux avec les indications que j'ai reçues de vous et de quelques autres Norvégiens et Danois, ou avec celles que j'ai puisées dans les livres et les cartes; mais tant d'informations me manquent encore que j'ai suspendu mon projet que je reprendrais si je recevrais de vous ne fût ce qu'un cadre, à corriger, compléter et à ne rendre public que lorsqu'il aurait été soumis à plusieurs revisions. Il devrait d'ailleurs être comparé avec tout ce qui a paru ou paraîtrait soit en Norvège, soit en Suède, en Danemark ou en Finlande sur la geographie physique de ces pays. Je ne sais si je me fais bien comprendre, mais ce que je demanderais de votre complaisance, serait seulement comme je l'ai dit un grand cadre indiquant les contours des pays mentionnés ci dessus, en y traçant légèrement les portions principales bien connues et les directions des montagnes, lacs, golfes et rivières les plus importantes. Il est bien entendu qu'on n'y trouverait pas d'abord les détails contenus dans votre carte manuscrite coloriée qui est un petit chef-d'œuvre.

Vous me rendriez un grand service, Monsieur, si vous pouviez réunir pour moi et m'envoyer les titres des ouvrages géographiques et des voyages, ainsi que ceux des cartes géographiques, hydrographiques et autres qui auront paru en 1843 soit en Norvège, soit en Suède, soit en Danemark, mais surtout en Norvège, avec le nom des auteurs. J'ai bien peu d'informations sur la Suede qui me parait produire bien peu depuis quelque temps, en ce qui concerne la géographie. J'ai besoin de ces titres, qui me seraient encore plus utiles si quelques lignes de critique les accompagnaient, pour un travail semblable à celui que j'ai fait paraître et dont j'ai envoyé un exemplaire à l'Université de Christiania par l'intermédiaire de M. l'apothécaire Möllerup de Trondhiem; et a pour titre: »Notice sur les progrès des sciences géographiques pendant l'année 1843«; probablement vous en avez eu connaissance.

Agréez, Monsieur, mes excuses, mes remerciemens et l'assurance de mes sentimens les plus distingués et les plus dévoués.

de la Roquette.

Veuillez je vous prie présenter une hommage respectueux à M. votre père et à toute votre famille.

Postscriptum du 22 Décembre.

J'ai fait connaître à M. Langberg mes idées sur le fonds du mémoire, ou plutôt des notes que je désirais obtenir de vous pour en faire le sujet d'une notice devant accompagner la petite carte manuscrite qu'il m'a remise en votre nom; il m'a promis de vous écrire à ce sujet. Ce sont je le répète de simples notes détachées qui n'ont pas besoin d'être rédigées avec ordre, dont j'aurais besoin: 1°. sur votre excursion avec M. Keilhau et ses résultats les plus importants, ainsi que sur le mode adopté pour la construction de votre carte &c.; 2°. sur ce que le pays décrit et les montagnes, glaciers &c. offrent de plus remarquable; 3°. sur l'histoire ancienne [et] moderne de cette portion de pays; Des sommites toujours [...] Les détails sur l'ascension de l'une de ces montagnes faite par M. Keilhau, que m'a donnés en quelques mots M. Langberg offriraient un haut intérêt et seraient des plus piquants. Mais comme ces détails, de même que tous les autres que je vous demande n'ont pas besoin d'être ce qu'on appelle rédigés de manière à former un ensemble régulier, mais d'être transmises tout à fait détachés puisque je me chargerai du soin de les coordonner, qu'en somme ce que je vous demande ce sont des faits circonstanciés seulement, il me semble que vous pourriez me les adresser

sans trop de retard; c'est ce que je réclame instamment de vous. Ne craignez pas d'être trop long puisqu'il me sera plus facile de retrancher ce qui sortirait de mon cadre, que d'y ajouter en ce que concerne les faits. Il ne peut qu'être très utile, dans l'intérêt de votre carte générale de la Norvège, dont M. Langberg m'a remis depuis peu le prospectus, que j'ai lu avec beaucoup d'intérêt, que votre petite carte et le mémoire destiné à la faire connaître reçoivent promptement une grande publicité. Vous comprendrez certainement la force des raisons que j'invoque pour le hâter, et j'espère recevoir bientôt de vous une réponse.

Ne pourriez vous pas me transmettre quelques informations sur la *Tvekampbælte,* sur l'origine de cette sorte de duel, sur les parties de la Norvège où il était le plus en usage, sur l'époque où il a cessé, sur les duels fameux de cette espèce, sur les lois, règlemens ou usages adoptés à leur sujét &c. &c. en me donnant l'indication des auteurs qui en ont parlé, et s'il était possible, les textes où ils en font mention — ce sont des notes que je désire et pas un mémoire.

Où en êtes vous du recueil des anciennes lois et coutumes de Norvège? Peut on espérer d'en voir paraître bientôt quelque volume?

42. Sokneprest J. G. Thaulow til P. A. Munch.

Hjelmelands Præstegaard 20 Novb. 1843.

Høivelbaarne Hr. Professor Munch!

Ifølge Hr. Professorens meget Ærede af 27de f. M., der desværre først indløb mig med sidste Post, har jeg ilet med at udarbeide et Croqvis over Hjelmelands Præstegjeld med endeel af de tilgrændsende Præstegjelde. — Efterat jeg for halvandet Aar siden havde tegnet et Kart over Hjelmeland, har jeg senere efterhaanden deels ved egne Iagttagelser, deels ved Andre erhvervet saa betydelige Rettelser af Fjeldegnene, at jeg ikke nu vilde tage nogen Copie af mit første Kart, men har i disse Dage fuldført et andet, hvortil jeg dog forhen havde udarbeidet de fleste af Skizzerne, som jeg har tegnet efter en meget stor Scala og inddeelt i Qvadrater, hvorefter det er let at forbinde dem til et Kart efter hvilkensomhelst Scala. Saaledes har jeg da nu, ikke tegnet, men i stor Hast skrevet vedlagte Croqvis, som jeg dog haaber vil være tydeligt nok til derefter at tegne et Kart efter en mindre Maalestok. —

Paa Grund af dette mit Karts specielle Bestemmelse har jeg, for ikke at gjøre det utydeligt, kun anført ganske faa Navne derpaa; derimod

har jeg tilført Tal, hvortil jeg i en medfølgende Forklaring skal henvise. Forøvrigt bemærkes, at jeg, hvad Søkysterne angaaer, har benyttet det groveske Søkart. De beboede Dele af Præstegjeldet har jeg ellers for det meste optaget med Maalebord, endeel dog ogsaa efter Oculairtegninger; det meste af Fjeldegnene har jeg efter Andres Opgivelser, hvorhos nogle have tegnet Vandenes Figur, Elvenes Løb m. m. deels her hjemme, deels under deres Nærværelse paa Stederne. — De paa Kartet med Blyant optrukne Qvadrater har jeg med Forsæt ladet blive staaende, om De muligens kunde ville benytte dem til derefter at tegne det af efter en mindre Scala; jeg finder i det mindste denne Maade at være baade den beqvemmeste og den sikkreste. — For Tidens Skyld har jeg tegnet Fjeldene alene med Blyant. De mangfoldige Indsøer har jeg for Tydeligheds Skyld farvet blaa, ligesom de bratteste Fjelde mørke.

I Lysefjorden har jeg desværre ikke endnu været og jeg kan ikke give nogen nærmere Oplysninger om dens Retninger; kun meddeles, at den bekjendteste Gaard der, Haahilder, som er anført paa mit Kart, ligger 3/4 eller henved 1 Miil fra Fjordens Bund. — Fra Søndmark-Vandet, som ogsaa findes paa mit Kart, udgaaer en liden Elv, en 3/4 Miil lang, mod Sydvest og falder i Lysefjorden paa østre Side af Gaarden Brattelie, der ligger 1/4 Miil vestenfor Gaarden Sangesand ved samme Fjord og omtrent eller henved 3 Mile fra dens Bund.

Jeg har ikke selv bereist Veien over til Bykle. Den gaaer, som angivet paa Kartet, op gjennem Aardal forbi den øverste Gaard Viglingsdal langs Storaaens nordre Side. Fra »Storstenen«, egentlig en meget stor Steen eller Fjeldstykke, under hvilket er en saakaldet Hilder, hvor der almindelig tages Natteherberge, skal være omtrent 3/4 Miil til Brattelie eller Bratteland i Bykle. En anden Vei, der, fordi Isene over Krumlevandet og Beileivandene kunne passeres med Heste indtil i de første Dage af Juli, benyttes ligesaa ofte, gaaer fra Førre, saaledes som angivet paa Kartet, og støder til den anden Vei ved Krumlevandet; men naar Isene benyttes, afviger den naturligviis noget.

Præstegjeldets Grændser inden Ryfylke antager jeg at være temmelig nøiagtigt betegnede. Som Grændsepunkter mod Bykle ansees »Præstvarden«, en opmuret Steenforhøining, — der ogsaa paa dette Punkt danner Grændsen mod Hølle, Annexsogn til Strand, — samt det meget bekjendte, polypdannede Krumlevand. Derfra er Grændsen, hvad Nogens Eiendom angaaer, saa temmelig ligegyldig; thi det er aldeles en Ørk, hvor der ikke gives Havnegang for Creature, kun nøgne og øde Fjeldstrækninger, som Ingen skjøtter om at tilegne sig. En Mængde Reensdyr leve her i Fred, fordi det ikke kan nytte at skyde dem, saasom det

er altfor besværligt at faae de skudte Dyr med sig. I disse øde Egne gives dog en Art af en Steenhytte, muligens engang opført af Reensdyrskyttere. Dette Sted kaldes »Tretteheller« (Trettehilder), hvilket Navn Sagnet tillægger det deraf, at Byklebuerne og Suldølerne derom engang skal have ført Proces (Trette), hvilken de Førstnævnte skal have vundet. Derfor kan Grændsen nordenfor Krumlevandet rimeligst angives saaledes, som skeet er paa Kartet.

Beilei- (eller Bailei-)Vandene have, som angivet, Udløb mod Nordost; men Nogle paastaae, at den derfra udgaaende Elv siden bøier mod Nord og Vest nordenom Tretteheller og falder ud i Valdeaaen, rimeligst da i Staavedalsvandet, og dette anseer jeg efter de flere, men saare dunkle Oplysninger, jeg derom hidtil har kunnet erholde, for rimeligst; men Andre antage, at den bøier mod Øst og falder i Ottra. Maaskee kunne de von langenske Karter, hvilke jeg ikke kjender, give bedre Oplysning derom. Egnen er saa øde, at Mennesker saa at sige aldrig komme der.

Valdeaaens Kilder har jeg ikke endnu kunnet faae mere Kundskab om, end at de omtrentlig skulle findes en Miils Vei i Øst for Suldalsvandet eller ikke langt fra Ottras Kilder under Houkeliefjeldet; ellers har denne temmelig store Elv, der antages omtrent 4 Mile lang, et betydeligt Tilskud fra Staavedalsvandet.

Elven fra Moesvandet gaaer lige i Nord 1 god Fjerding og falder i Laugen (Soledals-Elven), $1^1/_2$ Miil ovenfor dens Munding og $^1/_2$ Miil nedenfor Kirken. Fjeldveien forbi bemeldte Vand gaaer ned paa østre Side af den lille Elv og støder til Veien mellem Soledal og Sand.

Det bemærkes, at »Joglefjeld« er her et ukjendt Navn og findes i al Fald ikke inden eller nærved Hjelmelands Grændse. Heller ikke gives her Fjelde, som bestandig ere bedækkede med Snee. Blaafjeldet er formodentlig det høieste i Præstegjeldet.

Med blandet Glæde læste jeg Hr. Professorens Annonce om Udgivelsen af Deres Kart; thi dette meget fortjenstfulde og møisommelige Arbeide var fuldført, og Hjelmeland var, med Undtagelse af Søekysten, i Grunden ikke anført derpaa! — heller ikke havde jeg da noget Haab om at faae denne Mangel afhjulpen, da jeg af Annoncen antog, at Kartet forlængst var under Stikken. — Gid nu dette blot ikke maatte komme forsilde! Saare behageligt vilde det da være mig at kunne have bidraget lidt til, at denne hidtil saa ukjendte Deel af Landet kunde vorde fremstillet paa Karterne.

Af Hr. Professorens Skrivelse slutter jeg, at den geografiske Beliggenhed af Fjeldene Napen (Ulledals-Napen) i Soledal og Ruen ere bekjendte. Det skulde være mig særdeles ønskeligt at vide især Napens

geografiske Længde og Bredde, da jeg derefter betydelig vil kunne berigtige mit Kart, som jeg ikke agter ganske at fuldføre førend efter næste Sommer, da jeg atter haaber at faae flere Oplysninger om Fjeldegnene. Da vilde jeg ogsaa finde det hensigtsmæssigt at faae adskillige andre Punkters rette Beliggenhed imod Napen nøiere bestemt. Nu er den kun anlagt efter Andres Opgivende, hvilket ikke er meget at lide paa. Dersom Hr. Professoren engang ved Leilighed kunde meddele mig en saadan Oplysning, især om Napens Beliggenhed, vilde jeg være Dem særdeles meget forbunden.

Med megen Høiagtelse ærbødigst
J. G. Thaulow.

Efterat have sluttet dette, faaer jeg endelig tale med en Mand fra Ulledalen, som jeg oftere forgjeves har havt Bud efter og nu paany anmodet om at komme, — en gammel Reensdyrskytter, der af alle er meest kjendt i Egnene mellem Tretteheller, Beileivandene og Staavedalsvandene. Han paastaaer forvist, at Beileivandene have Udløb mod Syd i Storevandet, saaledes som jeg har tegnet med Blyant, og derfra gjennem Jyvandet. Dette synes ogsaa naturligst. I Staavedalsvandet siger han kommer aldeles ingen stor Elv, men flere smaa, saa at Udløbet derfra i Valdeaaen ikke er saa lidet. — Valdeaaens Kilder kjender han derimod ikke.

43. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 29 Febr. 1844.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

Jeg nedskriver disse Linjer med en vis Undseelse, thi det er nu — jeg troer næsten et halvt Aar siden jeg modtog Deres sidste venskabelige Brev, uden at De siden den Tid har hørt et eneste Ord fra mig, og det uagtet Brevets Indhold virkelig fordrede et Tilsvar. Men min Undskyldning, om der gives nogen, maa søges i min Travlhed med mit Kart — ikke som om denne Travlhed egentlig hindrede mig fra at skrive, men fordi jeg paa Grund deraf ikke havde nogen Udsigt til, paa det første Halvaar at efterhænge noget andet Project, og der kunde saaledes for det første ei blive nogen Tale om hiin Udgave af Asl. B. Jordebog, der hovedsagelig var Gjenstand for Brevet, og som jeg saa tidlig bragte paa Bane for at Sagen kunde nyde godt af Deres personlige Nærværelse i Throndhjem. Nu er jeg derimod færdig med mit møi-

sommelige Arbeide, og skal med det første foretage en nøiagtig Overregning med Hensyn til den sandsynligen medgaaende Bekostning ved Jordebogens Udgivelse.

I Deres Brev meddeelte de mig flere interessante geogr. Notitser, for hvilke jeg særdeles takker Dem. Det er mig en stor Satisfaction at erfare, at De til mit Kart over Thrdhjems Stift benyttede Kilder ere saa paalidelige, som jeg vel formodede, men hvorom jeg dog ønskede nærmere Bekræftelse. Jeg har Kvikneveien netop rigtigt anlagt over Skaumaa og Daudvandet ned til Nævadalen. Men i Deres Notits om Opstryn eller maaskee snarere i Deres Erindring om de der forekommende Stedsnavne maa visselig en lille Feil være indløben, idet De kalder en af de fornemste Gaarde Ordal; den ligger, husker jeg ikke Feil, i Olden eller Loen, men ikke i Stryn, hvor man derimod træffer Erdal, gl. *Erp- Irp-* eller *Irfdalr.* Naar De engang ved Leilighed glæder mig med nogle Linjer, skulde det være mig kjert at erholde nogen nærmere Forklaring herom.

Jeg ved ikke om jeg tidligere har omtalt hvad der nu følger, hvis saa er, kan idetmindste ikke en god Gjerning gjøres for ofte. I Molands Sogn, Førresdal, Øvre Thelemarken, ligger tæt ved Hovedkirken en Gaard »Moghuus«, der nok ogsaa findes paa Forssells Kart, maaskee paa Pontoppidans. I nogle Notitser om Moland, hvilke Præsten Mülertz for en to tre Aar siden meddeelte mig, siger han at der paa Moghuus i ældre Tider skal have staaet et »Kloster«, om hvilken Sag der og skulde existere Diplomer, som nu vare i Ole Bjørnsens Værge. Da Ole Bjørnsen kom herind som Storthingsmand, spurgte jeg ham efter disse Diplomer, men han vidste intet deraf at sige. Alligevel torde vel Sagen paa en vis Maade have sin Rigtighed: en Eremitage, en detacheret Celle kan dog vel have existeret der, og Navnet Moghuus, maaskee fordum »*Múk-hús*« (*múkr* = en Munk) gjør det sandsynligt. Hvorom alting er, fortjener Sagen dog en nærmere Overveielse. —

Jeg erindrer nu ligeledes ikke, om De har seet hos mig, eller om jeg har fortalt Dem om et mærkeligt gl. Mskript, jeg for en to à tre Aar siden fik fra Sætersdalen: et Fragment af en katholsk Postil eller Prækenbog fra med. eller inc. 15de Aarhundrede, fuldkommen et Sidestykke til Jærtegnspostillen, thi enhver Prædiken indeholder regelmæssigt et eller to Themaet bestyrkende, ofte høist comiske Jærtegn. Bogen er dog skreven paa Papir, og — hvad der er mærkeligst — øiensynligen paa Svensk. At en saadan Bog under Unionstiden, eller rettere sagt ved omvankende *fratres prædicatores,* kunde forvilde sig langt op i Landet, er forresten ganske rimeligt, om den end ikke strax, men kun

efter flere Stadier, er kommen op til Sætersdalen. Præsten Wettergreen, som da var i Moe i Thelemarken, skaffede mig den; Unger saae den hos mig, og fortalte i Khavn Mag. Rietz fra Lund derom, hvilken netop beskjeftiger sig med at udgive gamle svenske Folkeskrifter. Rietz henvendte sig til mig om at faae den laant, og sandsynligviis er den nu allerede under Pressen. —

Jeg afbryder her pludseligt — altsaa maa jeg slutte med de bedste Hilsener for det nye Aar og med Haabet om at De snart med nogle Linjer vil glæde

Deres heng.
P. A. Munch.

Besvaret 11te Marts 44.

44. P. A. Munch til G. Munthe.

Chrnia 29 Febr. 1844.

S. T. Hr. Capt. Ridd. Munthe.

— — —

Med mit store Kart i 1/700000 er jeg nu aldeles færdig, og troer virkelig at have al den Satisfaction deraf som man kan have af et ret *con amore* udført Arbeide, for hvilket man rigtignok kun har faaet halv Værdi. Det stikkes, som jeg maaskee allerede har sagt, i det herderske Institut i Freiburg im Breisgau, og jeg troer det bliver forsvarligt udført; det eneste jeg frygter for, er at Navnskriften ikke bliver saa smuk som jeg havde Grund til at ønske og vente. Det samlede Navneantal beløber sig efter en Middeltals-Overregning til c. 35000. Subskribenternes Antal er allerede over 600. —

Jeg er just ifærd med at illuminere et Par af Deres Karter over det gl. Norge, deels efter den geistlige, deels efter juridiske, deels og efter den administrative Inddeling, for efter Aftale at sende dem til Tydskeren Spruner, og det i Tide, at han ei skal falde paa, til sit Atlas at benytte det schøningske Kart. Jeg haaber at netop denne forskjellige Illumineren vil gjøre ham Alt mere anskueligt og hindre enhver mulig Feiltagelse.

De erindrer maaskee, at jeg i Sommer nævnte om en Afskrift, Unger havde taget af en hidtil ubekjendt Codex af *Skálda,* hvori der blandt flere Varianter og Forøgelser forekom endeel Øe- Landskabs- og Fjordbenævnelser, der i høi Grad oplyse vor ældre Geographie, og navnligen

bevise at Grenmar er en Fjord ɔ: Grenlandsfjorden eller Skiensfjorden. Af dette Parti vedlægger jeg en Afskrift, der vist vil interessere, saamegetmere som ogsaa andre vigtige Navne der forekomme.

Af Nyt i den literaire Verden behøver jeg vel ikke at nævne Aall's yderst interessante Skrift, af hvilket De vel allerede har et Exemplar; derimod er der fra Danmark kommet »Danmarks Oldtid, oplyst ved Oldsager og Gravhøie, af J. J. A. Worsaae«, Amanuensis ved d. kgl. Antiqvitetsmuseum. Skriftet, ledsaget af ypperlige Træsnit, er særdeles instructivt og populært, og dertil udtaler det, kun med meget smaa Modificationer, vor norske Hypothese om Nordens seneste Bebyggelse — dog naturligviis ikke som om han havde Hypothesen fra os. Er det ikke nemlig en mærkelig Yttring, der Pag. 112 findes med udmærket Tryk, at »den nyere Cultur, der i Jernalderen (han forstaaer derved den Tid, da ikke længer Bronce- men Jærn-Redskaber brugtes) havde sit egentlige Hjem i Sverige og Norge, og at den først længere ned i Tiden kom til Gøterne i Gøtaland og Goterne i Sverige.« Er ikke det en mærkelig Indrømmelse? Paa gode Veie dertil have jo vistnok Enkelte i Danmark i den sidste Tid været, men Ingen har udtalt den saa decideret. Dette Skrift vil jeg isandhed særdeles meget anbefale; det giver en meget interessant Underholdning.

Keyser har formodentlig underrettet Dem om Sendingen fra Frankrige og det særdeles fortrinligt gjorte Aftryk af Audun Hugleikssøns vel vedligeholdte Sigill, vi derfra have faaet. Ellers indeholder denne Sending saameget af Interesse, som vi havde væntet.

Jeg maa bede Dem undskylde det Fragmentariske og Afbrudte i denne Skrivelse, som jeg nedtegner under en ikke ubetydelig Støi, da den frygtelige Kulde gjør mit egentlige Arbeidsværelse ubeboeligt. Jeg vil dog haabe at Kulden idetmindste medfører det Gode at Deres Fjord for Alvor lægger sig, saaat Communicationen ei afskæres for Dem. — Jeg forbliver

Deres venskabeligst forbundne
P. A. Munch.

45. P. A. Munch til Chr. Lange.

Xnia d. 19 Marts 44.

S. T. Hr. Cand. theol. Chr. Lange.

Idet jeg særdeles takker for Deres venskabelige Linjer, skynder jeg mig at meddele, hvad der i den Anl. ligger mig paa Hjærtet. Altsaa nu først om Pilegrimsveiene:

Ved mine Kart-Arbeider og de til den Ende indhentede Oplysninger har det allerede længe været mig klart, at netop Veien over Moland har været Hovedveien for et betydeligt Strøg. Man maa jo nemlig lægge Mærke til, at paa en Tid, da al Landevei kun var slet Ridevei, maatte Fjældveiene, som gaaende i de retteste Linjer mellem Punkterne, og frembydende de største Flader, være langt foretrukne for de ofte flere Miles Omveie medførende Dalpassager, naar man NB skulde fra Sidebygd til anden. Nu gives der fra Thelemarken til de vestl. Stifter følgende principale Fjældveie.

1. Haukelidveien, ɔ: fra den nordvestligste Deel af Thmk. enten til Røldal og derfra til Sørfjorden og Søndhordland, eller til Suledal og videre hen i Nord-Ryfylke og Søndhordland.

2. Mo-Veien, over Botnedalen til Brevik øverst i Bykle, og derfra til Suledal.

3. Molands-Veien, enten A) fra Moland over Aslestad, Sligstul og Øiset til Findalen og derfra til Hommelunden i Valle Sogn, hvorfra den enten gaaer a) nordefter over Vatndalen til Suledal, eller b) n. v. over Bratteland og Brattelid til Aardal i Ryfylke;

eller B) fra Moland i en sydvestligere Direction til Aaraksbø i Sandnes Sogn, og derfra a) enten sydefter Oteraaens Dal, eller S. V. over Skomdalsheien til Aaseral og videre i Man- Lyng- Kvines &c. Dalene.

De vil saaledes see, at for Reisende der skulde fra Vest-Egnene østefter, concentrerede virkelig de fleste Passager sig ved Moland. Nu er det vel ogsaa temmelig sikkert, at netop Pilegrimme, Fodgængere *ex professo,* som maaskee endog havde gjort Løfte om at gaae barfodet, eller at gaae et Skridt tilbage for hvert tredie (som endnu oftere skal være Brug) ikke fra Vestkanten have valgt den ved hyppige Vandpassager afbrudte Bergensvei til Nidaros, men derimod over Fjældene begivet sig til det nuv. Akershuus Stift, og taget den i umindelige Tider mest befarede Hovedvei over Dovre. De har, som jeg troer at erindre, haft tillaans et af mine Hefter, hvori jeg har afskrevet endeel Diplomer uden Orden, kun for at opbevare dem; der findes netop et noget defect Brev af 1336 fra en Prest Nikolaus paa »Lund«, hvori denne anbefaler tvende Sognemænd, der efter Løfte foretage en Pilegrimsreise til Nidaros; dette Brev findes nu paa Gaarden Vroldstad (Roaldstad) i Tyredal Ann. til Drangedal, og denne Omstændighed tyder hen paa, at Pilegrime fra Lund Sogn i eller ved Siredalen langt vester have lagt Veien over Moland, Nissedal og Thyredal; thi vel findes ogsaa, som De veed et Lunde Sogn, nu Annex til Bø, nærved Tyredal og Drangedal, men dette

hed, cfr. den røde Bog, »Lunda« Sokn, altsaa, »á Lund*um*«, ikke »á Lund*i*«, som i hiint Brev. Jeg vil derhos bemærke, at den under 3. A. betegnede Vei endnu kaldes Bispeveien, fordi Stavanger eller Xstiansands Bisper særdeles ofte have brugt at fare derover: med andre Ord, det var vel den Fjældvei, som Bisperne, da Thelemarken lagdes til Stavangers Stift, fandt mest brugt og passablest. Efter Ovenanførte er det vel derfor temmelig klart, at Pilegrime fra nuv. Raabygdelaget, Setersdalen, Lister & Mandals Amt, Jæderen og det sydl. Ryfylke saagodtsom altid, og Nord-Ryfylkinger meget ofte lagde Veien om Moland. Jeg torde endog næsten formode, at den Fjældreise til Støle i Søndhordland, Gregorius Dagssøn over Hals og Hoved foretog fra Bratsberg, lagdes over Moland, Bispeveien til Hommelunden, derfra over Vatndalen til Suledal, derfra over Hylsfjorden og Robeidet til Vindefjorden og saa over Sandeidet til Ølen og Etne. — Overhovedet er det først ved mine Kart-Arbeider blevet mig ret klart, hvor meget, ja hvor utrolig meget det topographiske Studium hos os arbeider for Historien. Saaledes f. Ex. har De til Deres Klosterhistorie for Curiositets Skyld studeret den nye, accurate og vidtløftige Matrikul, og anmærket alle de mange med Munk- eller maaskee Kloster- sammensatte Navne? Nu f. Ex. Nanset ved Laurvik, der, saavidt jeg erindrer, findes skrevet »*Nonnusetr*«, ɔ: enten *Nönnu-* (Nannas) *Setr* eller *Nunnusetr*. —

Jeg erindrer nu ogsaa, hvad der i lang Tid har ligget ligesom bortgjemt hos mig, at der i Gjerpen Sogn ved Skien herskede et Sagn om, at der paa den Deel af Venstøp (i d. r. Bog *Vinstaup*) Gaard, som nu kaldes Erlandsvenstøp, skal have staaet et »Graabrødrekloster« — *relata refero*. —

For Deres Tillægsnotitser om Nordfjord, takker jeg, og finder det ifølge egen, i Hardanger gjort, Erfaring, høist rimeligt, at Navne-Udtalen var vanskelig at gjengive. — Men nu til Deres forestaaende Reise: Det er dog vel Deres Agt, under Benyttelsen af Opholdet i Khavn ogsaa at eftersee de dubiøse Steder, De har fundet i min Afskr. af den røde Bog, f. Ex. ved Nesodden Kk. »*j agn oc*« hvor De med Rimelighed formoder at der har staaet »*agnor*«? De maa tillige tillade mig at paapege enkelte Curiosa f. Ex. den paa Rundetaarn værende haandskrevne »*Supplementa ad Arngrimi Crymogœam*«[1]. Denne glemte baade Keyser og jeg at eftersee og der staaer nok Mangt og Meget hidtil ubekjendt. Derfra formoder Keyser at Schøning har faaet den i det nu tabte Haleygjatal af Eivind Skaldespilder opbevarede Række af Sømings Descendenter til

[1] Arng. Jonssons Crymogæa. 3. voll. 4to. findes i Catal. Libri impressi 4to. No. 918. [C. Lange.]

Håkon Jarl, hvilken han anfører i sine historiske Tabeller uden at nævne nogen Hjemmel. Hvad om hele Haleygjatal skulde findes der?

Jeg beder Dem derhos meget indstændigt om at varskoe mig i Betids om naar De tiltræder Reisen, thi jeg nægter ikke at jeg har isinde, om muligt, at bebyrde Dem med et Par Commissioner til Nordtydskland, hvortil jeg ellers ei vilde faae nogen sikker Leilighed. Jeg faaer nu ei Tid til at udbrede mig derover, men skal næste Gang nærmere udvikle denne Sag, der er af fælles nordiskhistorisk Interesse..

vensk.

Besvaret 28de Marts. *P. A. Munch.*

46. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.

Christiania d. 11te April 1844.

Til Commissionen for Udgivelsen af de gamle norske Love.

Ifølge den ærede Commissions Opfordring tillader jeg mig at afgive følgende Betænkning om Maaden, hvorpaa, og Ordenen, hvori Udgivelsen af vore gamle Love bedst kunde finde Sted.

Med Hensyn til Retsbegrebernes Udvikling, Institutionernes deraf følgende Charakteer, og den gjensidige organiske Forbindelse, hvori de staae til hinanden, maa det samlede Materiale for det første inddeles i to Hoved-Parter:

A. Lovgivningen før den store Revision i Midten af det 13de Aarhundrede.
B. Lovgivningen efter denne Revision.

Litera A. indbefatter igjen:

1. Den ældre Frostethingslov.
2. » » Gulathingslov.
3. » » Kjøbsteds- (Bjarkø-) Ret.
4. og 5. Christendomsbolkerne af de forresten tabte ældre Eidsiva- og Borgarthings-Love.
6. Kong Sverrers Christenret.
7. De ældste Retterbøder og til den offentlige Ret hørende Documenter.

Litera B. indbefatter:

a. Civillovgivning.
   1. Den nyere (Magnus Lagabøters) Landslov.
   2. De nyere Bylove.

b. Kirke-Lovgivning.
   1. Erkebiskop Jons Christenret.
   2. K. Magnus's Christenret med tilhørende Anhang og Omskrivninger.
   3. De kirkelige Statuter.

c. Offentlig Ret og Hoflovgivning.
   1. Hirdskraa.
   2. *Konunga Erfða* og *Rikisstjorn.*
   3. (?) Forliget til Tunsberg, Administrativ-Forordningen af 1308, Tractater med fremmede Magter o. s. v.

d. Sildigere Forandringer og Forbedringer o: Retterbøder, Rescripter, Forlig, Domme, Stiftelser o. s. v.

De her nævnte Materialier synes i den Orden, hvori de opregnes, bekvemmest at kunne fordeles saaledes til Trykken.

Vol. I. Indbefatter Litera A.
Vol. II. Indbefatter den nyere Landslov og de nyere Bylove.
Vol. III. Indbefatter Kirkelovgivningen i den yngre Periode og de under Litera B. c. opregnede Artikler.
Vol. IV. Indbefatter Litera B. d., og derforuden en fuldstændig Beskrivelse over de benyttede Haandskrifter med Facsimiler, Registre o. s. v.

Forudsat, at Værket bliver trykt med Cicero-Stiil i det Slags Format, som kaldes Imperial-Octav, lille Folio eller lang Quart, o: omtrent som Skilling-Magasinet, dog ei, som dette, i to Spalter, vil hvert Bind neppe overstige 800 Sider, og enkelte, som Vol. I. og Vol. III., ganske vist endog blive meget mindre. Beregnes imidlertid hvert Bind til den nævnte Størrelse, vil det saaledes indbefatte 100 flirbladige Ark, og hele Værket 400. Efter denne Beregning vil altsaa Trykningen, hvis Betalingen for hvert Ark, med Tillæg af Papiir, ansættes til 9 Sp. (og billigere kan man vist ikke faae et saa vanskeligt Arbeide udført) i Alt koste 3600 Spdlr., en Sum, som vist under alle Omstændigheder vil gaae med, om endog et Par Bind blive mærkelig mindre, thi Facsimilerne — et aldeles nødvendigt Reqvisit — ville sluge en heel Deel. Fremdeles maa jeg gjøre opmærksom paa, at da de herværende Sættere ved Arbeidet selv maa indøves i at behandle det tilbørligt, vil det, især i Førstningen, gaae noget langsomt fra Haanden, saameget mere som det ogsaa fra Udgiveres og Correctørers Side fordrer den ængsteligste Nøiagtighed. Man tør derfor vist ikke regne hurtigere Fortgang, end i det allerhurtigste eet flirbladigt Ark om Ugen. Arbeidet vil saaledes medtage en 7 à 8 Aar, og aarligen vil der i Trykker-Løn medgaae omtrent 470 Spdlr. Til den blotte Tryknings- og Papiir-Løn vilde altsaa for hver Budget-Termin i disse Aar være at bevilge c. 1410 Spdlr.

Men jeg maa derhos gjøre opmærksom paa en anden Omstændighed, der vistnok fortjener at tages under nøiere Overveielse. Hvis man for det i næste Aar forsamlede Storthing allerede kunde fremlægge eet færdigt Bind af Værket, vilde dette sikkert tilveiebringe en bedre Stemning med Hensyn til fortsatte Bevillinger, ligesom det paa den anden

Side ogsaa under alle Omstændigheder var ønskeligt og særdeles interessant, snarest muligt at faae noget udgivet og saaledes reddet fra Undergang. Nu træffer det sig saa heldigt, at de Sager, der skulde indbefattes i Vol. I., baade med Hensyn til deres Ælde og Indhold ere de interessanteste, og med Hensyn til Originalmanuskripternes Sjældenhed ere de, hvilke det maatte ansees som den største Samvittighedssag, jo før jo heller at udgive. Fremdeles vil, som jeg allerede har tilladt mig at bemærke, dette Bind blive noget kortere end de øvrige, og da derhos den renere Text og Friheden for Varianter vilde gjøre det lettere at behandle, tvivler jeg ikke paa Muligheden af, endnu under Storthingets Session at kunne faae det færdigt, naar der blot nu strax blev gjort Anstalter dertil. Thi ingen Bogtrykker her i Staden er saa forsynet med Typer, at han uden videre kunde begynde [. . . . . .]; flere Sæt nye Typer maatte bestilles, ja det bliver endog nødvendigt at lade enkelte bestilles støbte efter egne Tegninger. Dog vilde vel neppe mere end 1½ Maaneds Tid medgaae mellem Bestillingen og Typernes Ankomst.

Hvis altsaa Forberedelserne nu strax kunde skee, vilde, som bemærket, Vol. I. om en 14 Maaneders Tid kunne komme istand. Indbefatter, hvad jeg ved omtrentlig Beregning troer at kunne forsikkre, Vol. I. ikke mere end 60 à 70 Ark, vil Trykkerlønnen ikke overstige 700 Spdlr., og dertil torde maaskee endnu være Fonds forhaanden, idetmindste af det fra det Kl. Vidensk. Selskab lovede Tilskud.

ærbødigst
P. A. Munch.

47. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania, 14 Juni 1844.

Til Collegium academicum.

I Jessen-Schardebøll's Beskrivelse over Norge Pag. 32 omtales temmelig udførligt 8, i Danmark opbevarede meget store og specielle Karter over det nordlige Norge fra Throndhjem af til den russiske Grændse, forfattede af en Skolemester ved Navn Isak Olsen. Disse Karters Nøiagtighed, Udførlighed og andre Fortrin skildres i bemeldte Skrift — der her vedlægges, eftersom Stedet er for vidtløftigt til at kunne udskrives — med saa lyse Farver, at Ønsket om at kunne benytte dem til mit under Arbeide værende Kart over Nordland og Finmarken, og derved at give dette en hidtil ukjendt Fuldstændighed, nødvendigviis maa opstaae hos mig. Til dette Ønskes Opnaaelse — forsaavidt Karterne endnu

existere — synes nu Leilighed at være forhaanden. Vedkommende Eier vilde nemlig neppe, tilbørligen og indstændigen anmodet derom, tage i Betænkning at stille Karterne under en af de i næste Maaned hidreisende Naturforskeres Varetægt, forat han kan medbringe det, og jeg i den Tid, Naturforskernes Møde holdes, fuldkommen benytte det. I denne Anledning henvender jeg mig til Collegiet, forat Anmodningen kan fremkomme med større Vægt. Af Jessens Skrift l. c. sammenholdt med Fortalen sees, at Karterne paa hans Tid vare i Grev Holstein-Lethraborgs Bibliothek, og det er saaledes høist rimeligt, at de endnu findes der, samt at den nuværende Greve af dette Navn maatte være den, til hvem man havde at henvende sig. Min Bøn er derfor, at Collegiet i sit eget Navn vil udfærdige en Anmodningsskrivelse, hvori Ønsket om Karternes temporære Udlaan, og Forslaget at anbetroe dem midlertidigt til en af de mest anseede hidreisende Naturforskere, som f. Ex. Ørsted eller Forchhammer, udtaltes. Jeg tvivler ikke paa, at en saadan Anmodning fra en offentlig og anseet Autoritet, især hvis den maaskee kunde blive overleveret gjennem Legationen i Kjøbenhavn, vilde have den forønskede Virkning: det er idetmindste kun da sandsynligt at der vilde blive gjort noget ved Sagen, medens en Privatskrivelse fra mig selv neppe vilde udrette noget. Det torde endog være sandsynligt, at vedkommende Eier i første Fald reent ud forærede vort Universitet disse Karter, som under de nuværende Forholde ikke for ham kunne være af mindste Interesse.

ærbødigst
P. A. Munch.

48. Chr. Molbech til P. A. Munch.

Kiøbenhavn, 3. Septbr. 1844.

S. T. Hr. Professor Munch: Christiania.

Høistærede Hr. Professor! Jeg kan ikke lade en gammel Ven, Overlærer Dahl, reise til Christiania — hvor jeg selv nu vel ikke kommer, efter mit snart tilbagelagte 61de Aar — uden at medgive ham nogle Ord til Dem; skrevne rigtig nok i en af de yderste Timer, og derfor egentlig kun indeholdende Beklagelse over, at jeg heller ikke idag kommer til at skrive til Dem Alt hvad jeg gierne vilde.

Jeg skylder Dem endnu Besvarelse af et meget interessant Brev, jeg modtog fra Dem for noget over et Aar siden (9. Jun. 1843.) og heller

ikke endnu denne Gang kan jeg besvare det. Dertil bliver nu hverken Ro eller Tid i disse Linier, der om en Times Tid skulle afgives; desuden er saa at sige min Skrive-Evne, som med Aarene betydeligt indskrænkes og aftager, allerede udtømt for denne Formiddag. Jeg maa i det mindste dog benytte, hvad der endnu for disse Øieblik er tilbage, for at takke Dem for bemeldte Deres venskabelige Brev, og for at sige Dem, at jeg derfor ikke sieldent tænker paa Dem med Venskab og Deeltagelse, fordi jeg saa sielden giver Dem noget skriftligt Vidnesbyrd derom. Der er desværre alt for lidt levende og literair Forbindelse imellem Norge og Danmark. Dette har jeg aldrig følt stærkere, end siden man i Fior begyndte — ligesom i et Anstød af hidsig Feber — at ville med eet blive fra Danske til Skandinaver, og med eet forfaldt til en pludselig Svecomanie, der for mig som, i 32 Aar nær og venskabeligt forbundet med saa mange Svenske, har giennemlevet saamange forskiellige Stemninger imod dette Folk, og erfaret saa forskiellige Betragtningsmaader af mine egne Forbindelser med Sverige, maatte faae adskilligt komisk, adskilligt næsten modbydeligt. Til det sidste maatte vel høre, at en Mand, der i sin Tid saa usømmeligt behandlede — eller rettere mishandlede, det svenske Folk, som Grundtvig, nu med eet, — man maatte jo næsten troe, kun for at fiske Popularitet og Taler-Applaus — blev Skandinavisk Orator, og fik en stærk Tinctur af Suecomanien. — Gud veed nu for Resten, i hvad Skikkelse denne næste Vinter her vil fremtræde i det skandinaviske Selskab, eller hvormeget der af den skandinaviske Champagne-Ruus er bortdunstet, naar man atter samles, og skal see at faae nogen Anvendelse for flere tusinde Rbdlr. som Medlemmerne i Aar bidrage til det, jeg kalder en skandinavisk Trekant af to Sider. Jeg har i det mindste hidtil slet ikke mærket noget til den tredie Side, som Nordmændene skulle afgive; men vel har jeg mærket, selv i Skaane, at kloge Folk, som man siger, smile i Skiægget over den unge danske Suecomanie. Men jeg troer at kiende mine Landsmænd. Det er et bevægeligt, let modtageligt Folk; men den stærke Hede og Brusen varer ikke længe; det er tillige et docerende og raisonnerende Folk, men det har dog tillige endeel sund Fornuft tilbage, som til sin Tid kommer til Bevidsthed. — Jeg negter ikke, jeg er meget begierlig efter at erfare, hvorledes overhovedet den modne og forstandige Deel af Norge og af Folket i Christiania har optaget og modtaget den saakaldte »skandinaviske Idee«, og de nye skandinaviske Sympathier. Det vil høiligen fornøie og interessere mig, om De vil med Deres sædvanlige klare Opfatning og Fremstilling, meddele mig nogen Underretning herom ved min Ven Dahl, som tænker at opholde sig en 14 Dages

Tid i Christiania. — Jeg giorde i 1842 en Sommerreise til Stockholm og Upsala. En ubehagelig Halsbetændelse hindrede Udførelsen af mit Forsæt, at udstrække denne Reise til Christiania. Jeg hindredes dog ikke fra at henkaste adskillige Optegnelser eller Dagbogsblade, som imidlertid Vid. Selsk. Historie og andre literaire Arbeider hindrede mig fra at ændse eller gjennemgaae, førend i dette Foraar. Jeg beholdt da et og andet, som mueligen kunde være læseligt; Trykningen er gaaet meget langsomt, ligesom alle andre Foretagender af mig; den lille Bog er endelig bleven næsten færdig, og jeg har i denne Tid skrevet et Tillæg »om den skandinaviske Eenhed«. Bogen, som dog, ser jeg, bliver en Snees Ark stor, vil formodentlig udkomme i næste Uge.

Da jeg ikke veed, om De selv har det historiske Tidsskrift, tillader jeg mig at sende Dem et lille Skrift (Udkast til en Skildring af den germanisk-skandinaviske Forfatning i Oldtiden), aftrykt af samme Tidsskrift; jeg kunde sende Dem en og anden lignende Piece, hvis jeg erfarer, at De ikke eier Tidsskriftet (Medlem af den historiske Forening er De jo ikke). Af Tidsskriftet udkommer snart V. Binds andet Hefte. Tredie Hefte af »Udvalgte danske Diplomer« ved Molbech og N. M. Petersen er under Pressen. Har De 1ste og 2det Hefte? — Hvis jeg erfarer, at dette ikke er Tilfældet, skal jeg sende Dem bemeldte 2 Hefter, enten strax, eller naar det 3die bliver færdigt, hvormed 1ste Bind sluttes.

I Deres Brev af 9. Jun. f. A. er meget, som endnu kan behøve Svar og Meddelelse. Jeg haaber De næste Gang skal faae noget Bidrag dertil. — Om den Skiebne vort Holbergske Foretagende har havt, vil De kunne faae mundtlig Efterretning af Dahl. To Piecer desangaaende, een af ham og een af mig, ere udkomne. Har man disse i Christiania? — For det fra Dem modtagne »Bergens Kalfskinn« og nogle norske Personal-Artikler, takker jeg, som i sin Tid rigtig modtagne. Hvad skal der blive af vort stakkels biographiske Lexikon? — Det har glædet og interesseret mig at modtage en musicalsk Erindring om Deres Frue, som jeg beder Dem at hilse og takke ret meget. Bed hende fremdeles at bevare i venlig Erindring den, som altid med Agtelse og venskabelig Hengivenhed er

Deres meget forbundne
C. Molbech.

/: Til den ovenfor omhandlede Underretning vil et Tillæg være mig ikke mindre kiærkomment. Nemlig: Paa hvad Trin staar egentlig nu den antidanske Stemning i Christiania? — Jeg ser desværre aldrig noget norsk Blad; og — De vil neppe troe det — jeg har endnu ikke talt med en eneste af de fra Christiania hiemkomne danske Naturforskere :/

49. P. A. Munch til geheimearkivar Finn Magnusen.

Christiania d. 20de April 1845.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. F. Magnusen.

Idet jeg herved giver mig den Ære at oversende No. 2. af mine Saga-Oversættelser, maa jeg tillige bede om Undskyldning fordi jeg ei før nu besvarer og takker for Hr. Etatsraadens sidste vensk. Skrivelse; men det vilde i vor lange Vinter-Afspærrings-Tid have været om ei en Umulighed, saa dog lidet tilfredsstillende, efterdi Communicationen under saadanne Omstændigheder er vanskelig og langsom.

Oversættelsen af Hønsethorers Saga er forfattet efter en Afskrift, R. Keyser i sin Tid fik paa Island. Jeg troer at den i det Hele taget er taalelig, ellers længes jeg særdeles efter at kunne sammenligne den med den trykte Udgave, der jo nu med det første kan forventes fra Oldskriftselskabet.

Jeg skynder mig derhos, medens Tid endnu gives, at bebude den nærforestaaende Ankomst til Danmark af de 4 første Nummere af en ved Boghandler Dahl udgiven Literaturtidende, i hvilke jeg har leveret en Artikel om Oldskriftselskabets Virksomhed m. Hens. til nordisk Literatur og Historiographi. Denne Artikel vil man maaskee i flere Henseender finde skarp, og det er heller ikke her min Hensigt, at gjøre Undskyldninger, men jeg vilde blot yderligere forsikkre, hvad jeg haaber og af selve Artiklen vil indlyse for Fordomsfrie, at den er skreven *sine irâ et studio*, og kun fremkaldt af den oprigtigste Iver for at en Virksomhed, som Oldskriftselskabets, kan blive ret gavnlig og frugtbringende, ei alene for Danmark, men for hele Norden. Jeg kan ikke fragaae den Mening, at Norge eller rettere Norges historiske Minder, i Oldskriftselskabets Forskninger ere blevne noget utilbørligt behandlede, og jeg kan ikke drage nogen bedre Parallel end ved at sammenligne denne Behandling med den Maade, paa hvilken Sverige indtil de sidste Aar i politisk Henseende (med Hensyn til Repræsentation eller Erkjendelse af Uafhængighed med dennes ydre Symboler o. s. v.) er gaaet frem mod Norge. Men jeg maatte ikke, som enhver Nordmand, have følt det gavnlige, og for den sande unionelle Aand mellem de forenede Riger Heldbringende i den Anerkjendelse, den Bortrydden af alt smaaligt Principalitetsjægeri, der under vor Oscars første Regjeringsaar har fundet Sted, for ikke ogsaa at ønske et lignende Skridt i oldhistorisk Henseende fra dansk Side. Nu først føle de Svenske og Norske for Alvor,

at de ere Brødre og høre nærmere sammen, og en lignende Coalition, en lignende Enighedens og Samvirksomhedens Aand vilde forene de danske og norske Historieforskere, naar en tilsvarende Erkjendelse af historiske Nationalitetsmærker fandt Sted. Og det kan ikke nægtes, at førend alle tre nordiske Rigers Historikere arbeide i Fællesskab og med fuldkommen Enighed; førend de i ethvert af Rigernes historiske Skatkamre ere aldeles som hjemme og uhindrede; før bliver den nordiske Historiographie ei ret hvad den skal. Dette Maal staar som et Slags Ideal for mig, og kun til dette Maals Opnaaelse har jeg ved den omhandlede Artikel — der ellers faaer tale for sig selv — sigtet. Idet jeg saaledes, for at undgaa den mulige Miskjendelse, der vel ellers mindst fra Hr. Etatsraaden for mit Vedkommende var at befrygte, nedskriver disse Linjer, vil jeg dog i al Oprigtighed *sub rosâ* tilføie — det være nu en falsk Gisning af mig eller ikke — at den Tendents, som jeg i min Artikel har kaldet exclusiv dansk Patriotisme, og ligesom har givet Oldskriftselskabets hele Virksomhed en egen Farvning, især i senere Tider, forekommer mig nærmest at udgaae fra Prof. og Registrator Petersen, der med al sin Lærdom og sine store Talenter synes — saa lader det idetmindste for os Norske — ikke at være fri for et Slags patriotisk Fanatisme, der skæmmer hans ellers saa fortrinlige Arbeider. At de fleste af mine Ankeposter saaledes (i Tankerne) nærmest ere rettede mod ham, kan jeg ikke fragaae. Maaskee jeg har taget feil, men Skinnet har han idetmindste imod sig.

For at yde, hvad jeg haaber ikke vil ansees for en saa ganske uvigtig eller uvelkommen Skjerv til Opklarelsen af enkelte interessante literærhistoriske Punkter, sender jeg indlagt i Exemplaret af Sagaen et Facsimile af et Skindbrev, der nu tilhører vort Universitets Diplomsamling, men er kommen dertil fra Bispestolens Archiv. Brevet er, som Hr. Etatsraaden seer, udstedt af Hauk Erlendssøn, og hvad der er det mærkeligste, skrevet aldeles med samme Haand og Retskrivning, som de fortrinlige, i *Antt. Americanæ* og *Islendingasögur* i Facsimile fremstillede Codices 544 og 371 qv. Denne Omstændighed bestyrker paa det Evidenteste den af Rafn i *Antt. Amerr.* Fortalen S. XVII fremsatte Gisning, at 544 og 371 tildeels ere skrevne med Hauks egen Haand; i alle Fald hidrøre de fra samme under hans egen Opsigt og i hans Nærværelse arbeidende Secretær, som har skrevet hans officielle Dombrev. Da det saa yderst sjælden er Tilfældet, ja maaskee endog kan kaldes aldeles unikt, at man med saa bestemte Data kan godtgjøre en Codex's Oprindelse, var det maaskee ikke upassende, om Facsimilet af Documentet blev stukket og optaget saavel i Grønlands Mindesmærker, som

i 2den Deel af *Isl. Sögur* (som Ergänzungsblatt til 1ste Deel). Af Diplomet erfarer man derhos den interessante Omstændighed, at han i 1302 var Lagmand i Oslo.[1] Jeg maa tillige gjøre opmærksom paa, hvorledes han som Islænder i dette norske Document skriver *heyra,* ell. *ey,* medens man ellers altid i Norge paa denne Tid skrev *hœyra,* ell. *œy*; noget der endnu mere taler for at han selv maa antages at have skrevet det. Hvad Facsimilet selv angaaer, da kan jeg forsikkre at det er lykkets mig særdeles godt og maa ansees for tilfredsstillende. I 2den Linje staaer *hefdi,* i 4de *jordina,* i 5te *hallvardr, gvdf,* i 6te *gvdbrandr* og *kiærdi,* og i sidste *koronada,* allesammen uden stunget *ð*, ved Forglemmelse af Hr. Hauk selv, ei af mig. I 9de Linje staaer *asta* ꝛ *botilldr* *er simvn atte* | *logðv,* hvilket vel maa læses *asta er simvn atte* ꝛ *botilldr logðv.* Fremdeles bemærkes, at Blekkets Teint, hvilken jeg har søgt at efterligne, nu er kaffeebruun, og at Skindets Farve er den sædvanlige, lidt lysere end den i *Islendingasögur* meddeelte Prestefortegnelse, dog lidt mørkere i Folderne, hvilke jeg har søgt at gjengive ved at sammenfolde Facsimilet aldeles paa samme Steder, som Originalen; deraf vil det ogsaa kunne skjønnes, hvorfor Hullerne netop ere blevne til ved Slid paa samme Folder. Seglet, der har staaet paa en udklippet Striml, er nu borte. Den eneste ubetydelige Uovereensstemmelse mellem Haanden i Diplomet og de af Codd. meddeelte Facsimiler, er en Tendents ved *þ* og *ꝑ* i det første til at snoe sig til Venstre (,), medens de i de sidste gaae til Høire (,); dog hvor ofte hænder det ikke nutildags at en Mand i Løbet af 10 eller flere Aar kan antage nye Egenskaber ved sin Skrifthaand, medens Totalcharakteren vedbliver?

Som et oplysende Bidrag til »Grønlands Mindesmærker« forsaavidt det synes at ligge i Planen for Udgaven at meddele ethvert Diplom hvor Grønland nævnes, kan jeg anføre et af Biskop Alf af Grønland i 1366 (saavidt jeg husker) udstedt Brev, dateret i Bergen, hvoraf man kan see, at han hørte hjemme i denne Stad. Brevet findes i Munkelivsbogen (Additamenta 98 qv.) paa et af de første Blade i Bogen (neppe længere ude end ved det 10de). Jeg har afskrevet Codex, men har for Øieblikket Afskriften ikke ved Haanden, saaat jeg derfor ikke nøiere kan paavise Stedet. Forresten haaber jeg med det første at faae den udgivet.

Dersom det ikke var ubeskedent, vilde jeg gjerne anmode Hr. Etatsraaden om, ved Leilighed, naar De tilfældigviis var oppe paa Runde-

[1] De to af de i Brevet nævnte Gaarde, Skuterud og Haug, ligge i Aas Sogn paa Follou (gl. *á Folló*) omtr. 4 Mile sydøstenfor Christiania. Sandsynligviis er ogsaa Geirstød at søge her.

taarn, at spørge Bibliothekar Thorsen, om han havde faaet mit Brev, hvori jeg gav ham en lille Commission. Sagen vil maaskee og interessere Hr. Etatsraaden; og den er i Korthed denne: Min Ven, Stipendiat Unger, gjorde mig opmærksom paa, at han ved at gjennemlæse flere af de ellers lidet undersøgte, men tildeels meget gamle religiøse Codd. i den arnæmagnæanske Samling stødte paa een, betitlet *Passiones quædam apl̄orum*, hvor Legenderne forefindes baade paa Latin og vort ældre Sprog. Der findes den Mærkelighed, at ved en af Apostlerne (Thomas? Bartholomæus?) opregnes af Hedningerne de Guder, Apostelen skal have bespottet, ligeledes i begge Sprog, og i Latinen med romerske Gudenavne, i vort ældre Sprog med Áse-Navne og med Riimbogstaver; f. Ex. *geyr Gefjon, hrœpir Hœni*, o. s. v. Da det naturligviis maa være meget instructivt at bemærke, hvilken af de latinske Guder Oldskriftets Forfatter har identificeret med enhver af vore gamle, isærdeleshed med den mystiske *Hœnir*, tilskrev jeg Thorsen om at skaffe mig en Afskrift af de omspurgte Steder i begge Sprog forat benytte den ved den nu forestaaende anden Udgave af min nordiske Mythologi. — Forresten vil jeg ei lade ubemærket, hvad Unger har viist mig, at *Trojumannasaga*, der ligeledes er skreven med Hauk Erlendssons Haand, paralleliserer eller oversætter Juno med *Sif*, Venus med *Freyja* og Minerva paa eet Sted med *Frigg*, og paa et andet, hvad der synes rigtigere, med *Gefjon*.

Vore gamle Loves Udgivelse skal endelig paabegyndes. Vi vente kun paa Dampskibet, for at faae Typerne fuldstændigt. Første B. kommer til at indeholde: den ældre Gulathingslov efter Cod. Ranzovianus, den ældre Frostathingslov, Bjarkøretten, Vikens gl. Christenret (i 3 Recensioner), Eidsivathings gl. do. (i 2 Recensioner), Sverrers Christenret, nogle faa Retterbøder og Diplomer og maaskee som Appendix *Járnsíða*; altsaa i det Hele Lovgivningen før 1274. Da Bindet bliver noget voluminøst, kan det vel neppe ventes færdigt før om et Aars Tid.

Hermed slutter jeg for denne Gang, anbefalende mig selv til Hr. Etatsraadens Velvillje og mit Arbeide til Deres skaansomme Bedømmelse.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

☞ P. S. Da jeg i Aaret 1837 i Khavn afskrev Munkelivsbogen, paginerede jeg den med Blyant, for siden at kunne citere den. Disse Blyantstal staae sandsynligviis endnu, og for dette Tilfælde kan jeg opgive, at Biskop Alfs Brev findes Pagina 12. *P. A. M.*

Modtaget den 5 Mai. Foreløbig besvaret 12 Mai 45. Atter tilskrevet Juli s. A.

50. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 8 Mai 1845.

S. T. Hr. Cand. Chr. Lange.

Jeg tilskriver Dem disse Linjer som en Supplikant, og det maaskee en meget nærgaaende, men i en Sag, der dog, troer jeg, vil være Dem behagelig; altsaa til Sagen uden videre Omsvøb. Jeg har nemlig drevet det til, nu, fremdeles som Program, at faae Munkelivsbrevbogen udgivet. Den er vistnok for stor og bekostelig til en eneste Fest, men derfor deler jeg den i to Portioner, idet jeg til Kgens Geburtsdag 4 Juli udgiver til Pag. 96 incl., og Resten (hvortil maaskee den lille Jordebog føies som et Anhang) til Allehelgens- eller Reformations-Festen. At skrive vidtløftige Anmerkninger, som til Bergens Kalvskind, indlader jeg mig her ikke paa, thi hverken er dertil fornøden Tid, saavel fra min, som fra Trykkeriets Side, eller synes mig saadant at være paa sit rette Sted i et Oldskrift af den Natur, som det heromhandlede. Jeg indskrænker mig derfor til at skrive en tarvelig Fortale paa tre à fire Blade — noget som er nødvendigt for at kunne kalde det et Program — og at gjøre den saa let haandteerlig som muligt ved allersidst at lade følge et alfabetisk Person- og Local-Register. I hiin Fortale maa jeg naturligviis, foruden at gjøre Regnskab for Codex's Udseende o. s. v., tale lidt om Klostret selv, dets Stiftelse, Omkalfatring, Undergang m. m. Jeg havde allerede begyndt at anstille de fornødne Undersøgelser desangaaende, da det med Eet faldt mig ind, at jeg allernemmest kunde erholde de allerpaalideligste Data ved directe at henvende mig til Dem om en liden Fuskelap i saa Henseende. De maa ikke troe at jeg paa nogen indiskret Maade ønsker Oplysninger, for hvis Opdagelse Æren alene tilkommer Dem, og som derfor ei bør offentliggjøres, førend de staae at læse i Deres Klosterhistorie; hvad jeg beder om, er blot simple, men paalidelige historiske Data, som De maatte skjønne mig selv istand til at udfinde, hvis jeg dertil havde den fornødne Tid. Saaledes vil jeg ikke befatte mig med Deres mærkelige Opdagelse om den temporære Flytning eller Bytning mellem Hovedø Kl. og Munkeliv; men kan De blot give mig lidt Besked om Stiftelsens formeentlige Aar (forsaavidt derom noget skulde existere), Abbedernes Navne og især Klostrets Undergang, er jeg mere end tilfreds. Man kan dog vel ikke egentlig sige at Klostret, som Laurits Wolff paastaaer, ødelagdes i Olaf Nielssøns Feide med Tydskerne, fordi Husebygningerne bleve ruinerede; thi Godset forblev dog samlet: det seer man endog af Marginaltilskrifterne. — Jeg

veed fremdeles af Deres eget Udsagn, at De har udarbeidet et Register til »den røde Bog«. Maaskee De har udarbeidet et Lignende til Munkelivsbogen; isaafald kan jeg vel uden videre gjøre Regning paa at De vil overlade mig det til Benyttelse.

Med Skriftets Udstyr haaber jeg De vil være tilfreds. Det trykkes hos Grøndal med splinternye Typer: de samme, der nu skulle bruges til de gl. norske Loves nærforestaaende Trykning. Sideanordningen bliver strengt overholdt, derved vil baade Citeringen lettes og Lacunerne paa de midtre Blade lettere opfattes. Facsimiler ville følge anden Livraison.

Jeg nævnte ovenfor Laur. Wolff; har De i hans *Norrigia illustrata* bemærket en Bestyrkelse paa Deres Antagelse om Benævnelsen »*út til bræðra*«, hvor han taler om det i Nærheden af Slottet i Bergen liggende Kloster, kaldet »Udbrødre«?

Ved at behandle Materien om St. Michael i Anledning af nærværende Arbeide kom jeg for nylig paa en Idee, som jeg fremsatte for Keyser og havde da den Satisfaction at erfare, at De allerede har opkastet et lignende Spørgsmaal. Min Opmærksomhed vaktes nemlig ved et Citat i Petersens geographiske Register af Werlauffs *Symbolæ ad geogr. veterem medii ævi*, og det deri indeholdte gl. norske Itinerarium, hvor St. Michaels Helligdom paa Garganusberget ved Sipont i Apulien omtales: »*þar er Mikjalshellir*« (der er St. Michaels Hule) eller noget saadant. Jeg combinerede dette med vort bekjendte Mikjalsberg ved Nordsjø, St. Michels Kirke, som baade jeg oftere og maaskee ogsaa De har seet, og som forekommer i d. røde Bog. Skulde, tænkte jeg da, Michaelscultus'en have medført en Benyttelse af Huler som Helligdomme eller Kirker? Den Gisning om vor gl. Michels Kirke, at den skulde have tjent de første Christne til Sted for Gudstjenesten, medens de endnu ei vare sikkre for Hedningerne, har altid forekommet mig svag, thi i det Hele taget udmærkede jo ikke vore Forfædre sig ved nogen synderlig Intolerance; de hyldede som oftest Indifferentismen, og man kan ei regne synderligt efter de enkelte Reactioner under Haakon d. Gode og Haakon Jarl, der mere havde en politisk Charakter. Desuden, hvorfor doteredes Berget med Gaarde o. s. v., og hvorfor vedblev en Slags egen Valfarten (*offær sem fellr*) endog efter Reformationen, ja lige til vore Tider, hvis der ei stak noget andet derunder? I Legenden om Hulen paa Garganusberget, hvilken jeg fandt i en gammel Skrolle, opdagede jeg rigtignok intet almindeligt, men kun noget aldeles localt, dog torde vel netop denne locale Helligdom eller Cultus senere have fundet Efterlignelser. Man veed jo, at der f. Ex. gives Efterlignelser af Loretto-Huset og Marie-

billedet dersteds, endog udenfor Italien. Det fornøiede mig særdeles at høre, at ogsaa De for Keyser havde opkastet lignende Spørgsmaal, især om Michaels-Cultens Forening med Berge (*Mont St. Michel* &c.). — Det er en Materie, som er Umagen værdt at grunde paa.

Jeg erindrer nu, at jeg ovenfor har glemt at spørge Dem endnu om noget, d. e. hvorfor Birgittiner-Ordenen, altid i Bullerne omtales solenniter med den lange og indtil Latterlighed ofte forekommende Titel-Ramse »*beate marie et sancte birgitte ordinis sancti Augustini sancti salvatoris nuncupati*«. Henføres dette »*nuncupati*« til »*ordinis*«, saaledes at det første, naar »*ordinis*« skulde staae i Nominativ, maatte hedde »*nuncupatus*«, eller refererer det sig til »*salvatoris*«?

De har nu formodentlig læst mit Angreb paa Oldskriftselskabet, eftersom jeg veed at De har lovet Deres Medarbeide ved Literaturtidenden. Finder De mig for haard, eller tager jeg Feil, naar jeg troer at ogsaa De deler de samme Anskuelser, især da jeg dunkelt synes at erindre, at De engang i et af vore Blade er fremkommen med en lignende Reclamation? Er dette Tilfældet, saa kjender De mere til Selskabets franske *Mémoires* end jeg, og jeg vilde da være Dem særdeles forbunden for, ved Leilighed at erfare lidt om de værste Anstødsstene i bemeldte Skrift. Sender De snart Deres Anmeldelse af Erlandsens Værk? Jeg skal nemlig i Dahls Fravær agere etslags Vice-Redacteur.

Wergeland er fremdeles dødsdømt, men seig som Fanden. Han skal dog nu nok ellers ikke kunne gjøre det saalænge. Og da succederer De ham vel? Den offentlige Stemme har forlængst designeret Dem. Kommer ikke snart Klosterhistorien? Vi længes uhyre efter den.

Jeg er Landmand i denne Tid. For Halvaaret April/Octbr. d. A. boe vi her ude i Nærheden af Ullevaal paa et hyggeligt Sted, tilhørende Enken efter Oberstl. Møller, og have det særdeles godt. Det skulde glæde os, snart at kunne see Dem hos os —

venskabeligst
P. A. Munch.

Besvaret udførligt 13de Mai 1845.

51. P. A. Munch til Finn Magnusen.

Christiania d. 16de Mai 1845.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. F. Magnusen.

Jeg modtog igaar med Dampskibs-Posten Hr. Etatsraadens Skrivelse af 12te Mai, i Anledning af hvilken jeg skynder mig at underrette om, at den der omtalte »indlagte« Opsats, bestemt til Indrykkelse i Literatur-

tidenden, ei fandtes. Maaskee Hr. Etatsraaden selv kan have forglemt at lægge den ind, eller have forandret Bestemmelse med den, men i alle Fald vil jeg ikke undlade at melde Sagen, da muligviis en Feiltagelse ved Post-Expeditionen kan have fundet Sted, og jeg nødig vil ansees for uefterrettelig.

De i Skrivelsen som »vedlagte« omtalte Sager indeholdes formodentlig i den udenpaa Brevet antegnede Pakke, hvilken Antegnelse dog senere, som det synes, af Dampskibs-Expeditionen er udslettet, med Paategning »udsl.« og et ulæseligt Navn, begyndende med G. Nu er jo rigtignok endnu ikke lang Tid forløben, og Pakken (hvori maaskee hiin Opsats) kan muligen være paa Toldboden, men da Posten snart afgaaer, vover jeg dog ikke andet end at meddele det Hele noget omstændeligt, thi jeg vilde gjerne, at Hr. Etatsraaden maatte være overbeviist om at De i mig har en promte Commissionnair.

For de mig tiltænkte, nye Resultater af Hr. Etatsraadens utrættelige Virksomhed takker jeg allerede foreløbigen. Intet af dette have vi her endnu seet, da vi jo om Vintren befinde os i en Art af Quarantaine. Jeg troer næsten, at mine Ord tages i en noget for streng Betydning, naar jeg sigtes for at nedsætte Sagasproget, thi jeg anseer det for i enhver Henseende klassisk, og et Sprog som Kongespeilets i de Materier vilde være en Uting; men jeg vilde blot vindicere Kongespeilets (ligeledes miskjendte og nedværdigede) Fortrinlighed, og det var mig, og er mig stedse, en vis Behagelighed at dvæle ved en saa umiddelbar Affødning af dannet norsk Nationalitet paa en Tid, da der ellers herskede Mørke nok i Europa. Men man maa kanskee være Nordmand, ɔ: Medlem af et Folk, der til Dato i flere Aarhundreder ingen politisk eller literær Nationalitet har haft, for at kunne sætte sig ind i den tildeels veemodige Behagelighed, hvormed man ved Læsningen af deslige Sager drømmer sig ind i en Tid, da Norge var, hvad det maaskee om et Aarhundrede ikke har vundet sig op til at blive.

Da det maaskee kan interessere Hr. Etatsraaden at see paa hvad Maade eller rettere med hvad Typer de gamle norske Love ville blive trykte, indslutter jeg herved et udklippet Stykke af den just nu under Pressen værende Munkelivsbog, samt for Curiositets Skyld netop det omskrevne Brev af den grønlandske Biskop Alf.

Da Tiden snart er omme, maa jeg herved slutte, forbeholdende mig nærmere at tilskrive Hr. Etatsraaden, naar Commissionen er udrettet. Det falder mig ellers ind, at det maaskee ei kan være uden Interesse at underrette dHrr. Bestyrere af Oldskriftselskabet om, at Oplaget af Snorre oversat af Aall, nu er udsolgt og at der er stort Spørgsmaal om Expll.,

der tildeels betales meget høit. Skulde nu ikke en beleilig Tidspunkt til Udgivelse være forhaanden? Kan jeg gjøre noget for at forhøie den Interesse, skal det være mig kjert. F. Ex. enten at udgive ved Siden et systematisk Udtog af Norges gl. Geographie, eller at udarbeide et Kart over Norge, større (f. Ex. deelt i 4 Lagdømmer og derfor tydeligere) end Munthes, og med flere Forbedringer? Det tør maaskee ikke være Hr. Etatsraaden ubekjendt, at jeg i den senere Tid meget, og, som jeg troer heldigt, har beskjeftiget mig med Kartarbeider over Fædrenelandet, og saaledes vel kan ansees competent i saa Henseende.

Jeg undertegner mig med Høiagtelse og Ærbødighed

P. A. Munch.

Besv. Jul. 45.

52. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 31te Mai 1845.

S. T. Hr. Geo. Stephens. — Stockholm.

Jeg skynder mig herved at besvare Deres ærede Skrivelse af 26de dennes, idet jeg korteligen fremsætter, hvad jeg troer at kunne anføre til Oplysning og Veiledning ved Besvarelsen af de Spørgsmaal, som De har gjort mig den Ære at forelægge mig.

Det versificerede Manuskript, af hvilke Sprogprøverne meddeles, maa jeg med Bestemthed erklære for svenskt, kun med nogle yderst faa Norvagismer, der letteligen lade sig forklare af den Omstændighed, at Bogen er skreven i Norge. Hvad jeg anseer for charakteristisk til at bevise, at Sproget er svenskt, er for det første endeel udelukkende svenske Ord og Former, f. Ex. »*togh*« eller »*thogh*« (norsk »*þó*«), »*tholigh*« (dylik, N. »*þvílíkr*«), »*iak*«, Brugen af *ø* constant istedetfor *au* eller *øy*, Ordet »*werlden*«, Benævnelsen »*pinz*« (i Norge sagde man paa hiin Tid stedse »*hvítasunna*«, og jeg har kun to Gange NB. i islandske Skrifter fundet en Sammendragning af »*pentecoste*«, dog da ikke til »*pinz*«, men til »*pekiz*« eller »*pykkiz*«; den norske Fjældalmue siger endnu stedse »Kvitsun«), og dernæst Sprogprøvernes hele syntaktiske Indretning, der nærmer sig mere f. Ex. til Riimkrøniken end til nogen norsk Sprogprøve fra hiin Tid. Som Norvagismer anseer jeg det af og til forekommende »*ei*« (s. »*ein*«, »*heil*«, »*heilagh*« o. s. v.) og Formen »*jek*« der et Par Gange forekommer istedetfor »*iak*«.

Jeg maa forresten med Hensyn til Notitsen paa første Blad angaaende Bogens Nedskrivelse gjøre opmærksom paa at der ikke staaer noget om

at den er skreven i Throndhjem. Der staaer blot at »*frater Johannes de Nidrosia fecit colligere et conscribere*« samme Bog for Franciscanerne i Bergen. »*Johannes de Nidrosia*« betegner blot at denne Johannes var fra Nidaros, og sandsynligviis havde gaaet paa Throndhjems Cathedral-Skole. Han nævnes ogsaa andetsteds, saaledes vide vi, at han i Aaret 1445 (eller deromkring, jeg erindrer det nu ikke saa nøie) studerede i Rostock. Den Skriver, han benyttede til at afskrive Bogen, har rimeligviis været svensk.[1] Det er ellers ikke sjældent, paa den Tid i Norge, og maaskee især i Bergen, at træffe svenske Geistlige. Man maa erindre, at f. Ex. det store og rige Munkelif-Kloster, der i Aarene 1420—26 forandredes fra Benedictiner- til Birgittiner-Kloster, i 1450 vel forstørstedelen var besat med Individer fra Maribo i Danmark og Vadstena i Sverige. Paa Kjøbenhavns Universitetsbibliothek opbevares endnu i Original en Copibog, hvori Aar 1427 alle til den Tid existerende Adkomst-Breve, vedkommende Munkelif-Kloster, ere indførte, afskrevne med een og samme Haand, og verificerede af en Notarius publicus. Denne Notarius kalder sig *Petrus Simonis, clericus, Vexionensis dioecesis*; han var altsaa svensk; og skjønt han i Verificationsattesten udtrykkeligen bevidner, at Bogen er »*per alium scriptum*«, saa kan man dog i Afskriveren tydelig spore Svensken; thi Svecismer som »*jak*«, »*fran*«, »*brødromen*« o. s. v. forekomme stundom, især i de yngste Breve. Da jeg netop i denne Tid er beskjeftiget med at udgive denne Codex efter en af mig selv i Kjøbenhavn besørget, nøiagtig Afskrift, vil Publicum snart kunne komme til at overbevise sig om Rigtigheden af Ovenanførte.

Et andet Exempel paa, hvorledes svenske Codices kunne være i Norskes Hænder, er følgende: For nogle faa Aar siden erholdt jeg til Foræring et meget defect, men velskrevet Papiirs-Haandskrift, øiensynlig fra Midten af det 15de Aarhundrede. Eieren, som overlod mig det, var en Bonde i den afsidesliggende Fjældbygd Sætersdalen, midt imellem Thelemarken og Ryfylke. Der havde Bogen været opbevaret i mange Generationer, saalangt man kunde erindre tilbage. Ved første Øiekast saae jeg, at Sproget var svenskt, som fra 1450. Indholdet er religiøst; det er en formelig Jærtegns-Postille, indeholdende Prædikener over Evangelierne til alle Helligdage i Aaret, og i hver Prædiken anføres idetmindste eet, ofte meget latterligt, Jærtegn af en eller anden Helgen. Bogen er sandsynligviis kommen op til hiin Fjældegn enten ved en Pilegrim, der skulde op til St. Olafs Helligdom i Nidaros, eller ved en vandrende Tigger-Munk.

[1] Og der er intet som er til Hinder for at antage at Bogen er skreven eller kan være skreven i Sverige.

Et Mærke paa en Bogs Norskhed (*s. v. v.*) vil jeg her anføre, for at man derefter i nærværende Tilfælde kan anstille en Undersøgelse. Ganske sikkert er det ikke, thi Undtagelser findes, men somoftest afgiver det dog en ret god Ledetraad. Det er den Form, hvorved Lyden af »f« udtrykkes. I alle norske Skrifter ligetil henimod Midten af 15de Seculum brugte vore Forfædre, som bekjendt, det angelsaxiske ƿ eller þ; omtr. ved 1420—50 begyndte de at bruge *f*, men, mærkeligt nok, saaledes, at medens de i Latin altid brugte enkelt *f*, som forhen, gjengave de i Norsk stedse ƒ med *ff*. F. Ex. *Olaƿr* = *Olaffr*, *ƿrið* = *ffridh* o. s. v. Hvorledes er nu Forholdet i det omspurgte Mskript? Jeg synes at bemærke, at der kun staaer enkelt *f*.

Et Par Bemærkninger tillader jeg mig, skjønt uadspurgt, at gjøre. Pag. 4 L. 15 staaer »*predikæ [? predikade]*«. Det forekommer mig at en saadan Rettelse ikke behøves, thi »*predikæ*« kan dog vel være Infinitiv, og styres af »*kom*« i den Betydning »bevirkede« »*he caus'd them* &c.« Allerbedst var det, hvis man kunde antage at der skulde staae »*at predikæ*« (*he caus'd them with fire and such things to preach his charity all over his empire*); dog kan man og tænke sig »*at*« underforstaaet ved »*ok*«. Pag. 5 L. 19 staaer »*stāk*«, i Margen »*sta(i)k*«. Men »*stāk*«, ɔ: »*stank*« er dog vel rigtigst, thi det kommer sandsynligviis af det gl. *stánka* ɔ: at drage Aandedrættet kort, »*to pant*« *or* »*gasp*«, altsaa »*dödzens stank*« = *dödzens mødha, the agonies of the death.*

Jeg griber ellers Anledningen til at gjøre Fornskriftsällskapet opmærksomt paa den af mig ovenfor omtalte Jærtegns-Codex. Mag. Rietz i Lund, der beskjeftiger sig med at udgive oldsvenske Skrifter, har i Fjor faaet den laant af mig; men hvis han ikke finder Anledning til at udgive den, og Selskabet skulde ønske at foranstalte en Udgave deraf, er den til Tjeneste paa saa lang Tid, som dertil udfordres.

Jeg takker særdeles meget for det mig tilsendte Expl. af St. Patrik's Saga. I det Haab at det maaskee kan interessere Dem, vedlægger jeg her et Exemplar af min Udgave af »*Björgynjar kálfskinn*«, og forbeholder mig, naar Munkelifsbogen bliver færdig, ogsaa at oversende et Exemplar deraf.

Idet jeg beder mig, paa Grund af Hastværket, undskyldt for hvad Mangler eller Ufuldstændigheder der kunne findes i ovenstaaende Besvarelse af de mig forelagte Spørgsmaal, undertegner jeg mig,

med særdeles Høiagtelse Deres ærbødigste

P. A. Munch.

53. P. A. Munch til Chr. Lange.

$^{3}/_{6}$ 45.

S. T. Hr. Cand. Lange.

Indlagt fremsendes Brevet til Rafn. Jeg har efter Aftale deri omtalt, at De har Fuldmagt fra os til at discutere Sagen i sin hele Udstrækning, men især betræffende Udlaan af Codices. Jeg har paapeget den formeentlige Sikkerhed mod al Risico, som vilde kunne bevirkes derved at Udlaanet blev gjort til en Bibliothekssag, saaledes at de Codd. vi maatte erholde fra Khavn, temporært stilledes under vort Universitetsbibliotheks Varetægt, og omvendt. Exempelviis har jeg anført at dette er skeet med de stokholmske og upsalske Codd., som Schlytter benytter i Lund, ligeledes kan De nævne at det throndhj. Vid. Selskab paa samme Viis laaner os sine Lovcodices; De kunde maaskee og anføre at jeg har laant den svenske Mag. Rietz i Lund en mig tilhørende Codex paa lignende Vilkaar, saaledes at Thorsen midlertidigt indlemmer den i Khavns Univ. Bibliothek. De vil ogsaa kunne nævne noget om det absolut Nødvendige i en saadan Transaction; f. Ex. for Snorre. Mangt og Meget, især hvad Lokalforholde betræffer, vilde blot kunne opklares i Norge.

Vilde De og, foruden de allerede godhedsfuldt paatagne Commissioner, gjøre mig den væsentlige Tjeneste at spørge Thorsen om hin ovenomtalte til Rietz udlaante Codex, og forhøre Dem, hvorvidt han har ladet den, eller agter at lade den trykke. Hvis ikke, vil jeg heller enten selv udgive den, eller tilbyde det sv. Fornskriftsällskap den. Skulde De forresten komme til Lund, saa see endelig paa Vincentz Lunge's Jordebog, der desuden vil interessere Dem for Nunnusetrs Vedkommende. Egentl. var det Betingelsen, at Rietz til Vederlag for Benyttelsen af min Codex skulde skaffe mig en Afskrift af hiin Jordebog. Saavidt jeg husker, er Bogen ei større, end at en Afskr. rundelig kan gjøres paa 3 Dage.

Vilde De maaskee tilstille Magnusen indlagte Revisionsark af No. 7, forat vise ham at hans Artikel er bleven besørget indrykket?

Levvel; en heldig Reise og heldigt Udbytte ønskes Dem af Deres heng.

P. A. Munch.

P. S. Kunde De mage det saaledes at De fik Magnusens oftomtalte Kobberaftryk af Ruthwellobelisken at see, var det særdeles morsomt. Navnligen vilde jeg da bede Dem eftersee, om Fodstykkerne fandtes indeholdende de 7 à 8 nederste Linjer af Indskr. paa hver Side.

54. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn, den 10de Juni 1845.

Hr. P. A. Munch, Professor ved Universitetet i Christiania.

I Anledning af Deres ærede Skrivelse af 3die Juni troer jeg det, efterat have talt med Hr. Chr. Lange, hensigtsmæssigt i Dag at tilskrive Dem nogle Linier.

Saavidt jeg skjønner, ere vi enige i at en Udgave af Snorres *Noregs Konúnga Sögur* bør være den første Gjenstand for vore forenede Bestræbelser, og navnligen en til Afbenyttelse ogsaa som Læse- og Lærebog passende Textudgave med ingen eller yderst faa Varianter, men grundet paa en Collation af de forhaanden værende Codices, samt særskilt samtidig en af Dem efter denne nye Udgave bearbeidet Oversættelse.

For Textudgaven maatte Oldbøgerne naturligviis omhyggelig benyttes, og deres Udlaan herfra møder, foruden de af Dem antydede Vanskeligheder, som dog mulig vare overvindelige med Hensyn til de fleste af dem, naar Forsendelsen skete landværts, ogsaa for Tiden den Omstændighed, at vi til Afbenyttelse for et andet paabegyndt Arbeide behøve Codices af *Noregs Konúnga Sögur* her tilstede i de første 3 til 4 Aar, og saa lang Tid skulde vi jo ikke udsætte vor Snorre, som da allerede burde være fuldendt.

Som De veed, havde Professor N. M. Petersen paataget sig at bearbeide den allerede i 1836 bebudede Textudgave, hvilket Hverv han dog hidtil ikke har faaet Leilighed til at udføre. Imidlertid ere forlængst Afskrifterne tagne og en betydelig Deel af Collationen fuldført, saa at et vigtigt Materiale for den nye Udgave er tilveiebragt. Saafremt nu Professor Petersen skulde ville paatage sig at udføre Bearbeidelsen uden længere Henstand, saaledes at første Bind kunde være færdigt næste Aar, skulde det vel være rettest at lade det have sit Forblivende ved den eengang betræffende Snorre trufne Aftale. Faaer han derimod ikke Leilighed, — og for Tiden er han fraværende paa en Reise, saa at jeg ikke kan faae hans Bestemmelse —, da maatte vi træffe en anden Foranstaltning, saa at vi kunne uden længere Ophold faae denne Textudgave i Stand; og naar ingen af de norske Herrer havde Leilighed til at opholde sig her i længere Tid, maatte vi antage en Islænder til at fuldføre den paabegyndte Collation af Oldbøgerne.

Til Textudgaven saavelsom maaskee ogsaa til Oversættelsen troer jeg det hensigtsmæssigt at føie et særskilt Bind med oplysende Apparat,

indeholdende navnligen en chronologisk Oversigt, en geographisk Ordbog nogenlunde kortfattet som i *Fornmanna Sögur* 12te Bd., samt et historisk og et archæologisk Index. Et Kort eller maaskee bedre flere Specialkort over Norge vilde derhos være ønskelige.

Det vilde jo vistnok være rettest, om den paatænkte Plan lader sig iværksætte, at faae den Sag afgjort, medens Hr. Lange er her. Ogsaa vilde det være bedst passende at fremsætte Forslaget i vort næste Møde, som afholdes i Begyndelsen af Juli. Vi maatte i saa Fald betids have de Herrers Bestemmelse og den af Dem omtalte, af den norske Committees Medlemmer udstædte Opfordring til Deres Landsmænd.

Jeg beder min Hilsen formeldt til Professor R. Keyser, ligeledes, skjønt ubekjendt, til Hr. C. Unger. Fra Finn Magnusen og Werlauff hilses.

Med Høiagtelse ærbødigst
Rafn.

55. P. A. Munch til løitnant C. C. B. Lundh.

25/6 45.

S. T. Hr. Lieut. Lundh.

Her følger Kartet, for hvis Berigtigelse jeg isandhed vil være Dem Tak skyldig. Jeg beklager at Tidens Knaphed hindrer mig i at levere det i en større Maalestok, men skulde et eller andet Sted en større Detail være nødvendig, vil De nok vel paa en regnfuld Dag kunne finde Tid til at forstørre det. Jeg har nøie anført Grændserøserne, da disse upaatvivlelig ville kunne hjælpe som Støttepunkter.

En heldig Tour og rigt Udbytte ønskes Dem af Deres

særdeles forbundne
P. A. Munch.

56. P. A. Munch til J. Grimm.

(pr. 25 juli 1845.)

Høistærede Hr. Doctor!

Idet jeg herved tillader mig at oversende Dem vedlagte Arbeider, som et ringe Tegn paa den Erkjendtlighed, jeg, som enhver nordisk Sprog- og Historieforsker, nærer formedelst det Lys, De fremfor nogen Anden har kastet paa vore ældre linguistiske og historiske Forholde, vil jeg tillige ikke undlade at meddele et Par Oplysninger, der maaskee ikke ville være uden Interesse. Det er en bekjendt Sag, at vore ældre Sprogmonumenter forstørstedelen — en Følge af uheldige politiske Omstændigheder — opbevares i Kjøbenhavn. Vi Nordmænd maae saaledes drage

derned, for at tage Afskrifter af vore egne fædrelandske Oldskrifter. Det norske Storthing besluttede i Aaret 1830, at en Expedition af norske Videnskabsmænd skulde sendes til Kjøbenhavn og Stockholm forat tage Afskrifter af og collationere alle existerende Haandskrifter af de gamle norske Love, i den Hensigt, senere at besørge en fuldstændig Udgave deraf. Dette Hverv overdroges til min Collega, Professor R. Keyser og mig. Vi opholdt os i Kjøbenhavn fra 1835 til 1837, og i Lund og Stockholm et halvt Aar. Vi toge fuldstændige Afskrifter af alle Lovcodices, og Resultaterne af Arbeidet vil nu komme for Dagens Lys, thi første Bind af Lovsamlingen, bestemt at indeholde hele Lovgivningen før 1270, er nu under Pressen, og giver jeg mig herved endog den Ære, for Curiositets Skyld at oversende de to første Correctur-Ark; det kunde maaskee interessere Dem at see dem. — Det er ellers naturligt, at vi benyttede hiint Ophold til ogsaa at afskrive andre Sager, som det var os magtpaaliggende at gjøre tilgængelige for norske Læsere, og redde fra Undergang. Blandt disse privatim afskrevne Sager, ere de, hvilke jeg her oversender i Aftryk. For at kunne faae bekostet deres Udgivelse maatte jeg udgive dem som Programmer til Universitetsfester i Anledning af Kongens Fødselsdag, og da en Artikel i vor Universitetsfundats byder, at alle Programmer skulle skrives paa Latin, maatte jeg bruge dette Sprog i Noter og Anmærkninger, saa nødigen jeg end vilde. »*Björgynjar kálfskinn*« udkom saaledes d. 26de Januar 1843. Den anden Codex, »Munkeliv Klosters Copibog«, var for stor til at udgives paa een Gang. Dens anden Halvdeel udkommer ved Festen den 2den November, og skal jeg da snarest muligt nedsende den; da vil Titelblad, Register og Facsimile følge, og maa jeg bede at De før den Tid ei lader Bogen indbinde.

Jeg haaber at disse Sager vil idetmindste af den Grund kunne interessere, at de ere afskrevne og gjengivne med den scrupuløseste Nøiagtighed. — — — Af hvad jeg i Fortalen til Munkelivsbogen har yttret, vil det lettelig indsees, at man ei ganske kan bruge denne til Beviis for hvad der i orthographisk Henseende er at mærke i Diplomer fra 13de og 14de Aarhundrede, thi Afskriften er foretaget i 1427, og derhos efter al Rimelighed ved en Svensk. Men af linguistisk Interesse vil den dog naturligviis under alle Omstændigheder være. Jeg glæder mig ligeledes til herved at faae en Leilighed til, haandgribeligen at kunne vise, hvor feilagtige de thorkelinske Afskrifter ere: han har nemlig i sit Diplomatarium Arnamagnæanum, Vol. II., leveret alle de munkelivske Breve ældre end 1300. Ikke at tale om at det er en Feil af ham, ei at nævne hiin Omstændighed at Codex ei er ældre end 1427, har han, hvad der ved Sam-

menligning med min Udgave lettelig vil vise sig, læst og skrevet aldeles feilagtigt. Jeg kan ellers her ikke undlade, ved denne Leilighed ogsaa at give flere Exempler paa Thorkelins frygtelige Unøiagtighed, thi jeg forsikkrer, at det endog har gjort mig ondt at see, at man i Tydskland og England *bonâ fide* har stolet paa hans Afskrifter, og derpaa bygget linguistiske Forskninger. Det forekommer mig at være en literær Pligt, saavidt muligt at underrette Udlandets Videnskabsmænd om Sagens sande Sammenhæng, og jeg haaber, i de Exempler jeg her meddeler, at give slaaende Beviser for min Paastand. Saaledes i Dipl. Arnam. Vol. II. Pag. 268, læses: ... *at þeir uoro hia þui um morgonen efter a tysdagenn uti i tuninu a fyrsagdum bo er Ragnhilldr sagdi sua til herra Þorualldar at þu skallt ecki uera monnum uidas* ... Jeg har selv taget Facsimile af Diplomet. Der staaer omtrent saaledes: ... *at þr̄ uoro hıa þuı um morgonen eftˆ a tysdageñ ut ı tunınu a fyrsagdum bø er Ragnhılldr sagdı sua tıl hˆra Þorualldar at þu skallt eckı uera mīn ıudas* ... Her staaer for det første ikke »*bo*«, men »*bø*«, og nu det meningsløse »*monnum uidas*«! Der staaer jo aabenbart »*minn Judas*«, og hun siger: »*þú skalt ecki vera mínn Júdas, þótt þú sér hertogans*« ɔ: du skal ikke være min Judas (Forræder), du skal ikke narre eller bedrage mig, om du end har bedraget Hertugen!

Det Pag. 23—25 meddeelte Brev af Kong Haakon er heelt igjennem feilagtigt afskrevet, og man seer, at Th. ei engang har kjendt det overstrøgne eller stungne *ð*, thi han tager Stregen for Accent, saaledes: Pag. 24 L. 4 nedenfra: »*stadenum ráda. oc rádande vérda. Nu þeir aller konongar. éda* ...«. I Originalen: *staðenū raða. ꝛ raðande vˇða. Nu þe'r allˆ konongar eða* ... Ligeledes Pag. 25, Lin. 3 ovenfra: »*guds réidi*«, i Orig.: *guðs reiði*. Her har han ikke accentueret »*guds*« uagtet der var ligesaa megen Leilighed dertil, som ved »*reiði*«, og Pag. 24, Lin. 2 nedenfra ved »*gúdi*«, hvor der staaer »*guði*«. Om han endog kunde tage Feil ved »*staðenum*« og »*raða*«, er det dog ubegribeligst ved »*verða*«, hvor Stavelsen »*er*« staaer forkortet. Det sidste Ord i Brevet er »*olærðeʀ*«, hvor Slutnings »*r*« har en Uncialform der noget ligner »*k*«; derfor har han læst »*olærdek*«! Ligeledes i det foregaaende Brev af Skule Jarl, Pag. 23. »*Ok Mikials messodag þa er þetta keetz.*« i Originalen: »*þa er þ'a ʀeetz*«, *þá er þetta reetz*, ɔ: *réðst*, bestemtes, besluttedes.

I Kong Magnus's Brev, Pag. 79, L. 10 (i selve Brevet) staaer det uforstaaelige »*ok sua æt soma ær*«. — I Originalen staaer »*sua ætloms ver*«, ɔ: »*sua ætloms ver*« *(svá ætlumzt vér)* men han har af Bogstavtrækkenes Utydelighed ladet sig forlede til at sætte en Meningsløshed.

Han er heller ikke bedre i de latinske Diplomer, men gjør de latterligste Feil; saaledes i det vigtige Diplom af 1277, Pag. 66—73; han har Pag. 67 L. 2 glemt Ordet »*iudicibus*« efter »*secularibus*«; han har ikke kunnet opløse Forkortningen p̃rie (*patriæ*), men sat aabent Rum; Pag. 69 L. 3 læser han »*testimoniorum*« istedetfor »*testamentorum*«, og Pag. 72 L. 13 læser han »*actioni in futurum*« istedetfor »*actioni in factum*«: han maa have glemt sin romerske Ret.

I sin Udgave af »*Kóngaerfða ok ríkisstjórn*«, Hafn. 1777, 8vo, har Thorkelin begaaet en endnu følgerigere Feil. Udgaven er besørget efter den saakaldte Codex Tunsbergensis, No. 1642 qv. i det kgl. Bibl. nyere Manuskriptsamling. Dette norske Haandskrift fra c. 1320 bruger meget hyppigt Bogstavet »æ«, der skrives paa en i Diplomer fra den Tid ei sjælden Maneer saaledes: æ, f. Ex. *sætía*, *ævígi*; dette tager han for »au«, og læser »*sautia*«, »*auigi*«; denne Feil har Petersen *bona fide* optaget, idet han i sit Skrift om »det danske, norske og svenske Sprogs Historie«, 2den Deel, Pag. 75, siger, at man i norsk Skrift fra c. 1300 finder »au« istedetfor »e«, »aui« for »ei«, *þauir* f. *þeir*, *flauirum* f. *fleirum*. Det hele bestaaer deri, at Oldskriftet har »*þæir*, *flæirum*«, o. s. v.

Jeg har været saa vidtløftig i dette Stykke, for, som jeg haaber, at virke til Gavn for vort Oldsprogs Studium, da de Følger, saadanne feilagtige Sprogprøver kunne have, ere uberegnelige. Jeg har saaledes med Smerte seet, hvorledes »Dietrich« i sin ellers fortjenstfulde »Altnordisches Lesebuch« har stolet paa Thorkelin og andre slette Udgaver. Han har saaledes endog som særegen norsk Sprogprøve anført *Tristrams kvæði*, saaledes begyndende: *Tristram hädi bardaga* &c. — Men det er aabenbar kun efter en islandsk Afskrift, og Tegnene »*ä*«, »*ö*«, »*ü*«, betegne ingenlunde *æ*, *ø*, *y*, men kun *â*, *ô*, *û*, thi saaledes var i flere Aarhundreder den almindelige Accentuationsmaade paa Island; endogsaa Arnæ Magnæi Optegnelser ere skrevne med denne Orthographie (*üngdömur*) o. s. v. Formen »*bianta*« og lignende istf. »*biarta*« grunder sig aabenbar paa Feil-Læsning. — Overhoved er det en fra danske Sprogforskere udgaaen Feil, at urgere Orthographien saa strengt i en Tid, da der neppe gaves nogen Orthographi, og af ubetydelige orthographiske Forskjelligheder at ville slutte til Sprogforskjel. Jeg tør forsikkre, at Islandsk og Norsk endnu i 1320 maa kaldes identisk. — Jeg kunde tilføie mere om den overfladiske Maade, paa hvilken danske Lærde have behandlet vort Oldsprog, og om Nødvendigheden af at grunde dets Studium paa en væsentlig norsk Basis, hvis jeg ikke nylig vidtløftigen havde udbredt mig derover i en kritisk Literatur-Artikel, som jeg her vover at vedlægge, med Bøn om at De vil værdige at gjennemlæse den.

Som noget, der maaskee kan være af Interesse, vedlægger jeg og et Expl. af min Collega Keysers grundige og indholdsrige Afhandling »om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab«, samt et af min Ven Asbjørnsen i disse Dage udgivet saare interessant Hefte »Huldre-Eventyr«. Skulde De ønske Fortsættelsen af de gl. norske Love arkeviis tilsendt eftersom de udkomme, da skal det med Fornøielse blive gjort.

Jeg anbefaler mig i Deres Bevaagenhed og Erindring

med dybeste Høiagtelse

P. A. Munch.

57. P. A. Munch til G. Stephens.

? Sept. 22,

Dear Sir! *Received August 5, 1845.*

Although it grieves me extremely, that my letter & still more your precious copy of the Mss in question should probably be lost, I cannot but feel rejoiced that this event may perhaps become the means of establishing a more steady correspondence between you & your servant, who is fully acknowledging the incumbent necessity of cooperating, and uniting the forces of all friends of ancient northern literature, if we will hope in due time to produce any thing of real value, that is to say what needs is requested for placing the northern history and the nationality of the northern people on their due place in the enucleation of the modern European civilisation. — Still, however, I entertain the hope, that the lost letter is to be found in a corner of the Norwegian chancery; she was very large, a copy of my edition of *Björgynjar kálfskinn*, an intended present for you, being enclosed. The Secretary of our university, Mr. Holst, chamberlain, states that he sealed it up himself in the great packet, adressed to the Norwegian minister in Stockholm, and saw it forwarded to the post-office; it must therefore of course have arrived to Stockholm, and been forgotten or pushed aside by the watchman or servant of the chancery, who is said to be a miserable drunkard. Together with this letter here, I also write another to Mr. Engelhardt, undersecretary in the chancery, & I trust that he will unite his forces with yours in tracing the fugitive.

I thank you heartily for the notice and specimen of the Lincopean Mss, although it is my opinion, and also that of Mr Unger to whom I presented it for inspection, that its language or dialect is genuine Swedish of the more ancient cast, and by no means Norwegian, although it is written in a Norwegian convent. (Ex. »*komber*« »*reddoga*« ». . . *ilse*«, »*ø*« f. »*au*« cett.) We acknowledged it as not Norwegian at the first

glance. Yet for its being Swedish we can easily account, and you will find sufficient reasons for so stating in the book enclosed herewith, of which I beg you to accept as a present. This book, you will see from the preface, is an exact copy of the original *diplomatarium Munkalivense*; you will also notice that the monastery of Munkalif after the year (c.) 1420 belonged to the birgittine order, and it may perhaps not be superfluous to add, that it was the only monastery of this order in all Norway. It is therefore the very convent, in which the Book of Homilies in question was written, and now it is a notorious fact, as you will see from my preface, confirmed not only by the *diarium Vazstenense*, but also in part by the bulls of pope Martin V inregistered in the diplomatarium, that the Birgittine convent of Munkalif was peopled or constituted chiefly and almost only by monks and nuns from Vazstena, the convent of Mariebo in Denmark, mentioned in pope Martin's bulls as a sort of mother-convent to the Norwegian, being itself only a colony from Vazstena. It is therefore no wonder, that the language in the Homilies must be Swedish, and it would have puzzled me and my fellow-labourers in the historian field here very much, had it been otherwise.

That I also state the Scoclosterian Mss, the specimen of which, taken by you, I sent you back in the vanished letter, as being Swedish & by no means Norwegian, you may perhaps soon be aware of. I am sorry that I cannot now recollect all the reasons stated in that letter for embracing this opinion, but this I very well remember, that it was the opinion of Mr Keyser & Mr Unger as well as of mine, and that we entertained not the least doubt thereon.

My warmest thanks for your spirited profession of sincere well-wishing for the prosperation of northern literature & true northmannish nationality! (I do not like the denomination of »Scandinavia« and »Scandinavish« because I cannot find that it is meant by the first employers to signify any other thing than »Skåne« or »Skånsk«, & in the names »*Northmanni, Normanni, Normannicus, norrœnn*«, adoptated as early as in the ninth or tenth century, we have a far more adequate and national denomination). Proud as we Northmen may be, our pride is not so great as to prevent our feeling still prouder when the great English nation will look on us as her near relations. That Great-Britain belongs to the North only, and that she has been wrong when in any period thinking herself belonging to the South, we can certainly state as beyond all doubt!

Accept, honoured Sir, my profession of sincere regard!

yours very truly

P. A. Munch.

58. P. A. Munch til Finn Magnusen.

Christiania d. 13de Aug. 1845.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. F. Magnusen.

Høistærede Hr. Etatsraad! Tilfældig Travlhed har indtil nu hindret mig fra at besvare Deres sidste venskabelige Skrivelse. Jeg har imidlertid modtaget et Brev fra Lange, hvori han underretter mig om, at den foreslagne Plan til fælles Virksomhed for danske og norske Oldforskere, eller med andre Ord til Udvidelse af Oldskrift-Selskabets Virksomhed o. s. v. er aftalt eller kommen istand. Med hvilken Glæde jeg erfarede det, behøver jeg vel neppe at forsikkre. Jeg vil haabe, at De og Deres ærede Colleger i Danmark ei ville faae Grund til at anke over vor Lyst og Iver for Sagen. Hvad jeg idetmindste formaaer at præstere af Arbeidskraft, skal jeg troligen og promte yde.

For Hr. Etatsraadens venskabelige Tilbud om oplysende Bemærkninger til Mythologien er jeg naturligviis høist taknemmelig, men jeg maa da ogsaa gjøre opmærksom paa, at Bogen allerede er under Trykken, og at det derfor haster, thi det skulde gjøre mig ondt, om de kom for silde til at kunne benyttes ved Arbeidet. Jeg foretager betydelige Omarbeidelser og Udvidelser, især ved de heroiske Sagn. Jeg beklager høiligen, at Lange ei har været istand til at finde det af mig tidligere omskrevne Sted i »*Passiones apostolorum*«. Jeg ved at der staaer: *fœlir Frey, geyr Gefion, hrœpir Hœni, hœðir* (?) *Heimdǫll*, med tilsvarende græskromerske Gudenavne i den latinske Text, men som sagt, Stedet har han ei kunnet finde, og jeg maa saaledes finde mig i at blive tantaliseret med Haabet om at kunde finde en Traad til Opdagelse af den mystiske Hœnirs Personlighed. Han kaldes den ræddeste, den langfodede, Sandkongen, beskrives som en statelig, men flau Mand, er Odins stadige Ledsager paa hans Excursioner. Hvem kan han være? Navnet har en verbalsubstantivisk Form, ligesom *lœknir* o. fl. Er der noget Verb, som heder *at hœna*, og noget Substantiv, der heder *hón*? — Idetheletaget er det ganske interessant at lægge Mærke til de Paralleliseringer, vore Forfædre af og til have gjort mellem græskromerske og nordiske Guddomme, men som jeg neppe troer at Nogen fuldstændigt har opdaget før Unger, der for Sprogets Skyld gjennemstøvede mange kjedelige Legendesamlinger og Æventyr. Saaledes fandt han i den Codex af *Tróiumannasaga*, der nu med Bestemthed vides at være skreven af Hr. Hauk Erlendssøn, at de tre Gudinder, Juno, Minerva og

Venus gjengives ved Sif, Gefjon og Freyja. Ogsaa paa andre Steder skal Juno være identificeret med Sif, hvilket svarer til Thor = Jupiter I en gammel, hidtil aldeles ubekjendt, heel igjennem i Fornyrðalag forfattet angelsaxisk Prædiken, hvilken Unger afskrev i London, tales der og om de hedenske Guder; der staaer, at Mercurius er den som vi (Angelsaxer) kaldte Voden, men som de Danske kalde (Præsens) *Ôdon*, at Jupiter er *Þór*, »hvem de Danske elske høiest« (*þone þá deniscan leóda lufiað swýðost*). Unger agter snart at udgive dette Stykke med Oversættelse i Form af en lille Afhandling, som han, hvis det kunde lade sig gjøre, gjerne vilde faae ind i Annalerne.

For den mig tilsendte Afhandling om Dagstidernes Beregning takker jeg særdeles: den har været mig en sand Nydelse at læse. Med Hensyn til Ordet *undúrn* troer jeg endnu at kunne paapege et Sted, der ikke er uoplysende, nemlig i den gl. Bjarkøret: *fá maðr er eið fcal vinna, fk koma mȝ vátta fína at Petrs kkiu þá hríngt er til miðs morguns til Kriftskkiu, z hafa unnin eiðin fyrr en hringi undúrn at K'ftskkiu.* Høist interessant er den i Anledning af Vindenes Navne gjorte Bemærkning, at disse næsten udelukkende passe alene paa den norske Kyst.

Vor Udgave af Lovene er nu endelig paabegyndt, og 6 Ark af den ældre Gulathingslov allerede trykte. Typerne ere som i Munkelivsbogen, dog meget større, nemlig af den saakaldte Mittel eller Cicero. Formatet er omtrent som i *Antiquitates americanæ*. Første Bind kommer til at indeholde hele Lovgivningen før Magnus Lagabøter, eller rettere hvad der af denne ældre Lovgivning endnu findes.

Vedlagte lille Afhandling eller Bemærkninger har jeg nedskrevet fordi Sagen interesserede mig, og fordi jeg heller ikke ansaae den uinteressant for det oldforskende Publikum. Hvis der skulde være Plads for den i Oldskriftselskabets Annaler, og hvis den endnu kunde komme ind i det nu nærmest udkommende Hefte, skulde det ei være mig ukjert; i modsat Fald kunde jeg maaskee altid ved Leilighed faae den tilbagesendt.

Jeg anbefaler mig i Hr. Etatsraadens venskabelige Erindring med Bøn om at min ærbødige Hilsen maa blive bragt Hr. Etatsraad Rafn og Hr. Etatsraad Thomsen.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

P. S. Den paapegede Trykfeil i Gjenmælet skal i førstkommende No. blive rettet.

Jeg benytter ligeledes Leiligheden til at spørge, om der ikke enten i Hr. Etatsraadens eget Værge, eller andetsteds i Khavn skulde findes en taalelig ordentlig (ny eller gammel, gjør Intet til Sagen) Afskrift af Laurentius Bisp's Saga, som jeg for et Par Maaneders Tid kunde faae laane hid op til Afskrift, da vi her ingen Afskrift besidde af denne for Norges Hist. i Middelalderen saa overordentl. vigtige Saga.

Besvaret.

59. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania 14 Aug. 1845.

Høistærede!

Jeg er bange, De er vred paa mig, siden jeg ei har efterkommet Deres Ønske om at tilskrive Dem allerede med Gaarsposten. Sandt at sige, er det en reen Misforstaaelse; jeg saae ikke paa Datum og tænkte ikke over Ugedagen, forudsættende, at der ei kunde være Tale om anden Dag end Thorsdagen. Imidlertid er dog saameget vundet ved denne Udsættelse, at jeg nu ogsaa kan bringe Dem Hilsen fra Unger.

Vi ere begge særdeles vel »belåtne« med Resultatet af Underhandlingerne, hvilke vi maa tilstaae De har ført som en udmærket Diplomat. Jeg øiner heller ikke, som De siger, nogen Slange, og det vilde have været inhumant, at gjøre sig mere kostbar. Desuden er dog i dette Stykke Werlauff's Navn en god Garanti. Det eneste, hvorom man maaskee kunde have ønsket en lidt større Udførlighed, er, forekommer det mig, Grændselinjen mellem norske og islandske Sagaer; men jeg troer virkelig ikke, at der er nogen Fare for at Vedkommende ville unddrage os Deeltagelse i noget Arbeide, hvortil vi kunne være berettigede; jeg antager tvertimod, at de snarere ville vælte formeget paa os, thi jeg synes at spore et umiskjendeligt Ønske hos dem dernede om at kunne benytte vor Arbeidskraft. Gjennem deres hele Maade at tage Sagen paa forekom et saadant Ønske mig tydeligen at ligge til Grunden, og Vanskelighederne kun at dreie sig om Betingelserne, da de naturligviis helst vilde slippe saa lempeligt som muligt. Nu, naar engang Evret for en stor Deel er opgivet, eller de af os opstillede Betingelser i Hovedsagen vedtagne, troer jeg de føle sig særdeles vel tjente ved at kunne lade os arbeide, thi Rafn er dog ikke selv altsammen voxen i nogen Henseende, og Magnusen finder nok for Øieblikket mest Interesse ved at fordybe sig i ufrugtbar Gransken af chinesiske Annaler og mexikanske Hieroglypher. Overalt var det paa Tide at Oldskriftselskabet fik et Stød, der

vakte Vedkommende op og bragte dem til at erindre at de ei maatte tabe Nordens Fortid af Sigte for Amerika's.

Mærkeligt er det, at Petersen nu synes at være aldeles ladet ud af Betragtning m. Hens. til Snorre. Det var ikke for mere end et Par Postdage siden at Magnusen skrev om hans Hjemkomst og den ham i sin Tid overdragne Bearbeidelse af Snorre, som om ingen Forandring var paa Tapetet. Maaskee han forsaavidt gjorde Ret deri, som *fair play* fordrede at han ikke directe nævnte noget Specielt til mig, førend de af Dem ledede Underhandlinger vare tilendebragte. — Forresten har Planen med Snorre vort fulde Bifald, og jeg indseer ikke rettere end at vi, naar kun en kritisk Textudgave skal leveres, meget vel kunne nøie os med Gislasons Afskrift. — Efter Snorre kunde vi eller burde vi vel tage Fagurskinna, som vi godt kunde udgive efter Keysers Afskrift, da han i sin Tid har collationeret den; derved vil Nødvendigheden af at laane os Codices op endnu i en Tid udsættes.

Det gjør mig ondt at Stedet i hiin Oldcodex om Apostl. Passioner skal være saa vanskeligt at finde. Unger paastaaer at han strax skulde kunne slaae det op. Jeg faaer da nøie mig ved at være den Første, som offentligen paapeger dets Tilværelse, overladende en Anden Æren at meddele det.

Hørte De intet, hvorledes det gaar med Stavangrensia? —

Keyser har jo vistnok talt til mig om den »Attest«, De skulde have ønsket fra mig; men oprigtigt talt synes jeg blot det er urimeligt, om jeg vilde stille mig paa et saadant Standpunkt med Hensyn til Dem, mig forekommer Klosterhistorien at være bedre Belæg end nogen Attest. Skulde De forresten fremdeles troe en saadan nødvendig, vilde De da ikke med et Par Ord skizzere dens omtrentlige Form, forat den kan blive aldeles som De ønsker den? Der er Tid nok endnu.

vensk.
P. A. Munch.

Munkelivsbogen skal De faae, naar den er fuldfærdig, hvilket allerede vil indtræffe i Beg. af næste Maaned. Da blive enkelte Expll. forlods (*sub rosa*) uddeelte til Videnskabsmænd. Det vilde nu blive mig vanskeligt at skaffe 1ste Hefte, da Holst, omhyggelig for at conservere saa mange Expll. hele som muligt, har pakket de 4—500 ikke uddeelte Expll. af 1 H. saa omhyggeligt ind oppe paa et Loft, at det er en *res magnæ molis* at faae dem fat. De kan jo godt citere efter Deres Afskrift.

Besvaret 16 Aug.

60. P. A. Munch til de la Roquette.

Christiania, Sept. 24, 1845.

Monsieur!

Je viens de recevoir votre lettre, que vous m'avez bien voulu me faire l'honneur de m'adresser, malgré la négligence que je m'accuse d'avoir témoignée en ne répondant pas à votre première lettre en date du 17 Novbr 1843. Vraiment, monsieur, je n'ai que très-peu de chose à vous offrir en excuse, si ce n'est ce que je n'hésite pas de confesser en face de vous, que je m'ai senti un peu piqué des avances que vous aviez faites à Mr Roosen au-dessus des simples exigences de l'hospitalité, avances qui doivent nécessairement être nuisibles à la science, que nous professons tous les deux, et qui m'ont pour ainsi dire déterré de vous m'approcher, pensant que vous étiez trop prépossédé en sa faveur. Je n'hésite pas à concéder, ce que vous m'écrivez, que l'ami de la science, placé entre deux parties égales, doit être neutre; mais lorsqu'il n'y a point de partie égale; lorsqu'il s'agit d'une lutte entre le faux absolu et le vrai — dans ce cas il ne pourra être question d'impartialité. Croyez-moi, monsieur, — je le dis sincèrement et franchement, et je le dirais ni plus ni moins passionnément si je n'étais pas moi-même faiseur de cartes, — les travaux de Mr Roosen sont tout-à-fait vides et faux; ses cartes, ni la dernière exceptée, sont une honte pour notre pays et son état. Je regrette beaucoup que je n'ai pas dans ce moment à ma disposition l'article que j'ai dernièrement été forcé de faire insérer pour ma défense dans »Den Constitutionelle«, mais j'espère avoir bientôt une occasion de vous le remettre. Vous y verrez une énumération abrégée des fautes les plus énormes de sa carte d'1845. Il-y-a dans celle-ci des »fiorde« d'une longueur de 4 milles qui ne sont que de 2 milles en longeur; il y a des isthmes de 3 milles en largeur qui ne sont larges que de quelques pas; les longitudes sont si mal calculées que la partie méridionale de Nordland s'est tendue en une largeur de presque deux milles de trop; il y a beaucoup des »fiorde« et des fleuves, dont on ne voit pas dans les contours la moindre ressemblance de leur forme actuelle. Les montagnes, lesquelles il se vante bien d'avoir représenté le premier en courbes horizontales (il a en outre publié des tirades d'une lettre, laquelle un général français lui a écrite là-dessus) sont tout-à fait faussement tracées, les courbes n'étant qu'imaginaires, et contraires à la vérité. Pour l'étranger, je le concède, il n'est pas facile de controller des choses comme ça, et une carte bien gravée peut trop souvent tromper, surtout quand on n'a

pas les moyens de faire et instituer le control; mais dans ce cas ci je crois pourtant que la simple comparation de la carte de Roosen avec la mienne, qui paraîtra j'espère dans un an, suffira pour montrer la vérité de celle-ci, et la fausseté de celle de Roosen. Vous comprenez maintenant, monsieur, les justes raisons que j'ai d'appeler tout soulagement de Mr. Roosen nuisible à la science, car sa carte, bien qu'elle soit huée dans sa patrie, va néanmoins être vendue et copiée dans l'étranger. — Quant à Mr. Roosen, il est à présent à la veille d'être cassé à cause d'insubordination et extravagance.

Mais quittons cette matière-ci, trop ennuyeuse pour être poursuivie plus d'une minute. À présent je m'empresse de vous présenter le volume ci-joint, le dernier oeuvre que je viens de publier, encore toute fraîche de la presse. C'est un monument très-intéressant de notre litérature du moyen âge, et j'ai raison d'espérer que vous le trouverez assez-joliment imprimé, surtout à raison des types, qui sont toutes neuves et d'une taille jusqu'à cette heure inconnue. C'est avec des lettres semblables, mais bien-plus grandes, que nous faisons imprimer, en ce temps-ci, Mr. Keyser et moi, les anciennes lois de notre patrie, desquelles, (ou plus juste: de la première livraison desquelles) j'espère dans peu de temps vous pouvoir présenter un exemplaire.

Quand à mes cartes, sur lesquelles vous aviez daigné m'adresser quelques demandes, je vous avertis avec regret qu'aucune d'elles n'est encore parue, mais qu'elles vont paraître prochainement. Voici un compte-rendu très-court de mes travaux cartographiques:

Mes cartes sur la Norvège méridionale (ou les diocèses de Christiania, Christiansand, Bergen, Throndhjem, comme dans celle de Pontoppidan, la Norvège ayant, comme vous le savez bien, une si malheureuse figure pour les cartes, qu'il est impossible de la représenter entière sans y comprendre aussi la Suède ou laisser des vastes espaces toutes vides, ce qui ne se peut pas faire sans trop d'incommodités dans une échelle large) sont trois:

1. La plus grande et la plus détaillée, proportion $^1/_{700000}$; cette carte, contenant à peu près 40000 noms, paraîtra en deux feuilles, qui doivent être jointes l'une à l'autre, comme ceci; la feuille I, contenant la partie septentrionale (dioc. de Throndhjem, parties des dioc. de Bergen et Christiania) est déjà accomplie, mais la gravure se faisant dans un lieu très éloigné, à Fribourg en Brisgaw, grand-duché de Baden, la communication entre moi et le graveur est très lente et difficile; cependant j'en expecte déjà

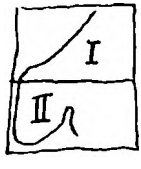

depuis longtemps à chaque arrivée du bateau-à-vapeur les exemplaires. La partie méridionale (II) paraîtra j'espère en 1846. C'est Mr. le libraire Cappelen, qui en a acheté le tirage.

2. Une carte de la Norvège méridionale (les quatre diocèses nommés ci-dessus) dans la proportion de $^1/_{1500000}$, faisant une seule feuille, le diocèse de Tromsö y étant représentée dans une échelle beaucoup plus étroite, au dessus, à gauche, comme dans la carte ancienne de Mr. Roosen. Cette carte, qui paraîtra aux comptes de Mrss Dybwad et Dzwonkowski, va être gravée à Weimar.

3. Une carte de la Norvège méridionale (les quatre diocèses) pour l'instruction élémentaire; proportion $^1/_{1800000}$, et la partie septentrionale (Nordland et Finmarken ou Tromsö Stift) en proportion de $^1/_{3600000}$ dans le coin au-dessus à gauche. Cette carte, gravée ici en Christiania, aux comptes de Mr. Dahl, paraîtra dans peu de jours.

Suit une grande carte de la Norvège septentrionale (Tromsö Stift ou Nordland & Finmarken) représentant tout le bailliage de Nordland et le »Fogderi« de Senjen-Tromsö dans la proportion de $^1/_{700000}$, et le Finmarken propre en $^1/_{1400000}$. Cette carte, dont la gravure n'est pas encore commencée, paraîtra pourtant, je l'espère, en 1846.

Voilà, Monsieur, mes travaux principales en dressant des cartes. Peut-être il vous intéressera de savoir que c'est moi qui a dressé la carte orographique de Finmarken & la plus-grande partie de Nordland, publiée par Mr. Keilhau dans la deuxième livraison de »*Gæa norvegica*«; une carte semblable de la Norvège méridionale, ainsi dressée par moi, paraîtra dans une des livraisons prochaines.

Mais voici enfin le temps de finir. En me recommandant pour l'avenir à votre attention, je vous prie de tout mon coeur et fervemment de ne vous pas fâcher de mes paroles peut-être trop franches, mais soyez assuré, Monsieur, que ce n'est pas que l'ardeur et le zèle pour notre grand objet, qui me les a dictées. Voulez-vous bien m'honorer d'une réponse, et, si vous le pouvez, relever mes craintes?

En attendant, Monsieur, agréez mes salutations respectueuses;

votre très obéissant

P. A. Munch.

61. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania, Sept. 24. 1845.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Rafn.

Høistærede Hr. Etatsraad! Idet jeg herved har den Ære at oversende som et svagt Tegn paa min Høiagtelse vedlagte Udgave af Munkelivs-

bogen med Bøn om at den maa blive indlemmet i Oldskriftselskabets Bibliothek, vil jeg ikke undlade at bemærke, at Skriftet først i disse Dage er sluttet fra Pressen, og at jeg derfor, af Mangel paa indheftede Exemplarer for Øieblikket, maa forbeholde mig først senere at oversende Hr. Etatsraaden selv, Etatsraad Magnusen og Conferentsraad Werlauff hver et Exemplar, i Haab om at det ei vil være uden Interesse, idetmindste i typographisk Henseende.

Gjennem Lange har jeg modtaget den reenskrevne og undertegnede Copi af Reglementet for den norske Oldskriftsafdeling, med hvis høist liberale Bestemmelser jeg og enhver norsk Oldtidsven naturligviis har fuld Føie til at være særdeles tilfreds. Kun een Ubetydelighed har jeg at anmærke, at Navnet »*Associé*« klinger vel meget unordisk; hvis man kunde finde en nogenlunde tilfredsstillende Benævnelse i Modersmaalet, var denne vistnok at foretrække. Men dette kan have sine Vanskeligheder, og jeg tør ikke vove at foreslaae noget bestemt. Naar jeg her opstiller Distinctioner som »contribuerende Medlemmer og subscriberende Medlemmer«, »Medlemmer og Deeltagere«, »Medlemmer af 1ste Classe og af anden Classe«, da vil jeg ikke have det betragtet som noget egentligt Forslag, men kun som løst henkastede Antydninger.

Med Indbydelsen ere vi nu færdige og jeg sender den reenskreven, og forsynet med Ungers og min Underskrift, til Lange, forat han kan undertegne den og besørge den videre. Jeg vil haabe han vinder saamegen Tid, at han straks kan faae afsendt den, saaat den ankommer til Kjøbenhavn samtidigt med dette Brev. — Saavidt jeg har kunnet forstaae, er Stemningen her meget gunstig for Sagen, og tvivler jeg derfor ikke paa, at Subscribenter i tilstrækkelig Mængde ville tegne sig.

Hr. Unger havde lovet mig at tilstille mig sin Afhandling eller rettere sin Bearbeidelse af den gamle angelsaxiske Vers-Prædiken, hvilken jeg tidligere har omtalt, men endnu er den ikke indløben, saaat jeg tvivler paa at den denne Gang vil komme med. Dog — det er jo endnu tidsnok.

Hr. Etatsraad Magnusen beder jeg meget at hilse, med Tak for de Oplysninger, Mythologien betræffende, som han var saa god at tilstille mig: jeg skal ikke undlade at benytte dem. Mangehaande Forretninger bevirke at det gaaer noget langsomt med anden Udgave af min Mythologi, men til Nytaar vil den dog, haaber jeg, under alle Omstændigheder være færdig.

Anbefalende mig i Hr. Etatsraadens venlige Erindring forbliver jeg

Deres med Høiagtelse forbundne

P. A. Munch.

Besv. 25de Decbr. 1845.

62. P. A. Munch til Chr. Lange.

26 Sept. 1845.

S. T. Hr. Chr. Lange.

Indlagt følger den reen- og underskrevne Indbydelse, den jeg haaber at De dog inden Dampskibets Afgang vil finde et Par Minuters Tid til at undertegne og spedere videre: Tiden har ikke tilladt mig at faae den istand før. Af Forandringer har jeg saagodtsom ingen foretaget; kun paa et Par Steder har jeg ændret lidt i Redaction eller Construction.

— — —

Et Expl. af Munkelivsbogen haaber jeg at faae afsendt med min Svigermoder, Mad. Linaae, som nu reiser hjem til Laurvik.

Om Archivarposten har jeg endnu intet hørt. Magnusen og Knudsen sendte, som De veed, deres Attestationer, der visselig ville have god Klem.

For dennesinde intet videre. Levvel saalænge —

vensk.
P. A. Munch.

63. Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. Norsk Afdeling. Program.

Reglement.

1. I Oldskrift-Selskabet har dannet sig en *Norsk Afdeling* og en særskilt *Norsk Oldskrift-Committee*, som ved Siden af sin Medvirkning til at oplyse Nordens Oldtid i Almindelighed, har sat sig det specielle Formaal, til Udgivelse fra Selskabet at bearbeide og fortolke Kildeskrifterne til Norges Historie, deriblandt norske Diplomer, fremdeles Oversættelser af Sagaer og Ridderromaner, Kvæder m. m. Committeen har sit Sæde i Christiania.

2. Den norske Afdeling bestaaer af *Medlemmer* og *Subscriptionsdeeltagere*. Selskabets Statuter indeholde Bestemmelser om Medlemmernes Rettigheder og Pligter.

3. Som *Subscriptionsdeeltager* kan enhver agtet Mand tiltræde, der har Interesse for Norges Historie og tilkjendegiver sit Ønske om at tiltræde enten til den norske Oldskrift-Committee i Christiania eller til en af Selskabets Agenter i Norge eller directe til dets Secretariat.

4. *Subscriptionsdeeltagere* af den norske Afdeling yde intet Bidrag til Selskabets Kasse, men erholde uden Betaling det fra samme udgivne *Antiquariske Tidsskrift*, ligesom ogsaa det *Atlas for Nordisk Archæologie*, som agtes udgivet i Imperial Quartformat med staalstukne og stylographerede Plancher. Derimod forpligte de sig ved Tiltrædelsen til at holde Selskabets *Annaler for Nordisk*

Historie og Oldkyndighed, der, efter Forslag af den norske Oldskrift-Committee, istedenfor hidtil at være indskrænkede til Perioderne før Reformationens Indførelse i Norden, ville herefter ogsaa udstrækkes over dette Tidsrum. Af disse Annaler udgives idetmindste eet og i det høieste to Hefter om Aaret, hvert til en Priis af $^1/_2$ Spdlr. For de fra Selskabet bebudede norske Oldskrifter vil enhver behage at tegne sig, forsaavidt han ønsker dem *enten* i Text *eller* i Oversættelse. Blandt disse nævnes her fortrinsviis som det første Værk, hvis endelige Bearbeidelse den norske Oldskrift-Committee har overtaget: *Norges Konge-Sagaer ved Snorre Sturlasøn.* Beløbet for Bøgerne forpligter enhver Subscriptionsdeeltager sig til at indbetale til en af Selskabets Agenter i Norge inden en Maaned efter at have modtaget dem eller Kundgjørelse om deres Ankomst. Forpligtelsen er gjeldende for 3 Aar ad Gangen, hvorefter Afsigelse kan finde Sted inden Udgangen af hvert tredie Aars September Maaned.

5. Naar en Subscriptionsdeeltager ønsker at optages som Medlem, maae han lade sig dertil foreslaae enten af den norske Oldskrift-Committee eller af et af Selskabets tidligere Medlemmer. De Medlemmer og Subscriptionsdeeltagere udenfor Norge, som tegne sig for de norske Oldskrifter, indføres tillige i den norske Afdeling.

Saaledes vedtaget i Kjøbenhavn den 29de Juli 1845.

Paa den norske Oldskrift-Committees Vegne efter dertil meddeelt Fuldmagt fra

P. A. Munch og *C. R. Unger.*
Chr. C. A. Lange.

Paa Selskabets Vegne efter Beslutning i Mødet den 17de Juli 1845.

Finn Magnusen.
C. C. Rafn. *E. C. Werlauff.*

Norsk Oldskrift-Committee.

LANGE (Christian C. A.), Bureauchef for Rigsarchivet i Christiania.
MUNCH (P. A.), Professor ved Universitetet i Christiania.
UNGER (Carl Richard), Stipendiat i nordisk Philologie, Christiania.

Indbydelse.

Hører Erkjendelsen af en venskabelig Samvirkens Nødvendighed til en af vor Tidsalders heldigste Erobringer fra Raahedens og den snæverhjærtede Eensidigheds endnu altfor udstrakte Gebet; har — hvad vi ere overbeviiste om — denne Erkjendelse fortrinsviis gjennemtrængt Nordens Historikere, baade fordi deres Syssel i sig selv maatte lede dertil og fordi *deres* Øine snarest maatte aabnes for de store Fordele, en slig Samvirken maatte medføre, da de ikke længe kunde undgaae at føle de for deres egne Arbeider uheldige Følger af dens Mangel: — saa maa et *Middelpunkt for nordisk,* d. e. norsk, svensk og dansk *Historieforskning* ansees som en af Nødvendigheden fremkaldt og af Tidsaanden i vore Dage understøttet Fordring, som neppe nogen, der med Sagkundskab og Fordomsfrihed betragter Forholdene, vil kunne afvise. Spørgsmaalet maa saaledes nærmest kun dreie sig om *Stedet*, hvor en slig Forening hensigtsmæssigst bør have sit Hovedsæde, samt om den *Be-*

tryggelse, den kan stille for at de enkelte stammebeslægtede Folkeslags Nationalitet tilbørligen hævdes i sin Ret ligeoverfor den høiere historiske Eenhed — om vi saa tør udtrykke os —, som det maatte ligge i Selskabets Væsen under historisk begrundede Grændser at fremme.

Hvad *Stedet* angaaer, da kan ingen anden Stad end Kjøbenhavn her komme i Betragtning, hvor Spørgsmaalet er om et Fællespunkt for alle tre Riger. De almindelige Grunde herfor i Byens geographiske Beliggenhed, store Folkemængde og stedse voxende literære Skatte, ere allerede i og for sig af stor Vægt; men føier man hertil den særegne Omstændighed, at Lykken og Tilfældet har gjort Kjøbenhavn til det hovedsagelige Opbevaringssted for Nordens Kildeskrifter selv, saa kan der idetmindste fra norsk Side ikke blive Spørgsmaal om noget andet Sted. Det kan være beklageligt nok for os, at med faa Undtagelser *alle* væsentlige Bidrag til vor ældre Historie: Sagaer, Annaler, Love, Brevskaber o. s. v., paa Grund af noksom bekjendte politiske og literære Forhold, der ere blevne samlede, men det kommer lidet ud af, blot at klage over noget, som nu kun for en ubetydelig Deel vil kunne lade sig ændre; thi selv om en fuldstændig Tilbagegivelse af de egentlige Archivsager, de norske Diplomer m. v., fandt Sted, ville dog de væsentligste og interessanteste Kilder til Norges Historie, de der fremstille Landet i dets Opvæxt og største Blomstren, stedse med fuld Ret forblive i Kjøbenhavn, da disse i sin Tid ere lovligen erhvervede for de danske Bibliotheker. Nordmændene have intet Krav derpaa, og de, som ville benytte dem til Gavns, maae derfor nu og i Fremtiden tye ned til Danmark. Under saadanne Forhold, som man kan beklage, men ikke ændre, er Kjøbenhavn det Sted, hvor Nordmanden maa studere sit Fædrelands Fortid, og et Selskab, der vil befatte sig dermed, kan ikke finde noget hensigtsmæssigere Centralpunkt.

Enhver Ven af Nordens Fortid kjender det i Kjøbenhavn 28 Januar 1825 stiftede »Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab«, og veed, hvorledes dette under en nidkjer Bestyrelse har hævet sig fra en liden Kjøbenhavnsk Forening af Sagavenner til et over den hele Jord udbredt talrigt og mægtigt Samfund af Oldtidsforskere, der i de 20 Aar, det har bestaaet, mere end nogen anden lærd Forening har virket til at vække Udlandets Opmærksomhed for Vigtigheden af vor Oldtidshistorie samt til at opklare og udbrede Kundskaben om denne inden de tre nordiske Riger selv. Det tællede fra sin Stiftelse af mange Medlemmer og Befordrere ogsaa i Norge og Sverige, og det Navn, det gav sig, det Nordiske Oldskrift-Selskab (*hit norræna fornfræða felag*) antydede dets Hensigt at danne, med Kjøbenhavn som Sæde, et Centralpunkt for

Svenskes, Nordmænds og Danskes forenede Bestræbelser for at oplyse deres Fædrelandes Oldtid.

Hvad Grunden har været til at dette Selskab mere er blevet et *dansk* end et *nordisk*, hører ikke hid at udvikle. Det er Overbeviisningen om, at det bør blive og ved virksom Understøttelse fra svensk og norsk Side *kan* blive et i Sandhed *nordisk* Selskab for Oldskrifters Udgivelse og Forklaring, der har foranlediget denne Indbydelse til vore Landsmænd. Kun dette bør vi udtale, at Nordmændene selv visselig ikke have været uden Skyld, hvis deres Fædrelands Interesse ikke i fuldt Maal er bleven varetaget, eller hvis det lærde Udland ikke er blevet opmærksomt paa den *oldnorske* Literaturs Betydning. Men trænge vi, som ovenfor viist, til danske Lærdes kyndige Bistand og velvillige Imødekommen, for at kunne udrette noget i vor Oldtidshistorie, og maa under enhver Betingelse Kjøbenhavn blive vort Arbeidssted. saa troe vi at have handlet i Fædrelandshistoriens Interesse, ligesom vi og stolede paa Landsmænds Bifald, idet vi med Tillid have imødekommet den Opfordring til at slutte os til Oldskrift-Selskabet, hvormed en til denne Hensigt i Anledning af undertegnede Munchs Forslag i Literaturtidenden, inden Selskabet sammentraadt Committee (Professorerne Finn Magnusen, C. C. Rafn og E. C. Werlauff) have beæret os. Det synes os nemlig klart, at en Forening med et allerede bestaaende, rigt og anseet Selskab, som blandt sine Medlemmer tæller noget nær enhver, der har Navn og Stemme som Oldgrandsker og Historiker, maatte ubetinget være at foretrække for Oprettelsen af en ny Centralforening, der paa samme Tid, som den maatte stræbe at vinde de bedste af det bestaaende Selskabs Kræfter, vilde faae alle den første Fremtrædens Bekymringer at kæmpe med. Hertil kom endelig den ikke uvæsentlige Betragtning, at Oldskrift-Selskabet fra første Stund af har kaldt sig det Nordiske, og *ikke det danske*, og at det er kjendt og høiagtet under hint Navn, som neppe nogen Protest fra norsk eller svensk Side vil kunne berøve det. Ligeoverfor Udlandet maae vi derfor selv sørge for at det svarer til sit Navn ved at tage virksom Deel i dets Arbeider, forsaavidt Norge angaaer, og saaledes, forsaavidt det staaer til os og vore Kræfter række, bidrage til at udrydde den almindelige Tro at Norge er en Provinds af Danmark i videnskabelig Henseende, som det en Tidlang var det i politisk. Til dette Maal har Oldskrift-Selskabet med ædel Liberalitet aabnet os sine Tidsskrifter paa samme Tid som det har overdraget til os selvstændigen at bearbeide de Norge specielt vedkommende Oldskrifter. Til disses Udgivelse i en Form, der er dem og Selskabet værdig, vil det anvende sine Capitaler, saalænge der indenfor vore Grændser findes duelige og flittige

Arbeidere, samt Mænd, der *i Erkjendelse af Sagens Vigtighed ville understøtte den.*

Det vil nemlig uden videre Udvikling fra vor Side indsees, at en saadan speciel Varetagen af de norske Interesser vil for Selskabet medføre Udgifter (f. Ex. til Reiser, Brevvexling, Udgivelse af Værker der nærmest kun have Interesse for Nordmænd o. s. v.); men det forekommer os, at de Midler til at bevirke en Forøgelse af Selskabets Hjælpekilder, som opstilles i vedføiede Reglement for den »norske Afdeling« af Oldskrift-Selskabet, ere saa lempelige, som man nogensinde kunde vente, idet Selskabet ikke fordrer noget Bidrag af dem, der tiltræde som Subscriptionsdeeltagere, men kun Subscription paa Selskabets »Annaler for nordisk Historie og Oldkyndighed« til et Beløb af 1/2 à 1 Sp. aarligt. Man faaer saaledes stadigen Valuta for dette Beløb, og desuden Selskabets antiquariske Tidsskrift med tilhørende Atlas frit.

Naar vi saaledes indbyde vore Landsmænd til at understøtte denne vor Forening med det nordiske Oldskrift-Selskab i Kjøbenhavn, bede vi dem bemærke, at, om det end kunde lade sig gjøre paa egen Haand, kun med Understøttelse af Fædrelandet, at besørge vore Oldskrifter udgivne, vilde det dog hverken kunne skee med den Lethed eller med saa liden Bekostning, som ved den tilsigtede Forening med de danske Lærde, ligesaalidet som det da vilde staae i vor Magt at skaffe det Udgivne den Indgang blandt Fremmede, som Oldskrift-Selskabets udbredte Forbindelser aabne os Udsigt til, hvilket dog er og bliver den væsentligste Betingelse for at nogen skal arbeide med Lyst og Iver. Paa den anden Side vil det være klart for enhver, der med Opmærksomhed gjennemlæser den med Selskabet sluttede Overeenskomst, at al den Garanti for at norske Læseres Interesse varetages, der vilde være tilstede, om vi Undertegnede paa egen Haand begyndte et saadant Arbeide, her i lige Grad er forhaanden, paa samme Tid som alle økonomiske Tvivlsmaal ganske bortfalde, og at der altsaa kun vil blive Spørgsmaal om den Grad af Tillid, hvormed vore Landsmænd i denne Henseende maatte beære *os.*

Som Medlemmer af en selvstændig Norsk Oldskrift-Committee stille vi os med velberaad Hu saa at sige ligesom Selvskyldnere mellem Oldskrift-Selskabet og vore Landsmænd, og indbyde enhver, der med Interesse omfatter Fædrelandets Historie, til at understøtte vort Forehavende ved at tegne sig som Subscriptionsdeeltager af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs Norske Afdeling. Anmeldelser kunne enten directe tilstilles Selskabets Secretariat i Kjøbenhavn (Kronprindsensgade Nr. 40) eller hvilkensomhelst af os, ligesom vi i sin Tid ville bidrage vort Bedste til en hurtig og sikker Omsendelse af de udkomne Skrifter.

Christiania og Frederiksværn den 27de Sept. 1845.

P. A. Munch. *C. R. Unger.* *Chr. Lange.*

64. P. A. Munch til Chr. Lange.

30 Sept. 45.

S. T. Hr. Chr. Lange.

Herved fremkommer da endelig Munkelivsbogen, den jeg ikke fik afsendt med min Svigermoder, eftersom intet Exemplar i Hast var ved Haanden. Jeg haaber De vil være tilfreds med dens baade Indre og Ydre, og de smaa Trykfeil (egentl. Forglemmelser af mig) have vel ikke synderligt at betyde. At Fortalen er noget tynd, vil jeg gjerne indrømme, men Tiden var knap og jeg fandt desuden at en fuldstændig Historie om Klostrets Fata — selv i det Tilfælde at jeg havde kunnet præstere den — ei her vilde have været paa sin Plads, ligesom den i alle Fald, med Hensyn til Deres Klosterhistorie, vilde være overflødig.

Fik De Tid til at sende Indbydelsen ned til Khavn? Jeg beklager at jeg var saa seen i Vendingen, men min knappe Tid maa undskylde mig. Og Herregud, om den nu kommer en 8 Dages Tid senere, hvad gjør det saa?

Det vil maaskee interessere Dem at erfare, hvad Unger nylig fortalte mig som en af de paa hans Hardangerreise gjorte upptäckter, at Almuen i Kvinnherred idetmindste constant bruger Ordet »*sjaund*« eller »*sjønd*« om Begravelsesfest; sandsynligviis blev begge Høitideligheder, Arvemodtagelsen og Begravelsen, i ældre Tider combinerede.

Der siges nu for vist at De faaer Archivarposten. Levvel —

vensk.
P. A. Munch.

65. G. Stephens til P. A. Munch.

Stockholm Oct. 12. 1845.

Prof. &c. P. A. Munch, Christiania.

My Dear Professor! Your valuable and highly acceptable pacquet has been many days in my hands, but press of business has till now prevented my replying to your communications.

The works you were kind enough to presen⟨t⟩ to me have interested me highly. Besides abounding in valuable notices relative to the b⟨iogra⟩phy and geography &c. of olden Norway, ⟨they⟩ afford numerous materials for its statistic⟨s &⟩ manners. In correctness & beauty of ⟨typography⟩ they leave nothing to be desired. ⟨Your learn⟩ed

Prefaces & Notes render the w⟨ork com⟩plete. I am sure that all Northe⟨rn scholars⟩ will be deeply grateful for this ac⟨cession to⟩ our Mediæval Literature.

As for the dialect of the Sko⟨kloster⟩ & Linköping MSS. I must confess ⟨that it is⟩ rather a delicate position for ⟨me . . . . . ;⟩ to oppose my judgement to that ⟨of so accom⟩plished a Scholar as yourself ⟨would certainly⟩ be absurd. — Still, I am ⟨not convinced,⟩ but adhere to my former o⟨pinion.⟩

Indeed I think that ⟨both of us are⟩ right. We probably mean ⟨the same thing⟩ though we express ourselv⟨es differently.⟩

I will, then, recapitu⟨late my opinion⟩ modifying my expressions so as not to give rise to any mistake.

1. We have then 2 MSS., both of about the same age (1420—1450) whose written character would lead us to give them a Norwegian rather than a Swedish scribe.

2. The dialect is decidedly and confessedly not Swedish, properly so called.

3. In the one a contemporaneous annotation in⟨forms⟩ us that the book was compiled by an ⟨eccles⟩iastic af Tronyem for the Monastery of ⟨Minorites⟩. — In the other a similarly — contempora⟨neous⟩ annotation states: — ⟨Li⟩ber iste p*er*tinet Ecc*lesie* soleem[1] ⟨q*ui*⟩ continet ew*an*gelica d*omini*calica i*n* ⟨norsken⟩ q*uem* dedit Mathias Nicolay ⟨jn Byørne⟩twedh.

⟨4. . . . .⟩ a little lower, among other short ⟨. . . . . fr⟩agments, occurs (in the same hand) »⟨Jek Mattes⟩ Nielsson«.

⟨5. The dia⟩lect, which is the same in both, ⟨abounds⟩ in Norwegicisms — (the ⟨. . . . . ⟩ certain words, &c.)

⟨. . . . . ⟩ of the Linköping book hin⟨. . . . tha⟩t it is written »in norsken«.

⟨. . . . . the⟩ first half of the book.

⟨I remar⟩k that I forgot to inform you ⟨of this⟩ fact in my last, which was ⟨written in a⟩ hurry.

⟨The words⟩ (Ec. s.) underscored ~~~~~~~~~~~~ ⟨. . . . . ⟩ on account of a stain in ⟨the paper⟩ are plain enough.

But, if so, the Skokloster MS. also, which exhibits more or less the same peculiarities, is also »in Norsken«, certainly not »in Svensken«.

6. Now here we must carefully distinguish Norwegian proper from Norwegian improper. If I, for instance, was to visit and reside in Nor-

[1] Sic Codex. Stephens: saleem. [Utg.]

way, or any other country, and after some months or years should speak to or write for the people about me, I should undoubtedly employ a language which I meant to be Norwegian, however much it might abound with Anglicims, Svecicims &c., as the case might be, according to my country. And how should I go about doing this? — Undoubtedly by laying hold, as far as I could, of the salient points, the broad tangible characteristics of the language, as far as I could discover them. I should thus say »*jek*« for »*jag*«, use »*ei*« for »*e*« (I speak of the old times), »*æ*« for »*a*«, lay hold of certain words &c., and thus fancy I spoke, or attempt to speak, a kind of Norwegian, although the body of my language and idiom was far from being Norwegian properly so called. — It would be Norwegian improper, but still meant for Norwegian, and actually Norwegian to a certain degree, at least so much so as not to be Swedish.

My theory is consequently (connecting the fact of these Mss. being written in Norway [and one, at least »in Norsken«] with the fact of their dialect offering peculiarities altogether unknown to pure Svedish of any period) — that they were written or transcribed (with the usual variations in this case) by Swedish Ecclesiastics from Vadstena, settled in Norway, in the dialect which one might call *lingua birgittina*, a Northern *lingua franca* of the old period in the great Brigittine Settlements in Norway and (, in a less degree in) Denmark, and of which we have other specimens, particularly in Copenhagen, besides the MSS. in question. This Sueco-Norwegian can only popularly and vulgarly be called Norwegian, but still it was a kind of Norwegian, and was meant so to be.

I pray you to give me your opinion on this point, with all your usual frankness & research.

The missing pacquet is nowhere to be found. — Peace be to its ashes! — Engelhardt very kindly took much trouble in seeking for it, but all to no purpose.

In your preference of »Northern« for »Scandinavian« I entirely agree.

Accept the enclosed Anglo-Saxon trifle (a first attempt by a young Man), and pardon all its imperfections. My paper brings this long and ⟨as I⟩ fear tiresome letter at last to a close. Believe me,

With profound respect,

Yours very truly,
George Stephens.

⟨Your frie⟩nd Hr. Cavallius sends his kind regards. —

66. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 22de October 1845.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Rafn.

Jeg har nu liggende for mig tvende Skrivelser fra Hr. Etatsraaden, af hvilke den sidste, dat. 10 Octbr. er ankommen ved Skibsleilighed tilligemed de deri omhandlede Manuscripter m. m. hvilke sidste dog endnu ikke ere komne mig tilhænde, eftersom de først maae gjennemgaae Toldvæsenets langvarige Formaliteter. Forinden jeg skrider til at besvare dem, maa jeg dog først omtale, at jeg med den sidst herfra afgaaende Dampskibstour (27—29 Sept.) afsendte med en Reisende, kgl. Fuldmægtig Magnus, et Brev tilligemed en Pakke, begge adresserede Hr. Etatsraaden. — — — Pakken indeholdt — — — en Opsats af Unger betræffende en hidtil uudgiven høist mærkelig angelsaxisk Homilie, afskreven af ham selv i London, og nu ledsaget med Oversættelse og Commentar saavel paa Dansk som paa Engelsk, for det Tilfælde at man skulde finde det af Interesse at indføre den baade i Annalerne og Mémoirerne. Jeg omtaler dette saa omstændeligt, da jeg har Grund til at formode at disse Sager endnu d. 10de Octbr. ei vare komne Hr. Etatsraaden til Hænde. For Brevet og Bogens Vedkommende kunde dette være ligegyldigt, da et nyt Expl. altid kan præsteres, men hvis Ungers Afhandling skulde være bortkommen, vilde det gjøre mig ondt.

At nærværende Svarskrivelse ankommer meget sildigere end De har paaregnet og ønskeligt kunde være, beklager jeg meget, men behøver rimeligviis ikke at gjøre opmærksom paa, hvad De allerede maa have erfaret, at Dampskibs-Communicationen er ophørt tidligere, end De i Deres Skrivelser synes at have forudsat. Jeg skynder mig herved at meddele min og Ungers fuldkomne Erkjendelse af de antydede Smaaforandringers Rigtighed.

Hvad forresten Anmeldelsen om Oversættelsen af Heimskringla betræffer, da har jeg ikke kunnet foretage nogen Omredaction, førend jeg har erholdt De ærede Herrers Decision i et Par væsentlige Punkter, jeg herved vil forelægge Dem. Det første angaaer Viserne eller Versene. Disse meddeles, som bekjendt, af Sn. i tre forskjellige Formaal: a) og sædvanligst — som etslags Belæg, Hjemmel, Autoritet. b) for ligefrem at skaffe Læseren en æsthetisk Nydelse, f. Ex. Hákonarmál. c) fordi de udgjøre en integrerende Deel af Fortællingens Dialog, f. Ex. ved Beret-

ningen om Eyvind Skaldespilders Uenighed med Harald Graafeld, ved Anførelsen af Bersöglis-Viserne, m. fl. — Det er nu over 10 Aar siden jeg begyndte min Oversættelse, og det er ei at undres over, at modnere Overlæg i al denne lange Tid for en stor Deel har forandret mine Anskuelser. Jeg ansaae det dengang for muligt, ved Bibeholdelsen af Riimbogstaver og Heel- samt Halv-Riim i Drottkvæde og Liljulag gjennem den blotte Oversættelse at kunne bibringe den i Oldsproget ukyndige Læser en nogenlunde anskuelig Forestilling om Forfædrenes Versekunst. Jeg smigrer mig virkelig ogsaa med den Tro, at jeg, forsaavidt de ydre Former angaaer, i det Hele taget tilfredsstillende har løst Problemet. Men dog maa jeg erkjende, at jeg dermed er, hvad man kalder lige nær. Det mest Charakteristiske ved hiin Poesi, nemlig de dristige Ordomkastninger, der netop ved sin Indviklethed ligesom fastskruer Erindringen og har bevirket at hine momentane Improvisationer kunde opbevares — det kan aldrig og vil aldrig kunne gjengives uden at man vil gjøre aldeles Vold paa vort nyere Sprog og levere noget aldeles Latterligt. End mindre nytter det at omsætte Kvadene i nyere Riimformer, thi da maatte man igrunden digte noget aldeles nyt, hvis det ei skulde synes som om man idelig opvartede med Gjentagelser (om Ulves, Ravnes Mættelse o. s. v.), og hvor kedelig en prosaisk Oversættelse er, viser noksom Verse-Oversættelserne hos Aall. Man nødes saaledes, hvorledes man end vender sig, til at erkjende, at de fleste af Viserne maae blive aldeles usmagelige og uforstaaelige for hver den, der ei kan læse dem i Originalen. Men man maa da og erkjende det for rettest, hvor det lader sig gjøre, at udelade dem eller ialfald blot at anføre deres Indhold i al Korthed. Oversættelsen skal jo ei være noget lærd Hjælpemiddel til Bogens Fortolkning, men, saavidt jeg troer at have opfattet Hensigten med dens Udgivelse, et Folkeskrift for den Ustuderede. Mit Forslag er saaledes dette: at overhovedet alle de Viser, der kunne henføres til Kategorien litr. a. (Hjemmel) udelades. Naar man blot har oversat Citatet: »*þess getr Einarr Skálaglammr í Velleklu*« o. a. d., saa har man igrunden gjort Forfatterens Hensigt fyldest; hvad Digteren siger i en vidtløftig Omskrivning, er allerede foran i selve Fortællingen anført. Verset vilde alligevel de fleste Læsere springe over. Ved enkelte Leiligheder kunde man vistnok anvende nogen Discretion, og udtogsviis anføre noget særdeles Charakteristisk, f. Ex. ved Ordene: »*Knátti hafs of höfðum — hagnaðr var þ' bragna — fólkeflandi fylkir fángsæll þaðan gánga*« omtale at Digteren beskriver Mandfaldet saa stort, at Jarlen kunde gaae paa Mandehoveder fra sit Skib; ligeledes maatte man respectere de Viser, der ligefrem synes at være den egentlige Kilde til

og indeholde den oprindelige Kjerne af Fortællingen, f. Ex. Viserne i Ynglingatal, men disse ere jo desuden saare lette at gjengive, da de ere affattede i Fornyrðalag. Hvad Viserne under litr. b. og c. angaaer, da burde de vel i Almindelighed oversættes, dog kunde vel ogsaa her nogen Sparsomhed anvendes efter Discretion. — Det andet Punkt betræffer Oversættelsens Omfang. Om den paatænkte Textudgave ogsaa skal omfatte Sverrers og Hák. H.s Saga — hvilket visselig var høist ønskeligt — har jeg af de erholdte Meddelelser ei kunnet erfare, men vist er det, at idetmindste det norske Publicum, der nu gjennem Aalls Oversættelse har vænnet sig til at faae alle Kongesagaerne samlede, vilde føle sig brøstholdent, hvis Fortællingens Traad netop skulde slippe paa det interessanteste Punkt, hvor Birkebenernes Trop er ifærd med at danne sig. — Da det er klart, at begge disse Punkter maatte berøres i Anmeldelsen om den paatænkte Oversættelse, fremsætter jeg dem herved til Afgjørelse. Jeg haaber at man med Tryghed skal kunne stole paa at jeg ved Bortskæringen skal anvende al mulig Discretion; til det Modsatte er min Pietet for Versene altfor stor.

En Omstændighed, der ligeledes forekommer mig at burde berøres i Anmeldelsen, er endvidere denne, hvorvidt et Kart over det ældre Norge vil følge med. Et saadant kunde jeg, som jeg tidligere har bemærket, paa Grund af min fleeraarige Syslen med Kartarbeider over Fædrelandet levere baade fuldstændigere, og i flere Stykker rigtigere end det ellers høist fortrinlige af Munthe, thi jeg staar nu saaatsige paa hans Skuldre, og Oplysningernes Mængde tiltager for hvert Aar. Jeg negter ikke, at dette Arbeide baade vilde være særdeles interessant for mig, og maaskee derhos tjene til at skaffe Skriftet mere Afsætning, ligesom det ogsaa vilde være en passelig Pendant til det *Isl. Sögur* og Egilssaga ledsagende Islandskart. Det vilde blive mest haandteerligt, naar det udkom i fire Blade, eet for hvert af de tre Lagdømmer og det fjerde for Hálogaland med Cartons for Skatlandene, ɔ: Hjaltland, Orknøerne, Syderøerne. Til alt dette har jeg fortrinlige Materialier.

Forinden jeg slutter dette Brev, tillader jeg mig at henvende mig til Hr. Etatsraaden med en Forespørgsel. Jeg har nemlig, ved nærmere Syslen med vor Oldliteratur i det 14de Aarhundrede, fundet Hr. Hauk Erlendssøns Virksomhed saa omfattende, interessant og fortjenstfuld, at jeg har besluttet i en lille Afhandling at give en sammentrængt Udsigt derover, især da han maaskee er den eneste notable Skribent fra hiin Tid, hvis egenhændige Værker vi — om end blot i Fragmenter — besidde. Facsimiler af hans Haand ere meddeelte i *Antiq. Amer.*, i *Isl.*

Sögur, og (hvorvel slet, dog kjendeligt) i Langebeks *Scriptores* Vol. II S. 266 (Fragm. om danske Konger, C. Arnam. 544 qv.). Men ved at sammenligne alle disse 3 Facsimiler saavelsom Hauks her opbevarede egenhændige Brev, hvoraf jeg har nedsendt Facsimile, med det hos Langebek Vol. II. S. 178 meddeelte Facsimile af »*Annales Vetustissimi*« (No. 415 qv.) troer jeg at være kommen til den Overbeviisning, at ogsaa disse (maaskee og *Lángfeðgatal* og det øvrige der indeholdes i denne Codex) ligeledes hidrøre fra ham; Skrifttræk og Orthographi synes at stemme, og Annalernes Ophør ved 1313 passer ligeledes. I *Antiq. Amer.* S. 256, 57, hvor disse Annaler omtales, antydes vel ikke Identiteten, men ofte skal der jo meget til at bemærke en saadan, helst hvor der ei i Almindelighed pleier at være Anledning dertil. Da en Ocularinspection her maa gjøre Udslaget, tillader jeg mig at anmode Hr. Etatsraaden om, ved Leilighed at ville foretage en saadan.

Jeg anbefaler mig i Deres og Hr. Etatsraad Magnusens venskabelige Erindring. At Lange er bleven Rigsarchivar, eller som det her, løierligt nok, heder, Bureauchef ved Rigsarchivet, veed De maaskee allerede.

Med Høiagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

Besv. 2 Nov. 1845.

67. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania, Nov. 5. 1845.

Mr. G. Stephens.

Honoured Sir! Having, this very day, received Your highly interesting letter & paquet, and being eager for adressing You my warmest thanks, as well as for stating my humble opinions on the matter in question, I cannot bear any delay, & therefore I sit down to write this in reply, although I fear that the post shall not be going in a couple of days.

The translation of »Phoenix« was to me, as a bit of a scholar in Anglosaxon, a highly valuable present & the more so as I believe it to be the first attempt made in English to reproduce the peculiarities of our ancient northern poetry & versification. And a very good one it also seems to be! But allow me only to express my surprise, that you, as I can see from the preface, have not had at hand the complete edition of the *Codex Exoniensis,* lately published by B. Thorpe. This edition seems to have been made with the utmost accuracy, and therefore I do

not doubt that it might remove all or almost all the doubts mainly, as I guess, arising from the superficiary scholarship of the Rev. Mr. Grundtvig. He may be a great poet no doubt, but I do not trust very much to his Anglosaxon erudition.

As for the question, whether the Skokloster & Linköping Mss are written in Norwegian or Swedish, it makes me infinite pleasure to see that we agree in the reality, although having differed in the denominations. I cannot deny, that there really exists or more correctly have existed a sort of Sveco-Norwegian *lingua franca*, meant by the writers to be Norwegian or at least to be understood by Norwegian hearers or readers; but if I have hesitated to call this patois genuine Norwegian, it is because the circumstances cannot but present themselves otherwise to me, than to you. We have, as you may perhaps be aware of, a vaste number of Norwegian records from the 14 & 15 century; these records, however, (a thing most lamentable as far as regards public history, but the very reverse in linguistic relation) being not chiefly public, but private, or regarding private matters, from the most different corners of the land. Now, these records, although differing very much in orthography, bear nevertheless in general more of the true Norwegian cast, than the specimens of the above mentioned Mscripts, and being accustomed only to regard this dialect or average-dialect (*s. v. v.*) as true Norwegian, you cannot wonder that it might startle me somehow to see a Half-Swecian book so named. As for you, the reverse may have been the case; you have probably seen much more of this half-Swedish stamp, different enough from the genuine Swedish to admit its being called so, but still also very different from the purer dialect of our language. Acknowledging, however the weight of all the circumstances mentioned by You, especially of the contemporaneous annotations, I no longer object to the classification of those Mss as norwegian, but still more I agree with you in adopting a third name, the *lingua brigittina*; for at present it is clear to me, that this was the language or at least the orthography of the *soi-disant* upper or learned classes in those times, the purer language being already then regarded as more vulgar. This depravation of the language arose, no doubt, chiefly from the monachal settlements of foreigners; and, it is characteristic for nearly all the documents younger than 1400, preserved in the *codex Munkalivensis*, and if you will do me the favour to read the two letters from our patriotic and true norwegian-bred archbishop Aslak Bolt (Cod. Munkl. P. 69 & 71), you will find them abounding in Swecisms. I hope, therefore, that we now agree; that the language or orthography in question

is Sveconorwegian, Normanno-Swecian, Brigittine or corrupted Norwegian, intended to be understood by Norwegians.

The contemporaneous annotation in the Lincopean Mss may perhaps afford a great clue to the investigation of its history. The names »*Ecclesie Soleem*« you have read very right. It is the ancient *Sólheima kirkja*, now Soleims or Solums Kirke between the two towns Porsgrund & Skien in the west of Christiania Stift, distant only 5 english miles one from the other. *Byørnetwedh* (now Bjørnthvet, ant. *Bjarnarþveit*) is still one of the greatest »Gaarde« (hemman) in Soleim parish, and the western part of the town of Porsgrund is chiefly situated on its grounds. Thus is the respective situation of the places:

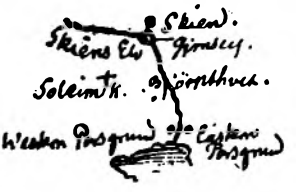

In the islet of Gimsey in the river near Skien was the great and rich monastery of benedictine Nuns, erected c. 1140.

The Mattes Nielsson of Bjørnthvet I confess I do not know, but I hope I shall find him out. In the »Røde Bog« or the »*registrum prædiorum*« of the Oslo Stift, written about 1400, I find this annotated: *Jtem j ottœrholte j gerpina sokn. halfwa jordena. vii. aura boll. lauk hwstru marghreta aa. biarnaþwœit kirkiunni firir halfwa þridiw mark ok xx. En adra halfwa jordœna gaf hon till kirkiunnar vmbota þo swa at hon skall fylghia landskyldœnne siolf mœdhan hon lifwir* ɔ: Item in Oterholt in Gerpin parish half the »hemman«, renting 7 ores, sold by Mistress Margaret of Bjørntvet to the church (of Soleim) for 22½ Mk; but the other half of the farm she gave to the reparation of the church, on this condition, however, that she shall take the annual rent to herself as long as she lives. It seems from this as if she was still living in 1400; she was a married woman of distinction, being titled »*hustru*« (*Mistress*) but not the wife of a knight, in which case she had been styled »*frú*« ɔ: *lady*. Probably she was the mother or grandmother of Mattes Nielson. — It may perhaps interest you to know, that I have myself been very oft in the here mentioned regions, and on the very places.

Having much more to say, but fearing that you may perhaps get tired of this too long letter already, I put a timely end to my scribble, recommanding me, as before, in your favour —

your most obliged
P. A. Munch.

68. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 10de Novbr. 1845.

S. T. Hr. Etatsraad, Ridder, Rafn.

Høistærede Hr. Etatsraad. Jeg fremsender herved den omarbeidede Prospectus, hvilken jeg har stræbt at give den antydede Form, den jeg dog blot anseer som et Udkast, i hvilket jeg overlader dHrr. at gjøre alle de Forandringer, De maatte finde passende. Dette gjælder især Titlen, hvilken jeg har formet efter det senest Vedtagne ang. det hele Sagaværks Udgivelse, men som maaskee heller kunde ønskes forandret derhen, at den angav Snorres Værk som det Principale. Ellers er, efter hvad jeg har bragt i Erfaring, den mest yndede Deel af Sagasamlingen den, der beskriver de senere Kongers Historie, og af disse igjen K. Sverrers. Jeg troer sikkert, at Udsigten til ogsaa at erholde disse Sagaer i samme Cyclus vil skaffe flere Subscribenter, der ellers ikke havde meldt sig.

Den opsendte Pakke er nu forlængst i vore Hænder, og have Unger og jeg allerede begyndt paa Arbeidet, uden dog naturligviis endnu at være skredne saa langt frem, at vi kan have noget særdeles desangaaende at indberette.

Farven paa det haukske Diplom troer jeg bedst at kunne betegne, naar jeg angiver den som noget, men ikke meget, lysere end Facsimilet i *Jomsvíkingasaga* eller Fm. Sr. XI Bind. I og om den omtrent paa Midten efter Længden (omtr. parallelt med Linjerne) gaaende Fold, hvori Diplomet endog henimod venstre Side er gaaet lidt itu, er Farven mørkere, aldeles som paa hiint Facsimile. — Den Plan, at udgive palæographiske Specimina, forekommer mig overordentlig heldig, og vil neppe noget Land have noget Lignende at fremvise. Jeg vil i den Anledning tillade mig at paapege et Stykke, der vel med Hensyn til indre Værd vilde kunne kaldes et sandt Pragtstykke, og Kronen for alle palæographiske Levninger. Det er det Brudstykke af Graagaasen, som findes indbundet blandt flere andre Brudstt. af forskjellige ældre Love i Codex Arnamagn. 315 fol., hvilken vi for de der indeholdte norske Lovfragmenters Skyld benyttede ved vort Arbeide. At Sveinbjørnssøn ved Udgivelsen af *Grágás* ei benyttede dette Fragment, forekommer mig saa meget mere ubegribeligt, som det øiensynligen maa være et Stykke af den selvsamme første Afskrift, Bergthor Rafnssøn og Haflide Márssøn foranstaltede c. 1120. Betragter man nemlig nogle af de i samme Hefte indbundne Levninger af den ældre Gulathingslov, vil man strax efter Skrifttrækkene

ikke kunne tvivle paa at de mindst ere en 40 à 50 Aar yngre, og dog ere disse Levninger beviisligt ældre end Magnus Erlingssøn, da de i Kristenretten constant udelade alle de Bestemmelser, der i Hovedafskriften af hiin Lov (Codex Ranzovianus) udtrykkeligen tillægges denne Konge som Noveller. Noget mere antikt, næsten lignende vore nuværende latinske Bogstaver, besynderligere Abbreviaturer (f. Ex. *hoN* f. *hond*, *heitiŋ* f. *heiting*, ᛘᛘ^{na} f. *manna*, ᛘ^{ne} f. *manne*) og mere forældet Sprog har jeg aldrig seet (f. Ex. altid *of* f. *um*; *fyrnoſka* f. *fyrnska*, *auviſli* f. *ausli*). Jeg forsøgte at tage et Facsimile, men Pergamentet var for brunet og Skriften for falmet til at den vilde skinne igjennem; dog kan man med noget øvet Øie og Haand tegne Facsimilet paa Frihaand. Uden al Tvivl er dette den ældste nu tilværende Skriftprøve af vort Oldsprog, og fortjente vistnok, saavidt muligt, at gjengives heel og holden.

Jeg er Dem særdeles forbunden for den belovede Notits om *Annales vetustissimi*; har Hauk skrevet den, bliver det da og interessant at erfare, at han har kjendt og brugt arabiske Tal, af hvilke da vel en Prøve paa Facsimilet burde tilføies. Saavidt jeg af Langebek kan skjønne, staaer ogsaa i samme Codex *Lángfeðgatal*. Af 544 nedskrev Unger nøiagtigt *Tróiumannasaga*, ogsaa med Hauks Haand; her er det interessant at see, hvorledes han istedetfor Juno, Venus og Minerva sætter Sif, Freyja og Gefjon.

Magnus reiste virkelig gjennem Kjøbenhavn, men om han har ladet Pakken ligge efter paa Toldboden, eller hos en uefterrettelig Commissionnær, eller endelig, hvad jeg mest befrygter, i Distraction taget den med til Paris, er vanskeligt at sige.

Den ældre Gulathingslov efter Codex Ranzovianus have vi i disse Dage faaet færdigtrykt, men den vil ei udkomme førend det hele Bind bliver fuldendt, hvilket neppe vil skee førend om et halvt Aars Tid.

Med den ærbødigste Hilsen til Hr. Etatsraad Magnusen anbefaler jeg mig som

Deres ærbødigst hengivne
P. A. Munch.

Besv. 12te Decr. 1845.

69. Subskriptionsindbydelse.

Norges Konge-Sagaer,

indbefattende

Snorre Sturlasøns Hovedværk, Sverrers Saga, Haakons, Guttorms og Inges Saga, Haakon Haakonssøns Saga, Brudstykker af Magnus Lagabøters Saga.

Den norske Oldskrift-Committee vil begynde sin Virksomhed med en ny Udgave i den gamle Grundtext af Snorre Sturlasøns norske Nationalværk, og, for Fuldstændighedens Skyld, i Forbindelse dermed, af de Konge-Sagaer, der fortsætte den af ham afbrudte Fortællings Traad, nemlig Sverrers Saga, Haakons, Guttorms og Inges Saga, Haakon Haakonssøns Saga og de faa endnu tilværende Brudstykker af Magnus Haakonssøns (Lagabøters) Saga. Afskrifter af Oldbøgerne til hele Værket ere allerede tagne, og det første Bind er collationeret efter de forskjellige Haandskrifter i den Arnamagnæanske Samling, hvorefter Committeen har paabegyndt Værkets endelige Bearbeidelse, sættende sig det Maal at restituere Texten efter det forhaandenværende Variantapparat, men ganske at udelade dette, ligesom man pleier ved de til Skolebrug besørgede latinske og græske Classikere, for at denne nye Udgave kan blive passende som almindelig Læse- og Lærebog.

I et særskilt Værk udgives, til almindelig Folkelæsning her i Norden, en efter denne nye Textudgave bearbeidet Oversættelse af Professor P. A. Munch, som ved omhyggeligt Valg af Ord og Talemaader vil søge at give denne saavidt muligt samme nationale Farve som Texten selv i saa høi Grad besidder. Af Viserne, der for en stor Deel ere at ansee som blotte historiske Hjemmelanførsler, og paa Grund af deres eensformige Indhold neppe kunne andet end opholde og trætte de fleste Læsere, vil der i Oversættelsen blive foretaget et passende Udvalg, idet man blot vil levere dem, der paa Grund af Form og Indhold ere af nogen væsentlig Interesse, og hvis Betydning er almeenfattelig. Disse ville, saavidt muligt, blive gjengivne i Originalens fuldstændige Versebygning, med Riimbogstaver, Linieriim o. s. v.

Ethvert af disse tvende Værker, hvis Hovedtitel bliver: »*Noregs Konunga-Sögur*« og »Norges Konge-Sagaer«, vil udgjøre fem Bind i stor Octav, hvert af omtrent 20 til 30 Arks Størrelse, hvilke til Subscribenternes Bekvemmelighed, ville udkomme med et Mellemrum af eet Aar, saavidt muligt eet Bind om Aaret af Texten og eet af Oversættelsen.

Slutteligen bemærkes, at der i det Atlas for nordisk Archæologie, hvis Udgivelse fra Selskabet er anmeldt, og som Medlemmerne og Subscriptionsdeeltagerne i den norske Afdeling i Henhold til Reglementet erholde frit, vil udkomme fire Korter, tilsammen fremstillende det ældre Norge.

Subscriptionsprisen beregnes for Subscriptionsdeeltagerne i den norske Afdeling til 4 Skilling norsk for Arket af Texten og 5 Skilling for Arket af Oversættelsen.

70. P. A. Munch til riksarkivar Chr. Lange.

d. 17 Nov. 45.

S. T. Hr. Rigsarkivar Lange.

— — —

Sandsynligviis har De nu og forlængst approberet de af Rafn foreslaaede Forandringer &c. Jeg har nu sendt alting ned, og faaet Apparatet til Snorre op. Jeg har faaet dem til at gaa ind paa at Textudgaven samt Oversættelsen udstrækkes til Sverresaga H. H. S. m. m., da Snorre alene hverken vilde være hugget eller stukket. Jeg har haft den Crèvecoeur at en Pakke, hvori et nitid Expl. af Munkelivsbogen, et Brev fra mig, og en værdifuld Afhandling af Unger, alt til Oldskr. Selskabet — afsendt med Fuldmægtig Magnus, af denne ei er leveret og sandsynligviis paa Vildstraa, eller tabt.

Jeg troer ikke at jeg endnu har gratuleret Dem med Udnævnelsen og os her med Deres Hidkomst — det skeer altsaa nu —

vensk.

Besv. 20 Novbr. *P. A. Munch.*

71. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 8de Decbr. 1845.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg har herved den Ære at fremsende den omtalte Afhandling. Jeg tænkte i Førstningen at forudskikke (anmærkningsviis) en Intimation, men ved nærmere Betragtning fandt jeg at det maaskee vilde lade noget underligt, hvis jeg selv ligesom introducerede mig. Dersom derimod et af Redactionens Medlemmer eller den samlede Redaction vilde geleide

den med et Par Ord, var det mig naturligviis særdeles behageligt. Hvad Afhandlingen selv angaaer, vil jeg kun bemærke at den er en Omredaction og partiel Udvidelse af et mundtligt Foredrag, som jeg i afvigte Foraar holdt for de da ved Universitetet hospiterende kongelige Prindser. Hvis det derfor paa nogen Maade lod sig gjøre at tage særskilt Aftryk af den, vilde jeg være særdeles taknemmelig for 4 à 5 Exemplarer, om end blot i raa Materie uden særskilt Titelblad, da jeg selv let kan lade dette trykke her hjemme. Jeg vil tillige bemærke, for at undgaae Feiltagelse, at jeg saavel i Citaterne til Afhandlingen, som i Afskriften af Heimskringla, med hvilken jeg nu er ifærd, til at udtrykke Bogstav *œ* (som i *rœtr, brœðr*) bruger Formen *oͤ*; og tillader jeg mig i den Anledning at henstille til Hr. Etatsraadens Betænkning, om det ikke skulde være tilraadeligt, ogsaa i Tryk (f. Ex. i Heimskringla) at optage denne Form: *oͤ*; thi deels stemmer den bedst med Haandskrifterne, endogsaa de franske (see f. Ex. Facsimilet i Michel's Tristan) hvor man finder *oͤil* ɔ: *oeil*; deels kommer man med den anden i Forlegenhed, naar man — hvad man dog vel altid maa paaregne — maa bruge Cursivtryk, thi her er der ingen Forskjel, som i alm. Antiqva, mellem *æ* og *œ*; begge skrives *œ*. Som Prøve paa at Formen *oͤ* ei tager sig daarligt ud vedlægger jeg et Correcturblad af vor Lov-Udgave, hvor jeg har betegnet de Linjer, hvori hint Bogstav forekommer, med NB.

Med Heimskringla gaaer det raskt fremad. Unger og jeg have deelt Arbeidet mellem os, og conferere siden. Der er i det Hele taget Intet ved det opsendte Manuskript, som sætter os i nogen Tvivl, uden den Omstændighed, at flere af Variantmærkerne oppe i Texten selv findes udslettede med Rødt, uagtet dog de tilsvarende Varianter anføres nedenunder. Min foreløbige Gisning er den, at Manuscriptet selv engang har været bestemt til at bruges ved Trykningen af Textudgaven, og at derfor alle overflødige Mærker ere overslettede, forat ikke Sætteren skal forvildes. Om Rigtigheden af denne Gisning, eller i modsat Fald om Maaden, paa hvilken hiin Overstrygning skal forklares, turde jeg maaskee bede mig underrettet. — Der er desværre i disse Dage indtruffen en saa stærk Frost, at vi, hvis den holder ved, nok snart blive indelukte for i Vinter. Unger og jeg havde haabet, endnu inden Skibsfartens Ophør at faae nedsendt det reenskrevne Manuscript til første Deel af Heimskringla, og vi drive fremdeles stærkt paa Arbeidet, men vi maae nok desværre opgive hiint Haab, og vente paa en eller anden sikker Leilighed, der maaskee i Løbet af Vinteren kan tilbyde sig. Vi have specielle Grunde, hvorfor vi fra vor Side gjøre Alt for at fremskynde Udgivelsen. Snorre's Værk i Grundtexten bliver nemlig rimeligviis snart

meget omspurgt her til Lands som Læsebog, da det nu paa sidste Storthing ved Lov er blevet bestemt, at Examinanderne ved store Philologicum kunne opgive vort Oldsprog istedetfor Hebraisk. De fleste ville naturligviis foretrække det første Alternativ som det Letteste og Interessanteste. Som Minimum af hvad der skal angives, er foreløbigen bestemt 1) En Portion af Heimskringla, helst *Olafs helga Saga*, eller Æqvivalent dermed, 2) Omtr. 1/3 af Kongespeilet, 3) en større isl. Saga, 4) endeel af Sæmundaredda's historiske Kvad. Derhos vil der og ved Universitetet blive læst over Heimskringla, saaat det altsaa tegner sig til at Efterspørgslen efter dette Værk vil blive stor. Ilde skulde det da være, hvis Flere forsynede sig med den svenske Haand-Udgave.

Ved Hjælp af Boghandler Dahl, der sendte en Pakke til Deichmanns eller d. gyldendalske Boghandling, afsendte jeg for nyligt tre Expll. af min Udgave af Munkalifsbogen, et til Hr. Etatsraaden, et til Etatsr. F. Magnusen, et til Confr. Werlauff, hvilke jeg tog mig den Frihed at adressere til Hr. Etatsraadens venlige Besørgelse. Skulde de ei være afleverede, da ligge de formodentlig hos Deichmann.

— Tør jeg ellers spørge, om det ikke skulde lade sig gjøre at jeg ved Leilighed foreløbigen maatte erholde et Explar af Annalerne, hvilket jeg da naturligviis blot vilde betragte som Manuscript og benytte som Hjælpemiddel ved mine egne historiske Studier. Her oppe have vi intet Haandskrift af Annalerne og føle derfor dette Savn særdeles meget. Det har maaskee endnu lange Udsigter inden Fortalen m. m. kommer istand, og imidlertid vilde det dog være interessant at kunne benytte Skriftet. At jeg dermed ikke skulde foretage nogen Indiscretion, forstaaer sig.

Min Afhandling om Arnmødlingerne skal jeg, naar jeg har tilføiet et Par Forbedringer, nedsende igjen. Den har ingensteds været trykt, da jeg naturligviis ikke længer betragtede den som noget, hvorover jeg havde Rettighed.

Jeg anbefaler mig fremdeles i Hr. Etatsraadens venlige Erindring.

Med Høiagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

Besv. 12te Decr. 1845.

72. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 21de Januar 1846.

Høistærede Hr. Etatsraad!

Sendelsen fra Selskabet med Skipper Paulsen er for en Uges Tid siden vel ankommen, og Programmets Omsendelse begyndt. Naturligviis er den siden Ankomsten hengaaede Tid endnu for kort til at noget bestemt Resultat kan opgives, men jeg har al Grund til at troe at Sagen bliver mødt med megen Interesse, ja endog Enthusiasme, og jeg veed at det idetmindste her i Byen gaaer temmelig raskt med Subskriptionen. Det eensidige Parti, der ogsaa i det historiske Felt holder paa Exclusiviteten, er nu svundet betydeligt ind, og har ingen Støtte i Opinionen. Jeg veed rigtignok at jeg fra den Kant kan vente et Avis-Angreb, hvor det heder at vi have »forraadt Norges Sag« og at det er upatriotisk af os at erkjende »at vi hertillands saagodtsom ingen historiske Oldskrifter besidde«, men vi skulle være paa vor Post, og øieblikkeligen tilbagevise Angrebet.

I Programmet har den uheldige Trykfeil indsneget sig, at Selskabets Agent her i Christiania kaldes Sev. Chr. Sørenssen istedetfor Andersen. Feilen har ledet Flere vild; nu passe vi paa at rette den i de Programmer, vi her udsende.

Et Spørgsmaal maa jeg her gjøre, da jeg i den Sag ei er ganske paa det Rene. Skulle de Subskriptionsdeeltagere, der nu paa Programmet tegne sig, erholde de to allerede udkomne Hefter af »Antiqvarisk Tidsskrift«, eller have de kun Ret til at faae de Hefter, som efterdags udkomme? Jeg opfattede i Førstningen Udtrykkene i Deres Skrivelse som om de 16 opsendte Expll. skulde uddeles til de nye tilkommende Subskriptions-Deeltagere, saalænge de strak til, som et Slags Opmuntring, men troer dog nu at dette er en falsk Opfatning. Imidlertid er hermed ingen Skade skeet, da jeg paa denne Maade kun har uddeelt eet Exemplar, hvilket kan ansees som mit eget.

I det nye Hefte af Annalerne bemærkede jeg til min store Glæde at Grændsebestemmelserne mell. Norge og Sverige omsider ved Werlauffs Omsorg var reddet fra Undergang. Ogsaa jeg afskrev den i sin Tid, da den under alle Omstændigheder maa trykkes i vor Samling af gamle norske Love. Jeg havde imidlertid foreløbigen tænkt paa at udgive den i den nye Række af »Samlinger til d. n. Folks og Sprogs Hist.«, der i sin Tid agtedes paabegyndt, men da der intet blev heraf, laae mine dertil

samlede Materialier hen saalænge. Jeg har nu sammenfattet dem i Form af »Bemærkninger« o. s. v., og nedsender dem herved til behagelig Benyttelse, om de maaskee kunde faae en Plads i Annalerne. Min fleeraarige Syslen med norske Kartarbeider og mit derved erhvervede nøie Kjendskab til de betydelige Materialier, der især med Hensyn til Grændsens Topographi ere forhaanden, har, som jeg troer, her sat mig istand til at levere endeel Notitser, der ei ville findes uden Interesse. —

Indlagte af Cand. Glukstad paategnede Plan giver jeg mig ligeledes den Ære at fremsende, da den Omstændighed, at han har subskriberet paa *Islendingasögur* hos Feilberg & Landmark, maaskee kunde give Anledning til nogen Forvirring, naar man ei specielt gjorde opmærksom derpaa. Han bemærker, at han som Subskr. paa *Isl. Sögur* saaledes og tiltræder den islandske Afdeling.

Unger har talt om at han, da han dog maa ansee sin Afhandling for bortebleven, vil udarbeide den paany for at faae den nedsendt ved denne selvsamme Leilighed. At han idetmindste gjør den færdig, forat kunne faae sendt den snarest muligt, er vist. —

Hr. Etatsraadens Formening om den mest passende Form for Oldhaandskrifternes *o*, hvorom jeg i min forrige Skrivelse yttrede mig, vilde det være mig kjert snarest muligt at erfare. At Formen *œ* ei tillader nogen Cursivform, er klart, medens det dog maatte være ønskeligt, at kunne anføre enkelte mærkelige Steder, maaskee endog alle Nomina propria, med Cursiv, ei at tale om at Saadant var nødvendigt ved Citater i Fortale eller Anmærkninger. At Formen *o* ogsaa kan gives cursiv *o*, er klart.

Med de ærbødigste Hilsener til Etatsraad Magnusen og Conf.raad Werlauff forbliver jeg

med sand Høiagtelse Deres ærb. forbundne

besv. 4 Febr. 1846. *P. A. Munch.*

73. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 4 Februar 1846.

Til Collegium academicum.

Det ansees i Almindelighed for afgjort, hvad ogsaa nærmere Undersøgelser tilfulde bekræfte, at vort Oldsprog, saavel i grammatikalsk som især i lexikalsk Henseende, neppe i nogen Deel af vort Fædreneland —

Voss og Hardanger maaskee undtagne — har vedligeholdt sig mere uforvansket, end i de inderste, eller mest afsidesliggende, Bygder i Christianssands Stift, fornemmelig den vestfjældske Deel af Thelemarken, Robygdelaget (Setersdalen og Aaseral) og det indre af Ryfylke og Dalerne. Man behøver endog blot at tage den nye Matrikel for sig, for af Navne-Fortegnelsen over Opsidderne at komme til en saadan Erkjendelse. Det maa saaledes ansees for aldeles utvivlsomt, at de her nævnte Egne i fortrinlig Grad fortjene at bereises med Hensyn paa Linguistiken, og har jeg derfor allerede længe foresat mig, naar Leilighed gaves, at foretage en saadan Reise, thi jeg betvivler ingenlunde, at et ikke ubetydeligt Udbytte deraf maatte kunne vindes, idetmindste for Ordforraadet og Lydlæren. Idet jeg saaledes anholder om at der af de bevilgede Fonds til videnskabelige Reiser i Fædrenelandet maatte blive mig tilstaaet en Sum, der satte mig istand til at besøge den sydvestlige Deel af Thelemarken, derfra at gaae til Setersdalen, og videre over Aaseral og Siredalen til Dalerne og Ryfylke, vil jeg tillige ikke undlade at bemærke, at de nævnte Egne i geographisk Henseende høre til de mindst bekjendte i vort Fædreneland, og at saaledes ogsaa et Udbytte for vort Lands Topographi kunde ventes erhvervet, saamegetmere som Reisen for en stor Deel kommer til at gaae i Høifjældtrakterne, hvor den største Deel af Befolkningen findes ved Sommertid, og de Materier, hvorom man, forat lære Sproget at kjende, især pleier at underholde sig med Fjældboerne, og som især vække deres Interesse og bringe dem til at oplade sig, netop angaae deres Egns Topographi.

Naar jeg sammenligner mine Udgifter paa mine tidligere Reiser med den langt større Strækning, som her bliver at befare, troer jeg ikke at kunne slippe ud med mindre end 100 Spdlr. Jeg tilstaaer ogsaa at det vilde være mig særdeles kjert, om jeg kunde sættes istand til at foretage Reisen i hele den ovennævnte Udstrækning, og at jeg kun vilde ansee det som et mindre heldigt Surrogat, om jeg nødtes til, betydeligt at indskrænke min Reiseplan. Ikkedestomindre erkjender jeg saa aldeles Vigtigheden af det Øiemed, i hvilket Prof. Keilhau agter at foretage sin betydelige Reise, saavelsom de øvrige Adkomster, der berettige ham til, fortrinsviis for mig at komme i Betragtning, at jeg heller renoncerer paa det Hele, eller en Deel af det her ansøgte Stipendium, end at den af ham ansøgte Sum for min Skyld skulde blive afknappet.

ærb.

P. A. Munch.

74. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania, 18de Febr. 1846.

S. T. Hr. Etatsraad, Ridder Rafn.

Jeg har omtrent samtidigt modtaget 3 Breve fra Hr. Etatsraaden, nemlig det sidste, dateret 4de dennes, med Posten; det næstsidste, gjennem Statholderskabet, og det første, ved en ukjendt Leilighed, dateret 26 Decbr. Med Hensyn til Besørgelsen af vort fælles Anliggende kan jeg melde, at Sagen her synes at vinde særdeles Bifald, og der har allerede tegnet sig ikke faa i selve Christiania. Med Pakkernes Forsendelse til Landdistrikterne har det endnu kun gaaet smaat, da Vintertiden her afskærer Dampbaadscommunicationen, saaat man maa benytte privat Leilighed; imidlertid ere dog flere Pakker komne afsted, og Andersen, der sidder i en ikke ubetydelig mercantil Rørelse, har lovet at benytte enhver sig tilbydende Anledning til at faae Planer afsendte. Med Avertissementet i de offentlige Blade maatte ellers gjøres den Forandring at de paategnede Planer bedes indsendte ved Leilighed, thi de kunne desværre ikke sendes portofrit; jeg har selv desangaaende indhentet authentiske Efterretninger i Departementet for det Indre. Derimod har det fuldkommen sin Rigtighed, at Tidsskriftet og Annalerne mod en aarlig Godtgjørelse af 1/10 pr. Hefte kunne sendes gjennem Postcontoirerne. Forresten troer jeg ikke, at der ved den private Tilbagesendelse af Planerne vil gjøres Sagen noget Afbræk. Leilighed findes altid, og de, der ere uddeelte gjennem Overøvrighederne, ville sandsynligviis ad samme Vei komme tilbage. Hovedsagen er, at Anliggendet omfattes med Interesse, og tør jeg i Sandhed sige, at faa Anliggender her til Lands i vor Tid synes at have mødt større Bifald, end dette.

Med Hensyn til mit Forslag om Bogstavet *o*, da var dette nærmest fremkaldt ved den Frygt, at, i Tilfælde af at cursiv Tryk skulde anvendes, f. Ex. i Noter, Overskrifter o. s. v., begge Former, *æ* og *œ*, derved muligtviis kunde blive forblandede. Men naar, hvad der jo er det bedste, Cursivtryk ei bliver anvendt, er vel intet bedre end at bibeholde den sædvanlige Form *œ*, der ogsaa er den graphisk rigtigste, thi ligesom *æ* er en Sammenslyngning af *a* og *e*, saaledes er *œ* af *o* og *e*, og ligesom *æ* er Omlyd af *á*, saaledes *œ* af *ó*. Man vinder og ved Bibeholdelsen af *œ*, at den ei er saa forskjellig fra *æ*, at den generer eller forundrer den mindre dannede islandske Læser, der nu engang er vant

til samme Bogstav for begge Former; han læser *œ* som *æ* uden at studse derover. Formen *o*ᵉ vilde maaskee forbløffe ham, og endmere *ø*, hvilken desuden vel bedst anvendes til at udtrykke den oldsvenske Udtale af Diphthongerne *au* og *ey*, f. Ex. *rauðr* = *røder*, *deyða* = *døda*. Med Hensyn til Bogstavet *z*, da er det vel bedst i en Udgave som nærværende, der skal kunne bruges som Skolebog og derfor bør vise en Normalorthographi, ikke at anvende det uden hvor det staar for *ðs* og *ts*, saaledes *beztr*, *galzt*, *helzt*, *mezt* (af *at meta*), o. s. v., derimod i Reflexivformen af Verber stedse — *st*, undtagen hvor, f. Ex. i Viserne, det antike *-sk* forekommer. Diplomerne, der næsten overalt have *-zst*, tale og for Brugen af *-st*, *-z* alene derimod betegner baade *-st* og *-sk*.

Ungers anden, (neppe fuldendte!) Afskrift af hans angelsaxiske Homili følger herved, og beder han tillige om, at Titlen og Forordet maa blive aftrykt efter denne sidste. — Hvad min Afhandling angaaer, da troer jeg vist, at den Anke, Hr. Worsaae fremsætter betræffende min Opfatning af hans Yttringer, om den just ikke ligefrem kan siges at være oprunden af en Misforstaaelse — hvad der dog vel var tænkeligt, naar man kun har hørt Afhandlingen oplæse, og i Udtog — dog mest grunder sig paa en Afvigelse af Anskuelser i det Væsentlige, og saaledes neppe vil kunne fjærnes ved en simpel Redactions-Rettelse. Jeg for min Part saae langt heller, at Hr. Worsaae i det næstpaafølgende Hefte af Annalerne vilde fremsætte sine Modgrunde, thi det forekommer mig at Sagen er af altfor almindelig Interesse til at den enten aldeles ikke nærmere skulde drøftes, eller dens Drøftelse unddrages det store Publikum. Naar jeg mindre gjerne ønskede den sidste Deel tilbagesendt, da er det mest af den Grund at jeg er bange for, at den ved Frem- og Tilbage-Sendelsen kunde blive borte; isaafald maatte jeg nemlig concipere den fra ny af, da jeg intet Udkast har liggende. Det korte Varsel, jeg erholdt betræffende Afsendelsen af dette Brev, hindrer mig fra, dennegang at tilskrive Hr. Worsaae selv, men det skal med det første skee, og beder jeg imidlertid Hr. Etatsraaden melde ham min venligste Hilsen, samt bede ham ikke at forsmaae medfølgende Exemplar af Munkelivsbogen. —

Jeg kommer nu tilbage paa Orthographien, idet jeg her tilføier, hvad jeg ovenfor, afbrudt ved et mellemkommende Besøg, har glemt; det nemlig, at vore Principer for Orthographien i Almindelighed snart ville blive forelagte Publikum, idet der med det første vil udkomme en Læsebog i vort ældre Sprog, samlet af Unger og mig, og hvortil Unger forfatter Ordregistret, samt en Grammatik, i det Væsentlige forfattet af mig. Af begge disse Skrifter skal jeg, saasnart de udkomme, tilstille

DHrr. Exemplarer. Her benyttes overalt for *o*e den simple Form *œ*, hvorimod vi befinde os meget vel ved, i Skrift at bruge *o*e, der af Sætteren strax kan skjelnes fra *æ*.

Med de bedste Hilsener til Hr. Etatsraad Magnusen tegner jeg mig

Deres ærbødigst forbundne
P. A. Munch.

besv. 16 April 1846.

75. Seminarielærer Halvor Heuch Alsing til P. A. Munch.

Throndenæs 9 Marts 1846.

Hr. Professor Munch!

Herved fremsendes mit Vinterarbeide i Kartveien i 10 Rids:

1.	Rids af Ofoten og Throndenæs Fastland	1 Ark.
2.	do. af Østvaagen og en Deel af Hindøen	1 Ark.
3.	do. af Senjen og Dyrø med en Deel Fastland ..	1 Ark.
4.	do. af Molselven og Bardodalen	1 1/2 Ark.
5.	do. af Salangsdalen med Ibbestad Fastland	1/2 Ark.
6.	do. af Grytøen med Topsundet	1/2 Ark.
7.	do. af nogle Veie i Lyngen	1 Ark.
8.	et Partie af Qvaløen og Lenvigs Fastland.....	1/2 Ark.
9.	et Partie af Skjærstad og Saltdalen	1/2 Ark.
10.	Kopie af et originalt Veikart over Bardo.....	1 Ark.
	tils.	8 1/2 Ark.

Da jeg af Aviserne har erfaret, at Deres Kart allerede er afleveret færdigt, var jeg i Tvivl om jeg skulde sende disse Rids, som rimeligviis komme for silde. Da de imidlertid indeholde Berigtigelse af flere Feil, som jeg nødig vilde see paa Deres Kart for min Regning, sender jeg dog, hvad der ligger færdigt, i Haab om, at De under Graveringen som jo skal skee i Xania, vil have Anledning til at foretage Rettelser. — Jeg ønsker imidlertid at De vil ansee disse Rids som L a a n, saa jeg kan faae dem tilbage, naar De har benyttet dem; da kunne de beqvemmest for Dem leveres min Kommissionair i Xania, Prokurator Homann.

Jeg har endnu en Deel Karter ivente fra flere Kanter, fra Vefsen, Skjærstad, Saltdalen, Tysfjorden, Lødingen, Lyngen etc. men kan naturligviis ei vide, hvorledes de blive: dog gjør jeg temmelig sikker Regning paa at Dampskibet imorgen bringer godt Kart fra Lensmand Schjølberg, der allerede før Juul har lovet mig, naar Vinterføret driver Finnerne ned i Fjorden, at forfølge Bardoelven og Salangselven til Kilderne og

ellers criticere det Kart, som nu sendes Dem over Bardo og Salangsdalen.

Imidlertid sender jeg Dem ingen flere Rids, hvis De ei underretter mig om De kan bruge mere til Kartet. Gjør De det, saa maa De ogsaa opgive mig den yderste Termin, inden hvilken De kan modtage Bidrag.

Ærbødigst venskabelig
Halv. Heuch Alsing.

Da jeg venter, at finde Dem vantro med Hensyn til Finfjordvandet, sender jeg Dem et originalt Rids af dette Vand, tegnet af Bonden Halvor Jensen paa Blomlie, en Mand der visselig aldrig har seet Matriculen, hvori hans Rids dog finder Bekræftelse. — Forresten har baade Prokurator Dreier og en Seminarist fra Henningsjord, der har opgivet Distancerne, forsikkret dets Rigtighed indtil de mindste Detailler. —

76. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 22 Mai 1846.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg har herved den Ære at fremsende første Stykke (indeholdende det meste af Ynglingasaga) af den til Heimskringla bearbeidede Text. Det øvrige have Unger og jeg endnu ikke faaet confereret, men da Conferencen gaaer hurtigt fra Haanden, vil det ikke længe udeblive. Jeg haaber at Skrift og den øvrige Behandlingsmaade vil findes saa tydelig, at Sætteren ingen Vanskelighed vil have ved Benyttelsen af Manuskriptet. — Uagtet det naturligviis ei laa i Planen at anføre Varianter, troede jeg dog at burde gjøre en Undtagelse ved Egennavne, hvis rette Form umuligtviis af det kritiske Apparat kunde constateres; for den, der i historiske Øiemed benytter Verket, er det af væsentlig Interesse især at kjende de forskjellige Navnformer, og har jeg derfor tilføiet dem. Derimod kan vistnok den paa første Side tilføiede Anmerkning om »*Freys áttungr*« uden Skade bortfalde. Hvad Viserne angaaer, da møder der kun Vanskeligheder ved Thjodolfs Vers om Olaf Trætelgja samt om hans nærmeste Efterfølgere, og her vil maaskee Dr. Egilsson, hvis han endnu er i Kjøbenhavn, kunne give sit *Videtur*; Unger og jeg have nedskrevet, hvad vi efter bedste Overbeviisning og Sammenligning af Varianterne ansaae for at være det Rette.

Hvis Trykningen strax paabegyndes, tilstaaer jeg at det vilde være os af væsentlig Interesse, af det første eller de to første Ark at see en Revision forinden det definitivt lagdes under Pressen; ellers har jeg halv om halv, skjønt endnu ganske løseligen, tænkt paa selv at foretage en Reise til Kjøbenhavn, og vil da, hvis endnu intet er foretaget, kunne iagttage det Nødvendige; imidlertid er det høist uvist, hvorvidt der bliver noget af denne Plan, til hvilken jeg forresten glæder mig meget.

Fra Hr. Conferentsraad Werlauff har jeg for nyligt erholdt tilsendt et særskilt Aftryk af Grændsetraktaten mellem Norge og Sverige, for hvilket jeg maaskee tør bede ham overbragt min ærbødigste og forbindtligste Tak.

Om en 14 Dages Tid haaber jeg at første Bind af vor Lovsamling vil udkomme: et temmelig voluminøst Verk paa henved 60 Ark, og hvis Indhold, uagtet forstørstedelen hentet fra Kjøbenhavnske Biblioteker, dog formedelst et Par heldige Opdagelser i Sverige og her har endeel Nyt og Ubekjendt, der især for Archæologen sikkert ikke vil være uden Interesse. Saaledes have vi i et Par forskjellige Recensioner af den ældre Vikske Christenret fundet endeel Civilbestemmelser af den ellers tabte Borgarthingske Landret.

Med næste Leverance af Manuskript til Textudgaven bliver det vel bedst at jeg nedsender de allerede indkomne, paategnede Subskriptionsplaner; eller, om heller dette skulde ønskes, en Liste over Subskribenterne.

Min ærbødigste Hilsen bedes meldt Hr. Etatsraad Magnusen.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

77. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 6 Juni 1846.

Til Collegium academicum.

Under mit Ophold i Kjøbenhavn 1835—1837 benyttede jeg de Fritider, der levnedes mig fra mit Arbeide ved Samlingen af Materiale til Udgaven af vore ældre Love, til at afskrive med diplomatarisk Nøiagtighed og saaledes dog nogenlunde at vindicere for Fædrenelandet saamange af de interessanteste norske Archivsager, opbevarede paa de kjøbenhavnske Bibliotheker, som jeg kunde overkomme. Paa den Maade afskrev jeg Bergens Kalvskind og Munkelifsbogen; begge disse Afskrifter har jeg

skjenket til Universitets-Bibliotheket, efter at have benyttet dem til de Udgaver, Collegiet tillod mig at besørge i Form af Programmer. Foruden disse Afskrifter og endeel særdeles interessante Diplomer fra forskjellige Tider besidder jeg endnu en af mig selv besørget, ligesaa nøiagtig og med behørige Facsimiler forsynet Afskrift af den vidtløftigste og maaskee den interessanteste af alle vore norske større Archivsager, nemlig den røde Bog, eller Biskop Eysteins Register over Kirkegodset i Oslo Stift. Medens de andre, forhen omtalte og udgivne, Jorde- og Brevbøger kun ere Afskrifter — vistnok gamle, men dog ikke altid rigtige — er den røde Bog aldeles authentisk; det er en Samling af de forskjellige Hefter, Biskoppen selv paa sine Visitationer mellem 1395 og 1400 førte med sig i Provstierne, for der paa Stedet selv at optage Registraturerne. — Da det er høist problematisk, hvorvidt det nogensinde vil lykkes os at faae tilbage Codex selv, der nu er indlemmet i den arnamagnæanske Samling, maa det vistnok ikke være uden Interesse for Universitetet, at besidde en Afskrift, der i Paalidelighed kan træde i Stedet for Originalen. Dertil er der nu Anledning, idet jeg nu tilbyder Universitetet at kjøbe for Bibliotheket min Afskrift, hvis Paalidelighed, som jeg haaber, i og for sig garanteres ved den Præsumtion, der i Almindelighed maa antages at herske om mine Afskrifter, og desuden er befunden utvilsom ved en i forrige Aar af Hr. Bureauchef Lange foretagen Sammenligning med Originalen. Hvis mine oekonomiske Omstændigheder havde tilladt det, skulde intet have været mig kjerere end at forære denne, ligesom de øvrige, Afskrifter til Bibliotheket; dette er mig dog nu en Umulighed, da jeg tiltrænger ikke faa Ressourcer, og saaledes ei kan forsvare at lade Bogen henligge som en død Skat. Idet jeg altsaa først henvender mig til Collegiet med Forespørgsel om, hvorvidt det skulde være tilsinds at acqvirere Bogen for Universitetet, maa jeg tilføie, at jeg i Betragtning af Skriftets Størrelse — det indbefatter mindst 25 à 30 tætskrevne Ark, og har medtaget for mig en Tid af omtrent eet Aar — samt Afskriftens Nøiagtighed, Facsimilernes Fuldstændighed o. s. v. — ikke anseer en Priis af 100 Spdlr. for overdreven, men at jeg desuagtet, hvis andre Omstændigheder skulde forbyde Anvendelsen af saa stor en Sum, vilde ansee mig tilfreds med 80, ja maaskee endog 50. Endelig tillader jeg mig at bemærke, at det i flere Henseender vilde være mig særdeles ønskeligt, om jeg nogenlunde snart kunde erholde en Bestemmelse, hvilken jeg saaledes med det første imødeseer.

Ærb.

P. A. Munch.

78. P. A. Munch til advokat Orla Lehmann.

Christiania d. 12te Juni 1846.

S. T. Hr. Advocat O. Lehmann.

Idet jeg herved fremsender Indlagte, hvilket, som jeg nu veed, netop i Dem træffer den rette Mand, kan jeg blot tilføie: »bedre seent end aldrig«. Jeg haaber at De undskylder En, der, ligesom saa Mange her til Lands, følende altfor stærkt Trykket af hyperboræiske indskrænkede Forholde og bøotisk Luft, kun har en tynd, ja næsten altfor ætherisk Erstatning i den Glæde, vi skulle føle over vor Forfatning, over Landets Fremgang o. s. v. o. s. v. — Jeg vil naturligviis ikke hermed desavouere eller misligt omtale vor Forfatning, som jeg i det Hele taget baade elsker og ærer, men jeg mener blot at noget Mere kunde være indrømmet Intelligentsen, der under den almindelige Overflod saa temmelig maa sue paa Labben. Under saadanne Omstændigheder kan selv den exclusiveste Antiskandinav neppe værge sig mod den mere og mere Magt vindende fællesnordiske Impuls, og jeg skammer mig ikke ved at tilstaae, at det især er denne Side ved Sagen: Intelligentsens større Betydning og Indflydelse ved en almeen eller fælles nordisk Literatur, som har bragt mig, der ellers længe holdt mig tilbage, over paa den skandinaviske Idee, der dog naturligviis hos mig endnu har saare lidet med Politiken at bestille. Men mere herom mundtligen, naar jeg, som jeg haaber og glæder mig til, ret snart faaer tale med Dem og fornye gammelt Venskab. Jeg skulde nemlig i Sommer foretage en lille Udenlandsreise, og kommer paa denne til at opholde mig nogen Tid i Kjøbenhavn, saavel ved Udsom Tilbage-Reisen. Min Familie, som jeg medbringer, kommer imidlertid til at opholde sig i, eller helst paa Landet udenfor Kjøbenhavn. —

Jeg veed ikke ret, om jeg skal gratulere Dem til Udfaldet af Deres Sag, som vi fulgte med spændt Opmærksomhed. Jeg tvivlede nemlig ikke et Øieblik paa, at De vilde blive absolveret, men syntes da ogsaa, at det havde været honnetere, hvis der heller ikke havde været Tale om Procesomkostninger. Dog var det Hele vel maaskee et Offer, bragt en vis orientalsk Control, og i saa Fald lader der sig ei sige saameget derom. —

Det er muligt, at vor Afreise foregaaer saa snart, at et Svar paa dette Brev — hvis De ellers vilde have viist mig det Venskab at sende et saadant — neppe vil kunne træffe mig. Jeg maa derfor slutte som jeg ovenfor nævnte: »mere mundtligen.«

Fra min Kone hilses De mange Gange paa det Venligste.

hengivn.
P. A. Munch.

79. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 13de Juni 1846.

Til Collegium academicum.

For det Tilfælde, at jeg — hvad jeg næsten har besluttet mig til — allerede i denne Sommer skulde ville benytte en Deel af det mig tilstaaede Reisestipendium i Udlandet, tillader jeg mig at anholde om at maatte forlænge min Ferie eller Fraværelse til 15de September, bemærkende tillige at Professor R. Keyser har overtaget Examen artium for i Aar, og at de historiske Forelæsninger, der endnu maatte blive at holde for de Studerende til anden Examen, som sædvanligt neppe vil kunne paabegyndes før efter 1ste September. At jeg, hvis jeg saaledes tiltræder Reisen strax, renoncerer paa det mig tilstaaede Reisestipendium i Fædrelandet, er en Selvfølge.

Ærb.
P. A. Munch.

80. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 18. Juni 1846.

Til Collegium academicum.

Jeg tillader mig herved at anmelde, at jeg, da jeg allerede i Aar benytter en Deel af det mig naadigst tilstaaede Reisestipendium i Udlandet, renoncerer paa det andet, ligeledes mig naadigst tilstaaede Stipendium til en Reise i Christiansands Stift, stort 100 Spdlr.

Tillige benytter jeg Leiligheden til at anholde hos Collegiet om at det, forsaavidt det skulde beslutte sig til, for Bibliotheket at indkjøbe »den røde Bog«, da vil foranstalte den nødvendige Underretning derom meddeelt Hr. Dispacheur Ingemann, boende i Fougners Gaard i Pilestrædet, der har min Fuldmagt til at qvittere for og oppebære det eventuelle Beløb. Bogen selv er deponeret hos Hr. Stipendiat Unger, der maaskee, inden Sagen er afgjort, sender den til Hr. Professor R. Keyser.

ærbødigst
P. A. Munch.

81. P. A. Munch til Chr. Lange.

Vesterbro 59 d. 6 Juli.

S. T. Hr. Bureauchef Lange.

Bedste Hr. Lange, jeg undseer mig næsten ved at sende Dem her et heelt Opus, men jeg veed ikke bedre Raad end at De faaer afdrage Portoen naar De sender min Kone Honoraret for Biografien over Wedel. Sagen er den: Jeg vidste, at der endnu var en Munkelifs-Jordebog tilbage, som jeg for 10 Aar siden ei fik Tid til at afskrive; den hører dog med til den hele Cyclus af Munkelifssager, og bør ei undværes eller undgaae Gjennemsyn af Dem, ei at tale om, at den altid ved den blotte Sammenligning mellem Skylden i 1463 og 1427 vil være instructiv i katastrisk Henseende. Jeg har halv om halv tænkt mig Muligheden af at De kunde faa den ind blandt Diplomerne i Deres Klosterhistorie, saa var den dog reddet for Publikum; og da jeg nu tillige vidste at der var *periculum in morâ*, skyndte jeg mig at sende den. Perg.-Originalen er tabt, men Afskr. er med Arne Magn.s egen Haand. —

Paa en liden Seddel vedlægger jeg det problematiske Sted af Cod. 325 hvor der handles om *Elgisetr.* Som De seer, er der nu ingen videre Anledning til at antage nogen Overkludring; dog maa man ei glemme, at Bogen er forfattet i Norge, men skreven paa Island; kunde da ikke en slavisk Afskriver have sat en maaskee i Originalens Marg tilføiet Linje »*En nv ligr h̄ a eiglo sætᵉ*« ind paa urette Sted, mellem 1 og 2 Linje istf. nedenfor? Forresten kan man ligesaavel læse »*En aysteinn*«, som »*Er aysteiN*«, og mig synes det umuligt at læse andet end »*eiglo sætᵉ*«.

Den anden lille Seddel »Af Codex Frisianus« vil De maaskee ved Leilighed levere Keyser fra mig: den vil vise ham, at det af ham for mistænkeligt anseede Sted med *lénshöfðingjar* virkelig er uegte, og maaskee grunder sig paa en Interpolation af Peringsköld.

Til Unger medsender jeg den belovede Afskrift af Grottesangen efter Cod. Regius, den eneste, hvori den forefindes. Jeg har skrevet den saa nøiagtigt som muligt, Linje for Linje, tildeels endog efterlignet Skrifttrækkene. Ligeledes vedlægger jeg til ham den paa det blaalige Papir tagne Afskrift af et Stykke i det ypperlige, ældgamle (fra 1120?) Fragm. 655 V^2, der i Gislasons Bog ei er meddeelt, men fortrinligen egner sig til Optagelse i Læsebogen, naturligviis med forandret Orthografi.

Fra Kall Rasmusen skal jeg meget hilse Dem; jeg var oppe paa Geheimearchivet for at aflægge en Visite. Da først traf jeg gamle Finn

Magnusen, der, som det forekommer mig, har taget forfærdelig meget af; *decrepitudo* er kommen over ham. Rafn er aldeles uforandret. Paa Molbech maatte jeg naturligviis hilse, og, det være nu af virkelig gammel Hengivenhed, eller i Følelsen af at maatte gjøre sig lidt til — han har overhøljet mig med en saa udmærket Grad af Forekommenhed, at det har været mig umuligt at sige ham et eneste haardt Ord. Den hele Sag, Recensionen o. s. v. betræffende, er heller ikke med en Stavelse omtalt imellem os. — Om den egentlige Sammenhæng med Affairerne i Oldskr.Selskabet har sandsynligviis allerede Unger underrettet Dem. — Petersen har jeg ikke seet, jeg har nemlig ikke engang gjort ham nogen Visite, paa Grund af hans forunderlige Indgetogenhed eller hvad jeg skal kalde det. Besynderligt er det dog, at ogsaa Molbech, paa en vis Maade hans Compagnon, uopfordret og uden at have læst min Opsats i Literaturtidenden erklærede ham for et Stykke af en Fanatiker.

Hvorledes gaaer det med Lovudgaven? Fortalen er vel nu ganske færdig? De trykte Ark har jeg viist til Flere her nede, der Alle have beundret det smukke Udseende, medens dog En og Anden — naturligviis — havde lidt at sige om Typerne; dog har Ingen kunnet negte, at de komme Membranernes Bogstaver nærmere end man hidtil i nogen Bog har seet, og at man paa disse Typer allerbekvemmest kan anbringe de Nuancer, Membranerne selv, især de ældste, fremvise.

Er den scheererske Sag tilendebragt? Jeg har ikke paa lang Tid seet Aviser fra Norge, og skulde dog have Lyst til at vide lidt Besked derom.

Levvel! Hils Venner og Bekjendte —

heng.
P. A. M.

82. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Kjøbenhv d. 16 Juli 1846.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Rafn.

Jeg har desværre faaet formeget at tage vare paa idag til personlig at kunne gjøre min Opvartning, jeg maa derfor i al Hast skriftligen melde, at jeg har været hos Qvist, og der berigtiget et Par Steder, dog kun med Blyant; af hvilke Rettelser jeg derfor maa bede at der maa blive taget Notits. — — —

Jeg beder min ærbødigste Hilsen formeldt Deres ærede Frue — ligeledes Etatsraad Magnusen.

Med Høiagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

De omtalte Planer medsendes. NB. er sat ved et Par, der have troet at kunne være Subskriptions-Deeltagere uden at tegne sig for andet end Annalerne, tildeels paa Grund af en vis Dunkelhed i Udtrykkene i Indbydelsen. — Arnmødlingetallet troer jeg at jeg allerede forr. Gang leverede tilbage.

83. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania, 5te October 1846.

S. T. Hr. G. Stephens.

For faa Dage siden, hjemkommen fra en kort Udenlandsreise (til Paris og Normandie), modtog jeg Deres Brev af 5te Septbr., der imidlertid havde henligget paa Posthuset. Jeg glæder mig ligesaameget som De over at det forsvundne Brev er kommen for Dagen, ikke just for min Skrivelses Skyld, der kun er af liden Vegt, men fordi Deres Excerpt derved blev reddet, og De derhos blev overtydet om, at Opholdet ei foraarsagedes ved nogen Mangel af Iver og Opmærksomhed fra min Side. — Deres Anvendelse af den overflødige Doublet, ved at oversende den til Deres Broder, kan naturligviis ei andet end være mig behagelig: jeg vilde ønske at jeg, naar jeg, som jeg haaber, næste Sommer kommer til England, personligen kunde gjøre hans og flere der boende nordiske Oldtidsvenners Bekjendtskab.

Det særdeles interessante 3die Hefte af Lange's i det Hele taget interessante og yderst lærde Værk over de norske Klostre's Historie er nu i disse Dage udkommen, og De vil i den specielle Historie af Munkeliv-Kloster ved Bergen, som der behandles, finde yderligere Bestyrkelse paa den Omstændighed, at dette Kloster, efterat være overtaget af Birgittinerne i 1426, nærmest kunde ansees som en svensk eller vadstenensisk Coloni, der ei maa have udøvet saa ubetydelig en Indflydelse paa Sproget, idetmindste ved Affattelsen af Documenter og Nedskrivningen af asketiske Skrifter. Saaledes kan man virkelig opstille en egen birgittinsk Dialect, det vil sige Svensk, men med enkelte Modificationer, hvorved det ligesom skal bøies over mod Norsk.

Med Hensyn til Deres Spørgsmaal, hvorvidt jeg skulde være villig til at overlade Dem det oftere omskrevne Haandskrift med Homilier, maa jeg desværre svare, at det er mig en Umulighed, fordi vort Universitet allerede har et Løfte derom, saavel af mig, som af den første Finder, en Cousin af mig, cand. ss. ministerii Søgaard, der virkelig har den Fortjeneste, først at have opdaget og reddet Bogen, og derfor maa have

en væsentlig Stemme angaaende dens videre Disposition. Kom det blot an paa mig, skulde den fuldkommen være til Deres Tjeneste, da en Afskrift vilde være mig aldeles tilstrækkelig; men under de forhaandenværende Omstændigheder indseer De vist selv at jeg ei vel kan unddrage vort paa saadanne Sager fattige Universitet Opfyldelsen af det givne Løfte.

Det af Dem paapegede Sted i Peringskölds *Vita Theoderici* har jeg taget i Øiesyn, og kommer ligeledes til det Resultat, at det i sin nærværende Form er en Afskrift af en temmelig sildig og slet Runeafskrift: forsaavidt er jeg enig med B; derimod kan jeg ikke finde at den egentlige Original har været nogen Fastlandsdialect, tvertimod forekommer den mig at have været reen Islandsk. Som Beviser herfor holder jeg mig især deleshed til Formerne *mœy — laysti*, der, — naar vi see hen til at Afskriveren aabenbar har forvexlet ᛏ (*e*) med ᛇ (*a*) ogsaa i andre Ord, som *ainka*, *staigh*, hvor Runeafskriften sikkert har haft ᛏ ᛁ ᚳ ᚴ ᛇ, ᛋ ᛏ ᛁ ᚴ, ikke ᛇ ᛁ ᚳ ᚴ ᛇ, ᛋ ᛏ ᛇ ᛁ ᚴ, — maae antages at have været skrevne ᛘ ᛏ ᚱ eller ᛘ ᛏ ᛁ, ᚴ ᛏ ᚱ ᛋ ᛏ ᛁ eller ᚴ ᛏ ᛁ ᛋ ᛏ ᛁ ᛁ ɔ: *mey*, *leysti*, en Skrivemaade, der i det 14de Aarhundrede var egen for Islænderne, medens Nordmændene skreve *møy, løysti,* og Svearne *mø, løste*. Jeg vil imidlertid ikke negte, at Sagen er temmelig tvivlsom, da den senere forekommende Form *toma* ɔ: *døma*, nærmer sig mere det norske *dœma*, end det islandske *dæma*, medens dog ogsaa let ᛏ i *dœma* kunde have faaet en tilfældig Sidestreg, der bragte den til at ligne ᛇ. I alle Fald gjør dog dette lidet til Sagen. Af væsentligere Vigtighed er derimod, hvad jeg troer at kunne antage, at Runeafskriften som saadan endnu er meget senere, end B formoder. Jeg antager nemlig at den islandske eller norske Formular først har været overført paa Runer af en eller anden uheldig Afskriver i Worms og Stephanii uheldige Tid. Det var da Mode at skrive alle islandske og norske Citater med Runer (Man betragte blot Stephanii Saxo, hvor ethvert Citat af Sagaer og Edda er trykt med Runer!). Nu forekommer i Formularen tre Gange *her* istedetfor *han*, nemlig »*er her vissi*« f. »*er han vissi*«; »*rais her up*« f. »*r. han up*«; »*her staigh up*« f. »*han st. up*«. Man kan ikke antage at endog den ukyndigste Runeafskriver i det 14de eller 15de Aarhundrede skulde have saa lidet Øre for Sproget, der endda taltes temmelig reent, at han saa ofte skulde sætte det meningsløse *her* for *han*; derimod kan man meget vel formode, at en *soi-disant* Oldforsker fra 1620—40 kan have opløst den islandske courante Forkortning ħ, (ɔ: *hann*), som om der stod *hᵉ* (ɔ: *her*), da ħ og *hᵉ* ere saa lige hinanden; — at Stedet ved at skrive ᚼ ᛏ ᚱ for ᚼ ᛏ ᚦ blev meningsløst, havde i hiin Tid, med Folk som Worm, intet at betyde. —

Jeg har en Bøn til Dem, som De ei maa tage mig ilde op: en Bøn til Dem alene, fordi jeg ikke antager at Nogen eneste i Stockholm uden Dem forstaaer at afskrive aldeles nøiagtigt et Diplom. — Til et Arbeide, som jeg nu har fore, behøver jeg nemlig det mærkelige Diplom af September 1323, der indeholder Tractaten med Novgorod til Orechowetz eller Nöteborg. Et Aftryk skal vel findes i Porthans *Sylloge Monumentorum* S. 77—84, men for det første omtales dette Aftryk som temmelig unøiagtigt, for det andet findes ikke denne Bog i Christiania. Hvis De nu vilde være af den Godhed at afskrive mig Originalen, der findes i det svenske Rigsarchiv, eller, hvis dette ei skulde lade sig gjøre, idetmindste at skaffe mig en Afskrift af Porthans Aftryk, der nødvendigviis maa findes i Stockholm, da vilde De usigelig forbinde mig, og er der noget, hvormed jeg kunde være Dem til Gjentjeneste, saa byd blot over mig. Men jeg negter ikke, at Afskriften, for ret at være mig nyttig, ei maatte komme altfor sildigt.

I det næstudkommende Hefte af »Annaler for nordisk Oldkyndighed«, der udgives af det kl. Oldskriftselskab i Kjøbenhavn, har jeg leveret et Par Afhandlinger, om hvilke jeg i sin Tid vil være meget nysgjerrig ved at høre Deres Mening, da De er den eneste i Sverige, hos hvem jeg har truffet saa fuldstændige Kundskaber i Oldsproget, som ene give Competence til at dømme om de finere grammatiske Phænomener. Under Pressen har jeg og i Forening med Unger en oldnorsk Læsebog, en oldnorsk Grammatik, og en Udgave af den ældre Edda.

Fra vor fælles Ven Lange kan jeg hilse. — Er det dog ikke besynderligt, at han paa sit interessante Værk, der dog er saa oplysende ogsaa for Sverige og Danmark, ikke i hele Sverige har mere end een Subskribent, sandsynligviis Reuterdahl i Lund, altsaa ingen i Stockholm og Upsala?

Hvad synes De om en Idee, for hvilken jeg sværmer meget, og tildeels har agiteret i Kjøbenhavn, nemlig om Møder for nordiske Historieforskere, ligesom Naturforskermøderne? Uden saadan nøiere, mundtlig Samvirken af alle tre Landes hist. Granskere vil Videnskaben ei have den rette Fremgang. Saadanne Forhandlinger vilde kunne klare mangen en Tvivl og sætte mangt et Spørgsmaal i sit rette Lys. Interesserer De Dem for Ideen, da agiteer for den!

Jeg anbefaler mig fremdeles i Deres venskabelige Erindring.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

84. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn, den 17de Octr. 1846.

Hr. Professor P. A. Munch.

Til vort forehavende Værk *Antiquités Russes et Orientales* har jeg modtaget Deres Bearbeidelse af Ottars og Ulfsteins Reiseberetninger, som jo passe meget vel til at have Plads i denne Samling. Det vil være os kjært at modtage de flere Meddelelser, som De har lovet for dette Værk, ligesom ogsaa, om De vil yderligere deeltage i dets Bearbeidelse, navnligen med Hensyn til Uddragene af Norges Kongesagaer. Selve Texten af disse med Variantapparat saavelsom sammes latinske Oversættelse er alt færdig, og der staaer nu kun tilbage Indledninger og oplysende Anmærkninger som affattes paa Dansk og her oversættes paa Fransk. Dersom De vil paatage Dem, til dette norske Afsnit af Værket at skrive Indledninger og Anmærkninger, stemmer det med vort Ønske at have en Nordmand til Medarbeider ogsaa for dette Værk. Det er vor Plan at optage i dette Værk først Uddragene af Snorres *Noregs Konúnga Sögur*, samt Parallelstederne af de øvrige forskjellige Recensioner og derefter Uddragene af de følgende Kongesagaer efter de i *Fornmanna Sögur* til Grund lagte Oldbøger, confererede med de øvrige hidtil kun ufuldstændig benyttede.

I Indledningen maatte gives en kortfattet Fremstilling af disse Oldskrifters Beskaffenhed og Værd og af deres Indhold forsaavidt fornødent til Oplysning af Uddragene og deres Sammenhæng med Fortællingen i det hele. (Over Haandskrifterne maa vi naturligviis ogsaa give en dog ganske kortfattet Beskrivelse, der vil blive oplyst ved Facsimiler af de vigtigste.) I Henseende til de oplysende Anmærkningers Antal og Omfang maatte der iagttages en vis Sparsomhed, eftersom allene selve Uddragene ville udgjøre et betydeligt Arketal. Dog er der jo adskilligt, navnligen i Efterretningen om Begivenhederne i selve Østervegen, der for den fremmede Læser trænger til at oplyses, og saadanne Oplysninger burde ikke savnes.

Anmærkningerne skulle anbringes under Texten paa samme Side, kunne derfor i Almindelighed ikke vel være af større Omfang end i det høieste en Snees Linier. Forsaavidt noget Emne egner sig til en udførligere Undersøgelse i dette Værk, maa man give saadanne særskilte Afhandlinger Plads bag i Værket. Dèr vil saaledes blive at optage en

udførlig Fremstilling af Ruslands og øvrige østlige Landes gamle Geographie efter Nordboernes Forestillinger. Ligeledes vil det være at ønske, om man der kunde optage en Afhandling om Nordboernes Forbindelse med Finnerne (*finnför*, *finnkaup*, *finnskattr*) (deri kunde da alle de kortere Uddrag faae Plads), som De maaskee vil paatage Dem. Om den geographiske Afhandling kunne vi tale nærmere, naar vi sees næste Vaar. Med disse Afhandlinger har det naturligviis ikke saa stor Hast. Derimod maatte vi have Indledninger og Anmærkninger til Uddragene af de historiske Sagaer færdige om nogle faa Maaneder, saavidt muligt i Januar eller Februar.

Foran i Værket optages Uddragene af Eddaerne og af de mythisk-historiske Sagaer, *Sögubrot*, *Hervarar Saga* m. fl. Ogsaa blandt disse Sagaer ere nogle omhandlende norske Begivenheder, hvoraf Uddrag tages efter *Fornaldar Sögur Norðrlanda*. Saafremt De skulde bestemme Dem til at levere Indledninger og Anmærkninger til disse, navnligen til *dem der omhandlede oldnorske Begivenheder, maatte vi have dem senest om en Maaneds Tid, da Trykningen af Værket uden Ophold skal begynde.

Det skulde vel være ønskeligst at levere bag i Værket en historisk Fremstilling af samtlige Begivenheder i chronologisk Orden, (særskilt vel en saadan om Valfarterne til det hellige Land); ligesom den ovennævnte Østervegens gamle Geographie. Adskillige andre særskilte Afhandlinger maatte der have Plads, og maatte man i Indledningerne og Anmærkningerne bestræbe sig for at undgaae Gjentagelser*, som saa meget mere blive ufornødne, da Værket skal udstyres med nøiagtige Registre.

Uddragene af *Íslendínga Sögur* ere alt tagne; ogsaa i dem findes jo en Deel betræffende Norges Forbindelse med Østervegen, hvortil De maaskee vil meddele oplysende Anmærkninger. — — —

Jeg undertegner mig med sand Høiagtelse

Deres ærbødigst hengivne
Rafn.

Eftskr. Jeg beder Dem at hilse Archivar Lange og takke ham for hans venlige Brev, som jeg nylig har modtaget, og som det har interesseret mig at læse. Hilse ogsaa Prof. R. Keyser flittig. Jeg skulde tilskrive begge, men har ikke i denne Tid Leilighed.

Hengivnest
Rafn.

* Bestemmelse af russiske Stednavne henføres til den geographiske Afhandling og kan derfor udelades de Steder, Navnet forekommer.

85. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Chr.nia, Fredag d. 23de Octbr.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg modtog idag Hr. Etatsraadens Skrivelse af 17de dennes, og kan til Gjensvar melde, at jeg med Fornøielse paatager mig at levere de der omtalte Indledninger m. m., forsaavidt jeg tør gjøre Regning paa, at de ved Oversættelsen paa Fransk maae blive lempede (hvad Henviisninger o. s. v. angaaer) efter den Text, de skulle gjælde. Jeg har saaledes, som De maaskee vil have bemærket, allerede i Ottars og Ulfsteins Reiseberetning henviist til det Uddrag af Egils Saga, som jeg forudsatte maatte blive optaget. I den af Hr. Etatsraaden mig tilstillede Fortegnelse over de excerperede Steder savnes vistnok Islendingasagaerne, men jeg maa naturligviis forudsætte, at idetmindste Egils Saga vil blive benyttet: i alle Fald vil det skee af mig i Afhandlingen om *Finnferð*: dog er det en Selvfølge at jeg i denne ei vil optage Stykkerne af hiin Saga *in extenso,* naar de alligevel ville blive meddeelte. — Med Hensyn til Indledningernes Beskaffenhed kan jeg vel aldeles tage de i »Grønlands hist. Mindesmærker« meddeelte Indledninger til Mønster?

Jeg har allerede mundtligen talt om den mærkelige Grændsetractat mellem Novgorod (ɔ: for Karelens og Bjarmiens Vedkommende) og Norge af 1326, der naturligviis er selvskreven til at findes i Værket. Men jeg har nu og erfaret, at der gives en tilsvarende svensk-russisk af 1323 der bestemmer Grændsen mod Finland. Disse to Tractater, der øiensynlig ere udsprungne af Fredsunderhandlinger fra Sverige og Norge i Fællesskab under Magnus Smeks Mindreaarighed, supplere hinanden altsaa indbyrdes, og maa i det forehavende Værk meddeles ved Siden af hinanden og det kortere Grændseskjel af Cod. Arnam. 114. Men her møder den Vanskelighed, at Tractaten af 1323, hvis Original findes i det svenske Rigsarkiv, kun er aftrykt i Porthan's »*Sylloge monumentorum*«, et Værk, som ei findes her i Christiania. Jeg har rigtignok allerede tilskrevet min Ven Geo. Stephens i Stockholm om at skaffe mig en paalidelig Afskrift af selve Originalen, men har endnu intet hørt fra ham; jeg vilde derfor gjerne bede Hr. Etatsraaden, for Sikkerheds Skyld ogsaa fra Khavn at skaffe mig en Afskrift af Tractaten saaledes som den findes i Porthans Værk, der upaatvivlelig haves i det Mindste paa det store kgl. Bibliothek. Skulde end Stephens's senere indtræffe, vilde jeg dog altid have hiin at begynde med ved Anmærkningernes Redaction. —

Jeg synes af Hr. Etatsraadens Yttringer at forstaae, at min Afhandling om det fælles nordiske Sprog allerede er under Sætning. Jeg skynder mig derfor med at bede om at en af Noterne maa blive udslettet: jeg kan desværre ikke opgive Siden, hvor den findes, men den er kjendelig derved, at et Runevers citeres, hvori disse Linjer forekomme:

han uft siklt
til Simkala
turum knarl
um Tumisnis;

af Grunde, som det her vilde være for vidtløftigt at anføre, ønskede jeg denne Note helst ganske udeladt. Tager jeg ikke feil, da staaer den paa en af de Stykker Papir, som jeg har klæbet til nedenpaa et Par Ark.

Exemplarerne af de gl. norske Love ligge færdige til Nedsendelse, og ere maaskee allerede afsendte. — Snart haaber jeg og at kunne præsentere Hr. Etatsraaden Udhængsarkene af en Skoleudgave af den ældre Edda, jeg har forberedt, men hvormed Unger dog mest har syslet. — — — —

Jeg havde nær glemt at omtale, hvad der næsten var det Vigtigste for dette Brev. Det er nemlig, om ikke Hr. Etatsraaden selv, eller gjennem mig vilde hverve Pastor Fritzner til Deeltagelse i det nordisk-russiske Værk. Han har længe været Provst i Østfinmarken, er nu Capellan i Sylling i Lier, 4 Mile herfra; maa ansees som den lærdeste Nordmand i alt hvad Finsk og Kvænsk betræffer; har ogsaa studeret nordisk Sprog og Antiqviteter, har i antiqv. Hens. bereist Østfinmarken og de tilgrændsende Dele af Rusland, og nedtegnet meget. I Tidsskriftet »Nor«, sidstudkomne Hefte har han leveret en Recension over Stockfleths lappiske Grammatik, og interessante antiqvariske Bemærkninger fra Østfinmarken. (Heftet læste jeg allerede i Khavn i Athenæum, det findes vist og paa Univ. Bibliotheket). Det slaaer ikke Feil, at han maatte kunne levere yderst værdifulde Oplysninger for dette *terra incognita*. Stockfleth duer ei til Sligt; han er blot og bar Missionær, neppe engang Lingvist. —

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til Hr. Etatsraaden og Familie, ogsaa fra min Ven Lange —

heng.
P. A. Munch.

besv. 31 Octr. 1846.

86. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn den 31te Octr. 1846.

Hr. Professor P. A. Munch.

Deres Brev af 23de Octr. var det mig kjært at modtage. Jeg seer deraf at De vil paatage Dem at levere de omtalte Indledninger og Anmærkninger, men det er mig af Deres Brev ikke klart, om De vil levere saadanne ogsaa til Uddragene af de mythisk-historiske Sagaer. Dette antager jeg imidlertid, om De ikke melder mig anderledes. Til disse Uddrag maatte Indledningerne være meget kortfattede og Anmærkningerne kun sparsomme. For Ensformighedens Skyld og ligesaa forat undgaae Gjentagelser, var det jo bedst, om De leverede Apparatet ogsaa til disse Uddrag. Her maa man saameget mere iagttage en stor Korthed, som det jo skulde være ønskeligt at nogen paatog sig at levere en særskilt Fremstilling af denne Periode ligesom af den historiske Tidsalder, til at faae Plads i Værkets 2det Bind. Derom kunde vi senere træffe Aftale, naar vi sees til Vaaren. Til de alt tagne Uddrag af Eddaerne, som anbringes forrest, skriver Finn Magnusen en kort Indledning og faa Anmærkninger. Derefter skal følge den mythisk-historiske Afdeling af Sagauddragene, hvis Trykning maatte snart paabegyndes, hvorfor vi maatte have det dertil hørende Apparat allerførst, om muligt om en Maaneds Tid eller tidligere. Som jeg har opgivet Dem, levere vi *Hervarar Saga* heel (begge Recensioner) samt *Sögubrot*; af de øvrige kun de opgivne korte Uddrag. Mulig kunde det hele (til det mythisk-historiske Sagauddrag) affattes i een Indledning paa et trykt Ark eller saa omtrent. Anmærkningerne til disse Uddrag især maatte være sparsomme, da man maatte tage Hensyn til Pladsen, som behøves til det vigtigere historiske Afsnit. Bemærkninger om de benyttede Haandskrifter skulle blive tilføiede.

Uddragene af *Íslendínga Sögur* ere alt tagne, og jeg meddeler Dem en Fortegnelse ogsaa over disse Uddrag. De af Egilssaga, ligesom af de øvrige Sagaer, leveres i 1ste Bind kun i Text og latinsk Oversættelse. Det skulde derfor være hensigtsmæssigt, i Afhandlingen om *Finnferð*, som skal oversættes og meddeles paa Fransk, at levere en udførligere Fremstilling af disse Begivenheder, saa at det hele kan være der samlet. Med Afhandlingen om *Finnferð* har det ingen Hast. Før om et Aar behøves den ikke. Jeg vil skrive til Provst Fritzner, som vi nylig ere

traadte i Forbindelse med og som har sendt os det ommeldte Skrift. Jeg vil bede ham sende til Dem de Meddelelser han maatte kunne levere.

Grændsetractaterne ville blive os kjærkomne Bidrag. Jeg skal see til at skaffe og sende Dem en Afskrift af den i Porthan's *Sylloge monumentorum* indførte.

Íngvars Saga víðförla placeres naturligviis til den historiske Tid; den er temmelig fabelagtig, men maatte dog medtages. Den er færdig i Text og Oversættelse.

Det var meget godt, om De efter Deres Tilbud vil skrive til Provst Fritzner foreløbig og jeg beder Dem da at ville hilse ham fra mig og takke ham foreløbig for det Oldskrift-Selskabet oversendte Skrift, og sige ham at jeg meget snart vilde sende ham en Meddelelse herfra.

Deres Afhandling om det fælles Nordiske Sprog er udsat og det vil blive vanskeligt at faae den ommeldte Anmærkning udslettet. Men der er god Plads i Slutningen af Bindet til en Berigtigelse, om De vil sende en saadan.

Deres hengivne
Rafn.

Eftskr. Maaskee kunde man indskrænke sig til et Uddrag af *Hervarar Saga*, som De bedes at tage i nøiere Overveielse. Ialtfald behøvedes jo ingen Anmærkninger til den anden Recension.

Uddrag af Íslendínga Sögur.

(Disse Uddrag ere færdige i Text og Oversættelse, men ikke endnu ordnede).
Egils Saga Cap. 10 p. 41—p. 42 L. 6; Cap. 14 p. 56 til S. 59 L. 14; Cap. 17. Cap. 37 p. 177—178 L. 12; Cap. 46 p. 228—241.
Njáls Saga Cap. 28—31; Cap. 82. S. 183 L. 21 til S. 184 Cap. ⟨. . . . .⟩
Íslendíngabók S. 17—18 fra Gizur vas vígþr; S. 19 Cap. 12.
Landnámabók Cap. 1 S. 24 L. 11 til S. 25 L. 6; 2. P. 19 Cap. S. 120 L. 5 til S. 123 L. 4. 3 P. 1 C. S. 169 L. 5 til L. 15; S. 195 L. 15 til S. 196 L. 8. S. 205 L. 14 til S. 206 L. 12.
Sturlúnga Saga I S. 204 (3 p. c. 3), L. 19, Capitlet ud; 4 p. 19 Cap. S. 37 L. 7—L. 24.
Laxdœla Saga Cap. 12 p. 28—32; Cap. 73 p. 314 L. 12 Capitlet ud. Cap. 77.
Finnboga Saga ramma Cap. 16 til S. 60 L. 2; Cap. 18 til 20.
Ljósvetníngа Saga Cap. 2 de 9 første Linier S. 6 L. 6—14. Af Cap. 29 S. 103 L. 2 Capitlet ud; Af Cap. 30 S. 106 L. 29 Capitlet ud.
Ágrip Vígastýrs ok Heiðarvíga Sögu Isl. S. 1829 I B S. 308 Cap. 7. S. 334 L. 23 til S. 335 L. 31.
Grettis Saga, Spesarþáttr.
Sagan af Hrafnkeli Freysgoða S. 5 nederste L. til S. 6 L. 4; S. 19 L. 4 til L. 10.
Kórmaks Saga Cap. 25. Arons Saga Hjorleifssoner Cap. 15 - - Ólafr hét maðr Visen ud; Cap. 22.
Orkneyínga Saga S. 42 I þenna tíma til S. 48.

Ogsaa ere færdige Uddrag af de isl. geographiske Optegnelser og af de islandske Annaler i Text, de første tillige i Oversættelse.

87. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania, Nov. 8. 1846.

Mr. Geo. Stephens, Stockholm.

Dear Sir! Your letter of Nov. 2, very long wished for, and very-very welcome, is arrived in due time. It does me infinite pleasure to see, that you do not regard my demand as presumptuous, or as an importune & troublesome encroachment upon your precious time. This kindness of your's makes me persist in that demand: — I confess, that it is not yet too late, if you would take the trouble (although it seems as if it may be doubling, as far as there are two treaties in question). What regards the promised or expected publication of the documents by Mr Hildebrand, I do not think, that I, at least, shall have occasion to see anything of it before a year or so, and — I write here confidentially — what else regards I have for my friend Hildebrand as an accomplished antiquarian and connoisseur of medals, I do not trust enough on his accuracy in reading or copying ancient documents; in that *genre*, as in so many others therewith connected — I repeat it, take it as a compliment or not — I do not confide in any other man in Sweden than you; this at least I am convinced of by reading and studying the very interesting »fornskrifter« already edited by you.

Will you — then, take the trouble to copy the documents in question and forward them to me as soon as possible by the never failing (!) norwegian chancery or the regular post? I am about to write a tract thereon for the »Oldskriftselskab«; in this tract is to be explained the treaty between the Norwegians and the Russians in 1326, with the specification of limits or frontiers thereto annexed, and then, you see, the whole would be incomplete if I had not the continuation, for so might well the swedish document be call'd, compared with the norwegian.

It grieves me and my literary friends here infinitely to hear that the intercourse of books and state of their commerce between Norway and Sweden is yet quite in the same childhood or rather non-existence as it was ten years ago, when I visited Stockholm. I confess I cannot understand it. Our booksellers here repeat the very same complaint, throwing, of course, the fault back on the Swedish; something is foul — that is beyond question, but where, or in what does it consist, and what is to be done for helping it?

In these very days my friends Lange and Unger commence the publishing of a *diplomatarium Norvegicum*; you are perhaps already

aware of the publication of »Norges gamle Love, 1 Bind« — by Keyser and myself; in a month, Unger's and mine edition of the ancient (Sæmundar) Edda is to appear; in two months, as I hope, our (that is Unger's and mine) grammar of the old Norwegian and chrestomathy is also to appear. I think it is very much for our poor country — but the spirit, the true Norwegian spirit is awakened. You cannot imagine the fervour, with which our young generation embraces the study of their old language, manners & institutions, existing yet for the greatest part between our mountains.

Have you of late meditated on grammatical questions in the Anglosaxon or other ancient german languages? — I wish to hear your opinion on the writing or spelling of the anglosaxon pl. *Eotan,* gen. *eotena.* I think that we must distinguish between *Eótan*, gen. *Eótena*, (also *Eótas*, *Eóta*, norw. *Jótar*, *Jóta*) and *Eotenas* (Nom. *Eoten*) norw. *jötnar*, *jötna.* That distinction is, I think, not accurately enough hitherto observed. Therefore are the *eotenas* (*jötnar*, Jætter) often identified with *eótas* or *eótenas* (*Jótar*). Now, these *Jôtas* or *Eótas* are, as appears from Beda, compared with the chron. Sax. the same as *Geátas*; this form corresponds again with the old norw. *Gautar*, and yet at this time the provincial pronunciation in Østergötland, Vestergötland is »Østerjylland«, »Vesterjylland«, quite as the danish name of »Jylland«. In general, the accentuation of the anglosaxon is yet very much to be emendated.

Excuse my diffuse and very badly disposed letter — Expecting your kind reply, I am, with great respect

Yours very obdt. s^t
P. A. Munch.

88. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Chr.nia d. 12 Novbr. 1846.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg skynder mig herved at fremsende medfølgende Indledning, deels fordi det virkeligt haster, deels fordi jeg ønskede snarest muligt at høre Deres Mening om den derved fulgte Plan, forsaavidt noget derved skulde være at erindre. Jeg troer De vil finde, at jeg har fattet mig saa kort som muligt; det eneste Stykke, hvor jeg fandt det nødvendigt, paa Grund af Omstændighederne, at udbrede mig videre, er Hervararsaga, der efter den af mig udtalte Mening fortjener langt større Opmærksomhed end

man hidtil har værdiget den. For at bringe Indledningen i en vis Orden eller System, maatte jeg inddele Uddragene i visse Klasser og opstille dem i en vis Række, som da formeentlig ved selve Uddragenes Meddelelse maatte blive iagttaget. — Det forstaaer sig ellers af sig selv, at enkelte Ting af mig maatte anføres paa det Uvisse, og ved den endelige Redaction maaskee maa bortskæres, omflyttes eller forandres: alt efter Omstændighederne. Saaledes har jeg i at omtale Hervararsaga citeret Strofer af Hyndluljod, og noget nærmere udbredt mig over dette; nu er det muligt, at Hyndluljod er et af de citerede eller optagne Eddadigte og i saa Fald bliver da mit Citat at bortskære, og forandre til en blot og bar Henviisning. For Fuldstændighedens Skyld har jeg og i Redactionens Navn ved ethvert Udtog omtalt Haandskrifterne, gaaende ud fra den Forudsætning, at de samme Hdskrr. overalt lagdes til Grund, som ved *Fornaldar Sögur Norðrlanda*; skulde nu en afvigende Fremgangsmaade følges, maa ogsaa disse Punkter eftersees og rettes. — De vil fremdeles bemærke, at jeg foruden de opgivne Stykker af Örvarodds Saga ogsaa har forudsat Optagelse af Cap. 2 samt de første 14 Linjer af Cap. 3, og i Forbindelse dermed S. 299 L. 6 fra neden indtil Odds Død, nederst S. 321, dog saaledes at Livskvadet udelades. Aarsagen, nemlig Overeensstemmelsen med Sagnet om den russiske Oleg, vil være tilstrækkeligt indlysende, og tør jeg vel saaledes haabe, at ogsaa disse Stykker hver paa sit Sted blive optagne.

Noterne, der jo i det Hele taget blive yderst faa, skulle med det første følge. Fornemmelig er der lidet at tilføie ved *Sögubrot*, som efter den antagne Orden vil komme til at staae først.

Hvad Ingvar Vidførle's Saga angaaer, da forekommer det mig, at den, som spillende i den historiske Tidsalder, ei strengt taget kan optages blandt *Fornaldar Sögur*, eller behandles i den dem forudgaaende Indledning. Den Omstændighed, at Runestene her skulle tages i Betragtning, og at disses Indhold er mig ubekjendt, gjør at jeg maa overlade Indledningen til denne Saga til MHrr, der have de oplysende Bidrag fra første Haand.

Hvad Hervararsaga angaaer, da forekommer det mig at Intet bekvemmeligen kan udelades, ikke engang at den Deel af den vidløftigere Recension, der ogsaa har sit Tilsvarende i Hauksbogen, thi denne har, saa fortrinlig den end er, dog ikke de smukke Kvad om Kampen paa Samsø.

Ved Affattelsen af Noterne kan jeg vel paa de fleste Steder fatte mig med korte Henviisninger til Afhandlinger, der ville følge, f. Ex. saaledes at der ved geographiske og ethnologiske Punkter henviistes til en geogr.-ethnologisk Afhandling, ved Omtale af Finner, Lapper til Afh.

om Finnferden, o. s. fr. — Mest af Vigtighed er mig dette Spørgsmaal med Hensyn til Völsungesagnene, der ei sees at være bestemte til Optagelse. Er det ikke nemlig Planen, i første Bd. at levere saa fuldstændige Uddrag, at der i Afhandlingerne ei behøvedes noget udførligere Citat af oldnordiske Kilder? Isaafald burde man vel have noget om Gudrun, Jörmunrek og Svanhild, thi negtes kan det jo ikke, at Goternes Besiddelse af det sydvestlige Rusland udgjør et Moment i Landets Oldhistorie; nu herskede Jörmunrek (*Ermanaricus* hos Jornandes) netop i hine Egne, og hans af Jornandes i korte Omrids beskrevne Endelykt fortælles netop udførligt i Eddadigtene og Völsungasaga. Disse Punkter maae nødvendigviis omtales i den geografisk-ethnologiske Afhandling; de ere desuden vigtige til at bestemme noget Nærmere om de saakaldte Roxolaner, til hvis Folk ifølge Jornandes Svanhild, Völsungedatteren, hørte, og hvilket Navn, Estisk *Ruotsolaine*, vel igjen staaer i Forbindelse med Benævnelsen »Russer«. Nu kunde det vel være tidsnok, leilighedsviis at citere og omtale alt dette i Afhandlingen, ja jeg vilde endog troe, at denne Fremgangsmaade var den hensigtsmæssigste, men imidlertid torde det dog maaskee stride mod den for Skriftet lagte Plan, hvis denne skulde fordre ethvert vidtløftigere oldnordisk Belæg optaget og forudskikket blandt Uddragene.

Om *Fundinn Noregr* kunde jeg nok haft Lyst til at udbrede mig noget vidtløftigere, ja jeg havde endog, før Deres sidste Brev indløb, skrevet en ei ubetydelig Undersøgelse, men jeg betænkte mig dog ei paa at bortskære det Meste, idet der vel altid senere kan være Leilighed til at faae et og andet deraf anbragt, som ei er uden Interesse. —

Idet jeg erkjender at det kan være forbundet med mange Misligheder at borttage den omhandlede Note i min Afhandling, vil jeg benytte mig af Deres gode Tilbud, og indsende en Berigtigelse til at anføres ved Bindets Slutning. Men det vilde da og være mig særdeles nyttigt, hvis jeg, for Berigtigelsens Skyld, snarest muligt kunde erholde Correcturarkene af Afhandlingen, eller hvis ingen Leilighed dertil skulde tilbyde sig, da idetmindste af det Blad, hvor Noten findes. Forresten troer jeg, at Stadsconducteur Grosch endnu ved dette Brevs Ankomst er i Kjøbenhavn, og han paatager sig vist gjerne at befordre et Brev, hvis Volumen er noget for stort til Posten. —

Anbefalende mig i Deres vensk. Erindring forbliver jeg

Deres forbundne
P. A. Munch.

besv. 25 Novr. 1846.

89. P. A. Munch til C. C. Rafn.

24 Nov. 1846.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg har herved den Ære at nedsende de Anmerkninger, jeg har fundet det fornødent at antegne til de mythiske Sagaer, og saaledes maa vel altsaa første Portion, eller alt hvad disse angaaer, ansees absolveret. Jeg haaber at man ei vil finde mig for vidtløftig, samt at man paa den anden Side heller ikke kan anke over at jeg har forbigaaet noget af Vigtighed; thi det Meste maa dog reserveres særskilte geo- og ethnographiske Afhandlinger. Texten selv er ledsaget med Oversættelse — altsaa blev det kun yderst specielle Ting, der særskilt maatte forklares, og blandt dem regner jeg dubiøse Læsemaader, — Ordforklaringer, der kunne sprede Lys paa Ethnographien, og særegne geografiske Punkter, der stode for isolerede til at kunne faa Plads i Generaloversigten over Østeuropas Geographi. Saaledes er det geographiske Moment i Navnene *Norafjörðr* og *Svaðabú* ingenlunde sammenhængende med Hovedmaterien, men tjener kun til at oplyse Fictionens større eller mindre Paalidelighed. — At jeg har citeret Sidetal o. s. v. efter *Fornaldarsögur*, kan vel ei forvilde: en Henviisning maatte dog til forat undgaa Misforstaaelser. Alt saadant maa naturligviis under Correcturen rettes. Ligesaa vilde det vel maaskee være bedst at forandre Henviisningerne i Saxo fra Stephanii Pagina-Tal til den Müllerske Udgaves. Skade, at man ei fra første Færd af har inddeelt Saxo's Bøger i Capitler!

Flere af de Noter, der ere anførte ved dubiøse Læsemaader, kunde vel bortfalde eller kun behøve at omredigeres, hvis det ved nøiere Betragtning af Texten skulde vise sig at min Gisning er rigtig. Saaledes er jeg allerede forlods overbeviist om, at i Hauks Hervar.s. Cap. 7 (Fornald. S. Pag. 526 L. 12 f. N.) ei bør læses *Jútland*, en Form der ei forekommer ellers i Sagaerne, men *Vitland*, i Texten formodentlig *uitland*, der er noget tvetydigt. Thi Ottars Reiseberetning viser at Vitland henførtes til Weixel-Egnen.

Heimskringla's første Deel er nu saagodtsom færdig, og der høres af og til hyppigere og hyppigere Spørgsmaal, hvorvidt Exemplarer snart ere at vente. Vi skulle see til at faae Resten sendt endnu medens Skibsfarten gaaer.

Jeg anbefaler mig for denne Gang, — — —

Med Høiagtelse

besv. 20 Decbr. 1846. *P. A. Munch.*

90. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 13de December 1846.

S. T. Hr. G. Stephens.

For et Par Uger siden modtog jeg Deres venskabelige Brev samt Afskriften af Grændsetractaten, ledsaget af Tidsskriftet »Suomi«. Jeg er Dem særdeles taknemmelig for Deres Umage, og haaber ved Hjælp af Deres nøiagtige Copier af de forskjellige Læsemaader at kunne bestemme flere Persons- og Steds-Navne nøiere og rigtigere end ellers vilde have været Tilfældet. Forresten er det meget at beklage, at den originale latinske Tractat skal være tabt, thi mange af Navnene, ved hvilke saa utallige Varianter findes, nødes man dog under nærværende Omstændigheder til at lade staae *in suspenso.* —

Det første Ark af Langes og Ungers Diplomatarium er allerede under Pressen. For at give Dem en Idee om dets Udseende indslutter jeg herved et Prøveblad, af hvilket Lange lod trykke flere Exemplarer. Første Bind kommer til at indeholde mange værdifulde Diplomer, og interessantest er det, at de allerfleste ere i vort eget Oldsprog. Om en Uges Tid vil ogsaa den ældre Edda være færdig, og haaber jeg da at kunne præsentere Dem et Exemplar, der idetmindste fra Typographiens Side vil kunne staae ved Siden af hvilketsomhelst engelsk Skrift.

Vi have nylig i vort Rigsarchiv gjort et herligt, ja vi kunne sige *unique* Fund af Brudstykker af henved 60 Pergamentscodices fra den mest klassiske Tid, de fleste nemlig skrevne mellem 1200 og 1300, men skammeligt mishandlede, thi vil De tænke Dem, at de pragtfuldeste oldnorske Codices, som man nu til Dags gjerne opveiede med Guld, ere i Aarene 1600—1640 blevne ynkelig sønderskaarne af Fogder, for at tjene som Bind for deres til Rentekamret indsendte Regnskaber!!! Imidlertid er dog allerede nok fundet til at afgive herlige Sprogmindesmærker; jeg har just fuldendt en omstændelig Beretning derom, der inden kort Tid vil udkomme i et Tidsskrift, som Lange udgiver. Men foreløbigen maa jeg dog underrette Dem og alle Venner af oldsvensk Literatur om, at blandt de fundne Sager ere ei alene Stykker af svenske Homilier, ældre end noget af det, Rietz har udgivet, men, hvad der især er mærkeligt, et Blad i Duodez af den ældre Vest-Gøta-Lag, **meget ældre** end den ældste Codex, *Schlytter har benyttet, og efter al Rimelighed den ældste hidtil opdagede svenske Boglevning. Vi tage vist ikke meget feil, naar vi ansætte dens Nedskrivningstid til c. 1230. Ogsaa

er Sproget meget antikt, og Orthographien langt bedre, end i alt hvad jeg hidtil har seet udgivet af Oldsvensk.

Det glæder mig at see, at De omtrent er af samme Mening som jeg betræffende Forholdet mellem *Eót* = *Geát* og *Eoten* = *jötun*. Det bestyrker mig og fremdeles i en Hypothese jeg længe har næret om Angelsaxernes Udtale af *á*, hvilken jeg bestemt troer maa have lignet det svenske *å*. Hvorledes skulde ellers *már* blive *more*, *bráð* blive *broad* o. s. v. — Og hvorledes skulde *beódan*, got. *biudan*, oldn. *bjóða*, kunne faae *beád*, svarende til Got. og oldn. *báuð*, og dette igjen i Plur. *budon* (Got. *budum*, oldn. *buðum*), hvis ikke *beád* selv blev udtalt omtrent som *bȧd* eller *bjȧd*, o: paa en Maade, som viiste at en Antydning til Lyden af *o* eller *u* deri skjulte sig? — Paa denne Maade faae vi saaledes *Eót* udtalt *Jôt*, og *Geát* udtalt *Jât*; begge Former komme hinanden saaledes meget nær.

Er det sandt, at den samme Dietrichs, der har udgivet en Altnordisches Lesebuch, boer i Stockholm? I saa Fald er han vel en Bekjendt af Dem, og De vil da lettelig kunne oplyse mig om, hvorledes han har kunnet begaae den store »Blunder« at anføre Visen om Tristram og Isót som norsk Sprogprøve. Man kan see at han ei engang har kjendt Islændernes sædvanlige Maade at betegne *á*, *ó*, *ú* o. s. v. paa, nemlig ved *ā*, *ō*, *ū*, *ȳ*; og naar der saaledes staaer: *Tristram hāðe bardaga við heiðin hund*, saa har han formodentlig troet at *hāðe* er en Norvagisme, og skal udtales *hæðe* (!!!). Ikke at tale om, at man her i Norge aldrig har sagt andet end *háðe*, udtalt enten *haoðe* eller *hðe*, er der desuden i den hele Vise en Mængde Islandicismer, som tydelig vise at den er skreven paa Island. Formerne *biant* f. *biart* (f. Ex. *hin bianta frū* f. *hin bjarta frú*) grunde sig aabenbar blot paa Feillæsning, eller en Egenhed ved Afskriverens Haand, saaledes at *r* har lignet *n*, hvilket er let tænkeligt, især ved Afskrifter fra 17de og 18de Seculum, hvor Islænderne gjerne betjente sig af den saakaldte tydske Skrift, og altsaa have skrevet omtrent saaledes: Triſtram hȧde bardaga vid heiden hund — Nema . . . græde mig hin biarta frū. — Jeg dvæler saa vidtløftigt ved denne Omstændighed, fordi det smerter mig, at en ellers saa god Bog skal vanzires af en saadan Feil, og fordi det virkelig tjener til aldeles at vildlede Sprogforskere, der ei kunne gaae til Membranerne selv, naar de ønske at studere vort Oldsprogs Mundarter. — Forresten glæder jeg mig over, at paalidelige og betydelige Sprogprøver af Oldnorsk, saaledes som det skreves i Norge, nu ere udkomne i vore »Norges gamle Love«.

De spørger mig, hvorfor jeg tilskriver Dem paa Engelsk? — Deels har jeg somoftest, naar jeg skrev til Udlændinger, pleiet at benytte deres eget Sprog, fordi jeg vidste, at hvor slet jeg end skrev, eller hvormange Sprogfeil jeg end begik, vilde jeg dog saaledes i de fleste Tilfælde være mindre udsat for at misforstaaes; — deels har jeg grebet denne Leilighed, hvor den første Grund ikke egentlig gjælder, til saameget muligt at skrive paa Engelsk, for at øve mig deri, og erhverve mig en vis Færdighed, der kunde komme mig tilgode, naar jeg, som jeg haaber, til Sommeren gjør en Reise til England og Skotland; da vil det være mig nyttigt at have erhvervet nogen Øvelse i at tale og skrive Sproget. — Derforuden er det det blandt alle levende Sprog, som jeg sætter næstefter mit Modersmaal; ja jeg kan næsten sige at jeg foretrækker det for Modersmaalet, da dette jo alligevel ikke kan kaldes egte norsk, men (Skriftsproget idetmindste) kun er Dansk. Det Norske er endnu blot Tale- og Folkesprog; det danske Skriftsprog blev os paatvunget med saameget andet efter Calmarunionen og især efter 1537.

Haabende, snart at see flere Linjer fra Deres Haand, undertegner jeg med særdeles Agtelse

Deres vensk. forbundne
P. A. Munch.

P. S. Var det muligt, at De engang ved Leilighed kunde skaffe mig at vide, hvilke Æventyr eller Ridderromaner der indeholdes i de ypperlige i Upsala opbevarede Norske eller Islandske *Strengleikar*, og navnligen, om Tristram og Isolde findes deriblandt?

De Vilkaar, hvorpaa Lange, Unger og jeg have sluttet os til Oldskriftselskabet, ere i Korthed disse, at vi danne den norske Afdeling af Skriftcomitéen, hvorved alle, Norge nærmest angaaende Oldskrifter blive at udgive, samt Afhandlinger skrevne af os; at vi som Skriftcomiteens Medlemmer ogsaa, naar vi ere i Kjøbenhavn, have en Stemme med ved dens Foretagender, endelig at de danske Medlemmer afholde sig fra enhver Yttring og ethvert Foretagende, hvorved Norges Betydning i Middelalderen og navnligen dets Sprog sættes i et urigtigt Lys, f. Ex. ved at kalde *norrœna* nordisk, ikke norsk, og ved at paastaae at Islands Colonisation ikke er at betragte som et norsk Nationalforetagende, og Norge ligesaameget tilhørende, som Colonisationen af det østlige Nordamerika tilhører England o. s. v. o. s. v. — See forresten sidste Hefte af »Antiqvarisk Tidsskrift«.

91. P. A. Munch til C. C. Rafn.

modt. 21 Decr. 1846.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg skriver i Hast for at underrette Dem om, at jeg først idag modtog Pakken med de trykte Ark, for hvilke jeg meget takker. Jeg antegner paa Foden af dette Brev enkelte smaa Rettelser, som jeg maaskee torde bede anbragte bag i Bogen. —

Jeg maa ved denne samme Leilighed foreløbig melde, at en stor Leverance af Expll. af »Norges gamle Love« er med Anholms Skib »Prinsesse Caroline« afgaaet til Khavn, hvoriblandt da og Expll. til Dem, Magnussen, Selskabet — enkelte Honoratiores paa Island o. fl. Jeg tog mig den Frihed, i samme Pakke ogsaa at lægge et Par Bøger til Grundtvig; hvis de samme maatte blive tilstillede min Kone, eller henlagte til Afhentning for hende, vilde jeg være Dem særdeles forbunden.

Jeg havde haabet ved denne Leilighed ogsaa at kunne faae sendt et Prøveexemplar af Udgaven af den ældre Edda, men desværre mangler endnu lidt, saaat den ei udkommer før om en Uges Tid.

Det var at vente, at der i de i Indledningen og Anmærkningerne ⟨....⟩ indstrøede Bemærkninger maatte komme enkelte Uovereensstemmelser med hvad andre Medarbeidere anføre, og mellem disse indbyrdes; men saadant ligger i Sagens Natur, og maa vel altid af vedkommende Redaction kunne lempes. Jeg er nu snart færdig med Indl. til de historiske Sagaer, og skal da strax sende dem. Men der er een Saga, eller rettere Cyclus af Kongesagaer, som ganske vist er glemt i Fortegnelsen, og som dog er for vigtig til ei at omhandles: det er *Fagrskinna*; deri forekommer ogsaa meget om Jarizleif m. m., og navnligen om Möttul Finnekonge som Dronn. Gunhilds Læremester. — Da jeg nu har sat mig aldeles ind i Planen for Værket, skal jeg nok kunne paatage mig at udtegne de til Anførsel egnede Steder, uden at blive for vidtløftig: — jeg skal aldeles følge den antydede Plan.

Vi have i denne Tid gjort i Rigsarkivet et herligt Fund af Membranfragmenter; blandt disse f. Ex. et Stykke af den samme Fagrskinna, hvorefter No. 301 qv. er skreven; ligesaa meget af en Gulathingslov, skreven med Hauk Erlendssøns Haand, foruden en heel Deel andet, hvorom snart en Beretning af mig vil være at læse i et Tidsskrift, Lange udgiver.

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til F. Magnusen, ligesaa til Deres ærede Familie.

vensk.

besv. 21 Decr. 1846. *P. A. Munch.*

92. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 1ste Januar 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg skulde allerede have skrevet med forrige Post, og nærmere omhandlet eller rettere motiveret den da fra os alle tre Comiteemedlemmer afsendte Skrivelse, der ellers maaskee kunde komme noget uventet — hvis ikke aldeles uforudseede Hindringer havde afholdt mig derfra. Jeg skynder mig derfor nu at indhente det Forsømte.

Den af os tre, der først blev opmærksom paa de omhandlede Misligheder, var Lange, der naturligviis var mest nysgjerrig efter at see, hvorledes hans meddeelte Oplysninger vare benyttede. Ved nærmere Undersøgelse fandt han saa mange Incurier og virkelige Urigtigheder, at han ansaa sig forpligtet til at gjøre Selskabet opmærksom derpaa. Efter nærmere Conference med Unger og mig blev saaledes Skrivelsen affattet.

Med Hensyn til Grunden, hvorfor vi have troet at burde udtale os saa decisivt, og paa en vis Maade bryde Staven over Skriftet, da maa jeg her gjentage, at det ene og alene er for at værne om Selskabets Anseelse. Hvis man deri vilde see en vis forfængelig Lyst til at blande os i Alt, eller en egennyttig Stræben efter at tilrive os saamange Arbeider som muligt, vilde man i høi Grad gjøre os Uret. Tvertimod vil det altid være os en Fornøielse, i Materier som disse, at meddele alle de Oplysninger, vi kunne, uden at vort Navn endog bliver nævnt, og uden nogensomhelst Fordring paa Honorar eller Godtgjørelse, kun under den Betingelse, at Oplysningerne blive benyttede. Nu kunde man jo vistnok sige, at Langes Oplysninger saavidt muligt ere blevne benyttede, nemlig fra det Sted eller Ark, der ved deres Meddelelse var under Pressen; men hvorledes er dette skeet? Istedetfor nemlig at sætte Langes Forklaring aldeles istedetfor Petersens, — hvilket var nødvendigt, da paa de fleste Steder den sidste aldeles har feilet — har vedkommende Oversætter uden Videre, Ord til andet bibeholdt Petersens Forklaring, og kun ladet sig nøie med at anføre Langes Henviisning til Munthe, uden at vide, at denne Henviisning aldeles ophæver og forandrer hiin Forklaring, med hvilken den saaledes er aldeles incompatibel. Her maatte dog enten det Ene eller det Andet, men aldeles ikke begge Dele bibeholdes. Et saadant »*Confer tamen Munthe*« &c. — der ofte findes tilføiet, minder mig endog om vor pudseerlige Professor Rathke, der ved Examen var for høflig til at sige »Nei, De feiler«, men altid svarede: »ganske rigtigt; De meente rimeligviis det Modsatte.«

Det er naturligviis ikke her min Hensigt, utilbørligen at nedsætte Petersens Arbeide, der med Hensyn til danske Stedsnavne er fortrinligt, og med Hensyn til de norske idetmindste vidner om udmærket Flid og Samvittighedsfuldhed — hans besynderlige Sky for »Samlinger til Norges Historie« fraregnet — men siden 12te B. af Oldn. Sagaer udkom, er en rum Tid passeret, og imidlertid ere Munthes geographiske Anmerkninger til Aalls Snorre blevne tilgængelige for Publikum. Det alfabetiske Register over disse, i Forbindelse med de tvende Karter, deels over Norge, deels over hele Norden, gjøre endog hine Anmerkninger saa let brugbare, især ved Affattelsen af et lignende alfabetisk Register, at det neppe engang vilde kunne begribes, hvorfor Oversætteren eller Udarbeideren af det latinske Register ei har haft hiint Værk ved Haanden eller ligefrem udskrevet Munthe istedetfor Petersen, naar man ei kunde forklare det saaledes, at vedkommende Oversætter blot har forstaaet at skrive Latin, og behandlet Oversættelsen fabrikmæssigt, uden at besidde nogen Indsigt i, eller Interesse for Materien selv. At dette er Tilfældet, sees allerklarest af de i vor officielle Skrivelse paapegede Steder, hvor en for enhver den, som sysler med Middelalderens Historie, forargelig Uvidenhed med de mest courante Former og *termini technici* er lagt for Dagen.

Det var disse Bemærkninger, der ei saa let kunde fremsættes i vor Fællesskrivelse, som jeg her underhaanden vilde meddele. Det er vel overflødigt at tilføie, at vi, for det Tilfælde at Directionen skulde bestemme sig til at supprimere Oplaget, og i dets Sted kun levere Chronologien med et simpelt Navneregister, tilbyde al den Assistance, vi kunne yde, især hvis Navneregistret skal indeholde korte, kun i faa Ord affattede, Localbestemmelser. Vi indsee nok, at en udførlig Navnforklaring nu vilde være utidig, da den lettest enten kunde følge med Heimskringla, eller, hvad der vel var det bedste, udkomme i e⟨t⟩ særskilt Værk over Nordens Geographi, hvor hvert Land udarbeidedes ved Sagkyndige under dets egne Enemærker.

Med Ønske om et godt Aar, og min ærbødige Hilsen til Deres Familie anbefaler jeg mig i Deres venskabelige Erindring.

Med Høiagtelse

P. A. Munch.

besv. 10 Janr. 1847.

93. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 6te Januar 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Da Leilighed tilbyder sig, skynder jeg mig at sende vedlagte Indledning til de historiske Sagaer, ved hvilken, som ved den forrige, det er at mærke at enkelte Steder f. Ex. Beskrivelse over Codices m. m., ere ladte *in blanco*, da de blot kunne udføres med Codex ved Siden. Fremdeles beder jeg undskyldt, at Sproget paa flere Steder er lidt besynderligt, navnligen vrimler af fremmede Ord; jeg valgte netop disse for at lette Oversættelsen paa Fransk, og ansaa mig i det Hele taget fritagen for at lægge nogen særdeles Vind paa Sproget.

Anmerkningerne, der neppe blive mange, skulle snart følge efter. Det Meste, forekommer det mig, kan bekvemmest behandles i den paatænkte geographiske Afhandling. Det Historiske, eller Spørgsmaalet om Odin m. m. maa kunne afhandles i faa Ord.

Fra Stephens har jeg faaet Afskriften af Grændsetractaten, men desværre ei paa Latin, hvori Originalen er affattet. Imidlertid kan jeg godt foreløbigen udarbeide de nødvendige geogr. Oplysninger; Originalen vil kanskee om faa Maaneder udkomme i Hildebrands Fortsættelse af Liljegrens Diplomatarium.

Jeg beder meget at hilse Hr. Etatsraad Magnusen, til hvilken jeg ved denne samme Leilighed maaskee faaer afsendt et Expl. af Edda —

høiagtelsesfuldt
P. A. Munch.

94. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 15de Januar 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg modtog i dette Øieblik Deres Skrivelse af 10de Januar, og skynder mig at besvare den. Vistnok har jeg endnu ei kunnet tale med Lange derom, men det falder, synes mig, af sig selv at det foreslaaede Arrangement af Enhver, saaledes som Sagerne nu staae, maa ansees hensigtsmæssigt, og skulle vi ufortøvet give os ifærd med Udarbeidelsen af Corrections-Halvarket. Det er kun Skade, at vi paa denne Maade ikke

have saa god Adgang til at berigtige de paaankede Synder mod historisk Talebrug, som vi kunde have ønsket, dog skulle vi see til at gjøre vort Bedste. Grimur Thomsen lærte jeg, først hos Hr. Etatsraaden selv, siden i Paris, at kjende som en særdeles kundskabsrig og elskværdig ung Mand, og jeg vilde nødig at han skulde ansee vor Anke som nærgaaende mod ham. Hans Studier ere jo desuden, som jeg godt kunde skjønne, mest rettede paa Philosophi og Æsthetik i Almindelighed, og det kan derfor ei geraade hans Indsigter til Forkleinelse, om han paa det strenghistoriske Feldt kommer til at begaae enkelte Formfeil. Derimod har han nok mere paa sin Samvittighed med Hensyn til Maaden, hvorpaa han har benyttet Munthes og Langes Notitser. Bemærkningen om Farøen takker jeg for, og skynder mig derfor at hidsætte følgende Rettelse:

Med Hensyn til Noten S. 281 bemærkes, at den i Guta-Lagen forekommende Benævnelse *Faroina* feilagtigen er forklaret om Færøerne istedetfor den lige ved Gottlands Nordspidse liggende Farø. Forresten blive de paapegede Overeensstemmelser mellem den gottlandske og færøiske Udtale derved saameget mærkeligere. —

Ogsaa de to tidligere Breve fra Hr. Etatsraaden tilligemed Bogpakken ere rigtig ankomne. — — —

Da Sendingen med de gl. norske Love er ankommen, maa formodentlig ogsaa tre i den for mig selv privatim forlagte Bøger nu være beroende hos Hr. Etatsraaden; jeg troer at min Kone et Par Gange har ladet høre efter dem, for selv at levere dem til Pastor Grundtvig i mit Navn. Hvis hun ei allerede skulde have faaet dem, maa hun da sende Bud derefter?

Jeg undertegner mig med særdeles Høiagtelse

Deres forbundne
P. A. Munch.

besv. 18 Febr. 1847.

95. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 20de Febr. 1847.

S. T. Hr. G. Stephens.

De ryster nok Hovedet over mig, siden jeg i saa lang Tid ingen Livstegn har givet fra mig, ei engang erkjendt Modtagelsen af Deres sidste Brev. Men jeg maa, som sædvanligt, undskylde mig med »*fjölskylda*« o. s. v. Dertil kom at flere af vore Arbeider netop lakkede mod Enden,

hvilken jeg da ønskede at oppebie for at kunne sende Dem en desto større Leverance paa een Gang. Og, som De seer, er det heller ikke saa lidet, som hermed sendes.

Med Hensyn til Deres Spørgsmaal, hvorvidt det kunde lade sig gjøre at faae laant et Par Sager til Stockholm, saa svares derpaa, at der nok ikke vilde være noget iveien for at faae Stykkerne af Homilierne, men oprigtigt talt tror jeg ikke det lønner Umagen at gjennemstudere dem engang, da de i Ordets egentligste Forstand ere Fragmenter. Her har De en Prøve af Sproget, saa vil De selv kunne dømme:

... Thik ſkal ko*m*ma hardh*er* dødh*er* | oc otolikin dombir | oc omøghelikit ſkal tik vara at vntfly | Thu ſkalt haua harda pino oc diæfla ko*mpanſ*kap vtan thu vmſkipte thit hiærta til bætra | Thridiatidh ſigx at thæn hælghe ande ko*m* ſo*m* ængelikin vædh*er*(s)ſtormbir, Thy at ha*n* bort blæſte raflika værlz goodz giris ſtorma *v mænnifkionna hiærta, | So*m* p*rophetin* ſpade af hono*m* ſighia*n*de ps. Jn ſp*iritu* vehem*enti* co*nteres* naues (tarſ*is*), Tharſis i*nterpretatur* explorac*io* gaudii. Thu ſkalt ſund*er* bryta j ængxlica maktogho*m* anda, Tharſis ſkip | tharſis thydh*ir* værlzlica glæd(h)is vplætilſe | ſkipin førande køp(in)ſkat tekna goodz giri | Æn thæn hælghe ande æggia mænniſkiona badhe fly for værlz glædhi oc goodz giri, Th*æt* prøuas (m*ed*) ſ*ancto* ioh*anne* bap*tista*, (af) hulko*m* ſcr*i*uat ær luc*as* 1, ſp*iritu* s*ancto* r*e*plebi*tur* ex vtero m*atris* ſue | &c P*uer* Erat i*n* deſ*erto* vſq*ue* ad die*m* o*ſte*nſionis ſue ad iſr*ael*. Ha*n* ſkal vpfyllas m*ed* thæm hælgha anda i ſinn*a* modh*er* lifue | af hulkins nadh han forsmadhe ſwa folko*m*plica værlz goodz, oc hugnadh | at han blef i ødhmarko*m*, af barndomps ald*er* i myklo at*er*halde | til thæs gudh bødh hano*m* fra*m* gaa oc p*redica* for iſr*aels* folke | Af theſſo*m* thre*m* ſo*m* nu ær ſakt, af | ſagdhe gudz æng*il* ſ*ancte* birg*itte* i li°cc^{ti} liij Hulkin ſo*m* aſtu*n*dha at fa thæn hælga anda | hawi førſt, rena oc fulla ſynda vidh*er*gango | æn thot the vidh*er*ganga*n* ælla ſcr*i*ptamalin gitir ey genſtan giortz m*ed* follom hiærtans idhrogha, for hardha hiærtat | Tho dugh*er* ho*n* ſwa mykit at diæwllin vndan vægh*er* oc bort ſpringh*ir* for godha*n* a*n*da | . . . . . o. s. v.

Det Eneste af nogen sær Mærkelighed ved Stykket ere, forekommer det mig, enkelte Rettelser, med en noget forskjellig, men samtidig Haand. Disse Rettelser har jeg i ovenstaaende Prøve antydet ved at sætte dem mellem blaa ( ); de vise at Bogstavet *h* efter *d* o. s. v. ei ansaaes for overflødigt. Men som sagt, nu har De seet Prøven. Ønsker De en Afskrift ligesaa diplomatarisk nøiagtig, er den til Tjeneste, og vil i alle Fald være lettere at sende.

Hvad derimod det gamle Stykke af Vestgøtalagen angaaer, da er vistnok Lange noget ængstelig for at sende det gjennem det ei altfor paa-

lidelige Cancelli, thi saa lidet det er, saa er det desto sjældnere og mærkeligere. Men De vil vist kunne undvære det, deels fordi jeg har ladet det heelt aftrykke i min Beretning, som herved følger, deels fordi jeg desuden sender Dem et fuldstændigt Facsimile af begge Sider. Dette Facsimile vil De finde indlagt i Exemplaret af den ældre Edda Pag. 14; jeg har taget det med egen Haand, og det er efter alle Kjenderes Dom aldeles som selve Originalen, de svage Bogstaver iberegnede. —

Med Hensyn til Deres Bemærkning om Maaden, hvorpaa de ældste Fragmenter ere benyttede i vor Udgave af de ældre Love troer jeg at De maa sväve i en Misforstaaelse. De vil nemlig ved nærmere Iagttagelse finde, at vi i Grunden have leveret Mere, end De foreslog. Vi have ei alene leveret de ældste Fragmenter, heelt aftrykte, men derforuden Texten af den ypperlige Codex Ranzovianus. Denne udgjør saaatsige et heelstøbt Pragtstykke for sig, hvis Eenhed ei burde gjøres Vold paa. Skulde vi have gaaet frem paa den af Dem antydede Maade, maatte vi, hver Gang vi kom til et Sted, hvor et ældre Brudstykke begyndte, standse med Texten efter Cod. Ranzovianus, fortsætte efter Brudstykket saa langt det rak, og derefter igjen begynde med Hovedcodex, af hvilken blot Varianterne maatte anføres saalænge Brudstykket varede. Men dette var jo aabenbart at bryde Eenheden, og Læseren vilde derved gaae Glip af Texten efter Hovedcodex. Nu har Læseren hele Codex, og derforuden Fragmenterne, som han jo let kan tænke sig indskudte paa behørigt Sted, dertil behöves ingen stor Imagination. Naar jeg ved to ypperlige Oldskrifter af een og samme Bog har Valget mellem et diplomatarisk Aftryk af begge Texter, eller kun af den ene med Varianter af den anden, foretrækker jeg dog at have dem begge. En anden Sag var det, hvis Cod. Ranzovianus havde været en ung og slet Afskrift, men da den er fortrinlig og ældgammel, kun faa Decennier yngre end Fragmenterne, saa var det uforsvarligt at lade Læseren miste et eneste Bogstav deraf, endsige hele Stykker.

Udgaven af den ældre Edda vil De idetmindste finde smukt udstyret i typografisk Henseende, men jeg haaber og at De vil finde den nøiagtig. Hvis De havde Anledning til, i et eller andet engelsk Blad eller *Review* at anmelde den, eller i det Hele taget at omtale det unge Norges Bestræbelser for at gjenoplive sin National-Literatur, saa var det ikke afveien, da, som De vist selv nylig har seet, saakaldte Skandinaver og Islændere i Danmark gjøre Attentater paa at bevise at den gamle norrøne (ɔ: norske) Literatur, der for en stor Deel ene angaar Norge, og hvis fornemste Forfattere deels ere norske, deels af norsk Æt, talende det norske Sprog og opholdende sig en Deel af deres Liv i Norge —

at denne, i det norske Sprog skrevne Literatur ei skulde være norsk, men islandsk, kanskee dansk?! Underligt er det at høre Islændere sige at Eddadigtene ere skrevne paa Islandsk, at *Haustlöng* er skreven paa Islandsk, naar de, som bekjendt ere forfattede længe førend Island opdagedes.

Desværre er der nok heller ikke her for det første saadan en Post, som den, De omtaler, at vente oprettet, thi egentlig er allerede et Personale af 3 (Keyser, mig, Unger) tilstrækkeligt til, ved Universitetet at afholde de nødvendige Forelæsninger, og ud over den strenge Nødvendighed gaaer man endnu kun sjælden her til Lands. Men hvis De, som en uafhængig Mand, opslog Deres Bolig her istedetfor i Stockholm, eller idetmindste et Par Aar forsøgte at boe iblandt os, haaber jeg De skulde finde Dem tilfreds, og føle at idetmindste det Slags Studier, hvormed De beskjeftiger Dem, trives bedre her end i Stockholm, fast Hjælpemidlerne endnu ikke ere saa mange. De skulde ogsaa føle, at De her var Europas Pulsslag langt nærmere end i den stockholmske *Cul de sac*. Endelig troer jeg at Tiden her ei er ugunstig for Privat-Erhverv.

Jeg anbefaler mig paa det bedste i Deres venskabelige Erindring. —

Ganske Deres
P. A. Munch.

96. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 23 Febr. 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg modtog med sidste Post Hr. Etatsraadens Skrivelse af 13de Febr., i hvilken Anledning jeg, for ei at tabe Tid, iler med at svare, at jeg med Fornøielse ogsaa skal paatage mig det Fornødne til *Islendingasögur*, men at jeg isaafald maa udbede mig en i Lighed med den over Kongesagaerne og de mythiske Sagaer kortelig affattet Citations-Liste over alle de Steder, der skulle aftrykkes. En saadan Liste har jeg hidtil ei faaet over de islandske Sagaer. Ellers kan vel, som jeg idetmindste foreløbigen tænker mig det, ogsaa her en Fælles-Indledning, som ved de to andre Saga-Grupper, være tilstrækkelig. Nærmest bliver det vel Egils Saga og Njåls Saga, der her komme i Betragtning.

De øvrige, sig til Skriftet egnende, Gjenstande har jeg naturligviis i Erindring. Gjennem Stephens har jeg nu faaet det fuldstændige Apparat til Grændsetractaten af 1323, og vi ere da saaledes istand til, med

Bestemthed, og efter diplomatariske Kilder, at kunne drage Grændsen mellem Rusland og det svensknorske Monarkie i 1323—26. Siden tør jeg vel vente nærmere Underretning om, i hvilken Orden De maatte ønske Bidragene, og navnligen Maaden, paa hvilken den geografiske Afhandling — saavidt jeg kan skjønne den vigtigste Deel af det hele Værk — bringes istand, f. Ex. om stykkeviis fra flere Hænder, eller inddeelt i Smaaafhandlinger, eller om blot ved Materialier fra Flere, bearbeidede af Een, o. s. v., samt om dens Omfang.

Dersom Hr. Etatsraaden i Deres næste Skrivelse ogsaa vilde have den Godhed, med et Par Ord at fortælle mig lidt om Charakteren af og Anledningen til det ganske nys oprettede nordiske Literaturselskab, der begynder sin Virksomhed med Udgivelsen af Hrafnkels Saga, da vilde jeg være Dem særdeles taknemmelig, thi jeg negter ikke, at vor Nysgjerrighed heroppe desangaaende er spændt til det Høieste, saamegetmere som vi — maaskee med Urette — troe deri at spore et Slags Opposition eller Demonstration mod Oldskriftselskabet; thi naar dette udgiver *Islendingasögur*, af hvilke jo nu 2det Bind kommer, eller er kommet, vil der saa temmelig være sørget for Almeenhedens Tarv, idetmindste saalænge Oldsproget er dyrket af saa Faa, som Tilfældet er i Danmark og Sverige. —

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

P. S. Paa Afhandlingen om Hauk Erlendssøn er jeg begyndt, og bliver om faa Dage dermed færdig.

besv. 4 Marts *1845.

97. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 20 Marts 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Da jeg paa Grund af Deres tidligere Yttringer antager det at haste med Tilveiebringelsen af det nødvendige Manuskript for *Antiquités russes*, vover jeg ikke at oppebie enten en Leilighed, eller det fra Dem med megen Længsel forventede udførligere Brev, for at svare derpaa, men fremsender Indlagte, for at det snarestmuligt kan være ved Haanden. Ved Gjennemlæsningen vil det sees, at jeg, om jeg ikke har været for sparsom, idetmindste ikke har været for vidtløftig. Jeg har ligeledes,

som De seer, gjort de nødvendige Excerpter af Fagrskinna. At dennes Citater ei kunde undværes, vil formeentlig ved Gjennemlæsning være klart. Paa intet andet Sted f. Ex. omtales Mattul Finnekonge i Berørelse med Dronning Gunhild, heller ikke omtales noget Sted saa vidtløftigt og nøiagtigt Eilif Jarls Forhold til Jaroslav. Det er især Fagrskinnas Udtryk, der gjøre hans Identitet med Uleb næsten paatagelig. — Citaterne af Harald Haardraades Historie saavelsom af Sigurd Jorsalafarers forekom mig for vidtløftige til dennegang at skrive heelt ud; jeg meente at man igrunden kunde gjemme Alt, Harald vedkommende, til en egen Afhandling om Væringerne, og da var det tidsnok at nedsende de til den Tid færdigtrykte Ark af Fagrskinna til Afbenyttelse. I alle Fald vil det nødvendige af Haralds og Sigurds Historier, som et bestemt og afsluttet Heelt, med Lethed kunne findes i Afskrifterne i Khavn, og afskrives samt oversættes dernede. — Jeg har og leveret Citater af de gamle Love, Citater, der vist ei ville findes overflødige, saafremt Planen er at medtage Alt, hvad nordiske Kildeskrifter indeholde om Rusland.

Hvad jeg har indcirklet med røde Parentheser, er naturligviis noget som ei skal oversættes, men kun er Redactionsbemærkninger af mig.

Jeg har dristigen henviist til den geogr. Afhandling som et Reservoir for de fleste betydeligere Oplysninger. Deri tror jeg at have handlet ret, thi skal den Afhandling være hensigtssvarende, maa den og være aldeles udtømmende og give Besked om alt Geographiskt i denne Retning. Ønskes Bidrag dertil, eller formelig Udarbeidelse af dette eller hiint Afsnit, eller det Hele, da er jeg til Tjeneste. Forresten skulde det, for mulige Henviisningers Skyld, være af Interesse for mig at vide, hvilke Afhandlinger der leveres af de øvrige Medarbeidere. Hvo veed om jeg ikke da mangesteds kunde indskrænke mig til en Henviisning, hvor jeg nu er nødt til at være udførligere.

Anmerkningerne til *Isl. Sögur* skal jeg strax tage under Arbeide. —

Jeg haaber, at Afhandlingen om Hauk Erlendssøn, der, som jeg nu erfarer, blev sendt i Pakken til Thorsen paa Bibliotheket, er kommen Dem rigtigt tilhænde.

〈. . . . . .〉

besv. 24 Marts 1847.

98. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Chnia 30 Marts 1847.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Rafn.

Jeg modtog nys Hr. Etatsraadens Skrivelser til mig og til den norske Comitée; den sidste meddeelte jeg strax Lange og Unger. Tiden tillader mig idag ei at svare udførligt, hvilket heller ikke gjøres nødvendigt, da jeg deels allerede i mit forr. Brev har berørt meget af hvad jeg ellers vilde have omtalt, deels foreløbigen intet kan melde ang. Sagen selv, uden dette: at vi skulle indhente de nødvendige Erklæringer fra vedk. Forlæggere saa snart det paa nogen Maade er muligt. Men dertil udfordres — og derfor skynder jeg mig at skrive derom idag — eet, og det et meget væsentligt Moment, som hidtil ei er omtalt, neml. Oplagets Størrelse. Derom turde vi vel bede os underrettede, var det end med omgaaende Post. Fremdeles ønskede vi gjerne at vide, om De, eller Directionen vel skulde have noget imod at vi, forat gjøre Concursen saa fuldstændig som muligt, og Forlæggernes Fordringer saameget ringere, averterede i et offentligt Blad at vi modtage skriftlige Anbud paa Entreprisen fra Bogtrykkere her i Staden. Efter vor Formening vilde dette blive saagodtsom en Licitation. At vi derforuden underhaanden ville forhøre os, er en Selvfølge. —

At Snorres Udgivelse i Norge selv vilde gjøre Sagen meget populær og maaskee skaffe endnu flere Subskribenter, er neppe at betvivle. Interessen for saadanne Sager er overordentlig tiltaget.

Afhandlingen om Hauk Erlendssøn er vel nu, som jeg maa formode i Deres, eller idetmindste i Thorsens Hænder. Den blev i en Sending, der afgik fra Boghandl. Feilberg & Landmark til Universitetsbibliotheket i Khavn, lagt ind i Pakken til Thorsen, og afsendt med Skipper Paulsen. Den var ellers særskilt convoluteret og adresseret til Hr. Etatsraaden. — Af andre Arbeider tænker jeg at faae fuldført det over Normandie — ligeledes samler jeg Materialier til en Afhandling om Pesten i 1349. —

Jeg undertegner mig med Høiagtelse

P. A. Munch.

besv. 24de April 1847.

99. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania den 12te April 1847.

S. T. Hr. G. Stephens esq[r], Stockholm.

I Haab om at De ei anseer det ubeskedent, vover jeg i mit og mine Venners Navn at falde Dem til Byrde med Anmodning om at udføre en lille Commission til Hjælp ved Udgivelsen af Lange's og Unger's Diplomatarium. Udgiverne ønskede nemlig, da de kun har et Par Breve fra 1316, ogsaa at aftrykke det jæmtelandske, altsaa norske Brev af 1316, der er udgivet i Hildebrands Diplomatarium[1]. Men da det er øiensynligt, at dette Aftryk aldeles ikke er nøiagtigt efter Originalen, og de saaledes ikke kunne benytte det, bede de mig, som allerede har den Ære at staae i Brevvexling med Dem, om at formaae Dem til at tage en ny Afskrift af Originalen, med Bibeholdelse af alle Abbreviaturer, og om muligt endog af Originalens Linje-Inddeling. Da Brevet er ganske kort, vil det Hele, hvis Deres Vei alligevel — som jeg maa formode — falder ved Rigsarchivet, kun udgjøre 1/2 Times Arbeide. Da De, som jeg tidligere har sagt, er den Eneste i Stockholm, paa hvis Afskrifters Nøiagtighed vi stole, haaber jeg De undskylder, at vi uden Videre henvende os til Dem: vi havde intet andet Valg. — Hvis De nu vilde paatage Dem dette Arbeide, vilde De da ogsaa krone Værket ved at lade os faae Afskriften saa snart, at Skriftets Trykning ingen Standsning lider? Det vil sige, inden en 14 Dages Tid, eftersom man allerede er avanceret til 1310?

Jeg haaber at De har faaet mine tvende tidligere Breve, et gjennem Cancelliet, med Edda, Grammatiken o. s. v., et andet ved Posten. De veed formodentlig, at vi nu have Fagrskinna og anden Deel af de gl. norske Love under Trykning. Er der noget, hvori jeg kan være til Tjeneste, saa befal kun over

Deres heng. forbundne
P. A. Munch.

---

[1] No. 2044 — p. 239 — Orig. på perg. i K. Witterh. o. Ant. Ak. S. l. 1. *logm.* [G. S.].

100. Den Norske Oldskrift-Committee til sekretæren i Oldskrift-Selskabet.

Christiania 14de April 1847.

Høivelbaarne Hr. Etatsraad m. m. Rafn,
Secretair i det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab.

I Anledning af den til os stilede Forespørgsel om, hvorvidt nogen norsk Forlægger skulde være villig til at overtage Forlaget af den ved den norske Oldskrift-Committee redigerede Textudgave af Heimskringla med Oversættelse, have vi forhørt os hos forskjellige herværende Boghandlere. Da Hr. Etatsraadens Skrivelse ikke opstiller saa aldeles bestemte Betingelser for Forlagets Overtagelse, at vi denne Gang see os istand til at fremsætte noget aldeles bestemt Minimums Tilbud, tro vi dog strax foreløbig at burde melde, at mindst 4 med godt Officin forsynede Forlæggere her ere villige til at overtage disse Forlag uden Tryknings-Tilskud, samt mod at aflevere 30 Expl. frit til Selskabet, der paa den anden Side afholder Udgifterne for Honorar og Correctur. Vi have ikke villet gaae videre med nogen, førend vi erholdt Selskabets Bestemmelse om, hvorvidt samme Typer som i *Islendinga-Sögur* er en *conditio sine qua non*. Ingen Bogtrykker her har nemlig denne Skriftsort, som ogsaa efter vort Begreb er vel bred, men alle ere nylig forsynede med en smuk corpus antikva, den samme hvormed Molbechs og Petersens Udvalg af danske Diplomer og Munchs Edda er trykt, og hvormed nu Diplomatarium Norvegicum trykkes. Passende [1] og i Format som *Islendinga-Sögur*, antage vi at denne Skrift vil tage sig vel saa godt ud.

Førend noget yderligere afgjøres vilde det formeentlig være fornødent at erholde Bestemmelse, om Forlæggeren maa gjøre Oplaget saa stort han vil, og om han, med det samme han overtager Forlaget af Heimskringla, maa betragte sig som engageret Forlægger for dens Fortsættelse, forsaavidt Selskabet beslutter at udgive samme. Iøvrigt skulle vi kun tilføie, at man hos os underhaanden har forespurgt, om et rentefrit Laan til Indkjøb under Et af det fornødne Papir kunde erholdes — paa et Aar, uden at dog et saadant Ønske inhæreres, eller vilde have synderlig Indflydelse paa Betingelserne iøvrigt.

Imødeseende Selskabets nærmere Bestemmelse og i Tilfælde, Fuldmagt for os til at slutte Contract med den Forlægger vi maatte antage Selskabet bedst tjent med, undertegne vi

med Høiagtelse

Chr. Lange. *P. A. Munch.* *C. R. Unger.*

[1] Her har kopien et tomt rum (altsaa noget som var uleselig for avskriveren). [Utg.]

101. P. A. Munch til C. C. Rafn.

(d. 14. April 1847).

Jeg benytter Leiligheden, idet foranstaaende Skrivelse sendes, til og at tilføie et Par Ord betræffende Qvartværket over Rusland. Jeg har nu fuldstændigen udarbeidet, og venter kun paa Isens Aabning til at afsende, Indledning og korte Anmærkninger til de geographiske Stykker, til Grændsetraktaterne, til Eimunds þáttr, og, hvad jeg neppe troer kan undværes, naar Alt af nordiske Stykker skal tages med, af Theodoricus Monachus. Burde ikke ogsaa passende Stykker af Saxo citeres? I alle Fald ere de aldeles uundværlige ved Behandlingen af Harald Haardraades Affairer i Constantinopel.

Med Hensyn til de egentlige Afhandlinger, der vel komme til at udgjøre andet Bind, er det mig ei saa let at yttre nogen bestemt Mening, saalænge jeg ei veed, hvad der udarbeides af Mænd i Danmark. Imidlertid antager jeg foreløbigen, at den geographiske Afhandling bør være een, og punktviis gjennemgaae de i Spørgsmaal værende Lande, sammenlignende vore Forfædres og de Indfødtes Benævnelser, og søgende, saavidt muligt, at gjøre rede for Beliggenheden af hvert nævnt Sted samt for vore Forfædres geogr. Forestillinger om hine Egne i Almindelighed. — Hvad derimod den historiske Behandling af Stoffet angaaer, da tvivler jeg paa, at man bekvemt kan bringe den under en eneste Titel. Efter en almindelig Udsigt over hine Landes ældste Beboere, over Roxolanernes, Slavernes og Tschudernes indbyrdes Forhold, om den sandsynlige Betydning af Navnet Vareger o. s. v., forekommer det mig at Afhandlingen maa dele sig i Specialafhandlinger, a) om de russiske Fyrsters Forhold til og Forbindelse med de nordiske Fyrstehoffer, b) om Finnefærden, Bjarmelandstog og Nationernes Conflicter i Finland, Finmarken og Nordrusland, c) om Samkvemmet med Constantinopel, om Væringerne, om den orientalsk-indiske Handelsvei over det sorte Hav og Novgorod. Denne sidste Afdeling vil i høi Grad — saavidt jeg kan forstaae det — belyses ved Afhandlingen om Bracteaterne, og skulde jeg nok, hvis det lod sig gjøre, ønske, for Citaternes og Redactionens Skyld at faae Originalen at see efterat den var oversat paa Fransk, og saaledes ei længer behøvedes i Kjøbenhavn. Derved sparedes maaskee Gjentagelser, og det vilde blive mig lettere at lempe min Fremstilling efter de i Myntafhandlingen indeholdte Oplysninger. Jeg vilde i det Hele taget være taknemlig hvis jeg, efterhaanden som de af mig leverede Bidrag

ere oversatte paa Fransk, kunde faae dem tilbage, da jeg i Almindelighed ei har Gjenpart af dem, og derfor ikke saa nøie kan erindre, hvad der staar eller ikke staar; hvad jeg saaledes kan henvise til i de senere Afhandlinger, eller ei. Ogsaa kunde paa den Maade Feil, som efterhaanden ved den dybere Indtrængen i Materien opdages, kunne bemærkes. Af saadanne Feil har jeg ved den nøiagtige Behandling af de geogr. Punkter i og ved Finmarken, som Bearbeidelsen af Grændsetractaterne medførte, fundet een, idetmindste i min Bevidsthed, om der end ei har været Anledning til at faae den nedskrevet. Jeg troede nemlig, indtil for ganske nyligt, paa Munthe's Autoritet, at »*Veggistafr*« laa paa Arnøen, istedetfor ved det hvide Hav, ei langt fra Kandalax. Hvis Stedet er nævnt i Anmærkningerne til Hákon Hákonssøns Saga, sidste Capitel, bedes Forklaringen rettet. Heldigviis er jeg mig ei flere Feiltagelser bevidst.

Hvad Karterne angaaer, da har jeg her vedlagt omtrentlige Miniaturskizzer af tvende, som jeg anseer nødvendige, naturligviis begge i en saadan Maalestok, at Rammen udfylder det hele Qvartformat. No. 1. bliver da Generalkartet; No. 2 Specialkart over Grændsedistriktet. Derforuden troer jeg det ei vilde være afveien at lade et tredie, om end i liden Maalestok og som en Carton paa et af de andre, følge, nemlig en stereographisk Fremstilling af Polarlandene, hvor Nord-Polen dannede Midtpunktet. og den 60de Grad tangerede Siderammerne. Derved fik Læserne bedst Idee om vore Forfædres Begreber om *Svalbarði*, *Tröllabotn*, *Dumbshaf* o. s. v. —

De mange, uopsættelige Arbeider, jeg i Aar har fore, ville nok desværre hindre mig fra, hvormeget jeg end kunde ønske det, efter Bestemmelsen at komme til Kjøbenhavn, hvilket jeg maa have tilgode først ad Aare. Jeg maa saaledes nøies med den skriftlige Ventileren af Sagerne, hvor den mundtlige havde gjort saa godt. Dog haaber jeg Alt desuagtet skal gaae godt, især med Hr. Etatsraadens omhyggelige Tilsyn.

Med Høiagtelse

P. A. Munch.

Til Karternes Udarbeidelse har jeg, i Besiddelse af de nyeste norske og russiske Kystopmaalinger, fortrinlige Hjælpemidler.

102. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 17de April 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

I denne Pakke erholder De — som De vil bemærke — deels det nødvendige Apparat til de geografiske Sager, forudsat at jeg har fundet de rette Steder og at der ei gives flere Fragmenter af dette Slags, deels Indledning, Text og Noter til Grændsetraktaterne. Jeg haaber at det ei vil findes ubeskedent, at ogsaa jeg, uagtet Werlauff har leveret nogle Anmerkninger til det norsk-russiske Grændseskjel, har gjort det til Gjenstand for yderligere Behandling, thi ved Gjennemlæsning af Indledningen, med hvilken jeg har gjort mig yderligste Flid og hvori jeg troer at være *komne til aldeles sikkre, skjønt hidtil neppe anede, Resultater, vil De finde, at dette Grændseskjel umuligt kunde undlades at behandles under eet med Tractaten af 1326; De vil ligeledes finde, at jeg, ved at være i Besiddelse af en tredobbelt Text dertil, har kunnet levere denne med fuldstændigere Apparat; endelig, at min Syslen med Finmarkens Geographie og Kart-Aftegning samt min uhindrede Adgang til de sidste geographiske Kystmaalingers Resultater har sat mig istand til at bestemme flere Punkters Beliggenhed med større Nøiagtighed og Tilforladelighed end hidtil. Jeg troer dog at intet er i Veien for, at ved den endelige Redaction baade Conferentsraad Werlauffs og mine Noter ville kunne sættes sammen.

Foruden de ovennævnte Stykker indsender jeg ligeledes, hvad hidtil var glemt, en Indledning til Lov-Citaterne, og da jeg desuden har fundet de meddeelte Steder i Vestgøtalagen, har jeg og leveret disse med Apparat, og ville de nu bekvemt kunne indføres ved Siden af de norske Lovcitater og under fælles Indledning. Da Retskrivningen i svenske Love er mislig, har jeg i Stykkerne benyttet en Normalorthographi, og henstiller jeg i denne Anledning til Deres Overveielse, om det ikke er rigtigt, i nærværende Værk i alle Citater, det være sig Sagaer, Love, o. a. d., kun ikke Originaldiplomer, at benytte en grammatisk berigtiget Retskrivning. Det er her ikke Sproget og Sproghistorien, men Indholdet, der skal studeres. De orthographiske Forskjelligheder ville kun sætte den deri ubevante Udlænding i Forlegenhed og maaskee vække urigtige Forestillinger hos ham.

Stykkerne af Fagrskinna skal jeg snart lade afskrive, det vil sige saasnart jeg er naaet derhen i min Bearbeidelse. Men hvis De ei skulde behøve dem før om en Maaneds Tid, vilde det dog være aller bekvemmest at sende de da vistnok reentrykte Ark af de omhandlede Partier.

Med forbindtligst Hilsen til Finn Magnusen og Werlauff anbefaler jeg mig

med Høiagtelse

besv. 24 April 1847. *P. A. Munch.*

103. Styret for Oldskrift-Selskabet til den norske Oldskrift-Committee.

Kjøbenhavn, den 22de April 1847.

Til det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs
norske Oldskrift-Committee.

Vi have modtaget den ærede Committees Brev af 14de April og glædet os ved Udsigterne til at Snorres historiske Værk kan udgives fra Selskabet under nogenlunde gunstige Vilkaar.

Det vil upaatvivlelig ogsaa i visse Henseender være ønskeligt, om Værket kan trykkes i Christiania.

Som vi senere have erfaret, kan Textudgaven i Norge næsten betragtes som en Skolebog, da det jo er Bestemmelsen at Oldsproget skal indføres ved den lærde Skoleunderviisning. Paa den Maade maatte man kunne opnaae billigere Vilkaar der end her. Med Hensyn til Oversættelsen bemærkes, at man tidligere var saa heldig at udgive navnligen den hele Række af Oldnordiske Sagaer aldeles uden nogen Udgift for Selskabet, saa at dette ikke engang udredede noget Honorar. Saafremt Deeltagelsen skulde vise sig i noget større Omfang, maatte ogsaa derved billigere Vilkaar blive mulige.

Vi ere forvissede om at Committeen vil bestræbe sig for at opnaae de billigste Vilkaar og træffe en betryggende Overeenskomst, i det vi befuldmægtige den til at slutte en saadan selv i det Tilfælde at der ikke kan opnaaes billigere Vilkaar end de tilbudne.

Vilkaarene bleve altsaa disse:

1. Forlæggeren overtager Forlaget af Snorre Sturlasons *Noregs Konúnga Sögur* i Grundtext og særskilt i Oversættelse.
2. Format bliver som *Íslendínga Sögur* paa Papir af samme Bonitet og Førhed.
3. Der leveres Selskabet til Bortforæring, uden Betaling, 30 (tredive) vel heftede Exemplarer (heftede med Traad, hvidt Blad foran og bag i, ikke beskaarne).
4. Prisen for Subscribenter i Norge er fastsat til 4 β norsk for Arket af Texten og 5 β norsk for Arket af Oversættelsen.
5. Selskabet udreder Honorarerne for Bearbeidelsen og Correcturerne men tilskyder intet til Trykkeomkostningerne.

Dersom Forholdene skulde stille sig saa gunstige at Forlæggeren skulde ville tilstaae noget i Honorar, saa agte vi at henstille til Selskabet at saadant bliver at føie som et Tillæg til det Honorar, der af Selskabet er bestemt for Medarbeiderne af den norske Committee.

Hvad Udstyret angaaer, da anbefales dette til Committeens Omhu og ere vi med den ganske enige i at vælge den Corpus antiqua, som er anvendt i Professor Munchs Udgave af den ældre Edda.

Det overlades til Forlæggeren at gjøre Oplaget saa stort, som han vil bestemme.

Saafremt Committeen ønsker at et yderligere Andragende skal forelægges Selskabet med Hensyn til Fortsættelsen af Heimskringla, saa var det rettest forud at gjøre et nøiagtigt Overslag, hvor mange Ark det hele Værk, trykt med den foreslaaede Corpus antiqua, vil udgjøre, og i hvor mange Bind det bekvemt vil kunne deles. Dersom det første Bind ikke skal indeholde mere end Olaf Tryggvasons Saga ud, vil det blive et i Forhold til de Øvrige meget lille Bind; det fortjener derfor nøiere Overveielse, om Værket ikke lod sig dele anderledes, f. Ex. saafremt man indskrænkede sig til Heimskringla, da i to Bind, og om man tog den hele Cyclus, i tre Bind. Dette maatte vi da overlade til Committeens Bestemmelse.

Selskabet vil ikke være i Stand til at tilstaae Forlæggeren noget rentefrit Laan til Indkjøb af Papir.

Efter de affattede Overslag over Selskabets Indtægter og Udgifter vil der til de her omhandlede Værker, naar Indtægterne nogenlunde ville holde sig efter den gjorte Calcule, ved Udgangen af 1848 kunne anvendes c. 700 Rbdlr, deri dog at afdrage hvad der allerede er udbetalt i Honorar for Heimskringla i Text og Oversættelse; tidligere kan intet dertil udredes, men efter den Tid venter man at kunne hvert andet Aar ligeledes anvende c. 700 Rbdlr. paa disse Værker.

Finn Magnusen. *C. C. Rafn.* *I. F. Magnus.*
A. G. Rudelbach. *Velschow.*

104. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn, den 27de April 1847.

Hr. Professor P. A. Munch.

De modtager her det nye Bind af Annalerne, hvori det har glædet os at indføre flere interessante Artikler fra Deres Haand. Packeterne til DeHerrer Lange og Unger anbefales til Deres Godhed, ligeledes et Expl. af *Antiquitates Americanæ*, som er bestemt for den Kgl. Norske Regje-

rings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet; for samme Ant. Tidsskrift 1843—1845.

Et Blad, som udviser Qvartværkets Format vedlægges; ligeledes et Prøveark af Papiret som anvendes til *Íslendínga Sögur*; man maa see til at holde Papiret af samme Førhed og Bonitet.

Deres venskabeligst hengivne
Rafn.

I Pakken er indlagt et Brev med indlagt Manuscript (vedk. Edda-uddragene) til Dem og en Packet til Provst Fritzner.

Efter Deres Ønske sendes 4 Explr. af Arkene 2 til 5.

105. P. A. Munch til C. C. Rafn.

(d. 27 April 1847).

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Rafn.

Jeg vil haabe, at Afhandlingen om Hauk Erlendssøn nu forlængst er kommen i Deres Hænder, thi jeg har fra temmelig sikkre Kilder erfaret, at Skipperen, hvormed den sendtes, allerede før Midten af f. M. var ankommen til Kjøbenhavn. —

Jeg vil ligeledes haabe, at en Pakke, som jeg pr. Commission lod sende fra Drøbak, er ankommen. Denne Pakke indeholdt Indledning og Anmærkninger til de geographiske Stykker m. m., og fornemmelig til begge Grændsetraktaterne, hvilke jeg ret har behandlet *con amore* og hvor jeg troer at være kommen til et baade rigtigt og i historisk Henseende mærkeligt Resultat. Denne Pakke sendtes, hvis ellers min Commission er promte udført, med det til Kjøbenhavn d. 24de Apr. ankomne Dampskib. I alle Fald vil den nu være at erholde paa Toldboden.

Da det i flere Henseender er mig vigtigt at kunne i senere Anmærkninger henholde mig til, hvad jeg i tidligere har yttret, saa og at kunne i Tide faae rettet eller modificeret, hvad der maaskee ved nærmere Behandling af Materien viiste sig at tiltrænge en saadan Modification — skjønt rigtignok intet af det Slags hidtil har forefaldet — vilde det være mig særdeles kjert, om jeg successive kunde erholde mine Originalmskripter tilbage efterat de vare oversatte paa Fransk. Aller behageligst var det vistnok om jeg havde Adgang til at see den franske Oversættelse selv, men saadant noget lader sig vel neppe iværksætte. Jeg negter heller ikke, at jeg til det yderligere Arbeide i høi Grad vil komme til at behøve de fuldstændige Annaler (ikke Tidsskriftet, men de gl. isl. Annaler) for hvis Udgivelse der jo nu efter Sigende ei skal være nogen Hinder.

— — —

Jeg anbefaler mig med Høiagtelse
besv. den 1ste Mai 1847.

Deres forbundne
P. A. Munch.

106. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania d. 28de April 1847.

S. T. Hr. Dr. Jacob Grimm.

Høistærede Herre! lang Tid er henrunden, siden jeg — for henved to Aar siden — modtog med Prof. Dönniges Deres særdeles kjerkomne og interessante Skrivelse af 30te Juli 1845. Jeg burde strax have besvaret den, men manglede en Tidlang den fornødne Leilighed, da jeg nemlig havde bestemt mig til, med Brevet ogsaa at lade et af de Skrifter følge, som her nedsendes. Siden udsattes Brevskrivningen fra Tid til anden, indtil jeg endelig nu ved Hr. Autenrieth faaer en ligesaa hurtig, som sikker Leilighed til Afsendelsen.

Jeg haaber De vil finde, at vi her i Norge imidlertid ei have været ledige. Det er efter vore ringe Evner ei saa ubetydeligt, hvad jeg her sender, og i denne Mellem-Tid har seet Dagens Lys. Det er nemlig.

1. min Udgave af *Codex Munkalivensis*, complet.
2. den af mig og Unger forfattede »Oldnorsk Grammatik«.
3. vor »Oldnorske Læsebog«, af hvilken dog endnu de sidste Par Ark mangle, men skulle siden følge.
4. min Beretning, særskilt aftrykt af »Tidsskrift for Literatur og Kritik« om et nylig i vort Rigsarkiv gjort Fund af Old-Membraner.
5. min, eller rettere Unger's og min Udgave af den ældre Edda, efter Originalmembranerne.
6. Det første Ark af den under Pressen værende »Fagrskinna« eller *Noregs konunga tal.*

Første Bind af de gamle norske Love er allerede forlængst afsendt herfra som en »offert« til Dem, Savigny og endnu nogle flere literaire Notabiliteter i Berlin, men vi have stor Grund til at troe at Sendelsen endnu ei er ankommen. Hvis det bliver mig muligt, sender jeg derfor med dette Brev endnu et Exemplar, men i dette Øieblik veed jeg endnu ei om det vil lykkes mig at faae dem med.

Om de her medsendte Arbeider har jeg kun lidet at sige: de faaer tale for sig selv. Allermindst kan der være at yttre om Munkalifsbogen, der kun gjør Fordring paa at være aftrykt med diplomatarisk Nøiagtighed. Hvad Grammatiken og Læsebogen angaar, da have vi deri søgt at stille Sprogforholdene i sit rette Lys, — see især Fortalen til Læsebogen — og have derved faaet nogle Islændere paa Halsen, der for Alvor paastaae, at Oldsproget og Oldliteraturen skal kaldes islandsk,

uagtet Islænderne selv gjennem Middelalderen kun kjendte Benævnelsen *norrœna* ɔ: norsk, norwegisch (ikke »nordisk«) og Literaturen i begge Lande *pari passu* udviklede sig i stadig Vexelvirkning, medens Norge dog var Hovedlandet. Det klinger især latterligt at kalde Eddadigtene islandske, da de dog beviisligen vare til længe førend Island opdagedes. Ogsaa de Danske ville gjerne tilegne sig vor Oldliteratur, og fable især deleshed meget om »den gotiske Sproggren« i Modsætning til den tydske, men jeg troer i »Annaler for nord. Oldkyndighed« 1846 saa temmelig at have viist det Urimelige deri. Det er i det Hele taget en Skade for de Danskes Sprogstudium, at deres paniske Skræk for Tydskheden, blandet med en vis Eigendünkel hindrer dem fra omfattende comparativ Behandling af alle germaniske Mundarter.

De vil ved vor Grammatik finde, at vi flittigen have benyttet Deres Mesterværk, og kun afveget i Ubetydeligheder, hvor nøiagtigt Kjendskab til Old-Haandskrifterne viiste os det Rette. Hvad Aflydsklasserne angaar, da havde jeg vistnok Lyst til at regne Diphthongerne, der følge samme Analogi, i een Klasse, (nemlig — *ii* (*ei*) — *ai* — *i* —; *iu* — *au* — *u* — ɔ: 1) Difth. med Anlaut *i*, — 2) Difth. med Anl. *a* — 3) den blotte Auslaut eller Charaktervokal i Difthongen); men Unger stemte imod. — Theorien om den stærke Omlyd vil findes aldeles ny, men er ikke desmindre aldeles vis, og vil i etymologisk Henseende befindes uskatteerlig. Hvor vigtigt er det f. Ex. ei at vide, at *Yngvi* ei er nogen sædvanlig Omlyd af *ungr,* men stærk Omlyd eller Assimilation af *Ing-*? Man finder Former af Stedsnavne som *leikvin* (*láiks — vinja*) og *leykyn* aldeles omvexlende og eenstydige; her er det kun den stærke Omlyds-Theori, der viser Identiteten.

Prøven af Registret til Læsebogen vil tillige vise hvorledes Ungers store Lexicon bliver. Det er intet Idioticon, han udarbeider, men et fuldstændigt Lexikon over vort Oldsprog. Der er ellers ingensteds i Norden saa rene Levninger af Oldspr. og Vocalsystemet, som hos os.

Beretningen om det mærkelige Fund i Archivet vil vist glæde Dem, som enhver Ven af den germ. Literatur. Siden have vi fundet mere, blandt andet et Stykke af et middelhøitydsk Digt, skrevet, som det synes, i det 14de Aarhundrede, af hvilket jeg her vedlægger et af mig selv nøiagtigen udført Facsimile, der maaskee vil interessere Dem, og hvorom jeg vel ved Leilighed kan erfare Deres Mening. Da vort Bibl. er altfor fattigt i den oldtydske Literatur, har jeg ei kunnet udfinde, til hvilket Digt Fragmentet hører; et Citat hos Graff (hvis jeg husker ret) om »*Schellen*« som Smykke for Heste, har gjort, at jeg foreløbigen har antaget Digtet at være om Vigalois. —

Udgaven af Edda var paatrængende nødvendig at faae istand, thi deels var ei nogen haandteerlig Udgave i Boghandelen, deels var den kjøbenhavnske altfor ukritisk og feilagtig til at man kunde lade sig nøie med den. At nærværende Udgave er nøiagtig, tør jeg nok med Bestemthed paastaae; at den ydre Udstyrelse er Skriftet værdig, er idetmindste ikke at negte. Værket er ogsaa i Boghandelen for en Priis af omtrent 15 Groschen eller 3/4 Thaler preuss. Af det S. XV meddeelte nøiagtige Aftryk af 1ste Side i Cod. regius, sammenholdt med Anmerkningen S. 185, vil det klarligen fremgaae at det saa ofte omtalte *gengengo* blot grunder sig paa en Skrivfeil. Til Forstaaelsen af det vanskelige Sted i *Alvíssmál* Str. 5 (S. 33, a. 28): *fjarra fleina þik munu fáir kunna*, har jeg en Gjetning, som jeg her fremsætter: i en Lovcodex har jeg nemlig fundet Overskriften »*um sókn við firaflein*« istedetfor »*um sókn við mann einhleypan*«; er altsaa »*firafleinn*« = »*einhleypr maðr*«, saa kunde nok Formen »*fjarra fleina*« i Alvismaal staae f. *fiarafleina* el. *firafleina*; altsaa *fáir firafleina* = *pauci hominum singularium* (ɔ: *non matrimonio junctorum*) — wenige der losen Gesellen — hvilket ialfald giver lettere Mening, end naar man læser »*fjarra fleina*« ɔ: *longinquorum jaculorum*.

Fagrskinna, som nu udkommer, er en i Norge nedskreven kortere Kongesaga, hidtil ikke trykt. I den findes *Eiriksmál* og det prægtige Kvad om Kong Haralds Hof, som vi desuden have optaget i Læsebogen.

Asbjørnsen har nu næsten fuldendt det andet Bind af sine Huldre-Æventyr, der ei vil blive mindre interessant end det første. (Jeg erindrer nu, at De i Deres Brev spurgte mig om Betydningen af »*at holde sig paa Meierne*«, d. e. sich auf den Kufen zu halten, *se tenir debout sur le derrière du traineau*; Meierne, egentlig Meiderne, af *meiðr*, Træ, er »die Kufen«, der strække frem bagenfor Slæden, og hvor somoftest den Styrende staar, holdende sig fast i en Ring eller et Par Knapper, der ere fæstede i Slædens Ryg). — Snart, haaber jeg, kommer ogsaa en Samling af norske Folkesange, besørget ved Moe og mig. En af disse Sange, om *Ásgarðsreið*, har jeg allerede indført med Anmerkninger i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1846. I det samme Hefte findes og en interessant Meddelelse fra Unger, en angelsaxisk Homilie paa allitererede Vers, hvor Gudernes »danske« Navne omtales.

Jeg anbefaler mig fremdeles i Deres venlige Erindring —

med Høiagtelse *P. A. Munch.*

Hvis noget af disse vore Arbeider kunde fra Deres Haand i en eller anden lærd Tidende erholde en ikke altfor ugunstig Anmeldelse, da skulde det glæde os meget.

P. S. Jeg erfarer nu at Hr. Autenrieth kan medtage 1ste B. af de gl. norske Love, og jeg sender det derfor. Jeg haaber at De vil finde mange Curiosa, især i den gl. Borgarthings Christenret f. Ex. Side 358, Cap. 15.

Ligeledes beder min lærde Collega, R. Keyser mig at vedlægge to af ham nyligt udgivne Værker, »Om Nordmændenes Samfundsorden« og »Nordmændenes Religionsforfatning«. Det første vil De især finde at være et gediegent lille Skrift.

Endelig vedlægger jeg et Par Nummere af Literaturtidenden, vedkommende Gislasons Værk. *P. A. M.*

107. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 2den Mai 1847.

S. T. Hr. G. Stephens Esqr.

Høistærede Herre! Jeg har nu liggende for mig tvende venlige og høist interessante Skrivelser fra Dem, hvilke jeg skynder mig *taliter qualiter* at besvare.

Først og fremst være De takket, saavel for Paqueternes interessante Indhold, som for Afskriften af Diplomet. Med Hensyn til dette sidste maa De være beroliget. Jeg har altfor megen Agtelse for Hildebrands Indsigter og Fortjenester til at jeg skulde forføre mine Venner til at holde sig op over nogle igrunden ubetydelige Smaating; jeg kjender desuden Hr. Hildebrand personlig, og har ved dette Bekjendtskab baade lært at elske hans Charakter og agte hans Lærdom. Naar jeg desuagtet i den senere Tid ei har staaet i synderlig Forbindelse med ham, er det fordi vore Retninger have været forskjellige; han nærmest Archæolog og Numismatiker, jeg nærmest Linguist og Historiker. At Lange derimod ei directe henvendte sig til ham selv kommer deraf, at han staar i den Formening, at Hildebrand ei attraaer nogen nærmere Forbindelse med ham, thi en Tilnærmelse fra Langes Side, hvorved denne sendte ham en nøiagtig Afskrift af et høist interessant Jæmtelands-Diplom, har hidtil fra Hr. Hildebrands Side været mødt med fuldkommen Taushed. Sagen er forresten mig uvedkommende: jeg omtaler den blot forat vise Dem Forholdene som de ere.

Allerede med sidste Thorsdags-Post tænkte Lange at sende Dem Originalen af det vestgøtiske Lovfragment. Han blev hindret fra at skrive, og hvad skeer imidlertid? Der kommer en Skrivelse fra vor Statsraad-

Afdeling i Stockholm, der reqvirerer Bladet indsendt for at Schlyter kan benytte det; denne var nemlig indkommen med Andragende derom. En saadan Villighed fortjente i Grunden den gode Schlyter aldeles ikke, thi da min Collega Keyser og jeg i Aaret 1837, efterat have været i Kjøbenhavn og Lund, havde begivet os til Stockholm for at benytte de derværende norske Lovcodices, maatte vi vende tilbage med uforrettet Sag, da Schlyter, som dengang flyttede til Lund, og som havde faaet Tilladelse til at tage alle Lovcodices med sig, aldeles ikke vilde pakke op, uagtet de norske dog ikke i mindste Maade vare ham nødvendige. Keyser maatte vende tilbage til Lund igjen og der oppebie Schlyters Ankomst og Naade. — Imidlertid skal man jo gjengjælde Ondt med Godt, og det var ogsaa af andre Grunde umuligt for Lange at nægte Opfyldelsen af Reqvisitionen, især da alle Garantier ere tilstede. Men han har specielt ladet tilføie i Skrivelsen herfra, at Deres Bøn om Afbenyttelsen er ældre end Schlyters, og at derfor fra Cancelliets og Statsraad-Afdelingens Side den samme Adgang til Afbenyttelsen bør tilstaaes Dem, der har gjort os Tjenester, som Schlyter, der har gjort os det Modsatte. Dette beder Lange mig underrette Dem om, med Tilføiende af, at den samme Post, der bringer dette Brev, ogsaa bringer Fragmentet til Cancelliet, og at De derfor ingen Tid maa spilde med at ile derhen for — om muligt — at komme Schlyter i Forkjøbet. — At Aftrykket i min Beretning ei ganske er overeensstemmende med Facsimilet, indrømmer jeg, men Aarsagen er fornemmelig den, at Pergamentsbladet paa den Tid, da Aftrykket besørgedes, var meget utydeligere end nu; det var nemlig incrusteret med et flint Lag af Klister og Pap, om hvis Existence vi vare uvidende, indtil jeg fandt paa at lægge Bladet i Vand for siden at glatte Folderne ud med et Strygejærn. Da det var gjennemblødt, gik Crusten af, og mange Bogstaver fremtraadte fra den Tid af langt tydeligere. Til enkelte Tegn manglede desuden Typer, saaledes havde vi intet *ꝑ*; ved at betegne *æ* med *ā* vilde jeg netop antyde, at Formen i Originalen ei var *æ*. — Jeg haaber forresten De vil finde at Facsimilet til enhver Afbenyttelse kan træde i Originalens Sted. —

Den meddeelte Side af den gamle Homili-Bog var mig yderst velkommen og interessant. Efter Bogstavtræk og Orthographi at dømme kommer jeg dog til den bestemte Overbeviisning, at den er skreven, om ikke paa Island, saa dog af en Islænder, eller en, der har lært at skrive paa Island. Thi ved nærmere at studere den grammatisk-orthographiske Afhandling i den yngre Edda, og sammenholde den med de ældste Skriftprøver, norske og islandske, ere baade Keyser, Unger og jeg komne til den bestemte Overbeviisning, at den islandske Retskrivning begrundedes

eller saaatsige construeredes efter visse, i Grunden rigtige, men til altfor stort Pedanteri gjennemførte, Principer, af Sæmund og Are, og at allerede derfra den Mangfoldighed af Accenter og Usikkerhed i Betegningen af *á*, *ó*, *ǫ*, *œ* hidrører, der siden blev saa charakteristisk for islandsk Skrift i det 13de Aarhundrede og senere. I Norge, hvor derimod allerede under Magnus d. Gode, altsaa omtrent 80 Aar tidligere, latinsk Skrift blev anvendt paa Oldnorsken, indførtes en mere ligefrem og jævn, oprindelig maaskee mindre conseqvent, men Udtalen dog nærmere betegnende Orthographi, hvis ældste og bedste Prøver ere de ældste Lovfragmenter, Homiliebogen i den arnamagn. Saml. 619 qv. o. fl. Disse to Orthographier ere saa forskjellige, at man neppe et Øieblik kan tage Feil i at bestemme, hvad der er norskt, og hvad islandskt. Deres Homiliprøve skulde jeg derfor efter mit bedste Skjøn erklære for islandsk, omtrent mellem 1120—40, men hvilket naturligviis ei hindrer at den kan have været skrevet til Brug i Norge, thi i denne Henseende var Literaturen altid fælles og uden Distinction. Udtrykket »Keiser og Konge« kan neppe urgeres, thi rimeligviis er det Hele en Oversættelse fra Latin eller Tydsk. — Jeg har endnu ikke faaet den copieret, men skal, naar det er skeet, strax tilbagesende den, ligesom jeg og skal søge at gjøre min bedste Flid for at skaffe Dem en Forlægger. Skulde De, hvis saamegen Subscription i Danmark, England, Norge og Sverige tegnedes, at Forlæggeren var skadesløs, ville lade Skriftet trykke her? I saa Fald behøver De blot at byde over mig som Correcteur, og at Typerne ville blive smukkere, end man i Sverige kan præstere, ja at Bogen skulde faae et ganske engelsk Udseende, skulde jeg kunne indestaa Dem for. —

Udgaven af Ivan og Gawian var mig særdeles interessant, men endnu mere Arkene af Codex Buræanus, der forekomme baade Unger og mig yderst mærkelige. Og af saare megen Interesse var Katalogen, et Mønster paa en Katalog, og for hvilken De, hvis De sendte den til Louis-Philippe, langt hellere burde belønnes med Æreslegionens Kors, end den miserable Professor Abrahams i Kjøbenhavn, der, som De veed, har udgivet et lignende Værk, og trods dets Daarlighed faaet hiin Decoration. Af de to Exemplarer gav jeg det ene til Unger, det andet til vort Universitetsbibliothek, i hvis Navn jeg foreløbigt takker: De vil ved Aarskatalogens Udgivelse blive nævnt som Giver. De vilde forresten endnu kunne gjøre baade Universitetet og mig en overordentlig Tjeneste, hvis De snarest muligt for vort Universitet vilde kjøbe Ekmans Kart over Finland og sende det gjennem Cancelliet. Jeg beder herom efter Bibliothekar Keysers egen Anmodning, da han ingen Commissionnair har

i Stockholm, og Bestillinger gjennem Boghandlingerne næsten ere forgjæves. Naar De da med samme Post, hvormed Kartet sendtes, vilde opgive hvad De har udlagt, da skal denne Pengesum ufortøvet med omgaaende Post blive retourneret.

Tidsskriftet, hvori min Beretning er optagen, er Lange's »Tidsskrift for Videnskab og Literatur«, hvoraf allerede andet Hefte er udkommet; men, mærkeligt nok, som andre norske Skrifter ubekjendt i Stockholm, hvor Indholdet dog ei vilde være uden Interesse. Men at et saa nyt Tidsskrift er ubekjendt, burde ei forundre mig, naar jeg af Deres Spørgsmaal, om jeg kjender Gislasons »*Um frumparta*« o. s. v. seer, at heller ikke den tidligere paa Dahls Forlag udkomne »Literaturtidende« er kjendt, thi i denne samme Tidende har jeg ei alene anmeldt Gislasons Skrift, men ogsaa repliceret mod nogle Bemærkninger, han i den Anledning havde gjort i »Kjøbenhavnsposten«.

Har De saadanne Forbindelser i England, at De kunde skaffe mig Plads for en eller anden Afhandling i *Archæologia*? Jeg havde stor Lyst til at omarbeide og sammendrage min geographisk-historiske Afhandling om Orknøerne og Hjaltland, og faae den indført i hiint engelske Tidsskrift, for og at gjøre den tilgængelig for engelske Læsere. En lignende Afhandling om Hebriderne har jeg ligeledes forberedt.

Noget egentligt Selskab for Oldliteratur har her i Norge endnu ikke dannet sig, som De — efter enkelte Yttringer at dømme — synes at troe. Interessen er der nok, men, som Sagerne nu staae, er det dog egentlig kun Keyser, Lange, Unger og jeg, der udvikle nogen Activitet, og da vi ere gode Venner og nøie Bekjendte, gaar det Hele uden Oprettelsen af noget formeligt Selskab.

Jeg anbefaler mig i Deres venskabelige Erindring.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

108. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 12te Mai 1847.

Jeg har nu for mig fire af Hr. Etatsraadens Breve (3 Apr. 8 Apr. 10 Apr. og 8 Mai) hvilke jeg herved skynder mig at besvare.

Hvad Völsungasaga angaar, da erindrer jeg nu ikke ganske, hvorfor jeg ikke opførte den i Fortegnelsen over de heroiskhistoriske Sagaer, om det var Forglemmelse, eller fordi jeg antog det muligt, at man

maaskee kunde undvære Citater af den. At den under enhver Omstændighed i Indledningen maa nævnes, og dens Indhold med et Par Ord omtales, er vel nødvendigt; derimod troer jeg virkeligt nu, eftersom jeg mere har kunnet gjøre mig den hele Sag og Værkets Natur klar, at man kunde slippe fra at citere noget af den i første Deel, og blot anføre Noget længere henne i den historiske Afhandling. Her gjælder det nemlig kun at give en Oversigt over Völsungasagnene, forsaavidt som de berøre dette Emne, og til denne Hensigt, forekommer det mig, er den kortere, i et bedre Sprog affattede, og vistnok meget ældre, Beretning i Snorra-Edda, som og i Deres Brev er betegnet (c. 39—42) fuldkommen tilstrækkelig. I alle Fald maatte man vel være angerløs, om man blot i underløbende korte Noter til denne Eddaberetning for hvert Afsnit anførte: »dette fortælles noget vidtløftigere i Vølsungasaga Cap. N. N.« o. s. v. Hvad man nu af dette Vidtløftigere behøvede som Bilag i Afhandlingen, kunde da i denne bekvemt, og leilighedsviis, anføres. —

Naar man paa den Maade slipper fra Völsungasaga i første Bind, kan der vel heller ikke blive Tale om nogen særskilt Indledning eller vidtløftigere Omtale. Saavidt jeg erindrer, er den af mig nedsendte Indledning til de heroisk-historiske Sagaer saaledes beskaffen, at man bekvemt foran eller efter Hervararsaga kan indskyde en 4 à 5 Linjer, der i korte Omrids omtale Völsungasagas Indhold og formeentlige Ælde.

Hvad Citaterne af Eddadigtene angaar, da forekommer det mig, som om man nok kunde undvære *Helreið Brynhildar*, *Frá Borgn. ok Oddrúnu*, og *Guðrúnarkv. fyrsta*; thi jeg finder ikke der nogen saa bestemt Hentydning paa vort Emne, at Anførelsen deraf, som et Citat, maatte ansees uundgaaelig. Maaskee endog strengt taget de ikke saameget fortællende, som i Spaadomsform indklædde Stykker (*Gripisspá* og *Sigurðarkv.* 3) kunde udelades, thi det egentlig bevisende og fortællende Belæg har man jo dog under alle Omstændigheder i *Atlakviða*, *Atlamál*, *Guðrúnarhvöt* og *Hamþismál*. Forresten negter jeg ikke, at jo især *Sigurðarkviða* 3 er saa smukt et Digt, at det aldrig kunde kaldes overflødigt, — hvis ikke igjen paa den anden Side det egentlig Poetiske, eller Charakteren som Digt, der er uadskillelig forbunden med Rhythmus og Alliteration, alligevel taber sig i den prosaiske latinske eller franske Oversættelse.

Da iøvrigt Mentionen af disse Kvad i Indledningen kun behøver at skee med et Par Ord, hvad enten man optager dem eller ei, skal jeg gjerne omtale dem, overladende til Hr. Etatsraaden den ubetydelige Redactionsforandring der vil udfordres, for det Tilfælde at de ei citeres.

Anmærkningerne m. m. til de øvrige Eddadigte skal jeg, ifølge Anmodningen i Skrivelsen af 10 f. M., med Fornøielse concipere, hvis De dermed kan være tilfreds, thi Anmærkninger til Eddadigte og Alt Mythologisk vilde dog vel bedst kunne udgaa fra F. Magnusens Pen. Imidlertid ville Anmerkningerne til hans Oversættelse være til god Hjælp. Med Hensyn til Hyndluljod havde jeg blot een Ting, for Hervararsaga's Skyld, at tilføie, nemlig en Anm. omtrent af samme Indhold, som den i min Udg. af Edda Side 197, 198, thi det forekommer mig temmelig klart, at Texten saaledes maatte restitueres. Hvis man intet havde derimod, vilde jeg endog foreslaa at Restitutionen, dog mellem [ ], blev optagen i Texten, saa kunde man i Noterne oplyse det Nødvendige.

Citaterne af Sn. Edda forekommer mig særdeles passende; der er kun, synes mig, Spørgsmaal om, hvorvidt Thjodolfs Kvad S. 173 ikke heller burde henføres blandt de historiske Citater, og udgaa paa dette Sted, eller maaskee endnu heller, om der ei kunde tænkes et eget Afsnit, indeholdende historiske Skaldekvad, saadanne som i Sagaerne anføres til Belæg. Man kunde da tage alle de citerede Kvad ud af den prosaiske Text og anføre dem samlede, under een Indledning. Dette forekommer mig saameget bekvemmere, som man dog alligevel ikke kan henføre Citaterne af *Geisli* e. a. d. under nogen Saga. Naar Citatet forekom i de prosaiske Uddrag kunde man da blot henvise til Kvadet. Slige Henviisninger maatte saa alligevel finde Sted, naar f. Ex. eet og samme Vers forekom i et Uddrag af Heimskringla og et andet af Olaf Tryggv. Saga. — Man vandt derved og Anledning til at omtale den charakteristiske historiske Skaldekunst noget udførligere.

Jeg burde have begyndt mit Brev med Underretning om at de med Anholms Skib komne Sager ere modtagne og besørgede. —

For Annalerne takker jeg særdeles meget. Flere Punkter i de historiske Afhandlinger ville derved falde mig lettere. — Hvis jeg nu ogsaa ved Leilighed — det haster ikke saameget — torde udbede mig en ordentlig Udsigt, eller rettere en blot Indholdsliste over Værkets Indhold, saaledes som Stykkerne foreløbigen ere ordnede, da vilde jeg derved lettere kunne anbringe Citater, og i det Hele taget danne mig en klarere Forestilling om hvorledes det Hele vil komme til at see ud.

Paa et af Karterne har jeg allerede begyndt at lægge Haand, men kan endnu ikke udrette stort førend jeg fra Stephens i Stockholm faar Ekmans Kart over Finland, som jeg i den Anledning har bestilt. Jeg haaber ellers selv at kunne tegne Kartet til Deres Tilfredshed. Mit store Kart over Norge har jeg tegnet selv, og alle Kjendere have været enige i at min originale Tegning saa smukkere ud end Aftrykket, og dog fore-

kommer dette mig upaaklageligt. Skulde der ellers være noget ved de øvrige Karter, som De kunde ønske specielt anlagt eller udhævet, bedes dette bemærket.

Jeg vedlægger et fra Langes under Pressen værende Diplomatarium taget Aftryk af Hauk Erlendssøns, forhen i Facsimile meddeelte, Brev; det er den nemmeste Maade at sende Afskriften paa, thi uagtet det allerede paa denne Maade i hint Diplomatarium er trykt, kan man dog vel ikke undgaae at anføre det ogsaa i Afhandlingen.

Saavidt jeg husker, har jeg i min Afhandling om Hauk glemt at tilføie: »Af Sigillerne til de tvende Diplomer (Dipl. Arnæmagn. Fasc. 2 No. 9, b. og Fasc. 59, No. 11), sees det at Hauk førte i sit Vaaben en Høg med udslagne Vinger paa en Tverbjælke. Den heraldiske Figur er aabenbart hentet fra hans Navn. Forresten er hvert af disse Sigiller aftrykte med forskjelligt Stempel, og ikke ganske overeensstemmende i Forziringerne. Det ene, som er større, har udenfor Tværbjælken aldeles glatte Felter, det andet, mindre, har Felterne opfyldt med Arabesker. En Afbildning af dem begge findes i »Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie«, 4de Bind, Pl. II. Fig. 201 og 202.« —

Et passende Sted til denne Notits haaber jeg nok De vil finde, f. Ex. strax efter Slutningen af de hans Levnetsløb betræffende Data. Om De skulde ville lade Sigillerne eller Skjoldmærkerne afbilde i mindre Maalestok og anbringe dem under Facsimilet, vilde det vistnok ikke *være tage sig saa daarligt ud, men isaafald maatte ovenstaaende Tillæg forandres noget, saaledes at det omtalte at en Afbildn. efter hiint Værk meddeeltes paa Facsimile-Bladet.

Jeg anbefaler mig med Høiagtelse

Deres ærb. forbundne

Oversættelse af Diplomet. — — — *P. A. Munch.*

besv. 22 Mai 1847.

109. P. A. Munch til professor E. C. Werluaff.

*Christiania d. 6 *Juni 1847.*

S. T. Hr. Conferenzraad m. m. Werlauff.

Højstærede Hr. Conferenzraad! Jeg skulde allerede forlængst have aflagt min skyldige Tak for det mig tilsendte Expl. af Hr. Conferenzraadens interessante Skrift »det kgl. danske Selskabs Historie«, hvis Læsning har været mig til stor Underholdning og Belærelse, — men

overvættes og vedholdende Arbeide med uopsættelige Sager, fornemmelig det andet Bind af vore gamle Love m. m. *have ei før nu levnet mig den tilbørlige Tid, og endda frygter jeg for, at jeg kommer til at blive mere kortfattet end jeg havde Lyst til. Egentlig var det fra først af min Plan, ogsaa i Sommer at opholde mig en Tid i Kjøbenhavn, og haabede jeg da mundtligen at kunne faa afhandlet Meget, der var altfor vidtløftigt til at kunne behandles i Breve, men den Glæde og Opmuntring maa jeg desværre udsætte til næste Aar. Een Ting maa jeg dog allerede nu, da Sagen ei lader sig opsætte, ved Hr. Conferentsraadens Hjælp søge at faae oplyst, og beklager blot at det skal see ud som om dette var den egentlige Anledning til Brevet.

Det er Hr. Conterentsraaden maaskee allerede bekjendt, at Unger og jeg have en Udgave af Fagrskinna under Pressen. Den var fra først af bestemt til, efter det nye Régime at ledsage Lectionscatalogen d. 1ste August; siden fandt man paa at ville benytte den som Kroningsprogram; nu, da Kroningen er udsat til næste Aar, bliver det ved den første Bestemmelse, hvorimod vi tænke paa at udgive Kongespeilet som Kroningsprogram til næste Aar, hvis ellers intet kommer i Veien. Vor Fortale til Fagrskinna skal altsaa i Løbet af en fjorten Dages Tid være færdig. Den er ogsaa i det Væsentlige færdig i Mskript, kun mangle de nøiere Bestemmelser om Haandskrifterne, og derom er det, jeg vover at uleilige Hr. Conferenzraaden, som den uden al Tvivl bedst underrettede Mand, med et Par Spørgsmaal. — Haandskrifterne af Fagrskinna, nu alle paa Papir, lade sig — det er en afgjort Sag — henføre til to Hovedklasser, som jeg kalder A og B. Originalerne for A og B vare begge Pergamentsbøger, der nu ei længer existere. Af Omstændigheder, som det her er overflødigt at anføre, eftersom Sagen er aldeles vis, sees ogsaa at Pergamentscodex A er den egentlige *Fagrskinna*, der af Torfæus (»*ob nitidum involucrum*«) stempledes med dette Navn, men forresten oftest af ham citeres under Navn af *Compendium chronicorum*. Han siger i sin Fortale, at Bogen tilhørte det kgl. Bibliothek; i en Notits af Arne Magnussøn i Papirsafskriften deraf, No. 303 qv., siges der at den tilhørte Universitetsbibliotheket; dette er da vel saaledes at forstaa, at den udgjorde en Deel af Specialsamlingen kaldet »*Bibliotheca regia*« paa Univ.Bibliotheket, uagtet det vistnok altid er paafaldende, at Torfæus, idet han opgiver hvor den fandtes, nævner den *uno tenore* med Morkinskinna og Hrokkinskinna; dette kan dog vel ansees som en Incurie, der er at regne Torfæus's Alderdom og Glemsomhed til Gode. — Men det er ikke med Hensyn til denne Codex, hvis Identitet med den torfæanske af indre Grunde er aldeles sikker, og hvis Skjebne, at fortæres i Branden

1728 blandt Univ.Bibl.'s øvrige Sager, er ligesaa vis, at nogen egentlig Vanskelighed er for Haanden. Denne møder derimod ved Codex B, den samme, af hvilken vi i vort Rigsarkiv nys har fundet det Membranfragment, som jeg nærmere har beskrevet i min Beretning i Langes Tidsskrift, af hvilken Beretning jeg her vedlægger et særskilt Exemplar, for at kunne henvise dertil. (S. 10—12). Det er i denne Codex, at det mærkelige Arnmödlingetal har staaet, og da Torfæus i sin Historie ingensteds citerer dette eller nævner noget derom, er det klart, at han aldeles ikke har kjendt Codex, idetmindste ikke før end han allerede havde absolveret sin Historie. Da Membranfragmentet dannede Ryggindheftning paa et Fogedregnskab fra Hardanger 1627, maa Codex antages, i det Aar at have været der, eller rettere paa Halsnø, hvis Len var forenet med Hardanger, og hvor Fogden pleiede at boe. Rimeligviis har Codex endog tilhørt det forrige Klosterbibliothek. Hvorom nu alting er, maa den have ligget ubemærket hen i mange Aar, indtil den med eet, efter at Torfæus havde fuldendt sin Historie, dukkede op. Men naar kan dette antages at have fundet Sted? Jeg kunde have stor Lyst til at gjette paa Vintren 1712—13, da Arne Magnussen opholdt sig hos Torfæus paa sin endelige Tilbagereise fra Island. Herved er imidlertid den Omstændighed at mærke, at idetmindste to Papirsafskrifter af B, Cod. Arn. No. 51 fol. og den, vi her have, ere med Ásgeir Jónssons Haand; og er det nu muligt, at Ásgeir kan have afskrevet Codex efter 1712? Kom overhovedet Ásgeir i Arne Magnussøns Tjeneste efterat have forladt Torfæus's? Eller naar kan Torfæus antages, saaledes at have lagt sidste Haand paa sit Værk, at der ei længer for ham var Anledning til at optage Notitser af, og i Fortalen omtale nye Kildeskrifter, der i den sidste Tid vare komne ham til Hænde? De fleste af disse Spørgsmaal ville vel kunne afgjøres ved den blotte Opgivelse af Ásgeir Jónssøns Leve- og Afskriver-Aar, samt Tjenestetid hos en eller forskjellige Principaler, men flere Dunkelheder blive dog endnu tilbage, som jeg neppe tror at nogen anden end Hr. Conferenzraaden vil kunne opklare. Fremdeles opstaar Spørgsmaalet: Hvorledes er Codex B forsvunden? Er dette, hvad vel er rimeligt, skeet i Ildebranden 1728, kan man da antage, at Bogen har været i Arne M.'s Eie, eller er det ikke snarere et Beviis paa, at han ikke har eiet den, da den vel ellers med hans øvrige Sagaskrifter vilde være bleven reddet? Eller hvis han kan have erholdt den saa seent at den endnu ved Branden 1728 ikke var indlemmet i Samlingen, men laa blandt de andre Sager, som fortæredes, er det da atter nogen Mulighed for at Ásgeir kunde afskrive den? — Maaskee man kunde faae nogen Besked om Codex ved at undersøge de

Afskrifter deraf, der, saavidt jeg veed, ogsaa findes paa det kgl. Bibliothek, hvilke Afskrifter vi forresten ei have anseet det nødvendigt at tage Notits af, da Texten i de øvrige er saa god og i alle indbyrdes Overeensstemmende, at ingen Tvivl har kunnet opstaa. Det var dog vel altid muligt, at der i en Afskr. af B kunde staa noget om hvor Membr. Originalen hørte hjemme. Og B skiller sig strax ved første Øiekast i Begyndelsen fra A deri, at denne sidste har til Overskrift: »*Her heꝑr upp ættartal Noregs k̄ga, ok ſegʳ ꝑyrſt frá Hálfdani hinum ſvarta*«; hvorimod B har: »*Her heꝑr upp Noregs k̄ga tal ok ꝑyrſt um Halfdan ſvarta*«. Derforuden udelades strax paa første Side omtrent i 13de eller 14de Linje Stykket om *Dagr hinn fróði* paa Hadeland.

Jeg er ved at fremsætte disse Spørgsmaal uforvarende kommen til at male op et Brev af afskrækkende Længde: *hafið þér nú fengit af oss bibliam*, som Biskop Hákon siger. Men jeg haaber at DHvbdhed undskylder mig paa Grund af den Interesse, Sagen har eller maa antages at have for alle nordiske Videnskabsdyrkere. Hvad jeg mest generer mig ved at tilstaae, er at Tiden desværre er noget kort, saaat den Oplysning, DHvbdhed maaskee skulde ville have den Godhed at tilstille mig, neppe vil komme i betids, hvis den indtræffer senere end om en 14 Dages Tid.

Vi have nyligt i Rigsarkivet gjort et Efterhøst-Fund, hvorved vi atter have opdaget et mærkeligt Stykke af den ældre Frostathingslov, nemlig Begyndelsen af 6te hlut eller Sagetallet, men NB et ældre Sagetal, der altsaa viser at Sagetallet i den trykte Udgave efter Codex Resenianus er yngre, hvilket ogsaa Pengeforholdet 1 Ertog = 20 Peninge, lod formode. Ogsaa er dette Stykke med samme Haand og aabenbart af samme Codex, som det lille arnamagnæanske Fragment i No. 315 fol., hvilket vi i vor Udgave S. 120 have kaldt X. Ligeledes have vi fundet Brudstykker af endnu en fjerde, nyere Gulathingslov med den smukke Haand fra 322 og 304 fol. samt 60 qv. Endelig endeel Stykker af Hirdskraa, og af St. Agathes Saga.

Om en ganske kort Tid (14 Dage à 3 Uger) vil Ungers og min oldn. Læsebog udkomme, og omtr. paa samme Tid min forbedrede Udgave af Mythologien. Lange's og Unger's Diplomatarium (1ste Hefte) vil vel neppe udkomme førend seenhøstes. Om kort Tid kommer Unger formodentlig ned til Kjøbenhavn forat gjennemgaa Membranerne af Kongespeilet, især en, der skal findes paa det kongelige Bibliothek.

Welhaven og Kone har jeg ikke seet paa længe, men snart komme de vel ned til Kjøbenhavn. Min stakkels Fader befinder sig fremdeles *in statu quo*, aldeles vegeterende, uden at kjende nogen af sine Om-

givelser, og uden at kunne gaae, stedse siddende i sin Lænestol, i etslags apathisk Tilværelse. Hans Kræfter ere vel noget aftagne siden ifjor Sommer, men Aftagelsen er dog kun ubetydelig, og for den, som dagligen omgaaes ham, næsten umærkelig.

Jeg faar her vel engang holde op. Jeg beder endnu engang DHbdhd undskylde at jeg saaledes uden Videre fremkommer med min Forespørgsel og derved maaskee utilbørligen optager Deres Tid. — Etatsraad Molbech og Kammerraad Lassen beder jeg paa det bedste hilsede. Jeg anbefaler mig til DHvbdheds venlige Erindring,

med Høiagtelse og Ærbødighed,
P. A. Munch.

Modt. 9 Juli.

110. Professor L. Engelstoft til P. A. Munch.

Kiøbenhavn d. 6 Jun. 1847.

Velbaarne Hr. Professor P. A. Munch i Christiania.

Hr. Professoren har giort mig den Ære, giennem Universitetet at lade mig tilstille et Exemplar af Deres Udgave af »Den Ældre Edda« Christiania 1847. Min Erkiendtlighed for denne saa interessante literære Gave forhøies ved Tanken om den personlige Erindring og Velvillie, hvorpaa De har villet give mig et Beviis, og beder jeg Dem saa meget mere at modtage min forbindtlige Tak i begge Henseender.

Det er glædeligt at see, hvorledes den videnskabelige Aand i Norden mere og mere rører sig i enhver Henseende og ikke mindst i det som angaaer det historiske og lingvistiske Grundfond; ligesom ogsaa hvor villigen og virksomt alle gode Kræfter understøtte hinanden. Det almindelige Udbytte deraf vil forøges derved, at ogsaa hos det mere dannede Publicum Sandsen for det Nationale og Attraa efter Kundskaber vil blive mere udbredt. Det var derfor en heldig Tanke, for den nye Udgivelse af den ældre Edda — uafhængigen af Arbeidets eget Værd — at vælge en Form og Anledning, der saa meget maatte facilitere baade Udgivelsen selv og den nye Udgaves Indtrædelse i det Offentliges Kreds. Man maatte ønske mange saadanne »Programmer«.

Efter hvad der vistnok ikke kunde undgaae Kyndigeres Opmærksomhed, men som Hr. Professorens interessante Indledning endnu mere maa overbevise om, var en ny Udgave af den Ældre Edda — uagtet de to, vi have — en virkelig Fornødenhed, og der vil ikke være nogen deelt Me-

ning om Fortienesten af den Maade, paa hvilken denne Fornødenhed af Dem er bleven afhiulpen. De critiske Oplysninger og Vink, som den lærerige Fortale, og tildeels ogsaa Anmærkningerne, indeholde, ville de Lærde af Faget tilbørligen vide at vurdere. For andre bliver stedse Resultaterne interessante. Betænker man alle Omstændigheder — giennem saa mange Aarhundreder — *per tot discrimina rerum* — maa man næsten ansee det for et Mirakel, at dog saa Meget og vel det Væsentligste af hine uvurderlige *thesauri* er blevet reddet fra Undergang, om man end ved Siden deraf ikke kan undertrykke Følelsen af Beklagelse over det alligevel kun alt for Meget tabte.

Jeg ønsker Hr. Professoren til Lykke med, at De i Deres bedste Manddomskraft med udeelt Opmærksomhed og Arbeiden kan leve og virke for et saa vigtigt og taknemmeligt Kald, som det, der er faldet i Deres Lod. Ogsaa profiterer jeg selv deraf, forsaavidt jeg jevnlig har Leilighed til at giøre mig bekiendt med Deres lærde Arbeider og Undersøgelser. At de literære og videnskabelige Communicationer mellem Nordens Lærde og Videnskabsmænd hver Dag synes at blive mere lovende, er et Phænomen, man ikke kan andet end glæde sig over og hvoraf man ikke kan andet end love sig de bedste Frugter i Fremtiden. Der var uden Tvivl endnu adskilligt Mere, som i denne Henseende kunde ønskes og udrettes. Det kan komme med Tiden.

Næst at gientage min Tak for ærede Opmærksomhed og venskabelig Erindring, beder jeg Hr. Professoren modtage Forsikkringen om den Høiagtelse, hvormed jeg har den Ære at undertegne mig

Deres ærbødige og forbundne
L. Engelstoft.

111. P. A. Munch til det Academiske Collegium.

Christiania d. 19de Juni 1847.

Til Collegium academicum.

Da H. M. Kongens Kroning nu er bleven udsat til næste Aar, kan det norske Oldskrift, Fagrskinna, der nu er under Pressen forat udkomme som Universitets-Program, ikke, som det var paatænkt, benyttes ved Indbydelse til Festivitet i hiin Anledning, men maa simpelt hen ledsage Prælectionscatalogen for dette Aars Høst-Semester. Et andet Program vil derfor til næste Aar udfordres, naar hiin Høitidelighed da indtræffer. For det Tilfælde, at Collegiet ogsaa da skulde ønske at see et norsk

Oldskrift udgivet, vil neppe noget være mere passende, end Kongespeilet, af hvilket man vel har en tidligere Udgave, men som dog med Hensyn til Textens Behandling lader overmaade meget tilbage at ønske, og ingenlunde svarer til de Fordringer, der nuomstunder til en Udgave af et saadant Verk maae opstilles; den er desuden ledsaget med dansk og latinsk Oversættelse, og derfor i det Hele taget ubrugbar som Haand-Udgave. Under alle Omstændigheder maatte vel og en Udgave af Kongespeilet, dette egte norske Verk, der udgjør en af den oldnorske Literaturs allerstørste Prydelser, være os, efterat Begyndelsen nu er gjort til en selvstændig Behandling og Vindiceren af vor Old-Literatur, fortrinligen magtpaaliggende at faa istand paa en for Verket selv og for Landet værdig Maade. Dertil vilde nu den bedste Anledning være, hvis man kunde lade Skriftet udkomme som Kroningsprogram i næste Aar. Man vilde og have rundelig Tid til at faa det færdigt, hvis Trykningen allerede ud paa dette Aars Høst kunde paabegyndes, thi Arke-Antallet vil neppe overstige 20.

Men førend man kunde paabegynde en saadan Udgave, var det dog uomgængelig nødvendigt, ei alene ved Sammenligning med Membranerne selv at gjennemgaae og berigtige det kritiske Apparat, som forefindes i den ældre Udgave, men og at collationere dermed en hidtil aldeles ubenyttet, men god Codex i det kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn. Dette kunde naturligviis ikke skee, uden at man opholdt sig i nogle Ugers Tid paa sidstnævnte Sted. Det træffer sig imidlertid saa heldigt, at Hr. Stipendiat Unger, hvis Deeltagelse i Udgivelsen under alle Omstændigheder bliver nødvendig, i denne Sommer agter at gjøre en Reise til Kjøbenhavn, fornemmelig for at undersøge nogle hidtil ukjendte Membraner i den Arnamagnæanske Samling. Han har paa min Forespørgsel erklæret sig villig til, ogsaa at foretage det ovennævnte foreløbige Arbeide med Hensyn til Kongespeilet, og med sin sædvanlige Iver og Interesse for alle deslige Foretagender har han ikke engang nævnt noget om Godtgjørelse. Det vilde imidlertid formeentlig neppe være passende at paabyrde ham et Arbeide, der vilde forlænge hans Ophold i den fremmede Stad, og saaledes forøge hans Bekostning, uden nogenlunde at holde ham skadesløs. Jeg tillader mig derfor at foreslaae, at der, saafremt Collegiet forresten skulde ville gaa ind paa, hvad jeg her har proponeret, at foranstalte en Udgave af Kongespeilet som Program ved Kroningen i næste Aars Sommer, ogsaa, som foreløbig Udgift ved dette Foretagende, maatte blive anviist Hr. Unger en Godtgjørelses-Sum, der maaskee passende kunde bestemmes til 40 à 50 Spdlr.

Mit Forslag reducerer sig altsaa til 2 Poster:

a) at Collegiet vedtager at der til Kroningsfestiviteten næste Aar som Program skal udkomme en Udgave af Kongespeilet, og at jeg derfor bemyndiges til, snarest muligt at foretage det Fornødne i saa Henseende —

b) at der i de til dette Foretagende anslaaede Udgifter ogsaa iberegnes en Godtgjørelse, som den ovennævnte, for Hr. Unger, og at samme Godtgjørelse foranstaltes ham udbetalt, naar han — hvorom han som Stipendiat nærmere underretter Collegiet — agter at tiltræde sin Reise til Kjøbenhavn.

Ærbødigst
P. A. Munch.

112. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania d. 25de Juni 1847.

S. T. Hr. Hofraad Dr. Jac. Grimm.

Høistærede Herre! Det var mig en særdeles behagelig Overraskelse at modtage Deres Brev af 10de Juni med Efterretningen om den visselig ufortjente Udmærkelse, Deres Videnskr. Academi, efter Deres velvillige Anbefaling, har ladet mig blive til Deel; en Udmærkelse paa hvilken — jeg behøver neppe at forsikkre det — jeg sætter den høieste Priis, og hvortil jeg kun ønsker isandhed at maatte gjøre mig værdig.

Men Deres Brev indeholdt ogsaa noget, som for mig var særdeles ubehageligt. Af Deres Spørgsmaal om Udgaven af den ældre Edda seer jeg nemlig, at De ikke har faaet en Sending, som jeg allerede i de sidste Dage af April expederede afsted med en her ansat Tydsker, Hr. Autenrieth fra Stuttgart, der paa det bestemteste lovede at lægge Veien om Berlin, og personligen at overbringe Dem Paqueten. Denne indeholdt: 1) Et Expl. af de gl. norske Love, som jeg sendte, da jeg frygtede — jeg seer nu uden Grund — at De ei havde modtaget Exemplaret fra vort Departement. 2) Et Exemplar af den ældre Edda. 3) 1 Expl. af den af Unger og mig udgivne oldnorske Grammatik tilligemed Titel og Fortale til Læsebogen. 4) Et Expl. af Keysers: Om Nordmændenes Religionsforfatning i Hedenold. 5) Et Expl. af Sammes: Om Nordmændenes ældste Samfundsforfatning (et i Sandhed klassisk lille Skrift). 6) Min Beretning om et mærkeligt Fund af Membranfragmenter i det norske Rigsarchiv. 7) Et Facsimile af et senere sammesteds fundet Fragment af et middelhøitydsk Digt. 8) Et Prøveark af Fagrskinna, der nu er under Pressen. 9) Codex diplomatarius Munkalifensis. — Alt dette, til-

ligemed et Brev, skulde altsaa i de første Dage af Mai have været Dem afleveret, men da De endnu den 10de Juni ei har erholdt det, maa jeg troe at Hr. Autenrieth endnu ei har været i Berlin, eller at Pakken er forkommet. Hans Adresse er imidlertid »Professor Autenrieth, bey dem Regierungsrath Autenrieth, Stuttgart«, og man kunde vel saaledes, ved directe at henvende sig til ham, faae de nødvendige Oplysninger.

Da imidlertid nu en sikker Leilighed tilbyder sig, skynder jeg mig at sende et andet Expl. af Edda, af Munkelivsbogen, af min Beretning, og en Afskrift (til at tage Facsimile var ei Tid) af det gammeltydske Fragment, om hvilket jeg gjerne ønskede at høre Deres Mening. Thi efter et Citat at dømme, sammenlignet med »riche pferdes zume mit guldinen schellen« skulde jeg troe at det var af *Wigalois*, men da vi her ingen Udgave besidde af dette Digt, kan jeg intet med Bestemthed sige derom. — Jeg er særdeles nysgjerrig efter at høre Deres Mening om Edda-Udgaven. Unger og jeg have gjort os yderste Flid med den, og saa meget kunne vi selv sige, at det er den første Udgave, der giver noget egentligt Begreb om Haandskrifterne, hvis indbyrdes Forhold de tidligere Udgaver næsten aldeles have forvirret. At saaledes Papirsafskrifterne alle stamme fra den eneste Membrane, som endnu haves, torde være klart, som ogsaa at Alt hvad de indeholde mere, er uegte. Af det nøiagtige Aftryk Pag. XV og XVI vil ligeledes sees, hvor urigtigt det har været at lægge nogen Vegt paa »*gengengu*«, der kun er opstaaet ved at Afskriveren paa første Sted har sluttet Linjen med *gen*, og af Uagtsomhed har gjentaget Stavelsen i næste Linje. Paa de øvrige Steder staae kun Begyndelsesbogstaverne *þ. g. r. a. a. r.* — o. s. v. —

Der gjøres nu temmelig meget forat samle vore Almue-Udtryk, om de kunne kaldes saa, thi egentlig bliver en saadan Samling intet idioticon, men reentud et egte oldnorsk Lexicon; i vore Klippedale er nemlig Ordforraadet aldeles usvækket, og langt rigere end paa Island. Snart vil der udkomme en Samling af gamle Folkeviser, udgiven af Mo og mig. Andet Bind af Asbjørnsens Huldre-Eventyr er under Pressen. Studiet af vort Oldsprog udbreder sig mere og mere, og bliver til en formelig Nationalsag. Ved sidstafholdte philologisk Embeds-Examen (Rector-Examen) blev som Opgave til skriftlig Behandling fremsat en exegetisk-kritisk Fortolkning af de 10 første Strofer af Hávamál, og besvaret over al Forventning fortrinligt. Keyser har altid et stadigt Auditorium paa sine historiske, grammatiske og exegetiske Forelæsninger; jeg har ligeledes haft over et Aar circa 20 Tilhørere paa mine sproghistoriske Forelæsninger. Man mærker snart, at her er Studiets egentlige Hjem, og at det aldrig kan blive ret populairt i Danmark og Sve-

rige, hvor blot Tilfældet har ladet Oldskrifterne blive samlede. Men hvad ere de døde Skrifter mod Sproget og Aanden?

Med alt dette er en Videnskabsmands Stilling her til Lands, under vore materielle Omgivelser, temmelig trist. Naar jeg erindrer mig det videnskabelige Liv i Kjøbenhavn og Paris, og af mine Venner, der have været i Berlin, fornemmelig Hr. Langberg, erfarer hvilken behagelig, aandig Samvirken Videnskabernes Dyrkere der have med hverandre, medens Enhver staar her saaatsige isoleret, og under en ublid Natur har at kæmpe med økonomiske Tryk, der længer sydpaa ikke vilde føles — da kunde man nok ofte fristes til at ønske sig andensteds, og ei være *glebæ adscriptus.* — Men man maa finde sig deri som saa meget andet. Imidlertid var det dog et beskedent Ønske, at der, ligesaavel som der holdes Sammenkomster af Naturforskere, ogsaa holdtes Møder af tydske og nordiske Historikere. Da først vilde en rigtig Vexelvirkning finde Sted og noget ret kunne udrettes.

Om en 14 Dages Tid haaber jeg at kunne sende den af Unger og mig udgivne, nu næsten fuldendte, oldnorske Læsebog, samt min nordiske Mythologi. Denne, saavelsom Grammatiken, skulde jeg nok kunne ønske ogsaa at udgive paa tydsk, hvis nogen Forlægger fandtes. — Naar denne nye Sendelse afgaaer, skal jeg ogsaa skrive yderligere. Gid jeg til den Tid kunde erfare at De havde modtaget den Autenriethske Pakke.

Jeg anbefaler mig

med Høiagtelse
P. A. Munch.

P. S. Hvis De seer Hr. Leopold v. Buch, tør jeg da bede min ærbødigste Taksigelse fremført for hans venlige Gave af Værket over Canarie-Øerne med Karter? Ligesaa beder jeg at De foreløbigen vil underrette ham om, at jeg, naar begge Plader af mit store Kart over Norge bliver færdigt, skal sende ham et Exemplar. —

113. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 30te Juni 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg har herved den Ære at sende Uddragene af Sæm. & Sn. Edda tilligemed mine Anmerkninger. De vil vistnok finde at jeg ei ganske er bleven den først fremsatte Udeladelsesplan tro, men Et er, hvad man

foreløbigen troer at kunne bestemme, et Andet, hvad man ved nærmere Behandling finder nødvendigt. Jeg haaber derfor sikkert De vil erkjende, at jeg ikke har medtaget noget Overflødigt, men at de behandlede Steder virkelig supplere og belyse hinanden saaledes at vanskeligt noget af dem kunde udelades. I alle Fald er det sikkrere at levere for meget end for lidet. Skulde De ansee Et eller Andet for overflødigt, har jeg intet imod at det bliver sløifet.

Hvad Citeringen og Numereringen angaar, da har jeg, tildeels efter hvad jeg troede at finde antydet i en af Deres sidste Skrivelser, holdt mig til vor nye Udgave af Edda, der idetmindste er lettere end de øvrige at overkomme, og saaledes maa antages med Tiden at være i de Flestes Hænder. Det forekommer mig og, at Retskrivningen i Egilssons Citater er noget vaklende, hvorfor jeg, hvis det ei syntes ubeskedent, vilde tilraade at Udgavens Text fulgtes ved Aftrykket af de excerperede Steder. Navnligen troer jeg at en Misforstaaelse har indsneget sig ved det af mig med Blyant forandrede Sted Pag. 15, hvor Membranens »*Eymoþr .iij.*« upaatvivlelig maa læses »*Eymóðr þriði*«. Skulde ikke ogsaa Ordenen af de citerede Kvad forandres noget?

Jeg vedlægger endvidere det reentrykte 7de Ark af Fagrskinna, hvor Beretningen om Harald Haardraade forekommer, og hvilket man uden Videre kan betragte som Afskrift til Trykning og til derefter at besørge den latinske Oversættelse. Det Stykke, som formenes at burde indtages, er indcirklet med Rødt. De vil ligeledes i dette Ark see den bedste Prøve paa, hvorledes den paatænkte Udg. af Snorre vil tage sig ud. Maaskee at man burde lade den skyde en Smule mere. — Typerne ere støbte hos Trennert i Altona, og kunne, hvis man ønsker at bestille dem, bedst betegnes derved at man forlanger af samme Corpus og Petit, som Malling i Christiania har erholdt.

Jeg er nu stærkt beskjeftiget med den geographisk-ethnographiske Afhandling, som jeg gjerne vilde bringe foreløbigen til Ende førend jeg paabegyndte Kartet eller rettere Karterne. Jeg er allerede langt henne deri, og har en sand Fornøielse af at fordybe mig i disse Undersøgelser, der give Resultater, hvorom jeg neppe havde drømt. Jeg haaber virkelig det skal lykkes mig at tilveiebringe en nogenlunde — her kan man ikke sige fuldstændig, men dog ved forskjellige Data hist og her antydet og understøttet ante-ruricansk russisk Kongehistorie, og det uden at støtte mig altformeget til Gisninger. Det sammenlignende Sprogstudium kommer mig her utroligen til Nytte.

For henved en halvanden Maaneds eller to Maaneders Tid siden (den nøiagtige Datum husker jeg ikke ret, men det var saa tidligt at Damp-

skibet endnu ei gik lige op til Christiania, hvorfor jeg maatte lade min Svoger Capt. Irgens i Drøbak besørge det Nødvendige) afsendte jeg en lille Pakke, indeholdende de ofte omskrevne Grændsetractater, med Indledning og Anmærkninger. Da jeg intet har hørt om hvorvidt De har modtaget denne Pakke eller ei, og den muligens kunde ligge paa Toldboden, tillader jeg mig herved at spørge derom, og for det Tilfælde at den ei skulde være afleveret, bede om at de nødvendige Forespørgsler maatte blive gjorte. Jeg vilde nødig at den skulde være forkommet, da jeg kun med stort Arbeide og Tidstab vilde kunne skrive Stykket om igjen; jeg har desuden behandlet Sagen saaledes *con amore* og, saavidt jeg tør dømme derom, erhvervet saa bestemte, hvorvel fra de tidligere hidtil forskjellige, Resultater i denne vanskelige Sag, at det skulde gjøre mig ondt, hvis jeg ikke endnu paa lang Tid kunde erfare Deres og andre Sagkyndiges Mening derom. — Saavidt jeg kan forstaae Indretningen af Skriftet, maatte vel ogsaa disse Grændsetractater, ligesom Alt, der hører til de egentlige Belæg eller Citater, optages i første Bind, og maatte jeg vel derfor, hvis Pakken virkelig skulde være forkommet, see til at faae det Hele paa ny bragt istand og nedsendt.

Vor Udgave af Fagrskinna beskjeftiger os nu stærkt; den skal om tre Uger være færdig, og kommer vel omtr. til at udgjøre 12 à 14 Ark. Den bliver ledsaget af et Facsimile, det første, hvorved en af vore Lithographer aflægger sin Prøve paa Facsimile-Tontryk; jeg er derfor meget nysgjerrig efter at see, hvorledes Experimentet løber af. — Jeg kan ellers her ikke tilbageholde min allerede tidligere yttrede Forhaabning, at man ved at eftersee Hefterne i Rentekamrets Archiv upaatvivleligen vilde finde ypperlige oldnordiske Sprogskatte, og maaskee endnu flere Fragmenter af Fagrskinna. En saadan Undersøgelse burde man igrunden snarest muligt foranstalte, da Sagen ellers kunde gaa i Glemmebogen, og der ikke altid gjøres saameget for Udgivelsen af nordiske Originalskrifter, som netop nu.

Til næste Aar haabe vi at faa en ny Udgave af Kongespeilet istand. Unger kommer i den Anledning ned i Sommer, for at collationere Manuskripterne, isærdeleshed en endnu ikke benyttet Membran, der skal findes paa det kongelige Bibliothek.

Da »Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie« ikke længer udkomme, og jeg af private Grunde for Tiden ikke ønsker at skrive synderligt i Lange's Tidsskrift (NB. ikke for Langes Skyld, men af andre Hensyn) er jeg, naar jeg ønsker noget offentliggjort, ene henviist til Annalerne, ei at tale om at det ogsaa er mest tilfredsstillende at skrive for et større Publikum. Jeg vil i den Anledn. spørge, om De vel skulde have noget

imod, i Annalerne at optage et Arbeide, om hvis Tilendebringelse Flere hersteds indstændigen have anmodet mig, nemlig en historisk-geografisk Behandling af Syderøerne eller Hebriderne paa samme Maade som jeg i »Samlinger« o. s. v. har behandlet Orknøerne og Hetland. Ogsaa staar jeg endnu til Rest med den historiske Afdeling af disse Sager; noget som dog bekvemt kan beroe indtil jeg har indhentet flere Oplysninger i Skotland, paa Stedet. — Egentlig kunde jeg nu vistnok have størst Lyst til i Udtog eller Omarbeidelse at see det Hele optaget i Memoirerne, paa Engelsk, thi derved vilde det blive nærmest tilgængeligt for de Læsere, det mest kunde interessere.

— — —

— — — — — med de venligste Hilsener fra min Kone til Dem og Frue, i hvis venskabelige Erindring vi fremdeles anbefale os; bedende tillige min Tak fremført til Etatsraad Magnusen for hans vensk. Brev af 24 dennes, forbliver jeg

Deres ærbødigst forbundne
P. A. Munch.

besv. 21 Juli 1847.

114. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania d. 2den Juli 1847.

S. T. Hr. Hofraad Dr. J. Grimm. Berlin.

Høistærede Herre! Da jeg ikke tvivler om at Hr. Bull er en accurat Mand, kan jeg vel antage, at min sidste Sendelse har haft et bedre Held end min næstsidste, og at saaledes ved Modtagelsen heraf Edda m. m. samt mit Brev allerede forlængst er i Deres Hænder. Jeg har derfor kun lidet at tilføie. Jeg sender dennegang vor Grammatik og det allerede udkomne af vor Læsebog: Resten skal følge, saasnart det er færdigt. Aarsagen, hvorfor jeg skynder mig at sende den endnu ei fuldendte Bog, er den at jeg ei kan negte mig den Fornøielse, snarest muligt at forelægge Dem min Mening om det oldnorske Sprog og Literatur, og denne Mening har jeg ingensteds saa skarpt udtalt som i Fortalen til Læsebogen, om jeg end vidtløftigere har motiveret den i min sprog-historiske Afhandling i »Annaler for nordisk Oldkyndighed«, 1846. (Oldskrift-Selskabets Annaler). Jo mere jeg beskjeftiger mig med Sprogundersøgelser, desto mere befæster denne Mening sig hos mig, at Oldnorsk (Norsk-Islandsk) og Olddansk samt Oldsvensk ere to sideordnede Grene af det fælles, ei længer i Monumenter existerende, Ur-Nordiske, og at Benævnelsen »Oldnordisk« om vor Saga-Literatur samt Edda m. m.

derfor er aldeles feilagtig; medens paa den anden Side »Islandsk« er ligesaa urigtigt istedetfor »Oldnorsk«, som om man vilde sige »Amerikansk« istedetfor »Engelsk«; thi Literaturen opstod nærmest fra, i, ved og for Norge, og blev ei udelukkende for Island, førend Sproget i Norge forandrede sig, ɔ: i det 16de Aarhundrede. — Jeg ønskede tillige, at De i Glossariet, som Unger har udarbeidet til Læsebogen, skulde see en Prøve paa, hvad man i sin Tid kan vente sig af hans store Lexicon; thi, som jeg tidligere har nævnt, han udarbeider intet Idioticon, men et fuldstændigt Lexicon; overhoved vil et Idioticon i Norge kun blive, idetmindste paa det Nærmeste, et aldeles reent oldnorsk Lexicon, thi vi have Ordene, endogsaa Ord, som Islænderne have glemt, men som findes i Edda og andre Oldkvad, aldeles uforvanskede. Aarsagen, hvorfor Ordene efter Hallager og andre vare mere ukjendelige, er den, at de ei forstode at skrive dem med den rette Orthographi. Naar man f. Ex. siger, at »*Beel*« eller »*Bēl*« i det norske Fjældsprog betyder »Stund«, *momentum,* skulde man blot skrive det »*bil*« og engang for alle sige at uaccentueret *i* udtales paa den gamle Maade omtrent som en Mellemlyd af *i* og *e*. Og Ordet »*bil*« er bekjendt nok i Oldnorsk. Bogstavet *ð* bliver i daglig Tale ei udtalt; vi sige saaledes *gla*, *bli*, ikke *glad*, *blid*, men her skrive vi *d*, eller rettere sagt her have vi ei glemt det, fordi det bruges i Skriftsproget. Derimod skriver man urigtigen *Hareiland** om den i Jomsvikingasaga bekjendte *Ø Hōð* eller *Haðareið* (d. e. *Hōdii isthmus*) istedetfor *Haðareiðland*. Og flere lignende Exempler. Naar blot en bestemt Orthographi blev fastsat, vandt man baade at Ordenes Former bleve lettere at gjenkjende, og at Orthographien blev een for alle Dialecter, hvis hele Forskjel kun bestaaer i Modificationer af Udtalen. En saadan Fremgangsmaade agte Mo og jeg at anvende i vor forehavende Udgave af norske Almueviser.

Overhoved maae jeg meget beklage, at Deres Vei ikke førte Dem hid til Norge, da De sidst gjestede Sverige og Danmark. De vilde da snart have overbeviist Dem om, at ingen svensk Mundart i Reenhed kan sammenlignes med vore Fjældbønders Sprogform, og at Norge er Sagasprogets rette Hjem og Urkilde. En nogenlunde oplyst Bonde kan hos os uden Veiledning forstaa en Saga, helst naar han hører den forelæse.

Hvorvidt der blandt vore Bønder virkelig skulde leve gamle Retssædvaner, kan jeg for Øieblikket ikke sige; jeg troer det dog neppe, ellers havde jeg vel hørt noget derom. Etslags Levning er vistnok paa en-

* Saaledes og *Meier* paa Slæder istedetfor *Meiðer*, af *meiðr* »et Træ«. *Han kunde ikke holde sig paa Meierne* (Asbjørnsens Huldre-Eventyr), er konnte sich nicht auf den hinter dem Schlitten hervorragenden Kufen festhalten (der grossen Geschwindigkeit wegen).

kelte Kanter den strengt overholdte Aasædes-Ret (*ásœtis-réttr*), hvorved den ældste Søn, uagtet ikke efter Loven dertil berettiget, arver den hele Gaard som et Majorat, medens de yngre Søskende maae nøie sig med en Penge-Godtgjørelse efter den saakaldte Odels-Taxt, der dog sættes af Arvingens Naboer og Jævnlige, som selv ere interesserede i at Skikken overholdes, og saaledes sætte Taxten ofte kun til 1/3 eller 1/4 af den virkelige Værdi. Andensteds derimod gjælder Odelen i sin fuldeste Udstrækning, og Gaardene blive, hvor flere Sønner arve een Fader, gjennem flere Generationer ofte saaledes deelte i smaa Parceller, at det hele Personale af Land-Eiere i slige Egne ogsaa somoftest er et Personale af Stakler, der nu kun stunde efter at udvandre til Amerika. — At visse Acter i det borgerlige Samkvem ere ledsagede med enkelte Festligheder, som den saakaldte Kjøb-Skaal (Kauftrunk) og andre lignende, hører ikke egentlig til Rets-Sædvaner.

Hvis De forresten med Deres Spørgsmaal i denne Materie ogsaa skulde have sigtet til, hvorvidt der blandt vore Bønder findes virkelige Retsdocumenter, Diplomer o. a. d. fra gammel Tid, saa kan jeg dertil svare, at saadanne endnu findes i temmelig Mængde, og at vor driftige Rigsarkivar, Hr. Lange, næsten daglig erhverver nye og vigtige Stykker af dette Slags. — Skade, at De ei har erholdt de første Ark af hans og Ungers Diplomatarium, thi ogsaa dette sendtes med Autenrieth.

Mon Bibliotheket i Berlin, eller nogen Privatmand har et Exemplar (fuldstændigt) af de her i Christiania fra 1833 til 1839 udkomne 6 Bind af »Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie«, hvoraf jeg for et Par Aar siden sendte Dem et Hefte? Hvis ikke, skal jeg søge at faae Dem tilsendt et fuldstændigt Exemplar, thi De vil der vist finde Meget af Interesse. F. Ex. To Breve af Biskop Audfind i Bergen af 1325 om en Hexeproces mod *Ragnhild Tregagás*, hvis Formular saaledes anføres: »*rít** *ek ífrá mér gönduls öndu* (?) *ein þér í bak bíti, annarr í brjóst þér bíti, þriði snúi uppá þik heipt ok öfund; ok síðan þessi orð eru lesin, skal spyta uppá þann er til syngst.*«

Jeg havde nær glemt, at gjøre opmærksom paa den mærkelige Omstændighed, som Unger i Grammatiken først har fremdraget, at Gudinden *Rind*, Vales Moder, ifølge rigtig Læsning af Stedet, hvor Navnet forekommer i *Vegtamskviða*

Rindr berr
í vestrsölum,

* *rít* eller *hrind*?

maae antages at have været »*Vrindr*«; thi der staar ikke »*Rindr berr son*«, og om der end stod saa, kunde dog ikke »*son*« og »*sölum*« danne Alliteration. Etymologien af Navnet kan saaledes vel neppe hentes fra »*Rinde*«: Cruste?

Med min Collega Professor Keysers høiagtelsesfulde Hilsen anbefaler jeg mig i Deres venskabelige Erindring

med Ærbødighed
P. A. Munch.

115. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 14de Juli 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Det glædede mig særdeles at modtage Hr. Etatsraadens Brev af 8de dennes, hvoraf jeg erfarer Deres heldige Tilbagekomst. — Saavidt jeg veed, har De paa denne Reise ogsaa besøgt Wolfenbüttel forat undersøge den islandske Saga-Codex, som der opbevares, og om hvis Beskaffenhed vi heroppe ere særdeles nysgjerrige efter at høre noget ved Leilighed. —

Det gjorde mig derimod ondt, af samme Brev at see, at De endnu ikke havde erholdt Edda-Apparatet, som jeg allerede forlængst troede at være i Deres Hænder. Jeg skynder mig derfor at give den fornødne Underretning derom. — Med Professor Hansteen, som den 30te Juni, Onsdag, reiste ned til Kjøbenhavn, for siden at deeltage i Naturforsker-Mødet, afsendte jeg Alt hvad der vedkommer Eddaerne, nemlig de egilssonske Manuskripter, Excerpterne af den yngre Edda med Sigurðssons Haand, mine Annotationer og de med Deres egen Haand skrevne Blade om *Hyndluljóð*. I samme Pakke lagde jeg ogsaa det Ark af den nu under Pressen værende Fagrskinna, som omhandler Harald Haardraades Begivenheder i Constantinopel, forat den latinske Oversættelse derefter kunde besørges, da et saadant reentrykt Ark naturligviis er bedre end Manuskript. Endelig fulgte ogsaa dermed et Brev, temmelig vidtløftigt, indeholdende flere Notitser angaaende det Nedsendte. Hansteen maa være ankommen til Kjøbenhavn samme Dag, som Hr. Etatsraaden selv, Fredag den 2den Juli. Naar Brevet og Pakken ei ere komne i Deres Hænder, maa han da have glemt at levere dem; men da jeg ikke veed, hvor længe han bliver i Kjøbenhavn, om han f. Ex. ikke allerede reiser hjem med det samme Dampskib, som bringer dette Brev, altsaa Dagen efter at De modtager det, maa jeg bede Dem, om muligt strax at lade

høre efter hos ham; hans Adresse kan jeg vel ikke opgive, men er rimeligviis i denne Tid, da Naturforskermødet holdes, yderst let at finde, og vil desuden under alle Omstændigheder kunne erfares enten i Hôtel d'Angleterre, hvor de fleste norske Naturforskere boe, eller hos hans Svigerinde Fru Fredriksen, Holmens Canal, hvor det endog er muligt at han logerer. Det vilde lette en Steen af mit Hjærte at vide Sagerne bragt i Orden. Jeg troede netop paa allerbedste Maade at have sørget for deres sikkre Fremkomst ved at sende dem med Hansteen, som dog formodentlig nu er mere distrait end jeg troede.

Jeg har just to Exemplarer liggende af Professor Holmboe's »Sanskrit og Oldnorsk«; det ene er til Tjeneste og skal, som jeg haaber, allerede idag eller med næste Dampskib blive afsendt. Jeg vil blot haabe at Hr. Sabinin er saa nøie orienteret i vort Oldsprogs Retskrivning, at de af Holmboe anførte Citater, der i høi Grad laborere af en mangelfuld og inconseqvent Orthographi, ei ville forvilde ham. Da det muligtviis kunde interessere ham ogsaa at gjennemløbe Ungers og min Grammatik, vedlægger jeg et Exemplar deraf, med Bøn om at det maa blive ham tilstillet.

Jeg skal meget snart kunne nedsende en ikke ubetydelig Deel af den geographisk-ethnographiske Afhandling, med hvilken jeg nu er stærkt beskjeftiget, men som, naar den skal være nogenlunde udtømmende, ei i Korthed lader sig affærdige. Jeg beder fremdeles Hr. Etatsraaden at have mig i behagelig Erindring med Hensyn til Bracteatafhandlingen af Thomsen, thi hvis den, som er høist rimeligt, kan kaste noget Lys paa de ethnogr. Forholde i Østen, eller idetmindste bidrage til nærmere at constatere Strøget af den hyppigst befarede orientalske Handelsvei, burde jeg vel og sættes istand til at kunne citere den. Og dette vilde maaskee nemmest kunne skee paa den Maade, at jeg, eftersom den oversattes paa Fransk, fik Originalmanuskriptet paa Dansk, der jo idetmindste for en Stund vilde kunne undværes, da den franske Oversættelse maatte kunne træde i Stedet.

Hr. Etatsraaden bad mig for nogen Tid siden ved Leilighed at opgive, hvilke af Selskabets Skrifter jeg endnu ikke havde erholdt. Af dette gode Tilbud benytter jeg mig herved, idet jeg som ikke erholdte opgiver 3die B. af de grønlandske Mindesmærker, de latinske Oversættelser af *Fornmanna Sögur* fra 8de B. inclusive, og det formodentlig nu udkomne 2det Bind af *Íslendinga Sögur*. Ligeledes har jeg heller ikke Mémoirerne, men da jeg til min Afhandling nødvendigviis behøvede 1ste Bind, hvori Kruse's Afhandling om Rurik, haaber jeg De intet har imod at jeg allerede foreløbigen, da jeg tilfældigviis i Dahl's Boglade fandt dette Bind,

tog det hos ham, saaledes at hans Debet til Selskabet udgaar. Der trænges forresten, saavidt jeg veed, til Forstærkning af Forraadet af Annalerne m. m., thi Andersen har ikke flere, og der har været mange, som for at faae Bindet af Annalerne vilde tegne sig som Subskriptionsdeeltagere, men indtil videre undlode det, da de ei strax kunde faae deres Nysgjerrighed tilfredsstillede.

Jeg seer at den nye Udgave af Hrafnkels Saga er udkommen. Er det nu ganske umuligt at faae den kjøbt, uden tillige at gaa ind i Oppositionsselskabet? Det var dog altid morsomt nok at have disse smaa nette Udgaver, især hvis flere hidtil utrykte vorde udgivne, som Droplaugsønnernes, der jo nu skulle være under Pressen.

Fagrskinna er nu saagodtsom færdig, og skulle vi naturligviis saasnart skee kan have den Ære at nedsende Exemplarer, hvorved Hr. Etatsraaden tillige kan faa Leilighed til at bedømme vort første Forsøg i at præstere Facsimile med Tontryk, der vel ikke kan maale sig med Deres, men efter Omstændighederne, som jeg haaber, maa ansees vellykket, og navnligen bedre end hvad der præsteres i Tydskland. Naar jeg blot kunde vide, hvorledes De faaer Tonen anbragt saa jævn, blank og fiin, og dertil tillige saa tyk, at den giver Papiret en vis Consistence!

Om en kort Tid vil Unger komme ned til Kjøbenhavn for at undersøge nogle Codices af Kongespeilet, som vi til næste Aar agte at udgive. Jeg glæder mig til at da meget med ham mundtligen vil kunne afhandles, der skriftligen ei saa godt lader sig behandle.

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til Deres Frue fra min Kone og mig —

med Høiagtelse

besv. 21 Juli 1847. *P. A. Munch.*

116. E. C. Werlauff til P. A. Munch.

Kbhvn, d. 24de Juli 1847.

S. T. [Hr.] Professor P. A. Munch i Christiania.

Allerhøistærede Hr. Ven! Deres sidste Brev af 6te Juni kom mig først tilhænde d. 9de d. M. Dersom altsaa Juni ei var en Skrivfeil for Juli vilde det have været mig umueligt, at svare 14 Dage efter, ell. c. d. 21de. Men at dette mit Svar først kommer over 14 Dage efter 9de Juli, dertil er Aarsagen især, at jeg stedse har ventet at finde nogen tilfredsstillende Oplysning om den omspurgte Gjenstand, hvilket jeg derimod nu opgiver. Det er mig ei mueligt fuldkomment at raade Deres Runer. Disse Linier

indeholde derfor ingen Løsning af Deres Opgave, men blot nogle Bidrag dertil, hvormed De godhedsfuldt vilde tage tiltakke; de komme sandsynligen *post festum*; men — De veed, hvad Deres Landsmand skrev: Den Profit som m. m.

Om A. Magn. kunde have faaet Codex qvæstionis i Vinteren 1712—13, da han sidste Gang besøgte T.? I den nye kgl. Mstsaml. haves en Fortegnelse over de Mss. T. eiede paa den Tid, egenhændig af A. M. med Titel: *Bokaregistur giort á Stangalandi í Karmsundi 1712 mense Oct.* Her forekommer blandt Qvarterne: »*Ættartal Nor. Konunga, manu Asgeiris efter Fagrskinnu, er þormodur so kallar*«; men det maa jo være A; hvorimod intet findes, som kan henføres til B.

Om Asg. Jonsen kan have afskrevet Codex efter 1712, maa vel lades uafgiordt; men af Torfesens Levnet af I. Erichsen S. 216 erfares, at han 1704, efter Friderich IV. Besøg hos Torfæus blev Sorenskriver i Heggen og Frølands Fogderi.

Det kan vel ikke antages, at T. har arbeidet paa sin norske Historie efter 1706, da han i dette Aar faldt i en Svaghed, hvorved han mistede Hukommelsen; Torfesens Levnet S. 153. 174. F. Johannæi Hist. eccl. Isl. III. p. 572. Han maatte derfor overlade Værkets Udgivelse til Reitzer. En islandsk Studerende Thorleif Haldorsen |: siden Rector i Holum :| skal have redigeret Værkets 4de D. læst Correctur deraf og udarbeidet Prolegomena efter Torfæi Plan (*ex ipsius T. formatura*); F. Joh. l. c. p. 552; hos ham kan man altsaa ikke forudsætte nogen nøiagtig Kundskab om hvad der af Msster hørte til ethvert af de Kbhvnske Bibliotheker.

Der existerer, som bekiendt, en Catalog over A. Magnussens Hdskrifter før 1728 ⟨som jeg har giennem⟩bladet, men intet opdaget, som har Hensyn til Codex B.

See! Kiære Hr. Professor, dette er alt hvad vi kan meddele. Jeg vil øn⟨ske at det⟩ maatte kunne bringe Dem paa et sikkert Spor, om ei til fuldkommen ⟨Vished tiltrods for⟩ at De har havt større Tanker om min Sagacitet, end jeg i denne Henseende ⟨kan rose mig af⟩.

De Opdagelser, der efterhaanden giøres i Rigsarchivet, interessere mig me⟨get. Jeg antager⟩ Lignende ogsaa kan forekomme i vore Archiver, hvor, jeg haaber, der ogsaa vil bl⟨ive efterforsket⟩. Det var værd at undersøge Bindene af gamle Bøger i det norske Univ. Bibl. i ⟨saadanne Bøger som⟩ komme herfra Kbhvn., der vilde mueligen kunne giøres ei umærkelige ⟨Opdagelser⟩. Vi have, i det Kongelige Bibliothek samlet endeel Saadant.

Min bedste Hilsen til de HHr. Berg, *Keiser, Lange og Welhaven med Kone. Deres gode gamle Fader vil vel nu ikke kunne erindre mig i sin

nuværende Tilstand. — Han er en af de meget faa tilbagelevende af dimissi fra Efteraaret 1796.

Bibliothekets Personale sender sin bedste Hilsen og glæder sig til at see Dem her i næste Sommer. Jeg haaber, at Hr. Unger vil finde sig tilfredsstillet under sit Ophold i Kbhvn.

Vi have da nu faaet en Kongelig Historiograph — Lector Wegener i Sorøe. Han faaer, i denne Egenskab 600 Rbdlr aarlig, med Forpligtelse til at udarbeide Danmarks Historie fra 1660.

Det er mig kiært, at De har fundet Dem tilfreds med min »Danske Selskabs Historie.« Mueligen kunde den, engang ved Leilighed, blive anmeldt i et eller andet norsk Tidsskrift. Endnu har intet her taget nogen Notice deraf.

Og hermed ønsker jeg Dem, ærede Hr. Professor fortsat Velbefindende og Held til Deres Arbeider, hvoraf den nordiske Historieforskning tør vente sig saa rige Frugter.

Med Høiagtelse og Hengivenhed
Deres
Werlauff.

117. P. A. Munch til E. C. Werlauff.

Christiania d. 4de August 1847.

S. T. Hr. Conferentsraad Werlauff.

Idet jeg herved oversender et Expl. af den iforgaars udkomne Fagrskinna, maa jeg tillige bevidne min forbindtligste Tak for den Umage, — desværre forgjeves — som De, høistærede Hr. Conferentsraad, har haft med at erhverve Data til Besvarelsen af mine mange Spørgsmaal. Da Bogen maatte være færdig til 1ste August, kom Brevet jo vistnok, eller vilde, hvis det havde indeholdt væsentlige Oplysninger være kommet *post festum*; nu, som Sagerne staae, troer jeg ikke at Skaden er saa stor, og skjønt der vel kunde gives Et og Andet i Fortalen, som jeg efter Modtagelsen af Deres Brev ei ugjerne skulde see rettet, haaber jeg dog at det Meste vil være for ubetydeligt til at falde andre end de yderst nøieregnende Læsere i Øinene. Med Udgaven haaber jeg forresten at De vil være fornøiet. Den er idetmindste i typogr. Henseende smukt udstyret, og Facsimilerne, urigtigt indheftede S. 145, upaaklagelige, fra Lighedens Side endog meget gode.

I næste Uge vil sandsynligvis ogsaa Lange's og Unger's Diplomatarium udkomme, og Exemplarer formodentlig bragte af Unger selv, som da

kommer ned. Jeg haaber da og at faae nedsendt flere Expll. af Fagrskinna til andre af mine Venner og Velyndere; dennegang var der ei Leilighed dertil.

I den senere Tid er intet andet Fund gjort i Rigsarkivet end Brudstykker af en 4de Codex af den nyere Gulathingslov med samme smukke Haand som de tre arnamagnæanske 322 fol. 304 fol. og 60 qv. Det interessanteste ved dette Fund er at vi der finde et Par Retterbøder, der mangle i de øvrige, og forresten kun haves med en slet, næsten paraphraserende Haand fra ult. 16de Aarhundrede. Nu kunne de derimod præsteres særdeles gode.

Samme Dag, som jeg til Hr. Conferentsraaden afsendte mit sidste Brev, men for sildigt til at jeg desangaaende kunde tilføie noget Postscriptum, afgik min stakkels Fader ved Døden, efterat han i den sidste Tid havde været sengeliggende og længe ude af Stand til at kjende endog sine Nærmeste. Da denne hans vegeterende eller imbecille Tilstand havde vedvaret i flere Aar, kan man i Grunden sige, at den egentlige Død, eller det sørgelige derved, allerede forlængst var indtruffet, saaat man nu mere næsten med Længsel saa hans Opløsning imøde. — Mærkeligt er det, hvor rask og rørig den eet Aar ældre Zach. Møller fremdeles befinder sig, og hvilken Forskjel det endog i det Ydre var mellem ham og min Fader, som man næsten skulde antage 10 Aar ældre.

Jeg anbefaler mig i Hr. Conferentsraadens venskabelige Erindring, og beder Kammerraad Lassen paa det venligste hilset.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

118. P. A. Munch til Chr. Molbech.

Christiania d. 4de August 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Molbech.

Jeg har herved den Ære at sende et af vore (jeg mener herved ikke Landets, men mine og Medarbeideres) allersidste Præstationer, nemlig den norske Kongesaga Fagrskinna, udkommen for et Par Dage siden, og, som jeg troer man i Sandhed kan sige, en af vor Presses smukkeste Frembringelser. Jeg troer ogsaa at Facsimilerne — de ere ved en Feil af Bogbinderen indsatte Side 145 istedetfor bagerst — som første Forsøg i det Slags maae kaldes ret heldige. Udgivelsen af Fagrskinna vil idetmindste for norske Historieskrivere udfylde et stort Savn, og jeg haaber

derhos, at Publikum vil finde den ordentligen behandlet. Jeg maa ogsaa tilføie, at den, ligesom Edda, ogsaa er i Boghandelen, som Forlagsartikel hos Boghandler P. T. Malling, for en Priis af 90 s. norsk (ɔ: 1½ Rdlr Dansk eller 3 Rdlr Rigsgjeld). Hvis denne Udgave saavelsom Edda engang i det historiske Tidsskrift kunde faae en lille Omtale fra Hr. Etatsraadens Haand, var det os naturligviis saare kjært. Vi trænge i vort Bøotien mere til Støtte udenfra, end Andre, der ere saa heldige at leve i et Land, hvor Videnskabeligheden er consolideret.

Jeg har ikke siden min Kones Ophold i Kjøbenhavn haft Anledning til at tilskrive Hr. Etatsraaden og frembringe min hjærteligste Tak for al den Venlighed hun nød af Dem og Deres Frue, en Venlighed, vi sætte saamegetmere Priis paa, som vi aldrig have nydt noget, der i fjærneste Maade dermed kan sammenlignes, i vort eget Fædreland, allermindst af Slægt og saakaldte Venner. Overhovedet vover jeg her, uden Frygt for at misforstaaes eller at compromittere mig, ligefrem at tilstaae at vi begge føle os i høi Grad trykkede af den heroppe herskende Temperatur, politisk, social, literær — hvad man vil kalde den, og at man, med Smag paa noget Bedre, maa kalde det et Exil. Det er haardt, naar man føler, at man ei kan vinde Yndest eller Anerkjendelse, uden at bekvemme sig til at gjøre, hvad man efter inderligste Overbeviisning anseer for Uret. Det nivellerende Princip, som her altformeget har taget Overhaand, har saaledes gjort Avind, og en derpaa grundet Medisance til Hoved-Tendentsen i det sociale Liv, at man, naar man vil gjøre Retfærdighed og Mildhed gjældende, bliver lagt for Had som en Pharisæer. At ville det Gode og Rette, er saaledes her formelig Synd. Hvad mig angaar, da har jeg vel stærkere Nerver og kan bedre holde det ud — jeg har desuden mit Studium, der, knyttet til det fædrelandske Element, dog nogenlunde holder mig oppe; men min stakkels Kone gaar det værre; hun har — vil De vel indvende, sit sjældne musikalske Talent at trøste sig ved; men dette Talent er netop Ulykken; medens hendes hele indre Tilværelse saaatsige derpaa er anviist, maa hun dog næsten fornegte det, fordi man ei taaler, at hun spiller bedre end de fleste. Man (ɔ: vore kaldte og ukaldte Admonitorer og Formyndere) ville neppe tillade hende at have et Instrument i Huset. Saadant tager slemt paa Humeuret. Gid blot ikke et Onde for Brystet, som hun nu allerede i flere Maaneder har lidt af, vilde faae Overhaand! Det er hende ikke engang tilladt at beklage sig, ja ikke engang at yttre det uskyldige: »hvor jeg havde det godt i Kjøbenhavn!« — Men om Jorden end er gloende, maa man dog gaa paa den. Og saaledes faar man da vel haabe paa bedre Tider, skjønt Schiller regner dette blandt »die Worte des Wahns«.

Jeg har for en Tid siden med sand Fornøielse gjennemlæst Paludan-Müller's Afhandling om Karl den 12tes Dødsmaade, og søgt, i de herværende Archiver at finde endnu flere Oplysninger derom, forsaavidt de kunde *optages. Hr. Etatsraaden veed, at jeg ifjor Sommer paaviiste et Kart over Frederikshald blandt de schøningske Papirer, som jeg antog for authentisk, men som De ved nærmere Undersøgelse fandt at være fra Schønings egen Haand. Saavidt jeg erindrer, var dog Maneren saa charakteristisk, at jeg ikke kan andet end antage Kartet for en Copie efter samtidigt, authentiskt Kart, og det vilde derfor vistnok have været Müller nyttigt, da han, som det sees, har savnet det nødvendige Kart-Apparat. Imidlertid kan det nu maaskee ansees overflødigt, thi det har lykkets mig, i vort Ingenieur-Archiv, at finde et i 1716 paa Stedet optaget Kart over Frederikshald med Frederikssteen, hvor sidenefter Positionerne og Løbegraven i 1718 samt Stedet, hvor Kongen blev skudt, samtidigt ere angivne, og som derfor vel maae ansees for saa authentiskt, som det efter Omstændighederne kan ønskes, og som vel nogensinde kan præsteres, thi et i god Ro og Mag paa Stedet selv optaget Kart maa dog være bedre end et i Hast udkastet Feltkart, især fra den Tid, og af andet Slags er vel ikke det af Müller citerede svenske, samt det, der ligger til Grunden for Norbergs, som ogsaa er iøinefaldende uaccurat. Jeg har derimod sammenlignet det af mig fundne med de paalideligste fra vor egen Tid over Fæstningen, som den nu er, og overbeviist mig om, at det er særdeles nøiagtigt og accurat. Skulde det ikke være af Interesse, at faa dette Kart — naturligviis kun sammendraget og i faa Omrids — publiceret? Jeg har længe tænkt paa at skrive et Par Ord om enkelte Punkter i Afhandlingen, der maaskee kunde trænge til nærmere Belysning. Kunde dette, ledsaget af Kartet, blive optaget i det historiske Tidsskrift?

Jeg har tillige et andet Spørgsmaal at gjøre. Det angaar det i sin Tid af Hr. Etatsraaden paatænkte biographiske Lexicon. Holder De endnu fast ved denne Plan eller ei? En Forlægger her i Byen har nemlig anmodet mig om at contrahere med ham om Udgivelsen af et norskt biographisk Lexicon, som han, om end jeg ikke indlader mig paa at levere det Fornødne, dog agter at faae istand ved Andres Hjælp. Hvis nu Tiden og de mange vigtigere Arbeider, De har fore, virkelig endnu i flere Aar skulde hindre Planens Realisation, saa vilde vel neppe engang Værket saaledes som paatænkt blive til, thi det var kun under Hr. Etatsraadens Auspicier, at jeg ønskede at indtræde som Medarbeider. Og under saadanne Omstændigheder var det mig — ogsaa paa Grund af at de mig af Forlæggeren anbudte Vilkaar ere ret favorable — ikke

ukjert, paa egen Haand, og strax, at skride til Udarbeidelsen og Udgivelsen af hvad der af et saadant Værk vedkommer Norge. Maaskee jeg ret snart kunde erfare Hr. Etatsraadens Bestemmelse i denne Henseende, da Forlæggeren temmelig peremtorisk har bedet mig om min Erklæring.

Vi vente idag vor Kongefamilies Ankomst fra Strømstad; Veiret er smukt men uhyre varmt, og jeg beklager de Nysgjerrige, der ville begive sig ned i Trængselen for at see de høie Fremmede stige i Land.

Jeg havde endnu meget at sige, men Tiden byder mig at slutte. Hvis Deres Frue nu og da vilde offre nogle Linjer paa min Kone, var det at ansee som en sand Velgjerning. Saalænge Dampskibsfarten varer, vil Fru Sophie Halkier, Dronningens Tvergade 280, altid vide at finde Leilighed til Besørgelse af de Breve, der maatte blive hende tilsendte til videre Befordring.

Jeg anbefaler mig, med de inderligste Hilsner fra min Kone, i Deres venskabelige Erindring.

Med Høiagtelse

besvaret 17. Nov. 1847. *P. A. Munch.*

119. P. A. Munch til geheimeraad P. A. Boeckh.

Christiania August 5 1847.

Hrn. Geheimrath Dr. A. Boeckh.

Nach meiner Zurückkunft von einer kleinen Reise hatte ich das Vergnügen, das mir von der königl. Academie der Wissenschaften, als correspondirendem Mitgliede, zugesandte Diplom vorzufinden.

Ich bitte Sie, hochgeehrter Herr, der illustren Academie meinen herzlichsten Dank für diese mir überaus schätzbare Ehrenbezeigung abzustatten. Von einer solchen Elite der Intelligenz der Ehre des engern Bundes würdig gefunden zu werden, ist etwas, das auch meine dreistesten Erwartungen und Hoffnungen bey weitem übertroffen hat.

Ich würde recht bald die Ehre haben, der Academie mein neuestes Werk, eine mit meinen künftigen Collega Hrn. Unger veranstaltete und vor wenigen Tagen erchienene Ausgabe der altnorwegischen Königs-Sage »*Fagrskinna*« zuzuschicken, wenn ich nicht wüßte, daß von Seiten unserer Universität, der die Auflage gehört, schon die dazu nöthigen Anstalten getroffen wären.

Ich bitte Sie, hochgeehrter Herr, meinen ehrfurchtsvollen Gruß den Herrn Mitgliedern der Academie zu vermelden, und empfehle mich Ihnen, als Ihren hochachtungsvollen u. gehorsamsten Diener

P. A. Munch.
Professor historiarum an der Univ. v. Christiania.

120. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania, 6 Aug. 1847.

Hrn. Hofrath, Dr. Jacob Grimm, Berlin.

Hochgeehrter Herr, nehmen Sie es nicht übel, dass ich Sie mit der Bitte belästige, dass Sie beygelegtes Danksagungsschreiben dem Hrn. Geheimerathe A. Boeckh, den ich, weil er das Diplom unterzeichnet, als Secretair der Academie erkenne, gefälligst zustellen mögen. Ich könnte es ja auch ihm selbst zugeschickt haben, doch würde ich dann die Gelegenheit verloren haben, Ihnen einige Worte zu sagen. Ich beeile mich nämlich, Sie davon zu unterrichten, dass ein Schreiben vom Hrn. Autenrieth eingelaufen, worin er mich benachrichtigt, dass er in Berlin Sie vergebens zu treffen suchte, u. daher die Bücher, mit deren Überlieferung in Ihre Hände ich ihn beauftragt, dem Bibliotheks-Amanuensis Hellferich in Verwahrung gab, welcher versprochen hat, sie bey Gelegenheit Ihnen zu senden. Wenn also diese Sachen noch nicht Ihnen zu Händen gekommen sind, mögen Sie den Hrn Hellferich danach fragen. Ich wünschte recht gern, Ihren Urtheil über diese Sachen zu erfahren.

Bei erster möglichen Gelegenheit werde ich Ihnen ein Exemplar unserer *Fagrskinna* *zuzusenden. —

Ich empfehle mich Ihrem ferneren Wohlwollen und freundlicher Erinnerung.

Hochachtungsvoll u. ergebenst
P. A. Munch.

121. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 11te August 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Med Unger, som nu reiser ned, sender jeg Forordet og Anmerkningerne til Eymunds »*þáttr*«, samt 1ste Portion af den geogr.-ethnographiske Afhandling. Jeg lader ligeledes den trykte latinske Intimation følge tilbage, hvorimod jeg — hvad der vel ei kan skade — indtil Videre beholder Senkofski's Anmerkninger til Eym. Tháttr, da jeg senere, hvor Talen i den større Afhandling bliver om Varegerne, kommer til at underkaste hans Yttringer en nærmere Prøvelse, noget, som ei, uden at forsynde sig mod Verkets Plan, kunde skee i Anmerkningerne til Eym. Th. — Af den første Portion af den store Afhandling vil De allerede noget nær kunne see Planen, og saaledes ogsaa have Anledning til at nævne de Forandringer eller Modificationer, som De kunde ønske anbragte. Eftersom det Øvrige bliver reenskrevet, skal det følge. Korteligen vil jeg her foreløbigt om Planen anmerke, at jeg, efterat have søgt at fremstille Forholdene paa Plinius's og Tacitus's Tid, navnligen for at vise Goternes Opholdssteder, skildrer Ptolemæos's geogr. Anskuelser af de østlige Forholde, og derved baner mig Veien til en Drøftning og Renselse af Goternes ældste Historie efter Jornandes. Jeg gjennemgaar paa det Nøieste Goternes ældste Sagn fra deres Ophold mellem Østersøen og det sorte Hav, og sætter disse Sagn i Forbindelse med Hervararsaga, med Hensyn til hvilken jeg nu virkelig troer at være kommen til et saa bestemt Resultat, at jeg endog, hvis det lod sig gjøre, derefter kunde ønske at modificere eller udvide et Par af de allerede nedsendte Anmerkninger. Rettelsen vilde blot blive ubetydelig; kunde jeg faae Anm. til Hervararsaga opskikkede, skulde de med omgaaende Post komme tilbage. (Det er igrunden en Feil, at jeg ikke har taget Gjenpart af mine tidligere Sendinger, thi da vilde senere Rettelser lettere kunne anbringes. Fra nu af skeer dette; saaledes har jeg Gjenpart baade af Grændse-Afhandlingen og den her følgende.) Efterat have omtalt Goterne og bestemt deres geogr. Forholde, kommer jeg til at gjennemgaae paa samme Maade de egentl. Nordboer (hvorved og *Glasisvellir*) og Hunerne; derved bliver den første geogr. Cyclus ɔ: paa Eddasagnenes Tid, afsluttet. Jeg gaar derfra over til at skildre de geogr. Forholde paa den begyndende Saga-Tid, siden længer hen i Middelalderen, og slutter endelig med en, saavidt muligt, fuldstændig Udsigt over Ruslands eller Russernes før-rurikske Historie.

Da jeg ei ganske kjender Selskabets Vedtægter, beder jeg meget undskylde, om et Ønske, jeg her fremsætter, kunde synes utidigt. Der er nemlig flere Punkter i de af mig med Hensyn til det forehavende Værk anstillede Undersøgelser, hvori jeg smigrer mig med at være kommen til nye og tildeels udtømmende Resultater, som jeg nok kunde ønske bragte til en nærmere Kundskab især for vore skandinaviske Landsmænd, end det maa antages at de ville komme, naar de blot ere nedlagte i hiint store Værk, paa Fransk og imellem saa meget andet. Blandt disse Resultater nævner jeg først og fremst Forklaringen af Grændse-Tractaten, der af de Sagkyndige, hvilke jeg her har forelagt den, er bleven erklæret for ligesaa ubestridelig og udtømmende, som den er ny; dernæst min Udledelse af det russiske Navn og siden min Forklaring af de gotiske Oldsagn, sammenlignede med Hervararsaga, — begge Dele i den store Afhandling. Kunde det nu ansees som en Foregribelse, om disse Stykker bleve oplæste paa næste Møde, og særskilt indførte i Annalerne, ligesom Uddragene af *Antiquitates Americanæ*? Der er isærdeleshed flere af mine Landsmænd, som ønskede en særskilt Meddelelse af Anmerkningerne og Indledningen til Grændsetraktaterne, og det er derfor og fornemmelig dette, mit Ønske gjælder. Jeg vil naturligviis ikke insistere paa noget i denne Henseende, men lod det sig gjøre at faae idetmindste denne Afh. optagen i Annalerne, var det mig meget kjert. — Med Hensyn til denne maa jeg og bede om at medfølgende Berigtigelse, mærket *q*, paa sit Sted maa blive indført. Stedet vil letteligen kunne findes, da jeg har anført Slutningen af det foregaaende og Begyndelsen af det efterfølgende Punktum.

Det var ei min Mening at Afhandl. om Hebriderne skulde komme i dette Hefte af Annalerne; dertil var der vel ei engang Tid; jeg ønskede blot at vide, om jeg engang kunde faae Plads dertil, samt og til et Uddrag af mine geogr. Bemærkninger om Orknøerne og Hetland. Stykket om Algorismus kan jeg derimod levere naarsomhelst, men det vilde vel lade noget underligt, om det stod i samme Hefte, som Afhandl. om Hauk Erlendssøn, hvor det citeres. Derimod kunde det vel komme i Heftet for 1848. At aftrykke det diplomatarisk, med Forkortninger o. s. v., ligesom de mesterlige Aftryk af *Trygðamál* i *Islend. Sögur*, B. II, vilde vel neppe være hensigtsmæssigt; idetmindste burde vel Forkortningerne opløses; paa den anden Side burde man vel netop gjengive Orthographien, hvis den var Hauks egen, men da dette Stykke kun er skrevet af hans Secretair, og da det desuden vil blive ledsaget af Facsimile, skulde jeg stemme for at Orthographien normaliseredes; det blev derved mere forstaaeligt for Enhver. Derom torde jeg vel udbede mig Deres Mening. Jeg har

selv det fuldstændige Apparat samlet, nemlig Algorismus efter 544 med Varianter af 736 og Cod. reg. 1812.

De seer, at jeg ikke har sat nogen Titel paa den store geogr. Afhandling. Dette ønskede jeg helst at henstille til Dem, naar De havde gjennemlæst det Hele.

Jeg har modtaget *Islend. Sögur* II B, samt Grønl. Mindesmærker og det dermed følgende, hvorfor jeg særdeles takker. Facsimilerne i *Isl. Sögur* overgaae, om muligt, endnu Alt hvad der i denne Retning er præsteret. Unger vil overlevere Expl. af Fagrskinna, hvori De vil finde det første Specimen af et hos os præsteret Facsimile med Tontryk. Jeg anseer det — til det første at være — slet ikke uheldigt, og haaber jeg at vi med Tiden endmere skulde perfectionnere os. Med Hensyn til Fagrskinna maa jeg ellers bede Dem bemærke at der endnu er et Sted, som maaskee skulde aftrykkes i *Ant. Russes*, neml. om Sigurd Jorsalfarer §. 242—247. Da Unger ligeledes har Expl. med til Dr. Egilsson, vil det, hvis han nødvendigviis skal levere den lat. Oversættelse, kun behøves at anvise ham Pagina i den trykte Udgave, han faaer tilsendt. Jeg maa tillige bede, at Paragraftallene, som i mine forhen nedsendte haandskrevne Uddrag ei ganske stemme med Udgaven, blive rettede efter denne, der nu naturligviis vil blive Normalen og *Editio princeps*.

Unger vil ogsaa mundtligen kunne omhandle det Fornødne betræffende Udgaven af Snorre, hvormed det vel nu var bedst at gjøre Fortgang.

Uagtet jeg just ikke havde de allerbedste Tanker om Prof. Hansteens Efterrettelighed, maa jeg dog tilstaa, at hans Ligegyldighed med den sidste Commission i høi Grad har frapperet mig. Det var efter Aftalen, forat han ei skulde have Uleilighed ved Toldvisitationen, at jeg blot forsynede Pakken med Omslag, uden at forsegle eller adressere den, men jeg valgte med Flid at indpakke den i et Correcturark af de gl. norske Love, forat han ved første Øiekast kunde erindres om dens oldnordiske Indhold og Bestemmelse. Desuden maatte det medfølgende Brev altid kunne tjene ham til Veiledning. Jeg haaber dog at endnu ingen egentl. Skade er skeet med det utilbørlige Ophold.

— — —

Vor Kongefamilie opholder sig i denne Tid i Staden, og Prinds Gustav læser ivrigt Oldnorsk med Keyser i Fagrskinna, 2 Timer dagligt. Skade, at han i Sverige skal have saa liden Anledning til at fortsætte dette Studium, thi det er en Skam, som man der i dette Stykke er uvidende. Men godt er det dog at han saa levende interesserer sig for Sagen; man kan dog altid derved faae Et og Andet frem. Overhovedet kunne vi nu

sikkert love os en herlig Fremtid for den oldnordiske Literatur. Den Sag forekommer mig nu at være paa bedre Glid end nogensinde.

Jeg anbefaler min Ven Unger paa det Bedste til Hr. Etatsraaden, og beder selv Dem og Frue paa det venligste hilsede fra mig og min Kone. —

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

Det skulde dog være ypperligt, hvis man ogsaa kunde have historiske Møder, ligesom Naturforsker-Møderne. Men Sligt tør man nu neppe foreslaa, siden man har begyndt paa den uheldige Skik at uddele Ridderordener; thi den Foreslaaende vilde kun paadrage sig den Mistanke at stræbe derefter.

besv. 22 Augt 1847.

122. P. A. Munch til G. Stephens.

Received Aug. 16 — 1847.

S. T. Hr. G. Stephens, Esqr. Stockholm.

Jeg tilbagesender herved Facsimilet saaledes som jeg nu, efterat flere Bogstaver ved Deres Behandling af Originalen ere fremkomne, seer mig istand til at opfatte dets Udseende. Jeg vil være Dem særdeles forbunden paa egne og Palæographiens Vegne, hvis De kan faae det udgivet *in extenso* — naturligviis som Facsimile. I den Anledning maa jeg — hvorvel det maaskee er overflødigt, bede Dem vel at erindre, at de Bogstaver, der nu paa Facsimilet synes sortere end de øvrige, aldeles ikke ere det paa Originalen, men kun ere blevne saaledes, fordi jeg med sortere Farve maatte søge at skjule de af Dem anbragte Blyantstræk. Paa det lithographerede eller stukne Facsimile var det vel endog bedst, ingen Nuancering af Farven at anbringe, men at aftrykke alt uden Overskrifterne med sædvanlig sort Farve eller Sværte. Smukt var det vel ved et særskilt Ton-Tryk at fremstille Pergament-Stykkets Størrelse og Udseende, men da her mest handles om Trækkene selv, kan man vistnok lade sig nøie med de blotte Omrids paa sædvanlig hvidt Papir. Det eneste Sted, hvor jeg virkelig ikke har kunnet opdage det Mindste, eller anseer Alt for udslettet, er Ordet *hauir* i 3die Linje, S. b., thi her seer jeg kun *h . . ir.* —

Jeg oversender tillige et Exemplar af Fagrskinna, der for et Par Dage siden er udkommen, og som De vist, idetmindste i typographisk

Henseende, vil finde smukt udstyret. De i Fortalen omtalte Facsimiler har Bogbinderen urigtigen indsat Pag. 145, istedetfor bag i Bogen, men De kan jo, om De lader den indbinde, ogsaa lade dem flytte did. Bogen har aldrig forhen været udgiven, og afhjælper altsaa for norske Historieskrivere et betydeligt Savn.

Skulde De i sin Tid have noget imod, paa en lignende Maade at udgive eller lade udgive de gamle Homilier, hvoraf De har meddeelt mig en Prøve. Rigtignok maatte Textens Udgave da gaae i Ungers eller mit Navn, men De vilde kunne erholde et Par hundrede Exemplarer til Deres Disposition, og kunde da lade trykke Oversættelse og Noter i fortløbende Pagina's, forsyne det Hele med et nyt Titelblad og Fortale, og sende det saaledes udvidede og omgestaltede Oplag til England. Om Oversættelsen ikke stod ved Siden, men fulgte bagefter, var ingen Skade, tvertimod meget bedre; og naar en af Dem selv forfattet Fortale med Titelblad stod foran, istedetfor min eller Unger's, vare alle Spor af vor Deeltagelse udslettede. Skriftet vilde her blive langt smukkere trykt, end i Sverige. Om De endog, for at holde Dem nærmere til Virkeligheden, paa det til England sendte Oplag vilde angive baade Dem og mig eller Unger som Medudgivere, var vel Skaden ei saa stor.

Jeg er meget nysgjerrig efter at høre Deres Dom om mine Afhandlinger i »Annaler for nordisk Oldkyndighed 1847«, især deleshed om den store Sprog-Afhandling.

Om nogle faa Dage reiser Unger til Kjøbenhavn, forat afskrive og eftersee endeel Codices, især af *Konungsskuggsjá*, hvoraf vi til næste Aar skulle foranstalte en ny Udgave. Om faa Dage udkommer og første Hefte af Lange's og Unger's »Norske Diplomatarium«.

De har endnu ikke opgivet mig, hvormeget De har betalt for Kartet over Finland. Lad mig i Deres næste Brev vide det, saa skal det strax blive remitteret.

Jeg anbefaler mig fremdeles i Deres venskabelige Erindring.

hengivnest
P. A. Munch.

123. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 25 Aug. 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Da Leilighed tilbyder sig med Hr. Brodtkorb fra Thjøttø (det gamle *Þjótta*, hvor Hárek boede) skynder jeg mig at sende tilbage det finaliter rettede Mscript til Intimation og Anm. til de mythiske Sagaer. Jeg troer

at have anbragt Rettelserne saa tydeligt, at ingen Feiltagelse kan finde Sted Jeg har ligeledes med Rødt rettet alle Henvisninger til Saxo fra Sidetallet af Stephanii Udgave til Müllers, og beder at det samme maa blive gjort, hvor jeg ellers skulde have forglemt det.

Tiden tillader ikke dennegang at besvare yderligere de øvrige Punkter af Deres kjerkomne Skrivelse, derfor: mere næste Gang. Imidlertid henstiller jeg til Dem, om det ikke skulde være rigtigst, nu, siden Langes & Ungers Diplomatarium er udkommet, og de fleste af mig i Afh. om Hauk Erlendssøn citerede Breve der ere optagne, i Afhandlingen at anføre Sidetal deraf, hvilket er en let Sag, eftersom Brevene i Diplomatariet ere chronologisk ordnede.

Jeg haaber at kunne skaffe de omspurgte Facsimiler. Foreløbigt sender jeg, hvad jeg har.

Vi have endelig faaet en St. Olafs Orden indstiftet sidst Løverdag. Øhlenschläger og Ørsted have faaet dens Storkors. Jeg anbefaler mig

med Høiagtelse

Besv. 3die Septr. 1847. *P. A. Munch.*

124. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 14de September 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg iler herved at nedsende en af de belovede Afhandlinger til det endnu ikke sluttede Hefte af Annalerne for 1847, eller rettere en ny Afhandling i en af de belovedes Sted. Sagen er nemlig den, at min Beskjeftigelse med den store Afhandling for Værket over Rusland har kaldt mig noget bort fra de Materier, hvorom hine Opsatser skulde handle, og derimod ført mig ind i, og gjort mig fortrolig med dem, hvori ogsaa medfølgende lille Undersøgelse dreier sig. Ved at faae den trykt i dette Hefte af Annalerne vinder jeg ogsaa den Behagelighed, at kunne citere den og recurrere til den i »*Antiquités russes*«. Uagtet jeg i Læsningen af Indskriften ikke afviger synderligt fra Bredsdorff, troer jeg dog at have bragt større Sikkerhed og Conseqvents deri, samt tilfulde gjort Rede for saavel Sproget, som de historiske Omstændigheder, og saaledes idetmindste med Hensyn til hiint samt Betydningen tilveiebragt en fuldkommen Vished, hvorved altid noget er vundet. Hvis De ogsaa skulde ønske denne Afhandling indført i »*Mémoires* &c.«, er den til Tjeneste; imidlertid vilde jeg gjerne snarest muligt blive underrettet derom, da jeg ellers selv vilde bearbeide den paa Tydsk, og ved at indsende den til Videnskabernes Academi i Berlin afbetale en Gjæld hvori jeg staar

til dette, som nylig har viist mig den Opmærksomhed at optage mig som corresponderende Medlem. — Jeg skal forresten ufortøvet ogsaa lægge Haand paa de øvrige Sager, og haaber ret snart at kunne sende noget til Heftet for 1848. Hvad Correcturen af Guldhorn-Afhandlingen angaar, da gjør nok Unger, som saa godt kjender min Haand og Orthographi, mig den Tjeneste at have et Øie dermed.

Med Hensyn til den Materie, den afhandler, skulde det være mig af megen Interesse at have Afskrift af alle de Bracteat-Indskrifter, som findes i Kjøbenhavn. Da jeg antager, at der til Thomsens Bracteatafhandling ogsaa skal følge Plancher, og at paa disse de omspurgte Bracteater ere afbildede, vover jeg at spørge, om jeg ikke, hvis de ere færdige, idetmindste maatte erholde dem til Laans paa en Uges Tid. Jeg har virkelig nu det Haab at kunne bringe noget ud af dem. Er der begyndt at trykkes paa nogen af mine Meddelelser til Qvartværket? Isaafald kunde det vel lade sig gjøre, at jeg for Citaters Skyld m. m. erholdt Arkene, om end blot i Correcturaftryk, eftersom de bleve færdige.

Vi savne her oppe i vore Officiner høiligen Rune-Typer. Da jeg gjerne vilde faae en af vore Bogtrykkere til at anskaffe nogle, tillader jeg mig at spørge Dem, hvor de nette smaa Runetyper ere støbte, som anvendes i Annalerne og ligeledes ere brugte i Thorsens Skrift over den søndervissingske Runesteen. De have en særdeles tækkelig Form og ere ikke saa svære, som Runetyper ellers pleie at være. Thorsens belovede og længe forberedte Runeværk kommer vel desværre ikke ud i de første Decennier. Der burde dog gjøres noget alvorligt ved Runeindskrifterne, fornemmelig de ypperlige i Danmark.

Jeg er meget glad over at De ei skjøtter om Algorismus-Texten diplomatarisk. Var det endda Hr. Hauks egen Haand, da var det en anden Sag, men det er kun hans Afskrivers, og Orthographien har aldeles intet mærkeligt ved sig. Egentlig burde man til de i Texten forekommende arabiske Tal heller ikke bruge andre end vore sædvanlige, thi de skulle jo forestille disse, og det er nok, naar man har dem i Facsimiler. — Jeg kunde jo ogsaa gjerne undladt at anføre Arne Magnussøns Ord med hans Orthographi, og havde neppe engang lagt Mærke til, om De havde rettet det: hvorfor jeg dog ei foretog nogen Forandring ved den, var deels, og væsentligst, af den Grund, at disse Belæg eller Documenter til Membranens Historie ved at anføres uforandret ligesom fik et mere authentisk og troværdigt Udseende; deels fordi det maaskee ei kunde være uden Interesse at see, hvorledes Arne Magnussøn skrev; endelig, fordi Gislason i sit Skrift »*um frumparta*« &c. fulgte denne Fremgangsmaade.

Er det virkelig saa, at Hervararsaga nu ogsaa er kommen eller skal udkomme paa det nystiftede nordiske Literatursamfunds Forlag? Isaafald faaer man da Udgaver nok af den, thi man kan dog ikke undlade, ogsaa i Qvartværket at optage idetmindste 4/5 deraf. Efter Sigende er man jo nu saa flittig i hiint Selskab, at man begynder at gjøre Skam af os her oppe. Men vi ere ogsaa kun tre, høist 4, i Khavn ere Arbeiderne mange. Dog skulle vi af alle Kræfter stræbe at følge med. Af Lov-Udgavens 2den Deel ere nu 20 Ark trykte.

Jeg beder min bedste Hilsen formeldt til Deres ærede Familie, og til alle mine Venner og Velyndere i Kjøbenhavn, som De maatte træffe. —

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

Jeg vedlægger 4 Expl. av Facsimilerne.
Hoslagte Bog torde jeg bede sendt til Hr. Unger.

besv. 1ste Octr. 1847.

125. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania, 18 Sept. 1847.

S. T. Hr. G. Stephens, Esqr.

Deres venlige Brev af 31 August tilligemed de dermed følgende Ark har jeg for nogle Dage siden modtaget, og takker Dem paa det hjerteligste derfor. Jærtegnene interessere mig særdeles, baade for Sprogets og Indholdets Skyld. Hvad Kvæderne angaar, som jeg i mit forrige Brev glemte at nævne noget om, da er det vel neppe egentlig urigtigt, siden nu engang Codex har det saaledes, at dele hvert Vers i to Hemisticher; imidlertid tror jeg dog, at jeg for min Part havde foretrukket at skrive dem i een Linje: dette, forekommer mig, antydes ved Tegnet ¶, og desuden deraf, at Inddelingen ikke overalt nøiagtigt er fulgt; saaledes skulde ved p. 77 v. 45 og 46 helst staa:

firi þøm þu valde *ok gaf þøm land*
þik til folk *mz hunangh ok miolk,*

thi *folk* og *mjolk* danne Rim, og saaledes ogsaa Linjernes Endeord. At noget skulde være bortfaldet mellem 50 og 51, kan jeg ikke finde, idetmindste ikke nogen heel Linje; jeg antager blot her en let forklarlig

Ellipse, og oversætter saaledes: »*iis* (*firi þøm*), *quos tibi elegisti ut peculiarem tuum populum, quibusque terram dedisti* (enten: *cum melle et lacte,* [*quibusque*] *omnis terra scaturigit et fluit,* eller hellere:) [*et quibus*] *omnis terra cum melle et lacte scaturigit et fluit: ii tibi acetum et fel bibendum dederunt.*« At *galla*, der skal rime sig paa *al*, er skrevet heelt ud, maa kun ansees som en Incurie; Ordet skulde her apostropheres *gall'*: vi læse saaledes normalt:

firi þøm, þú valdi þér til folk
ok gaf þøm land; meþ hunang ok mjolk
veldr ok flýtr jorþin all,
þér skenktu þér þárfiri ettikju ok gall'.

Lignende Incurier ere *liutar* og *flytar* (v. 30, 32), *bæst* og *værth* (67, 69), *lygh, bygd* (90, 92), hvor Rimet dog ligefuldt i Virkeligheden er tilstede.

Det fornøier mig, at De synes om Fagrskinna. Hvad Versene angaar, da er jo Valget af Typerne dertil en *affaire de goût*, som man egentlig ikke kan disputere om. Jeg har altid fundet det af en smukkere typographisk Effect, naar Vers forekom imellem Prosa, at de første da stode med mindre Tryk; saaledes skeer det navnligen i engelske Værker, f. Ex. den sidste store Udgave af Walter Scotts *Novels* hos Cadell. At meddele noget særskilt Aftryk af Fragmentet ansaae vi unødvendigt, da vi lode det følge *in extenso* som Facsimile. Hvis Fragmentet havde været saa stort, at vi blot kunde have anført en Deel deraf i Facsimile, da havde vi særskilt gjengivet det i Tryk; nu derimod har man det Hele i Facsimile, og en saadan Meddelelse overgaar dog enhver anden. Jeg vedlægger et Extra-Exemplar af Facsimilets tvende Blade. — Nu har De vel ogsaa fra Lange modtaget I, 1. af Diplomatarium Norvegicum, hvis typographiske Udstyr er det samme som Fagrskinnas.

Jeg takker for den tilsendte nye Prøve af Homili-Manuskriptet, af hvilken jeg herved efter Ønske vedlægger en Oversættelse, beklagende dog, at jeg ei seer mig istand til at gjengive *brjóstþili* og *staflægjur* m. m. ved virkelig nationale *termini technici*, da saadanne nu neppe kjendes, idetmindste ikke uden af Bønderne langt oppe til Fjælds, hvorhen man da maatte foretage en Reise, forat faae Udtrykkene at vide, og den nærmeste Kirke af den Slags er idetmindste 10 Mile herfra! Imidlertid siger man dog endnu almindeligviis Bryst om transversale Vægge, Aas om Tag-Bjælker, og Thil om lat. *tabulatum*; *Brjóstþili* maatte altsaa nok kunne oversættes: Bryst-Thilje. *Raftr* er endnu almindeligt om den

skraa Tagbelægning eller de skraatliggende Tag-Fjæler, oven paa hvilke undertiden Spaan-Taget er anbragt. *Staflægjur* ere de horizontale, langsmed Gulvet gaaende Bjælker, hvortil Væg-Bjælkerne, som staae perpendiculairt, ere fæstede, og derforuden støttede ved »Strebepfeiler« eller *dvergar*, befæstede med den ene Ende i Vægbjælken, med den anden i et fra »Staflægjen« udgaaende Tvertræ. Paa vedføiede Figur har jeg søgt at betegne:

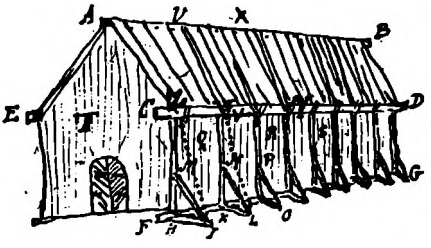

ásar ved AB, CD, E (kun den ene Ende).
staflægja ved FG. Kunde oversættes *Stav-Leje*.
þvertré ved HI, KL o. s. v.
dvergar ved IM, LN, OP o. s. v. Dog er det muligt, at disse ogsaa snarere gaae ligesom de punkterede Linjer fra I og L ere anbragte, lige under Aasen.
veggþili er Q, R, S o. s. v.
brjóstþili er T (NB det ene. Det andet er Tvervæggen mellem Kirkens Skib og Choret, som endnu stedse i Norge kaldes Sanghuset.
raptar ere UV, XY o. s. v.

Forresten er jeg aldeles enig med Dem i, at det Hele hentyder paa vor gamle Træbygningskunst. Desuden forekommer Ordet *staflægja* ogsaa i den ældre Gulaþingslov cap. 307, hvor der handles om at bygge *Naust*, hvilke kun opførtes af Træ. Her sees og at de vertikale Bjælker HZ og lignende kaldtes *Stafir*, hvorfor og det Slags Kirker nu kaldes Stavekirker. Jeg skal imidlertid anstille nøiere Efterretninger om *termini technici*.

Det fornøier mig, at De synes om min Sprogafhandling i Annalerne. Dette giver mig Mod til at fremkomme til Dem med en Bøn, jeg længe har tænkt paa. Det er nemlig følgende: For nogle Uger siden besluttede jeg, for at forebygge at nogen Anden mindre Sagkyndig skulde devancere mig, selv at oversætte min og Ungers Grammatik paa Svensk, eller rettere aldeles at omarbeide den til Nytte for svenske Læsere, og med stadigt Hensyn til Old-Svensken, aldeles efter de i nysnævnte Afhandling fremsatte Principer. Min Bøn er altsaa, som De letteligen begriber, dobbelt, nemlig a) at De vil vise mig den Godhed at transigere for mig med en svensk Boghandler eller Bogtrykker, som maaskee vilde paatage sig Forlaget, thi jeg ønskede Skriftet naturligviis helst trykt i Stockholm. b) At De isaafald vil hjælpe mig med Correcturen, idetmindste berigtige de svenske Sprogfeil i Manuskriptet. Hvad det første Punkt angaar, da overlader jeg Dem, hvis De interesserer Dem for Sagen, aldeles carte-blanche. Vistnok kunde jeg ønske og trænge til et

Honorar, vel ogsaa fortjene et, men hvis det ei skulde være muligt at opnaae et saadant, ønskede jeg dog heller at Bogen skulde udkomme uden nogen Indtægt for mig, fremfor at den ei skulde blive trykt. Titelen skulde da være: *Forn-Nordisk,* ɔ: *fornsvensk och forn-norsk språklära, utarbetad af* P. A. M. Jeg indslutter til Deres Eftersyn den 1ste Deel af Sproglæren, der indeholder de betydeligste Forandringer: De vil deraf see at Planen vistnok vil kunne kaldes hensigtsmæssig. Hvis De under Gjennemlæsningen vilde rette de forekommende Norvagismer i det Nysvenske, vilde jeg være Dem særdeles forbunden, thi jeg kunde isaafald lade Skriftet trykke her, om jeg ei kunde faae det udgivet i Stockholm. Jeg haaber at De ei anseer min Bøn altfor byrdefuld eller paatrængende, og beder ligeledes at De, hvis Planen ei lader sig realisere, snarest muligt sender mig Manuskriptet tilbage, forat jeg her kan iagttage det Fornødne. De vil og vide at behandle det med fornøden Discretion, da jeg naturligviis nødig vilde at nogen Anden end De selv og vedkommende Boghandler erfarede noget om Planen. Derhos maa jeg bemærke, at jeg ei har nogen anden Afskrift af Manuskriptet og at det saaledes vilde være mig til stor Ulempe, hvis det tabtes. — Jeg maa endnu engang bede Dem undskylde det Bryderi, jeg saaledes gjør Dem, men jeg kan derom blot sige, at den Interesse, De viser for vort fælles Studium, giver mig Mod til at henvende mig til Dem, saamegetmere som jeg er mig bevidst, at jeg i lignende Fald vilde være Dem til Tjeneste. I Deres Hænder antager jeg Sagen bedst forsørget. Kan De i en Tid af 14 Dage ei faae den arrangeret, saa send mig Manuskriptet tilbage.

Jeg vedlægger et Exemplar af den igaar udkomne oldnorske Læsebog, hvis Glossarium De vist vil finde fortrinligt: jeg kan sige det, fordi jeg selv ei har skrevet det. Det er heelt igjennem forfattet af Unger. Fortalen derimod, som jeg ogsaa beder Dem gjennemlæse med Opmærksomhed, da den *in nuce* indeholder vor linguistiske Troesbekjendelse, er af mig.

I det Haab, snart at høre fra Dem, anbefaler jeg mig til Deres venskabelige Erindring —

hengivnest
P. A. Munch.

P. S. Kunde De ikke i Deres næste Brev oplyse mig om, hvor stor den aarlige Contingent er for Medlemmerne af *Älfric-society*, og hvormeget man har at erlægge, naar man heller vil betale engang for alle.

Planen for Udgivelsen af Homilierne behager mig særdeles, men jeg frygter for at Udgifterne blive for store.

126. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania, 22 Sept. 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg har herved den Ære at indsende den anden Portion af den geographisk-ethnographiske Afhandling, hvori jeg især udbreder mig over Goternes Historie og Geographie; i den næste vil der handles, foruden om andre Sager, der staae i Forbindelse med Goternes Historie, ogsaa om Hunerne, hvorved vi altsaa faae den første Trilogie af det ældste Stadium — Roxolaner—Goter—Huner — forklaret; siden stiges da gradeviis ned til Forholdene i senere og senere Aarhundreder. Jeg har, forudsættende at min Afhandling om Guldhornene bliver trykt i dette Bind af Annalerne, nemlig for 1847, citeret den; dog hvis den skulde blive indtaget i Memoirerne, var det vel bedst at lempe Citaterne efter disse.

Den oldnorske Læsebog er nu endelig udkommen, og jeg vedlægger et Exemplar, for det Tilfælde at De skulde ønske at tage den i Øiesyn. Torde jeg ligeledes bede, at det andet Exemplar maatte blive tilstillet Unger? Trykken kunde være noget smukkere, men tydelig er den dog, og god nok til en Læsebog.

Jeg tilbageskikker ligeledes Facsimilet med de deri anbragte Rettelser. Hvad Tonen angaar, da fandt jeg det sikkrest, blandt en Mængde Pergamentsstumper i Rigsarchivet at opsøge en, der aldeles svarede til Diplomet i Farve. Det lykkedes mig ogsaa, og har jeg, som De seer, klæbet det fast til Correcturen.

Videre har jeg denne Gang ej at tilføje. Med de bedste Hilsener til Venner og Velyndere undertegner jeg mig

med Høiagtelse

besv. 1ste Octr 1847. *P. A. Munch.*

127. P. A. Munch til universitetsstipendiat C. R. Unger.

Christiania d. 22 Sept. 1847.

Bedste Hr. Unger.

Her sender jeg et Expl. af den nu endeligen færdigtrykte Læsebog over hvis Fortale de eensidige Septentrionalister vel ville gjøre Ophævelser, men *à la bonne heure!* — Et Par Steder i Registret, hvor De havde sat Spørgsmaal, var jeg i Tvivl, om De vilde have det, eller om Spørgsmaalet kun var stilet til mig; jeg troede det sidste, og tilføjede

derfor, saa godt jeg kunde, en Oversættelse. Imidlertid er et Spørgsmaal uden Oversættelse — jeg veed ej selv hvorledes — blevet staaende ved *vitnisfjall*, hvor der ligeledes uheldigen staar *viðnisfjall*. Ordet forekommer i Homilien over St. Olaf, og anføres der i et Bibelsprog af Profeten Esajas. Jeg læste næsten hele Esajas igjennem (da jeg ikke har Concordanz) for at finde det, og var endelig saa heldig at træffe det cap. 14, v. 13, 14, hvor det er oversat med »Forsamlingens Bjerg«; jeg gad dog vide, hvad den islandske Bibeloversættelse her har, og endnu mere Vulgata, hvis Ord maa betragtes som den directe Original til »*vitnisfjall*«. — Det sidste Forsøg paa at forklare *Vitr þóttisk valkyrja* o. s. v. tilføiede jeg især fordi Keyser har erklæret sig for denne Fortolkning.

Jeg modtog nylig Brev fra Stephens, der tænker stærkt paa at udgive Homili-Bogen og har sendt mig en ny ypperlig Prøve deraf, aldeles pegende hen til vore gamle Stavekirker. Den er saa kort, at jeg hidsætter den: — — —

Synes De ikke at Sproget er mærkelig godt? Og hvilken Bestræbelse for Velklang, at man, hvor *es es* skulde staae to Gange, forandrer det første til *er*?

Det glæder mig at Cleasby vil kalde sit Lexicon Norsk (dog vel *Norwegian* eller *Norse* og ikke *Northern*?) og at Arbeidet hos ham er i saa gode Hænder. Dog troer jeg rigtignok at det ei havde geraadet Deres til Skade at udkomme samtidigt. Med Malling har jeg foreløbig talt om at trykke Cleasbys Lexicon, men han kunde intet sige førend han erfarede noget nærmere om Cleasbys Plan, hvorvidt han mener at Malling uden videre skulde forlægge Skriftet, eller han selv vil bekoste dets Tryk. —

Stephens skriver ligeledes, at den samme angelsaxiske Homili, De har udgivet i Annalerne, ogsaa er trykt i Kemble's »*Anglosaxon dialogues of Salomon & Saturn* pt. II pp. 120—125, *published for the Älfric-Society.*« Det skulde dog være morsomt at see, hvorledes han har det; men isaafald nytter det vel ikke at trykke det i Memoirerne.

Forresten veed jeg intet mærkeligt at berette. Stephens opfordrer os til at tænke paa en Udgave af *Stjórn*: dette var vistnok heller ikke afveien.

Hils Thorsen og andre Venner paa det Bedste —

Deres heng.
P. A. Munch.

Det skulde være herligt, om De kunde faae heel copieret Elucidarius og sammenholdt den med den anden gamle Membran deraf.

128. P. A. Munch til C. R. Unger.

d. 27 Sept. 1847.

Bedste Hr. Unger.

Jeg benytter denne Leilighed til at nedsende Revisions-Arkene af den nyere Landslov, for at De kan levere Cleasby dem, da han paa den Maade vil kunne allerbedst orientere sig i Forholdet mellem begge Udgaver, og desuden maaskee i Varianterne finde et og andet mærkeligt. Saaledes maa vistnok Udtrykket *firafleinn* p. 154 Not. 4 i Betydn. *einhleypr maðr* være mærkeligt til at forklare *fjarra fleina* i *Alvíssmál* v. 5. Cleasby burde dog virkelig ikke afslutte sit Lexicon førend han havde confereret med Iver Aasen, der nu er kommen til Byen for at blive her i Vinter, og hvis Samlinger skulle være særdeles rige: at det oldn. Ordforraad ved Dialecterne maa suppleres, kan ei være Tvivl underkastet.

Jeg haaber De har faaet mine tidligere Sendelser, middelbare eller umiddelbare, navnligen Afskriften af Kongespeilet, hvilken jeg sendte gjennem Rafn. Ogsaa er vel Læsebogen nu i Deres Hænder. Talemaaden *vitnisfjall* har jeg efterseet i Vulgata: den oversættes der med *mons testamenti.*

Kunde De ikke ellers mage det saa, at De og Cleasby i Fællesskab udgave det Oldn.-engelske Lexicon? Hvis han kom herop, kunde De vistnok være ham til saamange Tjenester ved Arbeidet, at De med fuld Ret kunde fordre Deres Navn sat paa Titelbladet. —

Har De nogen Anledning til at see Worsaae? Jeg gad isaafald vide, om han ikke lader sig forlyde med at han vil befeide mine ethnogr. Anskuelser. Det haaber jeg dog nu skal endnu blive vanskeligere efterat Guldhorn-Afhdl. er bleven offentliggjort, thi derimod lader sig neppe noget indvende. Har De seet den hos Rafn? Jeg er nemlig særdeles nysgjerrig efter at høre, om ikke ogsaa De finder at netop Afvigelserne i Bogstaveringen bestyrke en vis Conseqvents i Udtalen, som man af Ulfilas blot kan ane. Ei at tale om, at *tavidô* i 1ste pers. præt. er rigtigere end *tavida*, (ligesom hiint svarer til *lagða*, dette til *lagði*,) og saaledes viser Indskr. ældre Stadium, seer man og af Skrivemaaden *ek* f. *ik* og *holtingam* f. *hultingam*, at det korte *i* og *u* i Rodstavelser udtaltes noget aabent; man seer tillige af Formen *Hleva*, der i Ulfilansk nødvendigviis maatte hede *Hlaiba*, at *ai* udtales som *e* eller *æ*, og at *b* mellem to Vocaler i gotisk virkelig kun er en orthogr. Signatur for Oldsaxernes *ð* og vort ældre *f* (*fv*). Fremdeles viser *horna* f. *haúrna* at *au* ogsaa,

idetmindste i Brydningsformen, udtales *o*. Denne Orthogr. svarer udmærket til de vestgotiske Mynters *Liuva* for *Liuba* (*Liuƀa*), *Gonþamer* f. *Gunþamêr*, og Jornandes's *Ermanarik* f. *Airmanareiks*. Havde man haft mere af slige Hornindskrifter, vilde man upaatvivl. have fundet *i* for *ei*, og *o* for langt *au*. Indskriften oplyser saaledes fortrinligt den got. Udtale, medens den paa det strengeste bibeholder og opretholder Grammatiken.

Jeg har denne Gang ikke videre at bemærke. Hils alle fælles Venner.

Heng.
P. A. M.

(Kunde De ei skaffe mig de reentrykte Ark af Hauks-Afhandlingen?)

129. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 6te October 1847.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg modtog for et Par Timers Tid siden Hr. Etatsraadens venlige Skrivelse tilligemed de vedlagte Facsimiler og Bracteat-Aftryk. Jeg havde haabet, nu strax at kunne nedsende det 3die Hefte af den ethnogr. Afhandling, men der mangler desværre endnu noget paa Reenskriften, og maa jeg derfor bie til senere, uagtet det uheldigviis er sidste Gang, Dampskibet gaar. Men jeg skulde dog haabe at jeg finder paa et eller andet Middel til, med det første at faa den sikkert afsted. Det er, siden det af mig Nedsendte alligevel skal oversættes, og Oversætteren saaledes vil have Leilighed til at rette de enkelte Sprog-Incurier, som kunne være indløbne, maaskee en overflødig Umag, jeg har overtaget mig, at reenskrive Afhandlingen, men siden jeg nu engang er begyndt dermed, faar jeg dog holde ved, og har idetmindste derved den Behagelighed, at kunne citere, hvad der staar i Begyndelsen.

Bracteataftrykkene blive, som jeg seer, fortrinlige, og jeg glæder mig til at granske Indskrifterne; jeg har nu og det bedste Haab om, med Tid og Stunder at faae de blekingske Runeindskrifter fortolkede, thi at Gotisken, og intet andet germaniskt Sprog, her maa anvendes, synes mig temmelig vist. Mine sprogsammenlignende Studier og især Forberedelserne til den ethnogr. Afhandling have netop bragt mig til at concentrere meget Studium om Goternes Historie og Sprog, over hvilket jeg nu ogsaa holder Forelæsninger samt udarbeider en Formlære: jeg tror derfor nu at være nogenlunde tilstrækkelig forberedt til hiin, vistnok vanskeligere,

Undersøgelse, men hvor det dog ogsaa i mange Stykker mere kommer an paa en heldig Idee, end en anstrengende Proberen. Hvad ellers de blekingske Stene angaar, da bør jeg vel antage, at Worsaaes sidste Værk leverer de sikkreste Afbildninger.

Med Hensyn til Facsimilerne, der skulle ledsage Qvartværket, har jeg intet andet Ønske at fremsætte, end at der ogsaa maa komme en Prøve af den lille norsk-russiske Grændsetractat, samt at der leveres et Facsimile af den ældre Edda, naturligviis et af dens heroiske, i Qvartv. optagne, Kvad, thi Facsimilet i den store Qvartudgave lader meget tilbage at ønske.

Karterne udarbeider jeg successive som Afhandl. skrider frem, og skulle de i Betids blive færdige.

Jeg vedlægger de to Blade af Fagrskinna, der indeholde §. 242—247.

Hvor gaar det med Titelen til Annalerne? Udkomme de snart? Jeg mener ikke Selskabets Annaler, men de islandske. — Hvad ellers Selskabets Annaler angaar, er det da vel noget iveien for at Unger erholder de Ark med sig, som indeholde min Afhdl. om Hr. Hauk Erlendssøn? Jeg negter jo vistnok heller ikke, at jeg, dersom det paa nogen Maade lod sig gjøre, helst saae Guldhorn-Afhandlingen i det for i Aar udkommende Hefte. — — —

Med de bedste Hilsener fra min Kone til Hr. Etatsraaden med Familie henlever jeg

Deres ærb. hengivne

besv. 22 Octr. 1847. *P. A. Munch.*

130. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 8de October 1847.

S. T. Hr. G. Stephens.

Jeg modtog igaar Deres sidste Brev, og takker Dem særdeles for den Omhu og Velvillje, hvormed De har udført min Commission. Jeg antager med stor Fornøielse alle af Hr. Haeggström opstillede Betingelser, saamegetmere som det netop var min Agt, under alle Omstændigheder at ledsage Grammatiken med Læseprøver, og jeg i lang Tid forgjæves har seet mig om efter en Anledning til at udgive noget om Runeskriften. Hr. Haeggströms Ønske kommer saaledes heel beleiligt, og ønsker jeg intet heller, end at Trykningen snarest muligt maa paabegyndes. Den eneste Betingelse, jeg fremsætter, er, at naar de 200 Rdlr Banco skulle

udbetales mig, disse da maatte blive udbetalte enten directe ved Oversending eller ved en Vexel paa J. Dybvad, thi en Anviisning paa Wulfsberg vilde være = 0, da denne Mand er en bekjendt *mauvais payeur.* — Imidlertid bør jeg dog vel have udarbeidet hele den egentlige Grammatik (ikke Læseprøverne, der kunne følge siden) før Trykningen paabegyndes, og beder jeg Dem derfor venligst sende mig den af Dem modtagne Deel af Mskriptet tilbage, forat jeg derved kan gjøre de nødvendige Arrangements og have det ved Haanden for Citaternes Skyld. — Med Hensyn til Udvalget af de svenske Læsestykker kommer jeg nok ellers siden til at høre Deres Raad. Jeg vilde ogsaa gjerne her kunne faa noget historiskt eller i fortællende Stil; i Mangel af andet kunde man vel endog tage noget af oldnorske Sagaer, f. Ex. om *Styrbjörn Svíakappi*, og omsætte det paa oldsvensk.

Homilierne, vi have meddeelt i Læsebogen, ere efter Codex Arnamagnæanus 619 qv., en ældgammel, i Norge skreven, Membran, hvorom see Gíslasons »*um frumparta ísl. tungu* &c.« pag. XLVII—L. Sproget er ogsaa her meget fortrinligt. Unger har allerede for nogle Aar siden afskrevet meget deraf, og fuldfører, haaber jeg, nu Afskriften i Kjøbenhavn.

Det fornøjer mig, at jeg har kunnet være Hr. Gordon til nogen Tjeneste. Med Hensyn til Ordene *staflægjur* og *ásar* maa jeg ellers tilføje, at jeg af den i dette Stykke allermest competente Autoritet, Hr. Ivar Aasen (som for nogle faa Dage siden er kommen til Staden forat lægge sidste Haand paa sin norske Dialectgrammatik) har erfaret, at de samme Ord endnu ere almindelige paa Nordvestkanten af Norge, hvor de mest gammeldags Træbygninger findes; men, mærkeligt nok, *ásar* betyder der de lavere Gulv-Bjælker, og *staflægjur*, Stavlæjer, de øvre Bjælker, der bære det skraae Tag; dog saaledes, at *ásar* er mere generelt og egentlig kan bruges om alle Hovedbjælker. Tvertræerne, som dele Stavlæjerne, ere saaledes maaskee Tverbjælker, og *dvergar* Krydsbjælkerne,

f. Ex. i Gjennemsnit: — a, og b, Gjennemsn. af Stavlæjer, ab, Tvertræ, c og d, Dverger. Faar jeg siden mere Besked derom, skal jeg underrette Dem derom.

Vi ere i disse Dage blevne færdige med første Afdeling af II Bind af de gamle norske Love, eller den nyere Landslov, og have begyndt paa Byloven. Bindet vil fremdeles ogsaa indeholde et Par Christenretter samt Hirdskraa, og haaber jeg, at det vil befindes at være af ligesaamegen Interesse, som det forrige.

Unger har, ved at samtale med Cleasby i Kjøbenhavn, fattet den Beslutning, ikke at udgive sit Lexicon, førend Cleasby's er udkommet, og

da heller at udarbeide sit som et Udtog af dette. Jeg tror forresten ikke at Cleasby gjør Ret i at udgive sit Lexicon paa Engelsk, da det dog er skandinaviske Læsere, paa hvem det væsentligst maa være beregnet.

Jeg anbefaler mig fremdeles i Deres Velvillje —

hengivnest

P. A. Munch.

131. P. A. Munch til G. Stephens.

Chrania d. 8 Nov. 1847.

S. T. Hr. G. Stephens.

Jeg sender herved det Meste af Grammatiken, for at man strax kan paabegynde Trykningen, saaat ingen kommer mig i Forkjøbet. Jeg kunde og have sendt Resten af den egentlige Grammatik, hvis der ej endnu havde været nogle rene Blade af Arket, som jeg vilde benytte til Rune-Capitlet; imidlertid kan Begyndelsen meget vel skee med Trykningen, thi om Henviisninger o. s. v. er i denne sidste Deel ej længere Spørgsmaal.

Hvad nu Trykken selv angaar, saa henstiller jeg til Dem, om vi ej skulde vælge at trykke alt, hvad der staar i nyere Svensk, eller den egentlige Text, med svenske Bogstaver eller den saakaldte sædvanlige Fractur, for at det, som anføres i Oldsvensk og Oldnorsk, ved at trykkes med Latin eller antiqva, bedre kan skille sig ud fra det Øvrige. Jeg veed jo nok, at det var smukkere at trykke Alt med Latin, men isaafald maatte da det Oldsvenske og Oldnorske trykkes med Cursiv, hvilket medførte flere Misligheder, blandt andet, at den yderst vigtige Forskjel mellem *œ* og *æ* ej vilde fremtræde. — Altsaa bliver det dog vel bedst at trykke Texten med Fractur, det Oldsv. og Oldn. med Antiqva, aldeles som i den norske Original.

Til Veiledning for Sætteren burde vel bemærkes, at jeg i mit Manuskript har betegnet *æ* ved *œ*, *œ* ved *o*.

Siden De har viist mig den udmærkede Godhed at ville paatage Dem Correcturen, tillader jeg mig da at bede Dem om ogsaa at have et Øie med Sproget, og udrense de Danismer, som jeg naturligviis ikke har kunnet undgaa. Jeg skammer mig over dette Bryderi, men kan blot forsikkre, at jeg i omvendt Tilfælde med Fornøjelse skulde gjøre det for Dem.

Men een Ting maa jeg nødvendigviis faae Raad af Dem om. Jeg skulde levere Prøver af Rune-Indskrifter, men nu er Ulykken, at alle de svenske Runskrift-Afbildninger, som hidtil kjendes, idetmindste her, f. Ex. *Bautil*, Liljegren, ere yderst upaalidelige, og jeg vilde dog gjerne

i en oldsvensk Grammatik kunne levere svenske Runeprøver. Ellers maatte jeg ene levere danske. Skulde De ej være i Besiddelse af nogle, eller kunne skaffe mig nogle paalidelige Aftegninger, som muligtviis i senere Tider ere tagne? Jeg kunde vistnok maaskee hjælpe mig noget ved at gjøre Conjecturer, men »besser ist besser«.

Cleasby's Død kom som et Tordenslag for os alle. — Naar vi nu blot vidste, hvor der bliver af hans Papirer! Unger, som nu er kommen hjem, tror at de blive forseglede, indpakkede og sendte til England. Vi kunne desværre intet gjøre for at hindre det, hvis ej de danske Lærde tage sig af Sagen.

De bad mig see paa Diplomerne i *Handlingar rör.* &c. T. XVII. Min Dom derom har jeg allerede udtalt i min lille Grændseafhandling i Annalerne for 1846 p. 160 nederst, og har derfor og ladet de vigtigste aftrykke paany i Anhanget S. 165—168. Jeg afskrev dem selv i Stockholm Vaaren 1837.

For de tilsendte Sager takker jeg Dem paa det Hjærteligste. Legendariet er unikt i sit Slags, og har allerede skaffet mig mangen interessant Time. Der have vi da endelig fundet Benævnelsen *gøzska* om det oldsvenske Sprog, foruden saamange andre mærkelige Ord.

Unger har nu paabegyndt Trykningen af Alexander Magnus's Saga, en af vore herligste Sproglevninger, hvilken han afskrev nu under sit sidste Ophold i Kjøbenhavn.

Jeg kommer ellers tilbage til Grammatiken. Skulde det ikke, da vi nu engang kunne brevvexle gratis gjennem Cancelliet, lade sig gjøre at tilstille mig et Revisionsark hver Gang et Ark er corrigeret? Det var dog muligt at jeg kunde finde Et og andet at tilføje. Især var det mig om at gjøre med det første Ark, for at kunne bedømme Udseendet, Tryk m. m. Hvis Bogtrykkerens Officin er saa vel forsynet, at to Ark paa eengang kunne staae satte i Form, vil derved ingen Tidsspilde foraarsages.

Jeg beder min Hilsen formeldt Hr. Gordon; jeg skal snart yderligere besvare hans venlige Brev. Vilde De foreløbigen sige ham, at han med Hensyn til det omhandlede, altfor lidet bearbejdede Emne vist ikke kan faae bedre Oplysninger end i Professor J. Dahls Pragtværk »Ueber die ältere Holzbaukunst Norwegens«. Her findes baade Afbildninger og Grundtegninger af flere gamle norske Trækirker. Værket findes upaatvivleligt paa Bibliotheket i Stockholm; i alle Fald ejes det vist af Hs. Majestæt Kongen, og af Statsminister Due.

Hr. Klemming bedes særdeles takket for hans interessante Meddelelse.

venskabeligst
P. A. Munch.

132. J. Grimm til P. A. Munch.

Berlin 15 novemb. 1847.

Hochgeehrter herr und freund.

Ich muss in Ihren augen fast als ein undankbarer dastehn, dass ich nun so lange schon geschwiegen, auf empfangne briefe und trefliche, willkommne zusendungen nicht geantwortet habe. dieser sommer und herbst sind mir unter manigfachen störungen verstrichen, ich war zu verschiednen malen verreist (nach Wien und Lübeck) und fühlte mich monate lang ungesund und unaufgelegt, so dass die besseren freieren augenblicke hernach schnell durch aufgeschobne, eigentlich unaufschiebbare geschäfte und arbeiten verzehrt wurden. So bin ich in tiefe briefschuld gerathen und suche jetzt wenigstens meinen guten willen durch abschlagszahlungen zu zeigen.

Wenn ich die vielen vor mir liegenden beweise Ihrer rüstigen thätigkeit anschaue, bin ich erstaunt und froh, dass das altnordische alterthum in Norwegen, wo es lange vernachlässigt lag, nunmehr in Ihnen und Ihren freunden so gelehrte und rührige bearbeiter gefunden hat. Das kann nicht ohne erfolg bleiben und wird unerwartete früchte tragen. Der bequeme und reinliche abdruck der alten eddalieder muss vielen das erwünschteste sein, und es ist überhaupt lobenswerth, dass Sie von der weichlichen *sitte der dänischen und schwedischen *sitte abgegangen sind, die altnordischen texte immer mit übersetzungen zu begleiten, die nur dazu dienen den leser von ernster bekanntschaft mit dem original abzuhalten. es ist geradeso wenn franzosen griechischen text mit lateinischer version herausgeben. *Fagrskinna* habe ich noch nicht zu ende lesen können, sie gewährt aber anziehende und lehrreiche lieder. haben Sie dank dafür. Von Ihrer *Nordmændenes gudelære i hedenold* wuste ich bisher noch gar nichts und erfreue mich umsomehr der neuen erweiterten bearbeitung. Vorzüglich anziehend ist für mich aber herrn Keysers *Nordmændenes religionsforfatning i hedendommen* und ich bitte ihm zu sagen, dass ich davon vielfachen gebrauch machen werde. Auch dafür, dass Sie in der *Norrœnasprogets grammatik* auf meine ansichten eingegangen sind, bin ich Ihnen und herrn Unger zu lebhaftem dank verpflichtet; ich hoffe bei einer neuen auflage meines buchs zu beweisen, dass ich in eine so unerschöpfliche und reichhaltige sprache weiter eingedrungen bin. Ein empfindlicher verlust ist Cleasbys unerwarteter tod; er hatte mir vor

einem vierteljahr schon probebogen seines isländischen wörterbuchs gesandt, die von dem gründlichsten fleisse zeugten. einen guten theil seines lebens hatte er unausgesetzt dieser arbeit gewidmet, die nun vielleicht in unrechte hände geräth.

Lange nicht alles, was Sie mir zusandten, habe ich aufgezählt, doch muss ich noch besonders erwähnen wie lieb mir die urkundliche mittheilung über *Ragnilda Tregagaas* war. Auch herrn Asbjörnsen bitte ich für das *aarbog for 1847* herzlichen dank zu sagen, ich hoffe dass die *norske eventyr* bald beendigt werden, und kenne vom zweiten theil nur das erste heft. Im frühjahr wird meine geschichte der Deutschen sprache ausgedruckt, von der Sie dann gleich ein exemplar empfangen sollen.

Ich wünsche Ihnen von ganzer seele glück zum ferneren fortgang Ihrer arbeiten und bleibe mit freundschaftlicher hochachtung

der Ihrige
Jacob Grimm.

Das exemplar der *gudeläre* für Ritter habe ich abgegeben. Dass das bruchstück eines mhd. gedichts, von dem Sie mir ein so schönes facsimile sandten, aus Wirnts *Wigalois* (Beneckes ausg. 10551—10594. 10617—10662) war, haben Sie schon selbst wahrgenommen.

Köstlich sind die bruchstücke aus den gesetzbüchern in den *levninger af norsk oldl.*

Vom *oldnorsk läsebog* haben Sie mir bis pag. 160 geschickt; man wünscht alles vollständig und gelegentlich bitte ich auch um den rest.

133. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania d. 9 December 1847.

Høistærede Herre!

Idet jeg herved erkjender Modtagelsen af Deres saare velkomne Skrivelse af 15de forrige Maaned, der underretter mig om at De rigtigen har faaet mine forskjellige Sendinger, tillader jeg mig at oversende Dem indlagte lille Afhandling som et Forsøg paa, nogenlunde at gjøre Fyldest for den Ære, Academiet har viist mig ved at optage mig som corresp. Medlem. Jeg haaber, at det Resultat, jeg i Afhandlingen er kommen til, neppe vil kunne bestrides, idetmindste i Hovedsagen, og derved er dog uendelig meget vundet for den gotiske Literaturs Historie. Hvis Afhandlingen kunde blive optagen i Academiets Skrifter, eller idet-

mindste oplæst i et Møde, og senere, ved Deres velvillige Protection, blive indrykket i Haupt's Zeitschrift, vilde jeg være særdeles tilfreds, thi jeg ønsker naturligviis denne Erobring for den gotiske Literatur saa snart som muligt bekjendtgjort. Der gives vel og en eller anden medlidende Correctur-Læser, som paatager sig at rette de Sprogfejl i Tydsken, som muligens kunne være indløbne. Finn Magnusens løjerlige og Runamo-*mæsige Læsning: »*ek hlé vægœstim holtilt* (*holtjald*!) *om hornœ, tovid o*« (ich leihe den Heiligthums-Gästen die Hülsen um die Hörner; Tovid besitzt!) har jeg ej villet omtale, for ej at saare den gamle venlige Mand. Besynderligt, at han, skjønt han kjendte Bredsdorffs Læsning, kunde hitte paa noget saadant! Men det Simple og Ligefremme er ham altid mest imod.

Det glæder mig usigelig, at vi snart fra Deres Haand kunne vente et saadant Hovedværk som det tydske Sprogs Historie. Men kommer ikke snart Fortsættelsen af Grammatiken? Vi have i den senere Tid gjort flere, højst interessante, grammatiske Opdagelser. Saaledes har Unger, som i denne Tid udgiver den ypperlige Alexander Magnus's Saga (Oversættelse af Gualteri Alexandreis) med Bestemthed fundet, at de reduplicerende Verber ej have Omlyd i præt. conjunctiv i de ældste og bedste Haandskrifter, saaledes *ek hljóp*, conj. *ek hljópa*; *ek hjó*, *ek hjogga*. Dette havde vi vistnok anet, men ej vovet at fremsætte. — Der vil om kort Tid udkomme en af mig paa Svensk forfattet Omarbejdelse af Grammatiken, hvori jeg og behandler det Oldsvenske, og haaber at faae anbragt disse samt mange andre Forbedringer.

Aarsagen, hvorfor vi spurgte om Facsimilet, er den, at vort Bibliothek ej besidder Benecke's Udgave af *Wigalois*. Det var det, jeg troer hos Graff citerede Udtryk *Schellen*, som bragte os paa den Mening at det maatte være af *Wigalois*, hvilket nu altsaa er bestyrket.

Jeg seer i Haupts Zschr. 5te B., at De har benyttet Asbjørnsens ypperlige Fortælling om Johannes Blessom. Herved maa jeg dog bemærke, uagtet det ej egentlig vedkommer Hovedsagen, at Johannes ej sad bag paa Hesten, men stod bag paa Slæden, i hvis Hanker han maatte holde sig fast, hvorfor Tabet af Handsken var ham saameget føleligere. Navnet Blessom skulde egentlig skrives Blesum eller Blesheim, det er Navnet paa Johannes's Gaard, og naar han kaldes »Blessom'en«, da er dette den bestemte Artikel, paa Tydsk »der von Blesheim«; man kan hos os om Bønderne ej bruge Gaardens Navn som Familie-Navn, og maa, naar man vil bruge det som nærmere Bestemmelse, altid hænge dette »en« i Enden f. Ex. en Mand som boer paa Sogstad kaldes Sogstaden (der von Sogstad) saaledes »Sigstaden« i

Stykket om Gaarden Lunde hos Asbjørnsen. — Er det ikke ellers mærkeligt, at en gammel, endnu levende Syster af min Fader, der har henlevet sin meste Tid i Vaage i Gudbrandsdalen, selv som Barn med egne Øine har seet Johannes Blesheim, og godt erindrer at han bar Hovedet skjevt? Det viser allertydeligst hvorledes Sagnene endnu dagligen danne sig.

Til Vaaren haabe vi at kunne sende det andet Bind af de norske Love, og en ny, forbedret Textudgave af Konge-Spejlet, samt Unger sin »Alexanders Saga«.

Jeg anbefaler mig i Deres velvillige Erindring

med Højagtelse
P. A. Munch.

134. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm Jan: 1. 1848. —

To Professor Munch.

My Dear Sir, I received your letter complaining of the misdeeds of the Post Office in due course — But have unfortunately left it at home this morning, so I must answer it as well as I can without having it before me. It is very certain that the parcels you have lately sent me have been much longer on the road than they ought to have been, but the delay there has occurred in acknowledging their receipt has been partly my fault in not writing immediately I received them: — The cause of this being their reaching me late on the very days the Norwegian Post goes out and that you know is only twice a week. — — —

Is Stavanger Cathedral still in use & in decent repair? — What are its dimensions? — The drawing you sent me of the E. End makes me anxious to know more about it. It is a very good and satisfactory composition and leads one to suppose that the whole building may be equally so. — I shall send a copy of your tracing to the Ecclesiological Society. I cannot consent to part with the original. — Are there any remains of stained glass in the windows? —

What is this your Antiquarian Society has been discovering about Husby Church? — I am anxiously looking for the publications of the Society. —

Pray command me in any way I can be of service to you.

»Godt nytt år« and believe me in haste but very faithfully yours

G. F. R. Gordon.

135. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 19 Januar 1848.

S. T. Hr. G. Stephens.

Jeg er Dem særdeles forbunden for Deres venlige Umage med min Grammatik, og vilde blot ønske, at jeg paa nogen Maade kunde gjøre Dem en Gjentjeneste, thi det er i Sandhed ikke lidet Tidsspilde, saaledes at læse den ene Correctur efter den anden, især naar Sproget ej er ganske i sin Orden. Men jeg trøster mig ved vor fælles Interesse for Sagen. At jeg forresten ej saa ganske fuldkomment skriver Svensk, troer jeg man maa finde saa temmelig begribeligt, netop fordi Sv. og Dansk ere hinanden saa lige, at man let kan oversee de fineste Nuancer.

Jeg har efter Hr. Häggströms Ønske vedlagt en lille Notits om de nødvendige Bogstaver. Dertil sender jeg nu ogsaa Slutningen af den egentlige Grammatik. Men det er klart, at naar de Bogstaver, som udfordres til Læseprøverne, ikke mangle, da kunne de end mindre mangle til Grammatiken, og derfor bør han især tage Hensyn til min Opgift om hvad der til Læseprøverne vil behøves. Maaskee De ogsaa vilde lade ham see Ungers og min Læsebog, deraf vil han bedre kunne skjønne, hvad der til et Ark behøves, med Undtagelse af at Halvparten af alle *E*'er her bliver *Ë*, *ê*, derhos i det Oldsvenske *ê* for *ei*, *ø* for *au* og *ey*. Han vil af det sidst tilsendte Mskript ogsaa see, at der til Verslæren udfordres nogle simple Node-Typer. Disse maa han endelig anskaffe, thi jeg anseer det for en overordentlig Fordeel, og en hidtil uopnaaet Tydelighed, naar man paa den Maade kan betegne Qvantiteten eller Cæsuren. (Især i et saa musikalsk Land som Sverige).

Jeg bifalder fuldkommen Deres Forslag med Hensyn til Correcturernes Arrangement. Trykken er ej smuk; jeg havde gjerne valgt Latin, men Fordelen af at kunne betegne det omhandlede Sprogs Ord med forskjellige, let i Øine springende Bogstaver var for overvejende. Og dertil — overhoved til en Grammatik, er Trykken god nok. At rette *w* til *v* er vel nu for sildigt, og mig i Grunden ogsaa ligegyldigt.

Vilde De, for at spare Ulejlighed ved Correctur, gjøre mig den Tjeneste, paa Manuskriptet af Gramm. at tilføje noget, jeg har glemt. Det er nemlig i Paradigmerne af Verberne, overalt at tilføje Præteritum Infinitivi ved Siden af eller nedenunder Præsens Infinitiv. Præteritum Infinitiv har altid den Form, som 3 pers. plur. Præter. Indicativ, altsaa f. Ex. af *standa*: Præs. Inf. *standa*

Præt. — *stóðu*.

Da denne Form hidtil aldrig har staaet i Grammatikerne, vilde jeg gjerne være den første som angav den, og jeg er i denne Sag aldeles sikker. Jeg ønskede den gjerne tilføjet ogsaa ved de anormale Verber *muna*, *skula* o. s. v., neml. *mundu*, *skuldu*, *vildu*, *vissu*, o. s. v.

Jeg har intet imod at Hr. Dieterich faar Arkene af Grammatiken. Jeg frygter ellers for, at han bliver misfornøjet med en Bemærkning, jeg i Runlæren maa gjøre ved en Oversættelse af ham, som i mine Tanker er aldeles urigtig. Overhoved er hans Runen-Sprachschatz særdeles nyttig som Register, men neppe som egentlig Lexicon, thi — *sub rosâ* — den vrimler af Fejl. Men i en ny Udgave vilde de meget let kunne rettes.

Egentlig er jeg meget nysgjerrig efter at høre Deres egen Dom om min Grammatik (jeg mener den omarbejdede, svenske); at De ej anseer den overflødig, viser den Umage De har gjort Dem for at faa den ud, men der kunde dog være Mangler, som i Tide kunde rettes.

Bliver der ikke ogsaa trykt nogle Exemplarer paa elegant Papir? Thi jeg har vel ej betinget mig visse Exemplarer til Bortforæring, men jeg troede det faldt af sig selv, at jeg fik omtr. 5 à 6 Pragtexemplarer. Jeg har nemlig tænkt at dedicere Bogen til Jacob Grimm; derhos kan jeg ikke undgaa at give Prinds Gustav et Exemplar, ligesaa et Par Venner her og i Danmark.

Maa jeg ganske hemmelig spørge Dem om en Sag. Hvem er en Zetterquist, som for en Tid siden har anmodet mig om Bidrag til et Værk over National-Viser og Sagn, han har under Arbejde. Jeg har foreløbig lovet ham noget, men jeg er bleven noget forundret over hans Svar; thi jeg havde blandt andet foreløbigen anviist ham den Vise om *Ásgarðsreið*, som jeg havde meddelt i det sidstudkomne Bind af »Annaler for Nordisk Oldkyndighed«; men af hans Svar seer jeg, at han ej alene ikke kjender dette Skrift, men ikke engang veed, hvor han skal søge det; han maa saaledes være udenfor alle literære Forbindelser.

Saadanne Smaaviser, som De spørger mig om, kunde jeg vel skaffe, men det blev isaafald kun nye, og yderst daarlige. Der er vel især gamle Viser, De ønsker.

I »Annaler for nord. Oldk.« for 1847, der snart udkomme i Kjøbenhavn, kommer der blandt andet fra min Haand en Forklaring af Guldhorn-Indskriften, over hvilken jeg er meget nysgjerrig efter at høre Deres Dom.

Jeg har nu en ny Sag, hvorom jeg fremdeles maa anholde om Deres *bona officia*. Vi skulle nu snart gjøre Alvor af at udgive Snorre Sturlasøns Heimskringla, men vi vove det ej, førend Manuskripterne af *Ólafs*

helga Saga i Stockholm og Upsala ere undersøgte, thi vi ere næsten overbeviste om, at idetmindste et Par af dem høre til Heimskringla og ere fortrinlige Codices. Nu erfare vi til vor Forundring, at man fra Stockholm og Upsala har laant Codices ud til Kjøbenhavn, ja endog at den aldeles unique *Vilkinasaga* er laant til Liliencron, som har taget den med til Tydskland. Jeg synes dog at vi her i Broderlandet kunde være ligesaa nær dertil, og vil derfor underhaanden først spørge Dem, hvilken var den retteste Vej at gaa i denne Henseende. Jeg tror nemlig — indtil De maaskee underretter mig om noget andet — at vedkommende Bibliotheksbestyrere helst saae at jeg privatim henvendte mig til dem, og at det Hele gik underhaanden. At vi her skulde ej alene behandle Bøgerne vel, men og benytte dem vel, tror jeg at Ingen vil betvivle.

Jeg beder Dem at aflægge Hr. Beckman min venligste Tak for Tilsendelsen af hans yderst interessante Værk, og vær De selv takket for Facs. af Helgensagaerne.

Jeg har ganske nylig for første Gang faaet fat paa Kembles Diplomatarium, og fryder mig overordentligt derved. Der ere Sprogoplysninger i de Breve, som ej kunne opvejes med Guld. Men besynderligt nok, jeg savner for hvert Brev nøjagtige Opgifter, om det er aftrykt efter Original, eller efter en Copial-Bog. Thi vel staar en Autoritets-Liste foran hvert Bind, men naar der i denne f. Ex. staar: *MSS. Cott. Tit. No. such & such*, da seer jeg ikke deraf, om dette No. er et Originalbrev, forvaret i Bibliotheket, eller om det er en Codex, hvori Brevet af en senere Afskriver er indført. Jeg har studeret meget paa den Sag, men kan ej ret blive klog derpaa.

Hvad synes De forresten om den ynkelige Tiro Schaldemoses Uforskammethed at aftrykke Kembles *Beówulf* uden videre, ja uden engang at forstaa Signaturerne?

Levvel; jeg haaber snart at høre Mere fra Dem —

Mr. Gordon har vel faaet mit sidste Brev?

Deres hengivne
P. A. Munch.

Jeg maa endelig ikke glemme at anmode Dem om at bede Hr. Häggström nøje bemærke Forskjellen mellem a) *Goter*, *Gotiskan*, og b) *Gautar* eller *Gøtar*, *Gøtiskan*. Han har i Indledningen og andensteds rettet mit »Goter«, »Gotisk« til »Gøtar« o. s. v., men det er naturligtviis aldeles urigtigt. Han vil lettest begribe det, naar De mundtligen udvikler ham Forskjellen mellem Folkevandringernes *Goter* og Götalands *Gøtar*. S. 2. L. 13 og 16 staar det rigtigt *gautska, gøtska*, *Gautar*,

Gøtar. — Og kan De give mig noget bedre Forslag til Titelblad? At der ej maa staa »Oldsvensk« el. »Oldnorsk« paa Titelen eller Signaturen naar der ellers overalt staar »Forn«-Svensk &c. — er klart. Skulde maaskee Runelæren og Læseprøverne omtales paa Titlen, f. Ex.

Kortfattad Framſtällning
af Forn-Nordiſka Språkens
eller
Forn-Svenſkans (Götskans) och Forn-Norſkans (Norrønans)
Grammatik
författad af
P. A. M.
Med Anhang om den äldſta Runſkriften
och Läsſtycken.

At »*Gøtskan*« er det rette, viser Deres Legendarium Pag. 307. L. 20. Hvad Runerne angaar, da finder jeg nu, at jeg i Göranssons *Bautil* træffer langt bedre Afskrifter, end jeg havde ventet, saaat den Sag er i sin Orden. Jeg har desuden endeel gode Afskr. fra Danmark.

136. P. A. Munch til C. C. Rafn.

*Christiania 20 Jan. *1847.*

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

De er sikkert utaalmodig over at vente saalænge paa Correcturen, som De havde den Godhed at sende mig. Jeg maa sige til min Undskyldning, at jeg i tre Uger har været syg og intet kunnet foretage til dens Afsendelse. Nu sender jeg den, eller rettere, drager ved en Commissionnær i Drøbak Anstalt til derfra at faae afsendt med den der liggende Paulsen en lille Pakke, hvori Correcturen, et Par Tillægsnotitser, som muligt kunde faae Plads bag i Annal-Heftet, og endelig et nyt Læg (Pag. 33—56) af den ethnogr. Afhandling, samt et Par yderligere Bemærkninger til Hervararsaga om Beregningen S. 496 og om Jutland. Jeg seer rigtignok for silde, at jeg ved en reen Forglemmelse har skrevet Bemærkningerne paa Dansk, istf. paa Latin, men da de kun ere smaa, neppe 1/2 Side, ville de uden synderligt Bryderi i Khavn kunne over-

sættes. Beregningen maa man vel uden Videre erklære for fejlagtig, idetmindste den senere opgivne Differents af de Faldne fra det hele Antal. *Jvtland* hos Hauk er heel mærkeligt, thi da han aldrig bruger *u*, men altid *v*, er ingen dobbelt Læsning her tænkelig; men paa den anden Side er det ligesaa anomalt, naar han bruger Formen *Jvt* ɔ: *Jút*, f. *Jót*, der ellers i Oldn. er det sædvanlige, og det synes næsten at vidne om at han har læst i sin Original *iut* istf. *uit*. Navnet forekommer ellers med Hauks Haand i *Þáttr af Ragnars Sonum*, og jeg skulde gjerne ønske at vide, hvorledes det der er skrevet. — Med Hensyn til denne *Þáttr* er jeg ellers kommen til en bestemt Overbeviisning, i Overeensstemmelse med hvilken jeg nok kunde ønske min tidligere Indledning til *Sögubrot* omredigeret. Det er nemlig den, at *Þáttr af Ragnars Sonum* uden videre er Fortsættelsen af *Sögubrot*. Fortællingens Traad fortsættes uafbrudt efter Rings Død, der i Lacunen har været fortalt, hvilket lille Stykke kun i Paraphrase er os opbevaret; Sprog og Maneer er omtr. det samme, de charakteristiske Benævnelser Selund og Reidgotland forekomme i begge. Hvis De intet havde derimod, og der end var Tid dertil, skulde jeg foreslaa at begge Stykker forenedes under Titlen: »Brudstykker af *Skjöldungasaga*«, saaledes: *Sögubrot*, dernæst Udfyldning af Lacunen ved Fortællingen om Alfsol efter Suhm T. 1. S. 525, 526, eller maaskee rettere efter *Arngrimi Supplementa* p. 834—842 (dog er jeg ej ganske vis paa om det staar her), og endelig »*Þáttr af Ragnars Sonum*«; i Indledningen, som da maatte omskrives, kunde det nødvendige Raisonnement anbringes. Er der Tid dertil, og gaar De ind paa denne Anskuelse, saa var det vel bedst, at jeg snarest muligt fik Indl. til Søgubr. op til Omskrivning. Dog skal jeg ogsaa strax skride til at forfatte en simpel Fremstilling af det Omhandlede, og snarest muligt sende samme ned; muligt at De da finder at den vil kunne anbringes uden nogen Vanskelighed, hvorved da den møjsommelige Senden frem og tilbage vil kunne undgaaes.

Helge Thorerssøns og Thorstein Bœarmagns *þættir* forekomme mig at være saagodtsom Ammestue-Æventyr, der intet oplyse, og som saaledes vel ogsaa bør udelades.

Exemplaret af Antiqv. Tidsskrift har jeg rigtigen modtaget, og ligeledes begge Deres Breve, hvori der handledes om Planen, at udgive *Antiqvitates Britannicæ*. Jeg er saameget beredvilligere til at modtage Deres Tilbud, som disse Materier allerede i over 15 Aar have beskjeftiget mig, og jeg virkelig endog har ikke ubetydelige Samlinger dertil (f. Ex. blandt andet en temmelig fuldstændig Samling af alle Sigtrygs-Mynter fra Dublin i Aftegning efter Originalerne i Khavn, Stockholm og anden-

steds; jeg har allerede forlængst fundet flere i Sagaerne nævnte Konger igjen, neml. Kjarval, Myrkjartan, Konofögr —); ligeledes havde jeg og tænkt paa, som en Afhandling eller Bidrag til Annalerne af almindelig nordisk Interesse at indsende en fuldstændig Beskrivelse over Brians-Slaget efter nordiske og irske Kilder. Men vi ere desværre ikke her ved Bibliotheket *à jour* med den Kildeliteratur, som i Britannien aarligen forøges i denne Materie, og vi savne især irske Annaler. Unger har sagt mig, at Oldskr.-Selskabets Bibliothek havde faaet flere vigtige Sendinger fra Irland af dette Slags. Jeg vilde være Dem meget forbunden, hvis jeg engang ved Lejlighed kunde faae en Liste paa, hvad Selskabets Bibliothek har af saadant, thi der var da vel intet ivejen for, at jeg senere kunde faae laane hid op, hvad jeg behøvede.

Siden jeg sidst skrev, er F. Magnusens sørgelige Dødsfald indtruffet. Det er et stort Tab for os alle, og jeg forstaar neppe, hvorledes det skal kunne erstattes. Jeg har engang kaldt ham Skaberen af den nordiske Mythologies Studium, og det kalder jeg ham fremdeles, om end Videnskabens senere Fremgang har viist, at man ej kan antage alle hans Resultater; men netop denne Fremgang i Videnskaben skyldes ene hans Forarbejder. —

For det Tilfælde, at Skipper Paulsen (uheldigviis gaar jo ej Dampskibet i denne Tid) skulde udeblive saa længe at det aldeles derangerede Annalheftets Udgivelse, antegner jeg her paa næste Side de vigtigste Rettelser i Correcturen samt øvrige nødvendige Antegnelser. Man kan da blot tage et nyt Correctur-Aftryk, og anbringe Rettelserne paa dette. — Ved at see Slutningen af Petersens Afhandling kan jeg forresten ikke tilbageholde det Ønske, at jeg ogsaa havde skrevet Substantiverne med smaa Bogstaver. Kun *å* for *aa* kan jeg ikke døje.

Jeg anbefaler mig i Deres venlige Erindring. Med Højagtelse

ærbødigst
P. A. Munch.

P. S. Efter nærmere Overvejelse finder jeg det dog tilraadeligst, ej at sende det omtalte Stykke af min ethnogr. Afhandling, der let kunde forkomme, men bie indtil Dampskibsfarten over Frederikshavn atter begynder.

besv. 27 Jan. 1848.

137. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 20 Jan. 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg sender herved med Paulsen et nyt Læg (P. 33—56) af min ethnograf. Afhandling, tilligemed Correcturen af Guldhorn-Indskriften, det nødvendige Manuskript dertil, og tre løse Blade, af hvilke det ene indeholder yderligere Noter til Hervararsaga, det andet og tredie Tillægsbemærkninger til mine Stykker i Annalerne, hvilke Tillægsbemærkninger forhaabentlig kunne faae Plads ved Bindets Ende. Jeg henviser forresten yderligere til et Brev, som De rimeligviis ved Modtagelsen af dette allerede vil have faaet med Posten; og jeg har derfor intet Videre at tilføje uden at bede om, at indlagte lille Seddel maatte blive Hr. Grundtvig tilstillet.

Med Høiagtelse

besv. 17de Mai 1848. *P. A. Munch.*

138. P. A. Munch til S. Grundtvig.

Christiania, 20 Jan. 1848.

S. T. Hr. S. Grundtvig.

For ikke meget længe siden fik jeg tilfældigviis høre, at der i et Avertissement fra Toldboden om uindløste Pakker ogsaa skulde staa noget om en Pakke, adresseret til Munch. Uvis, om denne Adresse gjaldt mig eller nogen anden af mit Navn, gik jeg for Curiositets Skyld ned at see efter, og fik saaledes — Deres Sending med venlige Skrivelse, der havde henligget siden September Maaned. Om De nu har været lidt forundret over, at intet fra min Haand har været at see, maa — haaber jeg — ved denne Efterretning al saadan Forundring og mulig Uvillje mod mig ophøre.

Jeg er imidlertid ved dette lange Ophold sat istand til at kunne udtale mig efterat have hørt alle de Grunde pro og contra, der i de uendeligen udspundne Fejder have været fremførte. Og jeg glæder mig over at min Mening ligefuldt er den samme, som jeg fra først af, da Unger viiste mig Deres Plan og Prøvehefte, fattede om Sagen, nemlig at en Udgave af Kæmpeviserne, naar den skal kunne tjene som Material for en senere kritisk Bearbejdelse eller Haandudgave, umuligen kan besørges anderledes, end De har antydet. Thi Meningen er dog vel, endog fra Samfundets Side, den, at den her omhandlede Udgave skal

kunne gjøre Enhver, der føler Kald til at give Publikum en kritisk Bearbejdelse af det Hele eller enkelte Viser, uafhængig af nogetsomhelst Haandskrifts-Depositum i Kjøbenhavn eller andensteds, og sætte ham istand til at overskue det hele Materiale uden at han behøver at forlade sin Stue, om han saa var i Grønland eller Lofoten. Men den Sag, synes mig, maa Selskabet have opgjort hos sig, forinden Arbejdet blev Dem overdraget, og den hele Strid eller det Meste af den drejer sig paa den Maade om, hvad Juristerne kalde en *res transacta*. Deres paatænkte Vise-Udgave har overhoved altformegen Lighed med vor Lov-Udgave, til at jeg ej i denne Fejde næsten skulde betragte mig som en Part i Sagen. Ogsaa vor Udgave har til Hensigt, ej at levere nogen kritisk Haand-Udgave, men en fuldstændig Samling af det hele Variant-Apparat, forat en vordende kritisk Udgiver kan have det for sig paa en bekvem og tilgængelig Maade, hvortil da og kommer den anden vigtige Hensigt, een Gang for alle at redde disse Sager fra Undergang ved ulykkeligt Tilfælde. — At Hoved-Texterne forresten ved disse Love ere saa gode, at de selv kunne benyttes som kritiske Haandudgaver, og at saadanne neppe nogensinde i Virkeligheden ville komme, er en anden Sag.

Kun mod et enkelt Udtryk i Deres Plan maa jeg som Sproghistoriker protestere. De regner det danske Folk til den gotiske Folkestamme og stempler det derfor som tydskt. Vistnok er den gotiske Afdeling af den tydske Hovedgren af Urgermanisken forlængesiden uddøet, og der er nu blot Højtydsk og Nedertydsk tilbake, men desuagtet hører dog Dansken til den nordiske Hovedgren, og »besser ist besser«. Vi kunne her dømme med Sikkerhed, da vi jo baade kjende det gotiske Sprog og Folkets Navn »*Gutþiuda*«. Det vilde være en stor Vinding for Oldhistorien, hvis flere lignende svævende eller uklare Folkebenævnelser kunde afskaffes eller henføres til det rette.

Tiden tillader mig dennegang ej yderligere at udbrede mig herover, hvad der desuden i et Brev kun lidet vilde passe. Jeg ønsker Dem al mulig Lykke med Deres interessante Arbejde, hvilket De vel, uden at ændse Modpartiets Skriverier, med friskt Mod paabegynder.

Fra min Kone har jeg mange Hilsener til Deres venlige Forældre og Dem selv; hun vilde gjerne skrive, og vil ogsaa engang skrive, men Husets Sysler m. m. hindre hende somoftest fra, med udeelt Rolighed at sætte sig ned til Brevskrivning. Ogsaa fra mig tør jeg bede Deres Hr. Fader bragt en ærbødig Hilsen.

Deres forbundne
P. A. Munch.

139. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania 8 Febr. 1848.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Rafn.

Jeg beklager, at jeg ved Modtagelsen af Deres Brev af 27. Jan. allerede forlængst havde afsendt med Paulsen baade Correcturarkene og de øvrige i mit forrige Brev omtalte Sager. Jeg maa derfor betragte Correcturen af Guldhorn-Indskriften allerede som afsluttet, og kan, da jeg ej har Arkene, ej længer oplyse, hvorvidt der endnu maatte findes Fejl S. 348—352. Jeg tror dog Nei. Imidlertid er det dog vel muligt, at Paulsen desuagtet kan være ankommen; isaafald kan jeg da maaskee faae ind i Heftet de smaa Rettelser og Tillæg, jeg har medsendt, fornemmelig om det andet egenhændige Brev fra Hr. Hauk Erlendssøn, der imidlertid er fundet i det danske Selskabs Arkiv, og som Unger har afskrevet. Et Par smaa Trykfejl kan jeg dog vel under alle Omstændigheder faae rettet, nemlig S. 180 L. 11 nedenfra, 14 læs 18, og 210 L. 2 nedenfra, »hele norske« læs »halv norske«.

Sidetallet i den store ethn. Afhandling, som De bad mig opgive, var paa den Portion, jeg havde tænkt at sende, 33—56, aldeles skrevet i samme Format og paa samme Maade som det tidligere nedsendte; nu er der imidlertid kommet mere til. For det Tilfælde at De, som De i sin Tid skrev, skulde have russiske Skrifter, der kunde være mig nyttige, vilde det være mig kjert at kunne benytte dem, thi vel er jeg en Stymper i Russisk, men jeg kommer mig dog efterhaanden, og kan desuden, naar jeg vil, consulere min Nabo, den russiske Generalkonsul Tscheffkin, hvilken jeg har gjort flere Tjenester, og efter hvis Opfordring jeg er indtraadt som corresp. Medlem af det nyligt stiftede geographiske Selskab i Petersburg.

Hvad de britiske Antiqviteter angaar, da kan jeg melde, at vort Universitets-Bibl., *mirabile dictu*, netop ejer O'Connors *Rerum Hibernicarum Scriptores*, et kostbart, men fortrinligt Verk, af hvilket jeg dog troede at Fortsættelsen var udkommet. Det irske archæologiske Selskabs Skrifter ville sikkert ogsaa indeholde fortrinlige Hjelpemidler. Hvad Skotland, Orknøerne m. m. angaar, ere vi ellers ret vel forsynede, hovedsageligen fordi jeg fra Tid til anden har foranlediget de til mine Undersøgelser nødvendige Verker anskaffede til Bibliotheket. Vi faae vel ogsaa snart en nøjere Beretning om, hvor Worsaae har været, og hvad han nærmest har udrettet; thi da jeg til Somren agter at rejse til England og Skotland, var det meget godt, om jeg saaatsige kunde supplere, hvad

han ej har faaet undersøgt, og derimod ej opholde mig ved hvad han allerede tilstrækkeligt har gransket. — Jeg seer forresten af et Bog-Avertissement, vedføiet 1ste Deel af den nylig til Univers.-Bibliotheket ankomne Kembles »*Codex Diplom. Ævi Saxonici*«, at der allerede er aabnet Subscription paa »*Antiquitates Britannicæ et Hibernicæ*«, dog forekommer det mig, at 360 Exemplarer er et noget lidet Oplag.

Med *Algorismus* avancerer jeg raskt fremad, og skal snart kunne sende den. Forresten optager den store russ. Afhandling det meste af min Tid, som jeg desuden og har maattet dele paa nogle andre Arbejder, hvoriblandt en gotisk Grammatik m. m. Snart haabe vi at kunne præsentere en ny Udgave af Kongespejlet, ligesom Unger allerede paa det nærmeste er færdig med sin Udgave af Alexander Magnus's Saga. Karterne til Qvartverket har jeg paabegyndt, men tør naturligviis ej lægge sidste Haand paa dem, førend Afhandlingen er færdig og det geogr. Materiale saaledes fuldstændig gjennemarbejdet.

Jeg vedlægger Tillægs-Anmerkningerne til Herv. Saga. — Forsaavidt Paulsen imidlertid skulde være ankommen, og saaledes de med ham sendte Anmerkninger til de samme Steder ligeledes skulde være i Deres Hænder, ønsker jeg dog helst at kun nærværende, sidst nedsendte, maatte blive benyttede, thi jeg tror der at have udtrykt mig tydeligere og med større Bestemthed end i hine; de have desuden den Fordeel at være paa Latin, en Fordeel jeg dog ej ret begriber, da Anmerkningerne, saavidt jeg har forstaaet Deres Breve, skulde være paa Fransk.

Jeg kunde virkelig have stor Lyst til, herefter stedse at bruge Petersens Orthographi, paa en eneste Ting nær, nemlig *å*, hvilket Bogstav i sin Oprindelse er ugrammatisk, — det er nemlig opfundet ene for at vise en over mod *o* spillende Modification af *a*, og er derfor et *a* med *o* over, uden at Opfinderne i mindste Maade have været sig bevidst, at Bogstavet egentlig er det fordobblede eller forlængede *a*, og derfor skulde betegnes saaledes. Det er derhos i mine Øine yderst hæsligt. Jeg vilde derimod foreslaa, at man istedetfor *å* enten brugte *á*, (hvorved man ogsaa vandt, at Identiteten med det oldn. *á* strax stillede sig levende for Læserens Bevidsthed), eller maaskee helst *â*, der er et smukt Tegn, et tydeligt Tegn, og derhos et i grammatisk Henseende aldeles adæqvat Tegn. Uden Betegningen *á* eller *â* vilde jeg heller foretrække *aa*, (der idetmindste er grammatisk rigtigt), eller Sammenslyngningen æ.

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til Deres Familie og andre Venner og Velyndere —

Med Højagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

besv. 27 Febr. 1848.

140. John Mitchell Kemble til P. A. Munch.

Sir, *10. Jermyn St. St. James's. London. February 10th 1848.*

I have the honor to acknowledge the receipt of several valuable works from you and M. Unger, and to return you my sincere thanks for them. The opinion of a stranger cannot be of any great value; but I cannot deny myself the pleasure of expressing the great satisfaction which I have derived from your communications.

For the first time I seem to myself to be really reading the Edda: your edition is so clear, and so free from many obscurities which have hitherto perplexed and confused us: nor is it a small advantage to be able to consult all those noble, old poems in one convenient, portable and well printed volume, without the encumbrance of speculative notes, and doubtful glossaries.

The *Norrœnasprogets Grammatik* has my warmest approval: it is, I think, an excellent, and satisfactory work. With all my respect for Rask and the authors of his school, I cannot but look upon Grimm's system as the most deeply philosophical, as well as the best adapted for profound grammatical enquiries; and I rejoice at finding it applied so thoroughly and so successfully as it has been by yourselves. I have also read with great interest the account of the **Levningar* found in your *Rigsarkiv*. It is to be hoped that farther enquiry will bring to light much that yet lurks in fragments, in various continental repositories: indeed it is not impossible that we ourselves in England have much to recover from your treasures. I do not absolutely believe that the *Vikingr* cared much for Manuscripts; but still, some may have wandered back, the spoils of Anglosaxon convents or castles. If our poems and homilies got as far as Bobbio or Vercelli, may we not hope that some strayed to the much nearer *Trondjem or Christiania?

I have also read with great advantage to myself several of the papers in the *Literaturtidende*, especially those contributed by yourself. I certainly cannot but regret that poor Magnusen should have felt so much what I wrote in a great hurry, and much more in joke than in earnest: and I regret it the more because at the close of a long and honored life it must have been bitter to him to find that his system of interpretation had deceived him, and to have his confidence in himself shaken. Still Truth is truth, and I do not think that either what you or I have said deserved to be called »*Vaaben . . . . . dyppede i Gift*«

or even »*i Galde*«. I certainly never did entertain a very high opinion of the *Oldskrifts Selskab* in Copenhagen, though I have been for many years a member of it; because it always seemed to me to be wanting in very strict philological accuracy — which was throughout, the root of Magnusen's errors. There was always a disposition towards rapid generalization, and unwarrantable hypothesis: the notion of creating or supposing forms of language to suit particular cases is not one that can find much favor in the eyes of those who have been deeply imbued with the principles of the *Deutsche Grammatik*: and indeed our cool, practical, English national character indisposes us entirely to such *gewaltige sprünge im felde der Wissenschaften*, as a friend of mine called them. *Requiescat in pace!* I wish you would do me the favor to express my thanks to Professor Unger & Lange for the copy of the *Diplomatarium Norvegicum*, which reached my hands exactly a week ago, though apparently sent im the August of last year. I have looked through it carefully and can only say that it appears to be a most valuable work. I cannot judge how far their plan may be suited to the peculiar circumstances. It differs from that which I have myself pursued in the »*Codex Diplomaticus Æui Saxonici*«; but the cases are not at all parallel, and what appeared judicious and necessary here, might not be so desirable among yourselves. To me the great object is to have all the documents in print, — those of one age & period together, — whatever may be their subject; — so as to follow the state of society, of feeling, manners, customs and law, from point to point, as they reveal themselves in contemporaneous records: but, whatever plan is adopted, there cannot be the least doubt that the work is of extreme importance: and I hail its appearance as a most valuable addition to the stores of our historical knowledge. I sincerely hope that it may be continued successfully. You have observed in the *Norrœnasp. Gramm.* that there are peculiarities of dialect in the Southern language, which are in fact remnants of the gothic etc. The distinction between the two races has always struck me, when I have met with Swedes from the North and the South: and some time ago, Dr. Worsaae of Copenhagen was so obliging as to forward me some Runic inscriptions from Melby etc. which seem to confirm this view. I have enclosed one, but do not mean to say that I have yet made up my mind about it. I read (1) AFÆTR HARIWULAFÆ HATHUWULÆFR HAERUWULÆFR. (2) WURAIT RUNAR THAIAR. The Rune ᛋ which I have rendered A, is of course the usual S. I am much in doubt about ᛉ which I have made R, but think may possibly be S or Z. The proper form for Z is ᛘ, but the gothic of

Ulfilas does not change S into Z at the end of words, only in the middle. You will at once see how closely *Hari*, *Hathu*, and especially *Haeru*, conform to the Gothic forms (*Hairus ensis*, A. S. *Hēoro*, O. S. *Hēru*, O. Nor. *Hjōr* etc.). WURAIT I take for the Goth. præt. *wrait* from *wreitan*, A. S. *wrîtan*, to cut or carve. Now it is very remarkable that on another stone at Sōlvitsborg in Bleking, there again occur the names *Hathuwolf* and *Hariwolf*, though on this stone, the vowel A is universally represented by the rune ✳: and the same sign seems used for A on a stone at Bjōrkėtorp. But these are at present, mere conjectures, without any real value, and must be most carefully considered. An interesting find was made lately in a tomb, I believe, in Kent. It consists of a silver sword-hilt, on which is a Runic inscription. I have not yet made it out to my satisfaction. It is of the size and shape following:

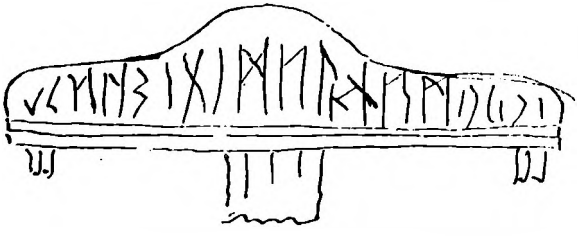

I believe this is the only instance of our having found any of the *Sigrūnar*, which you will remember Brynhyldr tells Sigurdr to cut upon his sword-hilt. *Sigurdrífumál.* §. 6. The inscription is much injured by age, oxidation and rubbing. Allow me to request that you will present my hearty good wishes to our fellow laborers in your country, especially to those whom I have mentioned by name in this letter. We Englishmen have too near and deep an interest in you Northmen, not to watch with satisfaction and delight every advance that you make in the elucidation of what (in contradistinction to the Romanic branch) I will call our common national antiquities. I have the honor to be, with very sincere respect,

Your very faithful, obedient and grateful Servant.
John Mitchell Kemble.

141. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 17 Febr. 1848.

Hr. G. Stephens.

Jeg har herved den Fornøjelse at sende Dem det sidste af den egentlige Grammatik med Begyndelsen af Runeprøverne. De øvrige skulle snart følge, imidlertid beder jeg Dem venskabeligst om snarest muligt at lade mig vide, hvilke Stykker af den oldsvenske Literatur De anseer

for mest passende til at optages i den lille Læsesamling. Deres Raad vil i Valget blive mig yderst vigtigt. Jeg vilde da ogsaa faa et Begreb om Læsesamlingens Størrelse, da jeg jo naturligviis maa optage ligesaa meget Oldnorsk, som Oldsvensk. Af de svenske Love har jeg tænkt at tage den mærkelige *lêkara-réttr*, om Eriksgatan og noget mere lignende; ellers har jeg tænkt at benytte Deres Legendarium og enkelte af de i Rietz's Samlinger udgivne Sager. Nu vilde jeg gjerne vide, om De deri er enig med mig. Ogsaa negter jeg ej, at jeg er nysgjerrig efter at vide, hvor langt Trykningen er fremskreden, thi den forekommer mig at gaa noget langsomt.

Snart haaber jeg at kunne sende Dem den særskilte, vidtløftigere, i vor Grammatik i Fortalen lovede norske Fremstilling af Runeskriftens Grammatik, hvilken vil blive til god Vejledning ved Correcturen af den svenske, der dog vil afvige meget i Redactionen. Ligesaa haaber jeg snart at kunne sende Dem min gotiske Grammatik, der er under Pressen.

Tiden er dennegang knap, saa at jeg maa anbefale mig i Deres vensk. Erindring, med Løfte, næste Gang at være udførligere.

Venskabeligst
P. A. Munch.

142. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn, den 27de Febr. 1848.

Hr. Professor P. A. Munch.

Det var mig kjært at modtage de tvende Anmærkninger til Hervarar-saga, som anbringes blandt Varianterne og derfor passende ere paa Latin, ihvorvel de vistnok ogsaa lige saa godt kunde have været givne blandt Anmærkningerne paa Fransk.

I Talangivelsen bliver der Uovereensstemmelse, naar man beholder i Texten Slutningen af Cap. 18 (F. S. N. øverst S. 503) efter Codex A (345 qv.) samt Cap. 19; bedre var det maaskee at optage alt dette efter Cod. J. 192 (fol.), hvormed Verelii Udgave (V) nogenlunde stemmer, hvorved man undgik, tilligemed den vidtsvævende Slagbeskrivelse, som skjønnes at være en senere Tilsætning, ogsaa disse urigtige Talangivelser, som vi dog ikke kunne bringe i tilfredsstillende Overeensstemmelse med det foregaaende. A's Redaktion maatte da optages som Variant. I ethvert Tilfælde, om det skulde være betænkeligt at afvige saa meget fra den til Grund lagte Codex, er jeg meget tilbøielig til at berigtige Angivelsen

S. 502 og give den i Vers efter V med et Par Rettelser, som jeg troer med Sikkerhed at kunne foretage; det blev saaledes:

Mikit er *í þúsund hverri*
mengi þeirra, *þrettán hundruð,*
sextán eru *í hundraði hverju*
seggja fylki, *halir manna*
í fylki hverju *fjörutigir*
fimm þúsundir, *fjórtaldir.*

V's Angivelse maa uden Tvivl være nærmere Originalen, men i Versets anden Linie antager jeg »*sex ein eru*«, der ikke synes at passe, for en Skrivefeil for »*sextán eru*« og af dette *sextán* kan meget let ved en Læsefeil fra den oprindelige Oldbog være fremkommet *mokxxx* $\begin{cases} sextan \\ xxxzm \end{cases}$ og maaskee Tallet da i Overeensstemmelse hermed efter denne Conjectur rettes paa det første Sted S. 496. Det vil være mig kjært at erfare Deres Tanker herom.

Det er godt at De har det af O'Connor udgivne Værk; de øvrige irske Skrifter kan De faae til Laans herfra, ligeledes enkelte russiske Smaaskrifter, som jeg vil sende, naar Leilighed frembyder sig.

Den Subscriptionsanmeldelse paa *Ant. Brit. et Hibern.* som De har bemærket i et af Kemble udgivet Værk, udstædtes for mange Aar siden (i 1835), men havde ikke behørig Fremgang. Det er en meget vanskelig Sag at udrette noget i England; imidlertid har jeg nu en meget god Medarbeider derovre, saa vi vel kunne haabe at udrette noget. Naar De vil melde mig noget nærmere om Planen for Deres Reise til England, vil jeg gjerne give Dem nogen Anviisning paa Mænd, der kunne være Dem til Bistand. Worsaae befattede sig mest med Antiquiteter og større Mindesmærker. Saavidt jeg kan skjønne, vil De tage Hensyn til den gamle Geographie og navnligen opspore norrœne Stedsbenævnelser og der er ogsaa i den Retning meget at udrette.

Petersens Retskrivning har vistnok meget for sig. Jeg kan dog ikke finde at denne Figur *å* er saa hæslig; man kunde jo i alt Fald lade støbe Figuren *ã*, saaledes som Svenskerne pleie at skrive den og da blev den vel ligesaa smuk som *å*. De smaa Begyndelsesbogstaver for Substantiverne synes jeg meget godt om, og mest har det altid stødt mig at see

Skrivemaaden *Noget, Meget, Intet, Alt,* som der jo ikke hører megen Overvindelse til at opgive, og det var alt et Skridt fremad.

Mange Hilsener til mine gode Venner i Christiania, navnligen Keyser og Lange samt Hr. Unger.

Deres ærbødigt hengivne
Rafn.

143. G. Stephens til P. A. Munch.

Stockholm — March 2 — 1848.

My Dear Sir!

On examination, I find it best to return you that part of your MS. which relates to the verbs, in order that you may add the *Præteritum Infinitivi* form in question. I have done so, because I found it impossible to decide to what extent you would have the addition made, whether throughout the whole Chapter, or only in the Paradigms p. 33. I also think that you should add a note on this form, explaining and illustrating its name and signification. We have good time for all this, as Hr. Häggström is quite at a stand for want of the new types, which will not be ready for a week or two yet. You know how slowly every thing goes here! Please return the MS., as corrected, by return of post.

Rector Dietrich begs you to receive his sincere thanks for the favour you have conferred upon him. He says that you must doubtless have found errors in his Run-Lexicon, and would be glad of a list, at your leisure, in case he should print a 2nd Ed.

Your Grammar will be immensely useful. I am anxious to see it out, before Hr. Rydqvist's (Old Swedish Gr.) which, I hear, will be published in some months. My own idea is, that you have nothing to learn from him, but that he might have »borrowed« much from you. It is satisfactory to find, therefore, that you will be out first.

Not a soul sees your sheets here, but Dietrich and I. All is snug.

I asked Hr. Häggström to print 12 copies on fine paper for you as presentation-copies. This he has promised to do.

The Hr. Zetterqvist of whom you speak is a very good kind of man, who spends all his time and energy in collecting translations in all known and unknown languages and dialects, possible and impossible, of a Finnish Runa. He himself is certainly a man of no great education,

but he is interested in his task, and means well. I have long since given him a translation in English, and a day or two ago I saw Hr. Carl Säves translation in the dialect of the Island of Gottland. — I am not aware of his having any other task, unless he is collecting specimens of the Northern local dialects — I suppose for Dr. Firmenich, for his »*Germaniens Völkerstimmen*«.

I mean old *Visor*, MS. or printed, the latter of course in the »*flygblad*« form. All in Swedish up to 1810 or so, will be acceptable. Is there nothing fresh in MS. in Christiania?

The »*Annaler*« I have not yet seen. When I lay hold of them, I shall be delighted to drink out of the Gold Horn with you.

The best way of borrowing MSS. from the Royal Library and from Upsala, is undoubtedly as follows.

1. You write to Exc. Due, begging him to receive the MSS., and forward them, officially, to Christiania, &c. &c.

2. Having got his consent, you write *very polite* letters to Arwidsson and Schröder, explaining your wish and the necessity of the case, and referring to Due — &c. — All will then go well, I have no doubt, at least as far as Arwidsson is concerned.

3. Should any thing go wrong, however, you then, through Due, write to Silfverstolpe, the Ecclesiastical Minister — &c. &c.

I fancy it will be impossible to answer all your doubts about Kemble categorically. In a vast number of cases the MSS. cited are doubtless originals, or ancient and attested copies; at other times they will be taken from old copy-books and other vellum-Registers, — while sometimes the authority will be a still later written or printed transcript. The only way will be, to ask Kemble himself, as to any specific piece.

Schaldemoses book I have not seen.

Titeln borde, måhända vara ungefär så här: —

Kort framställning
af
Forn-Svenska och Forn-Norska
Grammatican
Med förklaring öfver
Runspråket
och
En Läsebok.

The Ephithet »*Svensk*« occurs in old Swedish MSS. as frequently as »*Götsk*«, and more so.

As for the Reading-book, I think about 5 sheets of each language, or at most 6, would be sufficient. This would make 10 to 12 sheets, in addition to the Grammar.

The Swedish I would select only from editions which can be depended upon — namely, — those of Schlyter and the *Forn-Skrift-Sällskapet.* Rietz's books abound with faults, and are all from MSS. of a later date. If you take, for instance, about 1 sheet from the different laws, 1/2 sheet from the beautiful Poem of »Flores and Blanzeflor«, 1/2 sheet from »Ivain and Gavian«, 1/4 sheet from »*Vadstena Kloster-reglor*«, 1/4 sheet from »*Namnlös och Valentin*«, 1 sheet from my »Legendarium«, 1/4 sheet rune-inscriptions, and the rest from other sources, such as Scheffer's Ed. of ⟨. . . . . .⟩

144. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania 4 Marts 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg iler herved at sende Stykket om *Algorismus*, færdigt til Trykning. Forinden jeg dog nedsender Oversættelsen, ønskede jeg først at høre Deres Mening, om De ej er enig med mig i — som i Forerindr. yttret — at Oversættelse af de egentlige Regningsregler er unødvendig, ja endog vilde blive kjedelig. Skulde De desuagtet ønske den, saa skal den strax komme, thi det Manglende kan i Hast suppleres; dog vilde jeg isaafald bede om at de med et rødt NB i Margen betegnede, og rødt underprikkede Steder maatte blive efterseede, saavel i 544, som i 1812, og Resultatet af dette Eftersyn mig snarest muligt meddeelt. Jeg frygter nemlig for, at jeg her maaskee kan have glemt eller overseet noget ved Afskriften og Collationeringen, thi disse Steder ere mig, saaledes som jeg nu har dem, uforstaaelige og i grammatisk Henseende tildeels uforklarlige. — Dette Eftersyns Ønskelighed er det, som foranlediger mig til denne foreløbige og skyndsomme Nedsendelse. Skulde Resultatet vise at en Rettelse behøves, da bedes denne uden videre anbragt. Hvad forresten Orthographien angaar, da vilde jeg gjerne bede om at *ft* (ikke, som ellers sædv. *pt*), maatte blive bibeholdt, thi sproghistoriske Undersøgelser have nu viist mig, at hiint er det rigtigste.

Først i April faar jeg gjennem Boghandler Dahl, der da selv reiser ned, sikker Leilighed til at sende den allerede omtalte Portion af den ethnogr. Afhandling, tilligemed dens Fortsættelse, og maaskee dertil nogle andre Sager. — — —

Jeg anbefaler mig i Deres vensk. Erindring

med Høiagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

besv. 8de Marts 1848.

145. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 9 Marts 1848.

S. T. Hr. G. Stephens.

Jeg fik for faa Timer siden Deres venlige Skrivelse m. m., og skynder mig herved, efter at have foretaget de nødvendige Tilføjelser, at tilbagesende Mskriptet tilligemed endnu et Blad af Rune-Afsnittet. Slutnings-Manuskriptet af det Hele skal nu, da vi ere enige om Læsebogens Indretning, snart følge. Men lad os endelig skynde os, at ej Rydqvist kommer os i Forkjøbet!

Jeg takker Dem særdeles for Deres venlige Dom om Grammatiken, og ligesaa for Deres smigrende Anmeldelse af mine Bagateller i Folke-Kalenderen. Jeg føler altfor vel mine svage Sider, til ej at regne noget fra, men en Opmuntring gjør dog altid godt.

Deres Mening om Uge-Dagenes Udledelse fra Hinduernes Navne har virkelig meget for sig, og jeg vil ingenlunde haardnakket holde paa den af mig yttrede. Derimod kan jeg ej negte, at jeg anseer ethvert, endog det fjerneste, Slægtskab mellem *Þorri* (med kort *o*) og *Þórr* (sammendraget af *Þonarr*) for en grammatisk Umulighed. — Skulde De forresten ej kunne finde Tid til, med nogle faa Ord ogsaa at omtale eller anmelde Lange's og Unger's Diplomatarium?

Jeg haaber De ej har noget imod, at jeg denne Gang ikke sender Planen for *Älfric-society* tilbage, da jeg gjerne vilde vise vor Universitets-bibliothekar den. Men naar jeg næstegang sender en større Leverance, skal ogsaa den følge, og derforuden et Expl. af Runlæren samt de hidtil trykte Ark af den gotiske Grammatik, med hvilken det desværre gaar yderst langsomt.

Med denne samme Post tilskriver jeg ogsaa Hr. Gordon. Jeg har gjort ham opmærksom paa, at der i Gislasons »*Um frumparta*« &c. pag. 180 L. 5 seq. findes et Citat af Homili-Codex No. 619, (den samme, hvoraf

de i vor Læsebog indførte Homilier ere tagne), som viser, at Stykket om Betydningen af Kirkebygningens enkelte Dele ogsaa findes i denne aldeles norske Codex, men at det maaskee kunde indeholde interessante Varianter.

Med Trykningen af Kongespejlet gaar det raskt fremad, ligesaa med den anden Deel af vore gamle Love. Maa jeg ellers spørge Dem, om De har noget Expl. af 1ste Bind; hvis ikke, skal De strax faae et ved første Lejlighed. — Planerne for »Bokgillet« skal jeg paa bedste Maade søge at fordele, skjønt jeg rigtignok ikke antager, at det Slags bibliographiske Interesse, som derved forudsættes, her til Lands er synderlig stærk. —

Jeg slutter herved for denne Gang, men haaber snart at kunne skrive fuldstændigere.

Deres hengivne
P. A. Munch.

146. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm March 13. 1848.

My Dear Sir — (For after your kind attention to my troublesome requests and your avowal of Ecclesiological pursuits you must allow me to address you henceforth less formally than before) — I have had the pleasure this morning of receiving your very interesting letter of the 8th and hasten to reply to it. Accept my best thanks for the corrections of the Papal Bulls — I shall now be able to forward them with confidence. The negligence or ignorance of the Copyists is unpardonable and it is very sad to think that the correctness of so large a mass of interesting Documents both printed & in MS. depends upon no more accurate authority than that of such incapable people as these. Thank you also especially for the Diplomatic Copy of Wardenberg's letter and for your useful notes on the latinity of the Bulls.

But I feel still more particularly obliged for your very interesting explanation of the derivation of the Title of the (now) English Bishopric of *Sodor and Man* which had often puzzled me. The matter is now quite plain; but do you suppose that the isle of Man was included in the appellation *insulæ Suthraiæ — Suðr-eyjar*? You know Man was until lately a separate though subordinate Kingdom, the Sovereignty being purchased by Act of Parliament in the Reign of George III from the Dukes of Athol, who had bought or inherited it (I forget which) from

the Earls of Derby. Now, as the Bishop (who be it observed is not, like the English Bishops, a Peer of Parliament and used to be nominated by the Kings of Man) bears the title of *Sodor and Man* does it not seem likely that the first part of this title had reference to the Hebrides and other isles on the West Coast of Scotland only? — the isle of Man not being included in the denomination *Suðr-eyjar* — in fact if we refer to the map that island would appear to be too distinct both by distance and the construction of the adjoining Coasts from the group of islands to the North of it to be legitimately comprised in the same appellation as they. However I venture only to throw this out as a suggestion. Your superior acquaintance with ancient Documents will probably enable you distinctly to say whether the term *Suðr-eyjar* was applied to Man as well as the Hebrides &c. or not. I may mention with reference to this subject that within the last year, the devotion and munificence of the late Scottish Bishop of Ross & Argyll has re-erected the ancient Scottish See »of the Isles« by endowing as a separate Diocese that of »Argyll and the Isles« the first Bishop of which of this new Succession was consecrated a few months back: so that now the Scottish Church might be justified in remonstrating against the continued assumption of the title of *Sodor* by the Bishops of Man who have for so long been Titular Bishops (without being aware of it however) of the Western Isles. — I shall most certainly avail myself of your kind permission to add your interesting explanation of the term *Sodor* to my Copies of the Papal Bulls. —

Do not hurry yourself with the »Ecclesiologist«. I am delighted to hear that you are occupied with such researches and that you are writing the text to the coming Work on Throndhjem Cathedral. I had heard of it, having seen some Plates at M. Due's & I tried to get them but failed. The reason is now obvious, the work was not published. Will you kindly have my name put down as a Subscriber to it if there be a list and at any rate order a copy for me when it is published. I rather think you must be mistaken about Litchfield Cathedral — at least if I recollect right the plates I saw of Throndhjem clearly indicated a Romanesque Edifice and Lichfield is chiefly (Nave and Aisles) late 1st pointed — the Choir being of middle pointed work. However as I speak only from recollection of a very cursory view of some of the plates of Throndhjem I may be wrong. What is the Date of Throndhjem? — In England we consider that the period of Romanesque Architecture ceased about A. D. 1189 when ye 1st pointed style began and lasted till about A. D. 1307. But these dates were different in different countries.

I have been at Lichfield but it is so long ago that I do not remember distinctly any feature of the Building. I can tell you however that the Cathedral has two Western and a central Spire and a polygonal apse to the Choir. I have no complete description of the Church unfortunately and no views of it so that I fear I can give you no useful information respecting it. I will try to procure a ⟨. . . . . .⟩

147. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm April 9. 1848.

My Dear Sir,

I know not how I can thank you sufficiently for your long letter of the 24th Ult^mo and the learned & convincing statement it contains with respect to the old Ecclesiastical relations of Mona and the Western Isles. — It was very presumptuous in me to venture to put forward a doubt on the subject of the inclusion of Man in the appellation of *Suðreyar* and you seem to have completely exhausted the subject in proving that my idea (for it was no more) could scarce be supported by historical evidence, altho' I observe that at times in former ages there was a distinction made between the *Suðreyar* & Man — and that as this distinction became more marked after the division of the ancient Kingdom of *Goðrōðr* it would seem possible that Man was only included among the *Suðreyar* Geographically because or whilst it was so politically — and therefore as you also conclude *a fortiori* the Bishop of Man should most decidedly lay aside the titular designation of *Sodor* which I quite agree with you in thinking ought to be re-applied to the Isles it anciently & more particularly belonged to and should be assumed therefore in a more correct form by the Bishop of Argyll & the isles. But the fixing of this more correct denomination would be somewhat difficult, for the correct English of *Suðreyar* (& it would scarcely be proper to maintain a Norse word in an English Title where an English Translation exists) is »*Southern Isles*« & unfortunately we have adopted the term »*Western Isles*« for the Hebrides Group — so that it would be difficult now to alter it. I do not like »*Sodorian Isles*« either, so that I fear we must adhere to our present title of simply *the isles* altho' I should much regret losing the ancient title which has subsisted for so many ages. In the mean time I shall be much obliged if you will allow me to send your most interesting account of the case to one of our Ecclesiastical Publications

for I am much mistaken if the facts are known at home generally and it would be impossible for me to explain them so well as you have done.

I must endeavor to put you right as to the position of the Church in Scotland. — By that term I only mean the Scottish Branch of the Church Catholic duly because episcopally governed & constituted. I cannot accord the term of Church to the Presbyterian Establishment. At the period of the Reformation the Bishops & Clergy in Scotland took the same course as those in England & adopted the Reformed doctrines altho' with more difficulty. A Liturgy was prepared for the Scottish reformed Church in 1637 (Car: I.) & it was in the efforts to enforce the use of this Book that the Presbyterian Spirit broke out in Edinburgh. — However many of the clergy still retained their cures & it was not till years afterwards (reg: Gul. III. and Mar. II.) that Presbyterianism was fully established & large numbers of the Clergy with their Bishops were deprived of their cures & Sees in consequence of their refusal to take the oath to the Usurpers. They became in fact Non-Jurors & so continued — often persecuted — always in the most miserable circumstances, but still holding fast (with their small but faithful Congregations) their ancient & true faith to God their Mother Church & their Sovereign, until the year 1788 when the Grandson of James II having died without issue the Bishops of the Scottish Church then only 5 in Number with the concurrence of the Clergy met at Aberdeen on April 24 & resolved to submit to the Sovereign *de facto* George III & therefore ordered that prayers shd: be offered in all their assemblies for H. M. & the Royal Family. — Until this period or shortly previous all their Meetings for Worship were illegal & liable to prosecution so that instances are known of a Priest having performed Divine service 16 times a day — it being illegal for more than 4 persons besides the Priest's family to meet for such a purpose. — But during this long period of hardship the succession of Bishops and the due ordination of Priests had been carefully maintained & attended to — so that the Church existed still By God's Blessing altho' exposed to hardship & poverty & now Thank God has been for some years gradually obtaining a firmer footing & I hope spreads among the people so that I entertain the greatest hope that before long She will be again not only The Church in Scotland but, as She alone has the right to be, The Church of Scotland.

The re-endowment of the old Bishoprics of Argyll & the Isles & their re-etablishment as separate from the Diocese of Ross to which they

have remained united almost since the Reformation is as you will now perceive one of the most gratifying signs of this development & resuscitation of The Scottish Church & is quite irrespective of the Presbyterian Establishment which still exists in those as in other parts of Scotland altho' much weakened & discredited by the Separation from it in 1842—43 of the so called »Free Kirk« comprising at least one half of its numbers both of ministers and people. — I hope I have not tired you too much but being (*Deo gratias!*) a Scottish Churchman myself I feel strongly on the subject & naturally wish to have it understood by those I esteem & think will appreciate its importance.

You say Throndhjem Cathedral was founded 1248. If it were in England that wd: be a late date for such architecture as I have reason to believe prevails in the Nave of Litchfield (namely so-called »First pointed«) — but in different countries the dates of the different styles were not the same so that the two Cathedrals may still be similar. How I regret to hear the W. Front of Throndhjem is in Ruins. I thought it was all perfect tho' in want of Repair. — Can nothing be done to restore it? I inclose a rough tracing of the W. doorway at Litchfield which I found in one of my Books, since writing to you. It may perhaps be of some service to you. You do not tell me whether you wd: like me to write for some views of Litchfield Cathedral. — Pray command me if I can serve you.

I expect the succeeding No. of the »Ecclesiologist« next Post & shall not fail to send it you. — I have ordered another copy of the last No. (LXIV (XXVIII)) containing my rough notes on Helge And's Kyrka Gothland so that if it shd: interest you to keep that Number pray accept it from me. —

I have delayed much longer than I ought in replying to your letter but I hope the extraordinary circumstances of the present times will afford ⟨so⟩me excuse for me. We are all here in a fever of sympathy for Denmark in which I conclude you in Norway share — & we are anxiously looking for the appearance of the English Fleet in the Sound. I hope we shall not be disappointed in this. England's part is a high & noble one at this crisis of the world's fate. May She know how to adopt it honorably and powerfully! Thank you for yr. kind promises regarding Aker Church. I omitted I think to hint to you to endeavor and discover what was its Patron Saint. This is often difficult now but if known sometimes explains allusions in the sculptures &c. occurring in the Church. Does it lie due East & West & if not how much on one side or the other allowing of course ⟨the⟩ variation of the Compass? —

An interesting question is connected with this point, but I must conclude, I have no time for more & shall have wearied you.

Believe me my Dear Sir

very truly yours
G. F. R. Gordon.

148. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania 12 Apr. 1848.

Hr. Etatsraad Rafn —

Da Dahls Rejse er bleven udsat, kunde jeg desværre ikke faae afsendt de belovede Sager saa tidligt, som jeg ønskede det, eller rettere sagt, da det engang var umuligt at afsende dem 1ste April, besluttede jeg heller at oppebie Dampskibsfarten, for at kunne underkaste dem en nøjere Revision, ligesom det vel under nærværende Omstændigheder heller ikke gaar saa raskt med de literære Arbejder, da de politiske Sager optage Alle og Enhver. Jeg skynder mig imidlertid foreløbigt at nedsende vedlagte Portion af den russ. Afhandling, tilligemed et Expl. af min Runelære. Algorismus skal næstegang komme.

De venligste Hilsener fra min Kone og de bedste Ønsker for Danmarks Held!

Deres heng.
P. A. Munch.

P. S. Skulde ikke »Annalerne« for *1847 nu være udkomne, og var det ikke isaafald muligt at faae et Expl. til mig foreløbigt op med denne samme Dampskibstour?

besv. 17de Mai 1848.

149. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 27 April 1848.

Bedste Hr. Stephens.

Idet jeg herved sender Slutningen af Rune-Afsnittet, maa jeg tillige bede Dem ej undres over, at det ej fremkommer før. Deels er det jo endnu fuldkommen tidsnok, og deels — hvad der egentlig er Hovedaarsagen — optager nu Politiken mig saaledes, at jeg desværre ofrer

altfor liden Tid paa Videnskaben. Egentlig er vel derved ikke saameget forsømt, thi hvo kan overhoved i denne Tid sysle med lærde Sager, sysle med Oldtiden, naar Nutiden kræver den hele Opmærksomhed? Jeg takker blot min Gud, fordi jeg endnu ikke er bleven en saadan »Stubengelehrter«, at jeg ikke afficeres af Nutiden. Jeg takker min Gud fordi jeg kan kaste mig med min hele Sjæl i Nutiden, og dog dertil medbringer saamegen Kundskab om Oldtiden, at jeg, som De og andre praktiske Historikere, besidder Nøglen til flere af Nutidens interessantere Problemer.

Vi tale altsaa om Nutiden. Dette er i nærværende Brev min Hovedmaterie. De kan betragte det som en Hjertes-Udgydelse, medens det tillige har et bestemt Formaal, hvis Natur strax vil vise Dem, at disse Linjer skrives aldeles confidentielt, og ene for Dem.

Disse Linjer gjelde fornemmeligen det kjere Danmark. Vel have vi Norske, eller rettere Norges Rige retmæssig Grund til at klage over mislig Behandling fra de danske Magthaveres Side i tidligere Dage, da Norge led under den samme »narrowminded« Regjeringspolitik, som egentlig fra først af har vakt Holsteinernes Misfornøjelse; vel har jeg altid sværmet for, og sværmer endnu for en fuldstændig »Pangermanismus«, modsat, eller parallel med »Panslavismen«, og til hvilken Pangermanismus ogsaa England og Holland skulde høre; men deels erkjende vi nu, at hine Misgreb ej vare det danske Folks, men kun den upopulære og unationale danske Regjerings Skyld, deels maae vi jo og indsee, at den *entente cordiale*, paa hvilken Pangermanismen skulde grundes, aldeles tilintetgjøres ved Tydskernes eensidige og uretfærdige Erobresyge. Jeg har intet imod, at man giver »Kejseren, hvad Kejserens er«, men man skal da og give »Kongen, hvad Kongens er«, og alle slige internationale eller rettere interprovinciale Jalousier maae bortryddes, før Enighed kan komme. Derfor kom heller ikke den rette Enighed og Tilslutten mellem Sverige og Norge, førend Norge fik sine rette Uafhængighedsmærker. Det var ingen Isolering, kun en Retserkjendelse, paa hvilken en desto fastere Tilknytning grundedes. Enigheden kommer kun, hvor den, der har Uret, giver efter, og derfor maa Tydskland i dette Punkt give efter. — Men jeg har og mine specielle Grunde for at elske Danmark; thi jeg har der levet de to første og lykkeligste Aar af mit egteskabelige Liv, og jeg har der nydt saamegen Gjestfrihed og er der forbunden med saamange Venner, at jeg næsten betragter det som mit egentlige Hjem.

At De deler vore og de Svenskes Sympathier for Danmark, kunde jeg allerede forud vide, om jeg end ikke havde seet Deres smukke og be-

gejstrede Digt i »Dagligt Allehanda«. Men naar De deler vore Sympathier, deler De vel og vor Harme over de skændige Preussere, og vor Ængstelse for at Danmark skal blive overvældet. »The sturdy little danish army«, som Times kalder den, maa dog blive for lille mod hele Tydskland. Forhaabningerne om at England kraftigen vilde understøtte Danmark, gaae nu op i Dunst. De har seet af vore Aviser, hvor ængsteligt vi have ventet paa den engelske Flaade; endnu for faa Dage siden gik det Rygte, at Sir Charles Napier var paa Vej til Danmark med 10000 Soldater; men Lord Palmerstons evasive Svar til Mr. Wilson har ligesom slaaet koldt Vand over os alle, thi vi see deraf, at man overlader til Danmark alene at udfegte den ulige Kamp. Er det ikke nu paa Tide, at vi hjelpe til? Herom var det, at jeg i al Hemmelighed vilde aftale en Plan med Dem. Stemningen er her decideret for at hjelpe Danmark. Studenter, Officerer, ja endog de simple Soldater brænde af Begjerlighed efter at sendes ned. Harmen over vor Regjerings Ængstelighed bliver Dag for Dag større. Man har henvendt sig til mig om at agitere for at faae en Petition istand til Kongen om at han vil sende Danmark Hjelpetropper. Intet er mig naturligviis kjærere, men det er jo klart, at Norge, som Unionsstat, ej kunde erklære Tydskland Krig, uden at Sverige *eo ipso* deeltog i Krigen. Og da nu Norge er den mindre mægtige af Staterne, vilde en saadan Petition alene fra Norge, naar den ei tillige udgik fra Sverige, enten blive udleet, eller ligefrem henlagt. Enten maatte Petitioner i samme Hensigt udgaae fra begge Riger, eller — hvad der var det bedste — en Fælles-Petition, med Underskrifter i tusindviis baade fra Svenske og Norske, maatte indgives. Herom vilde jeg gjerne høre Deres Mening, dog saaledes, at De, hvis De troer at Stemningen er gunstig, strax skrider til Verket, da ingen Tid er at tabe. Troer De nemlig at det gaar, da foranstalt strax en Petition forfattet, send mig en Afskrift, saa oversætter jeg den paa Norsk; vi samle hver paa vor Kant Underskrifter, og naar vi have faaet et tilstrækkeligt Antal, drage vi Omsorg for at de indleveres paa een Gang.

Efter den lange Fredstid trænge vore Tropper desuden til Øvelse, og hvad kunde vel være herligere Anledning, end denne? Besides, a certain monarch had better look after regaining his popularity, calling his brave peoples to battle for the Scandinavian cause, thrusting himself forward like a man, than risk the feeble remainders of it by eternal timidity, predilection for half measures and other drivelling. Sat sapienti.

Om kort Tid tænker jeg at vor Ven Unger kommer til Stockholm for at undersøge Bibliothekskattene. Han vil, haaber jeg, kunne med-

bringe flere Sager fra mig, der endnu ere under Pressen. Han vil tillige kunne hjelpe til med Grammatiken. Hvor gaar det ellers med denne? Levvel; lad mig snart høre fra Dem. Min Compliment for Hr. Gordon.

Med Hengivenhed
P. A. Munch.

Er De ikke ellers begejstret over de Danskes Tapperhed og Kraft?

Hvät ve Gár-Dena
gúð-frumena
þegena and eorla
þrym gefrunon!
hú þá æðelingas
ellen fremedon!
Sóna Scylding
sceaðena þreátum
meodosetla of-tyhð!
monegum mägðum
Seaxna and Pryssa,
þára þe sittað
ymbe Fifeldór
fácen-fulle,
vráðe værlogan,
vód-frecan;
häbban villað
Hæðaburh, and frumlond
Ongelcynnes;
þät is aglæc þeód.

150. P. A. Munch til fullmegtig A. Schjøth.

27 Apr.

S. T. Hr. Fuldmægtig A. Schjøth.

Bedste Hr. Schjøth, bliv ikke vred, fordi jeg saa utilbørlig længe har beholdt Deres Mskript; men Tiden har desværre været mig for knap til at expedere mig i Hast. Her følger det gjennemseet tilbage. Jeg har intet fundet at tilføje. Nogle smaa Bemærkninger har jeg tilsat med Blyant. — Det er vist intet ivejen for at De tilskriver Blytt.

Jeg vedlægger en i Hast paa Opmaalingscontoret nedskreven Liste over nyere Højdemaalinger.

Jeg har derhos den ⟨Bøn⟩ til Dem, om De, sn⟨arest⟩ muligt, kunde optage i Intelligentssedlerne indlagte Udtog af et Brev fra Danmark, hvis Indhold kunde gjøre ret godt.

Jeg er saa ondskabsfuld, at jeg kunde have Lyst til at stile en Opfordring til Professor Thaulow om at hjælpe sine Schleswigholsteinere, som han sværmer for, med noget Ammunition, d. e. Skrydeuld, læs Skydebomuld.

vensk.
P. A. Munch.

151. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 3die Mai 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Naar jeg denne Gang ikke nedsender Noget til Antiqviteterne, haaber jeg at de indlagte Actstykker, som De vel neppe uden Interesse vil læse, tale til min Undskyldning. De bevægede Tider i Almindelighed, den ængstelige Deeltagelse for Danmark i Særdeleshed, bringer al flittig og ihærdig videnskabelig Virksomhed, om ikke i Staa, saa dog i en noget langsommere Gang. Og specielt maa jeg, som en af de ivrigste Agitatorer i den danske Sag, og som Medlem af Centralcomiteen, bede mig lidt undskyldt, om jeg ikke faaer leveret Manuskript m. m. i saa store Masser, som det maaskee ellers vilde have været Tilfældet. Længe skal jeg ikke lade vente paa mig, forudsat ellers, at De faar Tid til, under de nuværende Bevægelser, at fortsætte den literære Virksomhed og Trykningen af Oldskr. Selskabets Værker i uforstyrret Gang.

De seer af Indlagte, at vi virkelig have faaet en Adresse til Kongen istand om at hjelpe Danmark; det er ingen formelig Bøn, dertil vare vi ei berettigede, men den kan læses mellem Linjerne. Nogen talrigere, skjønnere og mere begejstret Forsamling, end den paa Børsen d. 1ste Mai, har her ikke været seet, og navnligen var den krigerske Begejstring næsten utæmmelig. Simple Folk, som Matroser, Lastdragere o. a., vare aldeles enthusiastiske, og tilbød sig at drage fra Kone og Børn, naar de blot kunde faae jage Tydskerne fra Danmark. En Hallingdøl meldte sig for Comiteen, tilbydende en ypperlig Rifle, med hvilken han havde skudt to Bjørne, og saaledes vundet to Præmier, foruden mange andre heldige Jagtbedrifter. Man spurgte ham, hvad Meningen var, om han vilde sælge den; han meente nei; den skulde blot bruges i Krigen, hvor han troede den vilde gjøre god Effect, endelig slap det ud af ham, at han den hele Tid gik ud fra, som en *conditio sine quâ non*, at han selv skulde følge med Riflen som dens nødvendige Appendix.

Jeg har ei Tid til at skrive vidtløftigt, og maa derfor slutte dette Brev, som uforvarende er blevet mest af politisk Indhold. Jeg vil blot, siden jeg alligevel skriver, bringe det sidste Bind af Annaler (1847) i Erindring, forsaavidt det skulde være færdigt; isaafald skulde det glæde mig meget at kunne modtage det med Dampskibet næste Gang. Forresten har jeg intet at tilføie. — Jeg beder alle Venner i Khavn hilsede. Leve Danmark!!!

Med Højagtelse

besv. 17de Mai 1848. *P. A. Munch.*

152. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 5te Mai 1848.

Bedste Hr. Stephens.

Jeg takker Dem for Deres sidste Brev, der kom netop da jeg havde afsendt mit foregaaende. Her følger Arket af Grammatiken tilbage; jeg beder isærdeleshed bemærket de Par Steder, som jeg har bestemt mig til at udslette. Jeg vilde gjerne ved samme Lejlighed have sendt den gotiske Formlære, men Pakken vilde blive for tung for Posten, og der er for kort Tid til at sende den til Statssecretariatet. Næste Gang haaber jeg den skal komme. Endvidere maa jeg bede Dem undskylde, at Planen til *Ælfric-Society* dennegang ikke følger med. Jeg havde lagt den færdig til Afsendelse for lang Tid siden, men har senere i Forglemmelse begravet den saaledes med Papirer, at jeg nu i Øjeblikket, da jeg vilde tage den frem, ej i Hast kan finde den. Men jeg skal strax begynde at søge efter den af alle Kræfter.

Jeg længes meget efter at høre noget Resultat af hvad jeg sidst tilskrev Dem om. Her i Staden have vi ei kunnet vente. Efterretningen om de Danskes heroiske, næsten mageløse Kamp ved Danevirke og Slesvig imod de skændige Preusseres Overmagt bragte alle Gemytter i en feberagtig Stemning. Vi begyndte at agitere; jeg og nogle faa andre, der havde henvendt sig til mig, samlede i Løverdags Flere, der indbøde til en stor Folkeforsamling paa Børsen d. 1ste Mai. Forsamlingen var langt større end vi havde ventet, og den krigerske Enthusiasme steg næsten til Raseri. De skulde have seet og hørt den Begejstring, som opflammede den store Folkemasse, det var baade rørende og opløftende. Flere fordrede reentud en Adresse til Kongen og Storthinget om at begynde Krig; dog dette var maaskee formaliter urigtigt; det besluttedes derfor kun i en underskreven Adresse at oversende Konge og Storthing en bestemt Erklæring, at vi ei skye noget Offer, i det Hele taget affattet saaledes, at man kan læse »Krig med Preusserne« mellem Linjerne, som det heder. De vil kunne læse Tingens Gang nøjagtigt ved at læse »Morgenbladet« fra 30te April til 5te Mai. Idag indsendes Adressen med 1600 Underskrifter, i Christiania et stort Antal, svarende til omtrent 100000 i London. Jeg haaber at de Svenske ej blive tilbage. Fra Danmark er det paa det indstændigste skrevet hid, at det vilde være dem en uhyre moralsk Støtte, om man endog blot saae en Demonstration i deres faveur, uden nogen Krigs-Understøttelse. En af mine Venner, der nylig kom fra Hamburg, fortæller at man der, overhoved i Nordtydsk-

land, er umaadelig bange for de Svenske, hvis Ry siden 30-Aarskrigen endnu ei har tabt sig; de ængste sig ligeledes for »die norwegischen Freyschaaren« om hvis Vildhed og Tapperhed meget fortælles. Det er altsaa klart, at den blotte Tanke om at vor Konge vil skride ind, vil have den mest nedslaaende, demoraliserende Virkning paa Preusserne, der allerede have smagt nordisk Tapperhed. Her gaar forresten det Rygte, at Kongen virkelig agter at skride ind; hvis saa er, vil jeg med største Glæde »recant the words, written in a hurry and nervous agitation about a certain monarch, whom I thought too timid and calculating, words which I hope You have not shown to any man, insignificant as they are«.

Jeg haaber altsaa at det gaar de Danske godt, og at vi hjelpe dem at skræmme Preusserne tilbage.

Levvel, Hurra for Danmark og hele Norden

Deres
P. A. Munch.

153. P. A. Munch til professor A. F. Krieger.

Christiania d. 27de Mai 1848.

S. T. Hr. Professor juris Krieger.

Høistærede Hr. Professor! Jeg takker Dem særdeles for Deres venlige Brev og de dermed følgende Smaaskrifter. Naar De gjør mig den Ære at takke mig for min Andeel i vor Demonstration i den fællesnordiske Sag, da kan jeg dertil kun sige, at denne Tak er let fortjent, og at derom igrunden kun gjelder, hvad vi i vor Børnelærdom maatte memorere som Bibelsprog: »Naar I gjøre Eders Skyldighed, da ere I uduelige Tjenere, thi I gjorde ikkun hvad der burde Eder at gjøre.« For Enhver, der i den tydske Aggression seer et Attentat mod og Fare for hele Norden — og til dette Parti hører jeg — er Deeltagelsen og Interessen saaledes ingen Fortjeneste. Men der gives Flere, hvis politiske Blik ej naar saavidt, eller som ej ville see, hvad der dog burde falde dem i Øinene. Over en saadan Synders Omvendelse vilde der være mere at juble, end over 99 »Retfærdiges« paa Overbeviisning grundede Fremtræden.

De tilsendte Statsskrifter skal jeg, forsaavidt jeg ikke allerede kjender dem, ej undlade at studere og fordele dem blandt mine Venner. Men naar De gjør os den Ære at forudsætte Muligheden af, at vi i nogen grundigere historisk Undersøgelse skulde kunne komme Dem og Deres Medarbejdere til Hjelp, maa idetmindste jeg for mit Vedkommende

oprigtigen tilstaa min Udygtighed dertil, forsaavidt det ikke skulde bestaa i ethnographiske Forsøg over de omtvistede Landes ældste Befolkning. Jeg har nemlig, som formodentlig de fleste Historieforskere her til Lands, ikke anseet det nødvendigt, for at kunne have en rigtig og selvstændig Mening om Sagen, at trænge ind i de allerfineste Krinkelkroge af disse forviklede Lenshistoriers Labyrinth, men mere søgt at opfatte den historiske Side deraf i større Omrids. Jeg har troet mig saameget mere dispenseret fra et aldeles detailleret historisk Studium i denne Retning, som man dog i Grunden, for at løse Spørgsmaalet tilfredsstillende, maa slaa en Streg over alle Tractater, Lensforhold, Arveberettigelser o. s. v. og begrave alt dette Væsen eller Uvæsen i den ældre Regimes tilendebragte Codex, medens man ene holder sig til Folkets Historie, Forhold og Ønsker. Og her stiller sig dog Sønderjyllands integrerende og ubestridelige Jydskhed eller Danskhed saa klart for enhver, at ingen Tvivl kan være, eller burde være om, hvo der har Ret. Ogsaa Massen af de tyske Avisartikler holde sig mere til, hvad de ansee for de sande, oprindelige ethnogr. Forholde, end til Tractaterne. De tale jo nemlig om Slesvigs »Wiedervereinigung« med Tydskland, idet de gaa ud fra den angelsax. Befolkning i Anno 440 e. Chr. Endog J. Grimm har jo ladet sig forlede til at reclamere Bornholm som burgundisk, ergo tydsk. Men naar Tydskerne saaledes skyde over Maalet, at de hente sine Argumenter fra en saagodtsom førhistorisk Tid, slaaende en Streg over Folkevandringernes ubestridelige Ret, og glemmende, hvad Fordringer isaafald Slaver og Kelter kunde fremsætte paa det tydske Territorium, da have jo Tydskerne selv compromitteret sin Sag, og for Norden vilde det da være den bedste Politik at hjelpe dem deri, ved ogsaa paa sin Side at see bort fra al Fyrstehistorie.

Det er dog barnagtigt Folk disse Tydskere! Hvor skulde det i vort adstadige Norden, ja selv i det urolige Frankrige være muligt at opleve slige Børnestreger, som naar man i en af Nationalforsamlingens første Møder decreterer Arndt Nationens Tak for »Wo ist des Deutschen Vaterland« og paalægger ham at skrive et Slutningsvers (!!!)

Men igjen til Sagen. — Et af de sidst hidkomne Nummere af »Fædrelandet« angiver som Grund til, at Storthinget endnu ikke har behandlet Bevillingsspørgsmaalet til Krigsudgifter, den kloge Forsigtighed, at det vilde oppebie de svenske Stænders Beslutning. Denne aldeles urigtige og — hvis den existerede — uhæderlige Grund eller Gisning beder jeg Dem i mit og flere af mine Venners Navn indstændigen at berigtige i en lille Artikel, hvortil jeg her fournerer Dem med Data, fuldstændigere og confidentiellere end det egentl. behøves, for at De des bedre kan

overskue Sammenhængen. — Paa samme Tid, som Spørgsmaalet forelagdes de sv. Stænder, sendte Kongen det ogsaa hid. Han indsaa fuldelig det upassende i at vort Storthing senere kom til Orde, thi derved vilde det — hvad det nu virkelig er — være mellem de to lige ubehagelige Alternativer, enten, hvis det bevilgede det Forlangte, at ansees som uselvstændigt, provincielt og bundet ved Sveriges Exempel, da jo en Krig mod Sverige fra Tydsklands Side ogsaa maatte udstrække sig til Norge, eller, hvis det sagde Nej, factisk at opløse Unionen. — Men Sagen stødte paa en uventet Modstand i Statsraadet. Stang, der er intet mindre end Statsmand, men yderst forfængelig, herskesyg og paastaaelig, og som desuden siden et Besøg i Danmark, hvor han ved en Frokost hos Lehmann skal have raget noget uklar med Tscherning, umiskjendelig har bevaret en Rancune mod den sidste, Lehmann og deres Venner, optraadte med den mest rasende Protest, og havde endog den, skal jeg kalde det Naivetet, Simplicitet, bêtise, Taktløshed eller Impertinence, at skrive en heel Afhandling om Slesvigholsteinernes Ret*, hvilken Protest den naive, enhver kundskabsrig Mand beundrende, Sørenssen, og den hule Riddervold tiltraadte. Derved er Sagen bleven utilbørligen opholdt, thi med Frem- og Tilbage-Skrivning fra og til Stockholm hengaar ikke saa liden Tid. Følgen er den, at først iforgaars (Thorsdag) kom den endelige Bestemmelse fra Kongen, at Bevillingsspørgsmaalet skulde forelægges Storthinget; dette har altsaa ikke førend nu haft formel Adgang til at behandle det. Velunderrettede Folk troe forresten med Sikkerhed at kunne forudsige, at Storthinget ej alene (det har igrunden intet Valg) bevilger, men at det, for paa den eneste mulige Maade at vise sin Uafhængighed, vil bevilge det Forlangte eenstemmigen, og i mere enthusiastiske Udtryk, eller i en større Udstrækning, end vore forsigtige Repræsentanter ellers vilde have kunnet bringe over sit Hjerte, og dertil kunne vi da sige: *bonus lucri odor.* Inden næste Post afgaar, vil Sagen rimeligviis være afgjort. Men naar kunne vore Tropper komme afsted? Det er en værre Knude, thi ogsaa her er Militærvæsenet i daarlig Stand. Da der i forrige Aar var etslags Uaar, bleve de Rekruter, som da skulde have været indøvede, fritagne derfor. I Aar har man altsaa tvende Kuld Rekruter at indøve. Da det ej er tænkeligt, at man, hvis Hjelpen skal betyde noget, vil oppebie deres fuldstændige Indøvelse, antager man, at man vil overføre dem halvfær-

* Man er dog temmelig vis paa, at Stang, hvis han var Krigsminister, vilde have været nok saa krigersk, for at have noget at prale med. Men nu gaar hans Postcombinationer op i Røg.

dige og fuldende deres Dressur paa Marschen eller mens de i Fyen eller i Jylland afvente Ordre.

Jeg er, Gud veed af hvilken Christiania-correspondent, i Fædrelandet bleven angiven som Morgenbladets Redacteur. Da dette Blad, saavidt vides, nu holdes i Athenæum og maaskee paa flere Steder i Khavn, er det mig ikke ligegyldigt, hvad man i saa Henseende troer om mig. At Bladets Redaction eller Qvasi helder til Schleswigholsteinianisme, er nemlig klart. Men at jeg skulde kunne være dets Redacteur, er allerede derved modbeviist. Den egentlige Redacteur er nu for Tiden en slet Karl og et her yderst forhadt Menneske, ved Navn Rolf Olsen, om hvilken Welhaven vil kunne give Dem nærmere Oplysning. Fra hans Pen udflyde umiskjendeligt de fleste sl.h. Artikler, selv om de bære egne Overskrifter, ligesom han omhyggelig udpiller af Provindsaviserne de antidanske, men slaar en Streg over de nordisksindede Artikler. Af alle slesvigh. Artikler har ellers ingen været skjendigere end den lange, undertegnet »en Stemme fra Landet« i Tillæget til Mrgbl. No. 134. Forfatteren er forhenværende Professor og Rector ved Christiania Skole, S. B. Bugge, nys udnævnt til Sognepræst paa Gran i Hadeland, men endnu fungerende i sit forrige Embede. Den mere end almindelig hellige Præstemand har altsaa, for at skaffe sine Ord Vegt, løgnagtigen udgivet sig at være fra Landet. Han har, uagtet han skulde være Videnskabsmand, sveget Intelligentsen. Han fortjener at prostitueres paa en eller anden Viis; hvis De seer Welhaven og taler med ham derom, vil han bedre mundtligen kunne forklare Dem vor Berettigelse til Indignation over Pharisæerens Færd.

Efterhaanden komme nu Adhæsions-Lister med Underskrifter paa Adressen fra Provindsstæderne ind til Comiteen. Saaledes fra Moss, Skien, og Næs paa Romerige; denne sidste er den interessanteste, da den næsten udelukkende er undertegnet af Bønder, og fra en Kant, hvor man ventede en modsat Stemning. Det forundrer mig ellers, at danske Blade ikke have reproduceret den efter Omstændighederne ikke uvigtige Artikel baade i Rigstidenden og Morgenbladet, der beretter, at Kong Oscar har bevidnet Comiteen sin Tilfredsstillelse over de i Adressen udtalte Anskuelser, og Nationens Sympathie for Dmks retfærdige Sag. Jeg har idetmindste ikke i danske Blade kunnet opdage noget derom.

Levins Smaafortællinger hue mig særdeles godt. Jeg kunde have Lyst til, med lidt Omkalfatring, at udgive dem her, eller at bearbeide dem for den norske Almue, og i Mængdeviis at udstrøe dem i Landet; det vilde ganske vist virke umaadeligt paa Stemningen. Kan De derfor skaffe mig Fortsættelsen, er, haaber jeg, idetmindste intet tabt.

Men hvad skulle vi gjøre ved den afskyelige Wrangel? Kunde det ikke være muligt, naar Armeerne forenes, at angribe ham søndenfra og tage alle Preusserne fangne, men siden gaae lige ned til Hamburg, brandskatte denne, og ødelægge Börsenhalles Presser?

Jeg maa her slutte. Levvel; Held for Danmark, Nordens Forkæmper.

Deres heng.
P. A. Munch.

154. P. A. Munch til A. F. Krieger.

Christiania, 31 Mai 1848.

S. T. Hr. Professor Krieger.

Højstærede Hr. Professor. Jeg kan ikke andet end supplere min forrige Skrivelse ved at lette mit Hjerte og directe tilmelde Dem, at Storthinget har reddet Nationens Ære ved eenstemmigt at bevilge hvad Kongen har forlangt. Vor Herre faar da prøve Hjerter og Nyrer, vi kan og bør kun tage Godt for Godt og intet Videre. Afvigte Mandag var for mig og flere en Angestens Dag. Den forberedende Comitee havde haft Møde den foregaaende Søndag. Ved en Misforstaaelse, som det hed, var det allerede Mandag Morgen kommet ud som Rygte, at Bevillingen vilde blive negtet. Alle sande Fædrelandsvenner saae heri ej alene en uaftvættelig Skam for Nationen men en virkelig Fare, forsaavidt Unionen da var factisk opløst, og intet kunde garantere os, at Sverige, der nu har 16000 M. paa Benene og staar slagfærdigt, jo kunde faa Lyst til at bruge sin øieblikkelige Overmagt for at »knytte Unionen fastere« d. e. gjøre os til en Provinds. Jeg tænkte allerede halv om halv paa at tilskrive Dem og andre formaaende Folk i Danmark paa det Ydmygeligste, om der ej skulde være idetmindste en Sognefogedpost, man kunde lade mig faa, thi under slige Omstændigheder maatte der jo emigreres. Saameget er vist, at Statsraad Foss (Marineminister), der allerede havde givet Generalkrigscommissæren Ordre at fremskynde Roflotillens Rustning paa det iilsomste, fandt sig foranlediget til at contramandere Ordren Mandag Morgen (hvorved i Forbigaaende en Postdag ɔ: en Uge er tabt). — Det hed at Sagen skulde afgjøres Tirsdag Formiddag. Jeg havde allerede faaet Dunker til at skrive en skarp Opsats, der skulde læses Tirsdag Morgen. Da hørte jeg til min Forskrækkelse, at Sagen skulde behandles Mandag Eftermiddag. Den behandledes og der debatteredes til Midnat for lukte Døre. Vi befandt os alle i et

Slags Agoni. Da aabnedes endelig Dørene Kl. 12, den eenstemmige Bevilling oplæstes, og et tre Gange gjentaget tordnende Hurra udbragtes uvilkaarligt af den forsamlede Mængde.

Nu er altsaa Æren reddet. Faa Timer senere — og vi havde haft Efterretningen om Wrangels Tilbagetog. Hvo veed om ikke dette havde forandret Sagen? — Men nu er dog Beslutningen fattet før denne Efterretning, og Nordmændene have dog været først paa Pletten, thi vort Flag har viist sig ved Aarhuus og Fredericia.

Men hvad skal nu skee? Det er vel Dagens store Spørgsmaal i Kjøbenhavn. Hvad skulle vi gjøre? Faar man Brug for os? Ville de Danske forfølge? Skal der underhandles?

Hvad nu forresten Bevillingen angaar, saa er det jo ej at nægte, og let at begribe, at den maaskee endog af Fleerheden er given tænderskærende og *malgré eux* (dog naturligviis intet Ord herom). Det er nemlig to Partier eller Anskuelser, som her finde et Enighedspunkt. Mange ere nemlig uvillige, ikke af Mangel paa Sympathi for Danmark — de have f. Ex. subskriberet — men af virkelig Frygt for Krig. Ingen, tror jeg, har egentlig nogen Interesse for Schleswigholsteinerne i sig selv. Men der gives, det maa tilstaas, endeel af den Generation, hvis Ynglings-Aar faldt i Aarene 1815—25, da den antidanske Reaction her var stærkest, medens de selv vare mest modtagelige for Indtryk, hvilke aabenbart give Tydskerne Medhold af en ubetvingelig Rancune mod Danmark, og som aldrig kunne lære at distingvere mellem det forrige Regime og det unge Danmark. At disse Folk nu især opfylde Storthinget, er naturligt. Men det er ligesaa naturligt, at deres Tal dagligen aftager, og at de ingenlunde kunne siges at repræsentere Nationen eller Opinionen. De ere uimodtagelige for Raison, og man skader den gode Sag ved at irritere dem ved nogetsomhelst Proselytmageri.

Dette Bevillingsspørgsmaal har ogsaa afsløret en umaadelig Brøst ved Unionsforholdene. Thi hvad, om nu vort Storthing ikke havde vidst hvad Bestemmelse Sveriges Rigsdag havde taget — hvilket jo vilde have indtruffet hvis Bevillingsspørgsmaalet paa een Gang beggesteds havde været fremlagt? Om nu vi havde sagt nej, og Sverige ja? Eller endnu besynderligere, om vi havde sagt ja og Sverige nej. — Her burde dog idetmindste i saadanne Tilfælde være en fælles bevilgende Autoritet. Hvorledes man vender og drejer Sagen, bliver den mislig. — Jeg og flere Patrioter med mig ængste os isandhed herover. Vi føle og indsee, at der burde arbejdes og agiteres for en gjennemgribende Reform i dette Stykke. Norge, som den svagere Deel, maa her gribe Initiativet, for at redde Æren, for ej i sin Tid at faae Udseendet af at være tvun-

get. Og hvis nu, som Rygtet her gaar, Danmark virkelig skulde ville slutte sig nærmere til os, ɔ: Sv. og N., er det saameget mere nødvendigt, at en ny Unionsbasis opgjøres. Har De Tid og Lyst til nærmere skriftligen at discutere denne Sag, og har De idetmindste ikke under alle Omstændigheder — om vi endog aldeles ikke tænke paa Danmarks Tilslutning — nogle Raad eller Vink at give mig i Sagen? Thi den er vanskelig nok. Jeg indseer ej at den kunde gaa, førend Reformpartierne i Sverige havde vundet en aldeles gjennemgribende Sejr, og Adelsvældet i Sverige ganske var knust, ja Adelen endog maaskee ophævet. Da kunde vi nok tænke os et eneste Stor-Skandinavien (*ad modum* Storbritannien), med fælles ydre Regjering, og særskilt Landstyrelse.

Undskyld mit Hastværk og hils alle gode Venner.

Deres
P. A. Munch.

155. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 9 Juli 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg takker særdeles meget for den erholdte Sending af Annalerne m. m., og skynder mig her med den første Lejlighed, som har tilbudt sig, at sende selve Heftet, hvori Notitserne findes om Heimskringla-Manuskripterne. Jeg frygtede for at udelade noget Væsentligt, og foretrak derfor at sende selve Heftet, som jeg ikke for Øjebl. bruger, og jo altid kan faae tilbage igjen.

Jeg vover tillige at bryde Dem med en Commission. Prof. Krieger tilskrev mig for en Tid siden om at levere et Bidrag til de antislesvigholstenske Fragmenter; jeg tilbød blot hvad jeg kunde præstere, noget ethnografisk om de ældste Forholde, og der blev efter hans Afreise svaret fra en Mand, der var Udgiver i Fraværelse af Etatsr. Schouw, som igjen i Kriegers Fraværelse havde paataget sig Udgivelsen, at man gjerne modtog et saadant Bidrag. Jeg skrev det derfor *taliter qualiter*, og skulde egentlig sende det til Manden selv, men jeg kan ikke læse hans Navn og har derfor intet andet Valg, end at sende det til Hr. Etatsraaden med Bøn om at De vil videre tage Dem deraf, og levere det til rette Vedkommende. Jeg anseer det igrunden og for saameget rettere at lade Sagen gaa gjennem Hr. Etatsraaden, som Afhandlingens Natur egentlig nærmest henhører til Oldskriftselskabets Kategori, og det maaskee kunde hænde, at man fandt den at slaa vel ind i det lærde Capitel, isaafald

passede den bedre for Annalerne, skjønt jeg ikke negter at jeg for min Part helst ønskede den udgiven som antislesvigholstensk Fragment, thi da vilde den endnu komme i Betids som Modvægt mod Tydskernes doctrinære Gjenforeningspaastande. Jeg overlader Sagen ganske i Deres Hænder. Finder De, at den med rødt indcirklede Deel af Noten S. 9 helst bør gaa ud, saa hav den Godhed at stryge den. Dersom jeg og turde vente et Indseende fra Hr. Etatsraadens Side med Corrigeringen af Citaterne, saa at mine Accenter skaanedes, og æ og œ behørig adskilles, vilde jeg være saare taknemmelig.

Jeg havde, som valgt corresp. Medlem af Berliner-Vidensk. Academi, sendt til Grimm det Bidrag, jeg havde for Haanden, nemlig et paa Tydsk affattet Sammendrag af Guldhorn-Afhandlingen. Nogle Exemplarer af denne var det, hans Brev indeholdt. Det var særskilt Aftryk af Monatsbericht f. Marts. Han havde ledsaget den med et Par Ord, der aander en ham uværdig Fjendskab mod Danmark. Han skjænder, fordi man »berøvede« Slesvig-Holsten disse gamle, Landet med Rette tilhørende Oldtidsminder, og ej opbevarede dem i Slesvig eller Kiel (de vare dog fundne paa Ribe Stifts Grund), og for at faae en Antydning til, at et ubeskriveligt intimt Forhold selv i den graa Oldtid herskede mellem Holster og Jyder, vil han ikke have Sproget i Indskriften til at være gotisk (den ligner dog Gotisk mere end Oldnorsk ligner Oldsvensk), men jydsk eller halvøisk, og istedetfor paa den ene rimelige Maade at forklare *Hleva* ved et Egennavn, vil han have læst *hlevagastim*, der skal være det samme som Angels. *hleógastum*, inderlig intime Gjester (!) Saamange Omveje for at faae Jyder og Holster til at kysse hinanden! En Skrivelse, dateret 16 Marts, fulgte med, hvori det blandt andet heder: Unser Hader mit den Dänen soll, wie ich hoffe, gründlich geschlichtet werden. Die Dänen müssen ihren beschränkten Blick von der Halbinsel weg gegen den Norden wenden. Wären die beiden Hauptstädte, Copenh. und Stockh. nicht, das Schicksal Nordens würde sich schneller entfalten. Man sollte ein neues Mittelpunkt für den Norden in Schonen gründen, oder Christiania dazu erheben! (Tydsk Utopie.) Jeg skal med det første skrive ham til, og med al Ærbødighed lægge ham Ret og Sandhed paa Hjerte.

Jeg vedlægger et Exemplar af min gotiske Grammatik, ligeledes af en kort Fremstilling af Krigsspørgsmaalet, jeg anonymt har forfattet til Uddeling blandt Soldaterne. Endog dette tamme Product har fremkaldt Angreb, men dette Angreb blev grundigen besvaret i den med + betegnede Artikel i Christianiaposten, der fornemmelig er betydningsfuld derved at den er forfattet af gamle Justitiarius Berg, der dog altid har været anseet for mindre venlig stemt mod Danmark, af hvilken Grund hans

Ord ogsaa maa have mere Vægt. Han har nu engang antaget det Princip at skrive anonymt, men han har givet mig Tilladelse til, offentligen, mundtl. eller skriftl., at nævne ham som Artiklens Forfatter, og troer De at det kunde være af nogen Interesse at reproducere Artiklen i danske Aviser med Tilf. at man fra aldeles sikkre Kilder veed at Berg er Forfatteren, saa har jeg intet derimod[1].

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til Venner og Velyndere, og de varmeste Ønsker for Knudens snarlige Løsning til Danmarks Held.

Med Høiagtelse
P. A. Munch.

156. P. A. Munch til C. R. Unger.

d. 12te Juli 1848.

Bedste Hr. Unger.

Jeg sender herved til Klemming alt hvad jeg har af Manuskriptet til min Grammatik, hvoraf dog idetmindste det nødvendigste, nemlig Slutningen, er tilstede. Vil De takke Klemming paa det venligste fra mig og bede ham undskylde at jeg ikke tilskriver ham directe, da jeg ikke kjender hans Adresse og naturligviis er noget bange for at denne Sendelse ej skal komme ordentlig frem?

Jeg vedlægger Facsimilerne til Kongespejlet, som De maaskee kunde have Fornøjelse af at see.

Jeg erfarer, at der i »*Frey*« skal staa en Anmeldelse af vor Læsebog. Af hvem er den? Er den competent skreven? Jeg skal dog fornøje mig ved at see den.

Kongespejlet er nu om ganske faa Dage færdigt. Kunde De ikke imidlertid, da De nu nærmere kjender Forholdene i Stockholm, opgjøre os en Liste over hvem vi skulle sende Exemplarer, for at vinde dem saamegetmere for vor Interesse?

Jeg maa her slutte, bedende Dem særdeles meget at hilse Gordon og Stephens, hvis denne er kommen hjem.

Deres
P. A. Munch.

Hvad Titel skal jeg give Hr. Klemming?

---

[1] d. 15de Juli sendt til C. Ploug. [C. C. R.]

157. Professor B. M. KEILHAU til P. A. MUNCH.

Chria d. 20 Juli 1848.

S. T. Herr Prof. Munch.

Siden vort sidste Møde har jeg tænkt adskilligt over vort Kart-Arbeide, og er kommet til det Resultat, at vi bør søge saa snart som muligt at faae afgjort vor Gjæld til Universitetet, d. v. s. at faae istand det Mineral-Museet til-tænkte Exemplar i stor Scala. Hvad det fra min Side er at gjøre til Opnaaelsen af dette Maal, bestaaer i at jeg, hvis De behøver det, beskjæftiger mig et Par Uger udelukkende med Kartet, og ikke som hidtil blot rykker frem med dette i samme Mon som med Texten. Foruden hvad De har hos Dem, ligger allerede complet Materiale for hele Bergenhuus færdigt hos mig; med Christiansands-Stift er jeg vidt kommen, og selv en stor Deel af det midlere og sydlige Agershuus Stift har jeg istand, saa at jeg som sagt virkelig ret snart vil kunne afgive alt det, som her fra min Haand er at levere. — Det kommer saaledes kun an paa, om det for Dem er beleiligt fra nu af at ofre dette Arbeide nogen Tid. Isaafald skal jeg strax see til at faa det hele Materiel færdigt, for at ingen Afbrydelse behøver at indtræde, naar De har faaet det Stykke istand, hvortil jeg allerede har afgivet mine Udkast.

Jo mere jeg overveier Tingene, desmere ønskeligt forekommer det mig isandhed, at dette Arbeide med det Første kunde tilendebringes. Fordetførste finder jeg, at denne vor Gjæld alt er heel gammel; dernæst troer jeg sikkert, at det vil gavne mig meget, under Udarbeidelsen af Oversigterne i Texten, at have Kartet for mig; og derfor ønsker jeg ogsaa, ikke for seent (Tiden gaaer snart) at komme til at omtale for Dem de geognostiske Forholde, som vel uundgaaeligen blive at tage Hensyn til i Afhandlingen om Landets Overflade-Form, og som just Kartet graphisk skal anskueliggjøre (vær dog ikke bange for at jeg vil holde nogen lang Forelæsning; men en ganske kort Antydning, antager jeg at De ikke ugjerne anhører).

Med et Par Ord har De da kanskee den Godhed at underrette mig om, i hvad Mon jeg har at skynde mig med at gjøre det endnu manglende Bidrag istand.

Venskabeligst

Hermed en Kartskizze. *Keilhau.*

158. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 25de Juli 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

For omtrent 3 Uger siden tilskrev jeg Hr. Etatsraaden med den da til Danmark afreisende Qvæstor Collett, den nye Arving og Herre til Lundbygaard. Brevet var ledsaget af de originale Optegnelser af Gislason betræffende Haandskrifterne til Heimskringla, af et Exemplar til Dem af min gotiske Grammatik, af en lille anonym Fremstilling af Krigsspørgsmaalet for Menigmand, og endelig af et Manuskript, bestemt til Udgiverne af »antislesvigholstenske Fragmenter«.

Det er dette Manuskript, eller rettere en vis Ængstelse angaaende dets Skjebne, der nærmest fremkalder disse Linjer. Da jeg nemlig ikke har hørt, hvorvidt Brevet eller Pakken er kommen Hr. Etatsraaden tilhænde, begynder jeg at frygte for at Qvæstor Collett maaskee kan have været noget uefterrettelig, og da jeg nødig vilde, at Afhandlingen, hvis Udarbejdelse har kostet mig mange vaagne Nætter, skulde komme paa Vildspor, nødes jeg til at bede Hr. Etatsraaden vise mig den særdeles Tjeneste, isaafald, eller hvis den ej er leveret Dem, at anstille nogle Efterspørgsler. Aarsagen, hvorfor jeg overhoved bryder Dem med denne Sag, er omtalt i det med hiin Sendelse følgende Brev, men jeg gjentager det her i Korthed. Professor Krieger havde anmodet mig om at levere et Bidrag til Fragmenterne; jeg havde halv om halv lovet det; da meldte han mig sin Afreise til London og at Etatsraad Schouw var traadt i hans Sted som Udgiver; kort efter fik jeg et Brev fra en tredie Mand, at han igjen, ved Schouws Rejse til Jylland, var traadt i dennes Sted. Denne Mand omtalte Krieger og Schouw som sine Colleger; jeg kunde deraf see, at han maatte være Professor, ja endog Assessor Consistorii, men Navnet var det mig umuligt at faa til andet end »Haudall«, og en Mand af dette Navn fandtes — det vidste jeg — ikke ved det hele Universitet. Jeg maatte altsaa have læst Fejl, men kunde ej gjette det Rette, og havde saaledes ingen anden Udvej end at henvende mig til en sikker Mand, med hvem jeg stod i venskabelig Forbindelse, og dette kunde da ingen anden blive end Hr. Etatsraaden. Jeg tillader mig derfor at anbefale denne Sag paa det bedste, saamegetmere som vel og Optegnelserne, betræffende Heimskringla, ej vel kunne undværes. Collett boer paa Lundbygaard, der, saavidt vides, ikke er meget langt borte fra Kjøbenhavn, maaskee i Nærheden af Frederiksdal. Han plejer dog ellers at være en accurat Mand.

Jeg sender ved denne Lejlighed ogsaa Manuskriptet til *Algorismus* fuldt færdigt, og skal nu meget snart i hastig Følge kunne sende Meget til det russiske Værk. Jeg sender ligeledes den større Note til Afhandlingen for »Fragmenterne«, som jeg, da jeg nedsendte denne, ikke havde tilføjet, men som nu kan sættes ind paa sit Sted. Jeg glemte ligeledes at anmerke, at de røde Understregninger betegnede hvad der skulde sættes med Antiqva eller latinske Bogstaver, men det vil sagtens forstaaes af sig selv.

Ved at gjennemsee Concepten til denne Afhandling troer jeg tillige at opdage, at jeg maaskee har udeladt et Moment i Slutnings-Raisonnementet, der ej burde savnes, og som jeg den hele Tid tænkte at indflette. Hvor der nemlig ved den sidste Résumé tales om den eensartede gotiske Befolkning i Danmarks saaatsige forhistoriske Periode, burde det have være tillagt, »at Gotiskheden, hvorvel sydgermanisk, ikke vedkom»mer det nuværende Tydskland, og er saaledes intet, hvorpaa Tydskland »nu kan grunde nogen Vindicationsret, thi hele denne store Tredeel af »Sydgermanismen er nu aldeles uddød og forsvunden; den var det i »Grunden allerede i Middelalderen, da Tydskland som eget Rige skiltes »fra det frankiske Monarki. Den stod desuden langt anderledes nær den »nordiske Nationalitet, end nogen af de to andre Tredele, der nu danner »Tydsklands Befolkning, nemlig Nedertydskere og Overtydskere. Om »Gotisken siger Grimm selv, at det mere end noget andet tydsk Oldsprog, »stemmer med det Oldnordiske. Under saadanne Omstændigheder blive »Tydskernes Vindicationspaastande dobbelt latterlige, thi ej alene have »Nedertydskere og Overtydskere intet med Goter at bestille, men den »allerede halvnordiske Nationalitet hos Goterne maa ved den Aarhundrede»lange Amalgamation med de nordiske Daner, som ovenfor er paaviist, »være bleven aldeles nordisk, saamegetmere som endog det næst Goterne »med Nordboerne mest beslægtede tydske Folk, Anglerne, efter det Før»anførte maa ansees at være forsvundet fra, eller af egen Drift at have »forladt, de danske Lande, hvor Goter indtoge deres Plads.« — Alt dette ønskede jeg indflettet, og jeg kan dog ikke anderledes paapege hvor (da jeg ej paa dette Sted nøje har fulgt min Concept), end at det skulde ind etsteds i Slutnings-Résuméen. Torde jeg ogsaa bede Hr. Etatsraaden om den særdeles Tjeneste, at faae dette bragt i Orden? Eller idetmindste at overdrage det til en sikker Mand? At den, der paatager sig dette Hverv, har *carte blanche* til at foretage alle de Redactionsforandringer paa dette Sted, som Indfletningen maatte forlange; at jeg overhoved kun ønsker Meningen uforandret, ej Ordene, er klart. Jeg

haaber at Hr. Etatsraaden ikke tager mig denne min indstændige Begjering ilde op. Hensigten er idetmindste god.

Jeg har læst Worsaae's Stykke i Annalerne, og ligeledes hans »Danevirke«. Jeg forundrer mig mere og mere over hans — mildest talt — uforklarlige Ignoreren, for ej at sige Ignorants, af Sprogforholdene. Det er godt nok med Antiqviteter, men notoriske Sprogforhold maa dog betyde endnu mere ved ethnografiske Undersøgelser. Om det er en nordisk eller tydsk Asadyrker, som ligger begraven i denne eller hiin Høj paa Grændsen af Norden og Tydskland, lader sig ganske vist ikke see af hans Skelet eller de med ham begravede Vaaben m. m., men fandtes der tillige sikkre Sproglevninger i Graven, da vilde man strax vide Besked. Men for Worsaae synes Sprogene ej at komme i Betragtning. Han benegter friskvæk at Anglerne ere tydske ɔ: — som jeg heller kalder det — sydgermaniske, som om vi ikke aldeles tilbunds kjendte den angliske eller angelsaxiske Literatur? I alt Saadant ligger der en vis Overfladiskhed forbundet med hvad Tydskerne kalde »Eigendünkel«, der ej burde findes hos en egte, beskeden, sandhedskjærlig Videnskabsmand. Som Naivetet kan man neppe betragte det, thi en saadan Naivetet vilde forudsætte en altfor stor Mangel paa Forkundskaber.

Jeg anbefaler mig i Hr. Etatsraadens venskabelige Erindring.

Deres ærb. hengivne
P. A. Munch.

P. S. Det er muligt, at den ovenfor omtalte Tillægs-Note dennegang ej følger med; hvis saa, da kommer den næstegang, hvilket da vel er tidsnok.

besv. 5te August 1848.

159. P. A. Munch til professor J. F. Schouw.

Christiania, d. 26de Juli 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Schouw.

Da jeg maa antage, at Hr. Etatsraaden nu forlængst er kommen tilbage fra Jylland, følger vel heraf ligeledes, at De atter med Hensyn til Udgivelse af Bidrag til »Antislesvigholstenske Fragmenter« bliver den rette Vedkommende, til hvem man har at henvende sig, saalænge Professor Krieger er udenlands, og saavidt jeg veed er han endnu ikke kommen hjem. — Jeg tillader mig derfor at forespørge mig hos Hr. Etats-

raaden, hvorvidt Redactionen for ovennævnte »Fragmenter« har modtaget og kunnet bruge et Bidrag, handlende om Danmarks allerældste ethnograph. Forholde og Eensartetheden af dets Befolkning, hvilket Bidrag jeg sendte til Etatsraad Rafn, anmodende ham om at levere det til Udgiveren, da jeg aldeles ikke var istand til at læse eller dechiffrere det Navn paa den af Deres og Kriegers Colleger, der i Deres Fraværelse forestod Udgivelsen og i den Anledning havde viist mig den Artighed, directe i et Brev at anmode mig om Opfyldelsen af mit Krieger givne Løfte. (Navnet kunde jeg og de, til hvem jeg viiste det, blot udbringe til »Haudall«, men dette maa naturligviis være aldeles urigtigt.) Jeg har ogsaa i denne samme Anledning med denne Dags Lejlighed tilskrevet Rafn, men da han muligtviis kunde være ude af Byen, upasselig eller paa nogen anden Maade hindret, anseer jeg det tryggest, ogsaa at henvende mig directe til Hr. Etatsraaden selv. Da Rafn plejer at være en accurat Mand, er der vist ingen Tvivl paa, at han, hvis han har modtaget mit Bidrag, ogsaa rigtigt har afleveret det; men da jeg intet har hørt fra ham, uagtet det allerede blev afsendt den 8de dennes, begynder jeg at frygte for, at det ikke rigtigt er kommet ham tilhænde, hvilket naturligviis vilde være mig højst ubehageligt, thi mig har idetmindste Udarbejdelsen af hiint Bidrag kostet megen Tid og Flid, og ganske uden Nytte tror jeg ikke det vilde være. Det afsendtes med vor Universitetsqvæstor, Hr. Collett, der rejste ned for at tilbringe et Par Maaneder paa den ham ved Arv efter den rige Fru Arbo og senere ved Dom tilfaldne Herregaard Lundbygaard, der, saavidt jeg veed, ligger temmelig nær ved Kjøbenhavn, og hvorfra man vel med Lethed kunde faa hentet Pakken, hvis han endnu ikke skulde have leveret den.

Herom er det, jeg ogsaa har villet underrette Hr. Etatsraaden. Er Krieger kommen hjem, maa naturligviis dette Brev betragtes som skrevet til ham, da jeg nødig vilde gjøre Hr. Etatsraaden nogen utilbørlig Ulejlighed.

Jeg anbefaler mig med de bedste og varmeste Ønsker for Danmarks Sag, der nu synes mig med Flere her oppe at staa i Grunden særdeles godt, hvad enten Stilstanden kommer istand eller ej; thi afsluttes denne paa de opgivne Vilkaar, vil neppe Tydskland om 3 Maaneder kunne skaffe en ny Hær til Slesvig, medens de Danske ere paa Pletten; afsluttes den ej, bliver Tydskland i Europas Øjne den Ufredsommelige, og et saadant Sammenstød mellem Wrangel og Hedemann vel uundgaaeligt, som endelig maa bringe vor forsigtige Oscar til at drage Sverdet.

Jeg kan fremdeles med Bestemthed forsikkre, at Stemningen her decideret er for en directe og virksom Medvirken. De antidanske Stemmer,

der i enkelte — vistnok udbredte — Blade have ladet sig høre, ere alle, naar man nærmere undersøger Sagen, højst uvederhæftige, ja man opdager endog at flere udgaae fra eet og samme Individ, der ligesom Oprørerne i Paris skifte Klæder for at synes flere; ligesom de samme Skriblere forstørstedelen ere Tydskere, der med den dem egne Rastløshed søge at bearbejde Opinionen. Imidlertid have de dog drevet det til, at man ej ligefrem tør vedgaa, at man interesserer sig for Sagen for dennes egen Skyld, blot af Indignation over Tydskernes Uretfærdighed. Dette stemples som Sværmeri, som Danomani; nej, man maa enten omhyggelig søge at vise, at man fordrer kraftig Medvirkning *quoique*, ikke *parce que*; man maa ophente og udstille Grunde, der for vore sædvanlige Egoister vare tilstrækkelige til at gjøre dem fjendtlig stemte mod Danmark, men trods hvilke man dog, for Sagens egen Skyld o. s. v. stiller sig paa dansk Parti — eller ogsaa maa man opstille egne praktiske Fordele, som Norge kunde have af Tydskernes Tilbageviisning, eller Skade, de kunde have af deres Overgreb; overhoved blande lidt Egoisme ind i Sagen, da staar man bedre til Troende, thi ublandet Retfærdighedsfølelse er kun »upraktisk Sværmeri«. Som et Exempel paa, hvor varsomt man, for ej at faa hine Skribleres Smuds over sig, maa bane sig ind paa Sagen, vedlægger jeg en Erklæring, jeg i denne Sag allerede for halvanden Maaned siden saa mig nødt til at afgive. Den vil altid kunne orientere noget med Hensyn til Presseforholdene i denne Sag.

Med særdeles Høiagtelse ærbødigst
P. A. Munch,
Professor.

besv. 2. Aug.

160. P. A. Munch til amanuensis G. E. Klemming.

Christiania d. 3 Aug. 1848.

Hr. Amanuensis G. E. Klemming.

Med Tak for den megen Umag, De paatager Dem i mine Anliggender, sender jeg Dem herved medfølgende Bøger, hvilke jeg beder Dem ikke forsmaa, underrettende Dem tillige om at Collegium academicum allerede for flere Dage siden har bestemt at *Stjórn* skal tilsendes Dem, men at den endnu ikke er afleveret af Bibliothekaren, hvilket dog rimeligviis i Løbet af en Uge vil ske.

Jeg har derhos halvt et Spørgsmaal, halvt en Bøn at gjøre Dem. I Tidsskriftet *Frey* har en A. F-ll (Fryxell?) leveret en Anmeldelse af vor oldnorske Læsebog, som vistnok i det Hele er velmeent, men hvori der dog med Hensyn til Betydningen af *norrœnn* og *Oldnorsk* forekommer Rai-

sonnements, der altfor meget smage af den hidtil sædvanlige Dilettantisme og *error in substantialibus* til at jeg ej skulde ville forsøge paa at redigere dem *in absurdum*, hvilket jeg haaber vil lykkes mig idetmindste i de Faa's Øjne, der besidde lingvistiske Forkundskaber til at fatte de Grunde, jeg maatte opstille. For dem, der, som De og Hr. Stephens, kjende min under Pressen værende nordiske Grammatik og den Iver, hvormed jeg netop søger at vindicere Fornsvensken dens uafhængige Territorium — for Dem maa det være klart, at nationalt »*nit*«, som F-ll siger, ej hos mig kommer i Betragtning, thi i dette Stykke kan jeg redeligt forsikkre at mit lingvistiske *nit* opsluger alt andet. Men Sandheden maa have sin Gang, og det gjør mig kun ondt, naar den naive Dilettantisme, der hidtil endog med en vis Berettigelse traadte frem i alt hvad der angik det Oldnorske, endnu skal vove at standse Erkjendelsen af den absolute Sandhed og udbrede ny Taage over Begreberne. Hvor naivt er det f. Ex. ikke, naar F-ll uden Videre erklærer *heipt-yrðum* for Trykfejl istedetfor *heityrðum*, uagtet dog *heipt*, det gotiske *haifsts*, er et almindeligt oldnorsk Ord og betyder Vrede, Hidsighed? Naar han med en superklog Mine erklærer Etymologien *nor-rœnn* for urigtig, sigende at *r* hører til foreg. Stavelse, og at Delingen er *norr-œnn*, da dog *-rœnn*, oldtydsk *-róni*, netop er en Sammensætnings-Endelse, betegnende Directionen hvorfra, f. Ex. *ôst-rôni*, Østenvind, og paa Oldn. *her-rœnn* = *herlenzkr* o. s. v. Hvis man i Skolerne havde anvendt ligesaa megen Flid paa Oldnordisk, som paa Latin, vilde Forsyndelser mod Nordisk Grammatik vække ligesaamegen Latter og ligesaa snart mærkes, som mod den latinske; nu leer Enhver af Fejl som f. Ex. *bonus mensus* istedetfor *bona mensa*, *legebo* istedetfor *legam*, og enhver dannet Mand skjønner det, men naar man i Oldn. siger *góðr kona*, *Heiðmarkur* istedetfor *Heiðmörk*, og naar man overhoved fortolker Runestene som om vore Forfædre ej kjendte Grammatik, saa er der ingen grammatiske Nerver, som derved føle sig smerteligt berørte, og saadanne Fejl kunne endog af forresten fornuftige Folk *toto die* begaaes. Saadant maa modarbejdes. Derfor vilde jeg saa gjerne snarest muligt svare Hr. F-ll med en lille Afhandling om Betydningen af Ordet *norrœnn*, og udbeder mig i saa Henseende Deres Raad og Intercession, for at faa samme Afhandling optagen i *Frey* eller om De kjendte noget andet Tidsskrift, hvor det snart kunde skee, og dernæst Deres velvillige Hjelp i at gjennemsee mit Manuskript og rette de der forekommende Danismer. Tør jeg gjøre Regning paa en saadan Hjelp? Kan jeg her være til nogen Gjentjeneste, saa byd kun over mig.

Deres vensk. hengivne

P. A. Munch.

Jeg takker særdeles for Catalogen over de »islandske« Haandskr. m. m. Jeg vilde kun ønske at man ej havde kaldt dem generaliter »islandske«, thi besynderligt er det dog f. Ex. hvad Vilkinasaga og de norske Love angaar, der ere skrevne i Norge og aldrig have lugtet til Island. Bøger, skrevne i Sverige, og opbevarede der, vilde De dog vel ikke kalde St. Barthelemy'ske Bøger? Island var en Coloni fra Norge, St. Barthelemy er en svensk Coloni.

161. P. A. Munch til Chr. Lange.

Tosen d. 3 Aug.

Kjere Hr. L.

Jeg vilde gjerne i Tide forhøre mig hos Dem, hvorledes det har sig med Plads i nærværende Hefte af Deres Tidsskrift. Siden jeg talte sidst med Dem, har jeg nemlig læst et Par Sager, der kræve mig, som man siger, at skrive, og det strax. Worsaae har debiteret endeel Lapserier i sin lille Bog »Danevirke«, hvorfor han uimodsigelig fortjener Børst. Tal blot med Keyser derom, og i *Frey* har A. F[ryxe]ll leveret en Anmeldelse over vor Oldnorske Læsebog, hvor han med sædvanlig Dilettantisme rører en Hoben om Urigtigheden af at sige Norsk istf. Nordisk o. s. v. — Som sagt, begge disse Ting kræve mig, og er der Adgang til Rum nu strax? Jeg siger forud, at jeg neppe kan fatte mig under 1½ Ark.

Deres
P. A. M.

162. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 4de Aug. 1848.

Højstærede Hr. Etatsraad!

De har formodentlig allerede forlængst modtaget mit sidste Brev med Tilbehør, afsendt i den Forudsætning at mit Opus kunde passe for de antisl. Fragmenter. Deres venlige Brev til mig, som jeg sidst modtog, har underrettet mig om, at Vedkommende ej dertil fandt det passende. Jeg havde selv derom en Anelse, deels fordi Indholdet bevæger sig i en maaskee altfor fjern Tid, til at forekomme Andre end Ethnographer af praktisk Interesse, deels vel og, fordi jeg, vindicerende Old-Dansken dens særegne og højst interessante Udviklingshistorie, hvis Sandhed med

hver Dag bliver mig mere og mere indlysende, ej har kunnet komme til Resultater, der ganske qvadrere med de af Worsaae i hans »Danevirke« og andensteds antydede Forholde; imidlertid har jeg indfriet mit Løfte til Krieger ved at byde hvad der stod i min Magt; jeg havde forud underrettet ham om at jeg neppe vilde være istand til at belyse andet end de allerældste ethnographiske Forholde. Det er ingen Tvivl om at Afhandlingen langt bedre egner sig for Annalerne, over hvis Optagelse i samme jeg er særdeles vel tilfreds, kun vilde det være ønskeligt, om dette Hefte udkom saa betimeligt, at mine Hentydninger til de bestaaende Krigsforhold og Tydskernes Erobringslyst ej kom formeget *post festum*. I værste Fald har man jo rigtignok den Udvej at kunne bortskære eller forandre det.

Den Mand, som overbragte mit sidste Brev, medtog og overleverede vist ogsaa, aldeles ved en Misforstaaelse, mit Exemplar af »Danevirke«. Han heder West, og vil sandsynligviis kunne træffes hos eller hans Logis betegnes hos Papir- og Kunsthandler Bing i Deres Nabolag. Jeg nævner dette, fordi jeg veed, at han rejser op med den paa Søndag 8 Dage fra Khavn opsejlende Dampbaad, hvilket frembyder en god Lejlighed til at faae opsendt de Sager, som jeg her nedenfor nærmere kommer til at omtale.

Først og fremst Olaf Tr. Saga, som det skal være mig særdeles interessant at oversætte. Det er mærkeligt, hvormeget fortrinligt man dog har i Stockholm. Unger er for Tiden derinde, og afskriver en heel Deel. Han har gjort den interessante Opdagelse, at en der opbevaret *Olafs helga saga* er aldeles skrevet med samme Haand, Orthographi m. m. overhoved behandlet aldeles paa samme Maade, som *Morkinskinna*, hvilken han kjender til Punkt og Prikke, da han har afskrevet den fuldstændigt. Hvis man altsaa tænkte paa at udgive den, burde den udgives i Eet med denne. —

Med den store Russ. Afhandling lakker det nu snart til Ende. Men jeg føler under Udarbejdelsen ofte, hvor nemt det vilde være, ja hvormeget det virkelig og vilde forbedre Indholdet, om jeg havde ved Haanden, hvad der staar eller skal staa i første Bind, især da jeg ej har taget Afskrift af mine dertil meddeelte Bidrag. Jeg har derfor den indstændige Bøn til Dem, om De, hvis ikke aldeles uoverstigelige Hindringer formenede det, vilde, efterhaanden som de bleve færdige, lade mig faa de trykte Ark, eller endog blot den sidste Correctur eller Revision af hvert Ark, hvilket naturligviis kun blev liggende hos mig som Mskript, men vilde være mig til uberegnelig Nytte ved Citater saavelsom ved Raisonnements, da jeg ikke Altid saa nøje erindrer, hvad eller hvor

meget jeg paa hvert Sted har anført. Under alle Omstændigheder vilde en fuldstændig Fortegnelse over det allerede trykte og det endnu utrykte være mig nyttig, forsaavidt som jeg deraf i ethvert Tilfælde kunde see, hvorvidt Forandringer jeg maatte finde tilraadelige, kunde anbringes eller ej. Hvis f. Ex. Egilssaga-Fragmenterne ej vare trykte, gad jeg nok tilføje en lille Notits om en af mig nys gjort, højst interessant ethnogr. Opdagelse; ere de trykte, da veed jeg, at jeg trygt kan indflette Notitsen i den ethnogr. Afhandling, uden at repetere hvad jeg tilforn har sagt. Hvad selve den ethnogr. Afhandlings første Dele angaar, da er Sagen lettere, thi den skal jo først udkomme i anden Deel, og har jeg da Tid nok til at tilføje, hvad jeg i Tidens Løb maatte opdage. Overhoved var det vel neppe afvejen, om jeg, forinden de franske Oversættelser afgaves til Trykken, havde haft dem til Gjennemsyn, forat overbevise mig om at ingen Misforstaaelse var indløben.

Hvorledes gaar det ellers med Runeindskrifterne om Ingvar og andre Østerfarere? Jeg antager, at jeg ved at omtale Igors (ɔ: Ingvars) Tog kommer til at citere enkelte af dem, og gad saaledes nok kjende Indholdet. Dette kunde nemt skee ved at opgive deres Nummere i Liljegrens Runurkunder. Det maatte vel og blive nødvendigt, at jeg satte mig i umiddelbar Forbindelse med Thorsen, (forsaavidt han virkelig bliver sin Plan tro, at behandle hine Indskrifter for Værket) for at ikke maaskee jeg kan komme til at citere anderledes, end han læser.

Naar det forresten i den seneste Tid er gaaet noget langsommere med mine Arbejder, da kan jeg forsikkre, at det ene og alene er de politiske Begivenheder, der saaat sige have lammet mig, thi jeg har levet i dem med Liv og Sjæl, og navnlig har Bekymringen for Danmark saaledes angrebet mig, at jeg i længere Mellemrum kun har været lidet skikket til Arbeide. Men Vanen gjør meget, og saaledes føler jeg nok, at jeg nu er kommen paa det gamle Glid.

Er Communicationen mellem Khavn og England let, eller skulde Hr. Etatsraaden ved Deres Connexioner en eller anden Gang kunne hjelpe mig til at faae enkelte Skrifter, som jeg vilde forære derværende Mænd, indhændiget disse?

Vort Storthing bevilgede igaar de fornødne Fonds til Fortsættelsen af Lange & Unger's Diplomatarium, hvis andet Bind eller rettere 1ste Binds andet Hefte snarest muligt vil udkomme. Andet Bind af Lovene udkommer, haaber jeg, i denne Maaned.

Til Slutning maa jeg gjøre opmærksom paa, at for det Tilfælde at ingen privat Lejlighed skulde gives, koster det yderst lidet at sende en Pakke af ikke større Volumen end ovennævnte Sager med Dampskibet.

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til fælles Venner, og de bedste Ønsker for Deres ædle, ogsaa mig dyrebare, Fædreland.

Deres hengivne
P. A. Munch.

Eymundar Saga burde vel nærmest følge de norske Kongesagaer, da den slutter sig til disse, og Læseren, bekjendt med Personerne fra *Olafs helga saga*, strax veed at orientere sig i deres Navne og Forholde.

Senkofskis Stil og overhoved hans historiske Maneer forekommer mig, sandt at sige, i høj Grad væmmelig. Men derfor kan han jo altid nok være instructiv.

besv. 24de Aug. 1848.

163. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 16de August 1848.

Hr. G. Stephens Esqr, Stockholm.

Kjere Hr. Stephens. Jeg ønsker Dem af Hjertet til Lykke med Deres Tilbagekomst (eller egentlig er det kun os selv, vi ønske til Lykke, da det egentlig er en absolut Ulykke at forlade England). Jeg glæder mig over, at Unger faar Anledning til at gjøre Deres Bekjendtskab.

Jeg tilbagesender herved Correcturen, hvori jeg har gjort nogle smaa Forandringer, der, som jeg haaber, let ville kunne foretages uden for meget Besvær. Naar et Skrift er saa længe under Pressen, som denne Grammatik, kan det ikke undgaaes, at Forfatteren, saafremt han ej stagnerer, men gaar frem i sin Videnskab, imidlertid gjør nye Opdagelser og arbejder sig frem til nye Anskuelser, som han ej kan lade upaaagtede. Allermindst kan dette skee her, i nærværende Tilfælde, da min gotiske Grammatik imidlertid er udkommen, og jeg ej i den oldsvenske kan være efter denne. — Paa et Sted (p. 57) har Hr. Klemming nok misforstaaet mine Udtryk; jeg har ikke meent *megin* »i forstærket Betydning«, men i Betydningen »Styrke, Kraft (*vis, robur*)«.

Jeg takker for Bogkatalogen, hvilken jeg har leveret vore Bibliothekarier. Jeg sender vedlagt et Expl. af »Kongespejlet«, ligesom jeg haaber at kunne vedlægge de manglende Blade af den gotiske Grammatik.

Jeg har meget at skrive til Dem (rettere at tale med Dem om), hvad Politiken ɔ: Danmark, angaar, men Tiden er ikke dennegang tilstrækkelig. Something is rotten, det er vist, og jeg glæder mig til, nærmere at kunne udvikle Sagen. Hvor gjerne jeg gad tale mundtligt med Dem!

Troer De ikke det var muligt, at paaskynde Trykningen af Grammatiken noget? — Og hvis De havde Tid dertil, vilde jeg være Dem meget taknemmelig, hvis De vilde opsætte mig et specificeret Forslag til de oldsvenske Stykker i Læsebogen, det vil sige eet for eet, med Angivelse af Indhold og Orden. Jeg stoler ikke ganske paa mig selv med Hensyn til Udvalget.

Jeg beder Hr. Klemming og Hr. Unger venligt hilsede.

Deres
P. A. Munch.

164. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm Augt: 17. 1848.

My Dear Sir

I send you herewith a copy of the Scottish Magazine containing our Article on the Title of the Man Bishopric & the review of a new work on the isle of Man. — I have received three copies of the Magazine & beg your acceptance therefore of this one.

I also inclose the »Ecclesiologist« for August requesting you to return it to me when you have finished it.

May I request you to add to some books Mr Unger is kindly going to procure for me at Christiania the new work edited by yourself & Messrs Unger & Lange »*Kongespeil*«.

Yours truly in haste
G. F. R. Gordon.

165. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm Augt: 30. 1848.

My Dear Sir,

I have an unwelcome duty to perform in having to announce to you that I have received a letter from the Secretary of the Ecclesiological Society in which he tells me that much to his regret he is prevented from proposing you as we had arranged as an Honorary Member of our Society in consequence of one of our Rules which had unfortunately been overlooked when making the proposal to you by which our Members are all restricted to such as are »Members of Catholic Churches«, and

it is feared that the Norwegian Establishment from possessing no canonically ordained Priesthood or Episcopacy of Apostolical descent as well as from other causes cannot be considered as such. — I am desired by the Committee to endeavor to state this to you without hurting your feelings and to say that they will allways have the greatest pleasure in corresponding with you or in giving & receiving assistance & information on points relating to mutual studies. But in this respect I am no Diplomatist — & you must forgive me for stating plainly & without periphrasis the true nature of the objection. I do not think either that you will be offended by this or will think the worse of me for my bluntness: and I shall therefore still look forward with hope to your promised information respecting Aker Church which would be so interesting to the Society.

The Secretary of the Ecclesiological Society desires me to say with respect to your question about S. Magnus Kirkwall, that Sir Henry Dryden Bart: Canons' Ashby, Northamptonshire, has made careful drawings & investigations of the old Cathedral; and that if you would write to him you would certainly receive a courteous reply — and I for my part would willingly forward y^{r} letter. // Also there is a work now publishing in Numbers called »Ecclesiastical Regal & Baronial Antiquities of Scottland« by Messrs Billings & Son. This contains views &c. of Kirkwall and Masters Bookseller No. 33. Aldersgate Street would furnish you with the particular numbers. I take in this work & when I receive these Nos: as I hope soon to do I could lend them to you if that shd: be sufficient. // Also Mr Neale (a Member of the Society) has just been to Kirkwall & will describe it in a little volume that will be published shortly by Masters. —

As to Lichfield I have been much disappointed in receiving the little work I wrote for to find in it absolutely no drawings of the Cathedral. — But I have ordered another which I will send you when I receive it should it turn out better. —

Believe me my Dear Sir with compliments to M^{r}. Unger

very truly Yours

G. F. R. Gordon.

166. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 30te Aug. 1848.

Højstærede Hr. Etatsraad!

Herved fremkommer en god Deel af Fortsættelsen af den russiske Afhandling. Egentlig er, — som De ved Gjennemlæsningen vil finde —

den ethnograph. Afh. om Forholdene i Rusland i de ældste Tider, herved sluttet, men jeg har efter nærmere Overlæg fundet det bekvemmest, i umiddelbar Forbindelse dermed ogsaa at behandle, hvad der ellers maatte have staaet i en Afhandling for sig selv, Betydningen af Navnet *Vareger* eller *Varjager* og det øvrige ethno-geographiske med Hensyn til Ruslands Historie indtil den Tid, da Sagaerne ophøre at nævne noget derom (det 13de Aarhundrede). Slutningen, der med næste eller det derpaa følgende Dampskib vil indløbe, kommer saaledes til at indeholde Fortsættelsen om Varjager, Russer m. m., samt den egentlige geografiske Beskrivelse af Garderige paa Sagaernes Tid, hvortil da Karterne nærmest ville slutte sig. Derimod bliver det vel neppe hensigtsmessigt, under denne Afhandling ogsaa at inddrage hvad der angaar Constantinopel. Alt, hvad der vedkommer Væringers Ophold her tilligemed Kongerne Eriks og Sigurds Besøg og øvrige Reise, samt Ragnvald Jarls Tog, bør visselig rettest behandles i en liden Afhandl. for sig selv, til hvilken jeg allerede har samlet de fleste nødvendige Data fra byzantinske og gamle italienske Kildeskrifter. — Hvis det ikke skulde være en Misforstaaelse af mig, at dette Værk ej alene skal omhandle russiske, men ogsaa byzantinske eller overhoved Levanten vedkommende Sager, der omhandles i nordiske Skrifter, vilde det neppe nogensteds være mere passende Plads for en ny Udgave af den bekjendte »*Expeditio danorum in terram sanctam*« (Langebek 5te Deel), hvis Text trænger til mange Berigtigelser og Forklaringer, og hvortil jeg — *faute de meilleur* — tilbyder min Assistance. Forresten negter jeg ikke, at jeg gjerne, inden jeg ganske slutter den store Afhandling, gad have seet de Sager, hvorom jeg i mit forrige Brev tillod mig at tilskrive Hr. Etatsraaden, nemlig Fort. paa de ingvarske Runestene og de allerede trykte Ark.

I Haab om, at der endnu er Plads (jeg skulde i manglende Fald gjerne endog ønske et Blad omtrykt for den Sags Skyld) vedlægger jeg paa et særskilt Stykke Papir en Note om Kylfingerne, som jeg beder optaget blandt de øvrige, der høre til Egils Saga. Først ganske nylig er et Lys gaaet op for mig i den Sag, og jeg troer at man i Rusland vil finde Oplysningen af fortrinlig Interesse, især deleshed da Resultatet vistnok maa kaldes uimodsigeligt. Skulde — hvad jeg nu ikke erindrer — en tidligere Note om det samme Navn have været vedføjet ovenbemerkede Sted i Egils Saga, bedes naturligviis den nye Note sat i Stedet for den gamle.

Jeg venter med Længsel den belovede Afskr. af Ol. Tr. Saga, for strax at tage fat paa den. Unger har under sit Ophold i Stockholm afskrevet en mærkelig Bearbejdelse af Olaf d. Hell. Saga efter den delagardiske

Cod. 8 i Uppsala. Det er den samme Bearbejdelse, som indeholdes i den Codex, hvoraf vi i vort Rigsarkiv har fundet de i min Beretning derom nævnte, højst mærkelige Fragmenter. Afskriften i den delag. Codex synes efter al Rimelighed at være fra Aarene 1180—1220 (saa nøje kan det ej bestemmes); i Fremstillingen staar den overordentlig tilbage for den sædvanlige Bearbejdelse, da den forholder sig til denne, som Odd Munks Olaf Tr. Saga til den sædv. af denne, men Sproget er yderst interessant, hvortil kommer at de geografiske Navne her ere meget rigtigere end ellers. — Ogsaa denne Codex egnede sig til at udgives paa samme Maade som ovennævnte, og dertil var sikkert Unger at formaa.

Jeg erfarede igaar at Dept. havde modtaget fra Hr. Etatsraaden de mange værdifulde Expll. af arnamagnæanske Udgaver, hvorfor jeg allerede i mit Fædrelands Navn foreløbigt takker. Snart, haaber jeg, skulle vi kunne sende 2det B. af de gl. Love. Jeg har givet Ordre til, at »Kongespejlet« skulde afsendes til Hr. Etatsraaden o. fl., men tilstaar at jeg endnu ikke veed, hvorvidt denne Ordre er efterkommet (jeg ligger nemlig i Sommer paa Landet og er ikke alle Dage i Byen).

Jeg har med megen Satisfaction læst Allens Skrift om Sprog m. m. i det Slesvigske; dog finder jeg ogsaa, underligt nok, hos ham lidt vel meget af gl. Slendrian i Benævnelser o. s. v. Hvorfor f. Ex. baade han og Worsaae lade sig det være magtpaaliggende at kalde det danske Oldsprog islandsk, og sige at Haddeby paa islandsk hed *Heiðabýr*, begriber jeg ikke.

Jeg har nylig faaet Egilssons korte Udgave af Snorra-Edda, der er udstyret med en for Island sjelden Elegans. Udgivernes orthographiske Principer har jeg endnu ej kunnet blive klog paa.

Dampskibsrygter fortalte igaar at Stilstanden var sluttet, men »Fædrelandet« (der, gudbevares, vel er godt underrettet) modsiger dem. Noget Sandt er der vel dog deri. Jeg sørger over at vore Krigere have været dømt til at spille en saa uvirksom Rolle.

— — —

Med særdeles Højagtelse

besv. 3die Septr. 1848. *P. A. Munch.*

167. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm Septr. 13. 1848.

My Dear Sir

I do not (know) how sufficiently to thank you for & express my admiration of your most interesting antiquarian researches and the communication of the result of some of them to myself. Be assured I will spare no

pains in bringing them in the best way I can think of before the British public whom they so intimately concern. But I am unused to this sort of thing & must think before I decide how this is to be done most effectually. Having said thus much which I could not repress so as to bring it in in the order in which it ought properly to come whilst replying to your letter, I must now inform you that I have found myself obliged much to my disappointment to renounce for this year my intended visit to Scotland. Sir Thomas Cartwright is not yet returned & the season waxes late for travelling with wife & children so that we have been obliged to delay our plans till next Spring when I must hope we may be able to carry them into effect & when I shall be more than happy to execute all y^{r} commissions. My recommendations I fear would be of but little use to you seeing that from my constant residence abroad I know personally so few of our eminent men in any branch of knowledge, but I will you may rest assured do all that I can to assist you. Should you not make out your trip before next Summer I should probably be able after being a few months myself in Scotland to assist you much more essentially than I could now, & I could write to you from thence with all the hints & letters of introduction which my present tasks & position would doubtless put it in my power to furnish after having a short time to make acquaintance & look about me at home. In the mean time I will do what I can in respect to the Sinclair Archives & finding out whether such Documents as you allude to are to be found there (should such a collection exist which I don't know) or in the Advocates' or Writers to the Signets' Libraries in Edinburgh.

In reply to your question as to what learned men I should recommend you to present with copies of your recent publications, what I have said above will show I cannot as yet answer it satisfactorily. However I think you ought to present copies to the two great Libraries above mentioned and to the Edinburgh Society of Antiquaries. I will hereafter give you a more extensive List.

Your parcels have been received by me & I am very much obliged for your valuable presents. — I shall read with great interest your sheets on the Orkneys & Shetland from the »*Samlinger*« & when I go to Scotland will take it with me & use it as a Text Book to direct researches on the subject by myself & others whom I may find interested therein.

I shall have the greatest pleasure also in perusing the *Speculum Regale.*

I have already mentioned how delighted I have been with your notes on the History of Bothwell in Banishment. I must see how best to get them published.

As I remain in Stockholm for the winter I shall be anxious to receive vol. II of the Laws as soon as you get it out. —

My last letter to you will reply to what you say of Litchfield and Kirkwall Cathedrals. —

And now I have a request to you. I have seen in the *Post Tidning* here an account of your Norwegian Society for the preservation of Antiquities. — Could you obtain for me to become a Member. — I should be most delighted to contribute to such an object & I should hope to receive all the publications of the Society, some of the latest of which are mentioned in the *Post Tidning.*

I am very much obliged to you & Mr Unger for the introduction you provided for me to Mr Earle — He passed two days with us in the country, much to my profit & pleasure — I wish we could often meet such travellers. He left this yesterday for Copenhagen & England & I hope we shall maintain a correspondence on subjects of interest to us all.

I forward this through the *Norska Kanzli* in order to oblige Klemming by sending with it some copies of his late publications which he is ashamed to ask them himself to transmit — having already troubled them so much.

Give my best remembrances to Mr Unger & believe me as always yours most truly

G. F. R. Gordon.

Septr. 14.

P. S. I open this to say I have just recd: your further deeply interesting letter of the 10th & accompanying plans. These be assured I will seriously study & you shall have my best opinion in reply to the case & queries you put. But I fear you overvalue my Ecclesiological knowledge & I will therefore likewise transmit a copy of y^{r} letter &c to England to the Society for consideration & you shall have their more mature judgement likewise —

Vale!
G. F. R. G.

168. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 13 Sept. 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg takker meget for de sidste Breve, og den mig rigtigt tilhændekomne Anviisning. — Paa Kartet var endnu nogle Smaating tilbage, saaat jeg ej kan sende det med denne Post, imidlertid skynder jeg mig at sende nogle Uddrag m. m. af den omtalte Ol. Helg. Saga, der efter Planen ej burde savnes. Navnene paa Kartet eller rettere Inscriptionerne sætter jeg paa Fransk; det maa vel være rigtigst?

Da det endnu, som det synes, har god Tid inden Grændsetractaterne og mine Bemærkninger derom blive trykte, skulde jeg meget ønske at kunde faae paa et Par Postdage tilbage det Stykke, der handler om Orechovetzer-Tractaten; jeg har nemlig under mine fortsatte Undersøgelser fundet, at jeg om flere Materier kan udtrykke mig bestemtere, end skeet er; navnligen kan jeg — hvad der vilde være en Vinding for den svenske Historie — nu med Bestemthed godtgjøre at Lagerbring m. fl. have gjort to Tractater af den ene, og henført den til et urigtigt Aar. Jeg ønskede derfor gjerne at omskrive denne Deel af Afhandlingen.

Unger kommer nok til, særskilt at udgive Ol. h. Saga. — Han har i Stockholm fuldst. afskrevet de mærkelige ældgamle »*Strengleikar*« tilhørende det Upsal. Bibliothek. De to første Blade af denne Codex indeholde Slutningen af Odd Munks Ol. Tr. Saga, med en særdeles gammel Haand; kan jeg nu ikke ved Bearbejdelsen af den tilsendte og rigtigt modtagne Text ogsaa tage Varianter af ovennævnte to Blade, saa havde man Materialet saameget fuldstændigere? De skulle nok for et Par hundrede Aar siden være trykte, men dette Aftryk hører dog vel til bibliogr. Sjeldenheder.

Jeg vedlægger et Expl. af Kongespeilet.

Med Højagtelse
P. A. Munch.

tilskr. H. Borring d. 19de Septr. 1848.
besv. 23 Septr. 1848.

169. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 20 Sept. 1848.

Højstærede Hr. Etatsraad!

Jeg sender herved det ene (vigtigste og vanskeligste) af Karterne. Paa det øvrige mangler endnu noget, saa at jeg maa opsætte Afsendelsen til næste Gang. Ogsaa paa nærværende kunde jeg nok have ønsket at tilføje et og andet med mere Bestemthed, men saalænge vi savne nøjagtige og særdeles vidtløftige Topografier over Rusland kan saadant neppe skee. Jeg tvivler saaledes ikke paa, at det neppe vilde være umuligt at constatere med Bestemthed Beliggenheden af Thorvald Vidførles Kloster og Johanneskirken samt Klippen Drōfn i Nærheden af Polotsk, — den frembyder altfor megen Analogi med Petsherskoj-Klostret ved Kiev — men uden Specialoplysninger er det naturligviis umuligt. Imidlertid kunne disse Oplysninger, hvis jeg erholder dem, meget vel tilføjes siden. Det tager Arbejde nok ud for Graveuren at stikke Omridsene, Floderne og det øvr. Net, til at Fristen ikke skulde være god nok. Det Vigtigste var for Øjeblikket, snarest muligt at sætte Stikningen i Verk.

Jeg tror De er enig med mig i, at der ej var Stedet til at anbringe Højde-Situation. Deels vilde saadant gjøre Gravuren mere bekostelig, deels vilde den nærmest kun vedkomme de ikke-russiske Lande, da Rusland selv er fladt.

Overskriften har jeg blot sat med Blyant, da jeg ej dristede mig til at redigere den paa Fransk. Meningen er, at den skulde oversættes paa elegant Fransk og af Graveuren kalligrapheres.

I at anlægge Contourerne og Flodsystemet har jeg fulgt de bedste og nyeste Karter, der stode til min Disposition. Navnligen hvad Norges og Ruslands Kyster angaar, ere de nyeste hydrogr. Maalinger benyttede, og disse Dele derfor rigtigere, end paa almindelige Karter i Atlasser. Til Finland har jeg benyttet Eklund's Kart, 1840. Forresten er intet Navn anført, uden efter modent Overlæg. Ønsker De noget tilføjet, da behøver De blot at underrette mig derom, saa kan jeg ved Sammenligning med andre Karter angive Stedet.

Det næste Kart omfatter, som forhen bestemt, hele Øst-Europa; her ville naturligviis kun de største Floder blive anførte. Men skulde det være nødvendigt at levere noget tredie Kart, over Nordpol-Landene? Jeg tror at en lille Carton i Hjørnet af Kartet No. 2 vil være tilstrækkelig til at anføre de faa Navne som *Svalbarði* o. s. v.

Jeg tillader mig at vedlægge et Expl. af min gotiske Formlære til Hr. Gislason, med Bøn om at den ved Leilighed maa blive ham indhændiget.

Endnu er der jo ingen rigtig Besked fra Frankfurt. Naar mon DHrr dog blive enige? Dahlmann er dog en højst uelskværdig Person.

Med Høiagtelse

besv. 23de Septr. 1848. *P. A. Munch.*

170. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 3die October 1848.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg sender herved det andet Kart, som har taget mig noget større Tid, end jeg fra først af havde troet, men som derfor — haaber jeg — er desto nøjagtigere, og efter hvis Tilendebringelse det nu ogsaa falder mig lettere at slutte den ethnogr. Afhandling, hvilket nu ganske snart vil skee. De vil lettelig kunne forstaae, at jeg maatte lade Karternes Udarbejdelse og Afhandlingen gaae jevnsides, og at der ei vel kunde være at tænke paa at lade den ene blive færdig længe før den anden. Mine Resultater ere nu sikkre og idetmindste for mig utvivlsomme. Et af disse fandt jeg heldigviis først for faa Dage siden. Det faldt mig nemlig ind, at jeg dog for Sikkerheds Skyld burde gjennemlæse den lange Note i Suhms Hist. af Dmk S. 86 sqq. Der fandt jeg højst instructive Notitser fra den fabelagtige og end utrykte Bödvar Bjarkes Saga, der, saa urimelig den forresten ifølge Müllers Sagabibl. maa være, dog umiskjendeligt antyder Nedskriverens eller Concipistens geografiske Forestillinger, og forsaavidt bliver af Interesse: det er sandsynligviis Forholdene c. 1350—1400 som den skildrer. Her nævnes baade *Kylfingar*, *Meginrœt*, og Kalbaks Side, det sidste saaledes at man deri ej kan miskjende Kysten af Estland; dette er særdeles oplysende med Hens. til min Gisning, at Kolbægerne (hvilket Navn bestemt stikker i »Kalbak«) have sit Navn fra *Kolyran* eller Reval; og da der ej kan gjøres nok til Belysning af de gaadefulde Forhold med Kolbægerne eller Kylfingerne, vilde det ej alene ikke skade, men endog være nødvendigt, ogsaa at levere Uddrag af de her omtalte Steder. Hvis De derfor vilde have det Bryderi at gjennemlæse den omtalte Note, og deraf at udfinde Stederne (*Kylfingar* Cap. 2, *Kalbakssida* Cap. 3), samt tilvejebringe en Udskrift af dem, vilde det vist være særdeles gavnligt for Verket. Jeg er isærdeleshed nysgjerrig efter at erfare,

hvad der staar om Kylfingerne i Cap. 2, thi det øvrige, om Kalbakssiden, synes Suhm allerede tilstrækkeligt at have anført. Citaterne ere vist yderst ubetydelige og kunne vel derfor ej medtage saamegen Tid; i alle Fald kunne de jo strax oversættes paa Latin nede hos Dem, og jeg behøvede blot en Afskrift til min Underretning, og for Noternes Skyld. Navnet *Kalbakssíða* burde derfor ogsaa tilføjes paa det andet Kart paa antydede Sted.

Hvad det hermed følgende Kart angaar, da speculerede jeg længe paa, hvorledes jeg skulde hjelpe mig uden Illumination, men kom til det Resultat, at uden denne maatte jeg gjøre to Karter, et med de politiske Grændser, et andet med Nationaliteterne. Jeg troer at Illumination i dette Tilfælde baade vil blive nemmere og mere instructiv. Det maa dog bemerkes, at jeg maaskee har anstrøget Farverne noget for svagt, thi det Violette (Letter, Preusser) er blevet vel ligt det carmoisinrøde (Nordboer); det zinnoberrøde (Tydsker) er blevet vel ligt det lysebrune (Tschuder); imidlertid kan dette saare let rettes paa, og vil kunne forstaaes af enhver.

Det er muligt, at 2det Bind af vore gamle Love dennegang følger med. I alle Fald vil det komme næste Gang.

Vi glæde os her særdeles meget over at de tydske Ultraer i Frankfurt have faaet Børst, og, som det nu synes, endog England Øjnene op. Mon ikke dog Dahlmann har haft Fingrene med i hiin Demonstration? Han er i alle Fald bleven umulig, hvilket jeg af Hjertet under ham. Jeg har altid haft en vis Mistanke til ham.

Den oftere omskrevne *Olafs helga Saga* er allerede under Pressen, og vil rimeligviis om en Maaneds Tid udkomme.

Jeg anbefaler mig med de bedste Hilsener til Venner og Velyndere.

Deres med Højagtelse hengivne
P. A. Munch.

besv. 20de Oct. Uddr. af Bödvar Bjarkes Saga.

171. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 26de Octbr. 1848.

Kjære Hr. Stephens.

De har ganske Ret; jeg troede næsten at Alt var uddøet hos Eder, indtil jeg blev heel behageligen overrasket ved at modtage den sidste Sendelse, for hvilken jeg særdeles takker Dem. Correcturen følger herved tilbage. Mskriptet har jeg ej trængt til, men maaskee De ved Gjen-

nemlæsningen af 2den Correctur vilde have et Øje med, at de smaa Tilsætninger paa Correcturen, der saaledes ej findes i Mskriptet, komme rigtigt frem.

Det fornsvenske Legendarium er mig overordentligt instructivt, og indeholder isærdeleshed en rig Skat af Ord. Tillige er Sproget meget tiltrækkende, ligesom den naive Tro, der aabenbarer sig deri, har noget særdeles rørende. Jeg har gjort det Experiment at forelæse deraf for mine Børn, og det har ej undladt at gjøre et dybt Indtryk paa dem.

Jeg takker Dem for Planen til de oldsvenske Læsestykker. Men er det Deres Mening (hvad de overalt tilføjede Notitser om Haandskrifternes Ælde synes at antyde), at jeg i Læseprøverne skal aftrykke Texterne bogstavret? Min Mening var, at man netop her, ligesom i de oldnorske Læseprøver, skulde anvende den i Grammatiken fremstillede Normal-Orthographi, der netop egner sig for Læsebøger, thi her skal blot Sproget i sin Reenhed træde frem. Med Udgaver af Codices er det en anden Sag. Fra det Normale lærer man lettere at bedømme det Anomale, end omvendt. Forandrer jeg saaledes Orthographien til en Normal-Orthographi, bortfalde følgeligen ogsaa alle Hensyn til Hdskriftets Ælde.

Andet Bind af »Norges gamle Love« er nu udkommet. Paa det selvsamme Bord, hvorved jeg her sidder og skriver, ligger der et Exemplar deraf, bestemt for Dem, ligeledes et for Klemming, men vi maa desværre oppebie en bekvem Lejlighed til Afsendelsen, da Pakken bliver noget volumineus. Længe skal det imidlertid ej vare.

Jeg har i de sidste Maaneder haft saa meget at bestille, at det endnu ikke er lykkets mig at faa den Artikel istand, om det norrøne Sprog, som Klemming godhedsfuldt har lovet mig at skaffe ind i *Frey* eller et andet Tidsskrift. Men maaskee det igrunden var allerbedst, at lade den udgjøre en Deel af Fortalen til Grammatiken? Derom gad jeg gjerne høre Deres Mening. At en saadan Redegjørelse med Hensyn til Oldsprogenes og Oldliteraturens Navne nærmest hører hjemme i Grammatiken, kan vel ikke negtes; paa den anden Side ønskede jeg nok ogsaa Svaret i samme Tidsskrift, hvor den Svaret æskende Artikel har staaet. —

De har Ret, at vi ere paa det vilde Hav med Hensyn til de politiske Begivenheder rundt om os. Hvad Danmark angaar, ere vi her rigtignok noget indignerede over dets Uvirksomhed, og over at Ministeriet, der for faa Maaneder siden talte i saa høje Ord, talte om at opoffre Alt for Æren og Selvstændigheden, nu med den ubegribeligste Taalmodighed finder sig i de groveste Brud paa Stilstanden, finder sig (i) at det danske Navn og de danske Interesser aldeles trædes under Fødder og haanes. For vor egen Konge maa ligeledes den totale Tilsidesættelse af den under

hans Auspicier meglede Stilstands Betingelser være en skrækkelig Crèvecoeur. — Danmarks Pligt for Europas og Nordens Øine var det nu at rykke ind med Vaabenmagt, slaa til sidste Mand og staa ved sit Ord. Men det vil nu ikke det storpraleriske lehmannske Ministerium, der repræsenterer Kjøbenhavn med al dens smaalige Forfængelighed og politiske Vankelmodighed. Jeg vil nu ikke engang omtale den Affront, man har viist vore, de norske, Frivillige, hvorom De vel har hørt. Det kan igrunden være det samme, thi man kan jo sige om dem, som Henry Smith sagde om sig selv i »the fair Lady of Perth«: I fought on my own hand: vi kæmpe for Norden, ej for Danmark. Men Danmark maa ikke lægge Hænderne i Skjødet, fordrende at det øvrige Norden skal styrte sig i Kampen og opoffre sig, medens det selv intet gjør. — Danmark veed ej hvad det vil. Der vælger man Ørsted til Deputeret!

Levvel for denne Gang. Hils Klemming og Gordon saa meget fra mig.

Deres

Rec^{d} Oct. 30/48. *P. A. Munch.*

172. P. A. Munch til G. Stephens.

Chrnia 2 Decbr.

Bedste Hr. Stephens.

De har vel rigtigt faaet den lille Pakke med Bogen, Brevet og Correcturen? Jeg sendte Folkekalenderen deels fordi jeg antog at det i Alm. maatte interessere Dem, deels fordi jeg deri havde skrevet et Par Stykker, hvori De maaskee ej vil finde saamange fremmede Ord. Hvad dette Punkt angaar, tilstaar jeg oprigtigt at jeg er noget naiv, thi jeg er mig virkelig ej bevidst at have gjort mig skyldig i denne Fejl. Imidlertid seer man ofte ikke selv saa godt som andre hvad Fejl der kunne være indløbne, og jeg beder Dem derfor i mit og Keysers Navn exempelviis at paapege slige Fejl, for at vi kunne vogte os for dem. Jeg tror dog, at det i enkelte Punkter ej er saa godt for Udlændingen eller Svensken at føle hvor Skoen trykker, som Ordsproget siger: dette gjelder især de tydske Ord, der ere blevne integrerende Dele af det danske Skriftsprog, der i Tidens Løb er blevet os paanødet. Englænderen og Svensken kan ikke godt forstaae Behageligheden af at Bogsproget og Talesproget er det samme, thi denne Fordeel have de stedse ny(d)t. Men vi Nordmænd maae næsten lære Skriftsproget som et eget Sprog, og jo længere man stiger ned i Klasserne, desto mere uforstaaeligt bliver Bogsproget for Almuesmanden. Fjeldbonden taler næsten ganske det gl. Sprog. — Men

om alt dette i mit Svar paa F—lls Recension af Læsebogen, og i min Fortale til Grammatiken.

Jeg sørger over den reactionære Ministerforandring i Danmark. Lehmann maatte gjerne gaa for mig; han har kun skadet sit Fædreland ved sine dumme Streger, fornemmelig ved at søge Hr. D'Israëlis Hjelp førend han henvendte sig til Lord Palmerston, og saaledes totalt bryde med denne. Men Grev Knuth er en dygtig Mand og egte Patriot. Det nuværende Ministeriums Majoritet tror endnu i dets gammeldags royalistiske Forblindelse paa Muligheden af en slesvigholstensk Personalunion; jeg veed derhos fra sikkre Kilder, at det ene er Kongens Hengivenhed for Folk af den ældre Skole, som har jaget det forrige Ministerium; han blev utterly intractable, og hine Folk af den ældre Skole intrigue-rede stedse mod de forrige Ministre, især deleshed nu, da Diplomaterne, i Dmk idetmindste, virkelig have Haab om at faae beholde Slesvig, og Æren for dette vilde Reactionnærerne ej lade det forrige Ministerium nyde. Dette veed jeg, er aldeles tilforladeligt.

Jeg maa nu slutte. Levvel —

Deres
P. A. Munch.

Jeg vedlægger (*sub rosâ*) en Skildring eller et Prognosticon af det nye Ministerium, som jeg nys har leveret, og som De maaskee vil finde for skarp — men den er ogsaa skrevet strax efter at Efterretningen var modtagen.

173. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm, Decbr. 14. 1848.

My Dear Sir.

I received the parcel with y^{r} welcome letter of the 19th Nov. only two days ago — The inclosed Books &c. have been sent to their several destinations.

I am much pleased that you seem gratified by the few works I sent you for inspection on the Ecclesiology of S. Magnus Kirkwall &c. You must not demand too much at once from Norway in this line but recollect that it was in England the modern Ecclesiological movement began & has gone on spreading & increasing in intensity there for the last 15 years; so that it is no wonder we have many publications on the subject.

I shall look forward with anxiety to your friend's replies to my questions respecting the Nidaros *Capitlet.* I can well understand how your fully occupied time has not sufficed to urge Mr Schirmer to fulfil his promise when I know how little I find time for anything. But when you see him pray try to get his answer. I have lately felt my interest in the question renewed by reading in the *Norsk Tidskrift* not long ago recd: from Xiania Mr Schwach's reply to your article on the Topography of Trondhjem. It is difficult to judge between you without knowing more of the Town or without having a plan of the Town & I would only venture to speak at all with respect to the *Capitlet.* I have also borrowed from Mr Due the proofs of some of the Plates of the Cathedral which are in his possession, and from all this new matter I can only repeat that it requires a more particular knowledge of the details & comparative antiquity of various parts of the socalled *Capitlet* to determine whether it was ever used either as a Church or as a Chapter House. The present name would seem clearly to prove that at one time it has been devoted to the latter use. But this may have been only in comparatively modern times. On the other hand it must be admitted that its allowed more ancient style, the now blocked S. windows & doorway & perhaps also the very existence of the S. & W. doors make to a certain extent the other way. Your argument against the building ever having been used as a separate Church derived from the present only entrance there to being from the Choir of the Cathedral cannot be considered I think of much weight unless some certainty could be had that the now blocked S. & W. doors were so rendered useless at a very early date. You have not I think made any rejoinder to Mr Schwach? — I have sent for his description of the Cathedral (1838) & also that Hefte II of *Urdas* (to which he refers as about to contain an article on the Trondhjem *Kongsgaard*) shall be forwarded to me.

Many thanks for your kindness about y^r^ antiquarian Society. I shall be much pleased to be a Member & to receive your publications. The Laws came to hand all right.

I would give you every encouragement to edit your Notes on the Orkneys &c. in English & when you do, do not omit to flagellate my countrymen well for our unpardonable & nowadays ridiculous ignorance on the subject of Northern History. If you would send me a little critique on the mistakes in »the Ecclesiological Notes« in this respect I would get it forwarded to the author (whom I don't know however) either in your name or anonymously as you should prefer. I am sure he would be obliged for it. How it delights me to find that in Norway at least

a political wrong is held to date from and be intimately connected with the ecclesiastical wrongs of the Reformation.

Your explanations on the subject of the Runic inscriptions are very interesting. What an immense Blockhead & what a conceited Blockhead that Mr Gough must be. I asked you to throw together any remarks you might have to make on the Ecclesiologist papers on ancient Crosses. I am now still more anxious you shd: do so with especial reference to these inscriptions; for it is very disagreeable to reflect on how innocent ignorant people are misled by such a Charlatan. As I had no idea Sjöborg Liljegren yourself & others in y^r^ publications on Runes had referred to others than Scandinavian examples I did not search these works with respect to the inscriptions in the isle of Man & I am properly punished for taking a thing for granted without looking into it. You may not have had an opportunity of consulting Sjöborg — here is his reading of the Kirk Braddan inscription ᛬ᚦᚢᚱᛚᛁᚼᚱ: ᚦᚼᛋᚠᛁ: ᚱᛁᚼᛏᛁ: ᚠ ᚱ ᚢ ᚼ: ᚦᚱᚦᚱ: ᛋᚠᛏ: ᚠᛁᛋᚠ: ᚼᚢᚦᚼᛁᚦ: ᚼᚱᚢᚦᚢᚱ: ᚼᚢᚦ: ᚼᛋᛋᚱᚼᚷ ᛬ᛘᛘᛈ which he reads — »*Badu Rlior ne Aki risti krus thono aft Fiak sun sin Orudur sun ears*« — translating — »*Bdde Rolfer och Åke reste detta kors åt Fiak, den förres son, och åt Orōder deras son (nämligen den enes son och den andres svärson)*« — The two commencing marks (᛬) being Helsinge Runor for *Biark* & *Ar* according to Sjöborg. They did not evidently appear in Liljegren's copy any more than in that of the Archæological journal. The last word it seems to me ought to be read E (or I) AORS not EARS as Sjöborg reads. He does not attempt the Hieroglyphics at the end — can you?

Sjöborg's reading of S. Michaels inscription (on the cross) agrees with yours & Liljegrens. Sjöborg comes nearer to Liljegren than to you in the reading of the S. Andrews inscription . . . . . AFTIR ARIN OK ÅJUK KVANU SINA. The Kirk Michael Churchyard Inscription runs thus in Sjöborg: ᚠᚢᚾᛏᚱᛋ: ᚾᛁᚦᚼ: ᛏᚦᚴᛁᚱᚴᚢᚠᚴᛏᚢᚴᚦᚦᛋ: ᛁᚾ: ᛋᛋ: ᚱᛋᛁᚾᛏᛁ: ᚴᚱᚢᚾ: ᚦᛁᛋᛋ: ᚼᚠᛏᛁᚱ: ᛘᛋᚱ: ᛘᚢᚱᚢ: · · : ᚴᛋᛁᚠᛋ: ᚠᚢᛋᛏᚱᛋ: ᚠᚢᚦᛋᛋ: ᚦᛋᛋ: ᚾᚦᛋ: ᛁᚴᛋᛋᚷ or »*Fustra sina Toli* (Camden reads *Tuli*) *Rluf* (Camden reads *Uluf*) *Katls* (Camden reads *Kals*) *kona is an raiste krus thina efter Malmury, is laifa fustra guthan than sun ilan*« — translated — »*Hans fostermoder Tola, Rolf Ketilssons hustru, var det som reste detta kors efter Malmury, men han lämnade god uppfostran åt en elak son*« — Which may be all very fine but seems to me to smack slightly of Goughism if I dare state such an opinion of Sjöborg. Pray let me know what you think of it. I know not why he supplies the hiatus with ᛁᛋ — such characters do not appear in his copy. The stone it

seems is broken in two parts & it is doubtful where the inscription begins. — Camden begins with ᚴᚾᛁᚠᚾ This is probably wrong as the cross (X) after ᛁᚴᚾᚾᚷ proves that to be the end of the phrase. Your little note on Gaelic names derived from *Maoile* & *giolla* is very interesting. — I know nothing of Gaelic — & few Gilchrists of the present day I fancy know to what high & Holy Service their Family name (for now with us it is I think never used as a Xtian name) as well as their Baptism bind them.

I hope I shall not bore you by my unlearned dilettantism on these subjects. —

Allow me to wish you & Mr Unger and all near & dear to you in old Scotch phrase at this season »a merry Xmas & happy New year« & believe me my Dear Sir

Yours very faithfully
G. F. R. Gordon.

I had nearly forgotten to thank you very much for your very clear and useful treatise on Runes — it will prove very valuable to me.

G. F. R. G.

The Scottish Magazine in the No. for this Month just recd: has finished printing all our Bulls on the Orkney S. Andrews & Nidaros Bishoprics.

G. F. R. G.

174. Artillerikaptein M. Dahl til P. A. Munch.

⟨*Bergen . . . . . 1848.*⟩

Herr Professor P. A. Munch.

Efter nøyere Gjennemlæsning af Deres Afhandling om Klemenskirken og den ældre Kongsgaard i Trondhjem, samt de deri anførte Citater fra Kildeskrifterne, maa jeg nu, efter at være kommen til Overbeviisning om at jeg tilforn har taget Feil, erklære mig i det væsentligste enig med Dem. Jeg maa oprigtig tilstaae at jeg til en Tid var ligesaalidt tilbøielig at gaae ind paa Deres Anskuelser, som mange Andre, i det jeg virkelig antog at de røbede Mangel paa tilstrækkelig Lokalkundskab. Den uindskrænkede Tillid som Schøning i sin Domkirkes Beskr. har indprænteet flere af os, og som vi hidindtil har anseet som en Authoritet, maa vel for endeel have bevirket, at vi ikke saasnart vare tilbøielige til at frafalde vor engang fattede Mening. —

Stedet, hvor Skibekrogen laae, maae altsaa søges længere ned i Byen samt de i Forbindelse hermed staaende 2de Bygninger Klemenskirken og den ældre Kongsgaard. Heri ere vi enige; derimod er jeg ikke enig med Dem i, at Øren i Fortiden har strakt sig udenfor den nuværende Høivandsstrand. Bratøren har sandsynligviis ligget høiere op i Byen, da Erfaring tilfulde har viist, og der behøves kun een Mands-Alder for tilstrækkelig at oplyse, at baade Søen og Elven har opøret den hele Strand langs med Trondhjems Fjorden, og at Strandgaden engang maa have været den umiddelbare Grændse mod Søen og Øren ligget ovenfor dette Sted. Det indrømmes imidlertid: at man vil have Vanskelighed ved at forklare sig Beliggenheden af Byen, især med Hensyn til tilstrækkelig Plads baade for denne og Øren, uden at antage at sidstnævnte har i Fortiden strakt sig udenfor den nuværende Høivandsstrand. Men sandsynligst synes det dog at Søen, maaske før Byens Anlæg har dannet en Bugt, der formentlig har gaaet op mellem en Jordtunge langs Nid-Elven, hvorpaa Byen senere er bleven anlagt og den vestre Deel af den nuværende Bye eller Sanden.

Denne Bugt har formentlig strakt sig et betydeligt Stykke op i den senere anlagte Bye, og har maaske allerede ved Byens Anlæg været en Øre, der var udsat for Ebbe og Flod. Stedets Beliggenhed synes ikke at gjøre dette utroligt. I Forhold til de øvrige Strøg af Byen har samme havt en lavere Beliggenhed, og som Følge af at være overskyllet af Søen i længere Tid en blød og sumpig Grund, som i længere Tid har været anseet for utjenlig til Byggetomter indtil den endelig Tid efter anden er bleven tilstrækkelig opfyldt. Ved Gravning har dette virkelig stadfæstet sig, i det man overalt her støder paa Skjel og andre Søeprodukter, der hentyde paa Efterladenskaber fra Søen og at dette Sted paa Halvøen den sidst har forladt. —

Paa denne Jordtunge begyndte formentligen Olaf Trygveson at opføre de første Huse ved Nid-Elvens Bredder og rimeligviis har der paa den præsumtive Jordtange været en Vaag eller Indskaar, hvor der har været Dybde nok til Havn for Skibe og som formentlig har faaet Navn af Skibekrogen.

Efter Kildeskrifterne og hvad man forøvrigt efter Stedets Beskaffenhed kan slutte sig til, skulde man snarere tro, at denne Vaag eller Skibekrog har ligget mellem Raadstu- og Hagrups Almindinger end nede ved Must-Almindingen. I Nærheden heraf maa altsaa Stedet søges hvor Klemenskirken og den ældre Kongsgaard har ligget. At en af Byens betydeligste og ældste Kirker har ligget lige op fra Hagrup Alminding eller ved nuværende Kjøbmand Schreiners Gaard og Ølbryggeri er

uomtvistelig. Dette beviser den Masse Menneskebeen, man i en viid Strækning ved Gravning her har stødt paa. Denne præsumtive Beliggenhed af Klemenskirken stemmer og med Beretningen i Byanordningen af 1274. —

Nedenfor her mod Kiøbmands Gaden staaer en muret Bygning, som nu ejes og beboes af Enkefrue Gram, og hvis Fundament er afhugne Vegsten; endskjønt jeg ikke tør tillægge denne Gaard eller dens Fundament nogen historisk Betydning, da jeg kun har en svag Formodning at i samme mueligt kunne findes Levninger af en af de forsvundne Bygninger fra Oldtiden og isaafald den ældre Kongsgaard eller Skulegaarden, maa især Fundamentet dog altid blive mærkeligt derved, at man netop her, hvor den sandsynligste Formodning er at denne Bygning har staaet, forefindes et Saadant meer end noget andet Sted af offentlige og private Huse i Byen.

At Mariekirken, som Haardraade lod opføre har staaet i Nærheden af Domkirken førend Erkebisp Eystein lod den nedrive og forflytte til Helgesæter er tydeligt nok oplyst. Østenfor Domkirkens Chor sees endnu en firkantet Tomt i Retning fra Vest mod Øst der lader formode, at en Bygning af anselig Størrelse maa have staaet; her har der ogsaa været fundet Grundmur, der gjør det endnu mere sandsynligt. Elven har rimeligviis i Fortiden bugtet sig her forbi, hvorved den Vaag er fremkommen som hidindtil har været antaget for Skibekrogen, og denne formentlige Kirkebygning staaet ganske nær Elvemælen. Dette synes og nogenledes at stemme overeens med, hvad Peder Clausen og Schøning berette, at Hyldingstribunen laae, som den førstnævnte sammenligner i Størrelse med Byens prægtigste Huse, hvorved det altsaa bliver sandsynligt at Trappetrinene eller Gradurne kan have strakt sig henover Tomten hvor denne Kirke tilforn havde staaet. — Noget andet Sted i Nærheden af Domkirken vil der vanskelig paavises eller slutte sig til Beliggenheden af denne Kirke. Imellem Kongsgaarden og Domkirken er kun en Afstand af 20 à 30 Alen og altsaa maa ansees for en Umuelighed at her kan have staaet hverken Kirke eller Tribune. —

Efter hvad jeg altsaa nu senere er kommen til Kundskab om og fuld Overbevisning angaaende Beliggenheden af Skibskrogen m. m. bliver min Opsats om den formentlige Beliggenhed af Trondhjems Kirker i Oldtiden et mislykket Arbeide, som jeg altsaa maa vende opned paa, forudsat jeg oftere kommer til at befatte mig med denne Gjenstand. Efter Afbenyttelsen af mit Manuscript bedes samme mig tilbagesendt enten gjennem Capt. Hagemann eller Lieutenant Falsen.

Det saakaldte Walkendorphske Taarn i Bergen vil man vide har nu erholdt sin gamle, oprindelige Skikkelse tilbage efter Aarhundreders Forløb, i det at det øverste af Taget er borttaget saa at det flade Tag nu sees rundt omgivet med en Garnering, der har Udseende af et Slags creneaux eller skydeskaarartede Udskjæringer, saaledes som vi see det afbildet i Urda, 2det Binds 3die Hæfte af Professor Dahl. Over Vinduaabningerne Rundbuer, paa hvis Endepunkter afvexlende sees Menneske- og Dyrehoveder.

Ældre og yngre Forfattere tilskrive Lehnsherren Erik Rosenkrants Opførelsen af dette massive Taarn. Nægtes kan det imidlertid dog ikke at disse Beretninger synes noget tvivlsomme. Hvad der især forekommer mig at tale for en ældre Tidsalder end den Rosenkranske er:

1., At dette sammenlignet med den i Nærheden staaende Magaziin Bygning, som af samme Forfattere antages at skrive sig fra Hakon Hakonsons Tid, røber en omtrentlig samtidig Tidsalder. Rigtignok afvige hiint fra sidstnævnte deri, at det ene har Rundbuer istedetfor det andet Spidsbuer; men sammenlignes Sculpturarbeidet vil man dog finde at Tiderne, ihvilke samme er foretaget, maa ligge hinanden temmelig nær ⟨. . . . . .⟩

175. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania, d. 7de Januar 1849.

S. T. Hr. G. Stephens.

Jeg sender herved Correcturen af 7de Ark af Grammatiken. Hr. Häggströms Forslag, at lade den udkomme særskilt, har jeg intet egentligt imod, ja det er vel endog det eneste, der kan bevirke, at Rydqvist ej kommer os i Forkjøbet, men det bliver dog i saa Fald nødvendigt, foreløbigen at enes om visse Forandringer. Blandt disse er for det første denne, at Ordregisteret eller Glossariet maaskee kommer til at deles. Min oprindelige Plan var den, at Glossariet skulde indeholde baade de i Grammatiken og de i Læsebogen forekommende Ord; men tror De vel, at dette nu kan skee? Er jeg ikke nødt til, hvis Grammatiken udkommer særskilt, at gjøre et eget Glossarium for den? Rigtignok bliver dette Grammatik-Glossarium temmelig tyndt, og maaskee man derfor alligevel burde opsætte dermed indtil Læsebogen udkom: det var da ogsaa bekvemmere for mig. Nu er der vel strengt taget ingen Tid for mig til at høre Deres Mening herom, da Grammatiken er sin Fuldendelse saa nær; dog hvis De strax ved Modtagelsen heraf vil gjøre Dem den

Umag at conferere med Häggström og strax tilskrive mig, saa bliver vel ikke Opsættelsen af nogen Betydenhed. Jeg vilde helst ønske, at det i Deres Conference bestemtes, at intet Glossarium behøvedes i Grammatiken, men at det var tidsnok, naar det kommer i Læsebogen. — Dernæst: Skal Rune-Afsnittet med Rune-Læseprøverne følge Grammatiken, eller Læsebogen? Det sidste kunde synes rimeligst, da Rune-Læseprøverne dog ogsaa ere Sprogprøver: alligevel skulde jeg stemme for det første, da Rune-Afsnittet nærmest tilhører Grammatiken, og dog ej engang godt kan blive forstaaet, naar det ej ledsages af Læseprøver: hertil kommer, at Rune-Indskrifterne paa Grund af deres Korthed og Magerhed danne en anden Kategori, end hvad der ellers skal staa i Læsebogen; Runeindskrifterne oplyse næsten ene og alene Lyd- og Form-Læren, medens de øvrige Læsestykker oplyse Sprogets Aand og Syntaxen. Jeg stemmer altsaa for at Runeprøverne medtages. Endelig maa De og Hr. Häggström betænke, at det Tidspunkt, til hvilket Fortalen skulde være færdig, ved det forandrede Arrangement vil indtræffe meget før: jeg har i den Anledning allerede paabegyndt den, men da den, som De nok veed, bliver lidt vidtløftig, tør jeg ikke stole paa at den bliver saa tidlig færdig, at man jo maa forunde mig lidt Respit dermed. Jeg skal vistnok skynde mig, men da jeg har meget at bestille, maa jeg bede mig undskyldt, om man kommer til at vente lidt paa mig.

Jeg har endvidere et Spørgsmaal til Dem, om De ved det leverede Udkast til Indholdet af Læsebogens svenske Deel har confereret med Häggström eller ej. Det forekommer mig nemlig noget for vidtløftigt. Naar dertil kommer den norske Deel, bliver Bogen temmelig tyk, og, saavidt jeg kan skjønne, for stor i Forhold til Hensigten dermed. Jeg har i den Anledning overlagt med min Collega Prof. Keyser, som ved Forelæsninger har brugt vor »oldnorske Læsebog«, og haft Anledning til at overtyde sig om dens større eller mindre Brugbarhed. Han erklærer, som jeg synes med Rette, at den indeholder for meget. Den er jo nærmest bestemt for Begyndere, men naar Begynderen har læst omtrent Halvparten, saa kan han allerede nok til at læse hvilketsomhelst andet prosaiskt Skrift, og Følgen er da naturligviis, at han lægger Læsebogen bort og begynder paa en Saga e. a. d., der interesserer ham mere. Nu havde jeg ogsaa forestillet mig, at Læseprøverne til Grammatiken blot skulde omfatte i det Højeste et Par Ark, blot være en Vejledning for de allerførste Begyndere, blot indeholde saa meget, at Lydlæren praktisk forklaredes og at man nogenlunde vænnede sig til at oversætte sammenhængende Sætninger. En oldnordisk Læsebog for det svenske Publikum havde jeg tænkt mig indrettet efter en anden Plan, mere som

en Chrestomathie og Anthologie, især af den Grund at Sagaliteraturens Skrifter neppe ere saa udbredte og tilgængelige i Sverige, som i Norge og Danmark. Men negtes kan det ikke, at, hvis denne min Anskuelse godkjendes, den først paatænkte Plan at udgive Læseprøverne som Anhang til Grammatiken vil blive den bedste, thi der er da kun Spørgsmaal om nogle faa Ark.

Jeg har endnu ikke haft Anledning til at yttre mig angaaende Deres Bemærkning om mine Udtryk, betræffende Hr. Dieterich's Forklaring af »*sar hulan drutin*«. De har ganske Ret i, at det vilde have været urigtigt af mig, ej at omtale at han selv antyder en Forklaring, som min — hvis jeg i hans Skrift havde fundet nogen saadan Antydning. Men jeg har i dette Øjeblik Runensprachschatz Pag. 161, Ordet HULAN opslaaet for mig, og formaar ikke i hele denne Artikel at opdage nogen saadan Antydning. Der staar rigtignok »vergl. Br. S. 196«, men dette skal jo blot sigte til Brocmans Udgave af Ingvars Saga, og kan saaledes ikke indeholde nogen Antydning af Ff. — Jeg formaar heller ikke at indsee, hvorledes Talemaaden »*biðja sér guð hollan*« her kan komme anderledes i Betragtning, end forsaavidt »*hollan*« her, som andensteds, betyder »*propitium*«, »*faventem*«. Ogsaa strider Dieterich's Oversættelse aldeles mod Grammatiken. »*Hulan*«, siger han, »scheint hier als Apposition von *Tuka* (acc. regiert v. *iftir*), genommen zu sein«; men naar der nu staar: »*Askil sati stain þansi iftir Tuka Gurmssun sar hulan drutin*«, saa maa jo dette efter D.'s eget Udsagn oversættes »*Askillus posuit lapidem hunc post Tukonem Gormi-filium sibi faventem dominum*«. Naar *hulan* refererer sig til *Tuka*, da maa jo — of course — *drutin* gjøre det. Ordet *hollr* er netop brugeligt om Forholdet mellem Herre og Tjener. Jeg respecterer højligen Hr. D's flittige Studium, og har haft stor Nytte af hans »Runensprachschatz«; jeg vilde nødig volde ham Smerte; men naar jeg først blandt Runeprøverne optog No. 1442 — og det maatte jeg formedelst den charakteristiske Hentydning til Upsala-Kampen — saa fandt jeg det og nødvendigt at reservere mig mod Beskyldningen for urigtig Oversættelse. — Siden jeg nu ellers har denne Artikel i Hr. D.'s Bog opslaaet for mig, maa jeg omtale en anden Fejl, jeg deri tror at finde. Nøjagtig Gransken af Lydforholdene har fuldkommen overbeviist mig om, at naar Rodstavelser, reducerede til den oprindelige Form, saaledes at Alt hvad der kan bevirke Consonantforandring er bortfjernet, alligevel beholde enten en Media eller en Aspirat i Enden, saa ere disse virkelig oprindelige, og om der end gives tvende forresten lige Rodstavelser, men som blot have den ene en Media, den anden en Aspirat til Endekonsonant, og disse endog høre til samme

Organklasse, saa ere dog disse Rodstavelser aldeles ikke beslægtede med hinanden. Naar D. nu antager, at det gotiske *hulþs* med sit Rodverb *hilþan*, og *haldis* (*libentius*), paa Grund af en tilfældig Nærhed i Betydning, ere beslegtede, da er dette vistnok en Fejl. Stammen i det ene er *hilþ-* eller **hulþ-*; og er end Stammen af det andet, ved at reduceres til en Præsens-Aflydform *hild-* saa har dog det ene Aspiraten, det andet Medien organisk. Jeg har i min got. Gramm. §. 31, viist, at *lþ* og *nþ* i Got. egentl. staar for *llþ*, *nnþ*, *lld*, *nnd*, og har i Anm. 1 sammesteds, saavelsom i den oldsv. Gramm. §. 14 viist, hvorledes disse Combinationer i Oldn. bliver *ll*, *nn*, medens enkelt *ld*, *nd*, bibeholdes. Derfor bliver *hulþs* ogsaa oldn. *hollr*, medens *haldis* bliver oldn. *heldr*, og heri aabenbarer sig strax Forskjelligheden. Lader man *hulþ-* og *hald-* efter »Lautverschiebungs« Reglerne gaae over til Oldhøjtydsk, da aabenbarer ogsaa Forskjellen sig; *hulþ-* bliver *huld-*, *hold-*, hvorfor og virkelig *hollr* paa Tydsk endnu heder *hold*; *hald-* maatte derimod hede *halt*ligesom *halda* bliver *halten*. Hvo veed, om ikke *halda* og *heldr* (*haldis*) virkelig ere beslægtede? Som Positiv af *heldr* bruges *gjarna*, gjerne, beslægtet med *girnask* at eftertragte, begjere; *halda* betyder jo at holde, fastholde; *heldr* (*haldis*) kunde altsaa antyde en vis Paaholden, Paastaaen; det er efter al Rimelighed beslægtet med *Hildr*, Krigsgudinden, og det forekommer mig højst sandsynligt, at den bekjendte Forsikkrings-Partikel »*halt*«, hvormed Østerrigerne pleje at udfylde Talen (f. Ex. *es thut's halt nimmermehr*) netop er vort *heldr*. — Overhoved jeg skulde ønske at jeg havde Tid som jeg har Lyst til, i vidtløftigere Afhandlinger at udvikle de interessanteste Punkter af Lydlæren, hvis mageløse Conseqvens gjennem alle de germaniske Sprog bliver mig beundringsværdigere, jo mere jeg gransker den i dens utallige Enkeltheder.

Deres Anke over, at jeg og mine literære Venner bruge for mange udenlandske Ord, kom mig højst uventet, thi jeg troede netop, at jeg i dette Stykke var sikker. Idetmindste troer jeg dog i mine mere populære Skrifter, f. Ex. i hvad de to Aargange af Folkekalenderen, ej at have gjort mig skyldig i noget saadant; og naar det synes, som om Deres Yttring nærmest slutter sig til Fortalen til andet Bind af de gl. Love, da sætter dette min Nysgjerrighed saaledes paa Prøve, at De ej slipper mig, førend De nævner mig, hvilke Ord De ej kan lide. Jeg er ogsaa noget tvivlsom om, hvorvidt det for ikke-Norske og ikke-Danske er muligt at afgjøre, hvilke tilsyneladende tydske Ord kunde undværes, eller ikke. De, som ere hentede fra Fransk, Latin, Græsk, falde naturligviis mere i Øjnene. — Ogsaa tilstaar jeg, at vi allermindst havde ventet nogen saadan Beskyldning fra Sverige, da netop vi her synes at Sven-

skerne indtil Latterlighed spække sin Tale med franske Ord. Jeg har f. Ex. endnu ikke truffet nogen Svensk, som sagde »*öfverraskning*« e. a. d., men altid *surprise*; de fleste Svenske, hvormed jeg har talt, sige *jouissance*, hvor vi sige »*Nydelse*«, og »*jag jouerar*«; altid »*excusera*« f. *undskylde*; jeg læste nys i en svensk Avis, at den franske Cultusminister var reist til Marseille, for at »*beneventera påfven*«, hvis Ankomst dengang ventedes. Nu tilstaar jeg rigtignok, at de fleste Exemplarer af Svenske, vi her see, høre mere eller mindre til Hof-Slænget, og slige Folk ere fødde Sprogfordærvere; men med alt dette havde jeg — tildeels ogsaa af Fred. Bremers mig yderst modbydelige, og nærmest for Sypigerne skrevne Romaner — gjort mig en Forestilling om, at man idetmindste i svensk Tale kunde bruge et formeligt Patois af Svensk og Fransk, og at der ingen Grændse gaves; jeg havde bestemt mig til, hvis jeg kom til Stockholm, at sige *mangéra* istf. *äta*, at *alléra* istf. at *gå*, *fuméra* istf. at *röka*; »*mycket agreabelt*« istf. *mycket behagligt, angenämt*, o. s. v. Jeg troer endog med Bestemthed at have erfaret, hvorledes man har brugt det franske *tranquille* til at udtrykke den svenske afledede Betydning af Ordet *rolig*, nemlig *facetus, amoenus*, medens det dog burde ene og alene betegne *quietus*, hvilket ogsaa er den rette Betydning af *rolig, ruhig*. Paa Theatret er altid Tale om *rideau*, eller som det skrives *ridd*; (*riddn faller* o. s. v.) hvorfor ikke *förhäng, täcke* eller noget lignende? — Nei som sagt, jeg tror at Svensken er vor Mester i at bruge fremmede Ord; men vil De paatage Dem den Umag at udpege mig de Ord i mine og mine Venners Skrifter, hvilke De især finder unationale, saa gjør De mig en sand Tjeneste.

Jeg har en Bøn til Dem, som De maaskee kunde hjelpe mig med. Til et geografisk Arbeide over det gamle Norge, som jeg nu har under Hænder, er det mig nyttigt, ja nødvendigt, at have en Fortegnelse over alle Gaarde (*Hemman*) i hvert Prestegjeld (*parish*). Af saadanne existere her i Norge tre, nemlig en allerede i forrige Aarhundrede udkommen »Fortegnelse over Land- og Sø-Etatens Lægder« det vil sige Fortegnelse over Gaardene med Hensyn til den militære Udredning. I 1818 blev der ved Lov paabudet en ny Matrikulering af Landet (katastrisk Randsagning), for at enhver Gaard kunde ansættes ifølge dens Godhed til et bestemt Proportionaltal med Hensyn til alle offentlige Byrder, som Skatter, Krigstjeneste o. s. v. Da dette Arbeide omsider var færdigt, udkom som dets Resultat to Fortegnelser, een kortere kun med de egentlige Gaardes Navne, en vidløftigere, hvor ogsaa Underafdelingerne og de i 1837 værende Ejeres Navne ere optagne, et meget voluminøst Verk. Men da nu Bohus-Len indtil 1658 udgjorde en Deel af Norge, og saa-

ledes ogsaa dette Landskab bliver at behandle paa samme Maade, er det mig naturligviis magtpaaliggende at faa fat paa en lignende Hemmanfortegnelse derfra, men naturligviis over alle Gaarde, ej enkelte udvalgte som hos Ødman og Holmberg. Hvorvidt nu Sverige har saadanne trykte Matrikler, eller katastriske Fortegnelser, har jeg ej kunnet erfare; men for Dem vil det være en let Sag, og i saa Fald vil det heller ikke være Dem vanskeligt at skaffe mig laant den Deel af samme, der indeholder Bohuslen. Er derimod intet saadant Værk bekjendtgjort ved Trykken, bliver Sagen vanskeligere; imidlertid er det dog højst rimeligt, ja endog nødvendigt, at slige Fortegnelser paa en Maade hvert Aar forfattes, thi ethvert aarligt Skatteregnskab maa jo omtale hvert enkelt Hemman; og muligt kunde det vel være, at en Afskrift af et eller andet forældet Regnskab fra Bohuslen skulde findes overcomplet eller i alle Fald betroes mig til Laan. Mig er det overhoved ligegyldigt, enten det er Skatteregnskab eller overhoved hvad det er, naar kun Gaardenes Navne findes anførte. Skulde De finde Tid til, ikke altfor silde, at anstille nogle Efterforskninger herom?

Jeg burde have begyndt mit Brev med at ønske Dem et godt og lyksaligt Nytaar; vor Videnskab god Fremme, og Enighed mellem Norden og Tydskland. Hvorledes hænger det sammen med den Samtale, Welcker skal have haft med vor Konge? Jeg for min Deel har altid sværmet for en fast Forening mellem Norden og Tydskland, saaledes at Norden leverede Sømagten, Tydskland Landmagten. Det er det naturlige. Naar Tydskland vil rive et Stykke fra Norden for at skaffe sig Sømagt, misforstaar det sin Stilling og sin egen Fordeel. Tydskland bliver ikke derfor mere en Sømagt, medens det dog svækker Norden og desuden opirrer den imod sig.

Jeg beder Dem hilse alle fælles Venner fra mig.

answered Jan. 15 — 1849.

Deres heng.
P. A. Munch.

176. P. A. Munch til M. Dahl.

Christiania d. 14de Januar 1849.

S. T. Hr. Capitaine Dahl.

Jeg behøver ikke at forsikkre Dem, hvor kjærkommen Deres interessante Skrivelse var mig. Jeg er Dem meget taknemmelig, at De saaledes uden Videre gjorde mig den Ære, at sætte Dem i Forbindelse med mig, og naar jeg ikke strax besvarede Deres Brev, er det ene fordi jeg ønskede at mit Svar med Tilbehør skulde blive noget fuldstændigt.

Det Resultat, hvortil ogsaa De nu er kommen med Hensyn til Kapitlets Ikke-Identitet med den gl. Klemenskirke, er mig forsaavidt ikke uventet, som jeg, overbeviist om at have oversat Sagaernes Ord rigtigt, og havende den Omstændighed for Øje, at Sagaernes Ord her igrunden er det eneste, hvorfra man med Sikkerhed kan gaae ud, ogsaa, ikke uden Tillid til at den Tid ej var overhaands fjern, da en rigtig Forstaaen af Sagasproget vilde blive almindeligere end nu, stolede paa at min Anskuelse idetmindste da vilde blive godkjendt. Men at jeg saa snart skulde opleve det, ventede jeg ikke, isærdeleshed da jeg meget vel vidste, hvor stor endnu Schønings Autoritet var, og fornemmelig i Throndhjem, hvor man naturligviis betragter ham som Byesbarn og Byens Hæder. Man faaer let Udseendet af Ubeskedenhed, naar man, benyttende de Fordele, den friere og klarere Indsigt, som Videnskabens fremrykkede Standpunkt giver den 80 Aar yngre Gransker fremfor den saamange Aar ældre, der havde færre Hjelpemidler og et mere ubearbeidet Feldt for sig, søger at opklare de Vildfarelser, hvori hiin ældre Lærde kunde komme. Men dennes Fortjeneste er derfor ikke mindre, ligesaalidt som den Yngres, der kun saaatsige bæres af sin Tid, er større. Det er nu engang Tingenes Gang. En Skoledreng kan nu ofte paavise Fejl, som grundlærde Mænd for et Par Hundrede Aar siden have begaaet.

Det er saaledes, og har aldrig været min Hensigt, at forkleine den hæderlige Schøning, men ene at søge Sandheden. De vil lettest see Sagens Standpunkt, naar jeg i Korthed underretter Dem om de virkelige Fremskridt, Videnskaben siden Schønings Tid har faaet, og som fornemmelig skyldes det bedre Skjøn paa at bedømme, og større Kjendskab til Sagahaandskrifterne, som Udgivelsen af den Mængde Sagaer i de sidste 25 Aar har tilvejebragt. Paa Schønings Tid forstod man neppe ret at bedømme et Haandskrifts Alder, og dette er saare vigtigt, da enhver Afskriver somoftest tilføjede og indskød Bemærkninger af ham selv, betræffende Samtidens Forholde, eller rettere sagt bragte sit Haandskrift *à jour*. Naar saaledes Bemærkninger om en Kirkes Udseende, hvori Udtrykket nu ɔ: samtidigt med Afskriveren, forekommer i Flatøbogen fra 1387, saa gjelder det Aarene circa 1380; lignende Udtryk i Morkinskinna fra c. 1200 gjelde derimod dette Aar. Men paa Schønings Tid betragtede man en Saga som man betragter en latinsk Forfatter, nemlig som om hele dens Indhold var uforanderligt og samtidigt med den første Affattelsestid: og det gjør en væsentlig Forskjel. Dertil kom, at flere mærkelige Sagaer eller Sagabrot siden Schønings Tid ere dragne for Lyset, f. Ex. det af mig i »Samlinger« først udgivne og siden i Fornmanna S. X B. optagne *Ágrip*, hvor den mærkelige Ytring

om Mariekirkens Flytning forekommer, og som Schøning aldeles ikke har kjendt. Endelig, hvad der er det vigtigste: Schøning forstod ikke ret vort Oldsprog, hvilket han paa den Viis mere dyrkede som etslags Dilettant. Det spores især af hans Historie. Texten til Snorre samt den danske Oversættelse i hans Udg. af Snorre er ikke besørget af Schøning, men af en lærd Islænder; Navnet husker jeg i dette Øjeblik ikke.

Jeg indsaa tillige meget vel, at den Omstændighed, at jeg ej havde været i Throndhjem, maatte blive mig noget ugunstig. Men De seer selv af min Afhandling, at jeg ikke paa nogen Maade erklærer mine positive Hypotheser for sikkre, men overlader Lokalkyndige, nærmere at overveje dem. Hvad jeg holder fast ved, er kun det negative Resultat, der fremgaar af Sagaernes Ord, at Kapitlet ej var Klemenskirken, og forresten kun det Factum, at Klemenskirken, Olafskirken og Domkirken omtrent maa have ligget i lige lang Afstand fra hverandre, fra Skibekrogen at regne. Og i det første negative Resultat er De jo nu, til min store Glæde, enig med mig.

I Schwachs Replik saavelsom i Deres Afhandling troer jeg at spore nogen vel stor Tilbøjelighed til at indføre Gisninger og tillægge disse for stor Vegt. Jeg troer at tale af Erfaring, naar jeg paastaaer, at man med Hensyn til Sagaernes Udtryk ej maa gjøre dette. Naar der f. Ex. tales om en Palissadering, uden at der tilføjes noget om at der blev gravet en Grav, saa blev der visselig heller ikke gravet nogen saadan. Dertil kommer, at alle de forskjellige Fortifikationer ved og i Nidaros, som i Sv. Saga m. m. omtales, kun vare opførte for Øjeblikket og ligesaasnart som de ej behøvedes, bleve demolerede. Om endog i hiint Tilfælde en Grav var bleven gravet, saa var den visselig en Maaneds Tid derefter atter udfyldt, saaat den vist ikke kunde give Anledning til nogen staaende Gade-Benævnelse.

Jeg maa desuden advare meget mod at stole paa Udtrykkene i Aalls Oversættelse af Kongesagaerne. Den store Folio-Udgave har jeg ej ved Haanden, saaat jeg ej tør sige om den er rigtigere; heller ikke har jeg Petersens danske Overs.; men jeg tør derimod raade enhver den, der ej har betryggende, al Brug af Oversættelse overflødig gjørende Indsigt i Oldsproget, at benytte Sveinbjørn Egilssøns paalidelige latinske Oversættelse i *Scripta hist. Islandorum* (den latinske Række af »Oldnordiske Sagaer«). Et Exempel paa Aalls Upaalidelighed, og den Vilderede, deraf kan opstaae i Lokaliteters Bestemmelse, kan jeg først og fremst anføre, fordi De nu, som boende i Bergen, allerlettest vil kunne erkjende Fejlen i dens Helhed. I Haakon Haakonssøns S. Cap. 260 staar der i Anledning af den store Ildebrand i Bergen: *Bærinn var allr brunninn* (hele

Byen var brændt) *fyri innan Sandbrú* (indenfor Sandbro), *fyri utan* (undtagen) *fá garða inn við Vágsbotn* (faa Gaarde inde ved Vaagsbunden). Her har Aall misforstaaet Præpositionen *fyri utan* (ɔ: undtagen), og som styrer Genitivet *garða*, som om det stod i Modsætning til det foregaaende *fyrir innan*, og oversætter det adverbialsk saaledes: »Hele Byen indenfor Sandbro var brændt, men udenfor kun nogle faa Gaarde inde ved Vaagsbunden«; uagtet isaafald Ordet »Gaarde«, som Subjekt, skulde staae i Nominativ, *garðar*, ikke Gen. *garða*. Efter Aalls Oversættelse faaer man saaledes at Vaagsbunden laa udenfor Sandbro! Efter paa den Maade ved eet Exempel at have godtgjort Aalls Upaalidelighed vil jeg citere et andet Sted, hvor han har gjort en lignende Fejl, men hvilket for vor nærv. Materie er vigtigere. Det er Slutn. af Sverr. S. Cap. 71. Der staar: *Sverrir k. lét um várit eftir setja krakana, svá at alt var krakat hit ytra með sjónum, inn um Gildaskála, ok upp um Eyrarnar þvers til árinnar, ok með ánni upp at bryggjum.* D. e. »K. S. lod om Vaaren efter sætte Palissader, saaledes at Palissaderingen gik hele den ydre Strand langs Søen, derpaa ind om Gildehuset og op tvers over Ørene til Aaen, og langsmed denne op til Bryggerne.« Aall oversætter derimod højst urigtigt — hvad man endog uden Kundskab i Oldsproget kan indsee, *til árinnar* med »over Aaen«, og henfører »*þvers*« til dette, istedetfor til »over« eller »om« Ørene. De seer selv at Sagaskriveren mener at Palissaderingen, som en Stund fulgte den nordre Strand, forlod denne omtrent ved Gildehusene og gik paa tvers over Ørene til Elven. Der tales ingensteds om at denne var forpælet, tvertimod seer man ved andre Lejligheder at Heklungerne kunde roe opad den.

Jeg kommer herved til at tale noget nærmere om det Punkt, hvori De ikke er enig med mig, neml. om Klemenskirkens formeentlige Beliggenhed. Jeg maa her atter bringe i Erindring, at jeg ikke i dette Punkt har paastaaet noget med Vished. Dog skal jeg nu korteligen gjøre Regnskab for de Grunde, der gjorde Sagen plausibel for mig. Det gjaldt her naturligviis, ved ældre Grundrids af Throndhjem at erhverve mig nogen Vished om Strandens Beskaffenhed, nemlig om Søen i ældre Tider havde naaet højere op, eller omvendt. Da jeg nu ved andre Lejligheder havde seet, at Ingenieur-Contorets Arkiv besad en Mængde Grundtegninger af Byer, ved hvilke Befæstningsværker vare anbragte, deriblandt ogsaa Throndhjem, begav jeg mig derop, og fandt virkelig en heel Deel, ældre og yngre. De ældste synes efter Skriftens og Tegningens Charakter at være omtrent fra Christian den femtes Tid. Paa to af disse, af hvis østligste Deel jeg, efterat have modtaget Deres Brev tog indlagte Calquer, hvis Rigtighed Capt. Broch som tilstedeværende Øjevidne kan

attestere, om behøves, fandt jeg Bratøren at naae et godt Stykke, i Form af en Spids, udenfor nuværende Høivandsstrand, ja hvad mere er, endog et Haveanlæg antydet paa samme Stykke. Dette forekom mig klarligen at vidne om at Stranden idetmindste c. 1700 har naaet længere ud. Der blev hiin første Gang, da jeg i den Anledning var oppe paa Ingenieurcontoret, samtalt noget om denne Sag, og Ing. Lieutenant Røyem, som da var tilstede, sagde blandt andet, at han selv havde haft noget med Havnedæmnings-Affærer i Throndhjem at bestille, og derved dannet sig en bestemt Forestilling om, at Høivandsstranden i ældre Tider idetmindste ikke har været mindre end nu. Den sidste Gang, da jeg efter Modtagelsen af Deres Brev var oppe for at tage disse Calquer, og Capt. Broch, som sagt, var nærværende, maalte vi nøje efter ved Sammenligning med de allernyeste Karter, om muligtviis den Spids, som er saa iøjnefaldende paa Calquen, virkelig ikke naaer længere ud, end den nuværende Strand, og Partiet vestenfor Spidsen derfor maa naae saameget længere ind; men Dimensionerne viiste fuldkommen, at Spidsen naar længer ud, hvilket og bedst falder i Øjnene ved Sammenhold med Beliggenheden af Bakke Gaard, der ifølge Bloms Kart omtrent træffes af Fortsættelsen af den Bue, den nuv. nordl. Strand beskriver, udenfor hvilken Bue det meste af Spidsen med paaliggende Have (hvoraf vel den nu saakaldte Wenzels Have er en Levning) falder. Ogsaa Broch yttrer den Formening, at Stranden i ældre Tider i det Væsentl. har været som nu, og at i alle Fald de af Elven dannede Grunde og Ører snart have været større, snart mindre, uden at man i saa Henseende kan danne sig nogen bestemt Regel eller Maalestok*). Jeg troede mig saaledes berettiget til at antage at Øren i de ældre Tider virkelig havde naaet længere ud, omtrent som, eller ligeløbende med den paa det større Kart antydede Forstrands-Grund (løseligt anlagt paa Calquen af det mindre, da der paa den anden Calque ej var Rum), og derved kom virkelig Øren til at skage noget frem mod V. i en Spids eller etslags hjørneagtig hvorvel stumpvinklet Kant, hvilken jeg i min Afh. Pag. 63 nederst har supponeret, og hvilket Hr. Adj. Müller finder saa lidet rimeligt. Jeg vil heller ikke paastaa dette, men at derimod de tvende Karter umuligt kunne lyve hiin Spids og end mindre det ene af dem den paa samme værende Have, hvilken dog ei vilde være bleven anlagt hvis Floden regelmæssigt gik over den, er klart. Jeg troer deraf idetmindste at kunne

*) Naar det af Schwach citerede Kart i Pufendorfs Historie derimod ingen Fremragen antyder, saa er det maaskee i Udg. af 1697 noget yngre end de hvoraf Copie her leveres, eller viser iallefald at det med Stranden har været som man siger op og ned, uden at noget bestemt kan sluttes om dens mindre Udstrækning i Fortiden.

paastaae, at de formeentlige Erfaringer, man troer at have om Vandstand og Op-Øringer i de sidste Par Menneskealdre, ikke holde Stik eller rettere ikke afgive nogen paalidelig Antydning om endnu længere tilbage i Tiden liggende Forholde. Imidlertid har ikke derfor, som Schwach synes at have opfattet det, min Mening været den, at Byen strakte sig længere mod Nord. Jeg har blot meent at de nordøstlige Sletter, som man kaldte Ørerne, vare større, men frie for Huse. Negtes kan det ej, at efter den rigtige Oversættelse af det af mig oven citerede Sted af Sverr. S. Cap. 71 faar man og det bestemte Indtryk af at Ørerne er noget fremragende, tversover hvilket Palissaderingen gik, medens Bratøren, paa hvilken Valslyngen opstilledes, synes at have været udenfor.

Hvad Bratørens Beliggenhed i ældre Tider angaar, da indrømmer Hr. Capitainen selv, medens De dog helder til den Mening at den maa søges længere oppe, dog »at man vil have Vanskel. ved at forklare sig Beliggenh. af Byen, især m. Hens. til tilstrækk. Plads baade for denne og Øren, uden at antage at sidstn. har i Fortiden strakt sig udenfor den nuvær. Høivandsstrand«. Jeg maa dertil sige, at efter den Erfaring, jeg troer at have om Brugen af Navne, da pleje disse ikke at flytte sig, men at klæbe fast ved det Sted, som engang har faaet dem, om end lokale Forhold ej længere passe. Hvormange forhenværende Øer, nu Halvøer, vedblive ikke ligefuldt at kaldes Øer? I Kjøbenhavn existere endnu Benævnelserne Pustervig og Kattesund, uagtet der nu paa disse Steder ej findes Spor af Vand. Jeg troer derfor, at det Sted, som engang blev kaldt Bratøren, og efter hvilket vel ogsaa andre Steders Beliggenhed plejede at angives, fremdeles beholdt dette Navn, hvormeget end Vandstanden forandrede sig, og at det derfor, hvis det havde ligget længere oppe i Byen, fremdeles vilde existere der under dette Navn. Overalt fatter jeg ikke ret, hvormeget Schwach vil have skaaret bort af Byens Grund i ældre Tider; jeg synes næsten ikke at der bliver noget tilbage. Jeg kommer atter tilbage til, at hans fleste Slutninger ere byggede paa »dersom« og »forudsat«, og »hvad der kan« have fundet Sted. 3 Sagaer sige udtrykkeligt at Mariekirken flyttedes, og de fleste, at den blev nedbrudt. Men øverst S. 155 mener dog S. at der er Intet imod at antage, at kun en Deel af Mariekirken flyttedes. S. 156 nederst heder det at »der er intet Urimeligt i, at den Kkgaard, Clemensk. har haft, er bleven ved at føre dette Navn; S. 157 øverst, at den formentl. Clemenskirkes Kirkegaard kan have været adskilt fra Kristkirkens ved et Hegn — S. 159: at der kan have været (jeg gjengiver kun Meningen) en *horror* om Kongens Kirke, hvilken Thorgils kan have været fordomsfri nok til at trodse, o. s. v. Jeg tilstaar at jeg ej kan indrømme

Rigtigheden af at lade saa mislige og svævende Momenter komme med i Betragtning. Jeg maa her næsten tænke paa naar Æqvilibristerne balancere en Opstilling af de mest løse og heterogene Sager paa Næsen. Vil man slutte fra Sagaernes Ord, — og det er her det eneste man har at slutte fra, — da maa man ej digte nogen egen Tilsætning ind deri.

Schwach har dernæst misforstaaet mine Ord, naar han nederst S. 155, Post 3) synes at tillægge mig den Mening at Erkebisp Eystein byggede Capitlet. Min Mening er netop at Capitlet er fra den ældre Trinitatiskirkes Tid, opført samtidigt med denne, og saameget fjernere fra den, som den var smalere end Eysteins (Erling Jarls Gravsted, beliggende paa Sydsiden udenfor den ældre K., var efter Eysteins Tid indenfor Kirken, (min Afh. S. 72 litr. t. jvfr. S. 75 fgg.)) — saaledes bleve dets Vinduer hellerikke overflødige. Hvis Univ. Bibl. havde været aabent, da skulde jeg have taget nogle Calquer af de i min Afhandl. omtalte Grundrids af engelske Kathedralkirker, hvis blotte Beskuelse allerførst bragte Tanken om det fejlagtige i de hidtil ang. Capitlet nærede Meninger ind i min Bevidsthed, og hvilke jeg troer ogsaa for Dem og Enhver mere end noget Raisonnement maa bringe en indre Overbeviisning om den rette Sammenhæng tilveje. Men endnu i næste Uge haaber jeg at kunne faae dette udført, og skal da sende Calquerne tilligemed Deres Afhandling; med Posten, hvis sikker Reisende-Lejlighed ej frembyder sig.

Med Hensyn til Schwachs Antydning S. 157 L. 6 at *ofan um* ikke retteligen oversættes ved »ned om«, da beder jeg blot §. 134 i min og Ungers oldnorske Gramm. gjennemlæst. Derimod er det noget unøjagtigt, naar jeg paa flere Steder i Overs. af Vægtergangen S. 62, 63 har overs. *um* korteligen med »om«; thi *um* i slige Forbindelser betegnede i Oldspr. oftere hvad vi udtrykke med over, det vil sige ikke nogen Gaaen rundt om, men kun en Berørelse, en Gaaen tversover, ligesom vi kunne sige til et Bud: »paa din Vej til N. N. kan du gaae om Apotheket og kjøbe Medicin« o. s. v.; »jeg rejser til Throndhjem om Røros, ikke om Dovre«. Schwachs Formening S. 161 at Ordene »*hann lét þar ok reisa konungsgarðinn*« kunne referere sig blot til de næstforeg. Ord »*fyrir ofan bœinn*« maa jeg paa det bestemteste modsige, skjønt jeg rigtignok her blot kan støtte mig til min formeentlig større Indsigt i Oldsproget og dets Syntax. Overhoved har det ikke været til liden Forvirring i vore fædrelandske Old-Undersøgelser at saamange ellers oplyste Mænd med en vis Naivitet have givet sig til at fortolke Ord og Sætninger af Oldsproget uden at kjende dettes overhaands strenge grammatiske Regler, og saaledes begaaet Synder, som de selv vilde forarge sig over endog hos Skolediscipien, naar denne begik dem i Latin eller

Tydsk. Enhver dannet Mand smiler saaledes strax, naar der staar: »David tödtete der Riese Goliath« istedetfor »den Riesen« — fordi den grammatiske Regel lever i hans Bevidsthed, medens han derimod ikke føler sit grammatiske Øre saaret ved at læse »*David drap risinn*«, (ɔ: Kæmpen slog David ihjel) istedetfor »*David drap risann*«. Forestillingen om en Regelløshed, hvor derimod den strengeste Regelbundethed hersker, eller rettere Mangel paa Anelse om at der kan være Tale om Regler i dette Stykke, har gjort et saadant skadeligt Dilettanteri muligt. Det har især grasseret ved Runeindskrifters Fortolkning.

Af Deres Brev seer jeg, at De antager Klemenskirken at have ligget mellem Hagerups- og Raadstue-Almindingen, hvilket De og støtter paa den Mængde Mskebeen, som her ved Gravning findes: en Antydning til, som De troer, »at en af Byens betydeligste og ældste Kirker har ligget lige op fra Hagerup-Almindingen«. Af min Afhandl. seer De at ogsaa jeg antager en Kirke paa dette Sted, Olafskirken. En af Delene maa da vel være det rette. Hvis De nu af de i nærv. Brev anførte Data skulde ville gaae over til min Mening, at Bratøren var hvor den nu er, og følgelig Skibekrog ved Mustalmindingen eller deromkring, saa maatte vel Kirken ved nuværende Schreiners Gaard og Bryggeri være, hvad jeg har meent, Olafskirken. De Fundamenter af huggen Vegsteen, der nu tilhøre Fru Grams Gaard, og som De antager for Levninger af Skulegaarden, torde da maaskee kunne have tilhørt Gregoriuskirken (see min Afhdl. S. 65), eller omvendt hiin Kkegaard været Gregoriuskirkens, Vegsteensfundamenterne Olafskirkens. Hvad Clemenskirken angaar, da tror jeg netop fordi det var den ældste, at den og har været en af de mindste Kirker i Byen, ja jeg skulde ikke være utilbøjelig til at antage at den har været af Træ.

Deres Mening om Mariekirkens formeentlige Beliggenhed underskriver jeg fuldkommen, da den korte Afstand mellem Domkk. og Kongsgaarden altid har forekommet mig vanskelig at bringe i Overensstemmelse med Gisningen om en »stor« Kirkes Beliggenhed der imellem. Jeg seer derimod, at ogsaa De er enig med mig i at Mariekirken blev heelt nedbrudt og flyttet. For mig er især Flatøbogens Autoritet afgjørende, thi med Hensyn til Stedsbenævnelser og Bestemmelser har den altid Ret, hvor en og anden af de andre Kongesagaer fejle; dette gjelder endnu meer for Sverress. og Haak. Haakonssøns Saga, hvor man uden den vilde være i største Forlegenhed; og det er Skade at den ikke formeligt er udgiven. Hvad nu ellers Mariekirken angaar, saa negter jo heller ikke Snorre dens Flytning, men han undlader blot at omtale den, da han sandsynligviis forudsætter den som bekjendt; dens Nedbrydelse omtaler han kun

lejlighedsviis. Hvad der endmere bestyrker Deres Mening at M.kirken laa østenfor Domkken, er den Omstændighed, at den, som det heder, opførtes »nær ved St. Olafs Lejested«, altsaa nær ved det Sted, hvor Domkirkens Chor ɔ: østlige Ende, anlagdes.

Om Domkirke-Arbeidet har jeg ellers, i Lighed med hvad der andensteds fandt Sted, følgende bestemte Mening. Den fromme christelige Iver i Middelalderen grundede sædvanligt ved anseede hellige Steder store Kirkebygninger, der ikke vare en eneste Menneskealders, men flere Aarhundreders Værk. Planen lagdes som oftest strax til Bygningen i dens Heelhed, og Slægt efter Slægt byggede nu i ufortrøden Iver, uden Hensyn til om den kunde vente at see Værket fuldendt eller ej. Man byggede dog altid deelviis, nemlig saaledes at et Parti, fornemmelig Choret og den østre Fløj, snarest muligt kunde indredes og tages i Benyttelse; det blev da indviet og taget i Brug, medens en midlertidig Skillemuur opførtes imellem denne færdige Deel og den endnu ufærdige. Saaledes f. Ex. med Köllns Domkirke. Endnu har man jo Grundtegn. og Ridset fra Middelalderen af, opbevaret i Bispestolens eller Kirkens Arkiv til Underretning for kommende Slægter. Det kunde imidlertid ikke undgaaes, at under et Byggearbeide, der varede i flere Aarhundreder, efterhaanden en fra den oprindelige Planforfatters heterogen Smag gjorde sig gjeldende, f. Ex. ved den endnu ikke færdigbyggede Domkirke i Milano. Nu slaar det neppe fejl, at allerede den fromme Olaf Kyrre har, da han lod sin Trinitatiskirke bygge, faaet en Grundplan udkastet til Kirken i sin Heelhed, med fuldstændig Korsform, naaende saa langt som den nuværende i Ruiner faldne vestlige Fløj, og at man selv under alle senere Modificationer, dog har i Hovedsagen fulgt denne oprindelige Grundplan, der sikkert har ligget ved Erkebispens Arkiv. At Olafs Trinitatiskirke var beregnet paa en senere Udvidelse mod Vesten, synes allerede at kunne sluttes af Formen , thi Korsformen er her antydet, men den vestlige Deel mangler. Olafs Grundplan har da vel omtrent seet saaledes ud: med tilhørende Kapitelbygning, men den vestl. Fløj er ej bleven færdig. Nu begyndte Øystein at udvide eller ombygge østre Fløj med Choret, hvilke saaledes kom saa nær ind paa Capitlet at dette ved Gjennembrud forbandtes med Choret istf. som forhen, med nordre Fløj; endelig, først under Erk. Sigurd 1248, paabegyndtes den store vestre Fløj, men nu naturligviis saameget bredere end efter Olafs Grundplan, som Eysteins udvidede østre Fløj var bredere end Trinitatiskirkens. Denne gradvise Fremstaaen er i sig selv saa analog med andre lignende Bygningsarbeiders og i sig selv saa simpel

og sandsynlig, at efter min Mening idetmindste færre Indvendinger og Usandsynlighedsgrunde kunne opstilles derimod, end mod hvilkensomhelst anden Hypothese. Jeg skal senere, naar jeg faar Tid, tilstille Dem en Grundplan af den ved Nordmanden Ragnvald Jarl byggede Magnuskirke i Kirkevaag paa Orknøerne, hvilken jeg først ganske nylig har overkommet. Det er ikke usandsynligt, at dens Form kan have haft noget analogt med Trinitatiskirkens, især da den i sin indre Økonomi af Søjler o. s. v. virkelig stemmer noget med vor Domkirkes.

Siden De saa venligen har indledet Forbindelse med mig, tør jeg vel haabe at denne kan fortsættes, og navnligen skulde det være mig kjært ved Deres Hjelp at kunne vinde saa faste Resultater om de vigtigste Punkter af det gl. Nidaros, at man kunde konstruere et Kart derover, i Lighed med Hesselbergs over Bergen. Jeg kan i den Anledning skaffe Copier af gamle Karter, og hjelpe med Fortolkninger af Sagaerne; De har Lokalkundskab m. m.; og tilsammen maatte da vel noget kunne udbringes. Men vil De ikke omarbeide Deres Afhandl. og efter Løfte sætte den enten i Urda, eller — hvad jeg vilde foreslaa, og hvortil jeg tilbyder min Assistance m. Hens. til Correctur, sprogrigtig Citering af Kilder o. s. v. — i Langes Tidsskrift, hvor nu alt det øvrige har staaet, hvorved Læseren altsaa faar det hele Apparat samlet? Schwach har jo dog nu bebudet Deres Afhandling, og jeg vil ikke tale om den Forlegenhed hvori jeg kommer, naar jeg skal besvare Schwachs Bemærkninger, uden at kunne omtale Deres Afhandling, hvortil dog S. støtter sig. Naar jeg ellers, som jeg haaber, til Sommeren kommer til Kjøbenhavn, skal jeg ikke undlade at gjennemrode alt hvad der er af Oplysninger om Throndhjem m. m. — Men et Raad maa De idetmindste give mig, hvorledes jeg skal fange det an med at svare Schwach, hvis De intet lader udkomme.

Tiden forbyder mig nu at yttre mig om Deres Bemærkn. vedkommende »Valkendorfs« Taarn. Derimod kan jeg ikke undlade at fortælle i al Korthed, at Lange nys har i Rigsarkivet fundet flere yderst oplysende Documenter ang. Kongsgaarden i Nidaros, hvoraf det synes at fremgaa, at Intet af hvad der nu staar, er ældre end 1500. Herom haaber jeg senere at kunne meddele nøjere Besked. Imidlertid beder jeg Dem have mig i venskabelig Erindring, og, hvis ej Deres Tid er altfor knap, ikke altfor længe undlade at lade mig høre fra Dem.

Deres forbundne
P. A. Munch.

177. P. A. Munch til A. Schjøth.

Tosen den 15de Jan. 1849.

S. T. Hr. Fuldm. A. Schjøth.

Jeg sender herved den lille Fortale, haabende, deels at De er tilfreds med den, deels at De undskylder min lange Nølen. Denne har ene sin Grund deri, at slige Fortaler, hvor ubetydelige de synes, dog somoftest ere noget af det vanskeligste at skrive, og at jeg saaledes i Ordets egentligste Forstand har ventet indtil Aanden kom over mig.

Jeg har forresten ved Gjennemlæsningen opdaget endeel Trykfeil og Unøjagtigheder, hvorom jeg gjerne, inden Trykfeilslisten sluttedes, ønskede en Conference med Dem. Er De hjemme imorgen, ved Klokken to?

Deres heng.
P. A. Munch.

178. G. Stephens til P. A. Munch.

Stockholm, Jan. 15. 1849.

Prof. P. A. Munch, Christiania.

My Dear Munch! I lose no time in replying to your interesting letter of the 7th inst., in the hope that you will find my answers useful and satisfactory.

As regards your Grammar — I have spoken with Häggström, and beg to communicate his opinion.

The Grammar he would wish to contain

The Text, as printed, and of which about 1 sheet is still left,
The Rime-Chapter,
An Index, and
A Preface, as short or long as you please to make it.
A separate glossary for the Grammar he agrees with me in thinking unnecessary.

As you see, all this will take some time, so that you will be able to write your Preface without hurrying. At all events, of course you take your own time, and he waits till he receives it.

The Reading-book he would wish to contain

The Text, as long as you please, but not shorter than about 8 or 9 sheets, and not longer than about 14 or 15.

A Glossary, as large as you please.

Say that the whole Reading-book will contain, (Glossary included) from 12 to 16 sheets. The proportion of text should be about half for each language.

Unfortunately Old-Norwegian and Old-Swedish works are comparatively scarce, dear, and little read in Sweden, so that the Reading-book will be of great use to youth and private students. In fact a general taste for the Old Literature has yet to be created in Sweden.

The choice of Extracts for the Reading-book he leaves entirely to yourself.

I fancy that you need not sacrifice much time with the Reading-Extracts. If you will only fix what you wish to be printed, Norwegian and Swedish, I will take care to ensure a correct printed text. Should you however re-write the Swedish extracts, it will of course cause you considerable trouble.

With regard to the unfortunate Dietrich, I repeat that you are quite right, and that he is quite wrong. Nevertheless (by a strange inconsequence) he has himself, as you also admit, by the words »*Hulan* scheint — sein« overturned his own translation and pointed out the true one. Could you not, by some slight expression and without wounding his author-feelings, mention this, so as to save appearances for him?

No one can deny the justice and solidity of your observations with respect to Media and Aspirates; let us hope that you will some time have leisure to pursue this subject further. In the mean time I am afraid that you expect too much from Dietrich. He is a most laborious student, but I fancy that he has no claims to the delicate researches with which you are so familiar. In Sweden he has not had fair play; he has met with much envy and opposition, and has scarcely a moment's leisure for literary labours.

My »accusation« with regard to your using foreign words was not so terrible as it appeared. The observation was connected in the first instance with the gl. Love, (which I saw, not cut open, for a minute,) where I was struck by the word »*Supplement*«, but was properly directed to the Grammar, in which occurs a large proportion of unnecessary (principally Latin) words, not always even technical. A few of these I have ventured to exchange, but a great number remain, which might have been removed, but which I was afraid to alter. In fact I only »took occasion« to make the remark, that I might direct your attention

to the subject. I have taken great trouble here to remedy this evil. Could you not write a short and brilliant article about it in some Norwegian Journal?

Swedish literature has much improved in this respect in the last few years, but very much remains to be done. The language is overwhelmed with barbarous french, but this is now only permitted in conversation & conversational Belles-lettres & Novels, and in Newspapers, which are forgotten as soon as they are read. Much of this has arisen from the french tone at Court for a hundred years and from the french dynasty. However, you will find little or nothing of all this in Classical and historical works, especially of late. As for Courtiers and Dandies and Ladies — and all that — people who lisp half french from their cradle — of course they are excommunicated at once. However, — *mangéra* and *alléra* wo'n't go; nor did any body in Sweden ever hear *tranquille* in the sense of *facetus.*

No printed work on Bohus-län exists, of the kind you mention. I have been down to the »*Kammar-Kollegium*«, however, and find that they have »*Jord-böcker*« of the sort you mention, down to the present time, containing all the Estates &c. (*hemman*) in the province. Kamererare *Sandberg*, an excellent fellow, promises to do all he can, and you will find no difficulty in borrowing any tome you like, for any year, except the last 5 or 6. Each year's list is a thick volume in folio, and the number of names is very considerable. Would you like to employ some one here to copy out all these names, or do you require other information besides the mere names? If you wish to borrow any tome, I think you had better do it formaliter, through the Norwegian Chancery.

Many thanks for your kind salutations. I hope that Germany will soon recover its »right mind« again. — What do you say about the Alliterated verses?

Believe me, Yours very truly,
George Stephens.

179. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 28 Jan. 1849.

Bedste Hr. Stephens!

Jeg skulde forlængst have tilskrevet Dem og besvaret Deres venlige Brev, men uafviselige Hindringer have stillet sig ivejen. Nu kan jeg da i Korthed først og fremst nævne det Nødvendige betræffende Gramma-

tiken. Hr. Hæggströms Ønske om Indholdet af Grammatiken, eller rettere den Deel af det fra først af paatænkte Verk, der nu skal udkomme for sig selv, gaar jeg fuldkommen ind paa. Grammatiken vil altsaa komme til at indeholde Texten, Rune-Afsnittet og en Indholdsfortegnelse, samt blive ledsaget af en temmelig lang Fortale, hvortil jeg allerede har gjort Udkast, og som jeg haaber ej skal blive uden Interesse.

Efterat mit forrige Brev var skrevet og afsendt, faldt ogsaa den Betragtning mig ind, som De i Deres Brev udtrykkeligen omtaler, at oldnorske og oldsvenske Bøger i Sverige ere sjeldnere end hos os, og at en Læsebog i disse Mundarter for Svenske derfor virkelig bør indeholde mere, end en for Norske, og vel ogsaa mere progressive Stykker. Jeg er endog meget tilbøjelig til at mene, at en saadan Læsebog paa engang baade burde være Læsebog og Chrestomathie, men paa en saadan Udvidelse kan jeg dog nu ikke indlade mig, da jeg, som De nok veed, maae skrive hvert eneste Stykke, idetmindste hvert eneste svensk Stykke, om. Her gjelder det nemlig at benytte en uniform Normal-Orthographi. Scholaren maa først lære Regelen, førend han lærer Undtagelsen, ellers vil hans Opmærksomhed blive spredt og hans Følelse for Analogien svækket. Det er ene og alene Tilværelsen af en Normalorthographi, der har gjort Oldnorsken, eller, som man urigtigt kalder den, Islandsken mere dyrket end Oldsvensken, og denne maa derfor nu først og fremst vorde brought to the same level, førend, som De rigtigen siger, »a general taste for þe old literature has yet to be created in Sweden.«

Hvad Hr. Dieterich angaar, da indrømmer jeg visselig, at de faa Ord »*hulan* scheint« o. s. v. kunde betragtes som en Antydning af at han oversatte Stedet, som jeg, hvis de stode alene; men saaledes som de staae, var dog ogsaa jeg undskyldt, naar jeg ikke tog dem i denne Mening, thi det kunde ikke let falde mig ind, at Forfatteren uden nogen Overgang, hvorved Alternativet antydedes, vilde omstyrte, hvad han nys forhen havde sagt. Men overalt — Sagen er jo dog kun en Ubetydelighed, og jeg beklager kun, at Omstændighederne nødte mig til, blandt de mange Runeindskrifter netop at udsøge denne. Jeg udsøgte den, ej for at sige Hr. Dieterich nogen Ubehagelighed, men fordi Sproget var godt, og fordi Indholdet med sin Antydning til Kampen ved Upsala var saa særdeles interessant. Jeg gjentager endnu engang, at jeg anseer »Runensprachschatz« som et fortrinligt Verk, der navnligen har været mig til overordentlig Nytte. Thi det er hvad faa af det Slags ere — udtømmende.

Med Hensyn til Brugen af fremmede Ord er det ikke altid saa let for den fremmede at føle, som man siger, hvor Skoen trykker. Saaledes f. Ex. med Ordet

»*Supplement*«. Vil De tro, at vi virkelig ikke have noget brugeligt »homespun« Ord at sætte i Stedet? *Udfyldning* will not do. *Tillæg* udtrykker ej det samme. Tydskerne have *Nachtrag*, men vi kunne ej sige *Efterdrag*. Jeg kan ikke hjelpe det, men det er saa; vi maae benytte Ordet »*Supplement*«. I Grammatiken derimod tilstaar jeg at jeg ikke har generet mig ved at bruge fremmede Ord, og det fordi at den var paa Svensk: jeg troede ikke at slige Ord kunde støde noget svensk Øre. Men selv om saa var, gives der dog Begreber, der hverken i Svensk eller Dansk ret kunne udtrykkes ved nationale Ord. F. Ex. det franske *nuance*[1]? Hvorledes skulde man vel paa Svensk oversætte dette Ord, for hvilket der netop i en Grammatik er saa megen Brug?

Men siden vi nu tale om fremmede Ord, saa maa De tillade mig at gjøre Dem og Cavallius (comment peut-on s'appeler Cavallius?) en lille Modbemærkning af samme Slags. De betjene Dem i Eventyrene ofte af Benævnelsen »*Prins*«, *Prinsessa*«. Jeg tilstaar at jeg ikke ret kan finde mig deri. Alle disse Eventyr ere blevne til paa en Tid, eller forudsætte idetmindste en Tingenes Orden, hvor Kongerne endnu paa gammel Viis kun ere *primi inter pares*; de boe paa en Kongsgaard, ikke paa noget Slot; Kongernes Økonomi er igrunden kun en Bonde-Økonomie, og Kongernes Børn ere heller ikke Prindser og Prindsesser i dette Ords sædvanlige Betydning, men kun Kongesønner og Kongedøttre, hvis Afstand fra Menigmand langtfra er saa stor, som en Prindses eller Prindsesses i vore Dage. Jeg tror saaledes at Udtrykket »*Prinds*«, »*Prindsesse*« i slige Eventyr vækker en urigtig Forestilling, og at det Begreb, man forbinder med disse Ord, ikke der hører hjemme. Navnligen tror jeg at Navnet og Begrebet »*Prinds*« i Sverige meget sildigt opkom. Gustav Vasas Sønner kaldtes, saavidt jeg veed, ikke »*Prindser*«, men alene Hertuger, fordi Faderen havde givet dem denne Titel; havde han ej givet dem den, vilde de neppe været blevne kaldede andet end »*Junkere*«, ligesom Axel Oxenstjerna endnu ved Siden af Dronningtitlen kalder Christina »*højbaarne Frøken*«. Benævnelsen »*Prinds*« kom neppe her til Norden førend Absolutismens Indførelse i anden Halvdeel af det 17de Aarhundrede, og var egentlig en Affødning af »régime de Louis XIV«, af den da om sig gribende Gallomani. Ogsaa de danske Kongers Sønner kaldtes før Indførelsen af Absolutismen af 1660 intet andet end Junkere, naar de ikke udtrykkeligt havde faaet Hertug- eller Greve-Titel. Benævnelsen »*Prinds*« er for lidet naiv for et Eventyr; den staar i Række

[1] Aasen in his Norwegian Grammar, p. 214, uses the word *forandring* for *nuance*. [G. S.]

med andre moderne Titler, som »*General*«, »*Minister*«, »*Gouverneur*«, »*Kammerherre*«, »*Hofmarschal*« o. a. d.

De gjorde mig i et af Deres forrige Breve et Spørgsmaal om hvorvidt der her i Norge er nogen Tale om »Cyprianus«. Ja ganske vist. Han ansees som Mester for alle Hexemestere, og der er et Sagn om en af ham forfattet Bog over Hexekunsten, hvilken kaldes *Svarteboken*. Denne »Svartebog« troer man for fuldt Alvor at enkelte lærde Prester besidde. En Prest som besidder Svartebogen kan ogsaa, troer man, mane Fanden. Om Svartebogen heder det, at vistnok ogsaa simple og ulærde Folk kunne læse den, men vel at mærke, de kunne blot læse sig ind i den, ikke ud af den, og naar f. Ex. en stakkels Tjenestepige, der fejer Prestens Studerekammer, er nysgjerrig nok til at læse i Svartebogen, læser hun sig ufejlbarligt ind i den, og store sorte Fluer sværme tættere og tættere, og i større og større Masse omkring hende, indtil Presten lykkeligviis kommer hjem og frelser hende ved at læse hende tilbage ud igjen. Det er aldeles vist, at mangen en simpel, overtroisk Pige ikke vover at røre ved en eller anden sort indbunden, gammel og mistænkeligt udseende Bog i en Prests Bogsamling, af Frygt for at det er Svartebogen eller Cyprianus. Paa de sydøstlige Kanter af Landet er Navnet Cyprian blandt Bønderne ikke ualmindeligt.

Med Hensyn til Bohus-Lehn, da er det naturligviis ene og alene Gaardenes Navne, fordeelte i Pastorater, som jeg tiltrænger. Men skulde det være forbundet med Vanskelighed at faae disse Navne, kunde jeg jo gjerne benytte Protokollerne selv. For mig er det, som De begriber, ligegyldigt, hvor nye eller gamle disse Protokoller ere, naar de kun ere fuldstændige.

Levvel; hils Hr. Gordon og Hr. Klemming paa det venskabeligste fra

Deres hengivne
P. A. Munch.

180. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 29de Januar 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Uagtet jeg blot for en Uge siden har tilskrevet Dem et temmelig fuldstændigt Brev, skynder jeg mig dog, af Grunde, der strax ville erfares, at sende disse Linjer.

For nogle Dage siden hørte jeg nemlig af DHrr. West og Steensballe, at deres — hvad skal jeg kalde det — Principal, Boghandler Dahl, der

i de sidste Maaneder har opholdt sig i Khavn, først i Februar foretager en Reise over Land hid op, og vil maaskee tilbringe en fjorten Dages Tid her i Christiania, men derpaa igjen reise til Kjøbenhavn. Det kunde saaledes være en ypperlig Leilighed til at faae sendt mig enkelte Sager, ligesom jeg igjen ved ham kan sende flere Ting ned. Dette er ogsaa Grunden, hvorfor jeg ikke denne Gang efter Løfte lægger en Portion af min Russe-Afhandling ind: jeg haaber nemlig med Dahl at kunde sende Alt paa een Gang uden Omkostninger. — Jeg er naturligviis yderst spændt paa at læse Grimms Sproghistorie, og haaber at Dahl som min gode Ven ingen Vanskeligheder gjør paa Grund af dens Tykkelse. Noget andet, som jeg gjerne vilde bede om, er ogsaa Arkene af den nu trykte gotisk-ethnogr. Afhdling i Annalerne, var det end blot de benyttede Correctur- eller Revisions-Ark, efterdi jeg til et andet Arbeide, jeg nu har fore og som ikke kan opsættes, ønskede at kunne citere enkelte Steder af hiin Afhandling efter Pagina. Fremdeles vilde jeg gjerne udbede mig opgivet ej alene hvormange Ark der af Qvartverket ere trykte — thi det har De allerede nævnt —, men i Korthed hvilke Bidrag disse Ark indeholde. Er man f. Ex. endnu ikke naaet frem til de historiske Kongesagaer, saa kunde der maaskee endnu være Adgang for mig til at anbringe en berigtigende Opdagelse, jeg i disse Dage har gjort i en af de i Harald Haardr. Saga forekommende russisk-nordiske Genealogier.

Hvad ellers disse Genealogier angaar, saa tror jeg ikke det kunde skade at ledsage Afhandlingen med genealogiske Tabeller; saadant letter Oversigten fortrinligt, og det er skeet i *Antiqq. Americanæ.*

I mit forrige Brev besvarede jeg ikke Deres Spørgsmaal, hvorvidt der vare flere Bidrag, jeg fandt at burde optages i andet Bind. Jeg nævner her nogle, som *me judice* burde være med, og som jeg i alle Tilfælde har maattet omtale i min Afhandling; det er muligt, at jeg allerede har nævnt dem, men for Sikkerheds Skyld vil jeg dog her specificere dem:

1) Brevet med Titel »*Rescriptio ad præcedentem l'ram*«, i Bartholiniana, IV (E), p. 1.
2) Pavebrevet af 13de August 1326, aftr. i Raynaldi *Annales* T. XV. p. 322, og hos Lagerbring, III. S. 249.
3) Det hos Suhm (XII. 173) i Udtog meddeelte Brev af K. Magnus, dat. Oslo 16 Aug. 1328, aftrykt i *Monumenta Scanensia* p. 11—16.
4) Endelig kunde det nok ikke skade at erhverve en ny og paalidelig Afskrift af det merkelige Document om Friheder i Novgorod for tydske og gullandske Kjøbmænd, meddeelt i Lappenberg's Sartorius II B. S. 19 sqq:, numereret XI[b]. Men desværre er der vel ikke i

denne Ufredens Tid mellem Danmark og Tydskland at tænke paa noget saadant[1].

Hvis De er enig med mig i at disse Sager bør optages, saa kan jeg altid med de Hjelpemidler, jeg allerede besidder, skrive den fornødne Intimation og Oplysning dertil.

Jeg benytter denne Lejlighed til at spørge, om De ikke — muligt kunde det jo være — tilfældigviis skulde have eller kunne tilvejebringe et overcomplet Ark af Fortalen til *Olafs helga Saga* i *Fornm. Sögur* (der fulgte med V B.), samt af Slutn. af Örvarodds S. bag i 2det B. af *Fornaldar Sögur.* Jeg har nemlig af Mangel paa Energie undladt at lade disse Bøger indbinde, og Følgen er at nu, da jeg vil lade det gjøre, ere de nævnte Ark eller Blade bortslidte, og ej til at finde igjen. Da jeg veed af Erfaring, at Tilværelsen af enkelte overkomplette og saaledes igrunden kassable Ark ved et Oplag ej hører til Sjeldenhederne, saa kunde det nok være muligt, at jeg saaledes ved Deres Godhed fik mine Exemplarer completterede til Indbinding.

Paa Olaf Tr. Saga har jeg endnu ikke begyndt, da det jo ikke haster saameget. Men jeg kan dog ikke andet end i den Anledning spørge, om det ikke vil blive noget betænkeligt og tildeels stridende mod Annalernes Plan, der at aftrykke en saa vidtløftig Saga og dertil med Oversættelse, da dog Selskabets Hovedformaal er, udenfor Annalerne at udgive slige Sagaer. Jeg er just ikke selv saa skrupuløs i denne Henseende, men mine Betænkeligheder komme egentlig fra Keyser, der tilfældigviis fik Saga-Afskriften at see hos mig og erfarede dens Bestemmelse. Hvis Selskabet skulde ville see den udgivet særskilt, saa tror jeg nok, at jeg her enten hos Malling (der har trykt Fagrskinna) eller hos Feilberg & Landmark (der have trykt Kongespejlet) skal kunne skaffe ligesaa billige Vilkaar, som om Bogen blev trykt i Kjøbenhavn, hvortil kommer, at vi nu hid kunne faae udlaant fra Bibl. i Stockholm hvilken Codex vi ønske; der var saaledes Adgang til at besørge Correcturen efter Originalen selv, og forudsat — som det synes — at denne har en gammel og merkelig Orthographi, ganske at gjengive den. Jeg spørger, som sagt, ej egentl. i mit eget Navn, men paa en vis Maade i Keysers, eller paa Grund af de af ham vakte Betænkeligheder hvilke dog maaskee Flere kunde dele.

Til Slutning bør jeg tilføje, at Dahl hidtil har boet i Hôtel Phønix og rimeligviis endnu er der at træffe.

Jeg beder alle Venner og Velyndere paa det bedste hilsede.

tilskr. Dahl d. 6te Febr. 1849.
besv. 15 Febr. 1849.

Deres ærb. hengivne
P. A. Munch.

[1] mdd. Knudsen 6 Febr. 1849. [C. C. R.]

181. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania, Febr. 7. 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Herved fremkommer Slutningen af den ethnographiske Afhandling. Efter nogle foretagne Forandringer, hvoraf De seer Spor p. 86, blev den et Par Sider længere end forhen af mig opgivet, men Forskjellen er da ikke saa stor. Jeg har sluttet den uden at oppebie Deres Svar om hvorvidt den var at fortsætte til nyere Tider, da nærmere Betragtning af Sagen selv overbeviiste mig om, at Pest-Aaret 1349/50 er og bliver den rette *Terminus ad quem.*

Om jeg vel meget, eller vel lidet har taget Hensyn til russ. Kilder, er vanskeligt for mig selv at afgjøre. Jeg gik ud fra, at da Planen med det hele Værk er at oplyse hvad vore Sagaer og øvrige nordiske Kildeskrifter sige om Rusland, ej hvad russiske sige om Norden, var der ikke anden Notits at tage af de russiske Kilder end saavidt muligt at stille dem sammen med de nordiske, søge at bringe dem i Harmoni med disse, og stræbe at oplyse disse af hine. Verket er jo nærmest bestemt for Russer, og hvad disse allerede af egne Kildeskrifter maatte antages at vide, ansaa jeg det overflødigt og stridende mod Planen at gjentage. Kortfattethed ansaa jeg for en væsentlig Pligt.

Jeg maa fremdeles gjentage Ønskeligheden af at der blandt Citaterne maae aftrykkes de i Afhandlingen omtalte og efter Raynaldi *Annales* citerede pavelige Breve, da de ere særdeles oplysende, og desuden høre med i Rækken af Actstykker.

Jeg har citeret dem efter Raynaldus, men kun middelbart, gjennem Citater hos Suhm og Lagerbring, thi Raynaldus findes desværre ikke i vort Universitetsbibliothek: et ofte altfor følelig Savn. Desto nyttigere var det derfor at faae disse Breve (af 13 Aug. 1326, Rayn. t. 15. S. 322, og af 15 Marts 1350, Rayn. t. 16 p. 324), paany og heelt aftrykte, samt i Forbindelse dermed Magnus' Brev af Oslo 16 Aug. 1328, opt. i *Monumenta Scanensia* p. 11—16.

Siden jeg taler om Raynaldus, kan jeg ikke undlade at omtale et Sted af ham, som jeg nys fandt citeret i Krugs Afhandlinger til den russ. Historie S. 665; et Brev fra Pave Leo X af 16 Sept. 1519 til Vasilij Ivanovitsh, hvor han omtaler en »*fratrem Zachariam episcopum Gardiensem prælatum domesticum et referendarium secretum nuncium nostrum*«, hvilken han agter at sende som Gesandt til Rusland. Krug opkaster her, vistnok med Rette, det Spørgsmaal: »skulde ikke dette være

en Titulærbiskop *in partibus*, af det grønlandske Garde?« — Isaafald kunde den i de »grønl. Mindesmærker« opstillede Række her modtage en Fuldstændiggjørelse. —

Dette Brev skrives i Haabet om at det kan afgaa med en i Overmorgen sig tilbydende Lejlighed. Skulde den komme senere, er dette et Tegn paa at jeg er gaaet glip af Lejligheden.

Jeg venter med Længsel paa nogle Linjer fra Dem, og dermed om muligt det af Grimm rimeligviis til mig skrevne Brev.

Med særd. Agtelse og Hengivenhed
P. A. Munch.

P. S. *d. 13de Febr.*

Den større Paket, som jeg sendte med Posten, om jeg husker ret den 19de eller 23de Januar, er vel rigtigt fremkommen? Jeg er noget ængstelig, efterdi man nu ikke længer karterer Breve, og saaledes Garantien for deres rigtige Fremkomst er mindre. Jeg er ligeledes noget bange for at det Svar, som De muligens i Anl. af samme Paket (hvis den er rigtig fremkommen) kunde have sendt mig, skulde være kommet paa Afvej; jeg har nemlig nu tre Postdage faaet den Besked, at der intet Brev var til mig. Havde De Tid til, med et Par Linjer at underrette mig om min Pakets Skjebne, da vilde jeg være Dem meget taknemlig.

heng.
— — — *P. A. Munch.*

besv. 5 April 1849.

182. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 14de Febr. 1849.

Bedste Hr. Stephens.

Her følger da, som De seer, den hele Masse af hvad der endnu staar tilbage paa Grammatiken. Jeg haaber, at Hr. Hæggström gjør sit bedste, for nu at faae den hurtigt istand, hvilket jeg af flere Grunde overmaade længes efter. Det forekommer mig, at Fortalen maatte kunne sættes hurtigere, end selve Texten; i Fortalen er der mindre af det gamle Sprog, og man kan desuden dertil bruge andre Typer, saaat det Forraad Typer, der bruges til Texten, ikke udtømmes. Jeg selv skal skynde mig af alle Kræfter med Correctur o. s. v.; jeg skal drage Om-

sorg for at kunne svare med omgaaende Post. Det forekommer mig, at det Hele kunde være færdigt i en Tid af 14 Dage à 3 Uger.

Fortalen er bleven noget vidløftig, men den kunde ikke gjøres kortere, da jeg naturligviis maatte gaa ud fra, at det Publikum, for hvilken den nærmest er bestemt, slet ikke kjender Antecedentia, som det heder i Forretningssproget. Nu tror jeg derimod, nogenlunde at have udtømt Sagen, og haaber, at hvad jeg har skrevet, i og for sig ikke vil blive et aldeles uvigtigt Aktstykke i Sagen. Jeg beklager kun at De og andre gode Venner skulle være plagede med at rette Sproget.

Jeg har med velberaad Hu dediceret Bogen til Jakob Grimm. Han er vel en fanatisk Schleswigholsteiner, men Politiken bør her ikke komme i Betragtning; han er ligefuldt en kolossal Mand, af hvem vi alle have lært meget, eller med hvem saaatsige Vinket til de nærmere Forskninger er givet. Og endelig: han sætter Priis paa en Tilegnelse, hvorfor da ikke gjøre det? Det kan maaskee endog i høj Grad gavne Bogens Afsætning i Tydskland.

Hvad Bohuslehn angaar, da tror jeg rigtignok, at den fuldstændige Afskrift af saamange Navne bliver en *bruit pour une ommelette*, thi jeg kommer neppe til at anvende over et Par Hundrede. Efter Deres tidligere Efterretning havde jeg næsten allerede made up my mind som om der ej var at tænke paa nogen Benyttelse af hine Registre, og anstrengede mig for, blandt vore gamle Sagaer, Karter o. desl. at finde hvad jeg behøvede, hvilket virkelig ogsaa lykkedes mig. Da nu Forlæggeren af Geographien betaler mit uhyre Arbejde dermed allerede yderst miserabelt, begriber De nok, at jeg just ikke skjøtter videre om at sætte mig formelig i Bekostning for hans Skyld. Jeg saae derfor helst, at Afskrivningen, hvis den ikke allerede er skredet for langt frem, maatte blive standset indtil videre, eller indtil jeg har faaet overtalt min Forlægger til selv at bære Bekostningen, hvilket da er ikke mere end billigt. Men en anden Sag er det, om Tingen allerede er sat saaledes i Verk, at den ej lader sig standse, uden at De kommer i en ubehagelig Stilling: dette maa endelig ikke skee, og heller end at De skulde kunne bebrejde mig noget saadant, vilde jeg finde mig i hvad det skulde være. Ansee nu endelig ikke dette som Vægelsindethed; vi ere desværre her til Lands nødte til at see mere paa Skillingen, end vi egentlig burde.

Jeg erkjender fuldkommen Deres Grunde med Hensyn til Brugen af Ordet »*Prins*«. Jeg troede, da jeg skrev derom, at Brugen var ligesaa indskrænket i Sverige, som hos os, hvor det blot er i Byerne og nærmest disse, at Almuen har optaget Ordet i sine Æventyr. Ellers er det altid: »*Kongssøn*«, »*Kongsdatter*«, »*Kongsgaard*«. At De har optaget

mange egte nationale Ord i Æventyrene er en sand Fortjeneste; men De vil letteligen kunne sætte Dem ind i, at dette af en, der, som jeg, staar udenfor Sproget, ikke saa let kan føles og bemærkes. Jeg faar vistnok en behagelig Fornemmelse, en dunkel Forestilling om at det Nationale raader i en væsentlig Grad, men denne Forestilling er mere generel; jeg kan derimod ikke med Bestemthed paavise, hvilke Ord ere sædvanlige, og hvilke ved Deres Bestræbelser vindicerede. For en Svensk vilde det med Hensyn til Norsk gaa ligesaa.

Jeg har nu mange Planer i Hovedet, især for at faae tilforladeligere og grundigere Kundskab om vore ældre nordisk-historiske Forholde udbredte i Udlandet. Ved en af disse Planer spiller De en Hovedrolle, og jeg omtaler den derfor i Korthed. Vi skulde nu snart til at begynde paa den kritiske Udgave af Snorre Sturlesøn, hvis Text vi haabe at skulle levere langt anderledes god og paalidelig, end efter de forrige Udgaver. Oversættelsen besørger jeg efter den nye Text. Nu veed De nok, at Snorre for ikke mange Aar siden er, som det heder, oversat paa Engelsk af S. Laing. Jeg har ikke seet denne Oversættelse, men saameget veed jeg derom, og kan jeg desuden *a priori* vide, at han ikke har oversat og ej har kunnet oversætte den efter Texten, men blot har oversat Aall's fejlfulde og ukritiske danske Oversættelse paa Engelsk. Siig mig nu, om De ikke troer at kunne finde en Forlægger til en ny, efter den kritiske Text, omhyggeligt behandlet Oversættelse, og om ikke De, der netop er Manden til at gjøre det, under saadanne Omstændigheder kunde finde Lyst og Tid dertil? Bogen maatte naturligviis trykkes i England, forat finde et engelsk Publikum, men jeg tror dog nok, at Oldskriftselskabets Anseelse her vilde bidrage ikke saa lidet til at en Forlægger skal melde sig. Jeg seer allerede i Tankerne, hvor smukke Versene vil blive under Deres Haand. Tænk nu endelig over den Sag, og lad mig høre Deres Mening.

Jeg begriber ikke, hvad Hæggström kan have paa Ordet »*Mynd*« at sige, da Liljegren netop benytter sig af dette Ord. Jeg antog det paa Grund deraf at være en aldeles klassisk *terminus technicus*.

Hvem skulde man nu anmode om at recensere min Grammatik i »*Frey*« eller andensteds? Egentlig var jeg bedst tjent med, om De gjorde det, thi jeg vilde nødig at Arbeidet skulde falde i ucompetente Hænder, men da De har været behjelpelig ved Correctur o. s. v., og er nævnt i Fortalen, gaar det ikke an, ligesaalidet Klemming. Jeg havde nær sagt at jeg kunde have Lyst til at anmelde den selv under mit eget Navn ved at lade et Udtog af Fortalen med et Par Tillægsbemærkninger optage

i *Frey*, men til noget saadant er man her i Norden endnu lidet vandt. Dog herom er der endnu Tid nok at tale.

Jeg er overordentlig spændt paa at høre Deres Mening om min ethnogr. Afhandling, naar nu snart Annalerne for 1848 komme ud.

Min bedste Hilsen til DHrr. Gordon, Klemming og Dieterich.

Answered March 15 — 1849.

Deres
P. A. Munch.

183. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 16de Marts 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Uagtet nærværende Brev er skrevet i en anden Hensigt, end jeg sædvanligviis plejer at tilskrive Dem, saaat dets Indhold maaskee endog vækker Forundring, vil jeg dog ikke undlade at begynde med, hvad der angaar vore videnskabelige Foretagender.

Jeg er nu næsten færdig med Opsatsen om Væringerne, i hvilken jeg smigrer mig med at have fremdraget og udfundet et og andet, der hidtil ej har været bemærket. Min Plan har forresten været, at iagttage saa stor Korthed som muligt. Jeg har derfor anseet det unødvendigt, vidtløftigere at fortælle hvad Byzantinerne lejlighedsviis berette om Væringernes Deeltagelse i de keiserlige Fèter, Processioner o. s. v., thi det releverer intet historiskt, og en simpel Henviisning til Kodinos o. fl. maa her være tilstrækkelig. Ligesaa anseer jeg det unødvendigt at fortælle om Væringernes Bedrifter under Alex. Comnenus, men henviser blot til Anna Comnena; thi Hovedformaalet for os er jo kun at meddele det Nødvendige til at forstaa og supplere de nordiske Beretninger. Skulde De forresten ønske en større Vidløftighed, saa er jo intet lettere end at faae disse Stykker indsatte.

Nordiske Mænds Besøg i Levanten samt overhoved i Middelhavet tager jeg i en lille Afhandling for sig, thi det var jo ikke som Væringer, at f. Ex. Sigurd Jorsalafarer, Erik Ejegod, Ragnvald Jarl o. fl. besøgte Levanten eller endog Constantinopel.

Jeg har i Væringe-Afhandlingen talt noget om Udseendet af de charakteristiske Væringe-Øxer (ἑτεροστόμοι πελέκεις), ogsaa kaldte danske eller norske Øxer. Det er vistnok rimeligt, at Olaf d. Helliges velbekjendte Øxe »*Hel*« netop var en saadan Øxe, og tillige netop fra Væringetidens mest blomstrende Periode. Om nu end den Øxe, der op-

bevaredes i Nidaros og udgaves for at være »Hel«, ikke var den rette, saa maa den dog altid have været en Øxe omtrent fra hiin Tid, og som kunde have været den rette. Da det nu derhos maa antages vist, at Udseendet af samme Reliqvie-Øxe, der ved Fester foreviistes o. s. v., var Mængden af det norske Folk, samt ogsaa fremmede Pilegrime velbekjendt, saa er det ogsaa rimeligt, at forsaavidt som der fra de ældre katholske Tider gives Afbildninger af St. Olaf med Øxen, denne sidste da i det Væsentlige maa være afbildet overeensstemmende med den velbekjendte Original, og neppe kan afvige stort derfra. Nu findes virkelig Olaf med Øxen afbildet paa det Legende-Maleri, af hvilken De har skjenket vort Antiqvitetsmuseum den smukke Copie. Skulde man da ikke kunne antage, at man her ogsaa har en egte Væringe-Øxe afbildet? Isaafald var det neppe afvejen, at levere Tegning af en saadan Øxe paa en af Plancherne; den vilde optage saa lidet Rum, at der ej i saa Henseende kunde møde Vanskeligheder.

Det er en slem Omstændighed, der ofte har generet mig, at vort Bibliothek ikke besidder »*Acta Sanctorum*«. Jeg kan derfor nu ikke eftersee, hvorvidt det forholder sig saa, som jeg efter et Citat af Ducange maa troe, at alle de bekjendte Jærtegn af St. Olaf der findes indtagne *in extenso*. Han citerer saaledes Begyndelsen af eet: »*Varingus quidam in Ruscia servum emerat, bonæ indolis juvenem, sed mutum*« —. Denne Legende er ellers færre Vanskeligheder underkastet, men den anden, til vort Emne hørende, om den byzantinske Keisers Nød og Frelse »*á Petzinavöllum*« kunde maaskee derfra modtage nogen Forklaring. I alle Fald havde det neppe været upassende, om man ved Aftrykket af hine Legender benyttede Texten i *Acta S'corum* som latinsk Oversættelse istedetfor en selvgjort. Maaskee at de omtalte Steder endnu ikke ere aftrykte, og at saaledes Forandringen endnu kan skee? I alle Fald var Sagen værd at undersøge. Ducange citerer saaledes: »*Acta S. Olavi reg.* tom. 7. Jul. pag. 116«.

Jeg kommer nu til den Sag, som egentlig har fremkaldt nærværende Skrivelse; jeg henvender mig til Hr. Etatsraaden, fordi jeg veed at De staar i mangehaande Forbindelser med Mænd, som i dette Anliggende har Indflydelse, og at der saaledes er Udsigt til, at de Oplysninger, jeg kan meddele, dog ikke ganske blive upaaagtede. — Deres Regjering har besluttet Nedlæggelse af det danske Generalconsulat her i Norge, og i dets Sted oprettet — saavidt jeg husker — fire Consulater. Consulatet her i Christiania vil omtrent, efter anstillede Beregninger, kunne indbringe mellem 500 og 800 Spdlr., og det er saaledes en ønskelig Post for en stræbsom, men ubemidlet Mand, medens det derimod ikke er noget

objet for en allerede rig, eller velhavende Mand. De tre Ansøgere, hvorom vel Spørgsmaalet nærmest vil dreje sig, ere Consul Andersen (vort Selskabs Agent), Kjøbmand Schwensen (fød paa Als), og Kjøbmand Frølich (fød paa Sjæland). Af disse tre er Consul Andersen en Mand, der ejer en ikke ubetydelig Formue, sidder i stor Indtægt ved sine Forbindelser med Huset Hambro, især ved vort nye Statslaan, har liden eller ingen Familie, og har, saavidt jeg veed, ikke paa nogen qvalificeret Maade lagt sine Sympathier for Danmark for Dagen, ligesom han heller ikke er fød Dansk. — Kjøbmand Schwensen er en Mand paa omtrent 100000 Spdlr., og barnløs. Om end den ubetydelige Indtægt var en objet for ham, saa er det dog mig og flere ubegribeligt, at han vil nedlade sig til at supplicere den danske Regjering om et saadant Embede, da han er en heftig Schleswigholsteiner, som naturligviis ej alene intet har bidraget til den danske Sags Fremme, men ogsaa ved enhver Lejlighed lagt sit schleswigholsteinske og antidanske Sindelag for Dagen. Der gives dem, som i sin Uskyldighed mene, at han, hvis han endelig vilde hede Consul, burde have ventet, indtil hans inderlige Ønske, Oprettelsen af Staten »Schleswigholstein«, var opnaaet, thi da kunde han søge om at blive schleswigholsteinsk Consul. — Frølich er en yderst stræbsom Mand, der gjennem Trængsler har arbejdet sig op til en Stilling, der vel ikke kan kaldes andet end ret god, men som dog i Betragtning af hans store Familie (8 Børn) ikke kan udelukke Ønsket om en Extra-Indtægt som særdeles velkommen. Han nyder stor Agtelse og Autoritet i Byen, og hvad der maa lægges megen Vegt paa, er, at han ligefra den første Tid, da Talen var om at foretage bestemte Skridt i den danske Sag (længe før man kunde ane Generalconsulatets Nedlæggelse) lagde den ivrigste Fædrelandskjærlighed for Dagen. Frølich var blandt de faa, der foreløbigt traadte sammen for at faae det store Folkemøde paa Børsen istand (jeg var selv blandt hine faa, og kan saaledes bevidne det); hans Iver for Sagen havde nær bragt det til at han var bleven valgt til Medlem i Comiteen »for Danmark«, hvilket han ene frabad sig paa Grund af sine mange Forretninger; han subscriberede betydeligt, og har altid agiteret i den danske Sag. Her synes mig Billigheden saaledes at tale for ham, og Retsfølelsen saa aldeles mod Schwensen, at jeg ikke kan andet end gjøre Alt hvad jeg formaar, for at henlede Opmærksomheden paa ham. Det er saameget nødvendigere, som Schwensen har en vistnok ikke lidet indflydelsesrig Talsmand i Biskop Hansen paa Als, af hvem han er en Svoger. — Skulde De ei ville tage Dem lidt af Sagen? De kjender dog nøje baade Madvig og Clausen. De danske Sømænds og Handelsmænds

Interesser vilde ej være i bedre Hænder end Frølichs. — Jeg har nu sagt, hvad jeg antog for min Pligt; jeg haaber De undskylder denne ukaldte Anmodning med min gode Villje og Interesse for Sagen. Et Par Ord koste dog ikke noget. Skulde det maaskee være tilraadeligere at skrive en Avisartikel f. Ex. i Berlingsken derom, da er jeg dertil parat. —

— — —

Ellers veed jeg intet at tilføje. De bedste Hilsener til Dem og alle andre Venner og Velyndere fra vore historiske Venner heroppe.

Hengivnest

besv. 5 April 1849. *P. A. Munch.*

184. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania, 22de Marts 1849.

Kjære Ven!

Det glædede mig særdeles at modtage Correctur, foruden af Grammatiken selv, ogsaa af Fortalen. I thought you really all dead & gone! Men imidlertid haaber jeg dog nu at Hr. Z. H. kan gjøre lidt mere Fortgang. Ideen, at sætte Fortalen med Antiqva, var meget god, og med den er han dog vel saaledes forsynet, at han ikke behøver at kaste Typerne af mellem hvert Ark, men kan sætte to Ark efter hinanden. Jeg haaber at han gjør sit Bedste, ligesom jeg nok er forvisset om, at De prædiker: Hast! altid Hast! intet uden Hast! Hvor jeg isandhed vilde blive behageligt overrasket ved imorgen eller paa Mandag at finde Correctur af Fortsættelsen.

Men hvad nu Titelbladet angaar, da nægter jeg ikke, at de Bogstav-Monstra, hvormed »Fornsvenskans« og »Forn-Norskans« ere satte, forekomme mig abominable. Ligesaa »Jacob Grimm« paa andet Blad. Jeg foreslaar derfor, simpelthen at sætte »Fornsvenskans« o. s. v. med Fractur (Forn: o. s. v.), og Tilegnelsen med Antiqva. Endelig: De, eller Hr. Hæggstrøm, har paa Titelbladet udeladt participet »framställd«. Men noget saadant behøves dog. De maa indrømme at Ordet »språkbyggnad« ej kan sættes i umiddelbar Forbindelse med mit Navn, eller med Ordet »forfattet« o. s. v., da jeg ikke har gjort den. Jeg kan blot fremstille den; men den er i sig selv een, og existerer, om jeg eller nogen anden aldrig fremstillede den. Jeg foreslaar derfor: enten: »— — språkbyggnad, framställd« o. s. v., eller — — — — Grammatik, af o. s. v., thi Gramma-

tiken kan jeg forfatte. Og endelig: i Titlen har En tilføjet »Kejserlige« foran ryska. Det maa udslettes, thi Selskabet har endnu ikke faaet denne Titel. Det heder kun: »Русское Географическое Общество«, uden noget »Императорское« tilføjet, og med saadant er man i Rusland meget streng. — Jeg har i Fortalen omtalt Egå-Stenen som staaende i Runeprøverne. Jeg er imidlertid ikke vis derpaa. Skulde jeg have glemt at optage den, vilde da ikke De gjøre mig den Tjeneste at tilføje den efter min her udkomne Runelære (No. 12)? at oversætte dette paa Svensk er en smal Sag. En anden Tilsætning kunde jeg nok ogsaa ønske i Fortalen, nemlig, blandt Grundene, hvorfor jeg optager *ā*, ogsaa den, at man i modsat Fald maatte have et dobbelt *æ*, og distingvere det sidste med Accentuation, men vilde da altid komme i Forlegenhed, naar der ikke var Anledning til at faae accentuerede *æ* støbte, da de sædvanligviis ej findes i Trykkerierne, hvortil kommer, at *æ* i og for sig medfører Begrebet om Længde; *ā* derimod om Korthed. — Tilsætningen er ikke synderlig vigtig, og jeg anseer det slet ikke saa nødvendigt, at den tilføjes; men kan det skee, nuvel.

Det glæder mig ellers, at De bifalder min Fortale. Jeg har naturligviis udarbejdet den med yderste Flid, og haaber, at den idetmindste skal siges at være skreven *sine irâ et studio*. — Hvor gjerne ønskede jeg dog ellers ikke at kunne appellere Sagen ind for Englands Domstol! Jeg mener nemlig, udarbeide en lidt mere omfattende ethnographisk-literærhistorisk Afhandling, hvor alle vigtige facta i Korthed sammenfattedes, og faa den anbragt f. Ex. i *Edinburgh review*. Jeg forsikkrer Dem, at jeg ganske vist skulde tilvejebringe Oplysninger, som endog det lærdere Publikum i England ej skulde finde uinteressante. Jeg gad gjerne høre Deres Mening herom. Jeg er Dem særdeles taknemmelig for Deres Flid med at udrense de fremmede Ord og sætte egte svenske i Stedet.

Jeg holder i denne Tid Forelæsninger over *Beówulf*, ligesom jeg forrige Aar holdt Forelæsninger i Gotisk. Jeg har jo nok studeret hint Digt før, og meget nøje, men dog opdager jeg nu nye Skjønheder og tillige modtager gjennem det en forunderlig Følelse af Oldgermaniskhed, som ikke engang med Ord kan beskrives. Det er ikke Oldnordisk, som i Edda, men noget endnu mere mystisk: er det gaaet Dem ligesaa? Jeg maa overhoved tilstaa, at Angelsaxisk har for mig en egen, besynderlig Tillokkelse. Men der er endnu gjort altfor lidet for dette Sprog. Tro De mig, det kunde renses og bearbejdes langt mere end hidtil er skeet. Ja naar jeg havde rigtigt Otium, hvormeget jeg dog skulde faae udrettet i dette Stykke, eller overhoved i Lingvistiken! men Tiden er saa knap!

kun 24 Timer i Døgnet, og endda skal man sove som et Dyr i nogle Timer!

De bliver vist utaalmodig over mig, og finder mig vist for Alvor »fastidious«, naar jeg igjen har noget at sige paa Æventyrene. Men De bliver snart god igjen, naar De hører hvad det er. Seer De nemlig, mine to ældste Børn ere, som andre Børn, »very fond of« Æventyr, og de have haft stor Fornøjelse af at læse de Ark, som De hidtil har sendt mig, thi jeg har naturligviis vant dem til at læse Svensk ligesaagodt som Dansk. — Men ved at gjennemlæse Æventyret om »Ulfprinsen« maatte jeg desværre, som en russisk Censor i Polen, supprimere Arket. Der forekommer nemlig tre Gange Udtrykket »*hafvande*«. Behøver man at fortælle andet, end at hun fik Børnene, og er det nødvendigt, at vække nogen Forestilling om den foregaaende *pregnancy*? Thi uagtet det videnskabelige Apparat, ere Æventyrene dog vel ogsaa bestemte til at kunne læses af Børn. Og hidtil har det dog virkelig lykkets mig at holde mine Børn totalt uvidende om Tilværelsen af noget saadant, som *pregnancy*. Tænk paa dette, og De vil vist give mig Ret. Det slaar vel ikke Fejl, at De ogsaa i England har *piæ fraudes* for Børn i denne Materie. I Danmark heder det f. Ex. at Storken har bragt en ny lille Broder eller Syster; her heder det at Barnet er faldet ned gjennem Skorstenen o. s. v.

Til Æventyret om Ulvprindsen har jeg ogsaa i min Barndom hørt Pendant; jeg regner ikke her det udenlandsfra indførte »*la belle & la bête*«, men et egte norskt Sagn. Heltinden i Historien heder her *Sølver-Klare*; »*la bête*« er en *Hvitbjørn* og Gaven, hun beder sin Fader bringe hjem, er »en Krands med tre ringlende Blade«. (Erindrer De at Grimm har: ein singendes, springendes Löweneckerchen?). At hendes Børn blive hende fratagne, seer hun, dog i etslags *sopor*; hun er altfor afmægtig til at kunne holde paa dem, idet en Kvinde (Hvitbjørns Syster) hver Gang kommer, griber et og tager det med sig. Sidste Gang samler hun dog sin Bevidsthed og sin Kraft saaledes, at hun kaster det tunge Nøgleknippe ved hendes Side paa Kvinden, og treffer hende i Hoften; derfor er ogsaa senere den Syster, som opfostrer det yngste Barn, halt.

Af Fornskrifterne har jeg faaet (jeg mener dog blot af Legendariet) tre Exemplarer, nemlig eet successive, eet guult, og eet hvidt. Forresten har jeg faaet eet hvidt af Patrik, af Iwan et G., og af Bibelarbejdet. Af Per Månsson og Flores har jeg intet faaet. Men det er jo ikke mere end min Skyldighed at anmode om Optagelse i Selskabet. At det ikke før er skeet, er kun Mangel paa Energie fra min Side; *vis inertiæ*.

Til Gordon skulde jeg forlængst have skrevet, hvis jeg ej havde ventet paa Oplysninger, der endnu ej ere indkomne. Jeg vil gjerne, naar jeg skriver, skrive et godt Brev, og udsætter derfor heller at skrive. Nu derimod har jeg igrunden meget at sige, og skal derfor meget snart lade høre fra mig. Til Dem eller Gordon har jeg ellers en Bøn. En af mine Venner her studerer ivrigt Ecclesiologien, især den norske Træbygnings-Stiil. For at faa en Basis at gaa ud fra ønskede han gjerne en fuldstændig Afskrift af den Homili, som Gordon har meddeelt i engelsk Oversættelse i »*the Ecclesiologist*«. Det slaar ikke Fejl, at enten De eller han besidder en Afskrift. Maatte jeg da paa ganske kort Tid faa den laant?

Ynder De Mottoer? Jeg skulde isaafald, hvis forøvrigt Rum gaves, ej have noget imod, at der paa Titelbladet i Grammatiken stod:

stäfcräft is seó cæg, þe þára bóca andgit unlýcð.
Ælfric.

Ellers kan det jo ogsaa være ligegyldigt.
Klokken er nu henved 2, og jeg maa slutte. —

tout à vous
P. A. Munch.

185. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 30 Marts 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg havde tænkt, at kunne faae afsendt dette, tilligemed Afhandlingen om Væringerne, som nu paa det nærmeste er færdig — det vil sige — blot med et Par Timers Varsel kan sluttes — med Skipper Momme, der saaatsige er ankommen, men er det ej lykkets mig, da han formedelst Isen ej har kunnet komme herop med Skibet, og i det Hele taget har været saa sjelden heroppe personligen, at jeg intet erfarede derom, førend det allerede heed, at han skulde reise og intet mere kunde modtage. Pakken, indeholdende Grimms store Verk, har jeg saaledes heller ikke faaet, da den er indlagt paa Toldboden i Drøbak, imidlertid haaber jeg om 3 à 4 Dage at faae den, og skulde det end vare noget længere, kan jeg dog imidlertid benytte et andet Exemplar, som Unger har bestilt og været heldig nok til at faae fat paa; jeg tænker derfor i Paaskeferien at udarbeide den Anmeldelse til antiq. Tidsskrift, hvorom De har yttret et Ønske, og skal jeg da nedsende saavel den, som den føromtalte om

Væringerne, samt den tredie om Levanten, hvilken da ogsaa vil være færdig: det vil sige til Dampfartens Begyndelse omtr. midt i April; det bliver dog under alle Omstændigheder det bedste og nemmeste. Jeg negter forresten ikke at det — da vistnok Grimms Anskuelser i flere Henseender komme til at stride mod hvad jeg i min Afhandling i Annalerne har yttret — skulde være behageligt, om jeg kunde have haft min Afhandling trykt ved Haanden for deraf at citere Pagina; skulde det ej kunne lade sig gjøre, foreløbigt enten at sende Correctur-Arkene, eller ogsaa selve Heftet af Annalerne? Sagen er nemlig at jeg ej tør stole paa mit Concept, fra hvilket jeg ved Reenskrivningen betydeligt afveeg.

Der er tillige et Saga-Uddrag, som vist bliver nødvendigt at optage i Qvartværket, og hvorom jeg her, for ej at spilde unødig Tid, giver Underretning. Pag. 70. Note (m) i 3die Bd. af Folioudg. af Heimskringla nævnes den æventyrlige Damusta- eller Damastu-Saga som anførende noget, sigtende til Topographien i Myklegaard. Sagaen er vel et Æventyr, men den kan dog, ligesom Örvarodds Saga, være baseret paa rigtige geografiske Forestillinger. Saaledes bærer hiint Citat, om Stolpesund, eller Sundet mellem Galata og Paladset i Constantinopel, fuldkommen Præget af at hidrøre fra en velunderrettet Mand. Da Damastus's Saga spiller i og om Constantinopel, torde det ikke være saa umuligt, at man deri ogsaa fandt flere Sager, der burde citeres.

Til Optagelse i Qvartværket egne sig ogsaa fortrinsviis de nys i vort Rigsarchiv fundne Brudstykker af Broder Mauritius's Itinerarium, da det vistnok indeholder Beskrivelsen over den Reise, flere af den norske Kongedatter Christines Ledsagere gjorde til det hellige Land (see mine Bemærkninger derom i Langes Tidsskrift 1 B. 1 Hefte, Side 43 til 46). Da det er affattet paa Latin, tager det kun lidet Rum op, thi Oversættelse bliver da unødvendig. Det udgjør 3 Octavsider i Originalen.

Med Afhandlingen om Væringerne haaber jeg at De saavelsom Oldtidsvennerne i Almindelighed skulle blive fornøjede, thi det har virkelig lykkets mig at opdage Belæg hos Byzantinerne og andensteds, hvilke hidtil ej have været paaagtede, og saaledes at opklare mangt og meget, hvortil Hjemmel hos hine Skribenter hidtil ej troedes at existere. Isærdeleshed troer jeg at have bragt Væringenavnets Alder og Betydning paa det Rene. Afhandlingen har vel ved de mange græske og russiske Citater faaet et noget lærd Tilsnit, men det har ikke kunnet undgaaes, og maa desuden for Udlændingen synes mere overbevisende.

Vi ere her naturligviis yderst spændte paa, hvad det bliver til i Anledning af Vaabenstilstandens Opsigelse. Saavidt vi her oppe, blottede

for de Vejledninger, den mundtlige Tradition altid afgiver, kunne skjønne, tager det nuværende Ministerium Sagen paa en grundigere og mere statsklog Maade, end Casino-Ministeriet. Imod dette kan jeg ikke negte at jeg føler en vis Uvillje, da det uimodsigeligt er det, og dets Organ, Fædrelandet, som ved at behandle den ubetydelige Sag om de norske Frivillige med en saa besynderlig Animositet, gjorde den gjensidige Misstemning større end den burde være, paa en Tid, da ingen Misstemning burde finde Sted. Men da de samme Organer ogsaa have repræsenteret den exalterede Skandinavisme, der ligefrem sigter til en dynastisk-politisk Forbindelse, saa kan man ikke undres over, at den Mistanke, flere af os Nordmænd nærede til dette Slags Skandinavisme, herved i høj Grad er bleven bestyrket. Jeg mindes ikke nogensinde at have seet Dem og Deres Navn indblandet i disse skandinavistiske Bestræbelser, der jo desuden, idetmindste efter de svævende Talemaader, hine Folk føre i Munden, sigte til en Opgaaen af den danske Nationalitet i den nordiske. Jeg troer derfor, at De ligesom jeg, hylder det Slags Skandinavisme, der i Grunden er den sandeste og fornuftigste, nemlig tilsigtende en saavidt muligt fri og selvstændig Udvikling af hvert Lands egen Nationalitet, og historisk-videnskabelig Samvirken til gjensidig Understøttelse i denne Retning, uden nogen Indblanding af dynastiske Hensyn. Jeg indseer ikke rettere, end at Tydsklands Fællesvidenskabelighed trivedes ypperligt, uagtet det i dynastisk Henseende dannede mange forskjellige Stater, ja jeg troer endog, at dette bevirkede en Kappelyst og en velgjørende Fordeling af Videnskabelighed, der ej vilde have været opnaaet under den Centralisation, Landets Eenhed nødvendigviis maatte have medført. Men fordi jeg har vovet at udtale slige Ideer, have i den sidste Tid de fanatiske Skandinaver kastet sig over mig, og beskyldt mig for Frafald og Inkonsekvens; aldeles som om man ikke kunde deeltage i Bestræbelser, sigtende til at understøtte Danmark mod Tydskerne, uden tillige at være Skandinav i »Fædrelandets« Forstand. Jeg har derfor endog seet mig nød til at udgive en lille Brochure, der vistnok ikke vil smage »Fædrelandets« Fanatikere synderligt vel, og for hvilken jeg endog er forberedt paa at blive dygtigt hudflettet; men det faar være det samme. I Tidens Løb vil det nok vise sig, hvo der har meent det bedst med Danmark, den fanatiske Skandinavist, der paa den ene Side vil lade den danske Nationalitet gaae op i den nordiske, medens han paa den anden vækker Stormagternes Ængstelse for en nordisk Forening og Spærring af Sundet, eller den moderate nordiske Patriot, der mener at dansk maa blive dansk, ligesom norsk norsk og svensk svensk, og som med desto større Bestemthed kan forfølge sit Maal i at

værne om Nationaliteten, som dette Maal ingensinde forlader den faste historiske Basis. Jeg for min Part er overbeviist om, at jo mindre man vækker Mistanke og M⟨is⟩nøje ved skandinavisk Snak, desto mere gavner man i Virkeligheden Danmarks ⟨Sag,⟩ og det er aldeles vist, at den Enthusiasme, som her i Landet virkelig herskede for Danmark, ene og alene afholdtes fra at yttre sig paa en tydeligere Maade af Frygten for Underskydelse af skandinavistiske Motiver. Og at Skandinavismens danske Organ, »Fædrelandet«, omsider skjemmede Sagen reent ud, eller satte en Dæmper paa Følelsen, som kun langsomt afkastes, er bekjendt. —

— — —

Torde jeg, da jeg er uvis om hvorvidt Vedkommende have flyttet, bryde Dem med vedlagte lille Brev, hvis Adresse vil kunne findes i Veiviseren, og derpaa afgives til Fodposten?

Med Højagtelse og Hengivenhed
P. A. Munch.

Hvorledes gaar det med Thorsen og Runerne?

besv. 5 April 1849.

186. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania, d. 2 April 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Fra hvem seer De oftere Linjer, end fra mig i denne Tid? Dennegang skriver jeg i al Hast, for ej at spilde et eneste Øjeblik med at fremsætte en Bøn, hvilken jeg saagodtsom paa mine Knæ beder Dem ej at negte mig, hvis der endnu kun er nogen Tid til at kunne opfylde den. Jeg fik for to Dage siden Pakken fra Momme altsaa Grimm's Bog og det Øvrige, De venligen har sendt med, og hvorom jeg altsaa i mit sidste ej behøvede at skrive. Nu gjelder det: ere Annalerne f. 48 færdigtrykte, eller endog færdigheftede? Thi skulde det paa nogen Maade lade sig gjøre, da beder jeg indstændigt om at De paa min Bekostning vil lade de to Blade Side 215—218 omtrykke. Jeg veed nemlig ikke, hvor jeg i Sommer kan have været henne, siden jeg ikke yttrede noget om at Intimationen til min Afhandling enten burde udelades, eller i alle Fald forandres efter Afhandlingens forandrede Bestemmelse, i alle Fald dateres, da Udtrykket »for nogle Uger siden« ellers vilde være upassende. Har jeg endog reentud erklæret noget om at den kunde bibeholdes, da maa jeg have glemt, at den alene passer til at staa i »antisl.

Fragmenter«. — Dertil kommer nu og, at jeg ved koldere Gjennemlæsning finder den at bære vel meget Præg af en noget oprørt, polemisk Stemning, der maaskee endog kunde bevirke, at den slet ikke blev læst, saaledes ganske forfeilede sit Maal, eller vakte mig Modstandere, som maaskee ellers ikke vilde være saa utilbøjelige til at gaae ind paa mine Anskuelser. Jeg har derfor, nøje beregnende Bogstav-Antallet, skrevet dem om saaledes som paa vedlagte Papir, og beder saaledes om at de angivne to Blade maae blive omtrykte, og da naturligviis den nye Redaction af Intimationen, dateret, blive sat i Stedet for den forrige. Det falder saameget belejligere, som de omspurgte 2 Blade netop udgjøre Midten af et Ark, og saaledes ingen Tilklistren udfordres. — Bare nu Bindet ikke allerede var udkommet. Skulde det end være færdigt, men blot endnu ikke heftet, eller udleveret, beder jeg dog om at Forandringen maa skee.

Grimms Sproghistorie har jeg i Hast gjennembladet, og er allerede saa overvældet af de mange Underligheder, han fremkommer med, at jeg hartad føler mig syg, førend jeg har faaet lettet mit Hjerte ved at skrive noget, som De da med det Første skal faa. Imidlertid har jeg det Haab, at Grimm ikke vil blive saa vanskelig at overbevise. Det er dog i Grunden en gemytlig Mand, for hvem Sandheden gaar for Alt, og han er af dem, der ere fordomsfrie nok til, naar han først indseer at han har fejlet, da reent ud at bekjende dette, uden falsk Undseelse og Frygt for at ansees inconseqvent. Han fortæller selv i anden Udg. af sin Grammatik, hvorledes han »mit Stumpf und Stiel« har nedmejet, hvad han skrev i første Udgave, og mod det Factum, at gotisk Skrift netop udstraaler fra Danmark, som fra et Centrum, vil han i Tiden ikke kunne opstille nogen Chimære om Geter og Dacer, der næsten synes udsprungen af Paradoxmageri, eller kanskee slet Lune over, som han siger, at arbeide formeget enestaaende. Og erkjendes først hiin Udstraalen, da er ogsaa dermed Udvandringsretningen given. Men netop fordi jeg antager ham »medgjørlig«, er det mig ogsaa af Vigtighed, ikke at opirre ham altfor meget. Noget maa han finde sig i, thi han skriver jo selv uden Forbehold om den »streitige Halbinsel«, der skal og maa tilhøre Tydskland.

Mit Skrift om Skandinavismen, der i »Morgenbladet« laborerede af flere meningsforvildende Trykfejl, har Boghandler J. Dahl, mig uadspurgt, og naturligviis uden at kunne rette Fejlene, ladet aftrykke i Kjøbenhavn, og saaledes bragt det for det danske Publikums Øine i en Skikkelse, hvori jeg aldeles ikke vedkjender mig det. Og det værste er, at jeg netop paa samme Tid foranstalter et eget, gjennemseet, rettet og forøget Aftryk deraf her hjemme. Jeg vedlægger en lille Seddel til Dahl,

hvori jeg indstændigen beder ham om, hvis muligt, at standse Uddelelsen, men skulde det være for silde, da maatte jeg vel avertere i Berlingsken omtrent saaledes:

Reservation.

»Forsaavidt Exemplarer maatte være solgte af et, mig uadspurgt, »i Kjøbenhavn foranstaltet Aftryk af min i den norske Avis »Morgen»bladet« indrykkede Opsats »Om Skandinavismen«, erklærer jeg her»ved bemeldte Aftryk for mindre nøjagtigt, og saaledes beskaffent, at »jeg ej kan vedkjende mig det. Derimod er et gjennemseet, rettet og »med enkelte Tillæg forsynet Aftryk efter min egen Foranstaltning »og under mit Tilsyn udkommet i Christiania paa Hr. Bogtrykker »Chr. Grøndahl's Forlag. Dette Aftryk ønsker jeg alene lagt til Grun»den, for den Bedømmelse, mit Skrift maaskee kunde blive under»kastet.

» Christiania den 2den April 1849. *P. A. Munch.*

Torde jeg udbede mig den særdeles Villighed, at De vilde tage Dem af Sagen, eller rettere Avertissementet, ifald det skulde gjøres fornødent?

Stilstandens Forlængelse har bedrøvet os Alle, især for de stakkels Nordslesvigeres Skyld, hvem man dog havde lovet, »ikke et Øjeblik at forlænge deres piinlige Stilling«. Hvorfor give Tydskerne Tid til at samle Tropper i Mag? Men maaskee det hjelper lidt at Zacharias ej fik Pæren, at den veltalende Konge, der vist allerede hemmelig havde ladet Keiserkronen smede og Kaaben sye, ikke blev Keiser. Det tør nok hænde, at han nu betakker sig for at sende Tropper.

Jeg anbefaler mig i Deres venlige Erindring.

med Højagtelse

besv. den 8de April 1849. *P. A. Munch.*

187. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 19de April 1849.

Hr. G. Stephens Esqr.

Quousque tandem abutêre, Catilina, patientiâ nostrâ? Eller egentlig skulde der staa »*Hæggströmi*« istedetfor »*Catilina*«, thi De kan jo intet gjøre derfor. Men siig mig dog: hvad kan der være i Vejen, thi nu er det jeg tror næsten den 7de eller 8de Postdag, at jeg forgjeves har spurgt efter Brev fra Stockholm. Kjære Hr. Stephens, bed H. at skynde sig; siig at jeg ligger paa Knæ for ham med ydmyg Bøn om Skyndsomhed, fremfor alt Skyndsomhed, bestandig Skyndsomhed! Han maa

betænke, at det er nu ikke mange Uger til at jeg skal tiltræde min Reise, og inden den Tid maa idetmindste Grammatiken være færdig. Desuden — man kan ikke vide hvad der kan komme i Forkjøbet: nu er, tror jeg, netop den belejlige Tid til at lade Grammatiken komme ud.

De Danskes Uheld til Søs har consterneret os Alle, især da meget deraf endnu er os en Gaade. Imidlertid er det vist højst urigtigt, at betragte Tabet som saa forfærdelig stort. Det er mere et Pengetab, som senere vil føles, end noget egentligt Krigs-Tab. Værre er det, at Tropperne maae retirere. Men hvad vil egentlig Deres Ven Lord Palmerston? Jeg maa nu ansee mig overbeviist om, at han hader de Danske og begunstiger Tydskerne. Vi maae ikke glemme at Anføreren for de tydske Tropper i Eckernförde er en Broder af Deres Dronningmand Prinds Albert; ved Deres Hof blæser megen tydsk Vind, det forstaar blandt andre Sir Edw. Bulwer godt: jo den Sag er let at forstaa. — Imidlertid er dog vel Katastrophens Opløsning nu nærmere forhaanden. Danmarks Skjebne vil være særdeles vigtig for hele Norden.

Jeg beder meget at hilse Gordon: med næste Post skal jeg tilskrive ham. Kan det interessere Dem at have vedlagte lille Skrift? — Paa »Strengleikerne« trykkes der allerede. Levvel!

Deres
P. A. Munch.

188. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 26 April 1849.

Kjære Hr. Stephens.

Hvilket glædeligt Gjensyn det var for mig, atter at see Correctur paa min Grammatik, behøver jeg ikke at sige Dem, thi jeg havde næsten endog opgivet Haabet. Saavidt jeg kan skjønne, staar nu kun et Ark af Fortalen tilbage, og det kan dog vel blive færdigt i en Uges Tid? De vil, det veed jeg, ikke undlade at »put spurs« til Hr. Hæggströms Langsomhed (er det Conservatisme?)

Jeg takker Dem meget for det interessante Ark om Eufemiadigtene (by-the-bye — hvor skal det indbindes?), og er, som De, af den Mening, at hun lod dem direkte oversætte paa Svensk. Men hvad ellers den af Dem fremsatte Tvivl eller Uvished, hvorfor og til hvem hun lod dem forsvenske, angaar, da tilstaar jeg at denne Uvished kom mig noget uventet, thi allerede forlængst havde baade Keyser og jeg opgjort

den Mening, at hun lod dem oversætte paa Svensk for sin tilkommende Svigersøn, den svenske Hertug Erik Magnussøn og dennes Broder Valdemar, der ligeledes blev gift med en norsk Kongedatter. Gjennemlæser De opmærksomt især § 23 i den store Rimkrønike (Fants *Scriptt.* I. p. 25, 26), da vil De nok faae Indtrykket af, at Hertug Erik maa have været anseet som Idealet af en *beau* blandt Damerne ved det norske Hof.

— —
sva at han förde en vænan rotha
riddare ꝛ riddare notha
till Oslo til then Stad
— — —
Þa gick han tiit þer Drottningen var
med thokt, som honom till rætta bar:
hon undfik honom væl, som hon väl kunne
med sööt ord ꝛ munne
the af hjertans kærlek gingo;
huru the then ædla förste undfingo
then kærlek får jag ey sagt en tusende del
— — —
nionde dag jula h orlof tok
— —
konungen sade, þ' er mig last
I viljen ey vara her julen all
— —
tha gick then ædla vísa man
til Drottningen ther hon stód,
tha sade thet ædla rena blód:
farväl son ꝛ julabroder!
han sade: min ædla söta moder,
nu vil jak gifva ider gudh i vald
för idra dygd sva margefald
the jak hafver aff ider rönt ok sedt
ok mykin glædi I hafven mig tedt —
&c. &c.
— the fruer gingo alle at staa
ehvar thera i sitt vindöga
med kæran vilja ꝛ godan huga
ok ságo alla efter hanom
&c. &c.

Cfr. om selve Bryllupet l. c. p. 42.

Nu er det klart, at siden Dronning Eufemia lod oversætte saamange Romaner paa Norsk, maa hun have haft stor Fornøjelse af at læse dem, eller rettere af at lade dem forelæse i sin Hofcirkel, thi for hende selv havde det vel været bekvemmest at læse dem paa Tydsk. Hun har derfor sikkert ogsaa ladet dem forelæse for Hertugen, som maaskee har yttret at det var ham noget vanskeligt at følge med, hvorfor hun til hans Behov har ladet dem oversætte paa Svensk, senere end de vare oversatte paa Norsk, hvilket passer godt med Bemærkningen »*litit före end hun doo*«. At Oversættelserne have været Foræringer til Hertug Erik, antager jeg saaledes utvivlsomt.

Det er mig en sand Glæde, i dette Ark at see Benævnelsen »*fornnorsk*« anvendt, jeg tør sige første Gang udenfor Norge. Gislasons »*fornnorsk*« indeholder ellers et Par Fejl, som »*má*« og »*æri*« hvilket sidste, fornemmelig Noten derom, er mig ubegribeligt.

Havde jeg vidst, at De ønskede at see min Commentar til *Beówulf*, da skulde jeg have skrevet den noget omhyggeligere, thi egentlig har jeg blot skrevet Texten renset og berigtiget; Commentaren bestaar mest i korte Antydninger, som jeg mundtligen behandler vidtløftigere. Men jeg skal nok ved Lejlighed underkaste den en Revision, og da er den til Tjeneste.

Af Subskriptionsplanerne har jeg allerede sat een i Gang her, og skal snart afsende den anden til Bergen, uagtet jeg rigtignok ikke har stort Haab om at det vil lykkes i mit Navn, da Dilettanterne i Bergen, troe Tilhængere af den gamle norskhistoriske Skole fra Suhms og Schønings Dage, betragte os her i Christiania som Neologister og betragte os med skjeve Blikke. Men jeg skal faae en anden, der har større Autoritet over dem, til at anbefale den. Her i Byen troer jeg allerede at have faaet 5 à 6 Subskrr. Jeg troer at det vilde hjelpe lidt, hvis Bogen udkom i *livraisons*, da Prisen for det Hele paa een Gang maaskee synes noget stor.

Førend jeg beder Dem foreslaa mig for FSSelskabet som Medlem engang for alle, vilde jeg gjerne faae at vide af Dem, om jeg ikke som aarligt Medlem opnaar det samme, nemlig alle hidtil udkomne Hefter og det danske Selskabs Skrifter. Hvis saa, da skulde jeg nok helst have Lyst til at være aarligt Medlem.

Men siden Talen har været om at udgive angels. Skrifter: kunde ikke De faae fat paa et af de mystiske Expll. af Aftrykkene af Vercelli-Codexen, der nu efter Recordcommissionens Opløsning ligger etsteds i London, og hvoraf kun nogle yderst faa ere komne i Andres Hænder, f. Ex. det, hvorefter Grimm har udgivet Andreas og Elene. De Prøver, Kemble i *Archæologia* 30 meddeler af Digtet om det hell. Kors, forekomme mig som noget af det sublimeste, den angels. Poesi har frembragt. Hvad om De udgav disse, eller et af dem? —

Jeg længes meget efter at høre hvad De har udrettet i det danske Anliggende. Her er nu Stemningen saa lidet tilbøjelig til at yde positiv Hjelp, at ethvert Forsøg paa at faa en Demonstration istand vilde ende med Forskrækkelse. Og selv negter jeg ikke, at den fanatiske og vanvittige Terrorisme, hvormed Tydskerne slænge Tropper ind i Danmark, gjør det usandsynligt, at endog Sverige, Norge og Danmark tilsammen ville kunne udrette noget imod dem, thi seire vi end i eet Slag, saa sende de tidobbelt »Kanonenfutter« i Stedet. Nei — kunde De faae Deres egne Landsmænd i London til at demonstrere mod Lord Palmerston? Det var en anden Sag. Jeg negter ikke at jeg, skjønt jeg af Princip burde foretrække et Whigministerium for et Toryministerium, er

alvorligt indigneret over Palmerstons Færd. Men jeg tror dog, at Dronning Victorias Sympathier her ligge i Baggrunden. Er hun ikke selv halv tydsk, næsten Germanoman? Opdragen af Baronesse Lehzen, sværmende for Schiller, af hvem Sir Edward Bulwer tager sine Mottoer til Capitlerne i den Roman, der gjorde ham til Baronet; gift med den slesvigholstenske, eckernfördeske Overgenerals Broder, og en Syster af den tydske Ministerpræsident, Fyrst Leiningen? Nej, der er something foul! — Jeg har mit største Haab til Magyarerne og en ny Opstand i Wien.

Jeg skulde have tilskrevet Gordon, men Masser af Arbeide ligge endnu paa mine Skuldre, og hindre mig fra at gjøre det *à loisir*; altsaa med næste Post! Men vil De hilse ham venligt og give ham vedlagte?

Levvel!
tout à vous
P. A. Munch.

Mange Tak for Homilien, som jeg snart skal afskrive. — Strengleikerne ere komne, og andet Ark allerede trykt.

189. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania 1 Mai 1849.

Hr. Dr. Jacob Grimm.

Hochgeehrter Herr! In diesem Augenblicke erfahre ich, dass eine Sendung an Sie abgehen soll. Ich beeile mich daher, den herzlichsten Dank für die schöne Sprach-Geschichte Ihnen abzustatten; später werde ich mehr davon schreiben können, insbesondere da ich dem Rafn habe versprechen müssen, ein Paar Worte darüber für »*Antiquarisch Tidsskrift*« zu schreiben. Kann ich auch in einzelnen Specialitäten mit Ihnen nicht einig seyn, so sehe ich doch, dass wir Norweger uns mit den Deutschen am besten vertragen können.

Ich benutze die Gelegenheit, die schätzbare Grammatik des Ivar Aasen zu schicken. Er ist noch zu bescheiden, es selbst zu thun; doch glaube ich, wenn sein Wörterbuch fertig ist (10 Bogen sind bereits gedruckt) wird er Ihnen das Ganze schicken. Er ist geborner Bauer, (von *Sunnmœri*), noch ganz und gar so; sein Werk ist daher als um so mehr authentisch anzusehen.

Ich habe mir die Freiheit genommen, Ihnen meine neue altschwedische und altnorwegische Grammatik, die ich schwedisch schreibe und welche

in 14 Tagen in Stockholm erscheinen wird, zuzueignen. Ich hoffe Sie werden es nicht als andringlich ansehen. Da diese Grammatik auch einen Runen-Abschnitt enthalte, wo mein kleines Buch über die Runen verbessert und berichtigt erscheint, habe ich Ihnen dieses Buch, als überflüssig, nicht schicken wollen.

Ich lege meine Brochure über den Scandinavismus bei. Sie werden daraus ersehen, dass auch wir einigen Hader mit den Dänen haben, ob gleich in einer anderen Richtung als Sie; denn was die schleswigsche Frage anbelangt, kann ich nicht läugnen, dass ich es mit den Dänen halte; wenigstens möchte ich nur eine Theilung Schleswigs nach den Sprachen wünschen. Ich schwärme für den Pangermanismus, Scandinavien u. Deutschland in einem engen Staatenbunde.

Die herrliche Olafssaga wird Ihnen gewiss willkommen seyn; mein Collega Keyser und Unger geben jetzt ein anderes altnorw. Werk aus, eine durch Veranlassung unsers Königs Hákon IV circa 1230 verfasste Übersetzung einiger bretonischen Lieder. Mehr und mehr wird es Ihnen einleuchten, dass die ganze sogenannte altnordische Literatur nicht altnordisch (ɔ: auch dänisch u. schwedisch), sondern nur, u. ausschliesslich, norwegisch ist.

Noch finde ich Zeit dazu, über die *Scíringesheall* des Ohthere Ihnen eine kleine Berichtigung zuzustellen. *Scíringesheall* ist nicht in *Hálogaland*, *Hálgaland*, sondern im Süden von Norwegen, der Flottenstation Frederiksværn ganz nahe. In den Diplomen und den Sagen (z. B. *Ynglingasaga*) wird es *Skíringssalr*, *Skírissalr* genannt. Vide Fagrskinna p. 2, letzte Zeile, cfr. p. 215. Da lag der alte Königssitz *Geirstaðir*, wovon König Olaf *Geirstaða-álfr* benannt wurde. Viele und grosse Begräbnis-Hügel sind noch da.

Bald wird meine Geogr. des alten Norwegens erscheinen, wo dies, wie viel anderes hervorgehen wird, und die, wie ich hoffe, Ihnen nicht ganz uninteressant scheinen wird.

Behalten Sie mich in freundl. Erinnerung.
P. A. Munch.

190. P. A. Munch til C. C. Rafn.

837. *Asfara* tvivler jeg vistnok paa er »Asiensfarer«, imidlertid kan det vel ikke skade at medtage Inscriptionen, der dog jo kunde have en saadan Betydning.

1049. *Tafstaland* maa visselig være Tavastland; men 591 »*Viburgum*« bliver mere problematisk. Saavidt jeg veed, forekommer det fin-

landske Viborg neppe i Pluralisform, medens den jydske berømte By af dette Navn altid er i Pluralis. Jeg skulde derfor helde til at troe at det er den sidste, som menes.

927. *Kúli* har jeg ondt for at antage for Kola, thi dette Navn forekommer neppe saa tidligt; i Runetidsalderen vilde hele dette Strøg blot hede *Finnmörk*, dertil kommer at Contexten i Indskr. synes at antyde noget mere fjernt og sydligt, i Directionen mod Serkland. Kunde man slet ikke læse *Puli*? (ᚴ alt udslettet undt. een skraa Streg?)

864. *Austrvihi* er paa denne ældgamle Indskr. aldeles i sin Orden. * betegner her *gh*, ligesom man i Angels. siger *dreág* og *dreáh*, *slóg* og *slóh*. *Vegr* blev først skreven *vigr* (gotisk *vigs*) siden *viagr* (*Nurviag* paa Jellingestenen) endelig *vegr*, altsaa *Austrvihi* = *Austrvegi*.

1098. Efter *Bautil* synes der at staa *hilfr . . k . .*; skulde det kunne læses *hilfniki* d. e. *helfningi*? Betænkelighed gjør det første *i*, der efter Regelen her skulde være *a*, *halfningi*, omlydt *helfningi*, *helmingi*; men saadanne Anomalier findes.

1265 bør vel neppe tages, da . . . *garðum* synes at betegne et andet Sted end Garderige. *1307* derimod sigter vist til Garderige.

1596. Af denne Steen sendte jeg i sin Tid en paalidelig Copi til Thorsen; Worms er aldeles uefterrettelig. Forresten sigter Indholden vist kun til Localiteter i Norge.

441 og *1479* bør visselig medtages.

888. *Tuna-asu* er vel neppe *Dynuós*, men snarere en Localitet inden Sverige selv.

396, *552*, ere vist sikkre nok, dog neppe 941 og 988.

1050. *Selaland* er mystisk nok, men Afskriften synes upaalidelig. Skulde man tænke paa Ottars *Sillende*? Mig forekommer det ellers som om der B. 1100 staar *Salaland*.

1115. *Kautaun* er vel kun inden Sverige.

1254. maa være sikker. *642* hører ej hid.

662. Jeg har stor Mistanke om at *Finna . . . þi* ej betyder Finland, især formedelst *þ*, da *n* i Regelen fordrer reent *d*, der i Runer udtr. med *t*. Jeg vilde snarere gjette paa Finveden, Jornandes's *Finnaiþi*.

203, 232, 417, 423, 436, 437, 484, 517, 562, 653, 957 forekomme ogsaa mig at angaa andre Ingvarer end Østfareren.

657. *Làngbarðaland* forekommer mig at burde medtages, da det netop i den Afhandling, jeg snart sender ned, viser sig at Væringernes

Langbardaland var det af Grækerne saakaldte Longibardiens Thema ɔ: den græske Deel af Nedreitalien (omkr. Otranto og Bari m. m.). Navnet staar altsaa i Forbindelse med Væringelivet.

De tre sammenhørende gotlandske Stene 1592—1594 forekomme mig, skjønt ej opførte paa Listen, at burde medtages paa Grund af Ordene »*hann sviku Blakumenn í útfaru*« og Blakumændene, Vlacherne, samt en gjennem deres Land gaaende Udreise, altsaa til Const^{pel}, høre netop hid. Men da alle 3 Stene supplere hinanden, bør de vel ogsaa alle medtages.

d. 10 Mai 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Paa foranstaaende Side har jeg i Korthed afgivet den mig afæskede Betænkning over Runestenene. Ved saaledes at gjennemlæse disse Indskrifter paa een Gang kan jeg ikke andet end frapperes over den Interesse de afgive, thi mig synes det næsten umuligt at antage andet, end at de alle maa sigte til Storfyrst Igors eller rettere Ingvars Tog til Constantinopel, der saaledes, idetmindste for Sverige, maa danne en formelig Epoche, og som netop falder ind i Runeskriftens Blomstringstid.

Til Ingvars Saga, som desværre dog nok kun er et Eventyr, men som maaskee dog turde indeholde historiske Reminiscenser, troer jeg nok at kunne paatage mig at forfatte en Indledning; dog tilstaar jeg at jeg, fordi den ej findes i *Fornaldar Sögur*, hidtil ej er kommen til at læse den, og saaledes kun kjender den af Sagabibliotheket. Jeg vil ellers haabe, at Brocmans Udgave ej hører blandt de literære Sjeldenheder, og saaledes maaskee ej findes i vort Bibliothek.

Jeg erindrer ikke, om jeg allerede har tilskrevet Dem, at jeg først ganske nyligt, neppe for en Maaned siden, fik den Pakke, som De allerede ifjor Høst sendte mig, indeholdende Lord Ellesmeres Bog (2 Expl.), Arkene til Olafssaga og *Fornaldar Sögur*, samt Begyndelsen af min Grændseafhdl. med Borrings Oversættelse. Den havde henligget paa Toldboden den hele Vinter, og jeg fik kun tilfældigviis dens Tilværelse der at vide, da jeg skulde hente den Pakke, der indeholdt Grimms Sproghistorie m. m. Jeg er Dem særdeles taknemlig for det Arrangement, hvorved De vil sende mig hele Grændse-Afhandlingen med de senere tilføjede Supplementer til Revision; jeg skal expedere mig saa hurtigt som muligt, og nøje efterspørge ved Dampskibets Ankomst, om Pakken er der. Hvis De ogsaa ellers, naar det gjelder en Extra Sendelse, f. Ex. de trykte Ark af Qvartverket &c, vilde benytte Dampskibet, eller ialfald adressere Pakken til mig directe, da var derved meget vun-

det, thi med de til Andersen adresserede Pakker har det en seen Fremgang. Saaledes er forlængst den af Dem omskrevne, med Momme afsendte Sendelse ankommen, og Skipperen endog for flere Dage siden afreist; i forrige Uge, da jeg hørte paa Andersens Contor, om Pakken var expederet, svaredes der, at man ej kunde faae Tid dertil, førend om nogle Dage; man bad mig at komme igjen Tirsdag i denne Uge. Jeg kom, men fik til Svar, at man for det første ej engang kunde bestemme, naar Pakken eller Sendelsen skulde blive hentet fra Toldboden. Jeg og Unger have imidlertid taget vore Exempll. af Annalerne hos Feilberg & Landmark, der allerede havde faaet dem for mange Dage siden, imod at vi lade dem faae de til os bestemte Expll. igjen, naar man engang i Tidens Løb hos Andersen faar hentet Sendingen op. Heller ikke skeer der nogensinde nogen ordentlig Distribution, eller simpelthen et Avertissement om at Vedkommende paa hans Contor kunne afhente Bøgerne. Jeg veed saaledes at en Mand, Student Hjelm, er bleven krævet for begge Bind af *Isl. Sögur*, paa hvilke han har subskriberet, uden at han dog endnu har faaet Bøgerne. De driftige »Feilberg & Landmark« vilde upaatvivlelig være bedre skikkede til Commissionnærer.

Jeg seer i min Afhdl. i Annalerne, at Citaterne af Snorra-Edda ere forandrede til Pagina-Angivelser, hvis høje Nummer bestemt maa antyde Sidetal i den nye arnamagnæanske Udgave. Er det saa, da er jeg naturligviis meget taknemmelig for denne Forandring, men ligesaa nysgjerrig efter at erfare, om Udgaven da ogsaa er udkommen, eller idetmindste færdig, thi Citaterne løbe langt ud i *Skálda*. Imidlertid citerer Petersen i sin Mythologie kun efter Egilssons Udgave.

Den store Afhandling til Qvartværket ender vel ved 1350 eller deromkring, men jeg antager ikke, at der kan være noget at tilføje, om den end skulde udstrækkes til 1400, da Efterretninger aldeles mangle, og, saavidt det kan sees, isandhed intet passende (er) at tale om. Og ud over Middelalderen er det jo ikke Meningen, at den historiske Traad skal fortsættes.

Det gaar lystigt til i Tydskland nu; de tydske Vaaben faae nu maaskee a⟨ndet⟩ at bestille, end at bruges i Danmark? — Jeg deler ellers aldeles Deres Anskuelse⟨r⟩ om Nationaliteternes indbyrdes Forhold, thi jeg troer at naar de blot ikke indbildte sig at de skulde »trodse« hverandre, da vilde de paa bedste Maade kunne forliges, og selv ved visse Anledninger forenes. Jeg ynder overhoved ikke den bestandige Antagen af Krigsstanden som det normale.

Jeg skal med det første sende mine Bemærkninger over Sproghistorien samt Slægtregistret til Qvartværket.

Jeg beder Conferentsraad Werlauff foreløbigen paa det venligste hilset og takket for hans interessante Skrift om Kongegravene i Roeskilde.

Med Højagtelse ærbødigst
P. A. Munch.

besv. 18de Mai, tilskr. Consul Andersen.

191. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Stockholm June 2. 1849.

My Dear Sir,

What can I say how can I excuse myself sufficiently for having allowed your two most interesting letters of the 2nd & 20th of May to remain so long unanswered? I can only remind you that the time of our departure from Stockholm for a short period is now very near & that previous to this I have been immensely occupied in every possible way — packing Books, preparing for the sale of my furniture, moving into Town preparing for the arrival of my Chief Sir Thomas Cartwright and for leaving Stockholm &c. &c. So that I hope after all you will excuse me & will not at all events have believed, that I had intended to leave Sweden without writing to you again.

I had observed most of the errors typographical & others which you point out in the notice in the *Ecclesiologist* — but have not been able to write to them on the subject as I had not the number before me. I will now take your letter with me to England and lay it before the Editors, I have heard from one of them lately who expresses great regret that you do not write original articles for them as you are so well qualified for doing.

No, the review of the »*Ecclesiological Notes*« is not by me, but I think, if I recollect the reviewer has used some of my letters in compiling his paper. Do you know I really feel much comforted that this little work has told you something you did not know before — hitherto you have appeared to me to know almost everything. — I will recollect your difficulty as to the derivation of the House of Keys & try to find out something nearer than your abandoned suggestion of *kosinn* — chosen. — Your derivations of *Lampkin* & *icicle* are on the other hand very good & interesting tho' I am tempted to dispute the latter as being too grand & serious & to think the word is merely a diminutive of *ice* quasi a small piece of ice. —

I can easily conceive your feelings of historical wrath and annoyance at our most irregular acquisition of Shetland and the Orkneys. I have not sufficient lore to controvert your statement even if it should be open to argument.

I am a relation of Lord Aberdeen & at any rate do not at all object to hear Ld Palmerstons conduct in the Danish business canvassed. — I cannot myself defend it.

By all means keep the number of the *Ecclesiologist* my Dear Sir & I am much tempted to say the same of the *Eccl*: *Notes* only that I have myself written some notes on the margin which I shd: like to keep. —

I will try & find out where you can get the best information respecting the Hebrides. — The passage you cite from Lesley is very interesting. I think we must send it to the *Scottish Magazine* as a supplement to our assertion of the right to the title *Sodorensis* of the Bishop of the Isles. His Lordship last summer made a most striking Pilgrimage to Iona accompanied by his Dean, Archdeacon, several of his Clergy & influential Laity and performed Public Service according to the rights of the Church on the site of the ruined Cathedral of St. Columba. The coincidence you mention between the practice in Norway & Scotland as respects the regular Clergy supplying the place of Chapters to the different Dioceses is very remarkable. Can you give me some further details & particulars respecting its working and regulations in Norway.

Your reconciliation of the difficulties as to the Trondhjem *Capitlet* I consider now to be very complete and satisfactory. I agree with you that the name proves strongly the use of the building at one period and my own knowledge would not lead me to discard the possibility of its having been used as a Chapter House because it had previously been a Church.

I have not seen the Trondhjem designs & plans & even on receiving your letter I had too much to do to examine them properly so I have not asked M. Due about them.

Your question as to whether I think pointed architecture appropriate to Ecclesiastical buildings in our days might require an Essay to answer fully & properly. But in short I would say that where the Church of a Country is Catholic (& mind I do not mean by this Roman Catholic exclusively) I think the material Churches should be built in a Catholic & Xtian style of architecture. — Recollect that tho' manners mode of thinking &c. in wordly matters have indeed entirely changed — The Church is the same & does not change — religious belief is the same &

therefore the forms in which Catholicity symbolized & expressed itself in the fabrics dedicated to the highest exercises of its worship when its influence was the highest ought to remain in all ages unaltered in essentials as the faith itself is unaltered. — Again where the Church (I use the word unjustifiably in such a sense but it is commonly received & expresses my meaning) — where the Church is of any of the numerous forms of Protestantism as ⟨. . . . . .⟩

192. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania den 27de Juni 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg sender herved de tvende genealogiske Tabeller, der efter mit Skjøn ere nødvendige til Verkets Oplysning. Anmerkningerne til Tab. I kunde enten trykkes nedenunder, eller paa Bagsiden, thi det var vel neppe under nogen Omstændighed passende at trykke begge Tabeller paa hver sin Side af samme Blad. Jeg troer at den Maneer, at opstille Radbarð, Gardariges Konge, som Udgangspunkt for den egentlige Saga-Tabel (jeg har nemlig meent, i Tab. I at sætte Læseren paa et russisk, i Tab. II paa et Saga-Standpunkt), ej er uheldig i et Verk af den Natur som vort nuværende. Jeg har i denne samme Tabel understreget med rødt de i det egentlige Saga-Slægtregister efter Harald Haardraades Død forekommende Navne. Mine tidligere nedsendte Anmerkninger dertil ønsker jeg nu helst aldeles udeladte, thi Slægtregistret med Noter oplyser Alt bedre; dertil kommer at jeg, saavidt jeg erindrer, endnu da jeg nedskrev hine Anmerkninger var befangen i den baade hos Langebek, Suhm, Wedekind og Forf. af Noterne til Müllers Udg. af Saxo antagne, men sikkert fejlagtige, Mening, at Volodar, Dronning Sophias Fader, var Vladimirko af Halitsh, medens han langt snarere er at antage identisk med Volodar, Fyrste i Gorodetz og Minsk. Den umaadelige Fejl, opstaaet i Folio-Udg. af Heimskringla 3die B. pag. 170 (L. 6, 5 og 4 nedenfra) derved, at man har indskudt det strax nedenfor følgende: *ok Kristin* . . indtil *Sörkvir konungr*, samt derpaa gjentaget »*ok Valdimarr konungr*« altsammen imellem »*Valdimarr konungr*« (L. 6 f. n.) og »*ok Rikiza drottning*« (L. 4 f. n.) har jeg, saavidt jeg husker, ej engang omtalt, da jeg formoder at Fejlen ikke engang findes i Cod. Frisianus, men er en ved Folioudgaven begaaet Incurie. Findes Fejlen ikke i Cod. Frisianus, da vil den naturligviis heller ikke komme i Uddraget deraf til Qvartverket; findes den derimod der, bliver det vel nødvendigt at udelade det Over-

flødige, og anmærke noget derom, men det er naturligviis noget, som bedst kan skee ved Dem selv, der har Afskrifterne af den omhandlede Codex.

Jeg sender tillige første Læg af den senere Afhandling, om andre end Væringers Besøg i Levanten. Paa andet Læg, som jeg vil omarbeide lidt, tænker jeg at give et kort Uddrag af *expeditio Danorum in terram sanctam*, thi man kan jo ikke forbigaa den med Taushed, medens den heller ikke kan leveres *in extenso*.

Jeg havde tænkt, ved denne Lejlighed ogsaa at kunne faae sendt mine Bemærkninger om Grimm's Sproghistorie, men jeg er endnu ikke bleven ganske færdig med den, imidlertid haaber jeg om en 14 Dages Tid at kunne faae den afsendt. Jeg forundrer mig over den store Forskjel i grundig og nøjagtig Behandling, der finder Sted mellem den Deel, der omfatter Overtydskerne, og den der omfatter Nedertydskerne. Den sidste er besynderlig unøjagtig, og endmere »Altnorden« og »Edda«. Men saa ere der rigtignok ogsaa mange fortreffelige Enkeltheder, sande Guldkorn.

Jeg takker meget for de tilsendte Smaablade, af hvilke jeg har benyttet Danevirkes Uddrag af Menzel til en Artikel i Morgenbladet. Ligeledes takker jeg meget saavel Dem, som den arnamagn. Commission i Alm., for Edda, der rigtignok vækker størst Længsel om at andet Bind snart maa udkomme, thi det bliver dog dette, der for egentlige Sprogforskere vil være mest interessant. Men maa jeg spørge: er ikke Nummeret paa Cod. reg. af Snorra-Edda urigtigt opgivet i Fortalen af den nye Udgave p. VI til 3267 istedetfor 2367? I Uddraget af Fortalen i Antiqv. Tidsskrift staar 2367, og Cod. reg. af den ældre Edda er 2365; Sandsynligheden er derfor, som det forekommer mig, at ogsaa den yngre Edda er i samme Hundredtal.

Min Grændseafhandling fik jeg ved samme Lejlighed tilbage, som jeg modtog hine Smaablade, og skal snart have den revideret. Unger har vel, som jeg haaber, leveret Afhandlingen over Væringerne og Localiteterne i Constantinopel?

Tænker ikke Danmark paa at sende Nogen til Rom i denne Tid? For en billig Penge kunde man maaskee faae kjøbt alle de Documenter i det vatikanske Bibl., der angaae Norden eller idetmindste et enkelt af dens Lande. Og noget var dog vel altid at finde der.

— — — jeg skal nu snart gjøre mig reisefærdig for at foretage en lille Tour i Skotland og England. Om jeg paa denne kommer først til Kjøbenhavn, veed jeg endnu ej, thi jeg tænker sterkt paa at gaae tilsøs directe til Edinburgh, men i alle Fald kommer jeg, hvis Cholera eller Jernbanerne ikke ødelægge mig, paa Tilbagevejen. Skulde De ellers kjende

en og anden formaaende Mand i England og tillige ville anbefale mig til ham, da vilde jeg være Dem saare taknemlig. Førend Juli Maaneds Udgang kommer jeg ellers neppe afsted.

Med Hengivenhed og Højagtelse
besv. 14de Juli 1849. *P. A. Munch.*

193. P. A. Munch til E. C. Werlauff.

Tosen ved Christiania den 27de Juni 1849.

Højstærede Hr. Conferensraad!

Jeg har i den sidst forløbne Tid modtaget flere højst interessante og værdifulde Skrifter fra Deres Haand, og navnligen nu allersidst Qvartværket over Kongegravene i Roeskilde, ligesom jeg vel ogsaa for en stor Deel kan takke Dem for den arnamagn. Commissions Gave af Snorra-Edda. De modtage for alt dette herved min ærbødigste og inderligste Tak. Størst Glæde og Belærelse har især Værket over Kongegravene forskaffet mig, ligesom jeg jo rigtignok heller ikke kan negte, at jeg med en vis Tilfredsstillelse bemærkede den dybe Taushed, der heelt igjennem finder Sted med Hensyn til den historiske Snylteplante Berliens Verk over Elefantordenen, thi denne Taushed, iagttaget af en Mand som Dem, er en mere dræbende Kritik end flere Blade af en sædvanlig dadlende Recension.

Jeg nedsender ved denne samme Lejlighed til Etatsraad Rafn nogle Bidrag til Qvartværket ang. Rusland, paa hvilke jeg gjerne vilde henlede Hr. Conferensraadens nærmere Opmærksomhed, da det skulde være mig kjært, hvis De gav de der fremsatte nye Betragtningsmaader af et enkelt Slægtskabsforhold Deres Bifald, thi da vilde jeg betragte Sagen ganske afgjort, og for det Tilfælde vilde endog en vigtig Oplysning være præsteret. Det er om den mystiske Sophia, Knut den 5tes Syster og Valdemar I's Hustru. Hun kaldes baade i Sagaerne og i Vilhelm Abbeds Genealogi Datter af Valadar, Konge i Polen (Sagaerne) eller Rusland (V. Abb.) og har i alle de Skrifter over dette Emne, jeg har stødt paa, fornemmelig i Wedekinds »Noten« været antaget for en Datter af Vladimirko, (alias Vladimir) Volodarovitsch, Fyrste i Halicz. Jeg har af Grunde, nærmere udviklede i de Noter, som ledsage den nu til Rafn sendte Slægttabel I, antaget, at den omspurgte Valadar (som desuden hverken kaldes Valdimar ɔ: Vladimir, eller Vladimirko), er Fyrst Volo-

dar Glebovitsch i Minsk, af den bekjendte russiske, mod Hovedlinjen tildeels fjendske, polotzh'ske Linje, nedstammende fra Vladimir den Stores første Medhustru Rogneda, og Fader til en Vladimir Volodarovitsh i Minsk, der sikkerlig er den samme, som Vladimir i Polotzk, der i 1180—90 nævnes som begunstigende de første tydske Missionærer i Lifland, hvilket udgjorde en Deel af hans Rige. Saaledes blev det da maaskee dennes Syster Sophias Arvepart, Knut VI og Valdemar II indtalede, da de bekrigede Lifland, et Foretagende, hvortil jeg aldrig har kunnet antage det religiøse Motiv ene bestemmende. Jeg vilde være Dem meget taknemmelig, hvis De vilde tage de omtalte Noter nærmere i Øjesyn og ved Lejlighed lade mig erfare Deres Mening derom.

Et andet, mindre vigtigt, men dog for danske og norske Lærde ret interessant literaturhistoriskt Spørgsmaal, til hvis Afgjørelse De maaskee forlængst har langt bedre Data, end jeg kan præstere, tillader jeg mig her ogsaa at bringe paa Bane. Nyerups og Krafts Lexicon berette om den bekjendte Stephanius kun, at han var en Søn af Hans Staffensen, Prest i Kjøbenhavn, men ej hvorfra Fader og Søn vare komne. I den af Keyser og Unger nys udgivne *Olafs helga Saga* er det i Fortalen p. X anført, at den delagardiske Codex, hvorefter Sagaen er aftrykt, har denne Paategning: »*ex libris carissimi patris, rev. domini Johannis Olai, hunc possidet Stephanus Joh. Norlandus. Superata cruce coronor. 1626.*« Nu er Bogen kommen i den delagardiske Samling derved, at Magnus Gabriel de la Gardie kjøbte den paa Stephanius's Auction. Skulde nu ikke hans Navn »Stephanus Johannis Stephanius« staa noget i Forbindelse med Paategningen, og den Stephanus Joh. Norlandus, der skrev sit Navn i Bogen, have været hans Bedstefader? Mærkeligt er det, at blandt de mange Levninger af Pergamentscodices, der, som bekjendt, fandtes i vort Rigsarchiv 1846, ogsaa ere nogle Blade af en forresten uvigtig latinsk Kirkebog, men skrevne aldeles med samme Haand, hvormed hiin Olafssaga i den delagardiske Codex, samt komne fra Nordland, altsaa fra samme Egn, hiin »Stephanus Joh.« angiver som sit Hjem. Alt synes at bestyrke, at Stephanius var af en nordlandsk Familie, skjønt rigtignok den i 1626 skrivende »Stephanus Joh.« synes at være for ung til at kunne have været hans Bedstefader, medens Johannes Olai — Hans Olsen — ikke kan have været identisk med Hans Staffensøn.

Politiken er i disse Tider utaknemmelig at beskjeftige sig med, endog blot af den Grund at den forvolder altfor sterkt Hovedbrud, thi hvorledes det hænger sammen med Preussens Stilling i den dansk-tydske Krig er mig nu aldeles uudgrundeligt. Jeg selv har, dog som jeg troer

mere her hjemme end i Danmark, maattet høre ilde fordi jeg ikke kan hylde den skandinavistiske Politik, om hvilken jeg dog kun nødtvungen har udtalt mig.

Jeg anbefaler mig i Hr. Conferensraadens venlige Erindring —

med Højagtelse
P. A. Munch.

194. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania d. 29ten Juni 1849.

Hochgeehrter Herr!

Endlich bin ich mit der schwedischen Umarbeitung der Grammatik fertig, und bitte Sie freundlichst, beigelegtes Exemplar anzunehmen. Dass ich es gewagt habe, das kleine Buch Ihnen zu widmen, werden Sie gewiss nicht als Zudringlichkeit meinerseits ansehen, in dem Gefühle, wie viel ich und alle andere germanische Sprachforscher Ihnen schuldig waren, konnte ich nicht anders thun.

Wenn Sie Zeit dazu haben, bitte ich Sie freundlichst der Vorrede einige Aufmerksamkeit zu widmen, Sie werden vielleicht da etwas neues finden, und, wie ich hoffe, den wahren Thatbestand der Sprach- und Literatur-Verhältnisse im mittelalterlichen Norden besser als aus den Schriften der Dänen kennen lernen. Ich benutze diese Gelegenheit, ein Paar Correctur-Bögen (andere konnten in der Eile nicht hervorgefunden werden) beizulegen, um Ihnen eine Probe des norwegischen Dialectlexicon von Ivar Aasen (die Grammatik, die ich Ihnen vor ein Paar Monaten schickte, haben Sie hoffentlich bekommen) sehen zu lassen. Sie werden schon gleich aus diesen Bögen erfahren, dass dies ein vortreffliches Werk ist, das den Sprachforschern unzählige Aufschlüsse geben wird. Wenn Sie zum Beysp. in einem dieser Bögen das Wort *Land* nachsehen, werden Sie ausser *land terra* auch *land urina* finden, ehedem *hland*, ein im ganzen Norwegen noch tagtäglich geläufiges Wort, das insbesondere von Thieren gebraucht wird (*Nautaland* ɔ: *nautahland*, *urina pecorum*), und nicht, wie Sie (Sprachgesch. p. 757 inf.) glauben erloschen. Geläufig ist auch »*Farm*« (*farmr* ɔ: Ladung eines Schiffes), *Garp*, *Klase*, *Hvamm*, *Skage*, *Tad*, *Haatt*, *Fonn*, *Bil*, *Hyl*, *Gola* &c, und dazumal Wörter, die, schon im Mittelalter in der gewöhnlichen Sprache auf Island erloschen, nur als poetisch in der jüng. Edda aufgeführt sind. z. B. *Bekre aries*, ehed. poet. *bekri*. Wie oft habe ich nicht als kleines Kind »*Bekren*« (der Widder) gesagt!

Meine Lehre von der Compensation der Quantität kann ich nicht umhin, hier noch mit einigen Worten zu vertheidigen, ob ich sie gleich auch in der Grammatik § 30 aus einander gesetzt habe; aus eigener Erfahrung von vielen Codices bin ich in dieser Sache ganz überzeugt und sicher geworden, doch wünschte ich auch sehr, Ihren Zutritt zu erhalten. Dies gilt insbesondere den Gebrauch des *J*, der wirklich, wie ich glaube, im Altnorwegischen nothwendig ist. So wird, wie ich bemerkt, die Brechung *ia*, die nur die Kürze *I̯* darstellt, zum *ja*; der Difthong *ia* dagegen, der lang ist, *já*, und sogar *ía*, *ýa*, *œia*, *eia*, wird *já*, z. B. *bœr*, gen. *bœjar* oder *bjár*, das urspr. *snaiur*, got. *snaivs* wird entweder mit assimil. *v snœr* (d. h. *snár*, mit umgelaut. *a*—*œ* wegen des verschluckten *I*), oder *snjór*, d. e. *sneiur*, *sneior*; *fraiu*, *fraiv* wird *frœ* (d. e. *frá*^{iv}) oder *frjó* d. e. *fr*^{e}*ju*, &c. *Ísarn*, mit ausgelassenem *s*, wird *íarn*, contr. *járn*; und *úsarr*, mit ausgelass. *s*, wird *úarr*, contr. *várr* (*noster*); dies letzte ist entscheidend. cfr. auch meine got. Formenl. p. 18, 29, 30.

Der Gebrauch von *j* wirft auch ein Licht über *der got. *Monatsname *jiuleis*. Sie sehen, dass in Altn. das *j* beinahe immer nur ein urspr., später verhärtetes *i* ist, das organische *j* dagegen im Anlaute, got. *j*, angels. *g* (*ge*) ist immer weggeworfen, (*j*)*ungr*, (*j*)*ár*, *jökull* (denn *jökull* steht nur compensando f. *iökull*, *iakull*, d. h. *ikull*, mit weggeworf. *j*, urspr. *jikull*, angels. *gicel*). Auch wird das altn. *jú* umgelautet nicht *jý*, sondern *ý*, man sagt nicht *brjýtr*, sondern *brýtr*. Wie würde jetzt *jiuleis* altn. lauten? Das erste *j* weggeworfen giebt *iuleis*; die Form *-eis* ist *ir* wie in *hirðir*, *œgir*, *bœtir*, mit vorhergeh. Umlaut; in *iuleis* wird daher *iu* oder *ju* zu *ý* umlauten, und *eis* mit *ir* gegeben, also ist *jiuleis* = altn. *ýlir*. Und was ist *ýlir*? Es ist der heidnische Monat von der Mitte Novembers bis Mitte Decembers. Da sehen Sie die Ursache, warum die Goten den November *fruma jiuleis* nannten; denn der erste Theil des *jiuleis* — *ýlir* — fiel in November; die Perioden passten nicht ganz, doch man musste sich so gut als möglich helfen. Diese Übereinstimmung zwischen den Goten und unsern Vorfahren ist merkwürdig, denn man dürfte wirklich daraus auch eine Übereinstimmung in den übrigen Monatsnamen errathen. Was bedeutet übrigens *jiuleis*, altn. *ýlir* statt *jýlir*, urspr. *jiulir*? Alle diese Substantiva haben eine gewisse verbaltransitive Bedeutung, und sind mit Verben wie *dœma*, *rœða*, *beita* u. s. w., got. *dómjan*, *ródjan*, analog. *Jýlir* ist altso vielleicht einer, der die Handlung »*at jýla*«, gotisch *jiuljan*, ausführt. Sollte das nicht »Vorbereitungen zum Jul-Fest machen« bedeuten? Zwischen dem Ausgange des *ýlir* und dem Anfange des *Þorri*, mit dem die heidnischen *Jól* anfing, ist ein

Monat; und nichts ist wahrscheinlicher, als haben die Vorbereitungen zu den Jólen wenigstens zwei Monaten, den *Ýlir* und den *Mörsúgr*, gedauert. Ist diese Meinung richtig, dann haben somit auch die Goten das Julfest gehabt, und der Name war sicher *jiula*, neutr. pl., wie *jól* neutr. pl. bei unsern Vorfahren. Wie wünschte ich nicht, über diesen Punkt Ihre Meinung zu erfahren!

Ich lege auch ein Expl. meiner gotischen Formenlehre bey, bedauernd, dass sich so viele Druckfehler, wegen meines gar zu grossen Vertrauens an einen Helfer, eingeschlichen. Sie werden leicht ersehen, dass ich dies kleines Buch nur als ein sprachgeschichtliches Hülfsmittel des altnorw. Sprachstudiums ausgearbeitet habe; und dies rechtfertigt, wie ich glaube, die angenommene Orthographie, *î* st. *ei*, und *o* u. *e* statt *aú* u. *aí*. Mir war am meisten angelegen, die Formen den altnorwegischen so ähnlich als nur möglich, zu geben.

Leben Sie wohl, verehrter Herr, und behalten Sie mich in freundlicher Erinnerung!

hochachtungsvoll
P. A. Munch.

Sie haben ja doch das obenerwähnte Paquet mit der Sprachlehre des Ivar Aasen bekommen? Es wurde mit einem Expeditionssecretair unserer Regierung namens Vogt abgeschickt.

195. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania den 29de Juni 1849.

Kjere Hr. Stephens, jeg takker Dem meget for de to Expll. af Grammatiken, som jeg modtog den 24de (gjennem Statssekretariatet, uden at betale Postpenge), og netop i rette Tid til at kunne faa et af dem indbundet og afsendt med min Collega Caspari, der rejser til Berlin og Dresden imorgen, og saaledes vil kunne bringe Jacob Grimm det directe. De øvrige Expll. ere endnu ikke komne, men jeg haaber dog at de snart indfinde sig, ligesaa at Hr. Hæggstrōm ved samme Lejlighed ogsaa sender andre Exemplarer til Udsalg her i Christiania. Bogen ser, indheftet, nok saa net ud, om end Typerne just ikke kunne siges at være smukke. Nu gjelder det da at høre, hvad Folket siger derom, om man er fornærmet eller smigret over at jeg indlader mig paa det svenske Territorium m. m.

For de med Lipmanson &c., samt tillige med Grammatiken afsendte trykte Ark er jeg Dem meget taknemlig. Det er virkelig saa, at jeg ej havde faaet 33 af Legendariet, thi jeg har, hvergang jeg modtog noget Ark af disse, strax, umiddelbart efter Modtagelsen, indheftet dem til de forrige Ark, saaat et eneste enkelt Ark umuligt kan være kommet paa Vildspor. Derimod sendte De mig overflødigt Ark 36 og 37, hvilke jeg med første Lejlighed skal sende tilbage. Jeg havde allerede en Sending færdig til Dem, hvilken jeg vilde anbefale Lipmanson, men jeg kom desværre for sildigt, da han og hans Venner allerede vare afreiste.

Jeg glæder mig meget over, at De og Klemming ej have generet Dem ved, i Fortalen til Ivain at bruge Udtrykket »*Forn Norsk*« »*ældre Norsk*« i den rigtige Mening: det er dog altid en Begyndelse. Men man maa rigtignok ogsaa være »wilful«, for ej at ville bekvemme sig dertil. En Bemærkning maa jeg gjøre ved Citatet af den norske Saga p. XXI. Der staar: *Sidan stod herra Ivent ꝛ festi fruna, ꝛ fik hon sik honum Ivald ꝛ allt sitt hertugadœmi* &c. &c. Hvorfor har De sat »*Ivald*« med stort Bogstav? Mon De ej skulde have antaget det for et nomen proprium, som om *Ivald* kun var en anden Form for *Ivent* (ligesom *Isold* og *Isont*, *Isót*), oversættende: *och fick hon sig (ɔ: och öfvergaf hon sig) honom Ivald (illi Ivaldo)*? Det er dog nok en Feiltagelse, thi »*Ivald*« betegner aabenbar blot »*í vald*«. Jeg har i den nu færdige Grammatik § 77 viist, hvorledes Præpositionerne, naar de staae ubetonet foran Ordene, i gamle Codices gjerne skrives i eet med disse, f. Ex. *ilandi* pro *í landi*, *afleti* pro *á fleti*. Altsaa: »*ok fékk hon sik hánum í vald ok alt sitt hertugadœmi*« — og gav hun sig ham i Vold og alt sit Hertugdømme — *dedit sese ei in potestatem et (dedit) totum suum ducatum* —. Heri er De vist enig med mig; ja maaskee endog det fra Begyndelsen har været Deres Mening, skjønt det store *I* i »*Ivald*« da bliver uforklarligt.

Deres *Mentio honorifica* af mig i Anledning af Skokloster-Codexen er mere smigrende end fortjent, imidlertid takker jeg Dem naturligviis for Deres gode Mening om mig.

Unger er nu i Kjøbenhavn for at afskrive og collationere nogle Codices; det lader til, at man derfra, hvor vi dog have størst Ret, intet vil laane os. At vi selv udgive Oldskrifter og optræde med en bestemt Mening, som jeg antager at vi ikke saa daarligt forsvare, har der nede nu allerede i flere Aar mishaget mange, især det Parti, der repræsenteres ved Literaturforeningen. Unger havde erfaret, at der i den arnamagn. Samling fandtes nogle Blade, der efter al Sandsynlighed hørte til den upsalske Codex af »Strengleikar«, og kunde udfylde en Lacun af denne. Han skrev for over 1/2 Aar siden til Thorsen om at skaffe ham en paa-

lidelig Afskrift af samme Blade (for Betaling), uden hvilken Afskrift den allerede næsten færdige Udgave ej kunde sluttes. Men ingen Afskrift kom, og Unger besluttede at reise selv. Dog, Dagen førend Unger reiste, da han allerede havde pakket sit Tøj og saavidt jeg veed kjøbt Dampskibsbillet, kom omsider Afskriften, men det var nu for silde, thi Arbeidet var allerede standset, for ikke at fortsættes, førend Unger kommer tilbage. Nu ligge fem Ark af Strengleikernes Text færdigtrykte, det er paa lidt nær hele Texten i den upsalske Codex; dog Fortsættelsen, der kommer til at indeholde Bladene i Kjøbenhavn, og oplysende Anmerkninger, vil naturligviis ej kunne paabegyndes førend efter Ungers Tilbagekomst, saaat Verket sikkert først udkommer til Nytaar.

Min Afreise til Udlandet kan ej finde Sted førend jeg er bleven færdig med 3die Bind af de gamle Love, hvilket vil skee om en Maaneds Tid. Hoved-Gjenstanden for min Reise er da Skotland, men endnu er jeg uvis, om jeg skal reise did direkte, eller om Tydskland og Belgien. Gordon raader mig til det første, dog er det ej saa let at finde en ordentlig direkte Lejlighed. Et Seilskib kunde være for længe underveis og stjæle mig Tiden bort.

Jeg blev forundret ved at høre at Gordon lod sine Effecter sælge ved Auction, hvilket jo antyder en formelig Bortflytning, som om han ej kom tilbage igjen. Dog siger han selv, at det kun er »for a short period«. Consul Crowe her i Byen paastaar igjen, at det er for stedse, men han er vel ikke saa nøje underrettet. I alle Fald har han sagt mig om Dem, at Deres egentlige Fag er Agronomien, hvori De skal være en stor Mand, medens Deres sproglige Virksomhed kun er en Bi-Sag!!! *Credat Judæus Apella!*

Nu skulle vi vel snart levere Mskript til Læsebogen. Jeg tænker inden min Afreise at sende en betydelig Portion, saa har man vist nok, indtil jeg kommer tilbage, idetmindste efter den hidtil fulgte Skala, 1 Ark om Maaneden. Jeg indseer ikke Nødvendigheden af, her selv at læse Correctur, førend Registret kommer.

Jeg hører vel oftere fra Dem inden min Afreise? Fornøj mig af og til med Breve.

Deres
P. A. M.

196. P. A. Munch til Chr. Lange.

d. 11te Juli 1849.

Kjere Ven og Medkæmper!

Jeg sender Dem herved min Grammatik, idet jeg tillige beder Dem levere Rafn det andet Exemplar, hilsende ham fra mig. Jeg haaber, at Exemplarer til Forhandling ogsaa ere ankomne eller ville ankomme; min Fortale vil dog vel udrette noget. Ellers er jeg i denne Tid bleven færdig med mit Svar til Worsaae, hvoraf allerede Begyndelsen er at læse i de med denne Post til Khavn ankommende Morgenblade: jeg lader forresten et særskilt, fuldstændigere Aftryk udkomme, af hvilket De naturligviis strax skal faae Exemplarer. Jeg troer at have vippet Worsaae; De faar nu dømme derom.

Udrettede De noget paa Tothorp? Jeg haaber at De dog inden min Afreise lader høre noget fra Dem derom, saavelsom og giver interessante Underhaandsrapporter om ställningar och förhållanden, om Danisme, Antinorvagisme, kort sagt alt dette interessante Smaatteri, som De nok veed at iagttage, og veed at vi her have stor Appetit paa at vide. En Ting beder jeg Dem specielt at udsondere for mig, nemlig paa hvilke Steder i Britannien Worsaae har været. De indseer nok, hvor vigtigt det er for mig at kunne gaae ham efter i Sømmerne, og om muligt at udviske de urigtige Indtryk, han har gjort.

Engang maa nu en bestemt Erklæring finde Sted, engang maae de danske Sprogmænd afkaste den Taushedens og passive Haardnakkenhedens Skal, hvori de krybe ind, men reent ud tilstaae, at de ej ville erkjende vor soleklare Ret, hvad Oldsproget og Oldliteraturen betreffer. Jeg haaber, at mine peremtoriske Spørgsmaal til Worsaae skulle fremskynde Erklæringen.

Apropos; De er jo dog, uagtet De nu opholder Dem i Khavn, fremdeles Redacteur af Tidsskriftet, og har dog ikke midlertidigt ophævet Forbindelsen dermed. Skulde De da ikke have et Par gode Ord at sige om min Grammatik?

Jeg har travlt, og maa her slutte; lad mig snart høre noget fra Dem —

tout à vous

P. A. M.

197. P. A. Munch til Chr. Molbech.

Christiania — 11 Juli 1849.

S. T. Hr. Etatsraad m. m. Molbech.

Høistærede Hr. Etatsraad. En lang Tid er gaaen hen, siden De saa noget fra min, eller jeg noget fra Deres Haand. Meget har forandret sig, og Danmark, der hidtil stod udenfor de politiske Bevægelsers Strøm, er nu revet midt ind i den. At jeg, som hører til den yngre Slægt, ej kan andet end lykønske Danmark dermed, er begribeligt, men dette hindrer mig dog ej fra, fuldelig at anerkjende de Betænkeligheder, den ældre, under andre Forhold opvoxne, Mand kan føle ved Forandringen. Gid den maa blive til Danmarks Bedste! i dette Ønske ere vi i alle Fald enige.

Min Optræden i det skandinaviske Spørgsmaal, tilligemed den Assistance, jeg har søgt og fundet i Deres Skrift, er vel nu allerede en saa bekjendt og forældet Sag, at vedlagte Expl. af min authentiske, forøgede Udgave af Skriftet »om Skandinavismen« maaskee ej længer interesserer Dem, Dog sender jeg det, forvisset om, at om De end ej kan være enig med mig i Alt, maaskee endog skarpt dadler enkelte Dele deraf, alligevel ej misbilliger det Hele. — Af større Interesse haaber jeg, den anden Bog vil blive, om end blot som en Curiositet, da det er den første svenske Bog, skreven af en Nordmand, og netop i en Sverige nærmest vedkommende Materie. Fortalen beder jeg især paaagtet.

Min Kone, der i lang Tid havde nydt den mest udmerkede Helbred, men — jeg maa tilstaa — derfor ogsaa stolet formeget derpaa, har nu i den allersidste Tid været meget svag, — total Afkræftelse —; nu er hun lidt bedre, og det gaar fremad. Hun beder mig paa det Inderligste hilse Dem og Deres ædle Frue; jeg forener mine Hilsener med hendes.

Et Par Linjer fra Dem en eller anden Gang, naar De har Tid at offre dertil, ville altid særdeles glæde

Deres hengivne
P. A. Munch.

besvaret 18. Aug. 1849.

198. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 18de Juli 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg sender herved Slutningen af min Afhandling om Besøg til Levanten. Ved denne er at merke, at jeg har troet at burde indskrænke de meddeelte Notitser og Bemærkninger alene til Sagaliteraturen og hvad dermed stod i Forbindelse, saaledes har jeg ej vidtløftigen omtalt nogen fra Danmark foretagen Tour, undtagen Erik Eiegods og den saakaldte *exped. Danorum in terram sanctam*, fordi den første nævnes i Kongesagaerne og Knytlinga, den sidste har næsten mere med Norge, end Danmark at bestille. Om jeg heri har gjort Ret, veed jeg ikke, men det forekommer mig saa, da Afhandlingerne jo skulle slutte sig til Uddragene, og disse holde sig jo blot til Sagaliteraturen, uden engang at indbefatte Stykker af Saxo. Dertil kommer, at jeg, uden Adgang til de specielle Oplysninger, der med Hensyn til de danske Jorsalfærder kunne erholdes i Archiverne hos Dem, ikke i denne Materie vilde kunne levere andet og mere, end Vedel Simonsen, af hvilken man her ligesaavel, naar ej mere ydedes, kunde supplere det.

Efterat disse Linjer vare skrevne, modtog jeg Deres med Dampsk. sendte Pakke, med indsluttede Brev, hvis Indhold gjør en Forandring i den ovenanførte Sendelses-Tid. Da jeg nemlig alligevel med næste Dampskib skal sende Tabellerne m. m. tilbage, foretrækker jeg at lade de ovenomhandlede Sager komme samtidigt, og i samme Pakke. Hvis Udtrykket i Deres Brev »næste Dampskib« skulde forstaaes saaledes, at De ønskede Tabellerne ned med det nu retournerende, gjør det mig ondt at jeg umuligt kan bringe det dertil, thi for $^1/_2$ Time siden (Kl. er nu 11) modtog jeg Pakken, og i Eftermiddag Kl. 7 skulde Pakken være indleveret, ej at tale om at jeg sidder og skriver dette i Byen, medens jeg boer og har alle mine Bøger og Hjelpemidler $^3/_8$ Miil herfra, paa Landet. Ved den Sag er altsaa intet mere at gjøre. Paa Onsdag 8 Dage skal derimod altsammen indløbe.

Jeg takker særdeles for Anviisningen; endmere for Anbefalingen til Mitchell, hvilken sikkert vil være mig til megen Nytte.

Jeg ventede halv om halv, enten af Aviserne eller af Deres Brev noget Nyt om Vaabenstilstanden eller Freden, om hvis endelige Afsluttelse der her versere flere Rygter. Den herlige Sejr ved Fredericia synes dog

ellers at have gjort Insurgenterne lidt tamme, thi i Börsenhalle tales der jo dog nu om den Mulighed, at Slesvig skilles fra Holsten og underlægges Danmark, uden nogen Commentar. Hvor jeg vilde lykønske til et saadant Arrangement, og hvor jeg ialfald lykønsker til Sejren, behøver jeg ikke at tilføje. Jeg er ikke Skandinavist, men maaskee netop derfor er Danmarks Integritet mig desto mere magtpaaliggende.

Mere saaledes næste Gang. Jeg haaber De har faaet min Fornsv. og Fornn. Grammatik?

Tør jeg bede indl. Brev tilstillet Unger, som vist er at træffe daglig paa runde Taarn?

Med Højagtelse

besv. 12te Aug. 1849. *P. A. Munch.*

199. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 25de Juli 1849.

Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg sender herved a) Slægtregisterne, b) Grændseafhandlingen m. m. og c) Slutningen af Levant-Afhandlingen, hvorom jeg i forrige Skr. nævnte, uden dengang at afsende den.

Genealogierne, haaber jeg, ville ved den Skikkelse, jeg nu har givet dem, blive passende. Hvad Indledningen angaar, da beder jeg Dem blot, ved Gjennemlæsningen at undersøge, hvorvidt de af mig brugte Udtryk om det omhandlede Stykke i Fagrskinna er adæqvat, nemlig, om det er optaget i Samlingen af de citerede Stykker eller ej; thi i førstnævnte Tilfælde kunde man vel med et Par Ord henvise dertil, eller antyde at det er optaget; i sidste Fald skadede det maaskee ej, om det optoges under Indledningen i Form af Note. Werlauffs Gjennemsyn af Genealogierne med Indledning vil fremdeles være mig kjært.

I Slutningen af Levant-Afhandlingen har jeg ogsaa indtaget det i vort Rigsarkiv fundne Brudstykke af Broder Mauritz's og Hr. Andres Nikolassøn's Itinerarium, der er et saare prægtigt Stykke. Jeg troer vist, at det vilde interessere Werlauff overmaade, snarest muligt at faae dette Fragment at læse: maaskee han og kunde ville tilføje et Par Noter.

Grændseafhandlingen har jeg nu fuldstændigen gjennemseet og rettet. Den franske Oversættelse bliver dog vel, inden den trykkes, underkastet Sagkyndiges Gjennemsyn? Thi der ere visse Enkeltheder, hvor det ej er saa let for Borring at træffe det Rette, saaledes f. Ex. naar han kal-

der den af mig citerede Cod. 1642 (ɔ: No. 1642 i det kgl. Bibl. nyere Mskrsamling), »den Codex »de l'année 1642««; naar han ej oversætter mit »*Tusendmand*«, der dog kun er en Oversættelse af *tysiatskoi*, med »*chiliarche*« eller saadant noget, men uden Videre skriver »*Tusendmand*«, naar han siger »le Sartorius de Lappenberg« o. s. v. Paa de medsendte Blade har jeg rettet, eller proponeret Rettelse for, hvad jeg antog at burde rettes. Jeg maa og bemærke, at jeg overalt i Afhandlingen har skrevet de russiske Navne og Ord, naar jeg ej brugte russ. Bogstaver, saaledes som Lyden med dansk Udtale maatte gjengives; i den franske Oversættelse burde formeentlig det franske Lydsystem anvendes; og saaledes skrives »*Rouric*« — *Isiaslaf* (ej *Isjäslav*) — *vitch* (ikke *vitsh*) o. s. v. — Hvad Mskriptet af Oversættelsen forresten betræffer, da maa jeg bemærke, at jeg ved første Sendelse fik Pag. 1—10; ved anden den ikke fuldendte Pag. 13, og at saaledes Bladet Pag. 11—12 manglede. Jeg beklager ligeledes at have maattet udslette saa meget Pag. 7, 8 & 9, men jeg var undskyldt, da Schönströms Bog, der indeholdt Nøglen til den hele besynderlige Feiltagelse, endnu ej var kommen til vort Bibliothek, da jeg skrev denne Deel af Indledningen.

Hvad det af Dem foreslaaede »*Naninnoss*« ved Indg. til det hvide Hav betreffer, da er jeg bange for at Navnet er en Fejllæsning paa det arrowsmithske Kart. Jeg har nemlig undersøgt en Mængde, til min Disposition staaende, Karter over Rusland, navnlig de store af Reineke og Lütke forfattede Søkarter, der maae ansees som authentiske, men overalt læses *K*anin (Канинъ), ikke *N*anin, og den Halvø, hvoraf Kaninnoss udgjør Spidsen, kaldes endog Канинская земля — *Kaninskaja Semlja* — saaat man her ej kan tænke paa noget *N*. Man kunde, paa Grund af Navnligheden, foreslaa *Naanes* eller *Naalnes*, en Pynt paa Halvøen mellem Thanahorn og Vardøhuus, men dette Punkt ligger for langt vestligt; med mindre virkelig vore Forfædre skulle have svævet i den Tro, at det var Norges østligste Punkt.

Forsaavidt en Paquet til Lange skulde blive indlagt i nærværende, tør jeg da bede ham den tilsendt ved Lejlighed?

Alle Breve, der endnu i Løbet af 14 Dage maatte indløbe til mig, ville endnu treffe mig; heller ikke skal jeg undlade at opgive, hvor Breve paa min Reise ville kunne naae mig, hvis det skulde behøves.

Med Højagtelse

besv. 12te Aug. 1849. *P. A. Munch.*

200. E. C. Werlauff til P. A. Munch.

Kbhvn d. 11te August 1849.

Hr. Professor P. A. Munch!

Høistærede Hr. Professor! Megen Tak for den mig gjennem Etatsraad Rafn meddelte Forklaring af Dronn. Sophias Slægtskabsforhold. Den er mig et nyt Beviis paa Deres kritiske Skarpsindighed og sieldne Combinationsevne med Hensyn til alle dunkle og indviklede historiske Materier. — Jeg maa aldeles tiltræde Deres Meening, at S. var Datter (af) den omtalte Fyrst Volodar Glebowitsch. Mærkeligt, at Suhm, i hvis annalistiske Materialsamling, især de genealogiske Undersøgelser ofte ere høist indviklede og modsigende, saaledes at man vanskeligen kan udfinde deres egentlige Meening, paa eet Sted har været nærved at giette det Rigtige. D. Hist. VII. S. 708, omtaler med et forudskikket »Vel sandt« Volodar Glunbs (!) Søn i Minsk, men han levede endnu 1166, derfor kan Rich. neppe have været gift med ham, med mindre hun var bleven forskudt; noget som S. allerede havde formodet V. S. 609. Dlugosz's Beretning om et Ægteskab mellem en polsk Prinds og en dansk Prindsesse, omtvivles ogsaa — skiøndt uden videre Motivering — af Suhm V. S. 298. Da jeg ikke har Karamsins Værk ved Haanden, vil jeg blot bemærke: at Asahl |: Gesch. d. russischen Staates I. 1832, S. 182 :| ikke omtaler Isoslavs D. Ibislava, men siger blot, at han efterlod sig en Datter Eupraxia g. m. en Søn af K. Boleslav II. og at Roepell |: Gesch. Polens I 1840 :| S. 230. 250 beretter at Boleslav III. var gift 1. med Zbyslava († 1108) Datter av Sw'atopolk af Kiew, og 2. med Salome D. af Henrich af Bergen (i Schwaben). Suhm V. S. 299 antager Salome for Richizas Moder.

Jeg finder det meget sandsynligt at Knud VI. og Waldemar II. Liflandske Tog kunne have været tildeels grundede i saadanne Arveprætensioner, hvorom vore ufuldstændige Kilder ikke vide Besked. Kunde noget lignende ei være Tilfældet med Wald. II. Tog til Preusen? Mærkeligt hvad der hos Suhm IX. S. 173 forekommer, rigtignok efter en nyere polsk Skribent, om en dansk Konge *Gvardarus* |: Wald. II :| der giorde Paastand om Land i Polen, som Søn |: Sönnesön! :| af en polsk Prindsesse. Flere Krige og Bevægelser her i Norden kunne maaskee paavises, som saaledes havde deres Udspring fra lignende — tildeels gamle — Arveprætensioner.

I Anledning af Saxos Ytring S. 703 fortiener, uden Tvivl, at mærkes Stedet i Waldemars Jordebog p. 529 om *possessiones Waldemari I.* (*II?*) *in Swethia . . . . . hæreditavit Sophia mater Waldemari II.*

Som bekiendt, var Wedekinds Undersøgelse om disse Slægtskabsforhold foranlediget ved en Priisopgave af det danske Vidensk. Selskab, egentlig foreslaaet af Abr. Kall. En litterarisk Curiositet ved denne Sag | · Molbechs Vidensk. Selsk. Hist. S. 409. Wedekind indgav en særskildt Slægttavle under følgende Titel: Tabula Waldemari Imi — R. D. tam matris Ingeburgis qvam Reg. Sophiæ originem & cognationem russicam illustrans. qvam ille Societati reg. Scient. Hafniensi junctis probationibus obtulit A. C. Wedekind. Luneburgi, Non. Dec. 1810. Exempla LX typis excudenda curavit Frid. Vieweg, Brunsvici 1816.

Om Steph. Johannes Stephanii Fader Hans Stephensen forekommer en Artikel i Worms lærde Lexicon — der ikke er blevet overflødigt ved det Nyerup-Kraftske — hvoraf sees at han var født i Lolland 1561, og altsaa neppe har nogen Forbindelse med den omtalte Steph. Joh. Norlandus. Skulde man ikke engang kunne erholde et Norsk Forfatterlexicon, baade over gamle og nye Forfattere? Justitiarius Berg og Kraft vilde dertil kunne levere rige Materialier; ogsaa det Deichmanske Exemplar af Worms Lexicon maatte benyttes; enkelte Smaabidrag kunde jeg selv vel ogsaa levere.

Jeg har i denne Tid af mine historiske Collectanea udsondret alt hvad der vedkommer Norges Historie og norske Sager og som ikke ere blot til eget Brug giordte Excerpter af trykte og bekiendte Skrifter. Da jeg i min fremrykkede Alder ei tør vente selv at benytte disse Collectanea, som altid have meest eller eene Betydning for Norge, er det mit Forsæt at tilbyde den norske Regiering dem til Indlemmelse i det norske Universitets Samlinger.

Det er mig særdeles kiært, at mit Skrift om Kapellet i Roskilde har vundet min lærde og ærede Hr. Vens Bifald. Uden Tvivl findes her et og andet hidtil ubekiendt Bidrag til Elephantordenens Historie; men jeg formoder vist at endnu flere af den Art ligge skiulte i de Münchenske Sager i Norge og Sverig, naar de blot kunde opdages. — Da vi her mangle ethvert recenserende Tidsskrift, er Skriftet ei blevet omtalt paa noget Sted, uden i en kort Anmeldelse i »Berlingske Tidende«. Jeg vilde derfor ønske at see en Anmeldelse deraf i Langes Tidsskrift; den forsøgte Forklaring af den saa kaldte Olafsfigur i Roskilde Domkirke kunde maaskee i Norge have nogen Interesse.

Vi have da nu her faaet Vaabenstilstand og Fredspræliminarier saadanne som de ere. — De forekomme mig og Flere ei at bebude synderlig

godt. Gud veed, hvorledes den forestaaende Rigsdag vil optage den. Skiøndt jeg ikke ganske deeler min ærede Vens Anskuelse om Nordens ældste Beboelse og ethnographiske Forhold, og heller ikke formaaer tilfulde at følge Deres lærde og skarpsindige Combinationer i denne Anledning. Derimod er jeg ganske eenig med Dem angaaende Uholdbarheden af den Skandinaviske eller Skandinavistiske Idee, der — saavidt jeg kan bemærke — under dette og forrige Aars politiske Conjuncturer ogsaa har tabt meget af sin Betydning. — Eenighed imellem tre ved Beliggenhed, Herkomst, Sprog, Religion og Sæder saa forbundne Nationer, som Danske, Norske og Svenske anseer jeg for høist ønskelig og lige vigtig for dem alle; det vilde være mig kiært, om commercielle og literære Baand imellem dem kunde knyttes endnu fastere. Jeg har derfor stedse anseet enhver Oprippen af gamle, forsætlige eller uforsætlige, virkelige eller formeente Forurettelser for uforsvarlig paa hvilkensomhelst Side; og jeg nægter ikke, at — især tidligere — enkelte norske Blade have ladet sig komme meere til Skyld end noget mig bekiendt dansk. Men — ingen Eenhed, ingen Opgaaen af det ene Folk i de øvrige — ingen Personal-Union! Efterskriften i Deres seeneste Skrift »Skandinavismen« er derfor ganske efter mit Sind; og jeg vilde ønske, at Slesvigs Besættelse af svenske Tropper ogsaa kunde have været undgaaet.

Helbred og alt ydre Held ønskes Dem paa Deres forestaaende Reise. — At den vil blive rig paa frugtbare Resultater, omtvivler jeg ikke. Vi tør jo ogsaa haabe at see Dem paa Hiemreisen.

Med sand Høiagtelse Deres hengivne og forbundne
Werlauff.

201. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania den 25 Aug. 1849.

Kjære Hr. Stephens.

Jeg takker Dem meget for Deres sidste venlige Breve og Sendinger. Det var virkelig saa, at jeg havde faaet Deres Brev noget sildigt; imidlertid var det dog forlængst kommet mig tilhænde, da jeg fik Deres andet, men jeg ventede med at svare indtil jeg kunde sende noget klækkeligt.

Jeg sender herved: a) de to Ark af Legendariet, tillige med det forlangte Blad Papir til Dr. Dieterich; b) mit sidste Skrift om Skandinavismen mod Worsaae, c) 4 Nummere af Morgenbladet, indeholdende mit

Tilsvar til Hr. Daa's Angreb. Næste Sending vil indeholde a) 3 B. af de gamle Love, b) mine Fortællinger af den norske Historie, og maaskee c) Folkekalenderen for 1850, d) min gamle norske Geographi, samt Manuskript til Hæggström.

Hvad Subskriptionslisten paa norske Oldskrifter angaar, da beklager jeg ikke mindre end De, at den er slet skreven, men derved var lidet eller intet at gjøre. Sagen selv er ikke saa gal. Planen er egentlig kun at stifte en Subskriptionsforening, hvis Medlemmer alle under Eet tegne sig for de Oldskrifter, Keyser, Unger eller jeg maatte udgive. Dette er Grunden, hvorfor vi ikke ere nævnte. Man kan blot betragte det, som en Forening til at understøtte Boghandlerne Feilberg & Landmark ved Forlaget af deslige Oldskrifter. De behøve kun et Par Hundrede for at være skadesløse, og dette er allerede opnaaet. Men »the managers«, ellers brave unge Folk, have desværre ikke forfattet Planen aldeles gentlemansmæssigt. Dog nu er det for seent at rette derpaa. De vilde gjerne i sterke Udtryk tiltale Deres Medstuderendes Sympathier, hvilket og tildeels er lykkets dem.

Et nyt norsk Fornskriftselskab vil med Tiden kunne dannes af denne Subskriptionsforening. Endnu er det neppe passende, saa længe Oldskriftselskabet i Kjøbenhavn ikke ganske sætter sig op imod os. Jeg er, som De veed, selv Medlem af dettes norske Afdeling, og maa see til at holde ud saalænge dette paa nogen Maade er muligt.

Deres herlige Fortale til Ivan og Gavian har glædet mig meget, baade formedelst dens udtømmende Nøjagtighed og overordentlige Instructivitet, og fordi den indeholder den første praktiske Anvendelse af den af os opstillede Anskuelse om de norske Literaturforhold. De vil ogsaa see af Morgenbladsartiklen, at jeg har benyttet den.

Jeg troer ellers, at De neppe har Ret, naar De antager vor, eller Christiania-Skolen for at være den, der ej ynder nøjagtige Text-Aftryk. Udgaven af Lovene, af Munkelifsbogen, af Olafssaga, Alexanders Saga, Strengleikerne, viser noksom, at vi lægge Vind paa slig Nøjagtighed; men Sagen er den, at Formaalene, hvori Skrifterne udgives, ej altid ere de samme. Egentlig ønskede jeg af ethvert Oldskrift to Slags Udgaver; een saagodtsom i Facsimile, om muligt af hver Codex, for Sprogforskere; en anden, kritisk bearbeidet, med Normal-Orthographie, for dem, som kun ville lære Sproget, uden at studere det. Forskjellen bliver her den samme, som mellem editiones principes af latinske Autores, og Skole-Udgaver. Nu maa De erindre, at det oldnorske Sprog her til Lands allerede har fundet et saa udbredt Studium, at det ej længer indskrænker sig til Sprogforskerne, men til en Mængde, endog Damer, der blot ville

lære Sproget, uden at gruble over Orthographien eller granske Sprogets Mysterier. For saadanne Læsere, der ej ved altfor vanskelig og ukjendelig Orthographie maae afskrækkes, passe Skoleudgaverne med normal Orthographi. For os maa det endog være en Hovedopgave, ved slige let brugelige, billige Udgaver at gjøre Studiet almindeligt. Ved hver ny Udgave maa derfor Spørgsmaalet nøje afgjøres: »skal det være en Udgave for Lærde, eller en Skole-Udgave?« — Kun eet af Delene kan vælges, da der ei er Penge til begge Dele. Her maa man altsaa handle efter bedste Conduite. Det kommer naturligviis an paa Originalmanuskriptets eget større eller mindre Værd. Saaledes troer jeg at Keyser og Unger have gjort Ret i at trykke Olafssaga og Strengleikerne med Codicis Orthographi, men at Alexanders Saga burde have været normaliseret. Under Sagernes nuværende Standpunkt, hvor det netop gjelder at gjøre det Oldn. læsende Publikum saa stort som muligt, saaledes at der omsider ikke gives en eneste dannet Mand eller Kvinde, der ej læser Oldnorsk som nyere Dansk, er det, *ceteris paribus*, bedre at tilvejebringe Skoleudgaver, thi Sprogforskerne, der dog kun i Regelen findes i Christiania (— jeg taler her blot om Norge) ville indtil Videre kunne hjelpe sig med nøjagtige Afskrifter af Unger, Keyser eller mig. Men jeg vil ikke negte, at jeg vilde glæde mig højligt den Dag, da jeg havde staaende for mig en fuldstændig bogstavtro Udgave af *corpus scriptorum rerum Norvegicarum* ɔ: Morkinskinna, Flatøbogen o. fl., medens jeg selv eller mine Venner paa Spadseretoure kunde stikke smaa stereotyperede Duodezudgaver af den kritisk bearbeidede Text i Lommen. Naar den Tid er kommen, vil det sidste Kvæk om »Islandsk« eller »Oldnordisk« forlængst være forbi.

Ved at læse i Legendariet troer jeg sikkert at have fundet en Feil S. 473, l. 6. Der staar: *lughin swedh ey at eno hans lidhi ok limi vtan til, vtan iæmwæl al mælnin* ɔ: *flamma adussit non solum ejus artus et membra extrinsecus, sed etiam omnia . . . »mælnin«*. Dette troer jeg er en Feillæsning for *inæluin* (inæluin), i oldn. Form *innyflin*, ɔ: Indvoldene, paa nyere Svensk *inelfvorna*. —

Min Reise er nu definitivt fastsat til 1ste Septbr. Skeer den ikke da, skeer den aldeles ikke; dog skal De inden den Dag endnu høre fra mig. Da vil jeg og kunne sige Dem hvorledes jeg reiser, og hvor Deres Brev vil treffe mig, thi skrive mig til maa De; jeg kan ikke i saa lang Tid være uvidende om Dem og de literære Begivenheder hos Eder.

Tager man nogen Notits af min Grammatik, og hvad siger man isaafald derom? Alle smager vel Fortalen ej; dog maa Sandheden altid have en egen Magt.

Levvel, hils alle gode Venner —

Deres
P. A. Munch.

202. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania den 29 August 1849.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Saavidt jeg erindrer eller antager, er der, til Qvartverket, ikke fra min Haand Spørgsmaal om flere oplysende Afhandlinger, efterat den store, den om Levanten og den om Væringerne er leveret, end den om Finnefærden m. m., hvilken her fremkommer, affattet med saamegen Fuldstændighed, som jeg maatte antage passende; jeg troede ikke at burde gaae i mere Detail, hvortil der dog vel paa enkelte Steder var Anledning.

Det ligger i Sagens Natur, at i en saa vid og i mange Henseender lidet bearbeidet Materie som den, betreffende vore Forfædres Forhold til Russerne, kan man ofte, eller idetmindste stundom, uformodentlig støde paa Oplysninger, som man hidtil ej kjendte, eller hvis Tilværelse overhoved var ubekjendt. Det er derfor ej at undres over, at der gives nogle Punkter, hvor jeg gjerne ønskede at tilføje eller forandre et og andet; heldigviis er det dog saa ubetydelige Sager, at jeg uden Skade kunde undlade det; dog bedre er bedre, og saaledes vilde jeg nok altid ansee det for et Gode, hvis en saadan Lejlighed gaves. Denne troer jeg og nu allerbekvemmest tilbyder sig ved min Tilbagereise fra England, paa hvilken jeg har tænkt at opholde mig nogle Dage i Kjøbenhavn, og da jeg ej er bunden ved nogen bestemt Termin, kan jeg godt udstrække Opholdet saa længe det til hiint Gjennemsyn gjøres fornødent. Jeg antager, at Trykningen af den store Afhandling endnu neppe kan være paabegyndt i November eller December, neppe engang før Nytaar.

Hvis intet Uforudseet kommer i Vejen, tiltræder jeg min Reise paa Løverdag 1ste Sept. over Travemünde og Hamburg. Ankommen til Hull, gaar jeg strax til Edinburgh. Til London kommer jeg ikke førend efterat jeg har tilendebragt Reisen i Skotland.

Jeg tænker ganske sikkert at komme til Orknøerne, og vil da, som jeg haaber, ved Autopsie kunne erhverve mangen værdifuld Oplysning,

samt berigtige Karterne. Jeg er tillige paa et Slags Spor efter Diplomer (norske); skjønt jeg langtfra er vis paa at finde saadanne.

De omhandlede geographisk-historiske Afhandlinger betreffende Forholdene paa de britiske Øer har jeg isandhed megen Lyst paa at skrive, men ønskede dog gjerne, foreløbigt at vide, paa hvad Sprog de skulde skrives, enten dansk eller engelsk, og fremdeles, om de skulde staae i »*Mémoires*« eller i et eget Verk for sig. Imidlertid samler jeg alle Materialier, og ordner dem.

— — —

Jeg reiser aldrig uden de nødvendige Reqvisita til Karttegning. Det er muligt, at jeg allerede paa Orknøerne selv kan komme til at udarbeide det ønskede Kart; desto paalideligere vil det blive. Faar jeg det færdigt der, skal jeg strax sende det, da det tillige er i min egen Interesse at see det trygt opbevaret paa Bestemmelsesstedet.

Jeg tænker, at et Brev fra Kjøbenhavn, adresseret til Travemünde poste restante vil kunne treffe mig der, om det end er skrevet efter Modtagelsen af Nærværende.

Endelig komme da de svensknorske Tropper; det er en Evighed, inden de kunne begynde at holde Styr paa de afskyelige »Gensd'armer«.

Jeg beder Werlauff mange Gange hilset.

Deres heng.
P. A. Munch.

203. P. A. Munch til Chr. Lange.

Kjære Lange.

De har fornøjet mig meget ved Deres venlige lille Brev og Beretningen om Kungelflanerne. Det er igrunden ej saa galt at vi staa os godt hos dem, thi desto tilbøjeligere ville de vel være til at skaffe de Oplysninger og Understøttelser, som det upaatvivlelig staar i deres Magt at yde. Saaledes f. Ex. med Brevene paa Tofthorp, som De dennegang desværre ej fik at see. Jeg skal ogsaa smede mens Jernet er varmt, og sende Grundell et Expl. af min Geographie, der, ved Klodseri af Gram og Werner tilhobe, er udkommen saa sildigt, at jeg idag kun har dette ene vedlagte Expl. at sende, hvilket jeg beder Dem levere Werlauff fra mig med mine bedste Hilsener.

Diplomatariet har jeg nu faaet og fornøjer mig naturligviis ved at læse deri. Ang. en Anmerkning i Fortalen maa jeg dog bemærke

noget. De nævner at De har fundet i Munkelifsbogen Johan biskops Dag af mig henført til 23 April, men at De ej har opdaget, hvor jeg har denne Henførelse fra. Jeg vil ingenlunde paastaa at min Henførelse er rigtig, da jeg nu, oplyst om at Biskop John af Beverley 7 Mai findes i Miss. Nidr., langt heller henfører Dagen hid, end til 23 Apr., hvortil vistnok, naar ej extraordinære Omstændigheder indtreffe, St. Georg maa og bør have Prioritet; men jeg vil blot gjøre Dem opmerksom paa, at Dagen findes i isl. Kalendarier, saavelsom og i de sædvanlige isl. Almanakker, i hvilke sidste den kaldes *Jónsmessa Hólabyskups hin síðari.* Skulde De ikke ellers nu ville benytte Leiligheden — det er snart gjort — til at undersøge og uddrage Harmoni af alle Kalendarierne blandt Arnamagnæana? Jeg maa gjøre Dem opmærksom paa, at de fleste, ligesom det hvoraf jeg har taget Facs. i min sorte Bog, af Arne M. i sin Tid ere udtagne fra de Codd., hvori de have staaet, og ere satte tilsammen paa andre Steder (en Fremgangsmaade jeg igrunden ej synes om); den største Masse af dem findes i tynde Hefter blandt Folianterne, i Regionen omkring No. 249 fol., der selv er meget godt. Ligesaa anbefaler jeg det ældgamle, defecte, i Cod. Regius 1812. Alle de nævnte ere interessante formedelst deres nekrologiske Annotationer.

I Dag sluttede jeg 1ste Correct. af sidste Ark af Lovenes Vol. 3.; Fortalen er under Sætning.

Jeg har i mit Skrift mod Worsaae, af hvilket jeg vedlægger et Expl., dog udrettet saa meget, at jeg har faaet Daa, der som De veed, erklærede mig totaliter slagen og et Tilsvar fra hans Side unødvendigt, til at tørne ud. Jeg længes blot efter at vide, om han har sluttet eller, hvis ej, naar han slutter, forat kunne indrette mit Svar. Det er altid noget ærgerligt med disse Stykker, deelte i I, II o. s. v., hvor man ej af noget »Fortsættes« kan see, hvorledes det har sig.

Naar Unger engang har Tid, skulde det være interessant, om han vilde eftersee i Cod. Frisianus, maaskee og Eirspenill, hvorledes det forholder sig med Navnet paa den hørdelandske Bonde *Steingrimr stryllr*, der (Cap. 24) gav Haakon Haakonssøn Kongenavn. Jeg har nemlig den Mistanke, at der her burde staa *strill*, ikke *stryllr*, og at vi i dette Tilnavn have den første Gang Navnet »*Striil*« d. e. Hørdelandsbonde, for os.

Jeg har sat mig paa det point at jeg vil have 3 B. af Lovene fuldt færdigt, førend jeg reiser, forat kunne medtage Expll. Derfor, hvad enten jeg gaar pr. Skib eller pr. Dampbaad, ville i alle Fald de Linjer, De maaskee kunde være tilsinds at spendere paa mig med næste Dampskib, ikke forfejle mig. Apropos, har De faaet fra Rafn de sidste Ark af Geographien? Hvis ikke, da vil De maaskee underrette Rafn om at en

Sending fra mig med forrige Dampskib lagdes ind i en Pakke af mit Skrift mod Worsaae, hvilken Dahl sendte til den deichmannske Boghandling.

Og nu levvel, hils Unger mange Gange,

Deres
P. A. M.

Jeg skriver dette i Collegieværelset, hvor Ungers gule Expl. af Olafs Saga til Ahlstrand endnu ligger nok saa gemytligt i dybeste Ro.

Jeg vedlægger mit Svar i Mgbl. til Sendebrevet.

204. J. Grimm til P. A. Munch.

Berlin 2 sept. 1849.

Ich bin Ihnen lange, mein verehrter herr und freund, brief und dank schuldig, und wie oft habe ich ihn schon wollen abtragen, es stellte sich immer etwas von aussen oder innen entgegen. denn ich war auch abgeneigt ins ausland zu schreiben, während mich die unruhe und das schiksal des vaterlands tief bewegt; wenn jeden natürlichen menschen, glaube ich, niederschlagen kann was in seiner heimat geschieht, so wächst ihm der mut und die zuversicht wieder den fremden gegenüber. ich wollte sie aber weder durch solchen mut, der Ihnen übermut scheinen könnte, verletzen noch durch bekenntnis meines unmuts Ihr mitleiden auf mich ziehen. wir liegen noch immer in geburtswehen, der trieb nach einheit steht fest in den herzen aller guten Deutschen und sobald sie uns aufgeht, werden wir stark und getrost sein. alles was bis dahin gethan und unterlassen wurde, ist verwirrung und unverstand. Den Krieg für die Deutschen in Schleswig hält jeder edelgesinnte unter uns für recht, und Engländer oder Franzosen würden sich ihrer landsleute ebenso angenommen haben, wäre ihnen die stimme so ans ohr gedrungen wie uns die der Schleswiger. was geht uns die plackerei des dänischen hauses an? wir wollen fremden keinen einfluss mehr auf Deutschland gestatten, wie wir auch unsere innere schranken wegräumen. der aufstand kam uns 5 jahre zu früh, später wird sich alles erfüllen was die gerechtigkeit fordert. Die beiden waffenstillstände sind uns empfindlich zuwider und was für ein friede daran hervorgehn könne. unsre soldaten weichen keinen an tapferkeit und dass wir einer flotte bedürfen, das einzusehn sind wir jetzt gewitzigt. Ihre eindringliche schrift *Om Skandinavisme* habe ich mit erbauung gelesen und bin in vielem, nicht in allem einverstanden.

kommen Sie einmal, sobald wir ruhig geworden sind, nach Deutschland auf einige monate, Ihr urtheil wird sich zum theil anders bilden. Gegen die Scandinaven fühle ich keinen hass (auch gegen die Dänen nicht), vielmehr herzliche zuneigung, mehr als gegen irgend ein andres volk und mich dünkt, wir sind bestimmt bald enger vereint zu wandeln und mit einander den einfluss auf Europa auszuüben der uns gebührt.

Alles was Sie mir gesandt haben, ist richtig in meinen händen: *speculum regale*, *Fagrskinna*, *Olafssaga*, *Aasens norsk grammatik* und aushängebogen aus dessen norw. wörterbuch, endlich Ihre altnordische schwedisch geschriebne grammatik, die Sie mir zuzueignen die ehre erweisen, wofür ich von ganzem herzen danke. von nestorischer weisheit fühle ich wahrlich wenig in mir, und mit den 65 jahren, die ich bald erreiche, lässt sich auch wenig prahlen.

Es ist ein wahrer act der gerechtigkeit, dass jetzt die nordische alterthumswissenschaft aus Schweden und Dänemark nach Norwegen einzieht, wobei Ihrer person ein vorzüglicher ruhm zugetheilt ist. ich bewundere wie thätig Sie sind und mit welcher leichtigkeit Sie sich in allen fächern bewegen. eben vergass ich die historischgeograph. beschreibung mitaufzuführen, die ich aber nur bis p. 232 empfangen habe. der Schlusz wird nach folgen.

Aasens arbeiten, die Sie wahrscheinlich angeregt haben, gewinnen bedeutung und sind höchst willkommen.

Die grammatik, wollte ich, hätten Sie noch ausführlicher behandelt; Sie thun es künftig einmal. in bezug auf das altnordische *j* für *i* pflichte ich Ihnen noch nicht bei. *ljá*, *gjá* klingt einmal minder gut als *liá*, *giá* und warum sollen wir das *j* so alt machen. insgemein entwickelt es sich später aus dem reinen vocal z. b. unser heutiges *je* aus *ie*, wie wir noch *nie* behalten, nicht in *nje* wandeln. Ulfilas scheidet im anlaut sehr scharf *iu* von *ju*, wie die guten ags. handschriften *eo* von *geo*. freilich in den endungen beginnt schon bei den Gothen *sunjus* einzureissen, das ursprünglich sicher *sunius* war.

Ihre zusammenstellung des *jiuleis* mit *ylir* ist vortrefflich und ohne zweifel begründet; ich hatte diesen zusammenhang übersehn. aber mir scheint aus *iol* konnte sich leichter *ỳlir* bilden als aus *jol*, wenn *iol* und *ỳlir* unmittelbar verwandt sind. *jiuleis* wird sich zu *jul* verhalten wie *jiuka vinco* zu *juk jugum*, und das goth. *j* gewinnt stütze durch das ags. *geola*; dennoch kann der reindiphthongische anlaut der ursprüngliche gewesen sein und selbst *jiuleis* auf *iuleis* zurückgehn. oder will man *ỳlir* für entstellt halten aus *jỳlir*? den sinn von ululans darf man nicht darin suchen.

Mit recht deuten Sie *iarn* aus *îarn* für *îsarn*, *ûarr* aus *ûsarr*, endlich wandelte sich *îarn* in *iarn* und *jarn* oder gar *jârn*, *ûarr* in *uarr* und *varr*, *vârr*. die frage ist bloss, welches alter wir der entschiednen consonantierung beimessen dürfen? ich zweifle nicht, dass sich *j* und *v* zuerst an den inlauten, später an den anlauten entfalteten.

Die erzählung der *Olafssaga* ist wegen ihres abstandes von der in den *fornmannasögur* gedruckten merkwürdig, doch muss man der letzteren oft den vorzug geben.

Ich muss mich nun bis über hals und kopf in das deutsche wörterbuch stecken, denke aber das geschäft bald so zu regeln, dass ich nebenhin ausathmen und luft schöpfen kann; so hoffe ich auch soll unser briefwechsel in den nächsten jahren lebhafter gehn.

Mit wahrer hochachtung Ihr freund
Jacob Grimm.

205. P. A. Munch til G. Stephens.

Lübeck den 4de Septbr. 1849.

Kjære Hr. Stephens!

Hid seer De mig altsaa ankommen paa min Udenlandsreise. Jeg sidder i denne Morgenstund i god Ro paa Hotellet og benytter Lejligheden til at udfylde, hvad jeg i mine sidste Breve til Dem ej fik Tid til, eller ej erindrede at skrive.

De vil nu fra Tid til anden modtage smaa Paqueter, indeholdende Bidrag til Mskript til Læsebogens oldnorske Deel. Jeg har saaledes sendt Text-Arkene af Ungers og min Læsebog, forat de kunne benyttes ved Trykningen, ligesaa Müllers Læsebog, med det anførte Stykke rettet, forat den bestemte Deel af Njåls Saga kan blive trykt derefter; Kongespejlet ansaa jeg det unødvendigt at sende, da De vel altid har et Expl. at lade trykke efter. De seer strax, at Planen er, først at levere noget med Normal-Orthographi, siden noget med Msk-Orthographi, dette sidste efter Ælden, hvorfor Begyndelsen gjøres med Kirke-Homilien. — Paa denne Maade, tænker jeg, er der Manuskript nok for flere Maaneder, det vil sige, indtil jeg kommer hjem igjen, og paabegynder den poetiske Deel.

Jeg er aldeles enig med Dem om det Urigtige i at skrive »*Norsisch*«, eller rettere at gjengive det engl. *Norse* saaledes paa Tydsk, da jo Endelsen *-se* i og for sig er en Forkortning af *-icus*, *-isch*, *-sk*; dog er denne tydske Maneer ingenlunde usædvanlig, jeg har ofte seet den før.

Men nu spørger jeg Dem: hvorfor skriver De i Iwan og Gawian »*Vālsisk*« og ikke »*Vālsk*«? Thi heller ikke her hører *s* til Roden. Angelsaxerne skreve »*wylisc*« (*wyl-isc*), hvilket egentlig kun er *weal-isc* med Omlyd; en Walliser hed *wealh*; det engelske *welsh* er *wel-sh*, ligesom *french* egentl. er *frenc-sh* (*frencisc*). Jeg kan derfor ikke undlade at finde Skrivemaaden »*Vālsisk*« noget inconseqvent. Tydskerne skrive ogsaa »*ersisch*« istedetfor »*erisch*« eller »*irisch*« (*erse*, *earse*, *er-se* ligesom *nor-se*, *er-icus*, *nor-icus*).

Nyheder fra »das grosse Vaterland« har jeg endnu ikke erfaret her; Alt lader til at gaae nok saa stille og roligt. Men jeg længes overordentligt efter snart at see Deres »store Fædreland« og bevæge mig paa de Steder i dets nordlige Dele, hvor vore Forfædre tumlede sig. Det er ikke umuligt, at jeg gaaer lige op til Hetland.

Og nu maa jeg sige Dem Farvel for denne Gang. Et Brev fra Dem vil dog vel engang kunne treffe mig paa Reisen, f. Ex. Edinburgh poste restante?

Venskabeligst
P. A. Munch.

206. G. F. R. Gordon til P. A. Munch.

Ellon Castle Septr. 16/49.

My Dear Sir.

I received your note from Edinburgh this morning & hasten to reply to it by return of Post in order to welcome you to old Scotland. I am sorry to hear you had such a bad passage to Hull but the Rail road thence must have pleased you. You have come at a very bad time to Edinburgh I fear. There will be scarce a creature there. I inclose however a letter of introduction to an old friend of mine who can probably get you admittance to the Advocates' & Writers' Libraries & perhaps introduce you to any Antiquarian who may chance to be in Town. —

I quite agree with you in y^{r} dislike of the sea &c. — As far as Aberdeen or even Inverness You can always make y^{r} way by land in Stage or Mail Coaches but after that I fancy it would be expensive & difficult to travel otherwise than by Steamer. I should much like if you could pay us a visit here & my father would be very glad to see you. Let me know your plans as soon as you can & who knows we

may perhaps make the Orkney trip together. A Steamer leaves Aberdeen every Friday Evg: reaching Kirkwall next day at noon. You can get to Aberdeen either by Sea in 6 hours (by the »Newhaven« Steamer) or by Rail to Perth & thence by Coach to Aberdeen. There is a morning & afternoon opportunity every day. This place is 16 miles North of Aberdeen on the Peterhead Road and the Mail leaves Aberdeen every morning at 6 and Glennie's Coach every afternoon at 3 — each making out the distance in 1½ hour. I am engaged all this week, but after that am free for the present. I hope sincerely you will be able to come. Let me know this & all y^{r} plans as quickly as possible.

I inclose the copy I made for you of one of the old Charters out of my Father's Charter Chest. There are others of similar nature relative to the Sinclairs & their transactions with reference to lands now my father's property. Would they interest you? —

Many thanks for your Grammar which will interest me much.

I must repeat — tell me y^{r} plans & whether & when you can come here for I am constantly engaged one way or another & should be so much disappointed not to be at home if you could come.

Believe me yours very truly
G. F. R. Gordon.

207. P. A. Munch til overbibliotekar David Laing.

Kirkwall, Sept. 30. 1849.

Mr. David Laing, Esqr.

My dear Sir: — I am, as You see, arrived here at last, and I may add, safe and in good health, altho' the passage was very bad, worse, I think, than usual, the sea being rough and the weather stormy. The vessel went forward only at a very slow rate, besides wasting much time at the different calling-places, so that we did not arrive at Aberdeen before 9 o'clock on Friday evening, & at Wick not before 11 o'clock next forenoon. Nevertheless, we were kept at Wick for upwards of 4 long, long hours, in consequence whereof we did not arrive here before 9½ o'clock yesterday night. As I write these lines on this Sunday forenoon, I have, of course, not seen much of the town & the land; I have had a hasty glimpse of the church; part of the land I can see from my window, and it looks far better than I imagined. During the passage I was not a little sea-sick, and besides, felt most uncomfortably,

being surrounded by a swarm of commercial travellers, whose company could not but prove untasteful for me, having still in my mind fresh recollections from the agreeable hours, nay, days, I passed along with You. As it is Sunday to day, I have of course not yet seen any person here, but to-morrow I shall set out. I hope I shall have plenty of work to do here. And by-the-bye; I have now carefully studied that section of the Bannatyne miscellanies, inscribed »Extracts from a manuscript volume of chronicles, in the poss. of the r^ht^ h^bl^ Lord Panmure.« There I see that You have not published entirely the »*Ystoria Norvegiae*«; but You will easily understand that this is exactly something for me, and that I must needs try to make a copy of the whole, if possible. I hope that Lord Panmure shall have no objections against lending me the MSS for a couple of days, or, at least, permitting me to transcribe it under Your inspection in the Signet's Library. Perhaps I shall be able to explain something there. I am very curious to see the MS.

I see also, that You are quoting some printed works, which I must needs try to acquire for our library. I shall begin here to make a formal list of them, and some of them, at least, I hope, through Your kind assistance, to get hold of.

Believe me, Dear Sir, Yours very truly,
P. A. Munch.

208. Skattefut Geo. Petrie jun. til George Traill.

Kirkwall 8th Oct. 1849.

George Traill Esq. 2 Mansfield Place Edinburgh.

My Dear Sir, Allow me to introduce to you Professor Munch from Christiania in Norway, who has been here with the view of obtaining access to documents illustrative of the ancient connection between Norway and Orkney. I believe Professor Traill has some Orcadian reliques especially some said to be obtained from St Magnus which would render them interesting to Professor Munch. Perhaps you will get him introduced to Dr Traill so as to afford him an opportunity of seeing these reliques of antiquity. We are all sorry here that Professor Munch's offici⟨al⟩ duties will not admit of his staying longer here at present.

With kindest regards to Mrs Traill I remain My Dear Sir

Yours very truly
Geo. Petrie jun.

209. GEO. PETRIE jun. til P. A. MUNCH.

Kirkwall 14. Oct. 1849.

Professor P. A. Munch etc. etc. Edinburgh.

My Dear Sir, I beg to send you a letter which was handed to me some days after you left Kirkwall. I did not forward it immediately as I did not expect you to be in Edinburgh until the beginning of next week.

I now take the liberty to avail myself of your kindness and enclose a list of Orcadian names which perhaps you will have leisure before you leave Edinburgh to peruse and mark opposite each as far as you know the Norse names or words from which they are derived with the signification of the word in English, and when you have done so please return the list to me. I am afraid I am imposing a task on you which your limited time will scarcely permit you to accomplish. If you have not leisure do not trouble yourself with it.

I have ascertained that there is a place near the upper end of the Loch of Harray named *Hourston* you will see it marked on the Map which I gave you. You were anxious to find out such a place but I forget the object you had in view.

As I am very busy tonight I must conclude this hasty note and expecting the pleasure of receiving a letter from you soon and with kindest regards in which Mrs Petrie unites

I remain My Dear Sir Yours very truly
Geo. Petrie jun.

Please remember me kindly to Mr Laing.

210. JOHN ROBERT TOD til P. A. MUNCH.

9^I^ Stewart st. 23 October 1849.

My dear Sir I have seen My Lord Caithness as also his agent Mr Donald Horne. As I feared, most of his Lordships papers are in the North and no access could be had to them, unless he was there himself. Lord Caithness has however kindly instructed Mr Horne (who also comes from and has an Estate in that part on the Country) to give you what information he can and I trust it may be useful to you.

Mr Horne tells me he is not to be in town till Friday and as I leave town tomorrow for some days, I trust you will excuse my calling on you at present but Believe me my dear Sir

Yours most faithfully
John Robert Tod.

P. S. I enclose a note of introduction to Mr Horne.

J. R. T.

211. J. EARLE til P. A. MUNCH.

Oriel. Oxford Novr. 15. 1849

My Dear Munch, Many thanks to you for your kind letter — whose genial idiom reminded me of many a pleasant conversation that I have ere now enjoyed thro' the same graceful sister of the great Gothic family.

With regard to this Article on Ld Ellesmere's book — I wrote at once to my friend Tomlins, a barrister, who knows some of the conductors of the Quarterly, and he has sent me the letter w^h I enclose to you, tho' I do not feel certain that you will be able to read it; it is written so badly. While, on the one hand, it is no good merely to send an Article to one of the great Reviews, without some sort of Introduction; for they receive so many that they never attempt to read any of them: so, on the other, they will not receive any contribution without seeing it before hand. I have had no occasion myself to come forward in any of these great Reviews — but, I should think that a word from Tomlins to R. Cooke, (who is a chief man with Murray) co^d secure your Article a favourable reading. Let me hear whether this is the sort of thing that you wanted. If this did not succeed, I might try the Editor of the »Christian Remembrancer« but this periodical is not of equal rank with the Quarterly &c.

What you say of the need there is of a better ASaxon Grammar, is unquestionable: and if you c^d give us in a moderate compass the grand principles of Grimm, you w^d be a great benefactor. I don't think you need wait for Kemble's opinion — he is not a likely man to be writing a Grammar. I have your *Gotiske Formlære*: but I am sorry to say that I have not as yet been able to devote that time to the Gothic, w^h w^d enable to form an opinion of it. If you c^d give us a Grammar to meet our wants, I s^d be very happy to give any assistance in my power, if it

were required. I know nothing of Kemble's whereabouts: but a letter is never lost in England: if he has ever lived at the place you have addressed it to, it will be sure to reach him.

Let me hope that your next letter will reach me in a few days & that it will announce your intention of being in Oxford — such a day. I have great respect for that dear domestic feeling that makes you long for your distant home — I have felt it myself — but I think you w^{d} be sorry afterwards if you were to let it weigh with you so far as to take you back to Norway, without seeing the fair dwellings of the learning of the Saxon. I write in great hurry I fear you will not be able to make me out.

Believe me, very truly yours
J. Earle.

212. DE LA ROQUETTE til P. A. MUNCH.

Paris le 29 9bre 1849.

Monsieur

M. Schjelderup m'annonce que vous vous trouvez en ce moment à Londres où le gouvernement norvégien vous a envoyé; Comme il ne connait pas votre adresse je prend le parti de vous écrire sous le couvert de la légation de Suède et de Norvège à Paris.

Si ce billet vous parvient soyez assez bon pour m'en accuser la réception, en me donnant votre adresse, afin que nous puissions correspondre sans intermédiaire.

Vous avez sans doute reçu le manuscrit que vous aviez bien voulu me confier et que je vous ai fait parvenir par les soins de Mess. Dahl et Kierulf. Je vous ai expliqué les causes qui m'ont empêché d'en terminer la traduction.

Je viens de publier dans l'*Encyclopédie moderne* une notice sur la Norvège et j'en ai fait tirer à part un certain nombre d'exemplaires. Lorsque je connaîtrai votre résidence à Londres, je m'empresserai de soumettre ce travail, puisé en partie dans vos ouvrages et dans ceux de vos compatriotes et que je reconsidère au surplus que comme un essai, attendu que plusieurs des documens officiels qu'on avait promis de me faire parvenir de Christiania sur les différents établissemens d'instruction publique de bienfaisance et enfin tous ceux qui émanent des départemens de Norvêge ne me sont pas arrivés.

Je m'occupe en ce moment d'un semblable travail sur la Suède sur lequel aussi je desirerais vous consulter, principalement en ce qui concerne les langues Norvégienne, Danoise, Suédoise et islandaise. La lecture de ma notice sur la Norvège vous mettra à même de juger quels sont les éléments qui me manquent.

Comme je n'ai pas la certitude que ce billet vous parvienne je me borne à les indications succinctes.

Agréez, Monsieur, l'assurance de ma considération la plus distinguée et de mon affectueux dévouement.

de la Roquette.
rue Mazarine No. 19.

213. Geo. Petrie jun. til P. A. Munch.

Kirkwall 1 Jany 1850.

My Dear Sir, I was delighted this morning on receipt of your esteemed letter which arrived along with a letter from Mr Wilson Secretary to the Antiquarian Society. As I am afraid that a day's delay on my part in writing may occasion my letter being too late to find you in Scotland I sit down to scribble a few lines tonight notwithstanding the bustle in which I am preparing for an important County Meeting tomorrow.

I beg to thank you very kindly for the list of Scottish Bishops. With reference to *Havarðstigr* I am pleased to think that my information has given you so much gratification and next summer I hope to obtain farther confirmation of the correctness of your conjectures by persuading Mr Balfour to have the large Tumuli on Steinsnes opened. The manner in which I obtained information about the name was thus. I was out on business in Stenness and had a meeting with most of the inhabitants of the Parish. It occurred to me that some of them might have some old name for the localities of the Stones and Tumuli and on stating this and asking them if they ever heard *Haversty* applied to any place in the neighbourhood an intelligent old man immediately answered that the ground where the »muckle or big knowes« are was the ministers Glebe and was named »*Havardstig* or *Havarsty*«. I believe Mr Malcolm the former Minister of the Parish now the Free Church Minister can give me more particular information on the subject. I will write him tomorrow morning and will be enabled to get his answer so as to write you on Thursday which I sincerely trust will be in time to reach you before you leave Edinburgh. You may be sure if the Tumuli are opened that

I will send you an account of it. I still trust to see you once more in Orkney and if you do come, you must take up your head quarters in my house although I cannot promise you anything like your Norwegian *Scones* or Cakes.

I am just now publishing in the »John o Groat Journal« some articles about the ancient laws of Orkney showing as far as I have the means their identity with the laws of Norway and their opposition to the laws of Scotland and also showing how that the spirit of equity and publicity which pervaded them being barriers to the avaricious dispositions of the Scotchmen who obtained Grants of the Islands from the Scottish Crown they in direct violation of the conditions of the Treaty between Norway & Scotland annulled the Norwegian laws and substituted the Scotch laws in their place which were thus tacitly admitted to be more favorable for carrying out schemes of oppression.

The Heritors of Orkney have just now been called on to pay large Arrears of Land Tax or Cess to the Crown. This Tax is considered a heavy burden and it is maintained that it ought not to have been imposed on Orkney while the Scat was at the same time continued. We allege in Orkney that Scat was the Land Tax payable as a Tribute to the State while the Islands were subject to Norway, and that it had nothing in it of the nature of a Feuduty. May I request the favor of you if you have so much time to drop me a few lines however brief they be giving your definition of the word *Scat* or *Skat* and what you understand to be the nature of ⟨. . . . . .⟩

214. P. A. Munch til David Laing.

York, Januar 2, 1850.

D. Laing, Esq.

Dear Sir, This is not intended for being any relation of my journey, but only for mentioning something which I might, perhaps, else forget. During the long sitting in the carriage I had time enough to think on many & various things; thus also, among others, the curious words, You showed me yesterday in the old account-book for the Trinity-coll. church, occurred to me. One of these was »*legina*« or »*legma*« (or something like it) *seruisie*. Could not »*legina*« be the same word, which, perhaps in a diminutive shape, is common in broad Lowlands, viz. — *leglin*? (*Hoop a leglen, clout a pan*, &c.) A *leglin of ale*?

There are so many barbarous or barbarized words in that account, that one more cannot matter much.

I am sitting here rather comfortably in a snug inn. The journey was rather dull, inasmuch as we were beset with a curious lot of dirty-looking, shabby fellows, to the greatest annoyance especially of Miss Gay, who confessed that she never had been so ill of before. The first set of them talked so loudly that our ears almost were pierced; then I resolved to talk a little more loud myself & that startled them somehow. The others were rather free and easy, indulging in any human sound that nature can produce and with which she sometimes accompanies animal functions.

It is, of course, so dark, that I have not seen anything of the Cathedral, but I think I have heard its bells.

Believe me Your's most faithfully,
P. A. Munch.

215. P. A. Munch til David Laing.

London — Saturday evening.

David Laing, Esq.

Dear Sir, Here I am, then, having already made myself in so far master of the localities, that I can walk about & make use of the omnibus's without too much inconvenience. Else, to speak truth, these two days have crept on rather slowly & dull, without any certain thing to do, & I feel therefore that depression of heart always existing before a certain and regular day's work is begun. The British Museum does not open till Tuesday next (Jan. 9); this was rather a heavy blow for me, as there will be so many more days like a dead blank; I must use them as well as I can, delivering my letters of introduction, &c. I have seen Sir Henry Ellis & given him Your letter, which, I no doubt, will not fail to secure me some kindness from his part: he promises well; so much only I can say now.

The distances here are rather great, therefore I cannot get so much done on one day as I wished. I have really, these two nights, put myself to bed with a feeling as if I had toiled a whole day's work as hard as any workman. But I hope I shall soon get accustomed to it.

How I like London I cannot of course now tell. To judge, however, from the first impression, I should rather think it impossible that it could be to me, what Edinburgh has been.

It is rather late, and therefore I must hasten to close this letter, which is only intended to announce my safe arrival here.

Yours faithfully,
P. A. Munch.

216. H. Bowyer Lane til P. A. Munch.

Archaeological Institute of Great Britain and Ireland.
26. Suffolk Street. Pall Mall Jany 8th.

To Professor Munch.

Dear Sir, I took the opportunity of mentioning your desire to inspect the Saxon M.S.S. in the British Museum to one of the officers in whose charge these valuable documents are placed, and I am happy to say that every facility will be gladly afforded you to aid you in your researches. As it would be necessary for me to give you a note of introduction, perhaps you will call here »en passant« in case you have need of my services either on this, or any other occasion on which you can render them available for the objects you have in view.

I remain Dear Sir Yours truly
H. Bowyer Lane.
Sec^{y}. A. I.

217. Professor Daniel Wilson til P. A. Munch.

Hall of the Society of Antiquaries of Scotland.
Edinburgh. 17 Archibald Place.
January 11th 1850.

Professor P. A. Munch.

My Dear Munch. I am much gratified by the sight of your, already, familiar hand, and not the less so from the very kind references you make to your visits to our fireside, which both the good wife and myself look back to with no little pleasure. I only regret the thought that so long a time must elapse before there can be any reasonable chance of my enjoying the same pleasure again. Meanwhile it will be no little gratification to me to keep up the memory of friendship by an interchange of correspondence; though the gain in point of knowledge will be entirely on my side, when we get beyond the interchange of friendly courtesies. My brother has already written to Mr Weld, the secretary

of the Royal Society, announcing your intended visit, so if it lies in your way, you had better call. But I know well, from old experience the dreadful waste of time involved in London visitings; so exercise your own discretion if you really mean to be so short a time in London. Do you still intend to go to Oxford? If so, I presume you return to London, and may then have more time. Miss Otte, and Dr Day, already, both expect you, at 37 Upper George Street, Portman Square. Dr Day is a very pleasant fellow, and very recently elected to fill one of the medical Chairs in the University of St. Andrews. Miss Otte you know is a Dane, — a very questionable recommendation to you. But you will not regret making her acquaintance if you have time.

When you call on Mr Charles Roach Smith, say nothing about Mr Boyer Lane, the two being Literary men will get by the ears, in England as elsewhere! You do no small credit to your organ of locality, as Mr Comb would call it, by your facility in wending your way through London streets; but it is only what I would expect from one with your map-making tact and organ of locality in the brain-mental, if not in the cranium.

I saw Mr Laing this morning who was inquiring for your address. I shall give it him to-morrow. But meanwhile he has written to the care of the Ambassador. I inclose you the programme for our next Assembly at George Street. You will see we are about to deal with a somewhat modern literary theme in the Biographical annals of Burns. I wish you had been here, as I anticipate an unusually sharp discussion. I expect to be able to prove that in one of the most important facts in the early life of the Poet, viz. his intercourse with Highland Mary, — the first Biographer intentionally concealed the facts, and the whole of his successors, Lockhart, Irvine, Cunningham, Wilson, our learned Professor, Rob. Chambers, &c. &c. have followed the lead like a pack of geese, receiving, if not inventing, the most foolish nonsence that every gossiping rustic choose to retail, in corroboration of a falsehood. It turns out that Burns's i⟨ntercou⟩rse and engagement with Mary took ⟨place⟩ not in early youth, but when he was, at least 26 years old, and the father of three children!! The bearing of this you may guess in some degree. But without having before your eyes the rhapsodies of the Poets Biographers, and especially the double-distille⟨d⟩ nonsence ⟨of⟩ Prof. Wilson and your old host R. ⟨....⟩ you can hardly guess its effect on them. It is literally flinging a Rocket among them, — and perhaps raising a nest of Hornets about our own ears! But enough of this modern antique.

I need scarcely ask if you know the passage in Barrys History of Orkney (p. 116.) in reference to the *Havardsteig* at Stennis? The words are: »The affray happened in the Parish of Stennis; and on that spot which afterwards bore the name of *Havardzteigar*, from the event.«

I wish you would put me in possession of the exact bearing of the argument from whence you infer the non-Scandinavian origin of the Stennis Stones from this. Say also the Norwegian & Danish terms for the Stone & flint arrow-heads &c. *Thunder Stones* the popular, vulgar name, I mean?

You see I am at my old work, bothering you with Queries on my own subjects. Let me tell you as more homely news, that the Turnip Doll, though certainly somewhat faded, has not yet lost its attractions for the little folks, nor have they forgot its Donor. They seemed as well pleased as ourselves, on my announcing a letter from you.

Pardon this hasty scrawl, written just before dressing to go out to Dinner and Believe me

Ever faithfully Yours
Danl Wilson.

218. P. A. Munch til H. Bowyer Lane.

14. Beaufort Buildings Strand.
17 Jan.

Mr. Bowyer Lane
Secretary to the Archæological Association

Sir, Hereby enclosed I have the honour to return the anonymous pamphlet upon *Scíringesheall*, certainly the most horrible trash that can be imagined.

In the paper upon the runes of Man I forgot to say anything of what I thought their probable date to be. As they, generally spoken, still are used according to the ancient & genuine phonetic system, and show only few marks of being in a state of transition to the new one, which was notoriously in full existence so early as the last half of the 12th century, I must make the mannian inscriptions at least a hundred years older, if not more. They are all christian, but that cannot prevent us from, if we thought it fit else, to make them so old as the end of the 9th century, as it is a well known fact, that the norse settlers in the Hebrides & Man embraced Christianity. So old, however, they cannot be. They

bear the marks of a later period, which I cannot fix to a certain year or a certain decad; not even to less than within a hundred years. These hundred years must certainly be those between 1000 and 1100.

If You intend to prepare my readings of the Runes for Your journal, I beg You to put the above remark in somewhen, as You think it best fit.

Believe me, my dear Sir

Yours very truly
P. A. Munch.

219. Daniel Wilson til P. A. Munch.

17 Archibald Place Edinburgh, January 17th 1850.

To Professor P. A. Munch.

My Dear Munch. I take this sheet in hand for you, not without some considerable doubt of its having a long and circuitous ramble in prospect, if it ever reach you. I would have written yesterday, but I must needs wait to give you the news of our Melée at the Antiquaries. The letter to me proved an epistolary communication extending to some seventeen closely written sheets. I skipped as much as could be spared without damaging the Argument, but after all my voice was somewhat husky before I got to the end of it. Up got the illustrious descendent of the de la Chambres and begged to be excused saying whether he thought the subject a proper one to be introduced to the society at all. He had his own opinions as to that, and he mysteriously hinted that these were of no trifling moment. This Exordium done, however, he came to the point, and owned that the authors of the communication had established his position and proved a series of blunders by successive Biographers, himself included, which appear sufficiently absurd when their manifest irreconcilability with other dates & facts of the same writers is brought out. Professor Wilson followed and owned with the utmost candour that he had been wrong, and that he thought Mr Douglas had fully established his point. Others followed, but any attempt on the adverse side was feeble and very equivocal, the Professor being a Prophet, as you know, and to be Worshipped, lower in his Shaving Brush by the devotees of distinguished Literatures! I believe some tolerable report of it will appear in the Courant of Saturday. If I thought it would reach you I would send a copy. Though the question is one you can feel no very great interest in for its own sake.

Now, my dear Munch, I am ashamed to find myself over the page, and never a word about what has pained me so much; that is your anxiety about your health. I do trust your apprehensions are groundless and that you will reach your wife and loving home-circle in such health and good spirits as will leave both them & yourself no cause to regret your visit to the Land o' Cakes. You have left many well-wishers behind you; and I am sure both Mrs Wilson and myself will long look back to the pleasant evenings we have enjoyed with you, when you were content to share our homely ways and Society. I cannot promise quite so much for the juveniles; but I can assure you they have not forgot you yet, and are by no means satisfied with my replies to their repeated inquiries: »Why does Professor Munch never come to see us now?« But it will be a sad drawback to our pleasant recollections of you, if we must associate your visit with ill-health as its first fruits. If you were to be laid up, next to your being at home I would have wished you here where I could have promised you good nursing and friendly care: but I hope ere this reaches you that all such forebodings have been dissipated.

I delivered your last message to Mr Laing. His motive in writing you so speedily was to inclose a letter forwarded from Kirkwall, by Mr Petrie. Mr Laing directed his letter to the Sweedish Consulate Office, where, I doubt not, you will find it, if it has not already reached you. I am very glad that you have made the acquaintance of Forbes, and Playfair. George is happy to have been the means of introducing you to a circle where you will be appreciated, and are sure to find yourself at home. Let me know of your interview with Carlyle, if you make out your Journey to Chelsea, which I hope you will. You will find him in conversation, a shrewd, dry Scotsman, with no humbug about him. Such at least was the opinion I formed of him. Emerson, the American Essayist, a shallow imitator of his style & cast of thought, came over last year, prepared to fall down at his feet, and expecting Carlyle to talk nothing but transcendental philosophy. This ⟨was⟩ the very last thing he had any inclination for at the moment, Emerson's heroics were met with sarcastic humour and quizzing, and so the two prophets parted in mutual disgust.

I must be done however, and dismiss this hasty scrawl on its wanderings, with the reasonable fear that if it fails to find you in London it will be a somewhat costly and worthless missive before it reaches the University of Christiania. I have filled up, and inclosed your own, & the two

other Norwegians' Antiquar. Diplomas, along with the Transactions which Mr Mitchell has in charge. Mrs Wilson joins me in kindest remembrances and best wishes.

Believe me Ever faithfully Yours
Dan[l] Wilson.

220. P. A. Munch til David Laing.

Nyborg, January 24, 1850.

Dear Sir, Here I am, as You see, but in a sorry plight, being prevented by the ice from crossing the great Belt. Yesterday I arrived, having travelled day and night since I left London last Saturday, but what does it avail me now, when I have the terrible prospect of being clapped up here at least for some days, if not for weeks? I am almost angry with myself for being in so great a hurry to leave London; indeed, if I had known this present obstacle being possible or likely to take place, I had remained at London for a week at least. Now, however, there is no help crying for it, and I must endeavour to excel as much as possible in the virtue of patience. And in order to make this task a little more agreeable, and to call before my mind more pleasant ideas, I sit down to write this letter, thinking myself, for a moment at least, back in dear Edinburgh, and enjoying Your congenial company.

I left Dover Saturday night at 12 o'clock, I believe, and arrived at Ostend after a tedious passage of some six or seven hours. The cabin was crowded with sea-sick, terribly spewing persons, I myself being the only man sea-proof among them. Some of them were Jews of the most genuine breed, speaking between them a gibberish as dismal-sounding as unintelligible. When we arrived at Ostend, it was broad daylight, and, how curious a contrast with England, all the country was covered with snow, and terribly cold it was, as I felt to my great annoyance during the whole night. In the railway-carriage at Ostend I was highly delighted by hearing a fellow traveller of the female sex speaking English, all the rest being Frenchmen or french Belgians; she was a rather elderly spinster, keeping of a school, who had ventured to make a week's journey to Neuwied near Coblenz in order to bring home an adoptive daughter of her's, who had been there to learn German. I was very happy to make myself the protector of this really »unprotected female«, and had, as I think, the satisfaction of affording her some assistance, of which she was highly in need. We passed at Cologne, at 9 o'clock, evening, in a cold of 15 degrees Reaumur, and so it continued the whole night

and following day. From Harburg to Hamburg I crossed the Elbe, which appeared to be almost frozen to the bottom, on sledges. I arrived too late to catch the p. m. train at Altona, and was therefore obliged to put up there that night; the next day, however, I proceeded with the train to Rendsburg, and from thence with the mail hither, without stopping until I was stopped here too seriously. And it is not only this unexpected stoppage that makes me sad, it is also the feeling, never before experienced by me, of everything here being so mean, so second-rate. I almost despair of the North. Indeed, now I feel that it is a dangerous thing for us Scandinavians, at least those of us, who do not at all want taste and learning, to visit Britain for as long a time as I did, because one grows so accustomed to that comfort & elegance that reigns there every where, that we cannot but feel most unhappy without it. I feel now very well, that however I shall rejoice in joining my family, and how much so ever I love my country, I shall not be able to banish some thoughts or feelings with regard to Britain somewhat analogous to home-sickness, and I shall not be able to suppress the sincere wish that I might make Britain my home. In such thoughts, however, I ought not to indulge, but I am not ashamed of confessing them to You; indeed I must give vent to them sometimes, especially when so situated as now.

Did You get a letter, which I wrote to You from York, especially about the curious word *legina* in the Trinity-Church Accounts, which word I ventured to guess being the same as the Lowlands *leglin*?

Do You know if Mr. Neaves has begun preparing the article?

And now I must take leave of You. Perhaps You may ask: why does he write this insignificant scrawl? I only answer, because You have shown me so much kindness, that I cannot help thinking myself and my small adventures entirely indifferent to You; at all events, I feel relieved by writing. My kindest regards to Miss Laing.

Yours very faithfully,
P. A. M.

221. P. A. Munch til David Laing.

David Laing, Esqr. *Copenhagen, Febr. 10, 1850.*

My dear Sir, Here I am still, as You see, proposing, however, to set off to-morrow or the day after to-morrow. There was no possibility of taking french leave of my many kind friends here, not to speak of the

treasures in the libraries; besides, I had really suffered so much in my terrible attempt on crossing the Belt, that I was fain to take some rest.

This letter being chiefly intended to give You some account of the state of matters regarding the Orkneyinga Saga, I shall proceed at once to this business. Mr. Rafn, who kindly encloses this letter in one of his own, will, as I understand, propose some terms as to the economical part of the transaction; I can therefore confine myself to speaking only as to the management of the scientific part. Having carefully examined the Flateyarbók and nosed down the parts of it containing the Orkn. Saga, I found that it would really be too much for me, at this time at least, to transcribe it myself. Mr. Rafn, however, having heard the reasons, why You do not much relish the idea of a great and bulky, and, moreover, expensive collection of »*Rerum Britannicarum scriptores*«, but are much more inclined to prefere a snug edition of Orkn. Saga along with the small fragments of other Sagas regarding the earlier history of Scotland, &c., and why You would like very much to have the edition of the text accompanied with an English translation as literal as possible, — has agreed himself at once to Your views, and has promised to cause a trustworthy copy of the whole Saga, &c., to be taken as soon as possible, and then to send it up to me, in order to be prepared for printing & translated. In this case, I am as sure of the edition being accurate as if I had copyed the text myself, especially as I have asked Mr. Rafn to tell the copyist to write in the margin in facsimile every *nomen proprium*, which appears a little dubious. The copy can, I doubt not, be ready in the course of the spring, and the edition itself prepared & the translation completed before the beginning of next winter. Whether the work be printed in Copenhagen or Christiania will, of course, be the same to You, except that the printing is much cheaper in Copenhagen than in Christiania. To print in Edinburgh must, I think, be entirely out of the question as it will be almost unmanageable to get the proofs duly corrected, if they are not printed under the eyes of the editor himself or of a person thoroughly acquainted with the language.

Now it is to You — I mean Your fellow-Bannatynians, — to determine if You will join in the enterprize or not. I have, indeed, no idea of the manner, in which, or the amount, to which, You might be inclined to partake in the expenses; I wish, moreover, to stand entirely aloof from the pecuniary department of the transaction, but I do not in the least doubt, that You & Mr. Rafn will easily arrange the matter. For me it is only of importance to get the thing well done, and to contribute everything in my power towards this view. I am very well aware that

what I speak of here does not quite agree with what we talked of so often before, that the whole edition might, perhaps, be printed in Norway; but I must confess that the plan here proposed is, under the present circumstances, that which seems to be at once the easiest, the cheapest, and the most expedite. Besides, I must beg You to observe that the copy which shall be sent to me will be the propriety, not of my own, but of the party who causes it to be made.

When returned to me, I shall write You more of this matter, if needful, and I beg You very much to let me have some words from You about it, although I must suppose that you will now communicate directly with Mr. Rafn himself. Still, a few words You may always be able to spare me, that I shall not be ignorant of how matters proceed.

I avail myself of this opportunity to give You some very interesting notices as to the Panmure codex, of which You may, perhaps, be inclined to speak a few words in the Addenda to the present volume in the Bannatyne Miscellanies. Going through the *diplomata*, which contain Orcadian & Shetlandian matters, in the royal record office here in Copenhagen, I fell in with two, written entirely and exactly in the very identical handwriting of the Panmure Codex. There is no doubt of it. You know that I took a very accurate facsimile, and in comparing this with the above mentioned diplomata the handwriting of them all was found, not only by me, but by all the other gentlemen & clerks present, to be the same. One of these diplomata is dated Kirkwall, ultima die Febr. 1460; the other is a letter from Earl William of Orkney, dat. Roslin, penultima die Septbr. 1461. This shows, that the writer really lived about 1460. Moreover, the fact, that he accompanied Earl William to his extra-orcadian seat of Roslin, shows that he must have been somehow connected with the Earl's household, probably his chaplain or his secretary. All this is very interesting indeed.

I found also a letter from bishop William, dated Wednesday after St. Margaret's day 1462, and containing his oath of allegiance to King Christian I. Hitherto as You know, we had not William mentioned before 1465; now, however, we can approximate 3 years further up. As King Christian did not ascend the throne in 1462, but twelve years before, it is most probably that it was the bishop, who ascended the chair in this year, and therefore was obliged to tender his oath of allegiance. This agreed to, we may put down the death of Thomas Tulloch & the succession of William to this very year, St. Margaret's day being pretty well in the middle of it.

Your letters to Mess. Bölling, Grundtvig & Worsaae I have duly delivered, as well as Your club-books to the Royal Library. Mr. Bölling, especially, begs to be kindly remembered to You.

It would be a long list, if I ventured to enumerate all those kind friends to whom I might wish to be remembered; above all, however, I entreat You to present my compliments to Wilson, whom I am sure You shall see almost every day, and to Mitchell, when You see him. Likewise I hope Miss Laing will not think me presumptious if I entreat You to remember me to her. I wish I could get as easily to Portobello as from hence to Roskilde. When shall I see dear Edinburgh and snug Portobello again?

Good-bye then. When I write next, I hope it shall be from »hame, sweet hame.«

Faithfully Yours
P. A. Munch.

222. P. A. Munch til G. Stephens.

Helsingör den 12te Februar 1850.

Bedste Hr. Stephens!

Jeg benytter mig af mit tvungne Ophold her, idet jeg venter paa en gunstig Lejlighed for Overfarten over Sundet, til at besvare Deres venlige Brev, dateret Stockholm 1 Nov. 1849, og modtaget i Edinburgh mod Slutningen af samme Maaned. Jeg har derved ogsaa den Behagelighed at forkorte nogenledes de lange Timer, jeg maa tilbringe paa dette »abominable« Sted.

Det vilde lede til altfor stor Vidløftighed, om jeg gav Dem en omstændelig Beskrivelse af min Reise. Jeg vil blot i Korthed omtale mine Vandringers Retning. Fra Lübeck reiste jeg over Hamburg og videre paa Jernbanerne, gjennem Hannover og Minden, til Duisburg, derfra ned ad Rhinen til Arnhem, derfra paa Jernbanen til Amsterdam, hvor jeg opholdt mig en tre Dages Tid. Fra Amsterdam gik jeg til Rotterdam, og derfra med Dampskib til Hull, hvor jeg ankom 14 Septbr. Morgen Kl. 6. Jeg gik strax til Jernbanestationen, og ankom endnu samme Aften til Edinburgh. Nogle faa (omtr. 5) Dage derefter reiste jeg i Følge med David Laing, Bibliothekar ved Signet Library, til Glasgow og Oban; derfra til Staffa og Iona eller Icolmkill (*eyin helga*), hvor vi opholdt os 3, paa 4de Dag. Jeg vendte nu tilbage over Oban og Glasgow til Edinburgh, og gik to Dage efter med Dampskibet til Kirkwall, hvor jeg for-

blev i 3 Uger, idet jeg tillige gjorde mange Excursioner rundt om paa Øen. Fra Kirkwall gik jeg med Dampskib tilbage til Aberdeen, hvorfra jeg gjorde en Udflugt til Ellon og besøgte Gordon, et Par Dages Tid; saa drog jeg over Montrose, Dundee og St. Andrews til Edinburgh, hvor jeg nu forblev lige til 2den Januar, paa hvilken Dag jeg reiste fra Edinburgh til York, den 3die fra York til London; den 19de fra London til Dover, den 20de til Köln, den 21de til Altona, den 22de til Flensborg, den 23de til Nyborg, hvor vi maatte forblive i 3 Dage, og kom først efterat have udstaaet meget Ondt til Korsøer. Siden har jeg været en 12 Dages Tid i Kjøbenhavn.

Mit Ophold i Skotland og England har været over al Maade behageligt, og jeg maa næsten beklage at det efterlader en Lyst til at bygge og boe der for stedse, som ej vel er skikket til at gjøre mit triste Ophold i mit eget kjære Fædreland saa særdeles nydelsesrigt. Men det ville vi nu ej tale om. Jeg vil blot endnu nævne to Ting, der gik mig imod, 1) at jeg ikke traf Earle, 2) at jeg ej traf Kemble. Earle tilskrev mig til Edinburgh, og vi havde næsten aftalt, at jeg skulde besøge ham i Oxford, men det var mig umuligt at blive færdig med mine Arbeider i Edinburgh førend hans Ferie begyndte. Den 21de December, troer jeg, blev han ordineret til Prest, og reiste strax hjem til sin Familie i Kingsbridge, Devon, for der at tilbringe Julen. Han paalagde mig da at indfinde mig i Oxford strax efter 21 Januar, og skrev til mig at ogsaa Gordon havde halv om halv lovet at komme til den Tid; dog Omstændighederne gjorde mig det umuligt at bie saalænge, og saaledes gik jeg Glip af den Glæde, som det upaatvivleligt vilde have været at træffe de gode Venner. Dog — if it isna weel bobbit, we'll bob it again; — jeg maa og skal snart gjeste det kjære England igjen. — Kemble er paa en Udenlandsreise, jeg troer i Tydskland.

Angelsaxiske Sager ere ej i Skotland, og desværre hersker der en umaadelig og utrolig Ukyndighed i hiint deilige Oldsprog. Kun een Mand er hjemme deri, en særdeles »clever« og kundskabsrig Mand, Charles Neaves, Adv., Sheriff of Orkney. Det er ham, der for nogle faa Aar siden skrev i Edinburgh Review en meget god Recension over Laings Oversættelse af Aalls Oversættelse af Snorre; han har ligeledes skrevet en særdeles god Opsats i Blackwood's Magazine (for 1840, troer jeg) om germanisk Sprogstudium.

Og nu til Deres Yttringer om Skandinavismen. De maa ikke troe, at jeg jo meget godt kan sætte mig ind i og respectere Deres Følelser, men De er ej Nordmand, og De kan umuligt forstaae vor Ængstelse ved en ny Forening med Danmark uden at være en Nordmand. Jeg vil

gjerne antage det muligt, at en saadan Forening, hvorved Norge aldeles opgav sin Selvstændighed og Nationalitet, om et hundrede Aars Tid kunde blive materielt gavnlig for Norge, ligesom Unionen har været materielt, men ej nationalt gavnlig for Skotland; dog ingen kan vente eller fordre at en patriotisk Nordmand skulde fremskynde et Skridt, der vilde ende med Udslettelsen af det norske Navn i Staternes Række. Jeg er endmere bestyrket deri siden jeg i Skotland hørte den almindelige Stemme endnu brændemærke Duke af Queensberry og de øvrige Undertegnere af Unionen, medens de dog erkjendte Unionens gavnlige materielle Følger for Skotland, og nu ingenlunde ønskede den ophævet. Og en anden Union end en saadan, der aldeles amalgamerede, var om ej utænkelig, saa dog et Misfoster. Hvor generet er ikke allerede Norges og Sveriges gjensidige Stilling til hinanden? Det viiste sig jo sidst, da der var Tale om at bevilge Penge til Troppeudrustninger. Hvad om Sverige havde sagt Ja, Norge Nei, eller omvendt? Skulde Machineriet blive endnu mere compliceret ved den tredie »selvstændige« Stats Optagelse i Unionen, da maatte man nok ironisk tilraabe hans unionelle Majestæt, den høje Maskinmester, med de skandinaviske Yndlings-Ord: »Sätt machinen i gång, herr kaptén!« — Men Machinen vilde ikke lade sig »sätta i gång«.

De skriver: »Why by your argument (exaggerating the fylke-system & its effects) I would undertake to show that Norway never existed as a state till Harald the fair-haired, & not even then.« Dertil siger jeg: »ja netop. Det er saa. Norge existerede virkelig ikke som Stat før Harald, og jeg har den bestemte, individuelle Overbeviisning at det igrunden ej dannede en ordentlig Stat førend under St. Olaf.« Jo mere jeg grunder paa disse Materier, desto klarere dukker denne Sandhed, som jeg længe har anet, op for mig.

Jeg har maaskee været noget bitter, men jeg har ogsaa været udesket haardt. Jeg har intet imod at give Tid, men Tiden maa dog ej gaa ørkesløst hen.

I Anledning af Deres Yttringer om vor Skik at normalisere Orthographien maa jeg bede Dem erindre, at ej alene Lovene, men ogsaa Strengleikerne, Olafs Saga, Bergens Kalvskind og Munkelivsbogen ere aldeles bogstavret aftrykte. Fagrskinna, maa De ogsaa erindre, existerer nu ikke i gammelt Pergamentshaandskrift, med Undtagelse af den lille Lap, som vi trykte heel i Facsimile: mere kunde vi ej gjøre; Papirshaandskrifterne, alle fra c. 1700, ere alle med forskjellig Orthographi, der øjensynlig er vilkaarlig forandret af de dumme Afskrivere paa den Tid (c. 1700). Hvad kunde vi her gjøre andet end at normali-

sere Orthographien? Havde vi haft en god gammel Codex, vilde vi naturligviis have bibeholdt Orthographien. — Planen med Edda var ej at reproducere nogen enkelt Codex. Vi maatte, som De veed, optage Grottesangen af Cod. reg. af yngre Edda, Rigsmaal af Cod. Worm. af samme, Hyndluljód af Flatøbogen. Her maatte derfor og Orthogr. gjøres nogenlunde consequent: det var en ræsonneret Udgave. Men jeg har ganske bestemt den Plan, snarest muligt at aftrykke den vigtige Cod. Regius af den ældre Edda heel, Ord til andet, med Bibehold af Side- og Linje-Inddeling. Der er Stedet at trykke bogstavret. —

Har Hæggstrôm endnu ej begyndt at trykke? Det vilde dog være heel besynderligt.

Jeg seer De har antaget en ny engelsk Orthographi. Man maa jo vænne sig dertil. Mod *þ* og *ð* har jeg intet; tvertimod, jeg synes meget vel derom, men *z* er dog vel unødvendigt. Kjender De den højst comisk udseende engelsk-ortophoniske Journal, der udkommer, saavidt jeg husker, i Oxford, under Titlen »Fonitipic nuz« (phonetypic news)?

Naar De faar dette Brev, skulde jeg haabe at jeg allerede er i Christiania. I alle Fald vil det Brev, De maaskee skulde ville skrive som Svar paa dette, kun naae mig i Christiania.

Levvel, hils alle gode Venner. Gid jeg snart kunde gjøre en Tour til Stockholm og tale med Eder alle personligt —

Deres
P. A. Munch.

223. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 18de Marts 1850.

Hr. Etatsraad m. m. Rafn, Kjøbenhavn.

Højstærede Hr. Etatsraad, Jeg skynder mig at tilskrive Dem disse Linjer for at anholde om Deres velvillige Assistance ved en til den complette Udgivelse af den orknøiske »*Historia Norvegiæ*« fornøden Sag. Det er nu bestemt at den skal udgives paa vort Universitets Bekostning forat udkomme med Lectionscatalogen den 1ste August. Da jeg saaledes har frie Hænder med Hensyn til Bekostningen, vilde jeg gjerne forsyne den med Facsimiler, ej alene af Haandskriften i Codex selv, men ogsaa af de to Breve i det danske Gehejmearchiv, hvorpaa jeg blev gjort opmerksom af Knudsen, og hvorom jeg ogsaa talte til Dem — da nemlig disse Breve, skrevne med samme Haand som Codex, tjene til nøjagtigt

at bestemme dens Alder. Jeg afskrev eller facsimilerede dem ej selv, da jeg svævede i den Formening, at Lange under sit Ophold i Khavn havde gjort det; men ved at undersøge hans Afskrifter her, erfarer jeg at det ej er Tilfældet. Nu veed jeg ingen bedre og sikkrere at henvende mig til angaaende Besørgelsen af Facsimilia, end Hr. Etatsraaden, og min Bøn er derfor, om De vilde lade en af Deres Employés paa vort Universitets Bekostning gaae op paa Gehejmearchivet, og paa gjennemsigtigt Papir tage Facsimiler, helst af de hele tvende Breve, eller, hvis dette skulde befindes for vanskeligt, af saameget af hvert, som udfordres til at give noget klart og charakteristisk Begreb om Skriften, helst et Par Linjer af Begyndelsen og en 7 à 8 Linjer fra og med Slutningen af hvert. Men i det Tilfælde, at der ej blev taget fuldstændigt Facsimile af dem begge, maatte jeg bede Dem hilse Knudsen paa det venligste fra mig, og bede ham besørge mig en Afskrift af det, som er dateret Kirkwaw 29de Febr. 1460. Det forstaar sig af sig selv, at en om det her Nævnte indgiven Regning til vort Universitet vil øjeblikkelig gjennem mig blive udbetalt. Jeg anbefaler Sagen paa det bedste, og tilføjer her kun nøjagtig Diplomernes Data:

1) Kirkwaw — 29 Februar 1460.
2) Roslyne — 29 September 1461.

Jeg behøver ej at tilføje, at de paa gjennems. Papir tegnede Facsimilia samt muligt Afskrifterne, naar de ere færdige, ønskes mig tilstillede forat jeg her kan lade dem lithographere.

Jeg skynder mig ogsaa ved denne Lejlighed at sende Dem indl. Stykke af Vilkinasaga med Bøn om at De vil tage det i Øjesyn. Unger har nemlig just faaet laant fra Stockholm til Afskrift den fortreffelige ældgamle Codex af Vilkinasaga, som der opbevares, og hvis første Part (hvoraf ogsaa indlagte Stykke), er skreven med en Haand, hvis Charakter er aldeles den samme som i de ældste norske Diplomer, især det af Biskop Nicolaus (c. 1220) hvoraf Facsimile er meddeelt i Langes og Ungers Diplomatarium. Nu er det vel saa, at Vilkinasaga er en opdigtet Saga, men desuagtet kunne Beskrivelserne være, og ere her, som i Örvarodds Saga, geografisk rigtige: følgelig afgive de yderst vigtige geographiske Data fra Affatningstiden. Det indl. Stykke er især vigtigt formedelst Formen *Kíu* (Kijow, Kijew) der her forekommer; ligeledes fordi den gammelsvenske Parafrase, der nu er trykt i Stockholm, men endnu ej udkommen, skjønt i raa Materie tilsendt Unger, oversætter det her forekommende *Holmgarðr* med *Nogardh*, hvilket fuldstændigt ødelægger den dumme Paastand af saamange russiske og tydske Lærde, at Holmgard skulde være Cholmogori. Hvis De saaledes med mig antager at

Stykket skal medtages, gjør De bedst i at beholde det: Indledning, Oversættelse og Anmerkninger skulle strax efter at jeg har modtaget Deres Bestemmelse blive sendte.

Har De tilskrevet David Laing eller overhoved hørt noget fra ham? Mine Karter over Orknøerne og Hetland ere nu næsten færdige, Ligeledes ligge Annalerne fuldtfærdige, og vente blot paa en Skibslejlighed til Afsendelse.

Med de venligste Hilsener til Deres ærede Familie, hvori ogsaa min Kone paa det hjerteligste forener sig, forbliver jeg

Deres hengivne
P. A. Munch.

besv. 20 April 1850.

224. P. A. Munch til Chr. Lange.

Tosen 30 Marts 1850.

Kjære Hr. Lange,

Den af mig idag omtalte Notits ang. de skotske Tropper findes i et MS., egenhændigt skrevet af Sir John Skene, Clerkregister ved Aar 1600 eller deromkring. MS er etslags Uddrag af ældre Registraturer, kaldes »Notes of the early registers«, og tilhører nu en Thomas Thomson, Esqr. Notitsen lyder saa:

Item the compt maid (ɔ: made) *be Dauid Beatun of the taxatioun of xij* ^{m}*£* (ɔ: 12000 ₰, rimeligviis Skotsk) *for the army that past to Denmark 1502.*

Og i Margen:

Taxatioun compt for the armie that past to Denmark.

Altsaa har der, til Udrustningen af denne Armee, været paalagt i Skotland en egen Skat (*tax*) eller Krigsstyr, thi ellers kunde Notitsen ej kalde Regnskabet et »*Taxation-compt*«, ɔ: Skatteregnskab. Men isaafald bliver det noget mere end en simpel Hvervningstilladelse i Skotland, hvorimod det maa ansees som om Kongen af Skotland selv havde understøttet sin Morbroder K. Hans.

Hvorvidt 1 £ Skotsk i 1502 var ligesaalidet i Forhold til 1 £ Engelsk eller Sterling, som nu, nemlig $^{1}/_{12}$, saaledes at f. Ex. 1 Shilling Sk. = 1 Penny Engelsk, tør jeg ikke sige. Men selv om saa var, vilde en Sum af 1000 £ Sterl. i hine Tider ej være ubetydelig; ja maaskee endog hele

12000 £ Sterl. vilde være for enormt et Beløb efter den Tids Lejlighed. Man erindre blot hvor uhyre Prindsesse Margretes ulykkelige Brudeskat af 60000 Gylden ansaaes at være.

venskabeligst
P. A. Munch.

225. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 4de April 1850.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg modtog for nogle Dage siden Deres venlige Brev af 17de f. M., ligesom De vel allerede forlængst har modtaget mit, hvori jeg anholdt om Deres gode Bistand med Hensyn til Facsimile af Brevene af 1460 og 1461 i Gehejmearchivet. Jeg havde allerede, da jeg skrev det, gjort Annal-Uddragene færdige, og de følge herved. De vil, med Hensyn til Behandlingen, bemærke, at jeg kun har holdt mig til de virkelig forskjellige Texter, men ej optaget som Variantcodices de Papirsafskrifter, der øjensynligt ere blotte Harmonier eller Sammenstøbninger, foretagne i nyere Tider, uden at afgive nogensomhelst Autoritet. Saaledes har jeg kun opført Codd. *A*, *B*, *C*, *D*, *E*, *F*, *I*, *K*, *N*, samt de i Udg. af Annalerne ubenyttede Gotskalks-Annaler, for hvilke ingen Signatur fandtes, og som jeg derfor maatte betegne *No.* 7, hvilket, om De anseer det mindre uniformt med det Øvrige, kunde ombyttes med *O*. Kun disse indeholde selvstændige Angivelser, medens de øvrige paaviseligt have hentet sine Angivelser fra een eller flere af de ovenanførte og derfor kun ere at betragte som senere Afskrifter af dem. Jeg vilde endog, strengt taget, stemme for, at *F* udelades, da den heller ikke er selvstændig, men dens Afvigelser fra *C* og *I* snarest ere at ansee som Urigtigheder. Her er der jo blot Tale om at anføre virkelige Autoriteter, ej om at meddele de existerende Autoriteters slette Copier.

Ved hver Notits har jeg, som De seer, anført Vedkommende Codicis Signatur i Parenthese, hvilket forekom mig nemmest. Ligeledes har jeg bibeholdt Søndagsbogstaverne.

Jeg sender ligeledes den chronologiske Oversigt, for hvis Fuldstændighed jeg dog ej ganske kan indestaa, førend jeg atter har gjennemgaaet saavel Text som Afhandlingerne; der maa vel og i sin Tid tilføjes Pagina-Henviisninger, ligesom i de grønlandske Mindesmærker, og dette kan igjen ikke skee førend det hele Værk saagodtsom er sluttet. Jeg

erindrer ikke rettere, end at De lovede mig at jeg skulde faae til et hastigt Gjennemsyn alle de franske Oversættelser af Afhandlingerne. Dette vil blive saamegetmere nødvendigt, som det er umuligt at Oversætteren, hvor duelig en Mand han forresten er, kan være saa inde i disse Materier, at ej flere Misforstaaelser skulde indløbe for ham. Det kunde vel ogsaa hænde at jeg, ved at gjennemgaa Alt i sin Heelhed, maatte finde mig foranlediget til at modificere eller bortskære et og andet. Men ved samme Lejlighed kunde da og den chronologiske Oversigt bekvemt suppleres.

Ved at gjennemgaae *Skálda* m. m. har jeg fundet enkelte Viser, der vedkomme de russisk-orientalske Anliggender, og som derfor upaatvivleligt paa et eller andet belejligt Sted burde indtages. Jeg vedlægger dem herved. Kunne de ikke indbringes andensteds, vil det idetmindste bekvemt kunne skee som Noter eller Citater til Afhandlingerne.

Jeg længes nu efter at høre hvad der resolveres fra England eller rettere Skotland om Orkn. Saga. Selv har jeg endnu ikke skrevet derhen, da Postens seendrægtige Gang før Dampfartens Begyndelse gjør saadant næsten umuligt. Karterne ere nu begge saa færdige som de kunne blive forinden Texten er bearbeidet og Navnenes Orthographi fuldkommen constateret. De ville ellers kunne blive færdige til Afsendelse naar De maatte ønske det.

Jeg vilde nu gjerne i enkelte Fritimer tage fat paa Odd Munks Olaf Tryggvesøns Saga, men ønskede dog gjerne, forinden at høre Deres Mening om hvad G. Stephens har sagt i sin Anmeldelse (i *Frey*) af sidste Bind af Annalerne, hvor han noget skarpt, maaskee endogsaa utilbørligt skarpt, yttrer sig imod Udgivelse af Sagaer i Annalerne. Jeg for min Part er nu ved Deres mundtlige Forklaring af Sagen ganske gaaen ind paa Deres Mening, at slige Udgaver ere hensigtsmessige.

Jeg sender Indl. med Posten, fordi De ønsker det i Begyndelsen af denne Maaned, og for desto tidligere at kunne minde Dem om Deres gode Løfter, at lade mig faae de franske Oversættelser til et kort Gjennemsyn. De mig laante Materialier til Annalerne blive mig dog noget voluminøse for denne Gang, men de skulle komme med Lange, der nok vil indtræffe i Beg. af Mai Maaned.

— — —

Jeg beder alle gode Venner og allermest Deres venlige Familie paa det bedste hilsede.

Deres heng.
P. A. Munch.

besv. 20 April 1850.

226. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 24 April 1850.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg takker særdeles meget for de herlige Facsimiler, som jeg faaer den største Lyst til at lade gravere *in extenso*, siden jeg nok alligevel kommer til at indrette et eget Blad for dem. De lade intet tilbage at ønske; og derhos er Betalingen saa eventyrlig liden, at jeg næsten ikke kan troe andet end at en Misforstaaelse maa være indløben.

Den chronologiske Liste fandt jeg et Par Timer efter at Brevet var afsendt, og vedlægges den derfor her. Den vil vistnok behøve Berigtigelser, men disse tilvejebringes bedst idet jeg nu gjennemlæser den oversatte Afhandling, thi jeg vil derved lettest kunne bemærke hvad jeg maatte have glemt.

Ved denne Gjennemlæsning kunde jeg vel ogsaa tilføje Afhandlingen selv et og andet, især i Slutningen, hvorpaa jeg senere er bleven opmærksom. Den paa nordiske Kilder byggede russisk-nordiske Historie kan nemlig føres lidt længere ned i Tiden, end der i Afh. er skeet. Saaledes burde vel ej alene Notits tages af Retterboden No. 121 (Pag. 122) i vor Udg. af Lovene, 3die Bind, men denne Retterbod burde vel heelt og holdent aftrykkes blandt Uddragene, dog saaledes, at Sproget eller rettere Orthographien forbedredes eller gjordes grammatikalsk rigtig, da det vilde være urimeligt at lade DHrr Russer og andre Udlændinger bryde deres Hoved med at finde Rede i Originalens (eller rettere Afskriftens — da ingen Orig. eller god Afskrift er til) — slette Orthographi. Det Sted, jeg nærmest sigter til er p. 223: *Framleiðis af því at Ruzar ok Karelar hafa upp sagt daginn með várum mönnum* &c. &c. Rboden er af 1384, og i 1386 omtale Annalerne virkelig at Russerne herjede i Norge. Optages burde ogsaa det nu i Lange & Ungers Diplomatarium under No. 670 optagne Brev fra Indbyggerne af Helgeland og Finmarken, hvori de klage over den Overlast, Russer og Hedninger tilføje dem, af Dato Bergen 5 Septbr. 1420.

Hvis De med mig antager at disse Sager burde være med, da skal jeg ufortøvet gjøre latinsk Overs. deraf istand, og sende den tilligemed Oversættelsen af Stykket fra Vilkinasaga. Men, som sagt, de burde ogsaa mentioneres i den hist. Afhandling, og dertil bliver der nu Anledning. Originalerne af mine Afhandlinger behøves naturligviis ikke medsendte, saamegetmindre som jeg tildeels har bevaret Concepterne til dem.

Da De tidligere tilskrev mig om Grimms Sproghistorie, nævnte De, at mine Bemærkninger desangaaende skulde have Plads i »Antiqv. Tidsskrift«. Men da jeg helst vilde gaa nogenlunde til Bunds i Sagen, ikke alene med Hensyn til Dacerne og Goterne, men ogsaa med Hensyn paa de jydske Prætensioner, er jeg bange for, at jeg neppe vilde kunne sammentrænge, hvad jeg har at sige, i et saa lidet Omfang, som kunde passe til »Antiqv. Tidsskrift«. Nu veed jeg ikke, om De ej maaskee kunde have særegne Grunde for helst at ønske dem der, f. Ex. større forventet Udbredelse &c. &c., men ellers kunde de dog vel, med Hensyn til Indholdet, passe særdeles vel for Annalerne, især da de ej behøvede at affattes i Form af en Anmeldelse, ja neppe engang hensigtsmessigt kunde affattes saa, men heller ligefrem som Modbemærkninger, omtrent som Snorrasons ved Udgaven af Edda. Egentlig havde jeg intet imod at have dem i Memoirerne, da jeg virkelig haaber at kunne faae sagt de gode Tydskere nogle Alvorsord ved den Lejlighed. Men hvorledes det end bliver, vil jeg neppe kunne fatte mig kortere end omtrent i 5 à 6 trykte Ark, og det vilde blive for meget for Tidsskriftet.

Jeg antager, at med disse 5 à 6 Ark vil, hvad jeg ellers maatte anholde om Plads for i Annalerne, udgjøre henimod en 8 à 10 Ark. Om de geographiske Forhold i Normandiet har jeg allerede længe samlet paa de nødvendige Underretninger, og haaber ogsaa at kunne levere noget klækkeligt. Ellers udgjøre det ragnarske Dynasties Begivenheder indtil Knut den Stores Død nu mit Yndlingsstudium, og troer jeg virkelig at have fundet Lys i et og andet, der hidtil ansaaes for dunkelt. Men som en Forberedelse dertil har jeg ogsaa anstillet nærmere Undersøgelser om Udstrækningen af den angelsaxiske Invasion, eller hvorvidt ogsaa Indbyggerne af de danske Øer deeltoge deri, fornemmelig med Hensyn til Ivar Vidfadme &c. — Og med Resultatet af disse Undersøgelser vil jeg sandsynligviis være færdig i Løbet af et Par Maaneder.

— — —

Det har i de sidste Uger været en højst ubehagelig Tid; thi min Fætter Digteren A. Munchs Kone, en højst elskværdig Dame og vor intime Veninde, er død efter en langvarig Sygdom i Barselseng; og min Kone ligger ogsaa nu paa tredie Dag, om ej farligt, saa dog heftigt syg, tildeels fordi hun har taget sig hiint Dødsfald nær. Ellers er alt her ved det Gamle. Og i Danmark synes dog jo nu Slesvigholstenerne at tabe Modet.

Hengivnest
P. A. Munch.

De russiske Sager skulle blive tilbagesendte enten med Momme, eller pr. Dampskib, naar Isen endelig forlader os, hvilket nu lader til at ville skee.

besv. 23 Mai 1850.

227. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 28de April 1850.

Kjære Hr. Stephens.

Det var mig saare behageligt atter at see noget fra Deres Haand, thi sandt at sige begyndte jeg endog at tænke Dem »dead & gone«; jeg har, efter Omstændighederne, ikke været efterladen, thi jeg skrev fra Helsingborg, og seer at De har modtaget Brevet. Dog det er naturligviis ikke min Hensigt, her at regne saa nøje efter Svar og Gjensvar: men Sagen er den, at Tiden efter min Hjemkomst har været »raðer dull«, saaat Stemningen til at skrive ej ret har villet indfinde sig.

Der er imidlertid en Gjenstand, om hvilken jeg ej kan skrive eller rettere paa hvilken jeg ej kan tænke uden at komme i en god Stemning: og det er Eders kjære Britannien. Jeg lykønsker Dem til Deres Beslutning, at drage tilbage derhen (hvormeget vi end ville savne Dem i Scandinavien) og ønskede blot at jeg kunde gjøre det samme. Isærdeleshed er det mig umuligt at tænke tilbage paa det herlige Edinburgh og dets venlige Folk uden at føle etslags Hjemvee. Har De været i Edinburgh? Thi jeg kunde have Lyst til, hvis De ellers ikke fandt det »presuming«, at bede Dem overtænke, om De, ved Tilbagekomsten til Britannien, ej burde opslaae Deres Residens i Edinburgh. Ikke at tale om at det er et overordentlig billigt Sted at leve paa, er det ogsaa den mest literære Stad i hele Britannien (forholdsviis, at forstaae). Og De vilde kunne stifte saamegen Nytte der! Thi man trænger der netop til Oplærelse i Angelsaxisk og Oldnordisk; og hvo veed, om man ej tidligt eller sildigt opretter en Lærestol i Angels. ved dets Universitet, thi Tidsaanden medfører overalt, at fædrelandsk Literatur dyrkes med stigende Interesse. Fremdeles gives der i Edinburgh flere Poster, hvortil De saaatsige er selvskreven, og med hvilke De burde have Øje ganske i Nærheden. Egentlig har De allerede forsømt Dem selv. Det er mig endnu ubegribeligt, hvorledes Overbibliothekarposten ved Advocaternes Bibliothek for c. $^3/_4$ Aar siden kunde blive saaledes besat, som skeet er. Uagtet den søgtes af den ypperlige David Laing, Bibliothekar ved »Signets

Library«, blev den dog ved Intrigue bortgiven til en S. Halkett, en meget net og venlig Mand, men ganske ung og dertil uden anden Anbefaling end at han talte mange levende Sprog! Han havde hidtil været Kjøbmand, handlet med færdiggjorte Klæder, hvorfor Flere endnu kalde ham »the tailor«. Nu vil jeg just ikke sige, at Udfaldet var blevet anderledes om De havde meldt Dem; dog kunde det nok have hendt sig, at Stemmerne da vare faldne paa en anden Maade, saaledes at Halkett ej havde faaet Majoriteten for sig. Og havde nu end Laing — hvad der vel og formedelst hans Alder og Fortjenester var billigt, faaet Posten, saa var igjen Laings Post (omtr. 300 £ om Aaret) bleven ledig. Der ere desuden flere Amanuensisposter, paa 150 £ og deromkring, og med 200 £ kommer man ypperligt ud i Edinburgh. Tænk nøje herover! Og nu kjender ogsaa jeg flere i Edinburgh, hvis Stemme ej have saa liden Vegt. —

Jeg respekterer den phonetiske Skrivemaade, men siger dog dertil med Tegner: »mig behagar du ej«. Naar de revolutionære Bevægelser, den vil afstedkomme og virkelig afstedkommer, engang have lagt sig, da skal jeg maaskee med Glæde komme til at nyde deres Resultater, ligesom jeg overhoved kan glæde mig ved Revolutioners gode Resultater, uden at glæde mig over Revolutionerne selv. Forresten er Deres Phonetisme yderst moderat, og Anvendelsen af *þ*, *ð* og *ŋ* har naturligviis mit allerstørste Bifald. Siden vi tale derom, kunde De ikke ved en eller anden, eller flere gjentagne Artikler i engelske Tidsskrifter vænne Folk af med, at gjengive det i Middel-Engelsk endnu ofte forekommende *þ* (skrives ꝥ) med »*y*«? Jeg ærgrer mig hvergang jeg seer f. Ex. »ye Englyshe by yemselves« &c.

Lyden af *o* i *word*, *worthy* &c. er vistnok saare lig Lyden af vort korte *ō*, men den er ikke etymologisk den samme, hvilket De jo nok veed, naar Ordene selv sammenstilles. Men endnu mere overeensstemmende med vort korte *ō* er Deres *i* foran *r* med Consonant, f. Ex. *dirt*, *girl*, *bird* o. s. v., og denne Lyd er uendelig gammel, thi den findes ogsaa i vort Oldsprog, f. Ex. naar der skrives *stirðr*, men Udtalen endnu er »*størd*«; der skrives *birk*, udtalt *børk*. Hvad andet end denne Mellemlyd af *o* og *i*, eller aabent *y* er det, naar Angelsaxerne bryde *i* under slige Omstændigheder til *eo*, og skrive sommetider baade *i*, *e*, *y*, *eo*, f. Ex. *beorc*, *byrc*, *veorc*, *verc*, *vyrc* &c. —

Ved Deres og Deres Venners gode Foranstaltninger har jeg efterhaanden faaet en heel Deel Blade m. m., indeholdende Anmeldelser af min Grammatik, og alle i det hele taget saa smigrende, at jeg i saa Henseende maa være i højeste Maade tilfreds dermed. Men desuagtet findes der i disse Recensioner et og Andet, hvortil jeg kunde have sær-

deles Lyst at svare noget mere formeligt, hvis De ej skulde fraraade mig det, og herom ønskede jeg gjerne, foreløbigen *sub rosa* at conferere med Dem. Først er der nu en vis Wahlström, der har skrevet Anmeldelsen i »Tiden«. Kjære sig mig: er han en Ignorant, eller »gjør hans Lærdom ham rasende«?; thi her har Anmeldelsen (det vil sige blandt os, Lange, Unger, Keyser og mig) vakt stor Opsigt ved sin »Umulighed«. F. Ex. hvad mener han med »det ställe i Norska Hirdskrån, som bjuder att de som äro af Troll-Slägt, ej må beklåda några hedersposter vid hofvet«? Nu har jeg selv afskrevet Hirdskraa tre Gange, confereret den 3 Gange, og derpaa med Keyser udgivet den, og læst 4 Correcturer paa hvert Ark, men enda har jeg ikke, ligesaalidt som Keyser, opdaget noget saadant Sted i den. Hvor har altsaa Hr. Wahlström denne sublime Oplysning fra? Og nu dertil det følgende Gallimathias: »ty Troll är likbetydande med Götar enligt Suhm »om Oden« (!!!) och Götarne kallades af Vandalerne för Truli, enligt Geijers Häfder (!!!

Og endelig det Sted i Runeindskrift No. 10, som Dietrich har inhæreret »*sér hollan dróttinn*«. Jeg seer altsaa, at han virkelig for Alvor tænker sig Muligheden af at Ordet »*biðjandi*« eller noget lignende er udeladt. Dette kan blot skrive sig fra et Ubekjendskab med Sprogets Aand, mod hvilket intet Raisonnement vil kunne have Virkning. Jeg kan blot forsikkre, at Hr. Dietrich maa gjennemgaae Linje for Linje den hele Oldnorske, Oldsvenske, Olddanske Literatur, uden at han vil blive istand til at finde en eneste saadan Ellipse. Et lignende Ubekjendtskab med Sprogets Aand er det, naar han tror at Appositionen »*sér hollan dróttin*« tyckes «streta för mycket mot fornspråkets skaplynne«, medens han antager at det da skulde »troligen hetat«: »*sinn hollan dróttinn*«. Sagen er den, at der aldrig i den Forbindelse kunde staa: »*sinn hollan dróttinn*«, men at »*sér hollan dróttinn*« er det ene rette. Det er aldeles ikke mere tvungent end »*at sik kvikvan*« (Liljegr. 403, 445 &c.). Og det er her ikke min egen Erfaring alene, men ogsaa Keysers og Ungers, jeg støtter mig til.

Seer De nu, om alt dette havde jeg stor Lyst til at udtale mig »*in extenso*«, hvis De ej fraraader mig det.

Der er ogsaa en anden Ting, hvorom jeg gjerne *secretissime* vilde conferere med dem. Dietrich har været saa venlig at sende Lange og mig Expll. af hans »Svensk språklära« &c. Troer De han ønsker, at jeg skal anmelde den? For isaafald vilde jeg være stædt i en stor Forlegenhed. Jeg synes nemlig meget godt om Planen; jeg erkjender Ffs Flid og Anstrengelse, og jeg er specielt fornøjet over Optagelsen af Udtrykket »Fornnorskan«. Men der ere saamange forfærdelige Fejl ellers, isærdeleshed med Hensyn til Anvendelsen af Runerne og Forklaringen af Runeordene, at jeg ikke kunde andet end at omtale dem saaledes, at, uagtet al mulig Skaansomhed anvendtes, Ff. dog vilde blive utilfreds. Jeg skal anføre Dem nogle faa foreløbige Expl. Paa Mottoet af Havemaal staar *hugi* istf. *hugr*; *ar* istf. *ir* eller *is*, *ias*; *nir* istf. *nar* (ɔ: nær). Thi De indrømmer dog, at naar man skriver med Runer noget, der ej findes i gamle Runeindskrifter, maa man skrive efter Reglerne, ej efter Undtagelserne. Pag. 7 staar: *silfver* (ᛋᛁᛚᚠᚢᛖᚱ *silfr silver* Sølv). Jeg forbausedes herover, da jeg vidste, at *silfr* aldrig kunde brydes til *siulfr*. Jeg slog derfor op i Runensprachschatz, og fandt rigtignok »*Siulfir*« ein Mannsname, Silber, isl. »*silfr*«; men dette Navn er *Sjólfr* eller *Sjólfr* (see i Navnregistret til *Fornaldar Sögur Norðrl.*); og, mærkeligt nok, Ff. selv har henviist til *Saiulfr*, hvilket han rigtigen forklarer »Seewolf«; men desto uforsvarligere er det, hvor han selv er saa usikker i Forklaringsmaaden, at henføre *siulfir* til *silfr*. Han anfører Formen

biankr = *bekkr*; den findes ej. Han bruger ᚾ og ᚿ i Fleng, eller ret tere, bruger ᚾ som gammelt *o*, hvilket er urigtigt, da ᚾ kun hører til den yngre, fordærvede eller latiniserede Runeskrift. Han sætter p. 33 Genitivet ᚴᚢᚾᚢᚱ ᚴᛟᚦᚱᚨᚱ (*kunur goþrar*) uagtet Indskriften (Liljegren 871) øjensynligt er usikkert læst, og saaledes det urimelige Genitiv *kunur* pro *kunu* ej var at optage som sikkert. Pag. 13 sættes Nom.Masc.formen ᛋᛏᛅᛁᚾᚱ *stainr*, uagtet denne Form er aldeles umulig, da den altid assimileres til *steinn*, Runer *stain*, ᛋᛏᛅᛁᚿ. Dette sees allerbedst af Dietr. egen Runensprachsch. p. 308, 309, hvor *stain* som Mandsnavn forekommer i Nominativ; som Appellativ kan det naturligviis sjeldnere forekomme, men det gjør jo naturligviis i grammatisk Henseende ingen Forskjel, enten Ordet bruges som nom. propr. eller nom. appell. — Ja i Lilj. No. 1277 staar jo ligefrem: *meþ stin lifir* ɔ: *meðan steinn* (ikke *stinr* — *steinr*) *lifir* — i Nominativ. Jeg kunde regne op langt mere. Hvad raader De mig nu til? egentlig havde jeg Lyst til at skrive ligefrem til Dietrich, oprigtigen sige, hvad jeg havde paa Hjertet, og spørge om han, hvis han erkjendte Rigtigheden af mine Grunde, vilde vente indtil Skriftet var færdigt, og da imidlertid maaskee i et Anhang rette, hvad han erkjendte urigtigt. Men hvad der især gjør mig ondt, det er at han øjensynlig ej har opfattet Sprogets Aand og Analogier: dette vil maaskee og gjøre ham uimodtagelig for de derfra hentede Grunde.

Jeg har umaadelig Lyst til at besøge Stockholm under saa gunstige Omstændigheder, som Naturforskermødet, hvori jeg jo kunde deeltage baade som Ethnograph og Geograph. Jeg vil alvorligen tænke derpaa, men tør dog ikke være vis paa at det kan flaske sig. Lad mig ellers vide, naar (exactly) det skal finde Sted.

Jeg skulde overmaade gjerne like at faae nærmere Besked af Dem, hvilken engelsk Journal det er, som indeholder Beretningen om at jeg skulde have givet MSS til det danske Oldskriftselskab, og hvorledes denne Beretning er affattet (*ipsissima verba*). Intet saadant har fra min Side fundet Sted. Jeg afskrev i Edinburgh en hidtil ubekjendt »*historia Norvegiæ*«, nedskreven paa Orkney c. 1460, og nu tilhørende Lord Panmure; jeg holdt et lidet Foredrag derover i Oldskriftselskabet, under mit Ophold i Khavn, men det var saa langt fra at jeg gav dem noget, at jeg tvertimod nu allerede trykker den her som Universitetsprogram. Lad mig endelig faae noget nærmere herom at vide.

Er det Deres Alvor at kalde Latham »our greatest linguist«? Jeg tilstaar oprigtigt, at jeg ikke sætter saamegen Pris paa det Slags Lingvisteri, der bestaar i en overfladisk Kundskab om en Mængde Sprog, uden grundig Indsigt i et eneste. Jeg havde allerede her hjemme læst

Lathams engelske Grammatik og med Forbauselse seet hans Mangel paa Grundighed. Jeg gjorde i London hans personlige Bekjendtskab, og mærkede nok at Manden har et særdeles godt Hoved og rask Opfatnings-Evne, men tillige, at hans »very principles« medførte et saadant *aliquid in omnibus & nihil in toto*, at jeg efter min Maade at bedømme Sagen ikke kan kalde ham en stor Lingvist, eller rettere ej kan antage at han bliver det, medmindre Gud vil forunde ham en Levetid af 500 Aar. Har han ogsaa oversat Fridthjof? — Ja jeg bør jo ikke egentlig tale derom, da De jo ogsaa har gjort det, men jeg havde nær sagt: »tant-pis pour lui«. Kan De virkelig udstaa Tegners Fridthjof, dette u-nordiske Conglomerat af klingende Talemaader og hule Billeder? »För mycket Caramell«, sagde en kvik Svenske, med hvilken jeg for nogle Aar siden talte derom. Og sandelig, det Hele vækker hos mig Ideeassociation af Sukkerbagværk og kunstige Marcipan-Blomster.

Og nu Levvel saalænge. Lad mig snart høre fra Dem og gode Venner. Unger har jeg en Tidlang ej seet.

vensk.
P. A. Munch.

228. P. A. Munch til C. C. Rafn.

Christiania d. 7. Mai 1850.

S. T. Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg sender herved med Lange Oversættelsen af Stykket af Vilkinasaga (eller rettere, som den vel bør kaldes, Thjodrek af Berns Saga), med forudskikket Indledning, hvilken jeg har affattet saaledes, at Anmerkninger til Stykket selv blive overflødige. Det er upaatvivleligt i geographisk Henseende interessant, især ved sin Ælde. Egentlig har den efter slettere, yngre Haandskrifter aftrykte peringskjoldske Udgave, i Forening med Müllers tilsyneladende plausible, men dog, som det viser sig, urigtige Slutninger med Hensyn til Sagaens Alder, nemlig kun fra 14de Aarhundrede (Sagabibl. II. 313 sqq) bragt Vilkinasaga i Miskredit. Men den stockholmske Codex er her selv et Beviis *instar omnium*, thi den første Haand er fra c. 1200; den anden, der ogsaa har skrevet Rubrikerne til den første, er næsten en Tvillingsyster af den, hvormed Cod. 243 af Kongespejlet er skreven, og den tredie er ligeledes saare antik. Affattelsestiden maa altsaa ganske vist sættes til i Løbet af 12te Aarhundrede. Det maa og bemærkes, skjønt jeg fandt det overflødigt, i Indledningen at sige noget derom, at Hænder og Orthographie ere norske.

Unger skriver den nu nøjagtigt af, og den bliver confereret af ham og Keyser, saaat vi kunne udgive den, naar vi ville.

— — — Momme er kommen, men Bøgerne have endnu ikke været at faa, skjønt jeg, underligt nok, har faaet Brevet med Knudsens Bemærkninger og Volkersens Regning.

Lange vil mundtlig kunne fortælle, hvad Tidens Knaphed nu hindrer mig at skrive, forsaavidt der overhoved er noget af Interesse at tale om. — Men der er en anden Sag, paa hvilken jeg gjerne vilde henlede Deres Opmærksomhed; den er først i disse Dage faldt mig ind ved et Arbeide, jeg havde fore. Der er i den arnamagn. Saml. et Haandskrift af Arngrim Jonssøn, kaldet *Supplementa in historiam Daniæ*, eller noget lignende. Disse Supplementer indeholde et og andet af Kildeskrifter, der nu ere tabte. Saaledes findes der Fortsættelsen af den interessante Beretning, med hvis Begyndelse *Sögubrot* saa pludseligt ender, saa rimeligt fortalt, at der ikke er nogen Tvivl paa at han har haft *Sögubrot* fuldstændigt. (See Suhms kritiske Hist. af Dmk. 3die Bind, S. 669, 670.) Ligeledes fortælles der noget ret interessant om Rig og Danp (see Suhms krit. H. II. 46, 476, og Werlauff om Procop S. 53). Da der nu maaskee kunde findes mere saadant, vilde det upaatvivlelig være af største Interesse for alle os Historikere, om samme Skrift af Arngrim nøjagtigen blev gjennemseet, og alt, hvad der fandtes hos ham, men ej længer i de os levnede Oldskrifter, og som tillige bar Authentiens Præg, blev afskrevet og aftrykt i Annalerne. Meget vilde det neppe blive, maaskee ej et Par Ark engang, men dog kunde man der finde Guldkorn, om hvis Tilværelse man neppe drømte. Jeg troer vist, at Werlauff ogsaa vilde interessere sig for at noget saadant maatte skee. —

Med Trykningen af *Ystoria Norvegiæ* gaar det nu raskt fremad. Facsimilerne lithographere vi *in extenso*. Finder De det dyrt, at Lithographen tager for de tre Facsimiler, nemlig de to Diplomer og ½ Side af Codex, 800 Expll. med Tillæg af Papir, 40 Spdlr.?

Min Kone er nu Gudskeelov igjen restitueret. Deres venlige Familie og alle andre gode Venner beder jeg paa det bedste hilsede fra

Deres hengivne

besv. 23. Mai 1850. *P. A. Munch.*

229. M. Goldschmidt til P. A. Munch.

Kjøbenhavn d. 17de Mai 1850.

Kjære Hr. Professor!

Deres Brev kom samtidig med Sørgebudskabet fra selve Munch; men jeg har speciel Grund til at takke Dem, fordi den dybe, kjærlighedsfulde Sorg, der udtalte sig i Deres Ord, saa godt harmonerede med mine egne Følelser. Jeg kunde rigtignok i Førstningen næsten slet ikke troe det muligt, det forekom mig som en hæslig Drøm. Indtil for faae Maaneder siden havde jeg staaet i livlig Correspondence med »Digteren« og hans Hustru; men Intet lod mig ane, hvad der forestod. I hendes Breve forekom undertiden en vemodig Stemning, men mest som Længsel efter Italien, hvor vi havde tilbragt saa lykkelige Tider sammen; i andre Breve talte hun derimod om sit hyggelige Hjem og sin huuslige Lykke, om Munchs Poesier, om Fremtiden. Etsteds greb mig en mærkværdig Længsel efter Foraaret; blot jeg maatte opleve det! skrev hun. Dengang gled jeg hen over slige Yttringer, nu faar de en forunderlig anelsesfuld Betydning. Saa kom aldeles pludselig Dødsbudskabet — thi om hendes Nedkomst havde jeg ikke hørt et Ord fra Norge, men tilfældig et Rygte, og jeg troede egentlig ikke, at det var den Fru Munch. Charlotte havde altid staaet for mig som en næsten jomfruelig Skikkelse, det faldt mig aldrig ind at tænke mig hende som Moder. Og saa Moder til Tvillinger!

Nu er Munch hernede, som De vel veed, og det glæder mig at kunne samtale med ham om det, som naturligviis altid er Gjenstanden for hans Tanker. Jeg siger: det glæder mig; Meningen er naturligviis, at trods den fælleds Vemod er det mig kjært at see, hvor godt det gjør M. at faae sine Tanker henledte paa det skjønneste og blideste hos den Tabte og ligesom blive bragt i Berørelse med den evige Sjæl, som ikke er tabt, hvor end dens Bopæl nu monne være. Jeg sysselsætter ham ogsaa med Tanker om literaire Produktioner, og jeg troer at kunne sige, at da han for en Times Tid gik fra mig, var han ganske livlig og oprømt. Desværre veed De jo, at min Tid ikke ganske er min private Eiendom, saa M. kommer vist ofte og finder mig anderledes beskjæftiget, end han ønskede. Det kan ikke være Andet, og vi have ganske franchement talt derom. Mig er det imidlertid generende; thi jeg staaer jo i særligt Erkjendtlighedsforhold til ham, jeg har været hans Gjæst, og desuden troer jeg at turde rose mig af, at den Afdøde skjænkede mig megen Velvillie, udtalte sig saa hjertelig til mig, at jeg ligesom er Depositobevarer for

noget den Sjæl, M. evindelig beskjæftiger sig med. Men iovermorgen tage vi i Skoven sammen, og saa haaber jeg at kunne skaffe ham en Dag efter hans Hjerte.

Maaskee gjør jeg om ikke lang Tid en lille Udenlandsreise; thi jeg har i Vinter arbeidet over Evne og behøver lidt Hvile. Kan jeg i Udlandet besørge noget for Dem, navnlig i Leipzig eller Paris, saa giv mig Deres Ordrer.

Bring sluttelig Deres elskværdige Hustru og Deres deilige Børn min hjertelige Hilsen. Hils ogsaa det mærkværdige Kirsebærtræ, som for at kunne bære Kirsebær nok havde skilt sig ved alle sine Blade — et mærkværdigt Offer, ret nordisk godmodigt. Skulde De og Deres, hvad Deres Brev synes at tyde paa, komme herned, da glem ikke, at De i mig har en Bekjendt — om jeg tør smigre mig med: Ven — der stedse ønsker at kunne vise sin Erkjendtlighed for den udviste Velvillie.

Deres hengivne
M. Goldschmidt.

230. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn den 23de Mai 1850.

Hr. Professor P. A. Munch.

Deres Breve af 24de April og 7de Mai har jeg modtaget og Bemærkningerne til Uddraget af Thjodreks saga tilligemed den chronologiske Liste; denne kan jo senere suppleres og bør vistnok ogsaa være langt udførligere og omstændeligere.

Med Hensyn til Planen for Værket, da var dette oprindelig paatænkt at skulle gaae til Udgangen af det 14de Aarhundrede, senere var dog omtalt at man muligen vilde optage Actstykker indtil Midten eller maaskee endog Udgangen af det 15de Aarhundrede, dog dette kun forsaavidt Omfanget tillader det og vigtige Actstykker kunde meddeles. De som De nævner, Retterboden Nr. 121 og Diplomet Nr. 670 egne sig upaatvivlelig til Meddelelse, og der ville vist findes flere saadanne. De vil altsaa levere latinsk Oversættelse dertil og (paa særskilt Papir) indledende Bemærkninger paa Dansk.

Deres Bemærkninger til Grimms Sproghistorie kunde jo gjerne faae Plads i Annalerne, men da som en Afhandling, hvis Overskrift og Indledning paavise at den vedkommer nordisk Oldkyndighed. Dette vil De jo let kunne indrette saaledes.

Afhandlingerne om de geographiske Forhold i Normandiet og det Ragnarske Dynasties Begivenheder ville blive os kjærkomne; ved Leilighed udbeder jeg mig nærmere Underretning med Hensyn til Pladsen i Annalerne, de omtrent ville optage, forat de strax kunne blive trykte, naar de modtages.

Haandskriftet af Arngrim Jonsson ville vi nøiere undersøge og muligen benytte saaledes som De foreslaar.

Den af Lithographen opgivne Priis af 40 Spdlr for de tre Facsimiler med Tillæg af Papir er vel ikke meget forskjellig fra den, hvortil saadant Arbeide her udføres.

Jeg sender herved den franske Oversættelse af den geographisk-ethnographiske Afhandling til Qvartværket; med Hensyn til Oversættelsen er vistnok adskilligt at berigtige og bedes De at foretage disse Rettelser i Manuscriptet. Ved Revisionen kunde De iøvrigt foretage de Forandringer, De maatte finde hensigtsmæssige. Til Kuniks Undersøgelser maatte der jo tages Hensyn fra Begyndelsen; og stor Varsomhed iagttages, for ikke at give Forskere, der ere hildede i andre Anskuelser, Vaaben ihænde; der er god Leilighed til at udelade, berigtige og tilføie, og kan De gjerne beholde dette Manuscript tre Maaneder eller længere. Af Afhandlingen om Væringerne er en Deel oversat og sendes den, naar den modtages fuldstændig fra Oversætteren.

Tidligere underrettede jeg Dem om at Tome I af *Antiquités Russes* var færdig fra Trykkeriet, men at kun nogle Aftryk af de 9 Plancher vare leverede. Endnu ere de ikke alle modtagne fra Lithographen; imidlertid fik jeg dog nogle flere.

Jeg sender Dem nu herved den første Tome, saaat De vil faae den ligesaatidlig, som jeg her vil kunne aflevere den.

Jeg har gjort min bedste Flid, og det vil være mig kjært, om De bliver nogenlunde tilfreds med Udførelsen. Til Berigtigelser og Tillæg vil der være Plads i Slutningsbindet foran Registrene.

Vi burde jo see til at faae Samlingen saa fuldstændig som det er muligt. Der frembøde sig vistnok store Vanskeligheder for Udgivelsen; disse har jeg imidlertid overvundet, og har det bedste Haab om at kunne lade Trykningen fortsætte uafbrudt.

I Fortalen maatte jeg omtale den Deeltagelse man i Rusland havde viist vort Selskab og navnligen Senkovskis Opfordring til at fremme dette Foretagende. Enkelte Exemplarer har jeg tidligere, saasnart jeg fik nogle Facsimiler, sendt til St. Petersborg, og Kunik har leveret en Anmeldelse med critiske Bemærkninger i Vid. Acad. Bulletin. hvortil der maa tages Hensyn i Afhandlingerne og i Tillægsbemærkninger i Slut-

ningsbindet. Jeg veed ikke, om De har denne Bulletin i Christiania, ellers vil jeg sende Dem den til Laans.

Betræffende Roxolanerne deler han ikke vor Anskuelse, og ved Stamtavlerne har han ogsaa Indvendinger at fremsætte. Dertil kan der tages Hensyn ved Afhandlingernes Revision, uden at indlade sig i egentlig Polemik, som ikke egner sig for et Værk af den Beskaffenhed. Senere vil der jo i vore Tidsskrifter, navnligen i *Mémoires*, blive Plads til yderligere Oplysninger i denne Retning.

At de oprindelige Russer vare af samme Herkomst som Scandinaviens Beboere forekommer mig at være indlysende, og ligeledes at Hovedmassen af dem har boet i hine Egne fra ældre Tid til deres Fremtræden i Historien i det 9de Aarhundrede; de have da søgt at vedligeholde deres Overvægt ved Indkaldelse af mægtige Forbundne af deres egen Stamme og deres eget Sprog. Denne Anskuelse maatte man jo fastholde. Den vil jo dog omsider vinde Anerkjendelse.

Jeg har nu gjort et Overslag med Hensyn til det bearbeidede Materiale til Værket og finder at det ikke vil kunne faae Plads i to Bind, som oprindeligen paatænkt og vil jeg da bestemme mig til med noget større Opofrelse at lade det blive tre Bind.

Diplomernes Omfang kan jeg endnu ikke beregne, men saavidt jeg skjønner, vil der blive Plads til Uddrag af Saxo og flere saadanne Oldskrifter, om vi skulle medtage dem; derom ønsker jeg at erfare ogsaa Deres Tanker.

Just som jeg er i Færd med at slutte dette Brev, bringer Hofraad Schreiber mig directe fra St. Petersborg et særskilt Aftryk af Kuniks critiske Bemærkninger, hvilket jeg herved sender Dem til Laans, antagende at det kan interessere Dem strax at have disse ved Haanden.

Med mange Hilsener Deres hengivne
Rafn.

231. P. A. Munch til David Laing.

Christiania, May 28, 1850.

My Dear Sir,

I avail myself of this opportunity to send You some additional lines, & to clap in the following copies of Orkney diplomas which may perhaps interest You, especially the letter from bishop William concerning the terrible havoc made by the Earl of Ross, of which methinks I have

seen nothing mentioned before; it is the fulfilment of the threatening spoken of in the lithographed diploma of 1460. If You should choose to print it, I must warn You not to print the abbreviations, these being only my doings, in order to save paper; I have transcribed the letter from another transcript where the abbreviations were resolved. From the extract in red ink You will learn that the bishops Henry & John of Orkney really existed. I must also add that I have a diploma issued A. D. 1496, Aug. 11, in Norse, by Sir David Sinclair, where he styles himself Knight, governor or keeper of the Castle in Bergen, Norway, and Captain of Shetland.

I forgot in my last letter to speak of the *Orkneyinga saga*, which I cannot deny I should wish very much to publish here for the Bannatyne Club, independent of the Antiq. Society of Denmark, if it had been possible for me to transcribe it myself; it proved, however, to be a too long task; wherefore I was obliged to throw myself on the mercy of Mr Rafn in so far as he undertook to have a copy made. Still, however, it is not impossible or even unlikely that, the copy being ready made & sent to me, Mr Rafn may change his mind and find the affair too heavy for the purse of his Society; in that case I am, of course, at liberty to do with the copy whatever I please. Perhaps, also, he may find it more convenient to help the Bannatyne Club with additional money instead of being helped from it; in all cases, the copy being not yet made, there is time enough for taking due measures. Through my edition of the Panmure codex, which is to appear on the 18th of the next month, I hope that I shall be able to prove even for those who were a little suspicious or diffident, as Lord Murray for instance, that I am, at least, not incompetent to any such task. You will also have in that edition, which I shall try to get forwarded to You as speedily as possible, a specimen of printing very convenient for the *Orkn. Saga*, the size of the types being exactly that of those employed in the Bannatyne publications. I have requested the printer to name his price, and he fixes it for a quarto sheet exactly of the Bannatyne formate, to $4^3/_5$ Norweg. dollars, that is about one pound Sterling. This is all that I can tell You at present regarding this matter.

At the first opportunity presenting itself I shall send You some books, hoping also, that You shall receive from our Library the *Missale ecclesiæ Nidrosiensis*. The *Breviarium*, however, is not to get hold of. Our Library possesses one only copy, but very mutilated.

Now I can tell You the number of Woods & Graham's edition of Scottish Songs, I wanted to get hold of. It is number VII, containing pages 96—112.

We shall, I think, have a most delightful summer, the vegetation being already unusually rich, & the weather almost tropical. In the month of July I hope to be able to make a little journey in our highlands. Do you not sometimes think of visiting Norway? How happy I, if I could expect, so soon to be Your Cicerone.

I take perhaps the liberty to enclose a letter for Mr. Petrie. Would You do me the favour to take a little care of it?

I am very anxious to hear something from You. And when writing pray tell me something of Edinburgh gossip, especially of those matters we were wont to speak of, beginning from the rivalry of the two Vice Presidents. You must remember that I have not yet heard anything of Mr. Mackenzie's great conversazione. I am for a great part only living upon the remembrances of dear Edinburgh, and want to have them not only renewed, but continuated.

My best respects to Miss Laing, and do Yourself remember me kindly.

Always yours,
P. A. Munch.

232. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 29 Mai 1850.

Kjære Lange,

Jeg skynder mig med at tilskrive Dem nogle Ord eller rettere Spørgsmaal, ang. hvilke jeg, hvis det ej generede Dem for meget, gjerne vilde erholde nogen Besked, om end kun paa en lille Seddel, med omg. Post. Nemlig: a) I Knudsens Udg. af Xstiern I's Breve er der et Brev af Juni (om jeg husker ret) 1461, over hvilket Knudsen har sat Titelen: Brev (eller Skrivelse?) fra Bisp Vilhelm af Orknøer; det indeholder gudsjammerlige Klager over nogle af Jarlen af Ross anrettede Ødelæggelser. Qværitur: hvoraf veed Knudsen, at Brevet er fra Vilhelm? Jeg tror rigtignok ogsaa at det er fra ham, men Navnet er ej anført i Brevet; muligtviis kan man læse det af Seglets Fragmenter. Spørgsmaalet er forsaavidt af Vigtighed, som man derved bestemmer Vilhelms Tiltrædelsestid. b) Er der ej blandt Deres Orcadensia en Skrivelse fra Thomas epͣs. Orc., dateret allerede 1418? Jeg har bestemt noteret noget derom, men kan ej finde mine Annotationer, og skulde dog yttre mig noget derom i Anmerkningerne til mit Program. —

Paa Tidsskriftet har man endnu ej begyndt at trykke. Petersens Omtale af den mulige Identitet af Gotfr. og Gudr. Veidekge har jeg tilbør-

ligen omtalt allerede i mit første Mskript, eller forinden jeg fik Deres lille Seddel.

Jeg har forresten *sub rosa* en lille Bøn til Dem, nemlig, om De, siden De nu engang er dernede i Kgs Kbhavn, vilde for Venskabs og Landsmandskabs Skyld varetage min Tarv med Hensyn til det store russ. Værk, der nu udgives, og hvori jeg, som De veed, har den meste Deel. Jeg har nemlig den Anelse eller Frygt, at vor gode C. C. Rafn desuagtet ikke tilbørligt udhæver hvad der egentlig skyldes mig, saaat maaskee vedkommende Læsere, især i Rusland, svæve i en behagelig Uvidenhed derom. Nu siger jeg: Ære den som Ære bør, og Gud veed hvad det kan hjelpe, o. s. v. der ere flere Opdagelser, især i Afhdl. i andet Bind, som jeg nødig vil give andre Æren for. Allerede i første Bind har jeg f. Ex. i Genealogien, der slutter Bindet, fremsat Ting som vare hidtil ubekjendte, og ikkedestomindre rigtige; som følgel. vilde gjøre et Slags Opsigt. Da jeg var hos Rafn, fik jeg ej rigtig Besked paa Sagen; tilstaar desuden at jeg ej havde ret Næsebeen til at gaae ham paa Klingen. Men sligt er rigtignok ogsaa lettere for 3die Mand. Kunde De ikke finde Anledn. til at bringe Sagen paa Bane, og tale om mit bestemte Ønske i denne Henseende, helst at staae paa Titelbladet med Rafn &c., eller ogsaa tydeligt og omstændeligt i Fortalen, samt paa Registret eller Indholdslisten at blive nævnt som Forf. af de Stykker, jeg er Forfatter af? Lader dette sig ej gjøre med første Bind, hvor mine Arbeider desuden kun ere Indledninger og Anmerkninger til Sagabrudstykkerne, saa bliver det dog let gjørligt, og ønsker jeg dog med H. til andet Bind, at jeg ved hver enkelt Afhandlings Titel og paa Sideoverskrifterne angives som Forfatter. Kunde De ikke hjelpe mig lidt med dette? Jeg troer at Rafn har nogen Respekt for Dem; i alle Fald for en bestemt fremsat Mening. I min Stilling trænger jeg til ethvert honet erhvervet Renommee, ej saa meget for Honneurens Skyld, der dog er god at tage med, som for de pecuniære Fordele, som seent eller tidligt kan flyde deraf. Altsaa, hvis De vil tage Dem af mig, saa har De min *plein pouvoir* til at indskride som De vil; jeg kjender ingen, der kunde gjøre det med saameget Eftertryk paa den ene, og Conduite paa den anden Side.

Levvel saalænge — hils alle gode Venner.

Deres
P. A. Munch.

Besv. 2 Juni.

233. P. A. Munch til J. Grimm.

Christiania, Jun. 13. 1850.

Hrn. Jacob Grimm.

Ihren freundlichen Brief vom Sept. 2, verehrter Herr, bekam ich nicht eher als im Februar, nach meiner Zurückkunft von Schottland u. England. Ich werde später darauf zurückkommen; jetzt werde ich zuerst einen kleinen Bericht über meine Reise ablegen, die im Ganzen sehr genussreich und wie ich glaube, auch nicht ohne reellen literarischen Gewinn war. Ich ging über Westfalen und Holland, von da nach Schottland, wo ich einige Wochen auf den Orkney's verweilte, und auch die Hebriden besuchte; hielt mich dann beinahe 3 Mon. zu Edinburgh auf, Archivalien abschreibend, ging dann nach London, wo ich nur 17 Tage blieb, aber dennoch einige angelsäx. Sachen abschrieb (unter a. auch den Bericht des Ohthere u. Vulfstán diplomatarisch genau), und kehrte über Belgien der Eisenbahnstrasse entlang, durch Dänemark u. Schweden zurück. In Edinburgh war ich so glücklich, ein lateinisch, wahrscheinlich auf den Orkney's im 15. Jahrh. geschriebenes Chronicon von Norwegen zu entdecken, das ich sofort abschrieb, und in diesen Tagen schon herausgegeben habe. Es ist freilich nicht lang, und gewährt auch nicht viel neue hist. Ausbeute, enthält aber dennoch nicht uninteressante Notizen, besonders über die Geographie Norwegens. Es gewährt auch ganz sichere Beweise dafür, was ich zwar früher nicht bezweifelte, aber doch nicht genau nachweisen konnte, dass die Schweden, so fern davon, dem Snorri den Inhalt der Ynglingasaga erzählt zu haben, was wirklich viele Schweden noch wähnen, gar nichts von dem ganzen Inhalte wussten, ehe sie mit dem Auszuge davon, das in diesem Chronicon mitgetheilt wird, bekannt gemacht wurden, was zweifelsohne zu den Zeiten der ersten Union 1319—1355 geschah; und seitdem wussten sie doch nicht mehr, bis sie in den neueren Zeiten das Werk Snorri's kennen lernten. Wo möglich, werde ich ein Expl. der Ausgabe beylegen, und bitte Sie dann, besonders dieser Materie, p. 41—44, einige Aufmerksamkeit zu widmen.

Über den Schleswigholsteinianismus mag ich diesmal nicht ausführlich sprechen. Ich wünsche nur zu versichern, dass ich mich in der ganzen Sache als unparteiisch betrachte: Sie wissen zumal, dass ich ein Pangermanist und den dänischen Anmassungen gar nicht hold bin, weshalb ich auch von einer grossen Parthei in Dänemark nicht eben mit gün-

stigen Blicken betrachtet werde. Dennoch scheint es mir klar zu seyn, dass der Aufstand der Schleswiger nicht nur ein ungerechter ist, sondern auch nichts als den crassesten Conservatismus repräsentirend, der sich, im eigentlichen Dänemark geächtet, in den Schooss der mittelälterlich-barbarischen Schleswigholst. Ritterschaft geflüchtet hat. Ich hege auch immer einen Verdacht gegen Bewegungen, die sich mit solchem Lug und Trug, wie der angeblichen *Constitutio Valdemariana* und anderen dergleichen Sachen beschönigen müssen. Ich würde sie weit mehr respectiren, wenn sie sich nicht als historisch begründet, sondern nur aus dem Willen des Volkes hervorgegangen bekundeten. Doch genug davon.

Sie wollten gern, dass ich die Grammatik noch ausführlicher behandelt hätte: vielleicht haben Sie Recht, doch ich war durch äussere Umstände beschränkt. Betreffend das *j* für *i* hoffe ich doch, dass Sie zuletzt mit mir einig werden mögen. Sehen Sie; ich habe noch niemals geläugnet, dass das *j* einmal *i* war, und dass es eine Zeit gab, wo unsere Vorfahren nicht *járn*, sondern *íarn*, nicht *ljúfr*, sondern *liufr* (Diphthong) sagten, doch diese Zeit ist weit früher als die, der die altnorw. Sprache, wie wir sie aus den Codd. kennen, gehört. In meiner, wie in anderen *Grammatik, wird die Sprache, wie sie im 12 bis 14 Jahrhundert war, dargestellt, und zu der Zeit war freilich der Jodismus vollkommen befestigt. Ich bin der Meinung, dass es nicht erlaubt sey, ein einzelnes, einer früheren Periode angehöriges Phänomen in eine neuere einzuführen. Wenn man die Diphth. *io*, *iu* statt *jó*, *jú* schreibt, ist dies wirklich etwas einer früheren Periode angehöriges, und ich würde nichts dagegen haben, wenn man auch consequent andere Verhältnisse, die wir als in jener Periode stattfindend errathen können, nebenbei einführte. Schreibt man *biugr* statt *bjúgr*, so muss man auch consequent *íarn* statt *járn*, *úarr* statt *várr*, *fraiu* oder *freiu* statt *fræ*, *frjó*, *vreka* statt *reka*, *vlitr* statt *litr*, u. s. w., schreiben, denn all dies bezeichnet einen und denselben Standpunkt der Sprache. So, wie wir sie kennen, ist schon der *j* da. Sie fragen, welches Alter wir der entschiedenen Consonantirung beimessen dürfen. Dazu geben uns vielleicht die alten Gesänge mit Reimen einige Aufschlüsse zur Hand. Sie wissen, dass unsere Vorfahren in den Reimen sehr genau waren. Wenn *iu* oder *io* als reine Diphthonge ausgesprochen würden, dann könnte nicht z. B. *þiuð* oder *þioð* mit *hlóð*, *óð*, ein vollkommener Reim ausmachen, denn *þiuð* würde das *i* und *u* gleichmässig ören lassen, in der Weise vielleicht, wie Procop *þiuð*—als θευδ—ausspricht, und *Thiudarik* fränkisch-lateinisch *Theudericus* geschrieben wird (so auch *diut* = *deut*). Hingegen kommt ein genauer Reim hervor, wenn aus *þiuð* ein *þjóð* gemacht wird, das heisst, wenn der Laut von *i*

in den scharfen Conson. *j* zusammengedrängt, und die andere Hälfte des Difthonges *u* oder *o* in ein *ó* erweitert ist. (Ich möchte beinahe die Vocalen mit den mathematischen Linjen, die Consonante mit den Punkten, vergleichen. *iu* ist eine Linje, von deren Länge *i* 1/2 und *u* 1/2 beträgt; *jú* ist hingegen eine Linje, wo *j* nur der Anfangspunkt, *ú* die ganze Linje 1/2 + 1/2 = 1 ist). In den Brechungen würde ebenfalls *ia*, *iō* als diphthongähnlich, nicht mit *a*, *ō*, reimen können. Schlagen Sie jetzt z. B. die Fagrskinna auf, dann werden Sie im Verse der Gunhild, gedichtet um 935, den vollkommnen Reim *bōrð* — *fjōrð* finden. Da muss man *fjōrð*, nicht *fiōrð* lesen. P. 21, im Verse des Eivind um 961: *fljótt* — *drótt* (*fliutt* — *drótt* würde nicht reimen). P. 67, L. 3 von unten, im Verse des Hallfröðr, der ums Jahr 1000 lebte: *góð* — *þjóð*. (*góð* — *þiuð* würden nicht reimen). Um die Mitte des 10ten Jahrhunderts also war der Joddismus schon herrschend. Für unsere Absichten ist dies hinreichend, denn es zeigt völlig, dass der Sprache, wie wir sie kennen, der Joddismus eigen ist. So auch ein anderer Beispiel. Dass *mjólk* aus *miluks* kömmt, wissen wir. Die Form *miluk* ward erstl. in *mialuk* gebrochen, *mialuk* wurde zu *mjaluk*; dies ward wegen *u* in *mjōluk* umgelautet, und als *u* wegfiel musste *mjōlk* in *mjólk* verändert werden, weil *lk* immer verlängerten Vokal fordert (*fólk*, *bálki* &c.). Wenn nun *miolk* Difthong wäre, dann wäre es auch unmöglich, den halben Laut *o* zu accentuiren oder verlängern. Es ist unsern ältern Sprache eigen, dass sich ein wirklicher Zwielaut, wenn er verlängert wird, in einen langen Vocal zusammenzieht, wie *hljóp* aus *hlaihlaup*, *lék* aus *leileik*, *fræ* aus *fraiv*. Das verlängerte *miolk* würde *môlk*, *mûlk* oder *mylk* lauten.

Indem ich hier in Fagrskinna blättere, fällt mir etwas ein, auf das ich Sie aufmerksam machen möchte, weil ich aus Ihrer Sprachgeschichte sehe, dass es Ihnen entgangen ist. Sie machen keinen Unterschied zwischen *kjóll* und *kjōlr*, *kjóll* (st. *kjólr*), genit. *kjóls* plur. *kjólar*, ist Schiff, meistens poetisch, *linter*; *kjōlr* (st. *kilr*) genit. *kjalar*, plur. *kilir* ist Kiel. Siehe z. B. Fagrsk. S. 29, letzte Strophe: *Ullar kjóls* (; *kjōlr* würde *kjalar* gemacht haben). Ich könnte eine Menge anderer Beispiele anführen, die jedoch nicht in diesem Augenblick zur Hand sind. Doch: *Vōluspá* 50: *kjóll ferr austan*. *Rígsmál* 45. Demnach gäbe es wol auch im Anglos. ein doppeltes *ceol*, das heisst *ceól*, Schiff, und *ceol* Kiel. Und gewiss ist, dass in Beovulf *ceól* Schiff, nicht Kiel bedeutet (v. 76, 475); das letztere: *brohtne ceól*, kann nicht den tief im Wasser begrabenen Kiel, sondern nur das hohe Schiff selbst bedeuten. In der Sage von Hengest u. Horsa heisst es, dass sie mit drei *Chiulen* lan-

deten, welches Wort mit »kleinen Schiffen« ausgelegt wird. Das ist: *þrym ceólum, þrimr kjólum.* Gotisch: *kiuls* Schiff u. *kilus* Kiel.

Ich habe in diesen Tagen eine Abhandlung über *Scíringesheal, Skíringssalr* vollendet, die Sie vielleicht interessieren mag, als die Frage dadurch, wie ich glaube, abgemacht gewǫrden. Sie haben in Ihrer Sprachgeschichte *Scíringesheal* in Halogaland gelegen angenommen; es liegt jedoch im südl. Norwegen; ich bin daselbst gewesen.

Haben Sie die Recension Kuniks über die *Antiquités Russes* im Bulletin der petersb. Wiss. Academie gelesen? Ihr Name kommt auch da oft vor, und er ist mit Ihnen und mir gar nicht über die Roxolanen einig. Sonst finde ich es beinahe lächerlich, dass ein so verständiger Mann, wie Kunik, wirklich in der Vorstellung befangen ist, als hätte Hr. Rafn irgend etwas anders gethan, als das Werk zu corrigieren. Ich versichere Sie, dass ich von der Stelle an, wo die Arbeit Finn Magnusens aufhört, und das ist schon nach *Hyndluljóð*, somit im Anfange des Buches, alle und jede, sowol Einleitungen als Anmerkungen, die nicht den blossen Text angehen, geschrieben habe. Zwar ist es von je der Wurm Rafns gewesen, sich mit fremdem Verdienste zu schmücken, und seine Erwähnung von meinen Arbeiten in der Vorrede Pag. X ist daher auch etwas geschroben und dunkel; doch hätte ich wirklich geglaubt dass ein Mann wie Kunik zwischen den Zeilen lesen könne. Aber er schreibt z. B. Pag. 10, Note: »in der Vorrede erfährt man, dass die geneal. Tabellen vom Norweger Munch herrühren. Der Hauptredacteur hat indessen die chronol. Angaben des letzteren Gelehrten nicht bezweifelt, auch setzt er mit diesem (P. 87) die Regierung Ragnar Lodbroks in die 2te Hälfte des 8ten Jahrhunderts«. — Ja freilich, denn ich habe ja selbst diese P. 87, wie die anderen Einleitungen, geschrieben, und der Hauptredacteur hat es nur abdrucken lassen; ich zweifle sogar, dass er irgend eine Meinung über die Zeit Ragnars habe. So was ist doch ärgerlich, und ich bitte Sie freundlichst, wenn Sie etwas über das Werk schreiben möchten, doch auch diese Sache zu erwähnen. Eigentlich hätte ich mit Rafn die Vorrede unterzeichnen mögen.

Und jetzt Gott befohlen. Mögen Sie doch bald das lange ersehnte Wörterbuch vollenden können.

ergebenst
P. A. Munch.

234. Daniel Wilson til P. A. Munch.

Edinburgh, 17 Archibald Place. June 23d. 1850.

My Dear Munch

It was a very great source of pleasure to me, and not less so to my wife, to receive your kind and welcome letter, forwarded through Mr Laing. Many a time we have spoken of you since you left us, and wished that it were possible to bring you and your whole household within reach of our fireside, that we might continue to enjoy the pleasant evenings spent together with you. Mrs Wilson tells me there is nothing for it now, but that I return your visit, and go to explore the Archaeological and other collections of Copenhagen & Christiania, when I may hope to secure the personal friendship of your good wife, as well as of yourself — who indeed my wife already reckons among her friends. Before that can be accomplished, however, I hope we shall again enjoy the delight of seeing you at our own fireside, and I can assure you that the oldest and most tried friend we have even had could not be more welcome than you will be. Now that you have found time to write me a few lines I hope you will not let the correspondence drop. I am well aware that it is I that will be the sole gainer, but I trust for the sake of »Auld lang syne« that you will not grudge me the delight which the sight of your well known hand-writing will afford me.

I was thinking of writing you when I got your letter, with a little bit of information which I think will interest you in regard to the Ruthwell Runes. Finn Magnusen, as you know, mentions that his famous »Thorkelin print«, as he terms it, was procured by his much lamented friend and predecessor, he knew not how, or of whom, during his travels in great Britain. No copy, to the best of his knowledge, is appended to, or mentioned in any printed book, but he guesses it must be 150 years old, or perhaps still older. You remember getting a sight of the print, with a clue to its origin, which showed that it was not 50 years old at the time Finn Magnusen wrote. Oddly enough it is still possible to supply the lack of old Professor Thorkelin's failing memory, and tell exactly, how, when, and from whom he received the print, of which his successor made so foolish a use. This, as I supposed, in the *Vetusta Monumenta* published by the London Society of Antiquaries, and where I daresay you will remember me once looking for it, in the Signet Library, but the volume, (vol. II) chanced then to be out. The two prints form plates

LIV, and LV. appended to which is a brief communication, of no value, by R. G. (Roger Gale, the old Antiquary I presume,) but to this the following postscript is added: »Since this account was read before the Society [of Antiquaries of London] the drawing has been shewen to Mr Professor Thorkelin, who has been investigating all such monuments of his countrymen, in this kingdom; — but he has not returned any opinion.« So that so far from the Thorkelin print being one of venerable antiquity as guessed by Finn Magnusen, it must have been given to the former Professor before it was published, in 1789.

You inquire after my own intended volume on our Scottish Antiquities. I am now very far advanced with the M.S. and am busy with woodcuts &c. I am getting a very careful steel engraving made of the Runic Brooch found in Ayrshire, and in order to do full justice to both it and such of the many Inscriptions as I allude to, I have got Mr Marshall the Danish Consul, to procure for me, from Copenhagen, the requisite runic types. I am at present making diligent inquiry after a sculptured cross in Galloway which is said to bear a Runic inscription. I attach no great importance to the assurances I have already received that it really is a Runic Monument. But I have written to request that drawings may be made of it on a large scale, which will enable me to determine the point, and should it prove really to contain a Runic inscription I shall go and copy it myself, and transmit it to you. I am not without hope that your schooling has so drilled me into the Runic Alphabets that if it is at all legible I could be trusted to make an accurate copy of it, a very small matter indeed, but sufficiently essential if anything more is to be made of it. I shall hope to have the pleasure of sending you a copy of my Book by some convenient opportunity before the end of the year, should it ever come within sight of the Antiquaries of Copenhagen, and be thought worthy of their notice, it will give them little satisfaction; as I have disputed a good many points advanced by them, and stoutly combated the idea of the Scandinavian origin hitherto ascribed to almost every Scottish Antiquity. By the bye have you any evidence, or examples, of what was the armour or Costume of the Northmen in the 11th and 12th centuries? Sir F. Madden, as you know, contends for the Norwegian, or rather Icelandic origin of the Lewis Chessmen, chiefly from the costume. Yet he quotes a passage from Giraldus which he does not seem to have observed directly contradicts his conclusions, »*clipeis quoque rotundis et rubris*« proves anything rather than the use of the very characteristic Norman Kite-shaped shield, and his previous references, to *hangandi stálhufur*, &c., are as little to the purpose. Meanwhile the

costume appears to me in no way to justify his conclusions. I wish you would give me your honest opinion on the subject. Have you any monuments, sculptures, or illuminated M.S.S. of the 12th century to show what was the national Norwegian Costume of that date?

Talking of Runes, did you ever notice a curious though obscure allusion in the Moray Cartulary, in a charter of Alexander II. In describing the boundaries of certain lands, they are defined as — *usque Rune pictorum et inde usque ad . . . Runetwethel et inde per rivulam*, &c. A parchment attached to the Charter furnishes translations, or rather explanations, of the local names, and »*Rune Pictorum*« is described as the *Carne of the Pethis, or the Pechts feildis.* Would you think it straining an interpretation to guess that it referred to an inscribed Runic Monument, possibly enough reared by the Picts or Highland Celts, who could not fail to learn the Runes from the Norwegian Colonists of the North of Scotland. Professor Innes guesses it might apply to the famous Forres Pillar, but a local translator of celtic names would never describe so marked a Monument as that indefinitely as a *Carne* or *fields.* The celtic name *Malbriþa* on the Runic brooch might be supposed to confirm the probability of the use of Runes by the Picts. But enough of this for the present.

Of the old domestic circle at Archibald Place I have nothing but good to report. All are well. Mrs Wilson begs me to assure you of the very pleasant remembrance she retains of her enjoyment of your society, and how often you form the subject of conversation with us. Your old friend, little Jessie was greatly delighted with little Julia's Norwegian flowers, and in return commissions me to inclose for her a *Forget—me—not*, the full meaning implied in which I leave you to interpret. Mrs Wilson desires me to present her very kind love to your wife, whom she numbers among her friends, and cannot exclude from her acquaintances, though they have never met, she was so frequently the subject of conversation with you. May I also beg of you to remember me most kindly to her. Little Jane desires me to add from her that she hopes Professor Munch will come soon back. And now I must draw this rambling letter to a close. I saw Mr Laing this morning who bids me say he will write you very soon. He is as usual over head and ears in Literary work. I am as busy as I well can be myself, having more to do, than time for doing it. This must be my apology for such a scrawl. Mr R. Chambers is busy on a life of Robert Burns. If he is to do any justice to his subject he will have to contradict the blunders of every previous writer, not excepting a certain Mr Robert Chambers gifted with the art

of blundering, and who has done not a little in that line on the subject in hand. I wish I could send you a bit of Auto-biography recently printed privately by his Brother. It fully eaquals the old Bible Family Tree! Mr D. R. Hay's Book which you inquire about is »the Science of Proportions by which the Human Head and Countenance in Ancient Art are Distinguished from Ordinary Nature«. He is now passing through the press a continuation of it applying the same rules to the whole body. His other works are: »On Form«, »On Proportion«, »On Symmetrical Beauty«.

My Brother desires me to remember him to you with very kind regards. Do let me hear from you soon, and believe me

Ever faithfully Yours
Daniel Wilson.

P. S. The British Scientific Association meets here in August. I have been appointed one of the Secretaries of the Ethnological Section, and shall be very glad to take charge of Communications from Prof. Nilson, or any of your Northern Ethnologists, provided they are not in Danish!

Yours again
D. W.

235. P. A. Munch til Chr. Lange.

Taasen den 25de Juni 1850.

Kjere Hr. Lange,

Jeg tilskriver Dem i Hast nogle Linjer med den samme Pen, hvormed jeg i dette Øjeblik har sluttet en Artikel mod Allen, hvis højst umodne og nærgaaende Indvendinger jeg ikke vil negte har sat mig i et vist Oprør, hvilket jeg dog haaber De ej vil kunne spore i hvad jeg har skrevet, da jeg af yderste Evne har bestræbt mig for at være moderat. Dog Sandheden, understøttet af vægtige Grunde, er desværre aldrig moderat for den, der benegter den.

Jeg takker Dem for Deres sidste Seddel, og de der meddeelte Oplysninger, samt Løfter om at varetage min Tarv. Jeg kan herom nu sige Dem noget mere. Jeg har nu erfaret, at Rafn allerede i forr. Aars Høst havde 1 B. af *Ant. Russes* færdigt, og sendte Expll. deraf til Petersburg. Følgen var for det første den, at Rafn allerede da fik en russisk Decoration, hvilket jeg nok saa i Aviserne, men formaaede ej chronologisk at forklare — det kan nu og være det samme — deels den, at

der allerede er udkommet en vidtløftig Recension af den i den russ. Vidensk. Akad. Bulletin, forfattet af Kunik; at en saadan kan udkomme førend Verket selv i Dmk og Norge er udkommet eller *publicí juris*, anseer jeg i høj Grad upassende. Denne Bulletin (Recension), af hvilken Rafn har laant mig et særskilt Aftryk, som Ff. har sendt ham, men hvoraf der, efter hvad jeg af Rafns Brev seer, ogsaa maa findes andre Expll. i Khavn, vilde jeg meget bede Dem, snarest muligt at faa fat paa og gjennemløbe. De vil da vist kunne sætte Dem ind i, hvor sindt jeg maa blive ved at see at Mosjø Kunik giver Rafn Æren omtrent for Alt, og navnligen for det meste af hvad jeg har gjort. Som De veed, har jeg skrevet Indledning og Anmerkninger til alle Stykkerne lige fra Uddragene af den yngre Edda, hvilke allerede ere i Førstningen af Bogen, og Finn Magnusen standsede allerede ved *Hyndluljóð*, der kun er det andet Stykke. Ikkedestomindre har Rafn i sin Fortale (læg kun Mærke til, hvorledes Alt her er sat paa Skruer) ikke udtrykkeligen nævnt mig som Magnusens umiddelbare Stedfortræder, og i det Hele taget snoet og vendt det saaledes, som om han selv dog havde gjort det Meste, medens hans Function egentlig kun har været den elementære, at collationere Uddragene, og selv dette har han ej været ene om. Følgen er, som sagt den, at Kunik, der dog rigtignok burde have forstaaet at læse mellem Linjerne, taler om »die Rafn'schen Antiq. russes« og om Rafns Meninger o. s. v., hartad ignorerende mig. Jeg vil især gjøre Dem opmærksom paa Noten 7 hos Kunik, P. 10: »In der Vorrede zu den Ant. russes (p. XI) erfährt man, dass die geneal. Tabellen vom Norweger Munch herrühren. Der Hauptredacteur hat indessen die chronologischen Angaben des letzteren Gelehrten nicht bezweifelt; auch setzt er mit diesem, pag. 87., die Regierung Ragnar Lodbroks in die 2te Hälfte des 8ten Jahrhunderts.« Jasaa Hr. Kunik? Er det Hauptredacteuren, som p. 87 sætter noget med mig? Er det ikke mig selv, der ogsaa taler p. 87? Har overhoved Hauptredacteuren nogen Dom om enten Ragnar levede i det 8de eller 9de eller Gud veed hvad andet, Aarhundrede?

Skal saadant gaae ustraffet hen? Jeg har skrevet derom til Grimm, vil skrive til Stephens; og til Kunik selv, maaskee og til Folk i Danmark. Men jeg synes ikke at jeg kan tage offentligt til Gjenmæle. Jeg har derimod den uforgribelige Mening, at De meget godt i al Korthed kunde levere en af Deres sædvanlige smaa, skarpe bibliografiske Notitser til Deres Tidsskrift derom. Med Udkommelsen af det nu under Trykken værende Hefte synes det endnu at ville vare en Tid, idetmindste længe nok til at Notitsen kan komme ind — De vil overhoved nok vide hvad De kan og tør gjøre i denne Sag. Man kan idetmindste udstrø et Sagn

om det rette Forhold, og saadan Yndling af Publikum er ikke Rafn, at jo Sagnet skulde fæste.

Mit Program er nu udkommet. Kan jeg, skal jeg idag see at faae sendt Dem og flere andre Venner Expll. deraf. Men jeg har været lidt Invalid i denne Tid, og det har hindret mig fra at gjøre energiske Anstalter.

Hengivnest
P. A. Munch.

236. Chr. Lange til P. A. Munch.

Kjøbenhavn 4 Juli 1850.
Hjørnet af Fholms Canal og Vandkunsten. 182. 2 Sal.

Kjære Hr. Professor!

Deres særdeles velkomne og interessante Epistel ihændekom mig tilligemed Deres Udg. af de orknøiske Piecer, hvorfor forbindtligst takkes, først i dette Øieblik, uagtet Gyld. Bogh. maa have faaet dem med Dampskibet den 29de for 5 Dage siden. Jeg takker Dem for Deres Optræden mod Allen, hvis No. 1 jeg har læst, og som i høi Grad har tilfredsstillet mig. Min Reclamation gaaer langsomt, men den gaar sikkert fremad, og jeg nærer endog det dristige Haab (mellem os — thi intet bør endnu komme ud blandt Folk, da De nok veed, at Folk ved slige Leiligheder ere pripne) at faae mere end jeg har ventet eller endog forlangt, i det mindste i een Henseende, hvorom nedenfor. —

Deres Commission til Rafn forsøgte jeg for 3 Uger siden at indlede ved et Besøg hos ham, hvori jeg bad ham laane mig 1 Exp. af *Antiq. Russes.* Han svarede da, at han endnu ei havde haft Anledning til at overrække Kongen hans Exemplar, og at han før denne Tid ikke kunde lade noget Exp. komme ud i Byen; men saa tog han et Expl. frem og bad mig see i det. Han viste mig da og Indledningens Yttringer om Dem, men da jeg ingen Anledning havde til at conferere nøiagtigt, afholdt jeg mig fra al anden Bemærkning, end »at det forekom mig noget vanskeligt ved et sligt Mosaikarbeide af Forskjellige at give *suum cuique*,« hvortil han kun gav en af de for ham eiendommelige intetsigende Lyd fra sig, hvori han som bekjendt er en Mester. Imidlertid haaber jeg derved at have givet ham en liden Vækker; thi han lugtede nok Lunten. Senere har jeg af nedenanførte Grunde, og fordi jeg endnu ei har seet Bogen ordentlig, Intet rørt derved. Men jeg skulde antage det overmaade hensigtsmæssigt om De i et høfligt Brev til Rafn beklagede Dem over den Kunikske Recension, som jeg imidlertid skal see

at faae fat i, og give Uddrag af i mit Tidsskrift. De maatte da gjerne med Hensyn til Detaillerne henvise ham til mig. Jeg saa helst om De biede hermed en Maanedstid; thi jeg maa for mit Hovedformaals Skyld bearbeide Rafn for vor Interesse af alle Kræfter i denne Tid, og saaledes afholde mig fra al ubehagelig personlig Berørelse. Jeg har nemlig underhaanden erfaret, at Aarsagen til min Reclamations Sneglegang fremdeles ligger hos den Arnamagn. Commission, og at dens Secretair, Sneglen Thorsen virkelig arbeider paa en Erklæring, som gaaer ud paa, at det er ligesaa godt at hoppe i det som at krybe i det, og at man derfor skal tilbyde mig ——— hele den Arnamagnæanske Norske Diplomsamling samt Kalfskindet, den røde Bog og Throndhjems Kapitelsbog, imod at jeg skaffer Danmark samtlige i Christiania beroende Müncheniana vedk. Danmark og Chr. II's udenlandske Forhandlinger. Dette vilde jo være en uhyre fordeelagtig Transaction, hvis den ei strander paa Werlauff, Rafn, og Prof. Lassen, som efter Ørsted er bleven Ephor. De indseer, at jeg indtil dette er afgjort ei bør røre ved Deres Sag, der jo ei heller for Tiden haster, ligesom jeg er vis paa, at De i Deres Artikel mod Allen ei har yttret noget, som kunde compromittere Sagen i dens nærværende Stilling.

Hvad jeg her har sagt, maa De sige Keyser, men ingen Anden, hvilket De vel heller ikke vil have Opfordring til. —

Idag har jeg begravet Brynjolf Snorrason, der i Løverdags uventet døde af Hjernebetændelse. Denne unge Mand var en ivrig Islænding, der dog hældede noget til norsk Side, og var høist misfornøiet med de Danske baade i Politik og Literatur. Han betroede mig, at baade Sigurdsson, Pietursøn og andre ældre Islændinger vare høist misnøiede med Pasquillen »En Munk i Norge«, som han gav mig Ret i var skrevet af en ganske ung og udannet Islænding. Men hans Navn vilde han naturligviis ikke opgive. Med Worsaae, der nu er i Jylland, har jeg talt et Par Gange; det er en særdeles behagelig Mand.

Jeg har lovet Rafn nogle Notitser om St Michaelsberget i Holden, men savner dertil et Par Localoplysninger, nemlig om Hulen ligger i Mæl'um eller Hollen Sogn, hvorlangt og i hvad Retning fra vedk. Kirke, hvorlangt omtrent fra Søen og ophøiet over dens Flade. De kan vel ei hjælpe mig dermed, eller med det Første faa nogen dertil? Notitsen skulde med et smukt Prospekt af Hulen og Optegnelsen i den røde Bog, ind i Antiqv. Tidsskrift, og jeg vilde være glad ved for saa billigt Kjøb at slippe fra mit længe lovede Bidrag.

Jeg seer af Aviserne, at De har faaet et lidet Reisestipend. til Bergen iaar. Det varer vel saal. ikke længe før De drager afsted. Jeg troede

Dem allerede væk, og blev desto gladere ved at see Brev fra Dem. Træffer De i Bergen Sorenskriver Envold Falsen, saa hils ham fra mig, at der er ingen Udsigt til, at jeg kan skaffe ham hvad han reclamerer. Jeg er viist fra Herodes til Pilatus, men ingen vilde vide Besked.

Altsaa en behagelig Sommerudflugt! Jeg skimler i Geheimearchivet, hvor jeg har taget mig Vand over Hoved ved Ord til andet at afskrive »Tegnelser over alle Lande« for Norges Vedkommende: Jeg har dog allerede klaret 1531—1553, og det er jo altid Noget. — Levvel og hils Familien, samt mine Venner hjemme.

Apropos! Sig Keyser fra mig næst Tak for hans Brev, at den Tale ved Sexaen paa Klampenborg for Studenterne fra Lund, som jeg skal have holdt ifl. Rigstidenden, som maa have det fra Malmö Tidning, indskrænkede sig til, da man fra dansk Side udtrykkelig bad mig hilse hjemme, at de kom til næste Sommer, at jeg da nødtvungen reiste mig, og sagde, at jeg vistnok ikke havde nogen Fuldmagt fra mine Landsmænd, men at jeg var forvisset om, at de ikke vilde vise sig uværdige til det Ord for Gjæstfrihed, som Udlandet altid havde tillagt dem. Mindre kunde en Antiskandinav efter slig Opfordring dog ikke sige —

Deres forbundne og hengivne
Chr. Lange.

237. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 7. Juli 1850.

Hr. Georg Stephens. Stockholm.

Kjære Hr. Stephens. Jeg er, ved at fremtage Deres sidste venlige Brev, aldeles undseelig over at saa lang en Tid er hengaaet, inden De hørte fra mig; men hvad skal man sige naar man har saa meget at bestille og især at ophente? Nu har jeg rigtignok ogsaa en Tidlang anstillet Eftersøgelser, om jeg skulde have glemt noget Mskript til Hæggström, og har ventet indtil jeg kunde give bestemt Besked derom. Det har bidraget endeel til min Taushed. Dog jeg veed nok De vil undskylde mig. Hvad nu Mskriptet angaar, da er jeg kommet til det Resultat, at Hæggström virkelig maa have tabt det, eller at det paa en anden Maade er kommen væk: jeg har ganske vist sendt det. Men jeg mener som De, at dette Stykke kan meget godt overspringes, eftersom Bogen maaskee alligevel bliver stor nok. Der skal nemlig ganske vist, og nødvendigviis, følge poetiske Stykker, saaat Overskriften »Pros-

stycken« paa *ingen Maade* maa udslettes. Vil De være saa venlig at underrette H. derom?

Jeg har seet Rydqvists Bog og lider den i det Hele taget godt. Det eneste jeg har at sige, som kunde være af større Betydning, er, at hans Apparat af egte islandske Haandskrifter har været for lidet, eller rettere, at han af de faa egte isl. Hdskr. der stode til hans Disposition i Stockholm, har draget altfor bestemte og indskrænkede Slutninger med Hensyn til det Characteristiske for isl. Hdskr. i Almindelighed og deres Forskjel fra de norske. Gislasons »*um frumparta*« &c. vilde her kunne have givet ham Oplysninger som det synes mig han har enten forsmaaet eller undladt at indhente. Men som sagt, i sig selv er Bogen fortrinlig og anlagt efter en Plan, jeg særdeles ynder.

Jeg haaber De har faaet mit Program, den første Frugt af mit Ophold i Skotland. Det er i literærhistorisk Henseende vigtigere end i egentlig historisk.

Jeg har en Bøn til Dem, hvis Opfyldelse jeg haaber vil ej være Dem altfor byrdefuld. Rafn har for nogen Tid tilsendt mig en Afskrift af den endnu utrykte Olaf Tryggv. Saga ved Odd Munk i det Stockholmske kgl. Rigsbibl. No. 20 qvart, forat jeg skulde bearbeide den til Udgivelse. Afskriften skal være tagen ved Sigurdsson, da han opholdt sig i Stockholm. Men da den ej er skreven med Sigurdssøns egen Haand; da Sigurdssøn med al. sin Dygtighed dog kun er en Islænder, og en Islænder aldrig kan afskrive nøjagtigt: da der endelig gives visse Ting i Afskriften selv, der hos mig vække betydelige Tvivl om dens Accuratesse: — saa er min Bøn til Dem om De blot vilde med Deres sædvanlige Nøjagtighed afskrive for mig halv-facsimilarisk, som De plejer, nogle faa Linjer, f. Ex. de fire første af Prologen, og de fire sidste af Cap. 2, der har Overskriften »*Frá því er Ólafr konungr var føddr.*« Jeg vil derved ogsaa kunne faa Besked om et netop i disse fire sidste Linjer forekommende Stedsnavn, der i Afskriften er saa utydeligt, at jeg ikke kan faae noget ud af det. Det skulde være *Viþum* eller *Viðum*, men der staar *Viſum* (*þann bø er í V . . .*) og jeg begriber ej hvad herved kan være meent. Vil De tillige sige mig, om der virkelig overalt i Codex findes regelmæssigt tilføjede Accenter, ligesom i Afskriften. — Thi viser det sig nu, at Afskriften dog er nøjagtig (8 Linjer er et langt Stykke nok til at put it to the test), da beholder jeg naturligviis Bogstaveringen; men er denne allerede bleven forandret i Afskriften, da er der jo ingen Interesse ved at beholde dennes Urigtigheder, og da bruger jeg Normal-Orthographie: Udgaven vil da idetmindste have den fuldstændige historiske Interesse, om end den lingvistiske gaaer tabt.

Nu er der endnu en Sag, hvorom jeg har Lyst til at tale lidt med Dem, skjønt aldeles *sub rosâ*, da jeg, hvis noget i den Anledning bliver foretaget, nødig vil at det skal synes som om jeg har givet det første Stød dertil. Jeg maa formode at det store Pragtværk fra Kjøbenhavn »*Antiquités Russes*«, nu ogsaa har viist sig i Stockholm, i alle Fald viser det sig vel snart. At det skulde udkomme, veed De vel; De har jo selv skaffet mig enkelte Oplysninger dertil. Planen til Skriftet blev i sin Tid udklækket af Rafn og Finn Magnusen (saa heder det i Fortalen, jeg troer nu at det oprindeligt var Rafn alene); det skulde indeholde lignende Uddrag af oldnorske Skrifter til Belysning af Ruslands ældre Historie, som *Antiquitates americanæ* til Amerikas før-columbiske Historie. Uddragene skulde naturligviis være forsynede med Indledninger og Anmerkninger, samt ogsaa ledsagede med Afhandlinger, m. m. Men allerede tidligt ophørte Finn Magnusen at beskjeftige sig dermed; hvad enten det nu ej behagede ham eller oversteg hans Kræfter, da han blev gammel og svag. I 1846 anmodede derfor Rafn mig om at paatage mig Magnusens Andeel, med andre Ord at levere Indledninger og Anmerkninger til alle Uddragene &c. &c. Af første Bind, der indeholder 491 Pagg. in folio, har jeg saaledes lige fra Pag. 15 af leveret saavel Indledningerne som de oplysende Anmerkninger, noget hvorom især De og alle der kjende vore *whereabouts* strax vil kunne skjønne af Indholdet, der tydeligt røber sin norske Oprindelse. Rafns Arbeide indskrænker sig til at have ladet selve Uddragene afskrive og collationere: altsaa til det mest elementære. Oversættelserne ere besørgede ved Egilsson; dog selv af disse har jeg leveret nogle: den egentlige videnskabelige Deel af Arbeidet har saaledes ganske hvilet paa mig. Hvor ærgerlig maa jeg da ikke være ved at see, at Rafn har udtrykt sig i Fortalen (hvilken han som Ene-Udgiver har underskrevet) aldeles som om jeg kun var en simpel Medarbeider. Saadant er ikke fair play. Han siger i Fortalen, at han »fit la proposition à Finn Magnusen de se joindre à moi (Rafn) pour la rédaction d'un pareil ouvrage; nous résolûmes ensuite d'inviter ensemble plusieurs collaborateurs &c. &c. Derpaa beklager han Finn Magnusens Død, der hindrede Værket fra at »tirer des fruits très riches du zèle et de l'érudition étonnante de l'excellent F. M. &c. &c. (Jeg troer reentudsagt at Værket er bedre tjent med at have sluppet fri for hans urimelige Gisninger lig Runamohistorien o. s. v.); saa fortæller han da at Finn M. tog Deel i Forberedelserne og i Valget af Stykkerne, endelig at han har skrevet Indledning og Anmerkninger til Uddragene af Sæmunds Edda og Hyndluljod (d. e. indtil Pag. 15.) Nu kommer Rafn endelig til at tale om mig: La nature spéciale de l'ouvrage et son étendue si considérable

ont nécessité l'assistance de plusieurs savants. Une partie essentielle des sources où nous avons puisé a surtout rapport à l'histoire de la Norvège où une partie des documens ont été originairement rédigés: on conçoit donc facilement tout ce que l'ouvrage a dû gagner par le secours offert à mon invitation par le savant professeur P. A. M. de l'université de Christiania; la partie de l'ouvrage dont la rédaction avait été confiée à Finn M., a ainsi été achevée par lui; nous lui devons ensuite plusieurs articles dont les hommes de la science ne manqueront pas de reconnaître le mérite &c. &c. — (her opregnes Afhandlingerne, der følge først i næste Bind); on lui doit enfin les tableaux généalogiques. Nu, kan De nok sige; dette er jo godt nok. Men Feilen er dog, at han ikke ligefrem anfører mig som ganske trædende i Magnusens Sted, og at der senere nævnes endeel andre underordnede Hjælpere, der omtales næsten ligesaa nøjagtigt. Og om sig selv siger han: La rédaction du texte des différents documens et extraits a été faite presque entièrement par moi-même ou sous ma direction.« Hvad vil nu dette sige: Textens Redaction? Er det andet end at afskrive og tage Varianter?

Men hør nu, hvorledes alle de øvrige flourishes af Hr. Rafn virkelig har ledet til at han staar smykket med fremmede Fjer. Verket udkom i Kjøbenhavn kun for en eller højst to Maaneder siden. Imidlertid havde Rafn hemmeligt, allerede i forrige Høst, sendt Exemplarer til Rusland. Jeg saae nok af Aviserne at Rafn var bleven Ridder af en russisk Orden, men jeg kunde ikke skjønne hvorledes det var skeet saa tidligt. Men nu er den Mærkelighed og Utilbørlighed indtruffen, at førend Skriftet er udkommet i Kjøbenhavn, er der allerede en vidløftig Recension deraf, forfattet paa Tydsk af E. Kunik, i det russiske petersburgske Vidensk. Selskabs Bulletin litéraire. I denne Recension bruger Kunik altid Udtryk som »die Rafn'schen Antiquités russes« — og man kan blive »disgusted« ved at læse saadant som: »welch ein rastloser Fleiss, welche verschiedenartigen Kenntnisse Rafn eigen sein mussten, um den grössten Theil der mit der Sammlung u. Herausgabe der Fragmente verknüpften Schwierigkeiten zu überwinden« &c. (1ster Beitrag 16 Nov. 1849, Pag. 3.) Men endnu mere: han er ikke ganske enig med hvad der siges om det jydske Kongehuses Genealogi. I den Anledning heder det i Anmerkning 7, Pag. 10: »In der Vorrede zu den Antiquités russes p. XI erfährt man, dass die genealogischen Tabellen von dem Norweger Munch herrühren. Der Hauptredacteur hat indessen die chronologischen Angaben des letzteren Gelehrten nicht bezweifelt; auch setzt er mit diesem (p. 87) die Regierung Ragnar Lodbroks in die 2te Hälfte des 8ten Jahrhunderts.« Altsaa troer Kunik, at det er Hovedredacteuren, Hr. Rafn, som har for-

fattet Indledningen til Uddraget af Ragnars Saga p. 87. Men denne Indledning er ligesom alle de øvrige Indledninger efter Pagina 15 skreven af mig. Dette viser at Rafns paa Skruer satte Ord virkelig have kunnet misforstaaes som om han, og ikke jeg, var Forfatter af Indledningerne og Anmerkningerne, det eneste Videnskabelige i Bogen. Det viser at Rafn i private Breve maa have prydet sig end grovere med fremmede Fjer, thi ellers maatte dog en Mand som Kunik have kunnet bruge nogen Kritik, og ved at læse Fortalen forstaae at »put odds & ends together«.

Hvad jeg nu kunde have Lyst at bede Dem om var, deels at gjennemløbe Værket selv samt Kuniks Recension i Bulletinen; deels i *Frey* at skrive en Anmeldelse, hvor De gjorde opmerksom paa Kuniks Feiltagelse &c. Om De ved samme Leilighed berørte det Besynderlige i at Kunik allerede under 16 November 1849 i Petersburg har kunnet recensere en Bog, der udkom (eller sagdes at udkomme) i Kjøbenhavn Mai 1850; om de opkastede Tvivl hvorvidt slige kostbare Værker overhoved passede til Oldskriftselskabets Plan; om De ogsaa gjorde lidt Løjer med at de, vor norske Skole røbende Bemærkninger, hvilke jeg har grebet Anledningen til at indflette, ikke stemme med de islandsk-danske, der forekomme i Rafns Fortale og i Finn Magnusens Bidrag; om De overhoved udtrykker en Forundring over at jeg ikke har underskrevet Fortalen som Medudgiver; da var det vist ikke afvejen. De faar nu gjøre som De synes. Til Kunik skulde jeg ellers have Lyst at sende et Exemplar af min Grammatik, hvilket jeg af hans Note Pag. 8 (læs endelig denne) kan see han ikke har. Gaar der ikke directe Lejlighed fra Stockholm til Petersburg, og isaafald, vilde De da paatage Dem i mit Navn at sende ham et Expl. af Grammatiken? Jeg kjender ingen Lejlighed. Adressen er sikker nok: Hr. E. Kunik, Videnskabernes Selskab, Petersburg. Manden er ikke uden Skjønsomhed, men han kjender ikke alt hvad der i Faget er udkommet.

Gordon beder jeg Dem hilse mange Gange fra mig, og takke ham for al beviist Venlighed paa Ellon. Jeg skal snart selv tilskrive ham. Vilde De imidlertid, hvis De fandt Lejlighed, spørge om der ikke i et af de No. af *Ecclesiologist*, han i sin Tid har laant mig, staaer et Brudstykke af en ecclesiologisk Reise i Galicia, i Spanien, omkring Sant Jago de Compostella &c. . . Jeg synes tydeligt at erindre det og ærgrer mig over at jeg ikke har excerperet et mærkeligt Sted der, hvorom jeg nærmere skal tilskrive ham. Hils ogsaa alle øvrige gode Venner.

Lad mig nu snart høre fra Dem.

hengivnest
P. A. Munch.

238. P. A. Munch til Chr. Lange.

Ombord paa Dampskibet 1/2 Mil fra Christiania
11 Juli 1850.

Kjære Hr. Lange.

De seer mig her tiltrædende min Bergens-Reise, hvilken jeg lægger omkring Laurvig, for ved samme Leilighed at kunne besee mig lidt i Skiringssal.

— — —

Nu har De vel faaet mit Program. Jeg veed ikke om jeg har udpeget for Dem de virkelig interessante Aufschlüsse det indeholder eller rettere som deraf kan udledes om Kilderne til den sv. Oldhistorie. Jeg agter nærmere at skrive om denne for vor Literaturhistorie saa yderst interessante Materie.

Bemærkede De det Hib, jeg gav Dem i Anl. af Haakon V's supponerede Død i Oslo? Jeg har bestemt Ret deri. Jeg længes efter at høre Deres Mening baade derom og om mit Svar til Allen, der er skrevet uden nogensomhelst Conference med nogen Part. Hvorledes fik Allen sin Næse i Münchener-Vrøvlet?

Jeg anbefaler mig paa det Bedste; er De bleven kjendt med den snille Kammerraad Lassen, saa hils ham venligst fra mig.

Deres hengivne
P. A. Munch.

239. A. le Prévost til P. A. Munch.

Paris, (rue Jacob, 44) le 26 Juillet 1850.

À monsieur Le Professeur Münch, à Christiania.

Monsieur, J'ai reçu successivement les deux obligeantes et savantes lettres que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser l'une sous la date du 16 Janvier de cette année et l'autre sans date. Il y a déjà assez longtemps que la première m'est parvenue, et que je vous en aurais remercié par la gracieuse entremise de Monsieur de La Roquette; mais ce n'est que tout dernièrement qu'il a pu me faire parvenir votre precieux ouvrage sur la Norwège au moyen age, livre que j'appelais de tous mes vœux depuis longtemps, et qui n'a pour les remplir complètement qu'un petit inconvénient dans mon peu d'habitude de la langue Norvé-

gienne. Mais j'espère bien qu'il contribuera puissamment à me familiariser avec elle. Je ne saurais vous exprimer combien je suis heureux d'être enfin en communication avec un véritable savant Norvégien, aussi profondément versé que vous dans la langue et l'histoire de cette race, mère directe de la notre. Les savants Danois ne m'allaient qu'à demi. Leur but est toujours plutôt de greffer le Danemark sur tout ce qui passe entre leurs mains, de le Danemarkiser, si j'ose parler ainsi, que de chercher la vérité d'une manière loyale, désintéressée, exempte de toute arrière-pensée. Permettez donc que je vous remercie et vous bénisse pour avoir bien voulu dégager notre correspondance de ces dangereux intermédiaires: j'apprends avec bien du regret que si ma mauvaise étoile ne m'avait éloigné de chez moi, j'aurais pu jouir beaucoup plutôt des avantages de votre correspondance et même avoir l'honneur insigne de vous recevoir sous mon toit. J'espère bien que, si la terre de France vous possédait encore une fois, nous prendrions des mesures de concert pour que cet honneur ne put pas m'échapper, ou au moins pour que je m'en dédommageasse en venant vous trouver à Paris.

Je ne puis assez remercier monsieur le professeur Holmboe de vous avoir remis ma correspondance, qui d'après la nature spéciale de vos études, vous revenait de droit: l'ouvrage que vous avez la bonté de m'envoyer satisfait complètement à mon premier besoin celui d'un grand nombre des noms de lieu Norvégiens; je compte, aussitôt que je serai de retour chez moi (car je vais en ce moment aux eaux d'Aix en Savoie), vous rendre compte des impressions et des observations que j'en aurai tirées.

Recevez, je vous prie, mes bien vifs remerciments pour les inappréciables secours que vous me fournissez dans mon commentaire du passage d'Orderic Vital relatif aux contrées septentrionales. Je transcrirai toutes vos savantes révélations le plus littéralement que je pourrai, en vous demandant la permission toutefois de mettre mes petites idées non pas parallèlement mais humblement au-dessous des votres pour ce qui concerne le *Gollanda*.

Adieu, Monsieur. Je vais remettre cette lettre à notre obligeant intermédiaire, monsieur de La Roquette, à qui j'ai déjà tant d'obligations et qui acquerra de nouveaux droits à ma reconnaissance par les services du même genre qu'il veut bien me promettre. Agréez, je vous prie, l'assurance des sentiments de haute considération avec lesquels je suis, Monsieur,

votre très humble et très obéissant serviteur
A. le Prévost.

P. S. Pourriez vous me donner quelques renseignements sur la matière et la forme des anciennes haches norvégiennes, si célèbres jadis en Normandie et en Angleterre?

Etait-ce les mêmes que les Haches Danoises que portaient les Waringues?

Nous trouvons les haches norroises mentionnées chez nous depuis le XIe siècle jusqu'après le milieu du XIVe.

Auriez vous la bonté de me donner le contour de leur profil?

240. C. C. Rafn til P. A. Munch.

Kjøbenhavn, den 27de Juli 1850.

Hr. Professor P. A. Munch.

For faa Dage siden fik jeg fra Professor Borring den franske Oversættelse af Afhandlingen om Væringerne, som jeg herved lader følge til behagelig Revision.

Modtagelsen af Deres Brev af 10de erkjender jeg først nu, for at kunne med det samme tilstille Dem denne Oversættelse, som jeg kunde faae tilbage med Oversættelsen af den anden Afhandling, naar De har faaet Leilighed til at gjennemsee den; det har dermed ikke nogen Hast, i det mindste paa nogle Maaneder.

I Anledning af Deres Erindring ved Qvartværket bemærkes at Forordet gjelder ikke første Bind alene, men det hele Værk. Paa Misforstaaelser maa man søge at raade Bod og kan jeg hjelpe derpaa i Forordet til Slutningsbindet.

Det bliver mig en Tilfredsstillelse, at De vil kunne nærmere oplyse Beskaffenheden af Kuniks Hypotheser. De trænge vistnok til nærmere Belysning.

Den Feil i den latinske Oversættelse p. 245, som De gjør opmærksom paa, maa rettes i Slutningsbindet, hvor Tillæg og Rettelser kunne faae Plads samlede, og beder jeg Dem at ville notere, hvad De maatte ville bemærke, som egner sig til Optagelse der. Deres Universitetsprogram har jeg ikke seet endnu; vær saa god at huske os med nogle Aftryk (3 til 5) af Facsimilerne usammenlagte ved Leilighed.

Der trykkes fort paa Annalbindet for 1850, men jeg lader nu Finsens Afhandling komme forud, da Worsaae er reist til Jylland for et Par Maaneder og vi maatte jo benytte Afbildningerne ved Correcturen af Udsigten over Runestenene paa Øen Man. Enhver yderligere Rettelse

eller Tillæg til denne Afhandling kan saaledes komme betids, om De sender den inden Midten af September.

Som De vil see, er der igjen begyndt en blodig Kamp i Slesvig; det er sørgeligt, hvad Nationalitetsfanatisme kan lede til. Vi maa inderlig ønske at Udsagnet maa stadfæste sig, at vor Seir ved Isted har været afgjørende; fuldstændig over den i Slesvig samlede Insurgentstyrke har den været, men den har krævet mange Ofre. Allerede igaar kom hertil en Deel Fanger, som skulle være fra alle Tydsklands Egne, de færreste fra Holsteen; det noble Tydskland forsyner saaledes Oprørerne endnu baade med Penge og med Folk. Det er en hæderlig Fred.

Med særdeles Agtelse Deres hengivne
Rafn.

241. DE LA ROQUETTE til P. A. MUNCH.

Paris le 8 Août 1850.
20 Sept.

Monsieur

Les lettres que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire les 6 et . Juillet dernier me sont exactement parvenues. J'ai transmis celles qui étaient incluses à MM. George Sibbern et Leprévost; vous trouverez ci incluse aussi la réponse de ce dernier, qui a mis un postscriptum dans mon cabinet.

La seconde feuille de votre carte de la Norvège méridionale m'avait au surplus été remise dans l'intervalle par M. Norum qui n'a fait pour ainsi dire que toucher barres à Paris. Cette feuille n'est plus aujourd'hui en mes mains, l'ayant offerte en votre nom à la Société de géographie pour compléter la première partie que vous lui aviez déjà donnée.

Il me semble qu'il est aisé de profiter, dans cette saison surtout, du départ des navires Norvégiens qui se rendent en France, au Havre principalement, de Christiania et des autres ports de la Norvège. C'est presque toujours plus sûr et souvent plus prompt que d'avoir recours à quelque particulier.

Je suis charmé d'apprendre que l'excellent journal de M. Lange se continue. Il sera pour moi une riche mine d'information, pourvu qu'il me parvienne. M. Lange auquel j'ai écrit il y a quelque temps ne m'a pas répondu.

Présenté par moi comme Correspondant de la Société de géographie dans la Séance du 19 juillet, vous avez été nommé dans celle du 2 août suivant. Votre brevet est expédié et je vous l'enverrai avec les Numéros de notre Bulletin à partir de Janvier 1850. Ceux qui paraîtront ensuite vous parviendront successivement, et vous n'aurez rien à payer pour ce journal tant qu'il subsistera; la seule obligation du membre correspondant est de payer 25 f. une fois seulement pour son brevet et de donner de temps à autre signe de vie. Il est probable que ce sera M. Hôst, libraire de l'Université de Copenhague qui se chargera du paquet que je vous destine; je le mettrai à l'adresse de M. le Professeur Borring en le priant de le tenir à votre disposition, à moins qu'il trouve une occasion sûre pour Christiania. M. Hôst quitte Paris mardi prochain.

Je n'ai point entendu parler encore des »*Antiquités russes*«. Si elles viennent à ma connaissance je ne perdrai pas de vue ce que vous me dites à leur sujet.

Mille remerciemens pour les lignes consacrées par vous à la solution des questions de ma circulaire aux correspondants. Comme depuis 1842, époque du rapport annuel fait par moi, on n'a guère mentionné dans les rapports subséquens, dont je ne suis point l'auteur, les travaux géographiques &c. &c. effectués en Norvège comme dans les deux autres royaumes du nord, je me suis décidé à remonter à cette époque, en ce qui concerne ces royaumes, et pour eux comme pour tous les autres pays, mes investigations s'étendront jusqu'à la fin de l'année 1850, en sorte que j'attendrai les informations jusqu'au mois de Janvier 1851.

J'ai les deux premières livraisons de la *Gaea Norvegica* que je dois à la fois à la bienveillance de M. le Professeur Keilhau et à celle de l'Université, en sorte que j'ai pu offrir mon second exemplaire à la Société de géologie, dont ce professeur est membre comme moi, quoique à des titres bien différents. Mais la troisième livraison, personne ne me la fait parvenir; l'énoncé que vous m'en faites me donne le plus vif désir de la posséder.

La même observation s'applique aux dernières cartes hydrographiques (Je n'ai que les 8 1ères) et à la carte d'ensemble, ainsi qu'aux instructions nautiques qui les accompagnent.

On m'envoie souvent de Norvège des documents intéressants, mais ils m'arrivent assez fréquemment longtemps après leur publication, et je le regrette fort, car je ne puis soit les employer, soit en donner connaissance à notre Société ou à d'autres que lorsqu'ils sont déjà arriérés. C'est dont le cas de répéter le *bis dat qui citò dat.*

Quant aux levées terrestres, une note rétrospective qui arriverait jusqu'a nos jours, c'est à dire qui donnerait un historique nourri, quoique succinct de ce qui a été fait et de la manière dont cela a été fait depuis l'origine et de ce qu'on se propose de faire me serait aussi agréable qu'utile.

J'en dirai absolument autant de tout ce qui concerne la prolongation d'un arc de méridien jusqu'au cap nord, travail auquel coopèrent en ce moment et ont déjà coopéré des officiers norvégiens et suédois, et sur lequel nous avons reçu et imprimé dans notre bulletin du mois de mai des observations qui demandent à être complétées et présentées historiquement, chronologiquement et scientifiquement.

Donnez moi, Monsieur, quelquefois de vos nouvelles et croyez au plaisir que j'éprouve toujours à en recevoir comme à ma considération très distinguée et à mon sincère attachement.

de la Roquette
rue Mazarine 19.

242. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania d. 14de August 1850.

Kjære Hr. Lange,

Efter min Hjemkomst fra Bergen kan jeg ikke andet end tilskrive Dem et Par Ord for at underrette Dem om et »Byttemiddel«, jeg i Bergen fik fat paa, og som, ihvorvel overladt mig til privat Ejendom, dog, hvis man skulde sætte Priis derpaa, gjerne stilles til Deres Disposition. — Naar De tager Thorkelins Diplomatarium, 1ste Bind (den danske Deel) for Dem, vil De Pag. 104 finde en Pavebulle af Gregor IX, given Klostret i Sorø, og aftrykt i Dipl. efter Copien i den sorøiske Codex, hvis Ælde man af Fortalen ej erfarer, men som dog rimeligviis er fra det 14de el. 15de Aarhundrede. Thorkelin anmerker at der i Codex altid staar anført, om Copien er tagen efter Orig. eller ej; i nærv. Tilfælde er den tagen »*ex autographo sub plumbo*«, Thorkelin havde altsaa ikke Originalen, hvilket er naturligt nok, da jeg fik den i Bergen, hvorvel i en noget mislig Stand. Adjunct Henriksen forærede mig nemlig et gammelt Pergamentsbind, han havde taget af en i Bergen paa en Auction kjøbt gl. Virgil; det var overklistret med Papir, men jeg saa dog ved første Øjekast, at det var Æselshud, og en pavelig Bulle. Jeg lagde det i Vand, fik Papiret og Klistret løst fra, og Skriften kom nu nogen-

ledes frem, paa enkelte aldeles afslidte Steder nær; det er ligeledes afklippet nedentil, saaat omtr. 1/6 mangler; fremdeles er der af hver Linje paa højre Side klippet et Par Bogstaver. Men klart er det, at det er Originalen til bemeldte Bulle, og Thorkelin kan endog derefter berigtiges. Pag. 105 Lin. 18 ovenfra vil De nemlig finde: *de Giretorp molendino et aliis* &c., hvilket er meningsløst. Originalen har: *de Giretorp cum* (. . . . ulæseligt) *aliis pertinenciis suis. possessiones de Susethorp cum molendino et aliis* &c. Jeg skulde være curiøs efter at erfare, om Udeladelsen er at tilskrive Thorkelin, eller om den allerede er skeet i Copien i *Cod. Sorensis*, og hvis De ved Lejlighed vilde eftersee dette i den arnamagn. Samling, vilde jeg takke Dem meget. Som sagt, Bullen er til Deres Disposition, hvis De troer den kan trække noget: og er nu den omtalte Feil virkelig i Copien selv, da vinder jo Originalen betydeligt i Interesse. Jeg tvivler ikke paa at et chemisk Reagens vilde kunne bringe meget mere frem end der nu kan læses.

Jeg maa tillige melde Dem at jeg blandt de interessante, hidtil ukjendte Diplomer, jeg afskrev i Bergens Museum, traf et Drabsforhør udgivet af Baard Petersøn Gulathings Lagmand (jeg har det ikke her ved Haanden og tør derfor ikke sige at Navnet er rigtigt; at det er udstedt af Lagmanden, altsaa en velunderrettet Person, er sikkert) Thorsdag før Laurentii i Kong Magnus (Eriksøns) 29de Aar; det heder udtrykkeligt, at Viget, hvorom der indberettes, forefaldt *milli Marĭumessna* (mellem Mariemisserne) i Kongens 28de Aar. Hvad er herved at gjøre? thi han berettede dog vel neppe om en allerede aarsgammel Forbrydelse, og hvis denne var foregaaet samme Sommer eller Vaar, maatte Magnus's Vendepunkt ej blive Bartholomæi, men en Dag før Laurentii, maaskee Pævinkel, hvad der ikke i og for sig er saa urimeligt, naar De erindrer Brevet om hans Tilkongetagelse paa Haugathing. —

Nogle andre Diplomer, gamle og interessante, ville vist være velkomne til Diplomatariets anden Deel.

Fra Munthe skal jeg hilse Dem venligt. Jeg besøgte ham, og han lever i bedste Velgaaende.

— — —

Gid nu Deres Affærer dernede maatte gaae godt fra Haanden, og lev hjerteligt vel.

Deres
P. A. Munch.

243. P. A. Munch til Chr. Lange.

Christiania eller rettere Smedstad d. 25de August.

Kjære Hr. Lange.

Deres sidste Seddel fik jeg i Løverdags c. Kl. 12, da jeg sad midt i mit Artiums-Hoveri. De vil saaledes skjønne at det er en naturlig Følge deraf, at dette Svar ikke fremkommer før, maaskee endog *post festum*. — Allerede for en Uges Tid siden havde jeg paabegyndt en Epistel til Dem, som laa færdig til at skulle sluttes og afsendes; men nu, da jeg skulde bruge den, seer jeg den er nede i Byen! Dog først nu til Deres Anmodning. Jeg maa troe at Deres Forestillinger om vor Rigdom paa Diplomfacsimiler ere altfor sangvinske. Af saadanne lod vi, paa Lovarbeidets Vegne, kun tage tvende, nemlig 1) af Birger *erbpsefni*'s, om jeg husker ret V, 1, og 2) det om Ullevol af (udat.) 1310. (Fasc. 58, No. 9). Det er alt; de ere naturligviis strax til Tjeneste, og jeg kunde have sendt dem med det samme, hvis jeg ikke antog det bedre at bie til de kunde komme i en Pakke, hvorved de vilde undgaa at brekkes. De veed forresten at jeg ogsaa selv har taget nogle Facsimiler for min egen private Fornøjelse, nemlig 1) af Hertug Skules Brev, 2) af et af K. Magnus Haakonssøn (Fasc. 1 No. 3), 3) af K. Haakon IV's Gavebrev vedk. Byen Stavanger, 4) af det gamle Presteregnskab fra Stavanger, hvor der staar om en *Oxastut tvœvetran* (Fasc. L. 8). Disse fire stiller jeg ligeledes med Glæde til Deres Disposition, hvis det kan bidrage noget til at vi des lettere faa Originalerne. Jeg lykønsker Dem og os Alle til det over al Forventning heldige Udfald af Deres Underhandlinger, og ved neppe om jeg skal troe mine egne Øjne, naar jeg læser at vi skulle faa den røde Bog, endsige naar jeg har den i min Haand. Jeg er naturligviis ogsaa uhyre nysgjerrig efter at erfare, hvorledes Alt er gaaet til, og især deleshed hvilken god Aand der er faret ind i Thorsen.

Hvad jeg vilde have tilskrevet Dem om var om at foretage noget i Anl. af Impertinencen i Brynj. Snorrasons Fortale til Udg. af Flores og Blanceflor i sidste Hefte af Annalerne. Han omtaler der det af mig i Deres Tidsskrift charakteriserede norske Brudstykke, og anfører som Exempel paa Uefterretteligheden af min (egentl. Unger's, thi jeg havde ikke selv seet Stykket, men fik baade Citatet og Dommen af Unger) Dom om dets Fortrinlighed Udtrykket »*firir durvord kastalans*« uden at tage Notits af at det samme *firir* baade paa Omslaget til Hefte 2 og ved Enden af Fortalen til Bind I er bemærket at være Trykfeil

og rettet til *finna*. Hensigten at chicanere mig er end tydeligere derved at der tilføjes i Parenthes: »maaskee en Rettelse eller Conjectur af Anmelderen« — som om jeg skulde være kapabel til at tage noget saa meningsløst for god Fisk. — Hvor han længer henne i Udgaven aftrykker Stykket, kommer *firir* igjen. Han yttrer sig ligeledes som om jeg aldeles peremtorisk havde sagt at den norske og den »islandske« Bearbeidelse kun vare forskjellige i Orthographien, men meddeler ikke mine strax efter følgende Ord »at man derom nu vil kunne overbevise sig ved Sammenligning mellem begge«.

Nu er rigtignok Hr. Urian død, men en af hans Clique har saaatsige optaget hans Pen ved at levere Slutningsbemærkningerne i Heftet, og da disse Slutningsbemærkninger intet indeholde om hiin Feiltagelse med *firir*, er Sagen endnu aldeles *integra*. Nu har jeg hverken Lyst eller Tid til at give mig i nogen Feide med Islænderne. Min Bøn til Dem er derfor om De vil gjennemløbe Stedet (det er i og for sig af Interesse formedelst den Aand der rører sig deri), og da i Egenskab af Tidsskriftets Udgiver ligesom *proprio motu* træde frem i en lille Artikel, helst i »Fædrelandet«, hvor De simpelthen gjør opmærksom paa at Trykfeilen i Tidsskriftet selv er rettet, og at Vedkommende have været saa ivrige efter at komme mig tillivs, at de have overseet denne Rettelse. Eller hvad De selv finder passende. De vil nok ved Gjennemlæsningen føle hvad der bør skrives i den Anledning. Jeg vilde saameget heller at det skete paa denne Maade, som Annalbindet endnu kun paa en vis Maade er incognito her oppe, efter Rafns udtrykkelige Ord.

Deres Afhdl. om Michelskirken har jeg læst med megen Fornøjelse, kun undrende mig over at De siger at Mælums Annex hører til Hollen, da det dog hører til Solum, som De nok veed: Solum og Mælum; Hollen, Romenes og Helgen. Men det er jo kun en Ubetydelighed. —

Levvel — i Hast

Deres
P. A. Munch.

244. David Laing til P. A. Munch.

Portobello, 27th Augt. 1850.

My Dear Professor.

Some weeks, the Belgian Consul forwarded to me your packet. I opened it eagerly thinking of nothing but the *Missale Norduicense* when lo I behold it was not there. The copies of your publication of the Panmure Codex has been either deld or sent — excepting Mr Pe-

trie's — which I shall send in a few days. (Mr. J. Neaves offers to take charge of it, next week.) Strictly speaking the copy addressed to the *clariss. Macdonald*, should have been to Lord Panmure — although his Ldp. might have cared little about it — as the said *Clarissimus* happens to have the book as the depositary of various books & papers borrowed from Ld. P. by Thomson. — The book is most carefully & satisfactorily edited — and I regret merely that we are not able to get the *Orkneyinga Saga*, published for the Club, in a similar style.

Enclosed is a note from Daniel Wilson, which ought to have been sent much sooner — but the recent meetings of the British Association form a complete interruption of my ordinary pursuits — and tomorrow we expect the Queen to make a passing visit to Edinb. — Saturday 14 days ago we had a very pleasant, un-scientific & not an Antiq^{n} excursion to the Court of Earl Lothian, & the Bass Rock. — You know I had some thought of making a much more distant excursion this Autumn — but various reasons have made it more prudent to remain quietly at home.

I also enclose a paper of queries by an English Barrister, concerning the *Le Ards* ment^{d} in the Orkney Diploma — in case you are able to throw any light on the history of that family.

S. Lib^{y} 30th Aug^{t}.

Having mislaid Wilson's note, I did not finish this communication. I have just come from a fine sight — Prince Albert laying the foundation stone of the National Gallery on the Earthen Mound. Thousands of spectators — & fortunately a beautiful day. The Queen arrived yesterday afternoon at Holyrood — and was welcomed by thousands more in the Queen's Park, and on the heights adjoining Arthur-Seat. But she sets off tomorrow morning for the Highlands — so Edinb. will be dull enough for some weeks to come.

My sister set off a few days ago on a visit to Dublin — otherwise she would join me in best whishes to Mrs M. and family. Before the Season closes I will see if I find anything to send you in add^{tion} to the N^{o} you want of Word's Songs.

Your sincere friend
D. Laing.

245. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 8de Sept. 1850.

Kjære Hr. Stephens.

Jeg burde allerede forlængesiden have anerkjendt Modtagelsen af Deres venlige Brev med den deri indeholdte Prøve af Ol. Tryggv. Saga, men jeg har først nu kunnet vinde den nødvendige Rolighed til at skrive. Jeg maa nemlig underrette Dem om, at jeg fra 10de Juli til 10de August gjorde en Reise over Fjeldene til Hardanger, Bergen og Sogn, og umiddelbart derefter, indtil i forrige Uge, var jeg beskjeftiget med Admissions-Examen ved vort Universitet, nemlig først gjennemlæsende 98 latinske Stile og 98 latinske Oversættelser, derpaa examinerende hver Dag i to Uger 6 à 8 Examinander i Historie og Geographie. Følgen var, at jeg tilbragte enhver overflødig Tid med Søvn, saa sløv og træt bliver man af sligt Arbeide, og havde jeg naturligviis under saadanne Omstændigheder liden eller ingen Sands for Brevskrivning. Af de ovenanførte Datum'er vil De see at jeg fandt Deres Brev ventende paa mig ved min Hjemkomst fra Bergens-Reisen. I det samme Brev omtaler De en Pakke, hvilken De haaber jeg har faaet. Jeg vil antage at denne Pakke er den samme som en, der igaar kom i mine Hænder, indeholdende Exemplarer af Vilkinasaga for mig, Keyser og Unger, samt endeel Ark af Legendariet, og nogle Tidnings-Numere for mig: altsammen højst interessante Sager, for hvilke jeg takker Dem særdeles, og beder Dem foreløbigt at takke Hr. Cavallius. Jeg vil ikke directe takke ham, førend jeg finder Lejlighed til at sende ham noget til Gjengjeld. Gid der dog blot var en bedre Communication mellem Christiania og Stockholm, saaat Afsendelsen af Pakker ikke var afhængig af en tilfældig Lejlighed.

Deres og Klemmings venlige Vink om den rette Maade at udgive Ol. Tr. Saga paa vil jeg ej lade gaae ubenyttet hen, og jeg tænker at naar Barlaams og Josafats Saga er færdig, hiin skal komme til at blive den næste. Til den Tid vil jeg og anholde om Laanet af Codex: det vilde være ubeskedent at gjøre det allerede nu. Det forstaar sig af sig selv, at jeg, naar jeg kan faa Codex selv, følger dens Orthographi med diplomatarisk Nøjagtighed. Men en anden Sag er det, naar man slet ikke kan faa Codex, men maa behjelpe sig men en daarlig islandsk Afskrift: da er man jo nødt til at rette paa Orthographien.

Det sidste Ark (54) af Legendariet har tantaliseret mig, fordi det netop standser i St. Olafs Legende, hvis Slutning jeg saa uendelig gjerne

gad see snarest muligt, da jeg just har Brug derfor til et literært Arbeide, hvormed jeg er beskjeftiget. Kunde det ikke lade sig gjøre, for een Gangs Skyld at sende netop dette med Posten, ligesom Unger sender Barl. og J. Saga arkeviis?

At sende til Stockholm det mig laante Aftryk af den russiske Bulletin vilde neppe gaae an, da jeg ej har Tilladelse til at beholde den paa saa lang Tid; men jeg skal ved Lejlighed excerpere det Vigtigste for Dem, hvilket er en let Sag, da det her ej saameget gjelder det videnskabelige Indhold, som de omhandlede Feiltagelser med Hensyn paa Autorskabet. Vilde De imidlertid underrette mig, om der ikke er kommet Expll. af selve *Antiquités russes* til Stockholm?

Jeg har allerede igaar gjennemløbet Deres(?) Anmeldelse i »*Bore*« af Rydqvist's Bog, og underskriver naturligviis hvert Ord. Der er blot een Ting, som undrer mig, nemlig at der tales saa hypothetisk og ubestemt om det Factum, at Schlyter har haft de gamle Love saa lang Tid hos sig i Lund. Thi det er jo dog altfor vist, at dette er Tilfældet. Men maaskee at De kun anstiller Dem uvidende derom, for desto bedre at kunne faae udtalt et Par Alvorsord, hvoraf Vedkommende i Sandhed kunne have godt. Ogsaa vi ere nu interesserede i Sagen, thi vi (jeg mener Keyser og jeg) arbeide paa Udgivelsen af 4de Bind af Norges gamle Love, der skal indeholde Beskrivelse og Facsimiler af Codices. Nu have vi vistnok i sin Tid taget saadanne ogsaa af de norske Lovcodices, som Schlyter ruger over i Lund, og strengt taget ere vi ej afhængige af ham; men De veed selv, hvor langt bekvemmere det vilde være for os, hvis vi desuagtet, netop til Hjelp ved Facsimilierne, kunde faae laant Codices selv; ikke at tale om, at vi maaskee ved nu at see et og andet, som vi ej have seet siden 1837, kunde modificere vor Dom derom. Det er desuden aldeles unødvendigt for Schlyter at have de norske Lovcodd. ved Haanden; dobbelt unødvendigt nu, da jo deres Indhold er altsammen trykt i de 3 første Bind af »Norges gamle Love«. Derved er det sidste Prætext, han kunde opstille, aldeles omstyrtet.

Siden jeg ellers taler om disse Codices, maa jeg gjøre Dem opmærksom paa de »capital blunders«, hvori Arwidsson har gjort sig skyldig i sine »isländska handskrifter«, hvad de norske Love angaar. Af vort Værk var, da han skrev sin Catalog, kun første Bind udkommet, indeholdende Lovgivningen før Magnus Lagabøter 1263, som det paa Titelbladet er anmerket. Men slaa nu op Arwidsson Pag. 99, der staar: No. 78. *Borgarþingslög Magnus lagabœtis* — »Christendomsbalken motsvarar den ældre Borg. eller Vik. Xstenret trykt hos Keyser och Munch s. 337.« — Nei; naar det er Magnus Lagabøters, maa det være den trykt

i andet B. Pag. 293, og er rimeligviis en Afskrift af Perg. Cod. C. 21 qv. i det stockh. Rigsbibliothek. — No. 80. Byretten eller norsk Stadslag: her identificerer Arwidsson den med den ældre Bjarkøret eller Bylov, uagtet det paatagligen er den nyere, udgiven af Lundh, og trykt i vort andet Bind. Men dette er endda at undskylde, skjønt den flygtigste Sammenligning vilde have overbeviist ham om de som identiske angivne Bøgers Ikke-Identitet; dog nu kommer det bedste: Pag. 101 anføres No. 81: *Gulaþingslög* indelad i balkar och kapitel. Allerede deraf er jeg overbeviist om at det er den nyere Gulathingslov af 1274, trykt i vort andet Bind som Landslov, og tidligere udgiven af Arnamagnæanerne i Khavn 1817 under Titel: *Regis Magni legum reformatoris leges Gulathingenses sive jus commune Norvegicum.* Denne angiver ogsaa Hr. A. selv som eenslydende med Mskriptet 81; og dog fortæller han umiddelbart derefter, at den tillige er den samme som den ældre Gulathingslov af Keyser og Munch i 1ste B. af Norges gamle Love. Han har altsaa ikke gjennemlæst end en Linje af nogen af de to trykte Udgaver, thi allerede een Linje var nok til at vise ham Forskjellen, men har friskvæk citeret alene efter Titelen. — Ved No. 82 fortæller han at »*Eiðsœvislög Magnus k. l.*« er trykt i første Bind af vor Udgave. Det er mere end jeg veed. Under No. 82, afd. 4); anfører han en Christenret, so⟨m⟩ sk⟨al vær⟩e identisk med den af Finnæus udgivne vikske Christenret. Meget mu⟨ligt,⟩ me⟨n da⟩ maatte den og være identisk med den ovennævnte af os udgivne og af ha⟨m⟩ sel⟨v pag.⟩ 100 øverst urigtigt citerede ældre Borgarthings- eller Vikens Xstenret, der er den selvsamme som Finnæus, og endydermere omtaler Finnæi Udgave i Indledningen. Men netop under No. 82, hvor A. citerer Finnæus, omtaler han ikke vor Udgave; derimod nævner han, *mirabile dictu*, som eenslydende, den gamle islandske Christenret, af Biskoperne Thorlák og Ketill, udg. af Thorkelin, fremdeles den nye islandske, eller Arnes Xstenret.!!! — Saa følger No. 83, hvor den nyere Frostethingslov forvexles med den ældre. — Synes De nu ikke, at Hr. Arwidsson fortjente lidt Klip for alt dette? men dertil maatte en Mand i Stockholm være nærmest, thi om jeg end er moralsk overbeviist om Mskripternes Indhold, maatte jeg dog, forat optræde med Bestemthed, kunne sige at jeg havde læst dem.

De kunde vel ikke skaffe mig nogen Besked om, hvorvidt de to Codices, efter hvilke Hadorph i Aaret 1675 udgav den svenske rimede Parafrase eller Forkortning af Olaf den Helliges Saga, endnu existere, og hvor gamle de ere? Efter Sproget at dømme ere de omtrent samtidig med Cod. A af Iwan og Gawian eller fra c. 1430. Parafrasen er forre-

sten yderst slarfvaktig, hvilket jeg snart skal vise i en Afhandling, jeg har under Arbeide.

Hvis De seer Gordon, maa De endelig hilse ham saa mange Gange fra mig, og tillige underrette ham om, at Mr Ch. Saunders har været saa uheldig her, at hans Datter er bleven angreben af en typhøs Feber, der, saavidt jeg veed, endnu holder hende ved Sengen, uden at der dog er nogen egentlig Fare paa Færde. Jeg beklager inderligt, at deres Tid skal gaa hen ved et Sygeleie istedetfor i den friske Natur, som de havde glædet sig til. Og nu levvel; hils alle gode Venner og Medarbeidere.

Deres
P. A. M.

P. S. — Ved at gjennemløbe Arkene af Legendariet fandt jeg Pag. 828: »*han hiolt consilium vidh lenus*«. Det er det bekjendte Consilium i Lyon 1245, hvor Keiser Frederik II blev afsat. Nu plejer Lyon i vore (oldnorske) Skrifter at kaldes *Lionsborg* eller *Leonsborg*. Jeg har derfor en stærk Formodning om, at hiint »*lenus*«, hvis det har været skrevet leunſ eller leūſ, snarere burde læses »*leuns*«. Jeg bestyrkes deri saameget mere, som nogle Haandskrifter af de islandske Annaler, ved at omtale det andet Concil i Lyon 1274 kalde Staden slet og ret *Leons*. (See *Annales Islandici* Pag. 142, Lin. 2 nedenfra.)

246. P. A. Munch til geheimearkivar C. F. Wegener.

Christiania den 10de Sept. 1850.

S. T. Hr. Etatsraad, Geheime-Archivar Wegener.

Under mit Ophold i Bergen paa en i sidstafvigte Juli Maaned foretagen Reise fik jeg fat paa vedlagte Pergaments-Diplom, der havde været benyttet til Bind paa en gammel Virgil, og som, da jeg modtog det, næsten overalt paa den indre, beskrevne, Side var bedækket med Klister og Papir, saaat kun faa Bogstaver kunde sees. Af disse, og af den Omstændighed at Diplomet var skrevet paa Æselhud, skjønnede jeg dog saameget, at det var en Pavebulle; det lykkedes mig siden at vaske Bedækningen af, og ved et chemisk Reagens (hydrophion ammoniacum) at gjøre Skriften saa tydelig, som De nu vil finde den. De vil derfor see, at Diplomet er Originalen til den af Thorkelin i hans Diplom. Arnamagn. I. p. 104 sq. efter *Codex Sorensis* meddeelte Bulle, udstedt af Pave Gregor 9 den 22 Febr. 1228, indeholdende Privilegier for Sorø Kloster. Det er

besynderligt nok, at denne Original, efter maaskee i en 2 à 3 Aarhundreder at have været borte, eller idetmindste unddraget Videnskabsmændenes Blik, skulde dukke op i Bergen. Uagtet den nu er i en mislig Forfatning, og for en stor Deel defect, maa den dog ansees af ikke ringe Interesse som den ældste Originalbulle, der, saavidt vides, haves for Sorø, saavelsom og fordi man efter den kan berigtige nogle Feil hos Thorkelin, hvilke denne maaskee allerede har forefundet i den sorøske Copibog, nemlig:

Pag. 105 l. 14. *Lisieholm* — Orig. *Lisioholm*
— — - 16. *Opneschow* — — *Øxneschow*
— — - 17. *Twoacre* — — *Twaacre*
— — - 18. efter *Giretorp*, hos Thorkelin glemt:
cum molendino et aliis pertinenciis suis.
possessiones de Susethorp cum — —
hvilket, indskudt mellem *Giretorp* og *molendino*, først giver Stedet nogen Mening.

Men da Bullens Indhold forresten er trykt, og dens Interesse derfor saaatsige kun er lokal for Danmark, tillader jeg mig herved at offerere den til det kgl. Geheimearchiv, hvor den egentlig hører hjemme.

Med Højagtelse

besv. d. 4de Octbr. C. W. *P. A. Munch.*

247. P. A. Munch til E. C. Werlauff.

Christiania d. 2 Oct. 1850.

S. T. Hr. Conferensraad m. m. Werlauff.

Højstærede Hr. Conferensraad, Jeg bebyrder Dem med disse i Hast nedskrevne Linjer for af Dem, som den mest competente Autoritet, at erfare noget nærmere om Sammenhængen med det foregivne Mskript af Richardus Corinensis (af Cirencester), som Prof. Bertram efter Sigende fandt i Kjøbenhavn, og hvoraf han sendte en Afskrift til Dr. Stukeley, som siden udgav det, efter hvilken Tid det har oplevet flere Udgaver, navnlig i Johnstones *Antiquitates Celto-Normannicæ*. Da der ere flere indre Kriterier, som synes at vidne om dets Uegthed, er man, som Hr. Conferensraaden veed, i senere Tider, fornemmelig i England, tilbøjelig til at antage Skriftet for at være fabrikeret enten af Bertram eller Stukeley, og jeg skulde ej være utilbøjelig til, selv at antage noget saadant. Imidlertid vilde jeg dog gjerne, førend jeg aldeles bestemte

mig i saa Henseende, erfare, om der aldeles ikke findes noget saadant Mskr. paa det kgl. eller andre Bibliotheker i Khavn, eller om den bertramske Codex er aldeles forsvunden. Nogle Undersøgelser, hvilke jeg selv, saavelsom et Par af mine Venner i England, have fore, gjøre mig det magtpaaliggende, netop nu at erhverve den her omskrevne Oplysning, for hvilken jeg vilde være Hr. Conferensraaden saare taknemmelig.

Jeg haaber De har faaet min Udgave af det orkn. Mskript: hvis ikke, er det en Forsømmelse af Vedkommende her, thi jeg lagde selv Exemplarerne for Khavn tilrette.

Ved samme Lejlighed vil jeg ikke undlade at spørge Hr. Conferensraaden, om De ej tilfældigviis skulde have hørt Etatsraad Wegener omtale, at han fra mig har faaet som Gave til Geheimearkivet et Pergamentsdiplom, nemlig Originalen til den Bulle for Sorø, udstedt af Gregor d. 9de 1228 (om jeg husker ret), hvilken Thorkelin har leveret efter *Codex diplomaticus Sorensis*, og som vist har været forsvunden i flere Aarhundreder, indtil jeg fik den i Bergen som forhenværende Bind paa en Virgil. Jeg vilde naturligviis nødig at den skulde forkomme i Toldbodens Gjemmer, og begynder nu at blive ængstelig, siden jeg intet har hørt fra Wegener derom.

Med Højagtelse
P. A. Munch.

248. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 10de Octbr 1850.

Hr. G. Stephens, Stockholm.

Kjære Hr. Stephens. Jeg har ikke svaret dem paa Deres venlige Brev af 19 Sept. saa snart som det ellers vilde have skeet, thi jeg stræbede i Mellemtiden at skaffe Dem de omskrevne oldn.-angelsaxiske Typer. Dette er dog desværre ikke lykkets mig, fordi Bogtrykkerne paastaae, at de ej kunne undvære saa mange (tilsammen 72) af deres Forraad. Men hvad var egentlig Deres Hensigt med disse Typer? Det forekommer mig nemlig, som Antallet tre af hvert Slags er for lidet, hvis De formelig vil bruge dem i Deres Text, hvortil efter al Rimelighed meget mere end tre vilde udfordres; men om De blot vilde anvende dem til at lade støbe efter i Stockholm, da vilde jo blot een af hvert Slags være nok; ja da behøvede De ikke engang Typerne selv, men kun et tydeligt Aftryk af dem alle. Det vilde i Sandhed være ønskeligt, om man i Stock-

holm kunde faae smukkere *þ*er og *ð*er end man hidtil har haft, men jeg veed ikke rettere, end at man der har Skriftstøberier, og for en Matrice-Skjærer er den blotte Tegning tilstrækkelig. Her i Christiania have vi ingen Skriftstøberier, men de fleste Bogtrykkere bestille fra Trennert i Altona. Da vore latinske Typer anskaffedes, gav jeg Tegningen til *Þþ* og *Ðð*, og efter dem ere Typerne skaarne og støbte hos Trennert. Trennert har altsaa Formerne, og kan skaffe saamange slige Typer, man ønsker. Jeg veed derfor ikke bedre Raad, end at De, hvis De ej kan faae Typerne godt eller hurtigt nok gjorte i Stockholm, lader bestille hos Trennert: det vil neppe blive mere end en 14 Dages Frist. Men passe nu ogsaa de øvrige Typer til det skarpe og elegante Snit af de trennertske? — Dersom det ej var fordi Tryknings-Omkostninger her altid ere dyrere end i Stockholm, vilde jeg foreslaae Dem at lade Deres angels. Bog trykke her: vi skulde nok corrigere den akkurat nok; og langt smukkere skulde den blive, end fra noget stockholmsk Officin, med Undtagelse af det, hvor den nye Udgave af Geijers Værker trykkes.

Jeg har talt med Keyser om Deres Forslag, at vi skulde anholde om at faae de norske Lov-Manuskripter laant. Vi erkjendte begge, at om det end paa denne Maade lykkedes os at faae dem hid, vilde dette, efter hvad vi kjende til den gode Schl., skee saa seent, at de under alle Omstændigheder vilde komme *post festum*. Og aldeles absolut nødvendige ere de jo ikke, hvor ønskeligt det end maatte være at have dem ved Haanden. Men en anden Sag er det, om maaskee en officiel Ansøgning fra os kunde bevirke, at Schl. virkelig maatte tilbagelevere dem til Bibliotheket, og med dem tillige de svenske Codices; et saadant Resultat vilde blive af virkelig Gavn for Bibliotheket selv; og hvis De og Klemming skulde ønske det, ere vi rede til at forsøge Lykken i saa Henseende, især da det jo muligtviis kunde falde Schl. ind, denne Gang ikke at gjøre Vanskeligheder. Hvad ellers Papirhaandskrifterne angaar, da har Keyser gjennemgaaet dem alle og taget nøjagtige Beskrivelser over dem, saa at vi virkelig ikke ere ubekjendte med deres Indhold. Da jeg skrev til Dem om Arwidssons Feiltagelser, havde jeg ikke vor Beskrivelse ved Haanden, saasom Lov-Manuskriptkassen stod hos Keyser; jeg benyttede blot Arwidssons egne Angivelser, og hans Feil ere jo i alle Fald lige store. Vor Udg. af 4de Bind er ellers endnu ikke paabegyndt, og dermed kommer det vel til at vare endnu en Tid. Men det forstaar sig, at naar Trykningen begynder, skal Klemmings Anmodning om Extra-Ark med Fornøjelse blive opfyldt. I denne Anledning maa jeg ellers, mens jeg husker det, bede Dem at opgive mig, om De har faaet de 3 Bind af Lovene complet, og tillige, om Klemming har faaet

Exemplarer af de forrige Bind, eller om han har faaet alle tre, eller om han har ingen faaet, thi jeg erindrer det ikke ret, og er nogen Feil eller Mangel opstaaet, da skal den strax rettes. Tak Klemming meget for hans prægtige Notits om Olaf d. hell. Rimsaga.

Jeg beskjeftiger mig i denne Tid (og derfor ønskede jeg og hin Besked om Hadorph) med nogle Undersøgelser om Kilderne til den svenske Oldhistorie (jeg mener her til de Relationer, der findes hos indfødde svenske Forfattere,) nærmest ledet dertil af Wahlströms Anmeldelse af min Grammatik.

Jeg gaar særdeles grundigt til Værks, og er derved kommen til flere, som jeg troer, høist interessante Resultater, af hvilke jeg ikke kan andet end foreløbigt nævne Dem eet, dog endnu *sub rosâ*. Det forundrede mig længe, hvorledes det kunde være kommet ind allerede i den gamle prosaiske Krønike af 1449 (der er den ældste hvori det findes), at Guden Thor sad mellem Odin og Frigg »paa Karlsvognen med 7 Stjerner« (hvilket Antal hos Olaus og Joh. Magnus er voxet til 12) da dog hele Stedet øjensynligt ellers er en Parafrase af Adami Bremensis bekjendte Skildring i hans Skrift *de situ Daniæ* (p. 62 i Lindenbrogs Samling). Men med eet gik der et Lys op for mig. Adamus har om Thor: *cum sceptro Jovem simulans.* Dette »*sceptro Jouem*« har sandsynligviis i den af Chronisten benyttede Codex været skrevet cum ſ^{e}pt^{o}ıo̅n̅e̅, og dette har han læst: *cum septemtrione*; nu veed De at *septemtrio* eller rettere *septemtriones* netop er Karlsvognen, medens det tillige kan betyde de 7 Stjerner i denne, og saaledes har Chronisten taget begge Dele. Man kunde fremdeles formode, at han, da dette ej gav nogen ret grammatisk Mening, har confereret med andre MSS, og endelig fundet paa at læse: »*cum septentrione juvenem*«, hvorved han har faaet sit »*nakit barn*« ind. Finder De ej min Mening plausibel?

Deres Antydning til en Omstøbning af vort Bog-Selskab skal jeg nærmere tænke over. Jeg maa ellers bekjende, at jeg heel nødig vilde træde i nogen Forbindelse med det danske Oldliteraturselskab, deels fordi jeg nu engang, efterat Oldskriftselskabet gik ind paa mine Anker, har sluttet mig til det, deels fordi det er klart, at Literatursamfundet er stiftet i afgjort antinorsk Interesse, med den bestemte Hensigt, at desavouere oldnorsk Literatur saameget skee kan. Jeg vil desuagtet ingenlunde betragte Sagen med Ligegyldighed, men idetmindste stræbe for at vi kunne slutte os til Eders Selskab.

Har De faaet min med Posten sendte Afhandling om de vestfoldske Konger? Jeg antog at den vilde interessere Dem af flere Grunde, og sendte den derfor extra. Jeg har endnu ikke »hunnit« gjøre noget Ud-

drag af den kunikske Recension, thi jeg har været saa overlæsset med Arbeide; men nu faar jeg snart bedre Tid. Hvad *Antiquités Russes* angaar, da bliver nok desværre intet Expl. stillet til min Disposition, ligesom jeg i det Hele taget er bange for at Bogen bliver altfor dyr; efter sædvanlige Beregninger maa jeg anslaa 1ste Bind alene til en Priis af henved 20 Spdlr.

Jeg har endnu ikke faaet Tid til at takke Cavallius for hans smukke Vilkinasaga; jeg ønskede nemlig ikke at skrive et blot og bart officielt Brev, men noget mere. Vil De foreløbigt hilse ham?

Hvad mener De med at Legendariet er færdigt, men endnu ikke »published«? Thi naar det er færdigtrykt, kan det dog vel komme ud? Eller mangler Fortalen endnu? Kan jeg dog ikke nu, naar jeg har faaet de første Ark, lade det indbinde?

Vi have nylig faaet hid til Bibliotheket *Monumenta hist. Britanniæ*, hvad synes De derom? Jeg kan ikke sige, at jeg er aldeles *jörtjust* i den Plan, stykkeviis at udgive Forfattere, der bør læses i deres Heelhed for til Gavns at kunne forstaaes. Men forresten er Skriftet ypperligt udstyret, og, som det synes, grundigt behandlet.

Det glæder mig at see at Hæggström er begyndt at trykke; jeg haaber dog at han ej vil være altfor seendrægtig. Men kunde jeg ikke faae Arkene eftersom de kom? Ordene maa nemlig i Tide optegnes for Registrets Skyld.

Hvor gjerne gjorde jeg dog ikke ellers nu en Reise til Stockholm, hvis det paa nogen Maade var muligt, for at tale Ansigt til Ansigt med gode Venner. Men det kan desværre ej skee paa lang Tid endnu. Naturforskermødet kom ej istand i Aar; men skal det ej træde sammen til næste Aar?

Og lev nu vel; hils alle Venner fra

P. A. Munch.

249. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 27 Oct. 1847.

Kjære Hr. Stephens.

Jeg sender herved de fleste af de forlangte Typer, nemlig af Þ þ og Ð ð Cicero, Corpus og Petit, men af *Þ þ* og *Ð ð* ikkun Corpus og Petit, eftersom intet Bogtrykkeri her i Staden ejer dem i Cicero[1]. Men egentlig

[1] petit antiqua Þ þ ☺ ð fattas, cicero versal Þ trasig [G. S.?]
Kbhvn: versaler till alla utom corpus antiqua således cicero antiqua o. cursiv corpus cursiv petit antiqua o. cursiv. [G. S.?] (Lin. 2—3 overstrøket).

ere de da strengt taget heller ikke nødvendige, da en duelig Skriftstøber blot behøver at kjende Bogstavets Form eller Character, forat kunne støbe det baade i større og mindre Maalestok. Gid nu Støbningen maatte lykkes godt, thi ellers havde det været bedre, om Deres Bogtrykker havde ligefrem bestilt Typer fra Trennert i Altona.

Det er slemt med *Antiquités Russes*, thi om De end havde Kuniks Recension eller mine Excerpter deraf, saa kunde De jo dog ikke vel skrive nogen Anmeldelse førend Expll. vare komne til Stockholm; ellers maatte jo Vedkommende strax kunne vide, at De ikke var ene derom. Jeg begynder nu halv om halv at nære den Tro, at Bogen ikke engang i Kjøbenhavn selv er rigtig offentliggjort. Der er bestemt Mysterier derved.

Om det danske Oldliteraturselskab og vort Forhold til dette forbeholder jeg mig nærmere at yttre mig. Saa meget er vist, at det nok vilde udkræve betydelige Anstrengelser at faae vort Subskriptionsselskab omskabt i Lighed med det svenske Fornskriftsällskap; men jeg skal ikke undlade at tale med de mest formaaende af de yngre Mænd derom. Jeg for min Part kunde nok ønske at faae dets Plan noget udvidet. Men derom maatte da og underhandles med Eder i Sverige. Jeg skulde give meget for, at jeg nu havde Lejlighed til at reise til Stockholm, for Ansigt til Ansigt at kunne afhandle, hvad der i Breve blot gaar Sneglegang. Af Naturforskermødet i Aar blev der intet, og Gud veed om det næste Aar kommer istand, eller om jeg da faar Tid til at komme ind. Men Gud skal vide at jeg har stor Lyst dertil.

Jeg har Hastværk idag og maa derfor slutte.

Deres heng.
P. A. Munch.

250. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 7. Nov. 1850.

Kjære Hr. Stephens,

Jeg haaber at De allerede forlængst har modtaget mit sidste Brev med de omskrevne Bogstaver; gid det nu var aldeles de samme Typer som De ønskede. Nærværende Brev har egentlig til Hensigt at bebyrde Dem med en Commission, hvorover jeg egentlig, i Betragtning af Deres kostbare Tid, er skamfuld, men som jeg dog ikke godt veed at faae udført paa anden Maade uden Omstændigheder, der vilde være end mere ulempelige. De maa nemlig vide, at Lange og jeg nu arbeide paa at

bringe fuldstændige og accurate Biskopslister istand for hvert Dioeces i Nidaros Provinds. Dette er i flere Stykker ingen let Sag, og det forstaar sig af sig selv, at naar man kan opdage i en eller anden Codex gamle Bisperækker, saa ere disse, som halv authentiske, særdeles vigtige og oplysende. Af slige Bispefortegnelser have vi hidtil kun opdaget tvende, nemlig en, hovedsagelig med en Haand fra 14de Aarhundr., i Codex Arnamagnæanus (norsk Lovcodex) No. 309 fol. i Kjøbenhavn: af denne Fortegnelse have vi allerede en Afskrift, den er desuden trykt i Langebeks *Scriptores*, 5te Bind. Den anden Fortegnelse er derimod, som jeg af Arwidssons »isländske Handskrifter« &c. seer, i det svenske Rigsbibliothek, nemlig No. 5 Folio (Arwidsson pag. 9, No. 3); og den er ikke afskreven, medens den netop ved den Omstændighed at den ogsaa siges at omhandle Biskoper i Selja, i højeste Maade har pirret vor Nysgjerrighed. Nu kunde vi vel ansøge om at faae den hele Codex laant, men da der ikke ellers findes noget i den, som vi behøve, vilde dette være en maaskee unyttig Vidløftighed, at sige hvis jeg torde anmode Dem om, ved Lejlighed at ville copiere de omskrevne Biskopsrækker for mig, og sende mig Afskriften i et Brev. Hvis De vilde paatage Dem denne Umag (thi egentlig stoler jeg ogsaa mest paa Dem), da maatte De tillige have den Godhed at nævne et Par Ord om Haanden hvormed Rækkerne ere skrevne, og hvormange Hænder der i hver Række findes, samt hvor de afløse hverandre: dette er, som De begriber, meget vigtigt til Bestemmelsen af Nedskrivningstiden. Jeg behøver neppe at tilføje, at det ej er nogen enkelt Række, men alle 8, for Trondhjem, Oslo, Selja, Bergen, Stavanger, Færø, Orknø og Grønland, jeg har Interesse af at faae fat paa. Ellers gjelder det naturligviis her ikke om nogen diplomatarisk Nøjagtighed, men alene om Navnene selv. —

Hvorledes gaar det med Læsebogen? Jeg længes meget efter at see Ark af den, da jeg ikke før kan begynde paa at nedskrive Ord til Glossariet.

Har De i et af de senere Numre af det danske Blad »Fædrelandet« seet hvilken gyselig Ødelæggelse der er overgaaet Molbech, nemlig hvor complet Levin har blottet hans hele Upaalidelighed og Ukyndighed i Recensionen af hans nyudkomne danske Ordsprogssamling? Har De ikke læst den, da anbefaler jeg Dem at læse den, thi den er baade lærerig, og dertil heel underholdende. Det er dog Skam at en gammel Mand som Molbech aldrig kan blive ked af at agere Vindbeutel.

Skulde De ikke snart tænke paa en ny Udgave af begge de svenske Rimkrøniker? Det er skrækkeligt hvor daarligt de ere udgivne hos Fant. Anmerkninger og Indledninger ere lige insipide, ikke at tale om Texten.

Reentud sagt forstaar jeg ikke rigtig Indledningerne, Latinen er sat paa Skruer og Indholdet confust.

Jeg vilde ogsaa ønske at min gode Hildebrand vilde afskrive eller lade afskrive sine Diplomer noget nøjagtigere, og derhos ikke aftrykke Breve efter Suhms og Thorkelins daarlige Afskrifter eller Aftryk. Han burde overhovedet, selv en yngre Mand, slutte sig mere til den yngre Skole og ikke træde for meget i Liljegrens Fodspor. —

Fra min Ven Daniel Wilson i Edinburgh har jeg nylig faaet en Afskrift af en hidtil ubekjendt norsk Runeindskrift i en Hule paa Øen Lamlash ved Arran. Indholdet er i sig selv uvigtigt, men der lader sig knytte endeel Bemærkninger dertil.

Hils alle gode Venner og Velyndere.

tout à vous
P. A. Munch.

251. G. Stephens til P. A. Munch.

Upsala Nov. 13, 1850.

Prof. P. A. Munch, Kristiania.

My Dear Munch! I am now in Upsala, and shall remain here a week or two (or þree), working at my Swedish songz. Ov course I go þro every MS. which can give any harvest, however small.

Immediately on my return I will wið very great pleazure attend to your little commission az to ðe Bishop-lists.

My last note haz by ðis time reacht you, and I hope you will be able to send ðe types. Pleaze address — Stockholm, az usual.

Ðe 2nd sheet ov ðe »*Läsebok*« will soon be ready. I will tell Häggström to send you what iz printed.

Ðe article in ðe »*Fædrelandet*« remindz me ov ðe Swedish proverb »När tvänne tjyfvar komma i lufven på hvarandra, får bonden sin ko igen!«

I am happy to inform you, ðat Klemming iz making collectionz for a new edition ov ðe Swedish Rhyming-Chroniclez. Ðey coud not have fallen into better handz. But ðey will not appear, I am afraid, for some yearz. Ðe *Fornskrift Sällskap* haz such small fundz.

Hildebrand iz, I am afraid, too far gone to be corrected.

Where will you publish ðe new Inscription from Scotland?

I have askt Rafn to give me a copy ov his »*Antiquités*«. We shall see what he answerz.

Can you tell me whedher any continuation ov Ernst Kunik's »Die Berufung der Schwedischen Rodsen durch die Finnen und Slawen«, haz appeared? Vol. 1 woz publisht by dhe Academy ov Sciencez in Peterzburgh 1844, Vol. 2 by (mark, a private man) W. Graeff's Erben — Pet. 1845, — Vol. 3 appearz to have been supprest. !!

I am living wid my friend Karl Säve. He sendz you hiz kind regardz. He sayz, and rightly, dat you ought to have allowed dhe (modern) namez ov placez in former Swedish provincez (in your Norwegian Geography) to retain dheir modern Swedish form, in dhe same way az dhoze in England &c.

Klemming, who iz also here, salutes you.

I will write you again on my return to Stockholm. Believe me Yours very truly,

George Stephens.

252. P. A. Munch til A. Schjøth.

Chr. d. 22 Decbr. 1850.

Kjære Hr. Schjøth.

Da De, om jeg ikke tager Fejl, er Functionnær i Afholds-Foreningen, i alle Fald en af de faa blandt dens active Medlemmer, der kan Engelsk, tager jeg mig herved den Frihed at sende Dem indlagte naive og fantastiske, skjønt saare velmeente, Brev, jeg nylig modtog fra en Skræder i Dundee, med hvilken jeg i Fjor kom til at gjøre Bekjendtskab derved at vi vare saagodtsom eneste Passagerer med Diligencen og siden i Jernbanevognen mellem Aberdeen og Dundee. Manden lod til at være i en god Stilling (han kunde vel ellers ikke offre saa megen Tid paa sine Afholds-Agitationer), var streng religiøs (Anabaptist), interesserede sig forresten meget for Musik, især den nationale, og fandt en næsten barnlig Fornøjelse i at udfritte mig om vore borgerlige og kirkelige Forholde. Nu har han tilskrevet mig dette Brev, hvis Indhold naturligviis er utopisk og upraktisk, men som jeg dog ikke troer at burde unddrage Afholds-Directionens Opmærksomhed, da et og andet maaskee kunde bygges derpaa, i alle Fald en Tilknytning til Afholds-Selskaberne i Storbritannien.

heng.
P. A. Munch.

253. P. A. Munch til G. Stephens.

Christiania d. 22de December 1850.

G. Stephens Esqr.

Kjære Hr. Stephens. Jeg takker Dem særdeles for Biskops-Listerne; de vare mig saare kjærkomne, og have opklaret flere Tvivl, som Lange og jeg hidtil have haft. Der er imidlertid et Par Smaating, hvorom jeg gjerne vilde faae yderligere Underretning. I Rækken for Nidaros staar der om Hreidarr: *þa er hann for heim fra vislu* — har MS virkelig *vislu* og ikke *vigslu* eller *vixlu*? — Er det virkelig saa, at i Rækken for Bergen *Arni* staar foran *Narfui*, ikke omvendt? thi Arne fulgte efter Narfe. — Staar der virkelig i Rækken for Færøerne *Sorckil*? Thi Manden hed *Sörkvir*. —

Seglet kom velbeholdent, og jeg var særdeles glad ved at kunne bringe det op i Rigsarkivets Samling. Omskriften er *secretum fratris Johannis Episcopi Scalholtensis* (om der staar *Scalotensis*, *Skalotensis*, *Scaloltensis*, *Scalholtensis* eller *Skalholtensis*, er vanskeligt at sige, da Seglet her er lidt utydeligt). Denne Broder Jon havde været Abbed i Munkeliv Kloster i Bergen mellem 1385 og 1405 eller 1406; i Aaret 1408 kom han som Biskop til Skálholt, og døde 1413. See *Íslenzkir annálar* P. 382 og 388, cfr. Langes Klosterhistorie p. 445, 450, 451. Flere af ham udstedte Breve findes i min Udgave af Munkelifs-Bogen. Hvorledes er ellers Aftrykket gjort? Er det efter et Voxsegl, eller har De virkelig faaet selve Signetet? I saa Fald vilde det være værd at undersøge, gjennem hvilke *discrimina rerum* det er kommet til Vermeland.

Jeg skal gjøre mit bedste for at faae fat paa Sundt's Bog til Dem. Det er et godt Skrift, hvorvel det er affattet i *sesquipedalia verba*. Af Holmboes lille Skrift om Partiklerne kan De gjerne faa saamange Expll. De vil; jeg tror forresten ikke at De vil kunne høste nogen Nytte deraf. Jeg har just en Recension under Pressen (i Langes Tidsskrift) over Holmboes tre sammenlignende Sprogskrifter, hvor jeg troer omstændeligen og fuldstændigen at have viist at han hverken forstaaer Oldnorsk eller Gotisk nok til at kunne sammenligne dem med Sanskrit, eller overhoved veed hvad Methode i Sprogsammenligning vil sige. Stuen blev mig for trang i dette Stykke; jeg maatte indlægge en Protest eengang for alle. Hans Myntværk er derimod ret ordentligt, og jeg haaber at kunne skaffe Dem et Expl. Jeg kunde have Lyst til, ved samme Lejlighed at vedlægge et særskilt Aftryk af Hirdskraa til Wahlström, og bede Dem, idet De rakte ham det, mundtligen fra mig

opfordre ham til at paavise, hvor der staar at ingen af Trolde-Æt maa optages ved Hoffet.

Jeg har hidtil ej haft Anledning til at forebringe Deres Opfordring til Reorganisationen af vort oldn. Skriftsamfund, men skal med det første søge at gjøre det, uagtet jeg rigtignok ikke, saavidt jeg kjender Gemytterne, tør give noget Haab om at man vil indlade sig derpaa, deels fordi der vel isaafald maatte trykkes saa mange flere Exemplarer end der nu trykkes (hvilket vilde blive vel dyrt), deels reentud af Frygt for, hvad De netop synes at tilsigte, et skandinavisk Fælles-Selskab. Men kunde De ikke snarest muligt give mig en nærmere Udsigt over Maaden, hvorpaa Sagen efter Deres Mening vilde blive at ordne, nemlig i hvad Forhold de trende Selskaber skulde træde til hverandre, og Betingelserne for Udvexlingen? Thi det er meget muligt, at de Fordele, et saadant Arrangement tilbød, vilde overvinde alle Betænkeligheder.

En lykkelig Juul ønskes Dem og alle gode Venner. Hvorledes lever Gordon? Det er saa længe siden jeg hørte eller saa noget fra ham. Hils ham paa det venligste fra mig, hvis De seer ham.

Deres
P. A. Munch.

FACSIMILER

Da min Udnævnelse til Lector i Historien ved Universitetet i Christiania gjør mig det til en saalig Pligt at iagttage, hvad der sættes mig i Stand til, paa bedst mulige Maade at røgte den mig, mig overdragne Gjerning, ligesom og paa den anden Side min Forpligtelse for det Anbefalede, hvormed jeg nu i omtrent to Aar har havt Deres Excellence, ikke mindst tilskynder mig, for mit Vedkommende at melde den Omstændighed, der bedst kjender til Arbeidets Gang: tager jeg mig den Frihed at underrette den ærede Commission om, at jeg fra denne Maaneds Udgang troer at kunde ophøre med min Function som Assistent for Hr. Prof. Keyser ved Udarbeidelsen til de gamle norske Love's Udgivelse. At betragte mit nyerhvervede Fædreland for det første som en Byrde, kan jeg paa ingen Maade forestille mig, medmindre man ansee det for en saadan, naar man ønsker mulig Tid til at forberede sig til sine forestaaende Examina. For saadanne Forberedelser kan nu forlanges paa nær Tid, hvor jeg gjennem det velvillige Bibliothek kan faa Adgang til de for mit Øiemed nødvendige Skrifter — nogle som for længst ere tilsendte; hvorfor det nu er mig om at gjøre, snarest muligt at komme til Christiania: Ikke indtil vore Læreanstalters Begyndelse vil andet kræve end; ikke at tale om, at de indskrevne indtrædende Examina ville beskytte mangen Tid. Man føler sig her i Upsala, ellers Sind kunde omgive mig med de nødvendige literære Hjælpemidler, og den saaledes spar Tid vi vare nogen Hindring for, at jeg saa snart nu Tid maatte mødes med Forarbeidet, hvilket jeg dog — af Sand Erkjendelse for Deres Gunst — anser mig forpligtet til at afbrede. Forberedelsen til Examinerne maatte nemlig nu gaae for Alt, — og til at behandle som Pligt ellers Skriftens Hjemmel var altfor Forarbeidet for vigtigt. Og hvad det især maatte

9. P. A. Munch til Commissionen for de Gamle Norske Loves Udgivelse.
Stockholm d. 18 Mai 1837.

Udgaven af Edda var paatrængende nødvendig at faae istand; thi dels var i nogen Henseende Udgave i Boghandelen, dels var den kjøbenhavnske allerede ukritisk og feilagtig til at man kunde lade sig nøie med den. At nærværende Udgave er nøiagtig, tør jeg nok med Bestemthed paastaae, at den ydre Udstyrelse er Skriftens værdig, er idetmindste ikke at negte. Ellers er dens Pris 3 Rbd. Bogh. eller 2½ Thaler preuss. Af den S. XV meddelte norske Afskrift af 16de Side i Cod. regius, sammenholdt med Anmerkningen S. 185, vil det klarligen fremgaae at den paa ofte omtalte gengangne blev grundet for paa en Skrivfeil. Til Forstaaelsen af den vanskelige Strid i Alvíssmál Str. 5 (S. 33, a. IV) fjærne kleina pik mundi fáir kenna, her jeg en Gjætning, som jeg der fremsatte: i en Kvædedigt har jeg nemlig fundet Omskriften "um fóka við fiæfleini" istedetfor "um fóka við mannz einhleypan"; er altsaa "fiæfleini" = "einhleypr maðr", saa kunde ogsaa Formen "fiæfleina" i Alvíssmál staae f. fiæfleina el. fiæfleini; altsaa fáir fiæfleina = pauci hominum singularium (d: non matrimonii jungendorum) venigo der løsen Gesellen. Imidlertid altsaa giver dette ikke nogen Mening, end naar man læser "fiæra fleina" = d: longinquarum jaculorum.

Tagskjæmt, som nu udkommer, er en i Norge meget berømt Kongesaga, hvilket ikke troster. I den findes Eiríksmál og den prosaiske Kvæde om Kong Haralds Hof, som vi desuden have optaget i Heimskringla.

Adskjellen her nu nærmest følgende det andre Bind af sine Huldre-Eventyr), der er ikke blevet mindre interessant end det første. (Jeg maatte nu at De: Deres Brev spændte mig om Betydningen af "at holde sig paa Meiernie", d. e. sich auf den Füssen zu halten, se tenir debout sur le derrière du traineau; Meiernie, egentlig Meidernie, af meidr, Træ, er "die Füsse", der stikke frem bagenfor Sledens, og hvor formodentlig den Stygende staar, holdende sig fast i en Ring eller en Dor knappet der ved en fastgjort i Sledens Bygd). — Snart, haaber jeg, kommer ogsaa en Samling af norske Folkesange, besørget ved Moe og mig. En af disse Sange, om Ásgerdsbreið, har jeg allerede indsat med Anmerkninger i Annales for nordisk Oldkyndighed 1847. I den samme Hefte findes og en interessant Meddelelse fra Unger, med en angelsaxisk Homilie paa alliterende Vers, hvori Judenes "dampe" Navne omtales.

Jeg anbefaler mig fremdeles i Deres venlige Erindring
med Høiagtelse
P. A. Munch.

Hvis nogen af disse med Asbjørnsen samlede Sange skulde være Dem ønskelige, vil jeg med Fornøielse tilstille Dem dem.

106. P. A. Munch til Jacob Grimm. *Christiania d. 28de April 1847.*

J. P.

Hr. Etatsraad Rafn.

Jeg iler herved at sende Skyttes om Algorismus, forsaavidt til Trykning. Forinden jeg dog nedsender Oversættelsen, ønsker jeg først at høre Deres Mening, om De ei er enig med mig i — som i Foreningens Øiemed — at Oversættelse af de egentlige Regningsregler er unødvendig, ja endog vilde blive kjedelig. Skulde De derimod ikke dele, saa skal den strax komme, thi det Manglende kan i Hast supplereres; dog vilde jeg ifaafald bede om at De med en rød Blyant betegnede, og rød understregede Steder maatte blive efterseede, saavel i 544, som i 1812, og Resultatet af dette Eftersyn mig snarest muligt meddeelt. Jeg forgisser nemlig for, at jeg her maaskee kan have glemt eller overseet nogle ved Afskrivten og Collationeringen, thi disse Steder ere mig, saavidt som jeg nu her dem, ufortrødent og i grammatisk Henseende tildels ufortrødent. - Dette Eftersyns Vanskelighed er den, som af forskjellige mig til denne Forlidelse og Regnedrømmerie Nedsendelse. Skuldt Resultatet ske vide at overflødigt behøves, da beder denne uden videre Anbrag. Hvad Forholdet Orthographien angaar, da vilde jeg gjerne bede om at det Skikke, som ellers Sædvanligt maatte blive bibeholdt, thi grammatikalske Undersøgelser have nu ikke mig, at kjende er det rigtigste.

Først i April haaber jeg gjennem Professor Dahl, der da selv rejser ned, sikkert Leilighed til at sende den allerede omtalte Afhandling af den ethnogr. Afhandling tilligemed denne Overskattelse, og maaskee desuden nogle andre Sager. Hvis Hr. Etatsraaden, som De ytrede, skulde komme forbi Bergen med Skibene og lade mig erholde indtil nærmere Ordre en Anvisning paa Consul Andersen til en Beløb af c. 50 Rdlr, vilde jeg vore dem særdeles taknemlig.

Jeg anbefaler mig i Deres venskabelige Erindring.

med Høiagtelse

ærbødigst

Christiania 4 Marts 1848.

Modt. 8de Marts 1848.

P. A. Munch.

Christiania d. 5te Mai 1848.

Bedste Hr. Stephens -

Jeg takkes Dem for deres sidste Brev, der kom netop da jeg havde afsendt mit foregaaende. Her følger Arket af Grammatiken tilbage; jeg beder især bemærket de Par Steder, som jeg har begjært mig til at udslette. Jeg vilde gjerne ved samme Leilighed have sendt den græske Formlære, men Pakken vilde blive for tung for Posten, og der er for kort Tid til at sende den til Statssecretariatet. Næste Gang haaber jeg den skal komme. Endvidere maa jeg bede Dem undskylde, at Planen til Allgemeine-Societet dennegang ikke følger med. Jeg havde lagt den færdig til Afsendelse for lang Tid siden, men har senere i Forglemmelse begravet den saaledes med Papirer, at jeg nu i Øieblikket, da jeg vilde tage den frem, ej i Hast kan finde den. Men jeg skal straks begynde at søge efter den af alle Kræfter.

Jeg længes meget efter at høre nogle Resultat af hvad jeg sidst tilskrev Dem om. Her i Staden have vi ei kunnet vente. Efterretningen om de Danskes heroiske, næsten mageløse Kamp ved Dannevirke og Slesvig imod de skandige Preussere Overmagt have alle Gemytter i en feberagtig Stemning. Vi begynde at agitere; jeg og nogle faa andre, blandt dem der havde henvendt sig til mig, samlede i Løverdags Flere, der indbød til en stor Folkeforsamling paa Børsen d. 1ste Mai. Forsamlingen var langt større end vi havde ventet, og den patriotiske Enthusiasme steg næsten til Rasen. De skulde have seet og hørt den Begeistring, som opflammede den store Folkemasse, der var baade rørende og opløftende. Flere fordrede reentud en Adresse til Kongen og Storthinget om at begynde Krig; dog dette var maaskee formeldet uretteligt; det besluttedes derfor kun i en underskreven Adresse at oversende Konge og Storthing en

bestemt Erklæring, at vi ei skye noget Offer, i den Hele taget affattet saaledes, at man kan læse "Krig med Preussen" mellem Linjerne, som den heder. De vil kunne læse Tingens Gang nøjagtigt ved at læse "Morgenbladet" fra 30te April til 5te Mai. Idag indsendes Adressen med 600 Underskrifter, i Christiania et stort Antal, svarende til omtrent 100000 i London. Jeg haaber at de Svenske ei blive tilbage. Fra Danmark er den paa det indstendigste skrevet hid, at des vilde vore dem en uhyre moralsk Støtte, om man endog blot saae en Demonstration i deres faveur, uden nogen Krigs-Understøttelse. En af mine Venner, der nylig kom fra Hamburg, fortæller at man der, overhovedet i Nordtyskland, er umaadelig bange for de Svenske, hvis Ry siden 30 aarskrigen endnu ei har tabt sig; de anse sig ligeledes for "die norwegischen Freyschaaren" om hvis Vildhed og Tapperhed meget fortælles. Det er altsaa klart, at den blotte Tanke om at vor Konge vil stride ind, vil have den mest nedslaaende, demoraliserende Virkning paa Preusserne, der allerede have smagt nordiske Tapperhed. Ikke gaar forresten den Ryske, at Kongen virkelig agter at stride ind; hvis saa er, vil jo med største Glæde "recant the words, written in a hurry and nervous agitation about a certain monarch, whom I thought too timid and calculating, words which I hope you have not shown to any man," insignificant as they are".

Jeg haaber alligevel at det gaar de Danske godt, og at vi hjelpe dem at skramme Preusserne tilbage.

Levvel, Hvem for Danmark og dets Norden

Deres

P. A. Munch.